

JUSTI Saldetops J Cti
Celeberrimi,

OBSERVATIONES
CRIMINALES
PRACTICÆ

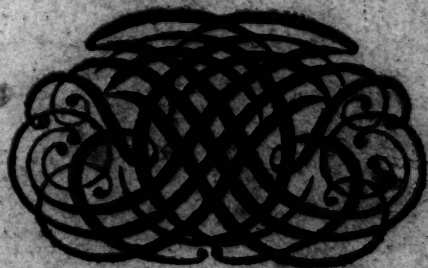
Congestæ, & in quinque titulos, quos
versa indicat pagina, speciatim tributæ;

^{Cum}
APPENDICE EXEMPLORUM,

Quibus homines multos, torturæ vi facta confessos, suppliciisque
affectos, postmodum autem innocentes repertos esse,
testatur redditur,

Accessit NICOLAI BRANDI de Legitima Maleficis & Sagas
investigandi & convincendi ratione.

Et HARDEWICI & DASSEL Responsum Juris in causa pœnati
Maleficarum Winsienſium.

Frankofurti ad Oderam,

Apud JEREMIAM SCHREY, & JOH. CHRIST.
HARTMANN. 1698.

TITULUS I.

De Iudice, Advocato & Procuratore.

TITULUS II.

De Inquisitione & Accusatione.

TITULUS III.

De Captura & Carcere.

TITULUS IV.

De Indiciis, Tortura & Confessione.

TITULUS V.

**De Poenarum Executione & Gratia
delicti.**

*Serenissimo, Potentissimoque Principi
ac DOMINO*

**DN. FRIDERICO WIL-
HELMO,**

Marchioni Brandenburgensi, Sacri Romani Imper-
rii Archi Camerario & Electori, Magdeburgi, Prussiae,
Juliae, Cliviae, Montium, Stetini, Pomeraniae, Cassubio-
rum, Vandalorum, nec non in Silesia, Crosnae & Carno-
viae Duci, Burggrafio Noribergensi, Principi Halber-
stadii & Mindae, Comiti Marcae & Ravensburgi,
Domino Ravensteinii, &c,

DOMINO MEIO CLEMENTISSIMO,

Sicuti in reliquis facultati-
bus omnibus, Serenissime Princeps E-
lector, Domine Clementissime, ita
etiam in juridica tot exstare videntur,
praestantissima Commentaria, & scripta doctissi-
ma, istam facultatem illustrantia, antiqua & recen-
tia, annuatimque & ferme superflue crescentia, ut
fortasse nemo plura, imo potius abundantium re-
sectionem non nemo sit desideraturus. Unde sane
antehac dubitavi, ut & nunc temporis dubius fui,
an etiam mihi, Juris Consultorum omnium mini-
mo,

* 2

mo, arrogantia, vel vanæ gloriolæ vitio possit verti,
si in hac facultate, juridica nimirum, quamvis ejus
praxi in foro judiciali nunc viginti septem annos, &
quod excurrit, operam dederim, præsens hoc meum
opusculum in lucem ediderim. Verum enim vero
hunc scrupulum mihi exemerunt, & dubium hoc
sustulerunt tot insignes, quos ipse, in variis casuum
generibus, toties sum expertus, judiciorum crimi-
nialium, tam in liberatione fontum, præsertim opu-
lentiorum, vel primariarum familiarum, quam in
oppressione & damnatione innocentum, inferioris
plerumque sortis hominum, reperti defectus, & tot
detestanda & horrenda, modi procedendi in causis
sanguinum vitia, magnaue earum calamitas, ex
hujus Jurisprudentiæ partis, non sanè exigua, con-
temptu & negligentia, maximè penes superiores,
dependens. Quin & Juris Consulti quidam Clarissi-
mi, quibus hæc mea opella placuit, & ut eam ede-
rem, & publici juris facerem, sunt hortati. Accedis
quod ex ipsis Doctoribus, & præstantissimis Juris-
Consultis permultis reperiantur paucissimi, quibus
Criminalia, eorumque praxis, & procedendi modus
in judiciis rectè cordi & curæ sint; Imo studio, ab e-
jusmodi causis manus suas abstinere plurimi: tantum
abest, ut in iis justitiæ inservire cupiant. Quapropter
meum

meum talentum, etiam hanc in partem, quamvis exiguum, collocare volui, ipsa iustitia monente, & id valde efflagitante. Quæ quidem ab omnibus gentibus, maximè vero in Christianorum tribunalibus, sacrosancta habenda, & omnino veneranda esset. Sed proh dolor, quod quilibet vir bonus mihi, & iustitiæ studio ignoscere, & neque temeritatis, neque arrogantiae vitio vertere velit, & peto, & spero, exple-
 risque judiciis criminalibus (in civilibus enim an sit domi, & in quo statu persistat, pro mea tenuitate quicquam monere, jam non est mei instituti) in exilium jam dudum est ejecta, & in eo in hunc usque diem permanet calamitosissima, ut nunc tandem ad Sacrae Cæsareæ Majestatis, Dominorum Electorum, Ducum, Principum, reliquorumque Statuum Imperii, suorum Administratorum pedes, sese supplicem quasi projiciat, clamitans miserrime, & ardentissimis precibus, lachrymisq; largissimis ex diuturno tali exilio revocationem & restitutionem petens, instanter sollicitans & urgens. Quam si obtinuerit, bene est, toti que Romano Imperio, & Christianæ Reipublicæ multis modis salutare, & proficuum: Sin minus, nullum certius est cito perituræ argumentum: Quæ verba non tam mea sunt, aut in meo cerebro nata, quam præclarissimorum Juris Consulto-
 rum

rum & Politicorum, imo ex Divino vaticinio profluentia. Propter injustitiam enim regna transferuntur de gente in gentem. Hoc si in genere ita est, multo magis verum est, in causis tam arduis, inter Rempublicam & sanguinem hominis intercedentibus. Unde in aprico est, sicuti nulla Deo optimo Maximo gravior potest mactari victima, quam homo facinorosus, ita quoque in illius oculis nihil abominabilius est, quam sub specie recti damnatio innocentis. Hæc autem (ne illius omissionis & non raro per cuniculos criminorum causas agendi, ulcus, brevitatis causâ, ulterius tangam,) quam sit frequens, in multis, nedum plerisque judiciis criminalibus usitatam procedendi tempestatem consideranti, & juxta eam, quæ juri humanorum candor, divinorumq; integritas, & naturalis ratio dictitant, quorum in hoc exiguo meo tractatu suis locis passim feci mentionem, ponenti, non erit obscurum. Si verum est, quod suo tempore conquestus fuit Paris de Puteo, Juris Consultus Præclarissimus, quod nimirum majora committantur crimina & latrocinia in curiis judicum, quam in sylvis latronum, illud hodie, ubi omnia ruunt in pejus, multo magis fieri, est quidem horrendum dictu & auditu, sed cur dubitem, nulla obstat ratio. Imo credo firmiter, & nullatenus dubito, lon-

gè plures [id quod juxta conscientiam, & coram Deo redditurus rationem, dictum volo] innocentes, quam fontes damnari, & suppliciis affici. Quapropter Princeps, ejusque à latere Consilarii sibi ut caveant, necesse est, ne semper, vel nimium iudicibus inferioribus, vel ad processum criminalem constitutis Commissariis, & malefactorum inquisitoribus, eorumque relationi & auctoritati, etiamsi audiant viri docti interdum, credant, adeoque videant, ne in arduo hoc negotio, non tam suis, quam alienis cerneere velint oculis. Errantur enim, hac nostra iudiciorum criminalium tabe, propter harum rerum vilipendium, & inde exortam ignorantiam, omnium errorum matrem, errores plurimi, ii que gravissimi, ne dicam, quod multi iudices inscitas & perniciosas suas hallucinationes quocunque modo obnubilare & palliare studeant sæpiissime. Quo magis Princeps, ejusque Consilarii, & ad justitiæ clavum constituti fideles ministri, in iudiciis criminalibus sese præbuerint incredulos, rem accuratius inspexerint, cordiq; habuerint, hoc minus à me, scio, dissentient: Nec opus est, ut mihi tantum credant ipsi talia, & plura quam putarant, non sine horrore, gemitu & detestatione sunt reperturi, manibusque palpaturi. Cui ingenti Rerumpub. malo, si non summo conatu, & omnibus nervis, non autem levi brachio & superficiali-

(o)

cialiter, iverint obviam, judicia criminalia passim
mera, & fontibus lachrymarum irriganda, propedi-
em obruet barbaries. Quomodo autem justitia
exulans, revocationem & restitutionem sollicitans,
eam obtinere possit, septem potissimum, aliorum
judicio salvo, requiri arbitror: Scilicet, Primo, judi-
cum ita comparatorum constitutio, quales postulat
Observatio I. Tit. I. hujus tractatus, ut nimirum sint
viri sani judicii, religiosi, honesti, docti, à corruptio-
ne alieni, prudentes, mansueti, & omnino rebus fo-
rensibus exercitati. Quibus qualitatibus, propter
rationis identitatem, etiam ut præditi sint, necesse
est, Doctores sive Juris Consulti in Academiis, vel a-
lii, ad quos pro concipiendis sententiis acta solent
transmitti. Cui rei, utilissimo esset adminiculo, si ju-
ra criminalia in scholis publicis, sive Academiis, tam
practicè, & quoad processum, quam theoreticè, di-
ligentius & accuratius, quam factum fuit hætenus,
docerentur, & exercerentur, & nullus, nisi qui etiam
hac in parte Jurisprudentiæ specimen edere posset,
ad summos jurium honores admitteretur. Se-
cundo requiritur carcerum subterraneorum, alio-
rumque squalidorum & atrocium, qui dicuntur se-
pultura vivorum, severa & poenalis prohibitio &
abrogatio, captivorumque frequens visitatio, &
cura: juxta monita Observat. II. 12. & 16. Titul. 3.

Ter

Tertio, veluti pro Republ., ita etiam semper, & vel maximè in innocentiam rei simultanea diligens ex officio instituta inquisitio: Quarto, legitimæ defensionis permissio, cujuscuque etiam criminis quisquam reus arguatur: Quod, ut & antecedens, requisitum tertium, informationem recipiunt ex observat. 4. & 10. tit. 1. Ad hæc legere quædam sunt in observ. 2. tit. 4. Quinto torturæ abusus, qui est vel maximus, sublatio: de qua agitur per totum ferme titulum 4. Sexto, Superiorum, & causæ meritorum matura pressaque consideratio, & imprimis modi procedendi incredula & accurata inspectio, judiciumque iniquorum, officii prætextu non attento severa punitio: De quibus observat. 41. & 49. tit. 4. & observat. ultima tit. 5. Septimo tandem, ut nulli detur vel relinquatur potestas cognoscendi & exsequendi in causis capitalibus, quæ hodie jurisdictio Criminalis appellatur, nisi qui ejusmodi Juris Consultorum, prout in primo requisito memini, ad minimum duorum consilio semper, quando casus criminalis accidit, dato iis salario condigno, sit instructus, qui processum criminalem inchoent, eumque a capite usque ad calcem, ita etiam in specie, in puncto inquisitionis, incarcerationis, indiciorum, & torturæ, legaliter & prudenter regant atque dirigant,

gant; etiam si ipsi semper sententias non concipiant,
 sed acta ad collegium sapientum transmittant, cuius
 rei ratio videre est, in obsi. r. tit. 1. n. 14. & tit. 4. obsi. n.
 2. & seqq. Id quod in violabili sanctione publica
 esset suffulcionum, etiam reclamantibus iis, qui
 hactenus jurisdictione criminali sunt usi, quibusque
 ea in huncusque diem competit. Similes enim ha-
 bendi sunt pueris, cultros, sive alia instrumenta fer-
 rea præacuta, pro arbitrio gestantibus. Mirè voci-
 ferantur illi quidem, si ejusmodi instrumenta sibi
 eripiantur, at tamen susque deque habent circum-
 specti & providi parentes eorum clamores, & contra
 sedulo potius curant caventque, ne unquam denuo
 earum rerum, quibus & sibi metipsis, & aliis damnum
 inferre possent, iis detur tractandarum copia. Hoc
 septimum & ultimum requisitum, quam fortasse
 practicum difficile & odiosum, tam summo opere ne-
 cessarium erit, ad exulantis justitiæ revocationem,
 ejusque administrationem. Quandoquidem igitur,
 Serenissime Princeps Elector, Domine Clementis-
 sime, Illustrissima Celsitudinis vestræ laudabilis ani-
 mus, & Christiano Principe dignus, ut & in sacro-
 sanctam & salutarem Justitiam amor, mihi, imo o-
 mnibus bonis perspectus est, atque notus, adeo, ut
 nihil in votis magis habeat, quam ut ea sincerè, &
 abs-

absque studio partium administretur in suis regionibus, Ducatibus, & territoriis omnibus; isthoc quidem pacto & ratione, ut non tantum facinorosi meritis, debitisque poenis & suppliciis, in exemplum & terrorem aliorum, afficiantur, sed etiam ut insonites & innoxii, ab accusationibus & inquisitionibus iniquis liberentur, suaeque innocentiae fructu gaudeant, atque ne sic tandem regiones & terrae, Serenissimae Celsitudini vestrae subjectae, ullo innoxii sanguinis reatu graventur, aut contaminentur. Præterea etiam extra omnem dubitationis aleam positum est, Serenissimam Celsitudinem vestram iis, qui hac in parte, iustitiam promotum eunt, & sincera mentis intentione, tum etiam fidei atque omnino debita, subiectione ducti, auxillatrices, & quasi subsidiarias suas manus ultro offerunt, clementer favere, eorumque bonos conatus gratiose prosequi & amplecti: Eam obrem, hanc, apud animum meum, humillimam concepim intentionem, Serenissimam Celsitudinem vestram, hoc meo tractatulo instructus, debita pariter cum submissione & devotione adeundi, ejusque Excelso & Augusto nomini illum dedicandi. Spenixus, fore, quin & simul humillimè precatus, ut Illustrissima Celsitudo vestra, hoc levidense, quidem meum, attamen ex subjectissima, obedi-

** 2

tissima,

tissima, ac fidelissima affectione, cultu, & amore profectum, & non, nisi bono animo luci darum scriptum, clementer acceperare, mihiq; porro Clementissimi favoris sui auram aspirare non dedigneretur. Meum pro Serenissima Celsitudine vestra, votum usque erit indefessum & ardens, ut Deus optimus maximus, pro immensa sua benignitate, Eandem Ecclesiæ & Reipublicæ Christianæ, omnibusque tot regionum & provinciarum suis subditis fidelissimis, totique Patriæ, sospitem & florentem, quam diutissimè rebus humanis interesse velit, faxit, jubeat. Scribebam Halberstadii 12. Januarii, Anno 1654.

**Serenissimæ Celsitudinis
vestræ**

*Subjectissimus & obsequentis-
simus servus*

JUSTUS Dilectop. J. U. D.

INDEX TITULORUM ET OMNIUM OBSERVA TIONUM.

TITULUS PRIMUS pag. 1.

DE JUDICE, ADVOCATO, ET PROCURATORE.

Observ. 1.

PRO Principe vel Magistratibus Judices causarum Criminalium con-
stituentibus, culpam, poenitentiam seram ac poenam tam tempo-
ralem, quam aeternam evitaturis : & de requisitis qualitatibusque
Judicum Judiciorum Criminalium. pag. 1.

Observ. 2. Pro Principe, ne bona delinquentis confiscanda donet, vel
donanda promittat, officialibus sive Judicibus, ante delicti sufficien-
tem probationem, & legitime subsecutam condemnationem : Et ne
officia habeat venalia. 7.

Observ. 3. Pro Principe ad præcavendam iniquitatem & avaritiam Of-
ficialium, ne innocentes reos vexent, supprimant aut condem-
nent. 13.

Observ. 4. Pro Principe vel Magistratu Advocatos Fisci, vulgo Fiscales
constituente, ut reis etiam non petentibus bonos deputet Advo-
catos, cum explosione iniquarum excusationum imperitorum judi-
cum. 13.

Observ. 5. Pro Assessoribus sive Consiliariis Judicum, ne iis iniquæ sen-
tentiae culpa imputetur. 24.

Observ. 6. Pro Judice ad evitandam suspensionem. 24.

Observ. 7. Ut Judex tam in puncto torture, quam sententiae definiti-
væ utatur Consilio sapientum, & quare. Et quædam notari digna,
pro iis, à quibus Consilium petitur. 25.

Observ. 8. Pro reo accusato vel inquisito, quando Acta ad Consilium sa-
pientum mittenda, rotulantur vel conferuntur. 30.

Observ. 9. Pro Judice, insidias amicorum rei quando Acta ad consilium
mittit sapientum, evitatur. 33.

Observ. 10. Contra crassum & periculosum errorem iudicium quorundam in delictis atrocioribus sive exceptis, imputatis reis, Advocatos denegantium. 36.

Observ. 11. Quomodo Advocatus conscientiae & honori cavere debeat. 40.

Observ. 12. Ad securitatem Advocati pro accusato vel inquisito patrocini-
um suscepturo. 45.

Observ. 13. Ut, & quomodo in causa capitali admittatur. 47.

Observ. 14. Alia, ut pro accusato vel inquisito in causa capitali interveniat Procurator. 50.

TITULUS SECUNDUS DE INQUISITIONE ET ACCUSATIONE

Observatio I. 52.

DE Inquisitione in genere pro Iudice, & ne inquirat in levia. 52.

Observ. 2. Pro Iudice ad cadaver suspectos deducente, & an
Judicium existat, si in ipsorum praesentia sanguinem effun-
dit. 54.

Observ. 3. Ad evitandam Inquisitionem, quae quousque ad praxin ho-
stiliam, quae accusatio partis, inquisitionem Iudicis non impedit,
obtinere. 56.

Observ. 4. Pro marito uxorem adulterii accusaturo, ut lucretur do-
tem. 58.

Observ. 5. Ad annotandum processum ratione inquisitionis, contra
universitatem, & pro inquisitore, ad id praevendendum. 58.

Observ. 6. Pro militibus ne finito bello propter delicta in eodem per-
petrata, criminaliter inquirantur vel accusentur. 60.

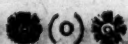
Observ. 7. Pro Iudice, inquirente in casu homicidii, de inspectione
vulneris & ejus lethalitate probanda. 67.

Observ. 8. De Inquisitione incepta, quod nullum operetur effectum &
pro Iudice, deficientibus legitimis iudiciis, in aliquem de crimine
atroci suspectum inquisituro, & an sola conscientia & scientia Prin-
cipis ad procedendum sufficiat. 64.

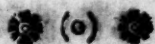
Observ. 9.

- Observ. 9. Pro inquisitoribus & Actuariis circa examinationem testium
& quomodo testium dicta sint scribenda. 88.
- Observ. 10. Pro Inquisitoribus vel Accusatore in crimine assassinii &
quomodo super eo articuli sint formandi. 90.
- Observ. 11. Pro Iudice inquirente, sub iuncta aliqua pro reo inquisito, &
an denunciatores possint esse testes. 92.
- Observ. 12. Pro Iudice ut celeriter inquireat ad evitandum subornatio-
nem. 93.
- Observ. 13. Pro Iudice seculari, ut sine impedimento Ecclesiastici in con-
cubinatum vel stuprum inquirere & procedere possit. 94.
- Observ. 14. Pro Iudice in crimine quod dicitur manifestum sive notori-
um procedente: Et quomodo probetur delictum esse notori-
um. 96.
- Observ. 15. Pro reo, contra quem super qualitate notorii testes recipi-
untur, ut scire possit, an sint subornati. 81.
- Observ. 16. Ne inquireat Iudex per incantationes & sortilegia. 83.
- Observ. 17. Pro Iudice inquirente in crimine furti, ne inquisitio corru-
at, & pro Advocato inquisiti, si eam Iudex neglexit. 84.
- Observ. 18. Pro Iudice ad evitandas nullitates in auxilio inquiren-
te, & pro inquisito sive accusato, si ea sit neglecta. 84.
- Observ. 19. Pro Iudice ad denunciationem inquirente, ut evitet Syndi-
catum, nullitatem & fraudes inquisiti. 86.
- Observ. 20. Pro accusatore aliquem de crimine falsi accusatu-
ro. 88.
- Observ. 21. Pro eo, qui meruit accusari, vel inquiri, ut inquisitionem
& accusationem evitet. 89.
- Observ. 22. Pro inquisito ut absolvatur, vel saltem ne ordinaria poe-
na, sed mitius, puniatur. 90.
- Observ. 23. Pro accusatore ne succumbat, & an locus & tempus in ac-
cusatione & inquisitione assignari debeat. 92.
- Observ. 24. Pro Iudice contra cautelam, sive potius corruptelam delin-
quentis, ne per inquisitionem & examinationem testium, delictum
probetur, ad absolutionem suam afficere annitentis. 93.

Observ.

- Observ. 25. Pro teste contra malitiam inquisitoris. 94.
Observ. 26. Ad sciendum furem ex instrumento in loco commissi furti relictio. 96.
Observ. 27. Judici inquirenti indicia, aliouin repertu difficillima, sup-
peditans. 96.
Observ. 28. Pro Accusato, ut Iudex sine alia instantia, & in sententiâ
rei accusati absolutoria rectè condemnare possit accusatorem, de-
nunciatorem vel delatorem calumniantem: Et ut sine longo summa-
mine litis damna & expensæ resarciantur. 97.
Observ. 29. Ne heredes occisi, possint homicidam homicidii accu-
sare. 99.
Observ. 30. Pro Clericis ob fractam pacem acturis, ne irregulares fiant,
honore & loco priuentur. 100.
Observ. 31. Pro Aulicis, aliisque Principis officialibus, qui metuunt,
propter canum aulicorum calumnias, aliquando inquiri vel accu-
sari. 100.
Observ. 32. Pro Iudice, quando de autore alicujus perpetrati delicti pla-
ne nihil constat, ne per indicia quidem ad inquirendum, ut eum ni-
hilominus possit reperire. 101.
Observ. 33. Pro accusato vel inquisito notanda, in casu præcedentis spo-
lii. 103.
Observ. 34. Pro Iudice contra minorem procedente, ne evitet nullitatem
& pro Advocatò minoris, si ille hanc neglexerit. 104.
Observ. 35. Quomodo diffamans in iudicio L. diffamari, contra se insti-
tuto, à comparendi necessitate liberetur, & id cessare faciat. Et con-
traria pro diffamato. 106.
Observ. 36. Pro Accusatore, qui probationis plenitudini diffidit. 107.
Observ. 37. Pro Accusatore, quomodo cautè libellum concipiat, ut & pro
accusato, quomodo cautè ad eum respondeat. 108.
Observ. 38. Qua pulchra & jucunda quædam exempla & modi crimina
investigandi & manifestandi recensentur: Ut & quædam ad cogno-
scendam innocentiam. 111.

TITULUS TERTIUS
DE CAPTURA ET CARCERE.

pag. 120.

Observatio 1.

PRO Iudice ad capturam procedente, & de indiciis ad eam necessariis. 120.

Observ. 2. Pro Iudice sive Officiali in aliquo casu, si Carceratus evadat. 122.

Observ. 3. Pro Iudice, qui aliquem injustè in carcerem coniecit, ne de Syndicatu vel injuriarum teneatur & pro taliter incarcerato ad illud præcavendum. 123.

Observ. 4. Pro Carcerato, qui accusatur de delicto, poenam corporis afflictivam inferente, ut dato fidejussore è carcere liberetur, & quinam sine fidejussione liberationem possint impetrare: 126.

Observ. 5. Pro iudice fidejussores recipiente, ad paratiorem contra eos excusationem. 130.

Observ. 6. Pro securitate iudicis fidejussores accipientis. 130.

Observ. 7. Alia pro iudice, cui dantur fidejussores ad relaxandum carceratum. 131.

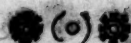
Observ. 8. Pro Accusatore, seu Fiscali, ubi videt accusatum vel inquisitum fidejussoribus relaxatum iri. 133.

Observ. 9. Pro iudice, ne liberetur fidejussor, quando reus propter aliam causam, quàm pro qua Fidejussor datus est, venit condemnandus. 134.

Observ. 10. Ut carceratus sibi ab insidiis malevoli iudicis, qui nulliter processum instituit, bene caveat. 135.

Observ. 11. Ut iudex habeat rationem qualitatis carceris, pro ratione delicti & personarum, & ne cum aliquo colloqui possint criminosi ad delicta pallianda; ubi etiam de Sacerdotum illicita reorum instructione. 136.

Observ. 12. Pro custode carceris, ut sit tutus, si aliquis captivorum moriatur. 138.

- Observ. 13. Pro reo ad evitandam capturam & carcerem. 140.
Observ. 14. Pro fidejussore rei sistendi. 141.
Observ. 15. Ut delinquentes facilius capiantur, nec in fugam se conjicere possint. 142.
Observ. 16. Pro iudicibus, ut diligentem habeant curam captivorum, ne in poenam l. fin. C. de Custod. reor. incidant, & animæ salutem negligant. 143.
Observ. 17. Pro iudice seculari delinquentem ab Ecclesia extrahente. 146.
Observ. 18. Pro reo & fidejussore, ne propter fugam è loco carceris, teneantur. 147.
Observ. 19. Quia carceratus reus ante sententiam definitivam, etiam sine dato fidejussore relaxatur. 148.
Observ. 20. Alia pro fidejussore relaxati, qui post relaxationem aufugit. 149.
Observ. 21. Pro iudice contra captivos, morbos simulantes, quomodo ipsorum simulationes & fraudes deprehendere & cognoscere possit. 150.
Observ. 22. Pro iudice, ut in capto reo simulationem morbi cum defectu animi, & sensus amissione, veluti syncopem, apoplexiam, epilepsiam, ecstasim, & alios cognoscere possit. 156.
Observ. 23. Pro iudice, quomodo cognoscere possit Furoris sive insanix simulationem in incarcerato. 158.
Observ. 24. Quomodo Iudex captivi ulcera, an medicamentis procurata, aut efficta, an vera sint, facile cognoscere possit. 165.
Observ. 25. Quomodo Iudex doloris simulationem cognoscere possit. 166.
Observ. 26. Pro Commissario, ad carceris inspectionem deputato, qui commodè & honestè intrare nequit, ut nihilominus de ejus qualitate certus esse possit. 169.
Observ. 27. Pro iudice ad delinquentes sibi manifestandos & simul vagabundos, qui nusquam reperiri possunt, facile capiendos. 170.
Observ. 28. Quomodo & qualem accusatus vel inquisitus, extra carce-

(o)

carcerem constitutus, saluum conductum impetrare debeat, ut redire
re & sine periculo ui possit? 172.

pag. 180.

TITULUS QUARTUS
DE INDICIIS, TORTURA ET
CONFESSIONE.

Observ. I.

DE origine, fallacitate & horribilitate torturæ, & de arbitrio iudicis
circa indicia, quale esse debeat, quomodo sint probanda indicia? Et
quod in delictis parvis vel non capitaliter puniendis, tortura non ha-
beat locum. 180.

Observ. 2. De necessitate communicationis iudiciorum, & nullitate con-
fessionis absque ea, vel aliter illegitimè extortæ. 190.

Observ. 3. De crimine veneficii, & an confitenti, se veneno necasse,
sit credendum, item, an mulieri dicenti filium suum esse adulterinum? 198.

Observ. 4. In confrontatione testis & rei observanda. 200.

Observ. 5. Ne transactio super delicto faciat indicium ad torturam 201,

Observ. 6. Ad sciendum criminiosum, si nec per tormenta veritas elici po-
test. 202.

Observ. 7. Ne inquisitus vel accusatus torqueatur. 204.

Observ. 8. Ne quis torqueatur propter fugam. 206.

Observ. 9. Ad evitandum errorem per sortilegia torquendi. 209.

Observ. 10. Pro iudice in tormentis interrogante, & ne examen commit-
tat indoctis. 210.

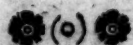
Observ. 11. Pro Actuario, ne scribat sponte Reum confessum, propter pe-
riculum falsitatis. 211.

Observ. 12. De fraudibus Carnificum circa indicia & torturam, iisque ad-
vertendis & evitandis. 212.

Observ. 13. Ne probationi per aquam frigidam credatur, & si quæpiam ex
ea, sine aliis sufficientibus indicis, adhibitis tormentis expressa est, ut
talis confessio annuletur. 215.

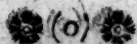
*** 2

Observ. 14.

- Observ. 14. Contra insignem errorem, lacrymas coram Judice vel tormentis retinendi, signum esse veneficarum, & indicium ad torturam, nec non maculas sive stigmata in corporibus inquisitorum inventæ. 217.
- Observ. 15. Contra incantationes, quibus delinquentes adversus tormenta utuntur, nec non de uno & altero eruendæ confessionis modo illicito. 221.
- Observ. 16. Contra communem judicum errorem, arbitrio indiciorum & torturæ in criminibus occultis vel exceptis pessimè abutentium. 226.
- Observ. 17. Ne quis possit torqueri, etiamsi existent indicia. 231.
- Observ. 18. Pro judice ne confessionem eruat sub promissione impunitatis, minis, terrore vel similibus, & ita eam reddat nullam. 233.
- Observ. 19. Quando Accusatus in casu homicidii, necessariam allegans defensionem, eam autem non probans, pœna ordinaria non possit pleari, neque ad torturam condemnari. 236.
- Observ. 20. Quomodo reus in crimine furti à tortura & ab ordinaria pœna possit liberari? 240.
- Observ. 21. Ut extrajudicialiter delictum confessus evadat torturam & pro alio metuente. 241.
- Observ. 22. Ne judex confessioni, in tortura factæ, propter fragilitatis periculum etiam sæpius ratificatæ, credat, nisi per signa à reo sit declarata & verificata. 241.
- Observ. 23. Ne torquendus appellare possit, quæ tamen improbat. 244.
- Observ. 24. Pro judice, ad torturam procedente, & ne insimulari possit, modum in torquendo excessisse, ac proinde tutus sit à pœna Syndicatus. 245.
- Observ. 25. Pro judice, qui aliquem injustè tormentis subjecit, ne possit conveniri super Syndicatu; Et pro rei Advocato, ut ejusmodi iudicis effugium impediatur. 247.
- Observ. 26. Ne confessus in tortura instruatur ad revocationem confessionis, 250.

- Observ. 27. Ne torqueatur, apud quem res furtiva reperta est. 250.
- Observ. 28. Pro reo, testem de delicto nocturno deponentem, falso asseruisse convicturo. 251.
- Observ. 29. Pro iudice super nominandis complicitibus vel novis criminibus torquente, ne syndicatus reatum incurrat. 252.
- Observ. 30. Pro iudice & iudicii Notario ad variationem & trepidationem testis vel rei. 254.
- Observ. 31. Ne interroget iudex, in tortura de aliis delictis, quorum non existant indicia, cum de iis facta confessio sit invalida. 257.
- Observ. 32. Reum à tortura liberandi, etiamsi contra eum existent indicia. 258.
- Observ. 33. Contra errorem imperitorum iudicum circa probationem factam, ne faciat indicium ad torturam. 259.
- Observ. 34. Ad cognoscendam rasuram in crimine falsi. 263.
- Observ. 35. Contra communem iudicum errorem, ne etiam in iis casibus, in quibus de sociis & complicitibus interrogare licet, nominatio socii criminis contra socium faciat indicium ad torturam. 263.
- Observ. 36. Pro excipiente contra socium criminis. 265.
- Observ. 37. Pro Fiscali, quando reus qualificatè est confessus. 266.
- Observ. 38. Pro reo contra accusatorem, in casu testis unici, qui dicitur omni exceptione major, an & quibus qualitatibus conjunctis faciat indicium ad torturam? 266.
- Observ. 39. Pro iudice ne utatur instrumentis insolitis, vel non consueto genere tormentorum: Et pro avvocato, ad rei liberationem, quando iudex fecit contrarium. 273.
- Observ. 40. Ad excusandum officialem vel ejus superiorem, qui sine sufficientibus indiciis reum questioni subiecit, vel modum in torquendo excessit, ne teneatur de Syndicatu, quæ tamen valde improbat. 277.
- Observ. 41. In crimine veneficii, ne consueta innocentie præsumptione ex ejusdem cibi commestione existens, iudex decipiat. 279.
- Observ. 42. Ut à muto possit confessio haberi. 280.
- Observ. 43.

Observ. 43. Quando propter unum idemque delictum, quidam in Carcere detinentur, quidam aufugerunt, vel contumaciter absunt, ut restitutum subornatio evitetur. 281.

Observ. 44. Quomodo iudex sine novis indicis torturam possit repetere, ne excapite nullitatis impugnetur, quæ non ulque quaque approbatur. 282.

Observ. 45. Ad eliciendam confessionem, quam quis alioquin difficulter, aut plane non potest a reo consequi. 284.

Observ. 46. Pro defendendo minore, qui in iudicio est confessus delictum. 287.

Observ. 47. Pro iudice circa inspectionem cadaveris ejusque vulnorum, & pro Advocato rei quando eam iudex intermisit: Quæ cadaveris inspectio est etiam necessaria in casu homicidii, facti per venenum. 287.

Observ. 48. Pro Principe ejusque Consiliariis aliisque iudicibus superioribus, ne immanitate, vel ignorantia, vel technis iudicum inferiorum reos torquentium decipiantur, innocentisque impune intortura vel carcere diutino occidantur. 290.

TITULUS QUINTUS.

pag. 296.

DE POENARUM EXECUTIONE ET GRATIA DELICTI.

Observatio 1.

DE appellationibus in Criminalibus, nec non nullitatis querelâ, & an per hanc suspendatur executio. 296.

Observ. 2. De impetrendâ gratia quædam in genere, & de clementia severitate temperanda. 307.

Observ. 3. An filius capitaliter delinquens à patre iudici oblati, & vice versa evadat poenam mortis. 309.

Observ. 4. Ut ad mortem condemnatus liberetur. 310.

Observ. 5. Ad liberandum aliquem vel poenam saltem minuendam & differendam executionem. 310.

Observ. 6.

- (O)
- Observ. 6. Ad differendam executionem. 315.
- Observ. 7. Ut aliqui mitti imponatur poena. 315.
- Observ. 8. Pro iudice, ut videat, ne criminofum confeflum vel convictum, confanguinei vel amici ad carceres accedentes, veneno interimant, vel ne ipfe fibi manum inferat, atque ita executione eximatur. 316.
- Observ. 9. Alia ad differendam executionem & gratiam delicti impetrandam: Et alia pro iudice fententiam ad mortem concipiente. 316.
- Observ. 10. Pro reo in poenam pecuniariam forte condemnando in delicto, quo propter defectum pecuniae poena corporalis eft inferenda, ut evitet carceres. 317.
- Observ. 11. Pro bonis ficalibus augendis, & contraria, ne bona iure hereditatis ad delinquentem ventura veniant in publicationem. 317.
- Observ. 12. Pro timente, ut forte bona fua aliquando applicentur fisco. 317.
- Observ. 13. Ne propter avaritiam Officialium reis delatis inferatur injuria, & quaedam alia observationes remiffive pro impetranda gratia vel poenae mitigatione. 317.
- Observ. 14. Pro delincente ad impetrandam gratiam criminis. 319.
- Observ. 15. Pro delincente, ut impetrata gratia fine periculo uti poffit. 330.
- Observ. 16. Ne quis veniae petitione cenfeatur delictum fateri. 331.
- Observ. 17. Ad poenae mitigationem obtinendam. 332.
- Observ. 18. Pro iudice, ne in defectum poenae pecuniariae delinquens corporis afflictivam evitet, & fic remaneat impunitus. 333.
- Observ. 19. Pro magiftratu vel iudice, ne feftinet inquirere, damnare & fupplicio afficere quemquam, ex fola ratione meri imperii confervandi, & actum ejus exercendi. 334.
- Observ. 20. De differenda executione damnati, fidei falvifica & Chriftianae doctrinae ignari, donec de ea fit inftitutus & ad Deum converfus. 337.

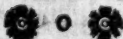

- Observ. 21. Ut plena impetretur gratia & ad omnia extensa. 339.
Observ. 22. Ad differendam sententiam ejusque executionem. 340.
Observ. 23. Pro judice, qui ex causa minuit poenam ordinariam, à jure impositam. 341.
Observ. 24. Ad excusandum furem aut liberandum, ut & contraria pro judice, ne justitia eludatur. 343.
Observ. 25. Ut vulnerans non teneatur de morte, sed de vulnere tantum, & ita non ordinariâ poenâ homicidii, sed extraordinaria plectatur. 345.
Observ. 26. Pro delinquente ne mortis supplicio afficiatur & pro judice contra istam putativam Caurelam. 346.
Observ. 27. Tum pro eo, qui vel in Deum, vel hominem verba dixisse injuriosa accusatur, ut poenam evitet, vel mitius saltem puniatur. 346.
Observ. 28. In casu mandati homicidii vel alterius delicti, quomodo mandans à poena ordinaria liberetur. 348.
Observ. 29. Pro judice, ut possit delinquentem, qui nulliter gratiam impetravit, facta rectaque fide capere & punire. 349.
Observ. 30. Pro judice in executione observanda, & alia pro superioribus judicibus, ne ab inferioribus sive commissariis cum reorum injuria decipiantur. 349.

Appendix Exemplorum, nonnullorum hominum, qui injustè torti, dolori cedentes, delicta, quæ non patravérant, de se confessi, ultimo supplicio affecti, postea autem innocentes sunt reperti. 353.

Nicolai Brandii de Legitima maleficos & sagas investigandi & convincendi ratione. 377.

HArdevvici à Dassel Responsum Juris in causa poenali maleficarum Walsienhum. 478.

TITULUS PRIMUS.

DE JUDICE, ADVOCATO
ET PROCURATORE.

OBSERVATIO I.

*Pro Principe vel Magistratibus, judices causarum
criminalium constituentibus, culpam, pœnitentiam feram, ac
pœnam tam temporalem, quam eternam evitaturis : Et
de requisitis & qualitatibus judicum judiciorum
criminalium.*

Erum Imperium sive potestatem cogno-

scendi & animadvertendi in facinorosos, tanti in
antiqua Republ. Romana habitam fuisse, ut nun-
quam jure magistratus in quenquam translata sit, sed
penes summam potestatem seu Majestatem in soli-
dum semper resederit, testatur Livius, & videre est in
l. 2. ff. de orig. jur. §. 14. 16. 18. & 23. Initio Reipubl. Ro-
manæ Reges causarum capitalium cognitiones exercuerunt: Ejec-
tis illis, Consules: Postea lege à Publicola lata, ne cui in caput civis Roma-
ni injussu Populi animadvertendi jus esset, Populus Romanus, qui ad
hoc, quoties postulabat necessitas, Quæstores constituebat, qui appella-
bantur Quæstores Parricidii, tandem jus pœnas irrogandi & delicta
publica coercendi competiit Dictatoribus, penes quos erat summa &
regia potestas. Translato deinde ad Germanos Imperio, ipsa regalia
communicari, ac Germaniæ Principibus, non jure magistratus, sed jure
superioritatis, perpetuo ac hæreditario, cum nomine ac dignitate Du-
cum, Marchionum, Comitum &c. concedi cœperunt: Unde jura, quæ
dicuntur territorialia, *die Lands-Obrigkeit, sonderbare Hobeit, und O-
berbottmässigkeit*: Postea ad liberas, immediatas & alias Imperii civi-

tates potestas gladii devenit, qua nunc temporis quoque notoriè utuntur. Conferantur autem priora secula cum hisce nostris temporibus & palam erit, quomodo, prohi dolor, celsitudo judiciorum criminalium viluerit & defecerit, in tantum, ut vix, imo ne vix quidem, umbra antiquitatis hodie supersit. Quod vero propterea non dixerim, ac si Comites, Barones, Civitates, Consiliariorum sive Senatorum doctorum, juxta ac expertorum judicio & consilio valentes, ut sibi merum Imperium usurpedt, sint indigni censendi: minime gentium: Sed ex hac ratione: Quia hodie, qui honorum titulis præfulgent, nobilitate & dignitate sunt conspicui, sibi dedecori ducunt, judicio publico præesse, vel ut ipsi causas criminales determinent ac sententias ferant: De quo videre est *Constit. Crim. art. 1.* Unde die weil sich eine Zeitbero an etlichen Orten, etliche vom Adel und andere, denen solch Gerichte eigener Person Ampts-balben, und sonst zu besitzen gebühret, sich bey solchen Gerichten zu sitzen geweigert, und ihres Standes balben gescheuchet, dadurch dann das Ubel mehrmahl ist ungestrafft blieben, id quod, nulla firma ratione, ortum traxit ab Ecclesiasticis, ad gladii potestatem labefactandam, & imperium subvertendum, prout post alios legere est apud Godelm. lib. 3. d. mag. & venef. cap. 1. n. 10. & seqq. Unde non tantum sceleratis & facinorosis hominibus asylum in Ecclesia dederunt, sed etiam tam personas, quam loca Ecclesiastica, à cognitione causarum criminalium plane, imo sub pœnâ anathematis exemerunt. c. cum Ecclesia. de immunit. Eccles. Godelm. d. loc. Cum tamen tantum absit, ut judicio criminali præsidere, honori & nobilitati quicquam detrahatur, ut potius eam adaugeat: Veluti porro in *dist. art.* Die weil ihnen solch Gerichtbesitzung an ihrer Achtbarkeit oder Standt gantz kein Nachtheil gebähren sol noch kan: Sondern mehr zu forderung der Gerechtigkeit, Straff der Boshaftigen, und denselben vom Adel und Amptern zu Ehren reichet und dienet. Nec etiam ipso Principe ulla sit cognitio dignior, quam quæ est de capite, de fama, de fortunis omnibus, Bod. de Rep. lib. 4. cap. 6. pag. 458.

7 Exinde evenit, ut simplices idioræ & plebeji, Godelm. *dist. loc. n. 14.* Carpzov. in *tract. crim. part. 3. quæst. 103. n. 2.* Præfecti parum docti, quæsturæ tamen artem, quæ sola in conferendis ejusmodi officiis

in aulis respicitur plerumque, probe callentes, de quibus specimen ali-
quod refertur *infr. obs. 3. n. 7. & seq. hoc tit.* vel alii, opinione quidem e-
ruditionis inflati, sed imperitissimi, immoderato justitiæ Zelo arden-
tes, vel affectibus non moderatæ lenitatis, sed levitatis effoeminatæ,
vel aliis sibimetipsis etiam incognitis fluctuantes, Ventur. de Valent.
in Parthen. litigios. lib. 2. cap. 12. n. 18. pag. 553. & jura vix extremis labris
gustata, tanquam regulam Lesbiam, ad quemvis inscitæ casum ap-
plicantes, veluti ferrum acutum in puerorum manus intrudendo, Bal-
thas. Contr. Zahn. *de jur. municip. cap. 6. n. 18.* causis sanguinis præfici-
antur ut plurimum: Nedum rustici interdum tam ex avaritia à Nobi-
libus sacrosanctæ justitiæ nummum, ut & condignis & eruditis Assello-
ribus anteponentibus, quam ex jam dicto fastu, tanto Judiciorum
culmini in suis villis & pagis præponantur: Susque deque habito,
quod in Judice (præsertim in causis tam arduis) requirantur duo sa-
les, scientiæ nimirum & conscientiæ, qui, si desint, mens ejus sit diabolica
& insipida: Barbat. *in cap. Quoniam §. in aliis, ut lit. non contest.*
quem refert Neviz. *in Sylv. nupt. lib. 5. num. 99.* Bald. *in l. 2. C. de*
sent. ex brev. recitan. Menoch. *lib. 2. arb. jud. casu 339. num. 1.* Ca-
cheran. *decis. 1. n. 34.* Marant. *disp. 1. n. 17.* Zanger. *de tortur. cap. 4. n. 24.*
Quod mentes mortalium ad amorem & odium mirifice sint proclives,
usque adeo, ut quicquid primum sive boni, sive mali, fama ad aures eo-
rum pertulerit, ad eandem ita sese componant, ut aut cum odio, aut a-
more prorsus decernant. Balthasar Castilio *de curiali sive Aulic. lib.*
1. pag. 38. Et quod huic innato malo, non nisi scientia, & conscien-
tiâ (nimirum non ex proprio sinu vel pectore, sed ex conscientiâ le-
gi, id est, actorum & probatorum profecta, & secundum tramites ju-
ris regulata. Bald. *in l. 1. Col. 5. C. si plus una Sententia.* Hieron. Ma-
gon. *decis. Lucens. 39. num. 18. & ab eo ibidem citati:*) ullum sit remedi-
um. Et porro hinc Reip. duo infliguntur vulnera periculosissima &
insanabilia: Quorum alterum est innocentes in vincula detrudere,
quæstionibus temere subicere & immeritis pœnis afficere: Alterum,
criminum verè reos diuturna & fraudulenta mora, subdolaque elusio-
ne justæ condemnationi eximere & absolvere: De quibus querela
est, in procemio *Constit. Carol. Crim. Nachdem durch unsere und*
des heiligen Reichs Churfürsten, Fürsten, und andere Stände statt-
lich

lich an uns gelangt, wie im Römischen Reich Teutscher Nation, altem Gebrauch und Herkommen nach, die minsten Peinlichen Gerichte mit Personen, die unsere Kayserl. Rechte nicht gelehret, erfabren oder Übung haben, besetzt werden, und das aus demselben an vielen Orten oftmahls wider Rechte und gute Vernunft gehandelt, und entweder die Unschuldige gepeiniget und getödtet, oder aber die Schuldige durch unordentliche, gefährliche und verlängerliche Handlung den peinlichen Klägern, und gemeinem Nutz zu großem Nachtheil gefristet, weggeschoben und erlediget werden, quo pertinet etiam artic. 150. const. crim. Carpzov. supra dict. loc. num. 1. Utrumque est abominabile apud Deum. Proverb. 17. v. 7. Albert. Gandin. tract. de malef. tit. de receptoribus n. 11. Co. hm. vol. 3. resp. 29. n. 273. Nullum sane certius est cito peritura Civitatis argumentum Bodin. de Republ. supr. dict. loc. Causæ magnæ & arduæ, præsertim criminales, magnos, eruditos, expertos, & sapientes requirunt judices, l. non distinguemus. §. de liberali ff. de recept. qui arb. recep. l. 2. C. d. Pedan. Judic. l. fin. C. de offic. præf. Aug. al. l. penult. & ult. C. ubi causa status. Bald. Conf. 247. vol. 5. Angel. Conf. 199. n. 1. Paul. Castren. conf. 203. n. 3. in fin. Cothm. vol. 3. resp. 15. n. 67. Quapropter Principes vel Magistratus, potestatem judicia criminalia constituendi, vel à Casarea Majestate, vel suo jure habentes more majorum, omnibus viribus adnitantur, ut tribunali causarum capitalium, habito delectu, perficiantur viri sani judicii, religiosi, honesti, docti, integræ opinionis, prudentes, mansueti & rebus forensibus exercitati: Roland. à Val. vol. 3. conf. 12. n. 99. Gilhauf. in Arb. crim. cap. 3. part. 2. de accusat. n. 22. ne quid vel imperitè vel improvidè, vel malignè & crudeliter agatur. Sic illis in extremo Dei Judicio gloriosum juxta ac conscientie lætum erit, ut quilibet eorum audacter dicere possit: Hunc ego à te gladium pro justitiæ tutela accepi, hunc tibi nullius temere fusi sanguinis reum purum infontemque reddo. Hug. Grot. in præfat. tract. de Jure Bell. & Pac.

10 Non solum Judex vel Assessor, si jus aliter sit dictum quam oportuit, propter negligentiam vel imperitiam tenebitur, l. de his in fin. C. de cust. reor. dict. art. 1. Const. Crim. Sed etiam ii, qui ejusmodi impetitorum & socordium hominum opera, in negotiis tam arduis sunt

sunt usi, pro ratione commissi; *dist. art. 1. ubi hæc quoque inferuntur: Dessen also alle Obrigkeit, so Peinlich Gerichte haben, hiermit ernstlich gewarnt seyn sollen.* Exinde non excusabuntur Principes sive Magistratus, si dicant se ignorasse, quemadmodum non est proba excusatio Pastoris, si lupo oves comedit, & pastor nescit. *C. quamvis, de reg. Jur. Heig. lib. 1. quæst. 39. n. 16. pag. 486. Valent. Winther. in Part. digios. lib. 1. cap. 14. n. 2.* Considera ex omni populo viros fortes, timentes Deum, viros veridicos, odio habentes avaritiam, & præfice illis Principes. *Exodi 18. v. 21.* Quod consilii dedit Jethro Genero suo Mosi in causis non magni momenti: Longe itaque maxima est ratio, ut hoc fiat in hisce causis arduis. Cui conveniunt, quæ Regi Nicocli dixit Iſocrates, relata *ab Hieron. Cagnol. in tract. de reſt. Princip. Instit. n. 115.* Ad obeunda ministeria malo viro non utaris: Quæ enim ille deliquerit, eorum in te transferetur culpa: Er rursus: Negotiis, quæ per te non geruntur, viros ejusmodi præfice, tanquam omnium quæ illi commiserint, imputanda sit tibi culpa. Princeps enim non modo in se ipso sanctimoniam exhibebit, verum in officialibus suis eandem quoque requirit, haud quaquam ignoraturus, non tantum ab omni vitiorum contagione sibi abstinendum, sed etiam alienam culpam præstandam esse: Quæ tamen propria dici potest, cum eligendo aut constituendo magistratus à principio peccaverit. *Hactenus Cagnolus.* Huc refer gravem illam & religiosam adhortationem, omnem temporalem infelicitatem & gehennam minantem principibus, ejusmodi sive malorum & affectibus obnoxiorum, sive indoctorum & imperitorum judicum culpam. modo jam dicto in se recipientibus. *Rol. à Vall. vol. 3. cons. 12. num. 98. 99.* Quibus die illo novissimo, in extremo Dei judicio satius & salutarius foret omni potestate cognoscendi & exequendi in causis criminalibus prorsus caruisse, quod etiam, sed sero & inani voto, tunc optabunt vel maximè.

Unde sapientia ipsa hortatur & ita alloquitur Reges & Principes hujus mundi: A Domino VOBIS (vobis, vobis, inquit, non Officialibus vestris suam poenam, nihilominus non evitaturis:) dominatio data est, & potestas ab altissimo, qui in opera inquireret VESTRA & consilia perſcrutabitur. Horribiliter superveniet VOBIS & repente, quo-

aiam iudicium in PROCERES severissimum exercebitur. Infimi homines digni sunt misericordia; in POTENTES vero inquiretur acriter. *Sapient. 6. v. 4. 6. 7.* In Principis potestate est, boni sint Magistratus, nec ne: Quicquid ab his peccatur, illi solet, & non sine ratione potest imputari: Arnif. in *Polit. lib. 2. cap. 5. pag. m. 555.* Unde aut perniciosè & graviter errant, aut egregie & turpiter adulantur, qui Principis, qualis qualis etiam sit, probitatem, pietatem & iustitiæ amorem jactant, si Officiales, etiam ipso ignorante (vincibiliter tamen) sunt iniqui. Princeps est Tyrannus, cujus Officiales & Ministri Tyrannidem exercent. Sed dixerit quispiam, quid est, ut hinc fiat specialis observatio, cum prædicta sint notissima, cuius obviæ & ex parte expressa constitutione criminali ante dicti articuli primi nitantur? Fateor, sunt enim vel debebant potius, ut superiori, ita cuius iudici malefactorum esse planissime cognita: Verum (Experientia teste) tanta plurimis hoc nostro tempore irrepsit segnitie & negligentia, imò contemptus iurium criminalium, etiam ipsius Constitutionis Criminalis Caroli & Imperii, quæ tamen rerum magis pondere, quam ampla verborum disceptatione constet, & propterea est brevissima, ac porro tanta ruditas, ut si ad tempus sinantur cum captis delinquentibus sine interpellatione amicorum vel Advocatorum, agere, propter hallucinationes & commissas nullitates, præsertim in puncto inquisitionis, indiciorum & torturæ, sæpe ex parte una periculum condemnandi infontes, tum ad torturam, tum ad extremum supplicium evitare nequeant, vel ex parte altera facili negotio rei, etiam si fontes essent, Advocati consilio & solertia jure possint liberari: Id palam fieri ei, qui hunc tractatum perlegerit. Et quotus quisque est, qui in iudicio præ oculis vel non pro forma sæpe ad manus habeat dictas Imperii constitutiones, prout id ipsum mandatur in *art. 83.* Qui modus alioquin pro iustitiæ & conscientiæ conservatione est tutissimus. Godelm. *tract. de mag. & venef. lib. 3. cap. 1. in fin.* Reperiuntur forte quidam, vento tumentes inani, qui hoc propterea committunt, quia se dudum in scrinio pectoris fovisse constitutiones criminales, & semper fovere existimant. Sed procul dubio in pectore ignavo foveant centum nullitates, & totidem innocentum calamitates. Ignorantia enim iudicis est calamitas innocentis. Augustin: *de Civit.*
14 *Dei lib. 19. cap. 6.* Et ab initio processus in puncto inquisitionis, & post-

postmodum indicatorum & torturæ. (ubi tamen nequaquam scientia minore, nec minore, imo majore prudentia opus est, quam in absolvendo & condemnando *Vid. infr. obs. tit. 4.*) quibus suam prudentiam ad minimum sufficere sibi præsumunt, tales committunt errores, quibus postea non mederi possunt vel peritissimi, causam definituri: Homine imperito nihil unquam est injustius, *ut canit Comicus.* Excusabor itaque merito, quod hæc primo limine præmiserim, & in hanc observationem redegerim. Sed quid, si judicibus ignorantibus, & causarum criminalium imperitis assideant Juris Consulti, qui ipsorum ignorantia & imperitia sciunt mederi? Miser est, qui ex alieno pectore sapere cogitur; qua de causa Persæ ridebant Romanos, quod apud eos judicis munus Viri indocti sustinerent, literati vero illis post terga assisterent: Ammian. lib. 33. Arnis. *Polit. l. 1. cap. 16. de Magistratibus pag. 381.* Quod de antiquis Germanis quoque refert Joan. Boem. lib. 3. de moribus gent. cap. 12. quem citat. Arnis. *dict. loc.* Attamen, si cui non usque quaque docto & perito successionis hereditario vel alio jure, jus & potestas cognoscendi & exequendi in criminalibus competit, & ejus lateri assident Juri, bene agitur, & juxta monitionem Damhaud. in *Pract. crim. cap. 76. num. 35*

Verum ubi Princeps vel Magistratus ex delectu possunt constituere causarum criminalium cognitores & judices, tali incertit & imperitiæ medela non indigent, sed ejusmodi subjecta queri & eligi possunt & debent omnino, quæ non alieno, sed proprio nituntur consilio, & nullius requisiti necessarii defectum patiuntur.

OBSERVATIO II.

Pro Principe, ne bona delinquentis confiscanda donet, vel donanda promittat Officialibus sive judicibus, ante delicti sufficientem probationem & legitime subssecutam condemnationem; Et ne officia habeat penalia.

DE bonis delinquentium, imo vacantibus, quæ fiscus sibi debere putat, generatim sancitur, minimè ad eum pertinere, antequam causa cognita, per sententiam vacantia, vel ad fiscum pertinentia, declarentur, & ita Principi vel ejus fisco adjudicentur *l. defensionis C. de jur. fisc. l. i. C. ubi causa Fiscal.* Ut ne quidem motu proprio ante, à Rege vel Principe facta concessio eorundem valeat, Sixtin. *de Regal. lib. 2. c. 9. n. 38.*

2 Ut Officialibus ejusmodi bona occupare volentibus, iis quorum interest, etiam si privati sint, liceat resistere, & illos repellere. *l. prohibitum de jur. fisc.* Sixtin. *dict. loc. num. 40.*

3 Caveat itaque sibi Princeps quam maxime & tanquam à Gehennâ, ne Officialibus vel Judicibus, ad cognitionem & coercitionem publicorum delictorum constitutis, vel aliis etiam, præsertim, qui reis nocere possunt, imputatorum bona,

4 ante exactissimam criminis cognitionem & probationem donet, aut in eventum confiscationis donanda promittat. Illud namque, quid est aliud, quam præposterè contra æquitatem & rationem naturalem, reclamantibus omnibus juribus, ante causæ cognitionem contra reum non auditum & indefensum exequi? Quæ tamen immanitas de Principibus, quos Deus Optimus Maximus virtutibus, & naturæ donibus præ aliis plerumque adornavit excellentissimis, non est præsumenda. Hoc autem creditu non est usque quaque difficile, cujus rei exempla, in quæ tædiose indagare non attinet, forte reperiuntur: Fieri potest, ut interdum etiam bonus Princeps Officialibus suis multum confidens, in eos liberalitatem exerciturus, nihilq; mali suspicans, inducatur ad promittendum, in eventum confiscationis & condemnationis, bona criminosi, vel omnia, vel partem eorundem: Idque antequam reus vincatur, vel delictum probatum sit. *Contra rationem l. defensionis C. de jur. fisc.* Ex suis enim moribus aliena ingenia æstimat, nec persuaderi potest quenquam esse adeo audacem, adeo sanguinarium, ut periculum fortunarum & capitis, viris probis & prorsus innocentibus creet. Vincent. Castell. *de off. reg. lib. 4. c. 8. prope fin.* Sed hoc ipso ipse Princeps inscius & delatus reus etiam innocentissimus, casibus sæpe nequitæ involvuntur, malis ad explendam avaritiam & crudelitatis libidinem panduntur fenestræ, periculum creatur insonti, ejusq; fortunæ bonis, famæ & vitæ innumera struuntur.

ontur insidiæ, necessariæ defensiones, quas tamen nec ipse Princeps ex plenitudine potestatis auferre potest, resecantur, ac tandem injusta sequitur condemnatio, innoxii sanguinis profusio, & innocentum suppressio iniquissima. Hinc porro tot calamitates, devastationes Rerum pub. ruinæ, & translationes regnorum de gente in gentem. *Judicii vindex tandem Deus extat iniqui.* Vide etiam *observ. II. tit. 5.* Nec arbitretur Princeps, sese donatarii integritatem satis, juxta ac sapientiam cognovisse: Tum quod à Principibus illi facile sapientes habeantur, qui ad eorum sensum & voluntatem magis accedunt, & loquuntur Guicciard. *hist. lib. 2.* Tum quod nihil in aulâ sit frequentius, quam Principi adulari: quod est fallere, & ejus authoritati, vel sub specie obsequii, vel gravitatis, vel profundi consilii, vel amicitia & integritatis, illudere: De quo qui dubitat, is in historiis planè hospes est, in experientia infans. Nihil idem est certius, quam eum, qui adeo existit impudenter petax, ut id, quod Principis nondum est, nec ullo jure ejus censi potest, emendicare non erubescat, vel ipsius avaritiæ judicio, esse avarissimum: Ac porro, quia ex alterius exitio, non sine voto, sive justæ condemnationis sive iniquæ, ejus fortunæ bonis, apertis inhiat faucibus, est avarissimo avarior, frontem planè perfriquit, & nihil intentatum relinquet, donec consequatur, quod donatum est. Boetius *lib. 2. conf. met. 5.*

Savior ignibus Ætæ

Fervens amor ardet habendi.

Juvenal. *Sat. 14.*

Sed qua reverentia legum?

Quis metus aut pudor est unquam properantis avari?

Princeps itaque de suo, non de alieno, & quidem cum gravi justitiæ jacturâ, sit liberalis, si quenkam præmiis est affecturus: Et consiliarios libenter accedentes ad Placentiam, non ad Veronam, & injusta hortantes expellat ex curia sua, tanquam lupos rapaces, canes rabidos, & viperas pestilentes: prout graviter & religiose, cum comminatione temporalis infelicitatis & gehennæ exhortatur Roland. à Vall. *vol. 3. conf. 12. n. 98. 99.* Caveant quoque Principes, ejusdem mali evitandi causa, ne officia vel Magistratus sub qualicunque etiam prætextu habeant venales, quæ est magna Reipubl. & judiciorum corruptela.

Novell. 8. in prafat. ut iudices sine quoquo fiant suffragio, §. itaque Deo, & cap. 1. Bodin. de Repub. lib. 6. cap. 2. Antimach. lib. 1. rheor. 1. p. 42. & 44. & lib. 3. rheor. 35. pag. mibi 727. 738. quem omnino vid. Arist.

- 8 2. *Polit. cap. 11. Petr. Gregor. in tract. de Repub. lib. 2. cap. 6. n. 17.* Namque dum ex venditione eorum, compendium suum faciunt, non audent libere finem sportulis imponere, & ut commodè dixit Alexander Severus Imperator: Necesse est e mentem vendere, quomodocunque damnum suum sarcire, cauponarique administrando, quemadmodum negotiatione consecutus est: Difficile est, ut potestas malis artibus acquisita, bonis moribus administretur. Neviz. *in Sylo. nupt. lib. 4. n. 176.* Quapropter etiam Alexander Imperator honorem juris & gladii nunquam passus est vendi: Quod refert Hieron. Cagnolus *in tract. de rell. Princip. instit. num. 115.* ubi hæc quoque monet Principem: Eos adsciscas, non qui plurimo emant, non qui improbissime ambient, non qui cognatione vel gloriâ aliqua à te impetrent, sed qui moribus sint integerrimis, & ad functionem mandati muneris aptissimi. Succurrat illud Claudiani in laudem Honorii:

*Cumque suo demens expellitur ambitu auro
Non dominantur opes, non corrumpentiâ sensus
Dona valent. Emitur sola virtute potestas.*

Bodinus hac in parte, Galliz vices dolens, *de republ. lib. 5. cap. 4. de pram. & pan. pag. 551.* ita scribit: Pœnarum autem ac pramiorum distributio nunquam speranda videtur, quamdiu honores, magistratus, imperia, sacerdotia, curationes, in officinâ tabernaria mercatorum publicis venditionibus, quasi sub hasta proscribuntur; id quod non sine acerbissimo dolore diutissime spectavimus: quo malo nullum in Republica gravius cogitari potest. Hactenus Bodinus.

Quod etiam tanquam maximi absurdi speciale exemplum, ex quo omne malum aptum natum est, provenire, apposuit Nicol. Everh. *in top. in loc. ab absurdo n. 8. ubi ita pergit.* Ex quo nullum bonum sperandum, sed infinita expectanda sunt mala & absurda: Et inter alia & hoc, delicta remanent impunita, punitur bursa non persona, datur delinquendi occasio, & fiunt extorsiones indebitæ; Quapropter Princeps suis officialibus & iudicibus ex publico salarium constituat sufficiens, ex quo commodè vivere & lucrari possint, & abstinere à subdi-

subditorum loculis? Speck. *cent. 3. Class. 3. qu. 21. n. 7.* Ne jurgia partitionum sint præda iudicium.

OBSERVATIO III.

Pro Principe, ad præcavendam iniquitatem & avaritiam Officialium, ne innocentes reos vexent, suppressant aut condemnent.

Propter identitatis rationem observet: præcedentis prudenter à Senatu Veneto abrogatus est, olim mos omnium pessimus, apud Italos in causis strigarum & veneficorum usitatus, quo ad eosdem, qui accusabant & condemnabant, bona damnatorum perveniebant. Nam animadvertibat Senatus eò progressam horum luporum rapacitatem, ut omnino insonites damnarent spe prædæ, neque quærentur criminosi, sed divitiarum possessores: Cardanus *de rerum variet. lib. 15. cap. 80.* In quo opere fuit nequissimus Maximinus ille, à Valentiniano Imperatore Romæ Præfectus annonæ, & causarum capitalium quæsitior & cognitor constitutus, qui cum luopre ingenio, tum Principis indulgentia ferox, eò truculentix processit, ut dicere non dubitavit, se invito, Innocentem inveniri posse neminem. Apparitores autem ad fallendum aptos emisit, qui deflendo casus injustitiæ & crudelitatis tormentorum, quibus se simulabant oppressos, ac iudicis exaggerando immanitatem asseriebant, nullum his malis aliud remedium superesse, quam si nobiles viri impunitorum criminum socii nominarentur, quorum gratia absolverentur, qui minus opibus in civitate valerent. Hac & similibus fraudibus adhibitis, Maximinus divitiarum possessores innocentes inquisivit, torsit, damnavit, eorumque bona rapuit. Sigonius *lib. 7. Imperii Occidentalis.* Et propter rationem eandem maximè perstringit Vincentius Castellanus *lib. 4. de off. Reg. cap. 7.* morem istum, siquidem etiam pessimus est, quo Officiales trientem aut quadrantem pecuniarum accipiunt. Unde insonites, quod aliquando accidere necesse est, condemnant aut vexant: Adde (*verba sunt Castellani*) quod si quis semel munusculi dulcedine sit delinitus, non solum ipse

pecunias undique cogit, sed etiam connivet ministris, toti familia dormit: Et si partem aliquam sibi quæri intelligat, triumviris capitulibus, iudici malefactorum, custodibus carceris, omnibus scribis, accensis, apparitoribus, pecuniam conciliat: Ita in carcerem compacti non solum, diutius, quam æquum est, ibi retinentur, quod singulis diebus binos, ternos, quaternosve obolos solvere cogantur, sed multis aliis iniustis nominibus adeo glabri tandem emittuntur, ut ne pilus quidem super sit. Ubi etiam scribit: Non temere credendi sunt honores cuiquam ex cognatis aut affinibus Purpuratorum: Solent enim illi, gratiâ & potentiâ, omnia suorum errata oculere, ut miseri cives ne hiscere quidem audeant, timentes graviora. Hactenus Castellanus.

- 5 Idem contingere plerumque experientia testis est, ubi unus consiliarius aut alter est (quod ajunt) fac totum, reliquisque Principis gratiâ & potentiâ, propter quam etiam boni degenerant, interdum præfulget, adeo, ut in manibus ipsius situm sit, hunc suum collegam, vel inferiorem officialem, iniquitati non assentientem: Sed Veronam libentius, quam Placentiam accedentem, Rol. à Vall. *vol. 3. conf. 12. n. 88.* deponere, alterum elevare. Unde tanquam mancipia sua regit omnes, atque omnia ad nutum suum dirigit consilia. Væ ibi bonis subditis, præsertim locupletioribus: Sunt enim avaritiæ, invidiæ & libidini male regnantium, eorumque mancipiorum, multis nominibus obnoxii: Et si sub delicti prætextu in carcerem intruduntur, vix quisquam eos visere, nedum eorum causæ, quod iusta sit, mentionem facere auder: Malis interea loci, quicquid liber, pro libitu facientibus. Sed contra illud arripiendum erit salutare consilium Cominæ: Ut nimirum Princeps habeat in pari dignitate & autoritate suos Consiliarios, ut non sit, cur quisquam alterum suo consilio, voto, libera animi sententia, iustisque suis actionibus timeat. Sic quilibet quod sibi iustum ac salutare visum fuerit, animose & intrepide est expositurus, rectiusque acturus. Pro ulteriori quoque cautione Princeps, ad cujus aliquin aures subditorum causæ & gravamina raro deferuntur, imitari deberet exemplum Caroli Magni, & Ludovici cognomento Divi, *citatum ab Antimach. lib. 3. de regno admin. theor. 35. pag. mibi 745.* Illi enim boni publici & justitiæ amantes Commissarios, seu Quæstiores, per

per Provincias mittebant, ad vitia & abusus Magistratum cognoscen-
 dos: & in noxios ac scelerum convictos severe vindicabant. Itaque
 eorum temporibus, jus, magno populi commodo, optime administ-
 ratum est. Commode huic observationi annecti posse arbitror: Ne scilicet
 6 Praefectis aut Fiscalibus, sive Filci Procuratoribus (prout alicubi
 moris reperitur) aliqua pars deferatur poenarum pecuniarum, sed
 certum detur salarium. Sic & ipsis deerit occasio, quenquam, inquisi-
 7 tioni vel accusationi avarè & temerè reddere obnoxium. Quorum
 alioquin multi non sunt absimiles Chyrurgis, qui, ut multis rusticorum
 vulneribus, ita plurimis subditorum delictis gaudere solent, & impie
 dicunt: *Es haben dieses Jahr über, die Brüche oder Geldbussen, Gott
 sey Lob und Danck, ein Ehrliches getragen.* Quasi Deus gaudeat & ap-
 plaudat ejusmodi delictis & malitiis, quarum caput est diabolus. Va-
 lent. Winth. in Parten. litigios. lib. 1. cap. 14. n. 2. Aut discurs. von Ju-
 stitienwerck pag. 68, quibus, & quando registra officialium multis liti-
 um criminalium nimis infarcita viderit bonus Princeps vel Magistra-
 tus, non blanditur, sed potius irascitur, & non censet ejusmodi multa-
 rum compendia (prout hodierno seculo ferme fit communiter) opti-
 mos jurisdictionis fructus, *Gerichtes-gesälle.* Val. Wint. in Patr. liti-
 gios. dist. loc. n. 7. Et tunc est, cur respiciatur & inquiratur, an omnes
 ejusmodi multæ sint in ultionem violatæ justitiæ extoluntæ, vel inique
 excusæ, vel etiam ab iis, qui non pecuniaria, sed poena corporis affli-
 ctiva, vel capitali, merito fuissent plectendi, datæ, ne fiscus perempto-
 rum sanguine impleatur pro pecuniæ commodo, & ne marsupiiis eva-
 cuandis comedantur populi peccata. Ex Bernhardo Gothofr. à Bave
 in sua theoria criminali practica §. compositio. n. 23. pag. 556. Quod
 non sine scandalo publico & Sacro Sanctæ justitiæ jactura non raro
 fieri, experientia est testis.

OBSERVATIO IV.

*Pro Principe vel Magistratu Advocatos Fisci, vul-
 go Fiscales constituyente, ut reis etiam non petentibus bonos de-
 putet Advocatos, cum explosione iniquarum excusatio-
 num imperitorum judicium.*

- I** **A** Dvocati Fisci, vulgo Fiscalis officium esse Reipub. utile, sum-
mopere necessarium, atque in & per se laudabile & honestum,
nemo sanus ibit inficias: Dignitatem habet Advocatus fisci,
& meretur specialia privilegia. *l. binos. C. d. Advoc. div. jud.*
& ibi Bald. liberatur à curiali conditione vel altera viliori. *l. Advocat-
rio C. eodem & Clarissimus appellatur. l. 1. l. laudabile. l. resistenda.
C. d. Advoc. div. judicium.* Peregrin. *de jur. fisci. lib. 7. tit. 2. d. Ad-
voc. fise. num. 15.* Verum cum sint eorum multi, qui vel ex odio, vel
ex affectata severitate, vel aucupio lucri, vel gloriæ & gratiæ Princi-
pum, vel Magistratum, (quibus etiam ipsis hac ætate plerisque in lo-
cis nihil vilius est, quam sanguis & vita hominum. Antimach. *lib. 1.
theorem. 2. pag. 123.*) quotidie excoriare homines, & carceratos sum-
ptibus indebitè vexare quærunt, ut impleant illorum bursas. Fieri
non potest quin se, sumque officium hoc ipso contaminent, & non
rudi plebeculæ tantum, sed etiam viris honestis & prudentioribus red-
dant exosum, jure teneantur parti vexatæ de refundendis expensis &
actione injuriarum, atque insuper vivi essent comburendi. *text. in l.
universi C. ubi cause fiscales l. 3. C. d. Advoc. fise. Gram. decis. 60. n. 21.
Cravet. conf. 160. n. 7. & seqq. Franc. Person. tract. d. indict. ac totur.
in fin.* Licet inaudicium sit, aliquem fisci procuratorem propter calu-
mniam esse combustum, sed proh dolor calumniantes fisci Patroni, & of-
ficii necessitatis & publicæ utilitatis prætextu, ne scilicet delicta maneant
impunita, ignem elementarem de consuetudine soleant effugere, fu-
turum tamen æterni ignis supplicium sunt nequaquam evitaturi. Go-
thofred. à Bavo in *Theorica Crimin. Practica §. accusatio n. 12. & 13.
pag. 27.*
- A** Nec solum hoc, sed propter ejusmodi miserorum & innocen-
tum oppressionem, ipsi Principes vel Magistratus in se & Rempub. cul-
pam, & vindictam Dei optimi Maximi devolvunt. Roland. à Vall.
vol. 3. conf. 12. n. 34. Caveant itaque ne calumniæ conniveant, & Fi-
sco suo avare faveant (prout author est Principibus Hieron. Cagnol.
in lib. d. rect. princ. insit. n. 108. ubi dicit. Domitianus fiscales
calumnias magna calumniantium poena repressit, ferebaturque vox
ejus, Principem, qui delatores non castigat, irritare. Dignum verbum
quod semper in ore regnantium hæreat. Nunquam enim (ut Plinius
ait)

ait) principibus defuerunt, neque defunt, qui fronte gravi & tristi supercilio utilitatibus fisci contumaciter superbeque adessent, nisi à bono reprimantur Principe.) sed officio Fiscali viros de animi integritate & vitæ probitate collaudatos, juxta ac peritos, præficient. Postea ubi causa famæ vel sanguinis cum aliquo delinquente intervenerit, in eo ante omnia sint solliciti, ut reus sub æque docti Advocati, *juxta l. 7. providendum. C. d. postulando.* vel doctioris munimine defendatur. Cum is, quoad defensiones sit favorabilior, quam accusator Fiscalis, & ex officio innocentiae defensiones quæri debeant: Secundum allegata jura in *Observ. 12. hoc tit.* adde Spec. *tit. de Advoc. §. 1. in fin.* Adeo namque sunt favorabiles, ut leges religionem judicantis astringant, ad decernendam defensionem, etiam non petentibus. Boss. *in tit. d. sentent. n. 1. & in tit. d. Confess. n. 10.* Hieron. Magon. *in decis. Lucens. part. 2. decis. 49. num. 20. & 36.* Imo etiam sponte confessis, Boer. *decis. 164. 259.* Paris de Put. *d. Synd. v. condemnatio. cap. 4. n. 13. 14.* Mynsing. *Cent. 3. obs. 81.* Magon, *dict. loc.* ubi præjudicia propterea factæ annulationis processus adducit. Quo pertinet, quod minor sponte delictum passus, si de eo aliter, quam ex ipsius confessione, non constat, tanquam læsus, contra eam debeat restitui in integrum, post alios Mynsing. *dict. cent. 3. obs. 81. n. 6.* Unde nec interest, petat reus, sive non petat Advocatum, *dicta obs. 12.* Blanc. *in pract. crim. fol. 39. num. 102.* Idem quidam in suo responso Juris Giesæ impertito, *concernente processum contra sagam. pag. 61. n. 170.* ubi ex malleo malef. Jacob. Sprenger. & Henric. *Institor. part. 3. qu. 10.* aliisque refert, primam partem defensionis reorum consistere in hoc, ut iis deputetur Advocatus. Plerique enim hoc jus petendi Advocatum sibi competere ignorant; Ne itaque per simplicitatem, imprudentiam aut ignorantiam labatur, Judex eum hac in parte informare & monere debet. Arg. *Constit. Crim. artic. 47. & artic. 83.* ibi: *Dieser Unser Ordnung Unterrichtung geben, sich darnach wissen zu halten, also damit sie durch Unwissenheit nicht verkürtzet oder gefehrt werden.* Insuper multi sunt, qui nesciunt, in quo, vel in quibus facti circumstantiis vis & efficacia defensionis suæ consistat, *dict. artic. 47.* ibi: *Und solche Erinnerung ist darumb noth, das mancher aus Einfalt oder Schrecken, nicht fürzuschlagen weis, ob er gleich unschuldig ist,*

- ist, wie er sich des entschuldigen und ausführen sol.* Et hæc in tantum obtinere existimo, ut etiam Judex expressam Advocaturæ renunciatio- nem à reo factam, non debeat attendere, nisi manifesto constet, si nul- las omnino defensiones competere, aut competituras: Idque propter rationem, quod nemo defensioni suæ in criminalibus possit renun- ciare. Hippol. de Marf. in *singular. suo* 388. Anton. de Corse. in *sin- gular. sub verb. defensio. lit. D.* Menoch. de *arb. judic. lib. 1. quest. 7. num. 9.* Par. de Put. in *tract. Syndicat. vers. condemnatio. cap. 3. incip. an potestas. num. 9. & seqq.* Roland. à Vall. *vol. 3. conf. 12. num. 14.* Farinac. de *judic. & corcur. quest. 39. n. 31. pag. 625.* Ubi iuribus, au- toritate, & longo Dd. catalogo hoc firmat, & illud brocardicum, quod nemo sit membrorum suorum Dominus: *l. 13. liber homo ff. ad leg. Aquil.* Menoch. *dict. loc. n. 8.* nec audiendus sit perire volens & festinans, etiam pro se appellanti (qui quamvis extraneus sit, ex hu- manitatis ratione absque mandato auditur) resistens. *l. non tantum. ff. de appellat.* Mynsing. *centur. 3. observ. 81.* Bender. de *revis. cond. 33.*
- 6 Christoff. Schvvanm. de *Differ. Jur. Civ. & Can. diff. 18. n. 2.* Ut in- super ante torturam etiam in atrocissimis, reus cum Advocato ponen- dus sit, ad Largam (ut loquitur Farinac.) quod est ad locum publi- cum, ubi pro lubitu eum consulere, ac procuratores, & amicos allo- qui possit. Vid. apud Cothman. *conf. 29. & 30. vol. 3. subscript.* Facul- tat. Jurid. Colonienf. *num. 237. & seqq.* Nisi cum delicti atrocitate concurrat timor subornationis testium. Tunc enim Judex liberam quidem debet concedere horum allocutionem, sed in præsentia No- tarii, vel alterius personæ deputatæ. Farinac. *dict. quest. 39. n. 13. 14.*
- 7 & n. 70. Et si reus propter inopiam se defendere, & Advocato sala- rium expendere non possit, propriis sumptibus, vel ex ærario publico depromptis, eximios Advocos ac causæ defensores illi assumat: Vid. *infr. n. 10.* Cason. *tract. de torment. cap. 21. n. 20.* ubi ex ejusmodi, tum justitiæ, tum misericordiæ opere, laudibus effert Dominos Vene- tos.
- 8 Hoc tamen nonnulli latrunculares seu maleficiorum judices floccifaciunt, obtrudentes miseris, & proculdubio, propter neglectam defensionem, & vitia processus, sæpe innocentibus reis jamjam decapitandis, caufidicos, imo rabulas, quos in judicio habent juratos sæpe

sepe indoctissimos & imperitissimos, nullum præterea, etiam valde efflagitantibus, Advocatum admittentes: Sed sciant tales bibuli bubulci (non enim sunt digni, qui iudices appellentur, sed potius crudeles homicidæ; cum iudex injustus crudelis sit homicida Joan. Grav. in *Tribun. reform. lib. 1. cap. 7. pag. 230.*) se propterea in extremo Dei iudicio, omnium Christianorum Advocato, sive mediatore Christo, carituros, partem cum Juda in tremore Cain habituros ac proinde æterno gehennæ supplicio affectum iri. Eadem enim mensurâ, qua mensi fuerint, remetietur illis *Matth. 7. Luc. 6.*

Inspida hac excusatione illud genus Judicum uti solet: Ante mea tempora, & quamdiu ego hoc sum functus officio, non fuit in usu, criminosos munire Advocatis vel Procuratoribus aliis, quam quos curia habet juratos, cum tamen tot decollati, tot sint suspensi, aliove supplicii genere affecti: Quapropter nec ego permittam, ut aliquid novi introducatur. Vide quæso, numne in propriæ turpitudinis stolidam erumpant allegationem & suorum antecessorum, numne pessime agant, pejus se excusent. Argumentum non procedit, nec valet allegatio: Nunquam hoc factum fuit, Ergo fieri non debet: cum faciendum cursu temporis non tollatur. *c. Cum ex officii, ubi Bald. Extr. de præscript. l. sed licet. de off. præf. c. cum causam d. election. Nic. Everhard. in top. in loc. ab usitat. & solitis. num. 14. in materia criminali. Heig. lib. 2. quæst. 23. num. 27. 28.* Si mos, crudelissimus est Tyrannus, prout eum ita vocat Oldendorp. *class. 7. act. 1. de postulat. suspect. paulo post princ. & in formula investig. action. paulo post princ. vers. itaque cum.* Mos jam dictus censetur merito Tyrannus truculentissimus. In quavis immanitate toleranda atque excusanda, incautis hominibus, speciosæ antiquitatis, & consuetudinis inveteratæ contemplatio, facile imponit. Quis itaque cum iis errare volet, qui consuetudinis requisita minus rectè excutiunt. Grævius in *tract. de tortur. cap. 2. in fin.* Non antiquitas sola, non actuum frequentia, non populorum multorum in eam consensus, nisi rationabile principium concurrerit, tueri eam satis poterunt. *Idem ibid. pag. 16.* Hæc itaque tua tuorumque antecessorum corruptela sive usus irrationabilis, etiam si esset inveteratissimus, effecit, ut tu & illi, plurimique alii, imo tot provinciæ & Regiones, nunc poenis crucientur innumeris: Et nisi

ab hac pravitate destiteris (repeto) vindictæ obnoxius eris æternæ. Rei non bonæ consuetudo pessima est, nec præscribit Juri divino, nec naturali, quamvis longissima usurpatione: Bald. in l. 2. de usurp. cap. ad nostram auditiā. c. cum venerabilis. cap. fin. ubi Dd. d. consuetud. c. frustra. c. que contra. Dist. 3. cap. 1. de consuet. lib. 6. Welsenb. in parat. tit. de legib. num. 9. Anton. Fab. in suo Cod. lib. 3. tit. 33. quasit long. conf. definit. 6. Vetusitas errori non patrociniatur. C. consuetudo. dist. 8. Hundert Jahr unrecht, ist keine Stunde recht. Jam autem defensio est Juris naturæ l. 3. ff. de Just. & jur. aliæque Juribus tritisimis. Quod ne prorsus videantur insanire, non quidem negant, sed obganniunt: Quamvis inhæream isti inverteratæ consuetudini, non tamen hæc defensionem tollit propterea, nec ego eam sum sublaturus unquam. Sed ecce, miseri quam sint blitei, magis magisque sese involventes: Finem se tollere negant, defensionem scilicet, media autem ad istum finem necessaria, Advocatos nimirum denegant. Perinde est, ac si dicèrent, se ægrotanti sanitatem non invidere, nec impedire, & nihilominus eum ita includerent, ne Medico pateret accessus, nec medicamenta ei porrigi possent. Concesso aliquo, omnia concessa sunt, sine quibus frustratoria esset concessio. Dd. omnes in l. 2. ff. de juridict. Decian. vol. 3. respons. 41. num. 45. Menoch. retin. poss. remed. 5. num. 110. & remed. 7. num. 17. Cravet. conf. 871. num. 6. Et in specie Advocatos denegare, est magnam tollere defensionis partem. Cachéran. Olasc. decis. Pedemont. 1. num. 13. ex ratione. l. advocati. C. de advocat. divers. judicior. Grav. lib. 1. concl. pract. 43. num. 2. 3. Ad hoc plerumque ja-
12 gitant, se candide cum reis acturos. Et præsumptionem stare pro judice præterea. Sed quis hic est candor, qui optimum medium & primam defensionis adimit partem? Quæ dexteritas porro in processu speranda? Injuriam inferit legibus, qui vult se meliorem videri quam ipsæ leges. Roland. à Vall. vol. 3. conf. 12. num. 97. Farinac. in pract. crim. lib. 1. tit. 5. quasit. 39. num. 22. Et præsumptio, quæ alioquin stat pro
13 judice, corrui, & resolvitur in fumum, quando apparet, observato
14 juris ordine (cujus pars maxima, sunt reorum defensio, & ad eam necessaria) non esse processum. l. sancimus ubi Cyn. & Bald. c. de judic. Barbar. conf. 47. n. 1. vol. 1. Gramat. Conf. 35. n. 19. Cothman. vol. 3. resp.
15 29. n. 398. & ab eo allegati. Dicunt etiam se sua conscientia & acqui-
tate

tate in p[ro]cedendo uti. Sed ea non ex proprio sinu vel pectore, sed ex conscientia legis (quæ advocatos omnino admittit, imo secundum ante dicta dare jubet etiam non petenti ex officio) debet esse p[ro]fecta, & secundum tramites juris regulata. Bald. in l. i. Col. 5. C. si plus una Sententia. Hieron. Magon. decis. Lucens. 39. num. 18. & ab eo ibid. citati. Reinking. de regim. sec. & eccles. lib. 2. Class. 2. n. 31. cap. 12. Cacher. Olasc. dist. loc. n. 39. Alioquin Judex habetur pro privato l. prohibitum. §. C. de jur. fisc. Quod obtinet in tantum, ut etiam si judex oculis propriis (nisi sedens in tribunali, vel in actu justitiæ) aliquem viderit maleficio committentem, eum haud possit condemnare, neque torquere. Speculat. tit. de sentent. §. qualiter. n. 1. Gothofred. à Bavo, in theoria criminali practica. §. Judex, n. 15. 16. 17. 18. & alii ibidem citat. Ex 16
ficta æquitate & capite suo velle procedere, non solum periculosum, sed etiam temerarium & levitatis est plenissimum Paul. Castrenf. ad l. placuit. C. de judic. Valent. Wint. in Partb. litigios. l. i. cap. 14. n. 17. pag. 290. Æquitas, quæ non ex jure scripta, sed ex indigesto motu, & concepta affectione animi oritur contra tenorem juris scripti, nunquam est sequenda. Bart. & Bald. in l. i. C. de leg. Jas. in l. placuit, n. 3. C. de Judic. Gail. 2. Obs. 23. n. 26. Non enim ex cerebro & capite alicujus æquitas nasci debet, sed ex arte æqui & boni, & per rectam rationem deduci, quod si non fiat, temeraria & captiosa dicitur. Garl. de expens. cap. 1. n. 28. Kni-
chen. de investiturar. pactionib. cap. 3. num. 13. Quod cerebrinum idolum si sequi vellemus, nihil in jure certum esset, quibuslibet præsertim idiotis, ad quamlibet imaginem suas visiones detorquentibus. Zas.
Cons. 10. n. 34. l. i. Myns. centur. 6. Observ. 63. num. 4

Nec est cur fidant nimium Judices etiam docti suæ scientiæ. 17
Nam non exuit humanitatem errori facile obnoxiam etiam doctissimus, ut ipse semper æque circumspectus & accuratus sit in indagandis expendendisque defensionum Juribus, & facti circumstantiis, atque solertia boni Advocati. Omnis itaque Judex accusato vel inquisito 18
Advocatum dare detrectans aut negligens, quamvis vel maximè audiat doctus & dexter, fieri non potest, quin sit aut imperitus aut malevolus. Omittit enim, quod Juris naturalis ratio, & hac ipsa, Jura scripta suffulta suadent. Ajunt porro: si cuilibet delinquenti Advocatus

- tus concedendus, rarò quis suspendetur. Crediderim utique quem tu, tuique similes inique inquisivisti, cepisti & injustæ torturæ subiectis, rarò, imò nunquam suspendetur, si Advocatus ejus doctus sit, Juribusque vis & injuriæ non prædominentur. Nemo autem contra supplicio dignus, tibi ab Advocato eximetur, si modo tu non indoctus & idiota aut affectibus seductus sis. Et quid tum postea, etiamsi rarò quis suspendatur, vel alio supplicii genere afficiatur, admissio advocato. In processu & causis criminalibus non agitur de glande legenda, non de calce fodienda, non de partibus lucri & societatis, contractu debiti; neque de tribus posthumi Capellis, neque de tritico aut oleo legato, sed de fortunâ, fama & sanguine hominis: quibus nihil est in orbe terrarum præstantius. Hippol. de Marl. in *pract. Crim. §. decurionem. n. 3.* Carpoz. in *tract. crim. part. 3. qu. 116. n. 20.* Et satius est absolvere nocentem, quam innocentem condemnare *l. absentem. ff. de pen.* meliusque vitam & sanguinem hominis intactum servare, quam post vulneratam, imò mortuam causam, remedium frustra suppeditare. *l. fin. C. in quib. caus. in integr. restit. necess. non est, in terminis* Cothman. *Vol. 1. Resp. 7. n. 116. 117.* Principi non minus turpia multa supplicia, quam Medico funera. Senec. *1. de Clement.* Ad Magistratus pertinet cives instituere potius, ne quid dignum pœnâ committere velint: Supplicii autem invigilare, hostium est. Isocr. in *Areop. quem citat* Arnif. in *Polit. lib. 1. cap. 16. de Magistrat. pag. 371.* Reinck. de *reg. sec. & eccles. lib. 2. Class. 2. cap. 6. n. 6. & seqq.*

- 21 Non erubescunt ignorantia & crudelitati, avaritiæ specimen adjungentes etiam effurire: Nimis sumptuosum esset curiæ, suis semper expensis dare reis Advocos, & cuivis furi, qui plerumque sunt pauperes & viles, ut propriis eos habere nequeant. Heus vir bone? Fures cape magnos, si vires: Tunc non erit, ut de eo conqueraris. Sed dat veniam corvis, vexat censura columbas: *Grosse Diebe ins Geldt, kleine Diebe ins Feldt,* Valent. Winter. in *Parten. litigios. lib. 1. cap. 14. n. 1.* Tu leporinus es, qui non corvinos, sed columbinos seu parvos insectaris fures: Ipsorum tamen vita & fama æquè inæstimabilis est, atque cujuslibet hominis liberi magni. Considera itaque, an sit ulla proportio, aut comparatio inter sumptus, curiæ, & vitam hominis, Cothm. *vol. 3. resp.*

29. n. 258. & 259. anne satius sit, ut isti sumptus erogentur cum benedictione divina, quam ut innocens pereat maledictione relicta. Si pro
 punitione expendit fiscus, quod etiam ei incumbit Gigas *d. crim. les.* 22
Maj. lib. 3. sub rubric. de pluribus & variis questionibus, quæst. 12. n. 6. cur
 non magis pro pauperum defensione? quod tamen omnino decet. Pa-
 cian. *de probat. lib. 1. cap. 54. n. 61. & seqq.* Viv. *decis. n. 11.* Heig. *lib. 6.*
quæst. 23. n. 2. Boer. *decis. 325. ipsa Constit. Crim. art. 47.* Cothm. *dict. loc.*
 Si non deest unde sustentetur Advocatus fisci naturali defensionis fa-
 vore, longe magis sunt alendi Advocati, qui stent à partibus reorum, at-
 que eos fideli patrocinio tueantur. Unde etiam rectæ rationi, bonis
 moribus & Jurium sanctionibus convenientius censeo, si alterutra par-
 tium criminalis Judicii Advocati protectione carere cogreretur, ut ea
 potius sit accusans, quam pars rea, cujuscunque etiam criminis postu-
 letur. Nam si in alterutram, potius in partem rei, quam a actoris incli-
 nandum est, præsertim in criminalibus. Mascard. *d. probat. vol. 1. quæst.*
9. n. 29. & quæst. 10. n. 80. 81. In Camera Imperiali, Principum Dica-
 steriis aliisque ad instar summi istius tribunalis adornatis Judiciis, Ad-
 vocati & Procuratores dantur ex officio pauperibus, idque in causis
 civilibus & pecuniariis: Longè igitur maxima est necessitatis ratio, ut
 id fiat in causis sanguinis, veloci processu expediendis, quibus semel
 vulneratis, frustra plerumque remedium quæritur. Unica delicti etiam
 notorii potest esse circumstantia & qualitas, cujus intuitu poena si non
 tollenda plane, venit saltem minuenda: Id tamen & Judicem, & reum
 latet sæpius: Si itaque non peritus tunc adhibetur Advocatus, cujus
 officium propterea adinventum est, ut iis succurratur, qui jus suum
 tueri & causam dicere ignorant *l. Advocati C. d. advoc. div. jud.* Menoch.
de arb. jud. quæst. lib. 2. cas. 369. num. 1. fieri non potest, quin reus ini-
 que trucidetur. Nec curanda est vox inanis, admissionem Advocato-
 rum parere ambages, artes & occasionem protelandi processum,
 Nam qui in Advocatis interdum deprehenditur & cernitur abusus, ve-
 rum eorundem usum nequaquam tollit; Et si ex abusu rem æstiman-
 dam contendas, nihil sibi in universa rerum natura constabit, cum om-
 nia quæ creata sunt, suum habeant abusum, *interminis* Cothm. *vol.*
3. ref. 29. n. 180. Cui tamen incommodo Judices periti facili negotio
 sciunt mederi. Et posito, aliquantulum plus temporis infumi, dum re-

28 um defendit Advocatus, quid tum? Omnia non properanti clara, certa-
taque erunt, festinatio improvida est & cœca. *Quod dictum Fabii ex*
Livio lib. 22. Annæ Robert. rerum judicat. l. 1. cap. 4. citat & in terminis
judicii criminalis applicat. Prope est, ut libenter damnet, qui cito,
prope ut inique puniat, qui nimis *Senec. lib. 1. de Clementia. De sanguine*
29 *hominis nulla cunctatio longa.* Quin & melius est, nocenti plus tem-
poris ex abundanti indulgere, quam innocenti ex processus vel dilati-
onum coarctatione inferre præjudicium. *Cothm. vol. 3. resp. 15. in fin.*
n. 72. ex l. absentem ff. de pœn. Quod si facit iudex, tranquillæ est in e-
ventum vel condemnationis, vel absolutionis, conscientia & fama, &
à periculo Syndicatus immunis. Longior plerumque sumitur mora
& cunctatio ad accusandum, & ad accusationis argumenta conquiren-
da, & magno studio consarcinanda. Est itaque summa iniquitas, &
processus nullitas, ubi contra in reorum defensionibus investigandis
& describendis, celerrima deprehenditur præcipitatio, quæ justitiæ no-
verea est. *c. Deus Omnipotens. 2. quæst. 1. Andr. Barbat. conf. 447. Ern.*
Coth. vol. 3. resp. 29 n. 261. Defensionis favore, etiam in puncto conce-
dendarum dilationum, multa permittuntur contra juris regulas, quæ
alioquin nequaquam admitterentur. *Vid. Carpzov. jur. pr. forens. part.*
4. conf. 8. def. 9. & 10. Christiani homines facinus admissum diligenter
examinare debent, ut quibus parcant, inveniant. *Decian. vol. 3. resp. 72.*
n. 37. vid. tit. 4. obs. 1. & 2. Id quod accuratius fieri nequit, quam medi-
ante boni Advocati industria. Ut patet ex deductis & cuius dextro in
aprico est.

Sæpe ad hæc ipsorum iudicum ruditas in causæ principalis præ-
judicium quæpiam committit & processum grandibus nullitatum vi-
tiis ita involvit, ut rei Advocatus facta tectaque conscientia & causæ ju-
stitiæ hæc talia sicco pede prætereire, illico ad causam principalem
transvolare, & recta clientuli gulam iudicis cupiditati & inscitia obtru-
dere non possit. Exempli recorder, quod mihi in praxi obtigit. Captus
erat quidam aliquot criminum delatus & inquisitus, ego huic sub le-
ge brevitatis studii, & manus stipulatione ambages evitandi, à superio-
ribus admissus sum Advocatus. Cum viderem, ante formatam in-
quisitionem, nedum convictionem, clientulum esse fermè majori par-
te bonorum spoliatum, & spoliationis causas postea primum inquisi-
tiona-

tionalibus præposterè insertas, exceptionem spoliî objeci, reum nimirum ante omnia esse restituendum; Prægnantibus etiam innisus rationibus relaxationem incarcerationi petii sub cautione idonea, causa interrim principali in suspenso relicta. Tunc Judex apud dictos suos superiores, me contra datam fidem non tractare causæ merita, sed circuitu uti, conquerebatur. Ejus tamen querela tanti non erat, ut inveniret locum. Insuper super facti specie consultâ Facultas Juridica respondēbat, reum ante omnia esse restituendum, & sub cautione relaxandum; Dijudicet hic quivis dexter, num Advocatus, an verò Judex processui injecerit remoras.

Dictam corruptelam denegandi Advocatum, originem potissimum traxisse ex male intellecto termino, notorium, non sine ratione suspicor. Namque in crimine quod est notorium, Judex quando Advocatum admittere recusat, non quidem agit inique. Id quod primo exordio cum inciperet contemptus rerum criminalium, & ruditas judicantium cresceret, quemvis pigrum socium & indoctum larrunculatorem forte non latuit, sed naturam vere notorii cum suis qualitatibus & circumstantiis subsecuta sententia notorii declaratoria, nec scivit, nec in eam accurate indagare operæ pretium esse censuit (veluti inscitia, & vilipendium, quod optime est constitutum, obfuscare, pedetentim corrumpere, & tandem ex sua corruptelâ consuetudinem si ve jus introducere annititur plerumque.) Ac proinde omne delictum, de cujus corpore, si ve quod illud verè perpetratum sit, maximè quando simul de personâ constitit, pro notorio habuit, & criminis notorietatem ambabus se tenere manibus putavit. Quæ ruditatis & inscitiae perversa opinio tam altas egit radices, ut non vulgus judicum solum, sed etiam viros non indoctos, rei tamen criminalis non usque quaque peritos, & nunc non raro decipiat. Unde ferme omnia furta, homicidia & his similia, de quorum corpore saltem constat, habentur pro notoriis. Quantus autem hoc ipso erretur error, demonstratum reperiet lector *in observ. 14. tit. 2. de inquis. & accusat.* Et quod multa dicantur notoria, quæ non sunt: Quod cognitio notorii sit ardua & difficilis, adeo ut etiam periti titubent. Et nullum ferme delictum tam sit notorium, quin habere possit excusationes, vel occultas circumstantias excusantes, Farinac. *in pract. crim. de delict. & pan. lib. 1. tit. 3. quæst.*

3. *quest.* 21. n. 50. ita ut regulariter notorium dicatur excusabile. Boff. *in pract. crim. tit. quomodo proced. in crim. not. n. 6.* Mascard. *de prob. vol. 2. verb. Notorium. concl. 1105. n. 9. & ab eo citati.* Unde si Judex Juris ordine non servato, atque sic remoto Advocato procedere velit, non tantum de delicto & personâ delinquentis, sed etiam constare oportet manifestissimè de qualitatibus criminis, quod dicitur notorium, & reum excusationum circumstantiis & defensionibus prorsus destitui. Ad quod requiritur insuper sententia declaratoria, præcedente indiciorum communicatione, Gail. 2. *obs.* 27. n. 15. & *obs.* 51. n. 2. Rol. à Vall. *conf.* 53. n. 35. vol. 2. Scacc. *d. judic. lib. 2. cap. 8. n. 340.* & termino reo concesso, coque audito. *dict. obser.* 14. *in fin.* Clar. *in pr. crim. §. fin. quest. 9. vers. praterea quæro.* Mascard. *dict.* loc. n. 10.

OBSERVATIO V.

Pro Assessoribus sive Consiliariis judicum, ne iis iniqua sententia culpa imputetur.

QUOD si Magistratus, exoticis quibusdam in locis vulgo potestates terrarum nominati, ferunt sententiam iniquam ex consilio judicum de curia, Assessorum vel Consiliariorum, hi eadem pœna tenentur, qua ipsi Magistratus in Syndicatu: Quapropter est Cautela pro Assessoribus sive Consiliariis Malefactorum, tum, ut nunquam ad acta scribi permittant, sententiam suo consilio & deliberatione ita esse latam, tum etiam ut protestentur expresse, se non consentire nec approbare sententiam, ejusmodique protestationem ad acta redigi curent: Ne tacendo videantur consensisse & eam approbasse. Capol. *caus.* 35. & *cautel.* 215. Bart. & Dd. *in l. qua doli ff. solut. Matrim.*

OBSERVATIO VI.

Pro iudice ad evitandam suspicionem.

Solent

Solent quidam confidit cum, esse inepti, ut suspectum de iustitia
 sent, se singularem cum iudice colere unicuique. Atque hoc id
 pecunie aucupium, & propter id, ut frequentiores illi adfluant
 clientes. Verum hoc ipso non illos decipiunt solum, verum etiam
 iudici gravem inferunt injuriam, eumque suspectum reddunt, ac pro-
 pterea tenentur. *Prosp. Farin. in pract. crim. par. 2. lib. 3. §. 1. n. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.*
Mascard. de cognat. seu prob. delict. subreptic. d. iudic. corrupt. n. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.
 Caveat itaque iudices sibi ab illorum amicitia & conversatione, ne in
 suspicionem & periculum incidant. *Angeli. de l. apud Lubianum, §. i. n. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.*
ait n. 3. ff. d. injur. Paris à Put. d. Syndic. in verbo corruptis. Decian. in tract. crim. lib. 8. c. 35. n. 27. Exempla vide apud Mascard. ibid. n. 34.
 ubi de Assessore refert, qui in magno, tali de causa, fuerat constitutus
 periculo: Et de quibusdam Regiis Consiliariis, qui depositi fuerunt
 ab administratione, officio & dignitate exuti: & aliqui Advocati con-
 demnati ad poenam relegationis: Quapropter & his à detrimentosis
 ejusmodi ineptiis erat abstinendum.

OBSERVATIO VII.

*Ut iudex tam in puncto torture, quam sententie de-
 finitive utatur consilio sapientum, & quare. Et
 quadam notatu digna, pro iis, à quibus
 consilium petitur.*

Causæ criminales sunt maxime arduæ, & agitur in illis de san-
 guine, honore & fama hominis: Ideoque iudex qui earum
 cognitioni præest, maturiori consilio factum, singulas &
 omnes debet expendere ejus circumstantias *Consil. Crim.*
art. 150. in eoque esse totus, ut causâ satis deliberate perfecteque co-
 gnita, cum intuitu religionis & humanitatis, ac sine severitatis affe-
 ctu, sententiam ferat, ne sanguine innocentis polluat manus, ac homi-
 cidam querendo, ipse fiat homicida: Idque non in puncto definiti-
 væ solum, sed etiam torture: Quippe quod totius ferme praxeos cri-
 iminalis fundamentum in materia indiciorum & torture consistat,
 scribente *Fran. Person. in tract. de indic. & tort. ab init.* Facilius sit
 reum

rectius vel concedatur ad mortem, vel absolvere, quam in politico iu-
 diciorum de iocundis, secundum iura & equitatem bene arbitrari: Vi-
 4 de inf. obf. tit. de iudic. res. & conf. Ea corpus ita faceret ut ipsa fere
 morte durior sit: Baldus l. interposita. n. 6. C. de transf. & in l. 1. in
 fin. C. unde vi. Welfenbu imperat. ff. d. quest. n. 9. Atque sic prepara-
 5 tur ad mortem vel civilem vel naturalem: Ant. Fab. in Cod. lib. 3. tit. 4.
 def. 2. in alleg. in fin. illi itaque iudices qui prudentia praeceos ca-
 tent, & non sunt iocundum criminalium nusquequaque periti, vel qui
 aliis negotiis publicis sunt impliciti, vel circa rem economicam vel
 alias occupati, caveant sibi à mortu conscientiae & periculo syndica-
 tus, ac propterea informationes recipere, omnes delicti circumstan-
 tias notare, &que processum formare curent quam fidelissime, quod
 exigat Conf. Crim. art. 1. tit. 1. lib. 1. tit. 1. Nec fugiant iudicia Aca-
 demiarum (sicuti illi solent, qui conscribendis & notandis actis,
 cum iudicia eterna salutaria sunt segnes & parum accurari.) et postea
 acta & actata fideliter conscripta & consignata ad consilium sapien-
 tum, sive collegium Facultatis Juridicae, pro scribendo responso, sive
 sententia concipienda, transmittant: Quod ut in criminalibus fiat,
 hortatur Damhoud. in pr. crim. cap. 76. n. 34. Nec ejus pudeat quen-
 quam, etiam si sit vir doctus. Maxime, si non ita pridem ex Acade-
 miis prodit, ne ei accidat, quod illi, de quo Nevizan. in Syl. napr.
 lib. 5. n. 61. ita refert: Unus Scholaris tempore studii Mediolan. mul-
 ta vacabat lecturis Aretini, quia nihilum convenirent ingenio suo,
 & in circulis erat summus. Cui Jaf. dicit amico, ista subtilitates Aret.
 sunt utiles, dum es Scholaris, quia acunt ingenium: Sed quando eris
 domi in actu practico, sequere alias opiniones, magis reales & commu-
 nes. Tamen quum primum fuit Doctor, in prima causa, quae sibi fuit
 commissa, judicavit contra communem pro una opinione Aretini
 quae sententia fuit per Senatum revocata: & ille judicans condemna-
 tos in expensas parti, & videns tantum dedecus sibi factum in princi-
 piis, prae dolore mortuus est: Haec Nevizan. Hoc fit in civilibus;
 longe itaque gravius punietur male judicans in criminalibus, & pro
 ratione commissi quam gravissime. Agitur enim de vita & fama ho-
 minis, & ratio suadet, ut tunc magis consilii persegio utamur, cum
 majus instat periculum Fac. Scala Parav. de conf. sap. lib. 2. cap. 22.

Sepe etiam Principes, quibus tamen egregii sunt & potissimi lateri
 consiliarii, collegium juris positum consulant: ibi se id frustra per
 quia illi sunt in causis arduis & capitebus consiliarii per quos
 tractant & alios docent. Tum, quia integrum est iudicium, quod plu-
 rimorum sententiis confirmatur, & facilius invenitur, quod & pluribus
 senioribus quaeritur. *Cap. de quibus lib. 20. Cap. praelectionem de off. &*
potest. jud. deleg. Non tamen improbo, sed potius tollendo illam
 quorundam locorum & civitatum consuetudinem, ubi per Allecto-
 res vel Syndicos acta reportata inspiciuntur & cum consilio, ad pre-
 cavendum omne periculum, fideliter conferuntur: Interdum enim
 iudices ex consilio sapientum male iudicando non excusantur, Schurff.
conf. 29. centur. 1. cuius notabile exemplum reperitur apud Müller.
infra tit. loc. praesertim quando iis assident periti & Syndici & pos-
 sant illud sequi vel non sequi. Bart. in *l. si convenerit num. 4. ff. de re*
judicat. Felin. *conf. 24. num. 15. quos refert & sequitur Cochman.*
vol. 3. resp. 29. n. 403. Spec. *de requis. conf. vers. quid si iudex.* Pac.
 Scala Patav. *lib. 4. de conf. sap. cap. 26. & lib. 3. cap. 25.* Sed si ex lege,
 five statuto, vel patrium assensu, secundum consilium iudicatum est,
 iudex iisdem arctatus, utique Syndicari non poterit: Schurff. *dist. conf.*
num. 2. & plures ibidem citati Bart. in *d. l. si convenerit*: Ubi etiam
 dat iudicibus cautelam, ut nimirum in actis annotari jubeant, partes
 consentire, ut secundum consilium sapientis sententia feratur propte-
 rea, ne licem faciant suam: Pac. Scal. Patav. *d. cap. 26. lib. 4.* ubi quo-
 que contraria sententia, ex hac potissimum ratione refellitur, ne legis
 autoritate, vel litigantium voluntate iudex decipiatur: Pari modo
 tantum abest, ut iudices Germaniae ulli periculo sint obnoxii, si cau-
 sas criminales ex consilio sapientum, *der nechsten Hoben Schuler,*
Sträcker oder Communen, ut in *art. fin. Conf. Crimin.* (supposito ta-
 men quod eousque legitime processerint) determinant, (nisi notorie
 sit injustum): ut ad hoc potius teneantur, si dubitent: Id namque man-
 dat ordinatio criminalis Carolina & quinquages septies reperit &
 inculcat. In Electoratu Saxoniae, si in criminalibus sine consilio Sca-
 binatus Lipsiensis vel Dicasterii Wittenbergensis, iudex sententiam
 protulerit, propter vigorem Consuetudinis ea ex capite nullitatis
 impugnatur. Unde etiam videtur, quantum Imperator & Imperii

- status sapientibus & Juris Consultis confidunt: Qui in causis hifce ar-
- 12 duis consulendo maximè sunt assidui & circumspècti: Id quod etiam
- 13 summa justitiæ ratio exposulat & necessitas: Sunt enim nonnulli p-
- scribæ sive Actuarii (vide Valent. Winth. in *Parth. litig. lib. 3. cap. 14. n. 22.*) interdum etiam Commissarii judiciorum criminalium, contra
- constit. crim. art. 1.* (experientia teste) tam imperiti, ut sæpenumero
- necessaria processus vel quippiam, (unde reo ingens generatur peri-
- culum) negligant, præsertim in arduo torturæ, indiciorum & con-
- fessionis puncto. Sunt qui ex consuetudine, ut usitatas solemnitates
- adimpleant, quæpiam, vel etiam proprii cerebri opinionem, adscri-
- bunt Protocollo, quæ in rei & causæ magnum vergunt præjudicium.
- Interdum virgulis sive signis marginalibus quædam notant in actis,
- quibus rei causam graviolem reddere intendunt. Contra, non raro
- quasdam scitu omnino necessarias, tum causæ, tum processus circum-
- stantias, ac si tanti non sint, ut actis inferantur, & Jurisconsulti inde
- informentur, omittunt. Quod attenta consideratione advertere &
- avertere necesse habent Consulti Jurisperiti, magno pondere atten-
- dentes, ut sua prudentiâ simul & dexteritate hodiernæ communi insci-
- tiæ tabi eant obviæ & medeantur, non responsis suis solum bonam
- 14 istam clausulam, pro more nonnullorum Collègiorum Juridicorum
- annectendo: Si diligenti habita inquisitione, de delicto certo con-
- stet. Dan. Müller. in *semestr. lib. 3. cap. 40.* sed etiam accurate circum-
- spiciendo, an de circumstantiarum, loci, temporis, personæ, aliisve
- requisitis, vel in processu quippiam deficiat, quod consilium petentis
- arguat hallucinationem. Tunc necesse & tutius est, porro potius in-
- quirere, quam decernere, ex Aul. Gell. in *not. Att. l. 20. c. 1.* Græv.
- lib. 2. concl. pract. 110. n. 1.* & denuo & melius informari, quam sive in
- puncto torturæ, sive condemnationis aut absolutionis determinatè re-
- 15 spondere, cum ad hoc noverint, plerumque suum consilium sive con-
- ceptam sententiam in criminalibus, simul ac à Judice prolata est, sta-
- tim & sine morâ, sæpe non citra innocentie jacturam, mandari execu-
- tionem, inciviler & male intellecta, alioquin salutari. *l. cum rei 18. C. de*
- pan. l. penult. in princ. C. de custod. reor.*
- Et in civilibus quidem judiciis, solam pecuniæ & bonorum
- 15 amissionem respicientibus, iniquitatem corrigi & reparari posse: in
- capita-

capitali autem iudicio secus esse, & sicuti in bello non licet bis peccare, ita nec in criminali causa & capitali iudicio bis errare permitti. Annæ Robert. *rerum iudicat. lib. 1. cap. 4. pag. mibi 48.* & facta semel rei damnati animadversione, irreparabilem esse iudicum errorem, nec eorum imperitiam posse corrigi. Annæ Robert. *ibid.* Nec præcipiti studio agitari oportere, ubi factum est irrevocabile, posse enim pœnam dilatare exigi, exactam autem haud revocari. Græv. *lib. 2. concl. pract. no. 211.* Senec. *lib. 2. d. ira cap. 23.* Contra quæ graviter aliquando 16 fuisse peccatum, de duobus notabilibus & horrendis exemplis ita refert Moller. *diſt. loc.* Quod cum alibi observatum non fuisset, sed ad consultationem cujusdam viri nobilis responsum, eum de quo quaesitum fuerat, propter parricidium in uxore commissum, quod in tortura confessus fuerat, lege Pompeia puniendum, & is sententiam, non tam leniorem suam, quam illorum, qui responsum dederant, executioni mandasset, uxor, quæ nescio ob quam causam à marito non multo antè abierat, paulo post, salva & incolumi reversa, nobilis ille ab Electore Augusto 2000 aureis multatus fuit, & insuper Jurisdictio omnis illi adempta. Ita alibi scio mulierem eodem supplicio affectam, quod in tortura, cui ex falsorum testimoniorum depositione condemnata fuerat, confessa fuisset, se maritum interfecisse, cum tamen is postea reuocatus. Periculoso 17 esse in causis capitalibus consulere & votum suum exprimere, rectissime statuit Nic. Boer. *decis. 168. in prin.* Addens, Baldum, & alios ibidem nominatos Jctos eximios, noluisse super capitalibus consulere: idque procul dubio propterea, quod sint res conscientiae & periculosissimæ, nec non indagationis accuratissimæ. Joh. Sichardus magnus quondam Germaniæ Jctus *Consilio Criminali §. ab init.* fatetur & de se scribit, quod quantum honestè fieri poterat, rerum criminalium cognitioni supersederit.

Memini aliquem ex facultatis Juridicæ consilio propter vestem 18 non magni pretii & comestibilia nonnulla, furto ablata, suspensum, qui quodammodo erat homo fatuus, cujus in actis transmissis (quod tamen Judici consilium petenti imputandum) nulla facta fuerat mentio. Alioquin crediderim utique, eum ad ultimum supplicium non fuisse damnatum. Non ita pridem Iudices quidam inquirebant Titium adulterii, qui etiam sponte confitebatur, se cum Semproniam, quæ

tempore institutæ inquisitionis maritata & uxor Seji erat, rem habuisse. Quod ita nudè & crudè sine circumstantia temporis, & personæ qualitatibus ad acta scripserant consulentes. Facultas Juridica illis respondit, reum confessum gladio feriendum, nisi loci consuetudo poenam non capitalem, sed pecuniariam adulteris dictaret; Jam autem dicta fornicatio facta erat ante annos præter propter viginti, cum insuper Sempronia, nunc quidem uxor Seji, esset soluta. Reus extra carcerem quidem sed in magno constitutus periculo, post latam sententiam primum consulto Advocato, per querelam nullitatis penes superiorem Jure liberatus est. Unde quid subsit causæ, cur relatio ex actis in collegio Jurisperitorum non uni, nedum juniori, prout moris est, quibusdam in locis, præsertim in causis tam arduis, famam vitamque concernentibus, sit committenda, sed pluribus, iisque exercitatissimis & circumspectissimis, imo toti Collegio, nemo non videt. Omnium tale negotium fidem & conscientiam attinet & singulorum.

OBSERVATIO VIII.

Pro Reo accusato vel inquisito, quando acta, ad consilium sapientum mittenda, rotulantur, sive conferuntur.

Iudicem Consilio sapientum usurum vel causam decidendam ad eos transmissurum, oportet omnia acta fideliter transmittere. *l. fin. & ibi gl. Salycet. & Fulgos. C. d. relat. Pac. Scala. Patavin. in tract. de cons. sap. lib. 3. cap. 9. in prin. Angel. l. super delictis. 2. C. d. relat. l. ne causas. 15. & ibi Paul. Castr. & Dd. C. d. appellat. Johan. Baptist. Afin. in praxi judic. §. 25. cap. 23. Cagnol. l. consilii. in pr. n. 21. ff. d. Reg. jur. Ut illis nihil addatur vel detrahatur. Ludolph. Schrad. tract. feud. cap. 10. Sect. 14. n. 32. & n. 56. Partibus vel litigatoribus ad collationem & rotationem, juxta observationem & generalem consuetudinem, omnium bene constitutorum judiciorum, citatis. Post alios Schrader. dict. loc. n. 33.*

2 Existunt autem interdum quidam latruncultores vel eorum actua-

actuarii, tam extrema nequitia, ut in Epistolis sive literis, quas una cum actis ad Facultatem Juridicam sunt missuri, immisceant quaedam (cum tamen ipsa consilii petitionem, super actis & actitatis tantum, ac præterea nihil continere debeant) de delicti circumstantiis, falsis- que sæpe præsuppositis, reo desuper non audito. Idque propterea, ut duriores adversus eum eliciant sententiam. Sunt qui tale quid ex ruditate committunt. Quapropter reus, ejusque Advocatus, etiam hac in parte sit cautus, petatque copiam epistolæ ad sapientes mittendæ, curet sibi in termino rotulationis originale monstrari, & cum actis consignari. (Cujus formula est omnium tutissima & nullis fraudibus obnoxia sequens: *Wir thun euch beyverwahrt etliche für uns zwischen A. & B. ergangene Acta übersenden, mit Bitte, dieselben fleißig durchzulesen, der Gebühr zu erwegen, und eine den Rechten und Acten gemäßen Urtheil collegialiter euch darüber zu vergleichen, in unserm Namen abzufassen, und dieselbe anhero neben den Acten verschlossen, gegen Endrichtung der Gebühr oder honorarii zurück zu senden.*) Vel si usque adeo Judex est suspectus, petat à Juridica Facultate consulenda, cum, & in actis consignatis rescribi copiam, atque hanc petitionem ad protocollum notari: Postea remissis iis, eam perlegat. Ita casses malevolentia evitabit. Attamen sapientes ejusmodi literas, extra acta scilicet scriptas, respiciunt rarissimè, imò nunquam (pro ut ego arbitrator, & vel maximè decet) sed super actis & actitatis consulunt & sententiam concepiunt. Cum judici, nedum in criminalibus, affirmanti vel attestanti non credatur, nisi quatenus ex actis publicis constat. Cothm. vol. 3. Repons. 30. num. 118. & alii ibidem citati, est in subscriptione Facultatis Juridicae Coloniensis. Mascard. vol. 1. concl. 35. n. 2. 3. & seqq. Quod namque in iis scriptum non reperitur, omissum esse, adeoque nunquam intervenisse intelligitur. Gail. lib. 1. obs. 134. n. 15. Si tamen est, cur reus tale quid metuat, cautela hæc abundans ei non nocet: Habeat etiam in termino rotulationis Notarium apud acta, qui subscribat, eaque una cum deputatis Commissariis consignet, & antedictarum literarum copiam in formâ authentica sibi dari curet. Quam si judex denegat, potest appellari. Qui autem non tenetur dare copiam nominum Juris Consultorum, propter rationes allegatas à Marten. in Spec. aur. part. 6. de appellation. n. 9. Ubi porro optime ad pro-

propositum, ita scribit: Quod nota, quia quotidie evenit iste casus, & pauci advertunt in petendo copiam dictarum literarum, & ut plurimum Judices Idiotæ pendent pro aliqua parte, & solent scribere literas commendatitias in favorem alterius, quæ literæ solent movere animos aliquorum Consultorum in præjudicium alterius partis: Et mihi ut pluries evenit, quando fuerunt mihi transmissi aliqui processus, per Judices idiotas diversorum locorum, tunc fuerunt mihi transmissæ literæ commendatitiæ in favorem alterius. Verum, non abstraxerunt animum meum à recto iudicio: Et idem rogo, quod omnes Consultores faciant: Et prædicta etiam tenet Specul. in tit. de relax. §. qualiter.

6 Quod si iudex consulens punctum controversiæ sive quæstionis dubiæ velit ex actis elicere, & illum una cum actis ad consulendos sapientes transmittere: Tunc ad ejus formationem similiter litigatores sunt citandi. *l. 1. & ibi.* Bart. Bald. Angel. Salycet. & Dd. *C. d. relax. l. 2. & 3. C. eod.* Pac. Schal. Patav. in dict. tract. d. conf. sap. lib. 3. c. 9. Iudex tamen invitus non cogitur illum punctum formare, sed sufficit, quod ipse omnia acta ad consilium sapientum transmittat, & super actis generaliter petat, quid juris. Philip. Franc. *C. intimasti. n. 4. Dec. n. 6. circ. fin. extr. d. appellat.* Schrad. dict. tract. feudal. n. 34. ubi plures citat. Imo ego putarim securius, & melius facere iudicem, si plane & semper ab ejusmodi formatione quæstionis, sive status controversiæ absteineat, generaliter secundum formulam consuetam, ante insertam Sententiæ conceptionem petendo, quod approbat, Pac. Schal. Patav. dict. cap. 9. in med. Alioquin ex hodierno iudiciorum stylo vix evitabit suspicionem, & sæpe non, vel difficile litigatores habebit consentientes. Superfluous insuper videtur iste labor in Consulendos potius, hac in parte non constringendos, quorum est acta & actitata diligenter juxta ac fideliter legere & ponderare, rejiciendus. Pac. Schal. Patav. dict. cap. 9. in med. Angel. in l. ejus qui. si cerr. per. Bald. in cap. 1. in pr. d. contra invest. Alex. in l. Titia. Solut. matrim. Unde testatur & dicit Schrad. d. loc. Et in hisce regionibus, me sciente, nunquam illi iudices, qui ad Sapientes acta decidenda transmiserunt, ex actis punctum extraxere vel formavere, sed solummodo acta ad consilium sapientum transmissere.

OBSERVATIO IX.

Pro Judice, insidias partium quando acta ad consilium mittit sapientum, evitatur.

JOannes de Deo, Hispanus in *doctrina sua Advocatorum lib. 1. cap. 10. n. 4.* autor est Advocatis, & ita scribit: Cum autem consilium datum fuerit, & in scriptis redactum, si times de malitiâ judicis, si cum honestate poterit fieri, labora ut scias consilium, quia poteris ^I melius scire quid sit agendum, scilicet an sit ad sententiam festinandum, vel ad aliquod de novo proponendum, an componendum, vel ad beneficium restitutionis in integrum petendum, vel alia beneficia, forte prætextu falsitatis, vel alia ratione probabili excogitata. Item si de victoriâ sis certus, adesto ut sententia feratur. Hæc ille. Sed quomodo ² cum honestate (ut ait) quisquam scire, & hoc consilio uti possit, ipse noverit. Inde tamen, & ex similibus, ansam sibi arripiunt sæpe reorum amici, causis non usque quaque fidentes, tabellarium acta ad consilium sapientum, sive Facultatem juridicam perlaturum pretio corrumpendi, ut in itinere, certo ad id constituto loco, regrediens, eis acta, quamvis sigillo Facultatis Juridicæ clausa, in secreto commonstret: Qui tunc astute & tam artificiosè ea aperiunt, consilium, responsum, sive conceptam sententiam introspicientes, ac tali modo claudunt vicissim, ut de fraude hac Judicibus nihil facile constare possit: Vel instruunt quosdam cognitu difficiles & subornant, qui ac si essent fures & latrones, redeuntem nuncium obruunt, acta resignant, quærentes quasi pecuniam, juridicumque responsum legunt, & prout illis visum fuerit reddunt. Ante autem sagaciter & magno conatu, quorsum cum actis sit iturus tabellarius, qui vel ex simplicitate, vel ex aviditate lucelli, supra mercedem ab aliis, aliarum literarum quasi causa dati, suo indicio sæpe sese prodit, explorarunt, vel saltem conjecturis assecuti sunt. Id quod contigisse scio. Vel ipse Judex nequitia casibus ita involvi potest: Quando nimirum subornatus quidem tabellarius ultro ei se ^E offert,

- offert, dicens se istuc vel illuc cujusdam negotii causa ab alio missum iri brevi, an quid sit, quod eodem itinere Domino Judici expedire possit? Tunc Judex vel Actuarius ad sumptuum sublevationem ut reponatur Actorum responsum, acta isti tali interdum credit nihil suspicans mali. Quid autem tunc sublit periculi, nisi homo sit probatae fidei, facile est conjicere prudenti. Postea, ubi captivi rei sanguinis vel affinitatis nexu juncti, vel alii ejus amici, responsi tenorem resciverint, prout captivo expedit, consilia capessunt, congerunt, sententiam urgent, vel omnem movent lapidem, ut is relaxetur, vel carcerem effringat, seque in pedes conjiciat, etiam cum vitae discrimine. Hinc necesse est, ut Judex, sive Actorum Magister, praesertim in causis tam arduis & capitalibus, ratione transmittendorum actorum, se ita gubernet, ne de tempore itineris, vel loco petendi consilii, quis quicquam vel conjicere possit.
- 4 Neque tabellario cuivis, nedum ultro se offerenti, sed juratis & illis, quos scit cautos simul & probatae fidei, fidat, atque ita dictas, similesque malorum hominum insidias evitet.

- Alium quoque malum practicandi modum interdum sibi usurpant rei, vel ipsorum amici, ut in actu rotulationis eximant tot Juridicas Facultates, ut vix una atque altera, ad quam acta commodè mitti possint, supersit, atque sic de loco, ad quem transportantur, non tam facile queant falli. Ut autem & huic astutiae eatur obviam, Judex eximendi potestatem potest restringere ad duas vel tres facultates, nisi causa praegnantis sint in promptu.
- 5 Advocatorum nonnulli reperiuntur, qui inventa lege transmittendi Acta, ad petitionem alterutrius partis, vel utriusque hanc fraudem quoque invenerunt, ut speciem facti ad utilitatem suorum clientulorum forment, eandemque interdum adeo fucatis circumstantiis adumbrent, ut quam potest fieri, minimè videatur discrepare à facto, in actis originalibus, paulo post transmittendis, proposito & disceptato, cum tamen re ipsa accuratius inspecta, & statu controversiae pressius considerato, illi plane non conveniat. Talem facti speciem postea ad plures Facultates Juridicas pro eliciendis ad libitum responsis mittunt, eaque obtinent, praesertim, quando unum vel alterum ex collegio, sibi simul sancto denario, reddiderunt propitium.
- 6

magis eorum, qui ea expetunt, quam veritatis & justitiæ dari. Cothm. vol. 3. conf. 38. n. 332. Joseph. Ludov. concl. 12. circa fin. Ubi inquit: Doctores nostri, dum modo lucrentur, scribunt, pro qua parte ab iis consilium petitur, & eam partem defendere conantur, sive juste sive injuste: Quia Doctores sæpe æris magis quam charitatis studio in consulendo ducuntur. Joh. de Castill. in tract. de usufr. cap. 41. n. 8. Joh. Peter Surd. in Prefat. conf. vol. 1. Qui ibidem ita scribit: Quandoquidem quæ in responsis dicuntur, non satis habent fidei apud prudentes Judices, quod non omnibus veritatem semper assequi, sed fucatis & non admodum consistentibus argumentis delinendo, eam quæ magis ex re litigatorum esset, sententiam tueri curæ fuerit: unde tantam existimationis jacturam passus est Jurisconsultorum ordo, antiquitus præcipuo & summo honoris gradu constitutus. Huc pertinet narratio Finckelthaus. disp. feud. 6. contr. 16. n. 44. *Es ist kein ungewohntes, sondern gemeines Werck, daß diejenige, so böse Sache haben, und deroselben durch ex practicirte responsten vornehmer Consulenten gerne ein gut Ansehen machen wolten, den casum oder speciem facti nicht bona fide, sondern partbeilig und vorteilbaffter Weise auffsetzen, damit ex falsis præsuppositis, davon ein Consulent nicht wissen kan, die decision ihnen zum besten ausschlage.* Quod etiam testatur Tiber. Decian. in Apolog. contra Alciat. cap. 21. sub fin. Quando jam acceperunt illi consulentes ex voto responsa collegiorum aliquot Juridicorum, postea in actu rotulationis actorum judicialium reliquarum Academicarum Facultates Juridicas, ab eorum studio eximunt, ad priores Juris Consultos in consilium ante adhibitos (qui vel quorum Referentes à præconcepta sua opinione, & antea ad partem consulentem, dato responso, interdum simul laboris tædio haud facile recedunt) actorum missione detorta, itaque & parti & judici sæpe imponunt. Hujus rei peritum novi non neminem, causæ bonitatis defectum, etiam in criminalibus, sumptibus parcendo nullis, hoc artificio adimplere solitum. Qui, quamvis hoc ipso lucretur causam, an non perdat animam, docebit ille dies novissimus. Si ad vivos possent revocari, ante nominati, & alii antiquiores Jurisconsulti, ut præsentem Judiciorum criminalium calamitatem, & justitiæ statum deploratissimum cernerent, quo omnia ruunt in pejus, horrore percuterentur, & obstu-

- 7 pefcerent. Sunt tamen quædam Academiæ collegia, doctis, peritis, & exercitatis viris hætenus & in hunc ufque diem ornata, quorum diligentiam, dexteritatem, ſcientiam & conſcientiam in actorum ſtudio, & ſententiæ conceptione, & quod in tramite juſtitie ſteterint immoti, sæpe deprehendimus, reſponſa tum propria, tum aliorum Juris Conſultorum ita ſemper intelligentes, ſicuti Cujacius in fronte conſultationum ſuarum conditionem appoſuit: Ergo ſi ita eſt, quemadmodum tua conſultatione ſignificas, &c. & fideliter attendentes monitionem Ern. Cothm. 1. conf. 1. n. 527. Bene & recte judicare volentem, non nuda Jurisconſultorum reſponſa, ſed mandata & leges divinas & humanas intueri atque ſequi oportet. Nam quæ in reſponſis dicuntur, non ſatis habent fidei apud prudentes judices, monente, cum additis rationibus Joh. Petr. Surd. in antedict. præfat. conf. vol. 1. Quippe, quod in ſuper collegiorum Juridicorum reſponſa, pro dolor, hodie nimis leviter, & ut ille aiebat, ſuperſicialiter non medulliter cudantur: ita conquerente Ern. Cothm. 1. Conf. 1. n. 526. Variæ præterea, & tantæ nunc temporis obrepunt judiciis corruptelæ, & corruptiones hoc in puncto transmissionis actorum, ut injuſtitia vel manibus ferme palpari queat. Quæ tolli & caveri haud poſſunt, niſi prudentia, accurata inſpectione,
- 8 & gravi animadverſione Magiſtratum, ex quorum judiciis acta ad Juris Conſultorum Collegia transportantur. Quod ſi non fiet, judicia indies replebuntur injuſtis & iniquis ſententiis, ſequentur maxima Reip. damna, & omnia inde dependentia mala, & non tantum per cuniculos eas dantes & impetrantes, ſed & ipſi Magiſtratus propter neglectum, nedum conniventiam ipſorumque corruptionibus obnoxii miniſtri, ſi non temporales, tamen procul dubio æternas dabunt poenas.

OBSERVATIO X.

Contra craſſum & periculoſum errorem judicum quorundam, in delictis atrocioribus ſive exceptis impunitatis reis Advocatos denegantium.

Advo-

ADvocatos omnino dandos esse reis, qui haberi possunt optimi, ex observationibus 4. & 12. hoc tit. liquet. Sunt tamen iudices quidam, qui ex imperitiâ jurium & judicii defectu, (ne dixerim ex malitiâ) reis, de criminibus atrocioribus sive exceptis accusatis, simul ac capti sunt, Advocatos cum injuriâ denegant. Idque ex eo, quod dicitur: In criminibus atrocibus & funestis (quæ autem sint talia vid. *inf. in observ. 16. tit. de indic. tort. & confess.*) Advocatos non esse concedendos: Et in specie notabiles esse, sine veniâ qui pro reis criminis læsæ Majestatis intervenire tentaverint l. *Quisquis. 5. 5. Denique. C. ad leg. Jul. Majest.* Caveant autem sibi iudices ab hoc errore periculosissimo & perversa interpretatione, tam juri & æquitati naturali, quam communi Juris Consultorum suffragio contraria: Ad illud enim Advocatum non esse admittendum in atrocioribus & exceptis, aliter non obtinet, nisi crimen sit notorium. (Cum omnibus notorii qualitatibus intellige, & legitime subsecuta sententia notorii declaratoria. Ut, *in observ. 14. & 15. inf. in tit. de inquis. & accus. & observ. 4. hoc tit. 12.* vel de eo aliter indubitatè constet: prout vult Bess. *in tit. de indic. & confid. ant. tort. num. 76. & tit. de inquis. n. 29. in fin.* ubi dicit, quod ad hoc, ut quis dicatur latro famosus, non sufficiat, quod per testes sit probatum eum esse talem, nisi in specie constet de ejus criminibus & latrociniiis: Paris de Put. *in er. de Syndic. vers. tort. cap. 10. quidam latro famosus.* Prosper. Farin. *in pract. crim. lib. 1. tit. 5. quest. 39. n. 107. n. 109. III.* Jul. Clar. *in pract. crim. §. barefis. n. 19. Facultas Juridica Colonienfis in subscriptione consil.* Cothm. *vol. 3. Resp. 39. isto consilio statim annexa, num. 242.* ubi ita scribunt: quando jam constat, reum atrox exceptumque crimen, de quo agitur, commisisse: Aliter vero sentiendum, quando de eo nec dum constat, sed inquiritur adhuc. Tunc enim dilationes ad deliberandum, & Advocatus permitti debet, ad quod *ibid. alleg. Marc. Mant. sing. 15. Rol. à Valle conf. 12. lib. 3. n. 79. Collegium Patav. conf. 2. n. 151.*

Indicia esse communicanda, in criminibus etiam atrocissimis & læsæ Majestatis, probavi *inf. in obser. 2. tit. d. indic. tort. & confess. probat. id. Farin. dict. quest. 39. num. 41. & quos ipse ibidem allegavit. Carer. in pract. crim. tit. de tortur. §. circa quintum. num. 16. pag. 181.*

Et §. circa quartum. num. 7. pag. 171. Cui autem bono communicanda essent indicia, nisi ad faciendas defensiones? Videatur omnino Farinac. *diſt. loc.* Ubi autem defensiones sunt permissæ, ibi quoque
 6 nec Advocatus repellendus: Farinac. *diſt. quæst. 39. n. 79. pag. 628.* Cum
 7 cæteris, ex hac præsertim ratione, quia propter inopinatos carceres, & subitanæ status mutationem, rei ut plurimum ita sunt consternati, ut de iis cogitare nec quicquam possint, præsertim si sint simplices.
 8 Ad hoc doctus Filci Advocatus, qui solet eligi de præstantioribus *l. bi-nos. ubi* Bald. *C. de Advoc. div. jud.* Peregrin. *de iur. fisci. lib. 7. tit. 2. n. 12.* in atrocissimis æquæ, atque in vulgaribus sua tela in reum convertit: Hoc magis dandus est reo Advocatus, cum sit, quoad defendendum, longè favorabilior: Qui si ei denegaretur, maneret indefensus, etiam si habeat copiam indiciorum vel maximè. Si quispiam forte contrarium sentit, contra communem opinionem & iniquè sentit, nec ipsius
 9 sententia tanto errori patrocinium præbere debet. Ut hæc observatio reddatur illustrior, eam exemplo, una atque altera ratione declarabo.
 II Si quispiam latro est captus, latrocinii crimen quidem non negans, sed prætendens, exercere latrocinia esse licitum: Vel si saga sive venefica faretur quidem magiæ crimen, sed se defendere & excusare intendit, artem esse liberalem, vel se à diabolo deceptam: Hisce defensiones & Advocati recte denegantur: Cum excusationes ejusmodi sint prorsus frivola, absurda & contra jura manifesta. Si autem latro vel venefica crimen, quod neque aliter est manifestum, negarent vel ejus qualitates: Decian. *vol. 3. conf. 96. num. 9. & 20.* Defensiones & Advocati sunt omnino concedendi: Nec propterea denegandi, quia crimen est atrox
 12 vel exceptum, de quo reus captus inquiritur: Sed hac ipsa de causa iudex promptior debet esse ad concedendum, & dandum ex officio, etiam non petenti: Quo enim major est defendendi necessitas, hoc minus defensiones adimere licebit: Eo autem est major necessitas, quo majus malum est illud, contra quod se quisque est defensurus. Absurdum juxta ac ridiculum foret magnitudinem criminis objicere, ubi de
 13 eo nondum constat, & non est certum, nquisitum vel accusatum ejus esse reum. Ut defensiones & Advocati non admittantur, non operatur atrocitas delicti, sed ejus notorietas, ut recte dicit Cothm. *vol. 3. resp. 30. n. 242. 243. est subscriptio Facultatis Juridicae Coloniensis*, Farinac. *diſt. quæst.*

quæst. n. 109. Idem lib. 1. tit. 3. quæst. 21. n. 77. & seq. ubi etiam dicit : Iudex denegare potest defensiones & copias indiciorum in delicto notorio, *intellige ut sub. n. 3. supr.* vel quando ex actis, vel confessione rei constat, & certum est, nullam ei competere defensionem & excusationem : Secus si constaret de contrario, vel essemus in dubio, secundum magis communem, & per totum mundum practicatam opinionem. Quod dubium incidit, quando rei Advocatus contra confessionem excipit & exceptionem probaturus est, quia forte (exempli causa) est erronea, promissione impunitatis, minis torturæ, vel diuturno carcere, ejusdem squalore extorta, vel non est pura & absoluta, sed certo modo qualificata : Et quando reus dicitur convictus, probare intendit testes esse inimicos, infames vel alias inhabiles. Tunc enim defensio & Advocatus admittendus, Farinac. *diſt. quæst. 39. n. 32. & III. & Dd. citati in fin. obs. 14. tit. 2. infr.* Multa enim etiam contra spontaneam confessionem possunt opponi, post alios Gothofred. à Bavo, *in theorica criminali practica §. confessio. n. 28. pag. 175.* Et probari Hieron. Magon. *decis. Lucens. 49. n. 36.* Etiam per testes officii necessitate ad rei defensionem recipiendos. Arer. *Conf. 147. col. 3. post. med. per l. 1. §. Si quis uliro & §. fin. ff. d. quæst. & ibi Bart. idem Bart. in l. 4. §. hoc autem iudicium d. dam. infest. Bald. in l. Cum precum. ad fin. C. de liber. caus.* Ubi dicit, salutem hominis tanquam rem publicam officio iudicis esse tuendam, *Huc refer quadam ex obs. 1. infr. tit. 4.* Porro, ex juris & æquitatis naturalis ratione nemini unquam præscindenda est defensio. *in observ. 14. n. 18. tit. 2. citati Dd.* Hæc autem ratio non cessat propterea, quia crimen imputatum est atrox & exceptum. Ergo omnino concedenda est in terminis eleganter cum adjectis rationibus, Farinac. *diſt. quæst. 39. n. III. pag. 633.* Si morbo non usque adeo periculoso correpto, ad pristinae sanitatis recuperationem medicus vocare & consulere licet, quidni, imo maxime liceat idem lethaliter decumbenti ? Non nemo retulit nuper in aliquo scripto publico exempla elegantia, & ut quilibet idiota errorem palpare queat, satis perspicua. Videlicet, si concessum est à jure naturæ, ut prohiberi non possim, ne me defendam ab ictu cultri, multo minus igitur prohiberi potero, ne me defendam ab ictu bombardæ. Res erit indigna lane, quam nec infantes probare velint, ut ei contra vim pestilentissimi serpentis manum liges, cui contra morsum pulicis utramq; solvis. Unde

de sequitur, ut si jus nactus sum à natura defendendi me & purgandi à crimine minori, maxime jus habeam me defendendi & purgandi à delicto majori sive atroci. Cothman. *vol. 3. resp. 29. n. 383. & seq.* Idque si solus præstare nequeo, auxilio Advocati, quem habere possum, optimi. Natura enim suadet & sensus communis, ubi majus subest periculum, ut ibi cautius agamus, & omnem præcipitantiam vitemus. *l. 3. §. 5. ff. d. Carbon. edict. l. addictos. C. d. appellat. C. ubi periculum extr. d. elect. in 6. Cothm. dict. loc. confer. quadam ex observ. 16. tit. 4. infr. d. judic. tort. & 17 conf.* Quæ bene sunt attendenda judici, si conscientia & honori velit consulere, poenam Syndicatus evitare & non audire & fieri crudelis homicida. Judicem enim injustum, non injuste ab homicida crudeli nihil differre dicit Joan. Grav. in *trib. reform. lib. 1. cap. 7. pag. 230.* Notabunt quoque illi, quorum vel maxime interest notasse, non tantum contra idiotas, sed illos etiam, qui sibi eruditionem tribuunt: Hodie namque non raro, nescio utrum ex errore (qui tamen judice erudito indignus est) an ex malitia potius exempla contingunt, quæ speciatim tangere non attinet.

OBSERVATIO XI.

Quomodo Advocatus Conscientia & Honori cavere debeat.

- 1 **Q**ui aliis sapit atque cavere studet, sibi ipsi ut sapiat & caveat, imprimis est necesse, ne ei illud Ovidii contingat: *Quique aliis cavet non cavet ipse sibi*: Sic autem recte cavet sibi, quando cavet suæ conscientia: Quæ omnium Advocatorum & Pragma-
- 2 maticorum suprema sit, & cautelarum cautela: prout pie monet Reim. Fichard. *caut. 6.* Nulla igitur cautela quamvis speciose fucata, aut probabili, perperam, vel ad obruendam veritatem, vel ad necem alterius, remordente interim conscientia, utentur: Est enim conscientia Angelus humanæ vitæ præsidens. *Vide judicium Bald. & aliorum à Fichard. d. caut. citatorum.* Sic Paul. de Castr. in *l. si per errorem ff. d. jurisdic. omn. jud.* qui ita monet: Cave, ut sæpè dixi à cautelis deceptorii: Quia etsi in hoc seculo Advocatis honorem faciant, tamen in altero magnum animæ adferunt detrimentum.
- 3
- 4

Qua-

Quapropter Cœpolla primus cautelarum collector, quando refert aliquam cautelam suspectam, plerumque admonet, ne illa quis nisi tum demum utatur, quando fovet justam causam, quam tamen vel favore, vel potentiâ partis adversæ, obtinere diffidit: Vel ut sciat aliis, cautelis improbis uti volentibus, obviare. *Va*, inquit *Jesaias c. 5. v. 20. dicentibus malum bonum, & bonum malum, qui ponunt lucem pro tenebris, & tenebras pro luce, qui ponunt amarum pro dulci, & dulce pro amaro.* In extremo Dei judicio quilibet debet reddere rationem dispensationis suæ, nec ibi versutiæ humanæ, cavillis vel improbis amplius erit locus cautelis: Quod ipsum latius extendere non est necesse: Quotidie namque hæc inculcantur, ut mirum sit, nonnullos, qui Christiani audire cupiunt, in corrupto hoc seculo, tam fidelibus, & quotidianis dehortationibus minus, quam sancto denario moveri: Cum tamen Ethnicus doceant, in omni vita sua quenquam ne latum unguem à rectâ conscientia oportere discedere *Cic. ad Artic.*

Porro dicendum, quomodo Advocatus consulat & caveat honori: Quem si post bonam conscientiam factum tectumque conservare velit, in eo sit totus, ut causarum palmam sive victoriam reportet. Illud enim cuivis palam est, talem, qui sæpe & facile succumbit, non esse magni. Quid itaque cautelæ est, ut Advocatus ceu conscientiam, ita & causam servet: Abstineat ab omni iniquo jurgio, nec litem desperatam suscipiat: si ei causa defertur aliqua, plenam à clientulo suo exigit facti informationem, eamque in scriptis: Sæpe namque brevissima facti mutatione totum jus mutatur, vel potius applicatio ejus ad factum: & facti ignorantia sæpe prudentissimos fallit *l. 2. ff. de jur. & fact. ign.* sollicitè quærat ejus probationes, in causis arduis adsciscat sibi socium peritum, clientulo temere victoriam, propter dubium litis eventum, vel Principis gratiam non promittat, Ne viz. in *Sylv. Nupt. lib. 5. num. 108.* Joan. de Deo in *doctrina Advocatorum lib. I. cap. 6.* ne incidat in pœnas fumi venditorum: de quibus vide Menoch. *de arb. jud. lib. 2. cas. 344.* Joh. Bonef. in *tractat. de furt. §. alienæ rei. n. 108.* Si causa tanti est momenti non erubescat, de ejus bonitate interrogatus dicere, volo mecum, cum peritis & libris deliberare: quia tempore indigemus, ut aliquid maturius agamus: Speculat. *tit. de Advoc. §. num. tractemus. n. 6.* Raim. Fichard.

caut. 7. meminit patrem suum *Johan. Fib.* Speculatoris cautelas omnes, ut & hanc *in tit. de Advocat.* commendasse plurimum: ut nimirum informationem de facto controverso Advocatus, non obiter & ore tenus, sed in scriptis à cliente vel litigatore (in causis maxime gravioribus) exigat. Sæpenumero enim evenit Advocatis, ut apud
 II eos litigatores plurima de causæ suæ justitiâ prædicent, & se probare posse jactitent, quæ postea in processu causæ præstare nequeunt, &
 IZ longè aliter sese habere inveniuntur: Quapropter etiam causa tandem cadunt, culpam vero adversæ sententiæ in Advocati vel negligentiam vel imperitiam rejiciunt, & ea quæ prolixè & magnificè primum prædicarunt, postea, deplorata causa, diffitentur etiam omnia. Si itaque plenam in scriptis facti informationem ab initio à litigatore receperit Advocatus, & ad finem judicii retinuerit, nihil est quod metuatur exprobrationem: Sed sibi imputet clientulus, qui ea falso asseruit, quæ ex probationibus postmodum non apparent. Adscribere libet huc eleganter facientia verba *Quintil. lib. 12. Instit. Orat. cap. 8.* in quo, quæ Oratori (hodie Advocato) in discendis causis sint observanda, scribentis: Nec semel audisse sit satis: Cogendus eadem iterum ac sapius dicere litigator: Non solum quia effugere aliqua prima expositione potuerunt, præsertim hominem (quod sæpe evenit) imperitum, sed etiam ut sciamus, an eadem dicat. Plurimi enim mentiuntur, & tanquam non doceant causam, sed agant, non ut cum Patrono, sed ut cum iudice loquuntur. Quapropter nunquam satis credendum est, sed agitandus omnibus modis, & turbandus & evocandus: Nam ut Medicis non apparentia modo vitia curanda sunt, sed etiam inveniendæ quæ latent, sæpe ipsis ea qui sanandi sunt, occultentibus: Ita Advocatus plura quam ostenduntur, aspiciat. Nam cum satis in audiendo patientiæ impenderit, in aliam rursus ei personam transeundum est, agendusque adversarius, proponendum quicquid omnino excogitari contra potest, quicquid recipit in ejusmodi disceptatione natura. Interrogandus quam infestissime, ac premendus. Nam dum omnia quærimus, aliquando ad verum, ubi minime expectavimus, pervenimus? In summa, optimus est in discendo patronus incredulus. Promittit enim litigator omnia, testem, populum, paratissimas consignationes, ipsum denique adversarium quædam
 non

non negaturum. Ideoque opus erit intueri omne litis instrumentum: Quod videre non est satis: Perlegendum erit. Nam frequentissime aut non sunt omnino quæ promittebantur, aut minus continent: Aut cum alio aliquo nocituro permista sunt: aut nimia sunt, & fidem hoc ipso detractura, quod non habeant modum. Si causam perscrutatus, propositis ante oculos omnibus quæ prosint noceantve, tertiam deinceps induat personam iudicis, fingatque apud se agi causam, & quod ipsum movisset de eadem re pronunciaturum, id potissimum apud quemcunque agetur existimet: Et si cum raro faller eventus, aut culpa iudicis erit. Haftenus Quintilianus: Cujus consilium ut & antecedentia omnia tam in civilibus quam criminalibus apprimè notanda. Similia, & plura necessaria huc omnino pertinentia, legere sunt apud Decian. in *Apolog. pro jurisprudent. Cont. Alciat. cap. 22. de off. consulenti. praesertim n. 28. & 43.* Quæ tamen pro Advocatis doctis & peritis in medium non adduxi, nec meæ tenuitati tale quid sumpserim: Illi namque non hæc solummodo, sed longè majora noverunt: Quia autem eorum meminisse hic commoda incidebat occasio, ne cui præterire. Hoc tamen certum est, si dictum consilium Quintiliani & Deciani penes multos esset majoris, quam fuit haftenus, ingens litium multitudo cessaret, & non (ut dicit *Quint. d. l.*) deprehenderentur, causam quam discere ex suis litigatoribus noluerunt, ex adversariis discere.

Pro autoritate Advocato concilianda suadet *Speculat. tit. de 14 Advocat. §. sequitur. 2.* ut accedens ad Advocationis officium exercendum, vestes talares habeat, & suo officio congruentes, allegans ad hoc sequentes versiculos:

*Vir bene vestitus, pro vestibus esse peritus
Creditor à mille, quamvis idiota sit ille;
Si careat veste, nec sit vestitus honestè,
Nullius est laudis, quamvis sciat omne quod audis.
Cui alludit etiam Juvenalis Satura 7. sic scribens:
Et tamen hoc ipsis est utile. Purpura vendis
Causidicum, vendunt Amathystina, convenit illis
Et strepitum, & facile, majoris vivere census.
Sed finem impensa non servat prodiga Roma.*

*Ut redeant veteres; Ciceroni nemo ducentos
Nunc dederis nummos, nisi fulserit annulus ingens.
Respicit hoc primum qui litigat, an tibi servi
Oſto, decem comites, poſt te an ſit ſella togati
Ante pedes, ideo conduſto Paulus agebat
Sardonyche, atque ideo pluriſ quam Coſſus agebat
Quam Baſilius, rara in tenui facundia panno.*

- 15 Quos verſiculos etiam enumerat Rajm. Fich. *caut. 8. addens ibid. in fin.* Non eſſe nimium fidendum huic cautela de veſtitu, eſſe enim pro imperitis potius hominibus, novis atque obſcuris, qui nec familia nobilitate, nec eruditione clareant, ſed ſolo veſtitu ſibi authoritatem ac æſtimationem conciliare coguntur, donec vel uxorem aliquam divitem, vel aliqualem functionem, illo veſtitus hamo captarint. Sed revera talis exiſtimatio, ut exempla docent, poſtea indies vileſcit, & inſcientia tandem ſe ipſam prodit, atque pudeſcit. Cures igitur potius, ut tu veſtem, quam veſtis te decoret: Hæc Fichard. Quanquam verum ſit illud vulgare: *Hunc homines decorant quem veſtimenta decorant:* Et
- 16 talem prima facie præſumi, qualem eum indicant veſtes eſſe. *l. item apud 15. §. ſi quis virgines. ff. de injur.* Quemque judex in ſuæ profeſſioni convenienti veſtitu, & majori ornatu inſpiciet, majoris exiſtimabit eſſe authoritatis, & ei aſſurget ſalutatione delata, dicens: *Sede apud me in loco nobiliori:* Ad quod etiam tenetur, *ſecundum l. ult. & pen. C. de off. diverſ. jud. Specul. d. §. n. 3. Joan. Bapt. Magon.*
- 17 de reſt. patrocin. rat. cap. 3. n. 36. Hoc tamen procul dubio nulli, niſi de præclara eruditione noto, vel de ruditate, ſub egregio veſtimento operta, ignoto continget: Ubi autem ruditas etiam ſplendide veſtita ſermonem facere cæperit, calamum admoverit, & fortè una vel altera cauſa ceciderit, nec aliunde in poſterum, quam ex ſalario Advocaturæ, veſtes ſibi reparare poterit, ejus authoritas cum primo veſtimento conteretur, & ecce, brevi ruditas ſtabit nuda, & veſte, & honore exuta. Quapropter ridicula eſt cautela in veſtibus poſita, quando de eſt ſcientia.

OBSERVATIO XII.

*Ad securitatem Advocati, pro accusato vel inquisito
patrocinium suscepturo.*

QUamvis Principes, eorumve Officiales sive Magistratus, ex
legibus, ratione naturali, & ductu æquitatis noverint, reis
non esse denegandos Advocatos, sed eos disputaturos audi-
endos *l. unius §. cogniturum ff. de quasi. Bart. in l. fin. eod.*
tit. Brun. q. 9. part. 2. num. 51. Lancelot. de off. prat. in crim. sub rubr.
de negat. Crim. & torment. n. 12. Quin etiã reo non petenti de Ad-
vocato prospiciendum, & excusationes innocentie ex officio quæren-
das, *l. si non defendantur. 19. ff. de pæn. l. 1. in fin. ff. de quasi. l. 9. §. Ad-*
vocatos quoque. de off. procons. & leg. innoc. in c. veniens. n. 4. extr. de
accusat. Paul. Castr. cons. 48. n. 36. inter crimin. vol. 1. Cothman. vol. 3.
resp. 29. n. 180. 181. 183. & ibid. cit. DD. Et in subscriptione Facul-
tatis Juridicae Colonienſis dicto responſo Coth. statim annexa, num. 238.
& seqq.

Ut propterea nemo Advocatorum, alicujus rei patrocinium su-
scepturus, propter suum officium, odium metuere deberet, unde gra-
tia potius & laus erat expectanda. Quia non minus providet huma-
no generi, quam si præliis atque vulneribus patriam salvaret, eo quod
gloriosæ vocis munimine confusus, laborantium spem, vitam & poste-
ros defendat. *l. Advocati 14. C. de Advocat. divers. judic.*

Verum vix evitari potest, ne offensionem Principis, vel odium
Magistratus incurrat, qui fideliter, quæ causæ necessitas & utilitas exi-
git, prout decet, pertractat. Imo eo res rediit, ut in aulis quibusdam,
ubi Principum socordiam malorum regit cupido, & libido consiliario-
rum, nemo innocentie captivi, neque verbulo meminisse audeat,
quamvis is vere sit innocens, nisi velit odium, iniquam suspensionem
& periculum incurrere. Exempla sunt in promptu recentiora, quod
Advocati & Notarii suum officium, in ejusmodi causis, modo planè
licitissimo exercentes, in squalidos carceres fuerint conjecti, & ibi-
dem ad tempus non sine jactura vitæ & sanitatis detenti. Unde eve-
nit,

nit, ut miseri rei Advocatis, postquam vestigiis alii essent deterriti, necessaria innocentiae defensione prorsus destituerentur. Quapropter observatio pro Advocato est, si in causa criminali reo velit prestare patrocinium, ut nimirum curet ex officio, secundum praedicta jura, constitui, sibi que dari literas reversales de securitate, salvo conductu & facta testaque gratia, in quemvis causae eventum conservanda, easque sub manu & sigillo Principis, vel Magistratus: Tunc enim, nisi Princeps vel Magistratus sit extreme impius, secure patrocinari poterit.

6 Alterius partis, eique addictorum odia, tanquam fidelis patrocinii tructus, etiam in civilibus nedum in criminalibus, sunt & ferenda, & contemnenda, in Deo, illaesa conscientia & causae bonitate firmam ponendo fiduciam. Nec curanda est stulta vulgi imaginatio & sinistra opinio de causarum criminalium Patronis: Nec ineptiae quorundam, qui hac vanitate popularis iudicii, vocibusque plebis non attendendis *l. decurionum C. de poen. Boer. decis. 164. n. 15. Schurff. cent. 1. conf. 94. n. 5.* moti, in ejusmodi causis operam prestare recusant. Certum namque est, quo causae sunt graviore & magis arduae, hoc honoratiores esse earum Advocatos. Daniel Propheta advocando judicialiter liberavit Susannam. Meminisse oportet Christum Salvatorem ipsum pro humano genere Advocati munus subiisse: Quod post sacras literas eleganter comprobat Johan. Bapt. Caccialup. *in tract. de Advoc. q. 1. quem citat Gigas. in tr. de crimin. l. f. Maj. sub. rubric. qualiter in crim. l. f. Maj. procedatur. quest. 4. num. 6. Gravæ. lib. 1. concl. 43. num. 4.* idque non in causis civilibus, siue pecuniariis, neque poenam sanguinis temporalem, sed salutem aeternam, aeternumque supplicium concernentibus.

8 Alia aliis, qui vel nunquam causas sanguinis tueri volunt, & forte haec subest ratio: Quippe quod rei capitalium criminum postulati, plerumque sint pauperes & viles, usque adeo, ut dignum labore salarium dare vix, vel plane non habeant, & ubi a iudicibus fucata iustitiae gloria affectatur, patibula parvis furibus, eorumque detritis pannis & ossibus cernantur onusta: Potentiores autem, divitiisque abundantes conpiventibus oculis (quae est hodierni seculi perditissimi, perditissima corruptela) non, vel raro accusentur, inquirantur, capiantur, sed

per cuniculos cum illis agatur, quamvis sint sceleratissimi. Propterea operam tales Patroni sine ampla mercede impendere detrectant. Sed quæ hæc est, indigna sane Advocato turpitudine? Cujus tamen notam facile evitabunt, rerum criminalium non usque quaque periti, impar humeris onus non suscipientes, sed potius sub honesto aliquo prætextu sese excusantes, vel adjunctum peritiorem quærentes & doctiorem: Immo illi hoc pacto, ut honori, ita & conscientiæ consulunt vel maximè. Quantos enim ejus sentient morsus, ubi reum ex imperitia se perdidisse, quem jure liberare quivissent, viderint postea melius edocti?

OBSERVATIO XIII.

Ut & quomodo in causa capitali admittatur

Procurator.

IN criminalibus judiciis, in quibus ex condemnatione Reo criminali poena corporis afflictiva est imponenda, Procurator non admittitur, *l. pen. §. ad crimen ff. d. pub. jud. l. 1. ff. an per alium caus. appel. Jul. Clar. lib. 5. sentent. §. ult. quest. 32. Menoch. d. arb. jud. lib. 1. quest. 80.* Ubi addit rationem, & hanc regulam cum pluribus limitationibus & ampliacionibus pertractat. Idque in tantum obtinet, ut supersedeatur in causa contra præsentis reos ex eodem delicto, donec contumaces sint condemnati, ne per indirectum, per publicationem processus possint contumaces instrui de indicis & probationibus super delicto, contra eos existentibus, subornare testes & deinde comparere Jul. Clar. *in pract. crim. §. fin. qu. 49. n. 7.* Ad hoc tamen admitti debet. Si nimirum secreto judici det capitula & nomina testium, quibus cognita est rei, forte propter metum cæteris absentis, innocentia, ut illos ex officio examinet, *l. si non defendantur ff. d. pæn. l. 2. C. de abolit. Bart. in l. 1. §. si quis, ultimo ff. d. quest. Bald. in l. 2. in fin. C. de edend. Salic. in l. 2. de abolit. Paul. Castr. in l. 4. §. sitibi. in fin. ff. de Cond. ob turp. caus. Bart. in l. 4. §. hoc autem judicium ff. d. damn. in f. Menoch. de arb. jud. quest. lib. 1. quest. 88. n. 95. 96. Franc. Aret. in cens. 147. Joh. Ant. Rubens. Alexan. in tract. de potest. procurat. & def. in crim. n. 154.* Qui non admittitur tamen tanquam procurator,

- tor, sed tanquam instructor ad informandum judicem forte ex schedula aliqua articulatim conscripta, vel aliter de innocentia rei, & Judex tenetur eum audire, & in veritatem ex officio inquirere. *l. 2. ff. d. lib. caus.* Cœp. *Caut.* 255. n. 2. & *ibidem allegari* 7 Cti. Alex. *conf.* 138. n. 13. lib. 6. Jul. Clar. *in pract. crim.* §. *fin. quest.* 33. n. 2. Gothm. *vol.* 3. resp. 15. n. 17. & 18. Matth. Steph. *in Comm. Conf. crim. art.* 88. Quod si neglexerit, facit se reum Syndicatus, *Ut tradit* Johan. de Anon. *in capitulo veniens, colum.* 7. *vers.* *nunquid autem, ext. d. accus.* Imol. *super eodem.* Hippol. de Marf. *Conf.* 43. num. 38. *volum. prim.* Fichard, *caut.* 12. maxime si præcesserit protestatio. Et si postea Judex ex hac informatione, vel testium secreta examinatione, reperiat principalem esse innocentem, contra eum criminaliter, neque ad capturam procedi potest: Sit tamen cautus talis procurator vel potius informator ne ex processu appareat, quod Judex illud fecerit ad alicujus Procuratoris vel defensoris instantiam: sed ut ad acta scribi faciat examinationem factam esse ex officio, alias non valet: Cœpol. *cautel.* 66. Huic observationi adjicere libet, ratione sui commodi aut interesse in ejusmodi criminalibus judiciis posse intervenire virum pro uxore: Soc. *Col.* 46. *vers. principaliter de accusation.* qui alia quoque plura exempla retulit: Patrem pro filio, Dominum pro servo, Episcopum pro Clerico, Principem pro subdito, Abbatem pro Monacho & similes. Felin. *c. meminimus* n. 12. *d. accusat.* Soc. *de fall. reg.* 322. *fall.* 6. & 15. Ruin. *Conf.* 9. n. 3. lib. 5. Jul. Clar. *in pract. crim.* §. *fin. quest.* 33. v. 5. Qui tamen proprie Procuratores dici non possunt: Neque admitti dicuntur in tribus diversis punctis, scilicet contestandæ litis, examinis per tormenta, & ferendæ sententiæ, Bald. *ad l. Reos* n. 22. *C. de accus.* Menoch. *de Arbit. jud. quest.* lib. 1. *quest.* 80. n. 101. Veluti hodie consuetudine passim approbante, procurator vel defensor ad reliquos actus, videlicet ad opponendas exceptiones, producendum articulos, & alia facienda in ipsa causa, quando reus in carcere detinetur, admittitur, Hartm. *Pist. lib.* 1. *quest.* 47. n. 14. Port. *lib.* 1. *conf.* 3. n. 2. Reufner. *lib.* 2. *decis.* 10. n. 10. Rauchbar. *lib.* 1. *quest.* 7. n. 23. Quod etiam Constitutioni Criminali Caroli Quinti consentaneum est. *arr.* 88. 89. nisi sit accusationi, vel inquisitioni, vel interrogationibus in aut extra torturam respondendum, vel Sententia audienda. Tunc enim reus ipse

ipse debet duci ad banchum juris, vel locum tormentorum. Jul. Clar. in
pr. Cr. §. fin. quæst. 32. vers. 16. item quaro. & ibidem citati Dd. plures.
 Alex. Conf. 138. n. 14. verb. *Et licet alias. lib. 6.* Secundum hodiernam
 praxin & usum judiciorum, pater filium, cum filius censeatur pars
 corporis patris, imo una eademque persona cum ipso, in toto iudicio
 contradictorio absentem filium, propter hasce & alias rationes, ad abso-
 lutionem usque, defendere potest. Cothm. vol. 3. resp. 15. n. 17. 18. & seqq.
 & n. 26. Alberic. de Rosate in l. *servum quoque. §. publice. num. 21. ff. de*
procur. Matth. Steph. in *Comm. Constitut. crim. art. 88. Arum. lib. 1. decis.*
 7. Hoc quoque consilio uti potest reus, ut curet pro se in iudicio crimi-
 nali comparere Advocatum suum, is enim veluti procurator compa-
 re non prohibetur, sed admittitur ad causæ defensionem. Menoch. lib. 1.
 de arb. judic. quæst. 80. n. 110. Socin. de fall. reg. 322. fal. 10. Blanc. in
 pract. Crim. in verb. *verum quia n. 44.* Vel inita pace curet offensum pro
 sua defensione ad iudicium venire. Marf. conf. 17. col. ult. Rube. l. pen. §.
 ad crimen n. 103. de pub. jud. Cui posteriori tamen parum fident, nec
 malè Menoch. dist. quæst. n. 109. Si autem (ut hoc obiter addam) pro-
 curator fuit admissus, & neque à iudice, neque à parte repulsus, ejus
 gesta valent. Roman. Conf. 215. Duo sunt, n. 2. ver. *tertio posito & seqq.*
 Bald. conf. 415. lib. 4. Oldrad. conf. 130. n. 8. Gail. lib. 1. de pac. publ. c.
 10. num. 18. Cævall. in specul. comm. opinion. tom. 1. qu. 239. Camill.
 Borell. in summ. decision. tit. 66. de procurat. num. 123. Si etiam pro reo
 absente compareat procurator, admittendus & audiendus est, ad al-
 legandam absentiam & absentiae causas probandas, Jul. Clar. in
 pr. crim. lib. 5. §. fin. quæst. 32. num. 17. Guido Papa decis. 338. num. 2. 3. 4.
 Ferrat. in tract. cautelar. caus. 18. Ubi ponit cautelam, si reus forte me-
 ruit iudicis præsentis inimicitiam, vel nimiam rigorositatem, æquā-
 rem, siue magis propitium successorem sperans, ut antequam citetur,
 vadat ad partes longinquas, adeo ut verisimiliter, vel de facili citatio ad
 ejus aures pervenire non possit, & tunc eo tempore quo citabitur, com-
 pareat quispiam, & alleget ejus absentiam, in longe distitis locis esse,
 quare citationis notitia ad eum pervenire non possit, petens, ne ju-
 dex contra ipsum velit procedere, & sese offerens, talem absentiam
 in continenti probaturum. Tunc si iudex probationem non admi-
 serit, processus erit nullus. Hieron. Gigas, de Crim. lassa Majest. lib.

1. sub rubric. qualiter in crim. laesa Majest. procedatur quæst. 18. n. 6. 7. Si vero ille excusator non offerret, se in continenti probaturum, processus valebit, sed saluum erit jus ipsi reo petenti restitutionem in integrum ex causa justæ absentia. Ita notabiliter voluit Bart. in *Extra-vag. ad reprimendum, in verb. neglexeris, allegans not. in l. ab eo C. quomod. & quand. jud. & in l. fin. de in integr. restit.* Ant. Rub. Alex. de potest. procurat. in crim. n. 319. & 320. Quod dictum (referente Ferratio dicto loco) multum exclamando sequitur Marian. dicens, esse mente tenendum, & per Dd. non tactum.

Quam tamen cautelam intelligendam esse dicit ibidem Ferratius, ubi maleficium est occultum, & quis aliquot menses ante de eo non est diffamatus. Recte autem eam improbat in casu delicti publicè commissi: veluti si de die in publico reus interfecisset hominem! Quotiescunque aliquid natura sua potest prodesse, si illud (prout in casu hoc posteriori præsumitur vel maxime) est affectatum vel procuratum, tunc non prodest *l. Spadonem. §. fin. ff. de excusat. tut. §. item tria onera. in §. eod. l. & qui data opera. ff. ex quib. caus. maj.* Quæ optimè conveniunt cum iis, quæ eleganter hoc in passu, & alia huc utiliter facientia, docet & firmat Thessaur. decis. 265.

OBSERVATIO XIV.

Alia, ut pro accusato vel inquisito in causa capitali interveniat procurator.

REus accusatus vel inquisitus in causa capitali, si ab alio iudice alia de causa est in carcerem coniectus, potest respondere per procuratorem, Ang. in *l. eos. §. super hi. Cod. de appell.* Bart. in *l. pen. §. ad crimen ff. de pub. jud.* Menoch. de arbitr. jud. lib. 1. qu. 80 n. 87. & 88. Hippol. de Mars. in *pract. crim. §. sequitur. v. 30. & 31.* ubi exinde hanc extruit cautelam, Ut nimirum accusatus vel inquisitus curet se in alia aliqua civitate, vel loco, pro facto vel asserto debito, vel delicto incarcerari: Et postea per literas Officialis illius civitatis, ubi detinetur, capturam notificare faciat iudici inquirenti vel

con-

contra eum procedenti: Tunc erit necesse ut hic iudex admittat pro-
curatorem in causa ista capitali, & supersedeat in processu, donec in-
quisitus vel accusatus fuerit è dicto carcere liberatus, ut in persona com-
parere possit. Sed si iudex inquirens resciverit incarcerationem ejus-
modi esse affectatam sive procuratam, procul dubio accusato vel in-
quisito non est profutura hæc cautela, propter identitatem rationis
observ. preced. hoc tit. in fin. annex. Clar. pract. Crim. §. fin. quest. 34. v. 7
quam dolosam, fraudulentam & calumniosam vocat Gothofr. à Bavo.
in theorica criminali practica, parag. Procurator n. 24. pag. 74. Quia
malitiis non indulgendum *l. in fundo. 39. ff. de Rei vind.*

Procuratorem quoque constituere potest reus, si delictum est im-
punibile. Bart. *in l. servus C. de his qui ad Eccles. confug. Rol. à Vall. conf.*
11. n. 20. vol. 3. Exemplum, quod contigit in facto Hippol. de Mars. *ipse*
ita refert in dict. parag. sequitur. n. 27. in fin. & n. 28. Nam quidam puer
septem annorum casualiter percussit alium puerum, ejus vicinum, soci-
um & benevolum, qui ex illa percussione intra quindecim dies mortu-
us est: iudex formavit inquisitionem de homicidio, & procuratorem
noluit admittere: Hippol. tandem comparens, dixit admittendum esse
procuratorem, propter exceptionem oppositam, nimirum, quod deli-
ctum, de quo inquiritur, non sit punibile, & propterea impediatur litis
ingressus, secundum Bart. *in l. si servus C. de his qui ad Eccles. conf.* quem
refert & sequitur Jas. *in rubric. C. ut nemo privat. in princ. & in l. nam &*
postea, in princ. ff. de jurejurand. admissus itaque fuit procurator, & puer
absolutus. Talia sæpe hodie emergunt, sed nemo iudicum, etiam Ad-
vocatorum ferme considerat. Huc pertinent quæ refert Menoch. *de*
arb. jud. quest. lib. 1. quest. 80. n. 177. usq. ad fin. quæ omnino videantur.

Porro ubicunque formata est contra aliquem inquisitio calu-
mniosa, tunc in tali iudicio admittitur procurator, non obstante quod
iudicium sit criminale: ita notabiliter dixit Cyn. *in l. reos. C. de*
accus. Bald. in l. 2. C. ut nemo priva. Quod dicit notandum Hipp. de
Mars. *in pract. crim. parag. sequitur. n. 20.* Roland. à Vall. *vol. 3. conf.*
11. num. 19. Sit etiam cautus reus inquisitus, ut advertat, an inquisitio a-
liquo respectu sit inepta, vel quæstio à criminali causa separata; Tum

enim in tali iudicio admittendus est procurator: ita singulariter Bald. in *cons. 106. incip. verba accusationis, in 1. vol.* quod est multum notabile, & saepe in facto evenit: Et ego, dicit Hippol. d. *parag. n. 30. ita plures practicaui cum honore & lucro*; Joan. Ant. Rubeus, Alexand. in *tratt. de potest. procurat. & def. in caus. crim. n. 145. 146.* & alios idem recenseret casus, quibus procurator comparere potest n. 148. & *seq.* An Universitas delinquens possit per Procuratorem sive Syndicum comparere, vide Farinac. in *pract. crim. in 4. lib. sub tit. de var. & extr. crim.*

Titulus Secundus. DE INQUISITIONE ET ACCUSATIONE.

OBSERVATIO I.

De Inquisitione in genere pro Iudice, & ne inquiret in levia.

Erinde ut in civilibus, ita etiam, & vel maxime in criminalibus secundum leges & jura praescripta processus est formandus, & usitato more procedendum. Godelm. de *mag. & venef. lib. 3. cap. 1. n. 24.* Wefenb. *institut. de pub. jud. n. 10.* Carpzov. in *proc. crim. part. 3. quest. 103. n. 3. quest. 106. n. 2.* Heig. *lib. 2. quest. 35. n. 7. & seq.* Et hoc non tantum ubi ad accusationem, sed etiam quando proceditur per modum inquisitionis, inprimis reum patienter & sufficienter audiendo: Ad exemplum Dei Optimi Maximi, qui etsi norum haberet lapsum primorum parentum, tamen eos inauditos condemnare no-

re noluit, ut ordo iudicii servaretur. *Gen. 3. vers. 3. cap. Deus Omnipotens* 2
2. quest. 1. Godekm. dist. loc. n. 26. Et requiritur ut inquisitio sit certa, 2
 specifica, clara, & in se continens omnes qualitates & circumstantias,
 ita ut reo non adimatur defensio: Ac proinde inquisitio generalis, ob-
 scura & incerta non valet. Marant. *in spec. part. 6. de Inquisit. n. 37.* Farinac. *in pract. crim. de inquisit. quest. 1. n. 11. vid. infr. obs. 23. b. tit.* Quod
 primo limine hujus tituli attingere volui. Etiam si autem propter leve
 & potius dissimulandum delictum processus inquisitionis non sit insti-
 tuendus, ut paulo post probabitur.

Non raro tamen vidi iudices in levia crimina, quæ tamen nulla 3
 poena sanguinis vel corporis afflictiva coercentur, inquisivisse quam
 accuratissimè: A quo tamen abstinere tutius arbitrantur Jurisconsulti
 Damhoud. *in pract. crim. cap. 8. n. 6. & 7. Cothm. vol. 3. Resp. 29. n. 130.* ubi
 ad hoc allegat *art. 6. const. crim.* pro hisce enim delictis magis marsupia 4
 inquiruntur quam delicta: & Deus avaros perdit iudices: Propterea
 annotatio bonorum ob contumaciam delinquentis non adhibenda in
 levibus. Gail. *d. arrest. imper. cap. 1 n. 5.* de cuius ubusu conqueritur Vin-
 cent. Caroccus. *in tract. de sequestro. part. 2. quest. 12. n. 4. ibidem dicens.*
 Fiunt inventaria pro quolibet minimo vulnere: Unde infelices populi
 passim depauperantur, & Cancellarii sitibundi, & executores canes cu-
 riarum, & excoriatore pauperum impinguuntur. Insuper inquisitio
 regulariter est prohibita, & regulariter non debet iudex inquirendo
 molestare subditos: Bertrand. *vol. 3. part. poster. conf. 64. n. 2.* Multo mi-
 nus per inquisitionem anhelare ad condemnationem. Quod valde &
 merito reprehenditur. Rol. à Vall. *vol. 1. conf. 45. n. 79. Dec. conf. 189. n. 19.*
 Boer. *decis. 164. n. 15. in medio.* quia facile contingit, ut inquirantur inde- 5
 bite, & tunc iudices parti vexatæ tementur ad expensas & interesse, ma-
 ximè quando apparet de culpa eorundem, *l. filius familias ff. d. judic.*
 Cason. *tr. de inquisit. c. 8. n. 4. Cothm. vol. 3. resp. 30. n. 10. & seqq. est sub-*
scriptio Facult. jur. Coloniensis, quod ad novam editionem exscripsit
 Rosb. *vel sub ejus nomine alius in proc. Crim. tit. 1. de inquisit. cap. 12. n.*
4. & 5. vid. obs. 2. tit. 4. Plura de eo vide in *observ. 8. hoc tit.* Impugna-
 ri quoque potest inquisitio ab inquisitis, quod nimirum crimina, de
 quibus facta est, sint levia & dissimulanda: Secundum *Speculat. tit. de*
inqui-

inquisit. §. 1. ab init. Lancelot. de off. Prat. in caus. crim. rubr. d. inquisit. num. 39.

OBSERVATIO II.

*Pro Judice, ad cadaver suspectos deducente, & an Indici-
cium existat, si in ipsorum presentia sanguinem
effundit.*

- I** Solent iudices in inquirendo suspectos ad cadaver deducere, quod propter presentiam occidendis vel occidentis (ut ferunt) sanguinem effundit: Ab hac experientia non esse recedendum docet Paril, de Puteo *cap. Mandavit in fin.* Blanc. *de indic. n. 408. & Arist.* ait, hoc esse opus divinum & naturale: quia sanguis clamat vindictam contra interfectorem, *vid. in problem. c. de naribus.* Sanguis de terra clamat & exposcit vindictam *Gen. 4. Boer. decis. 166. ab init.* Quæ tamen quanquam plures Dd. sint in sententia contraria, & exempla practicata addant, tanti non faciat iudex, ut sine aliis urgentibus indiciis, ex hoc solummodo ad torturam properet, cum sit levissimum & incertissimum. Fieri enim potest, ut sanguis, qui in venis delituit, agitato motoque corpore, & venarum oris reſeratis erumpat, vel casu sanguinolentus liquor per os, nares, oculos, aures, infernasque sedes emanet: Matth. Steph. *in cent. quæst. jur. ad insit. cent. 4. quæst. 17 Zang. de tortur. cap. 2. n. 160.* etiam presentibus amicis vel quibuscunque ut paulo post probabitur. Cum quoque calor occisi non reſervetur ultra septem horas, iudex hoc temporis spatio expectato id indicii experiatur, sed ad inquirendum tantum. Cason. *de ind. & torm. in proem. cap. 3.* Godfrid. à Bavo. *theor. Criminali practica §. homicida. n. 128 pag. 349.* Hippol. d. Mars. *pr. crim. §. Diligenter num. 181.* ubi refert aliquod exemplum, quod ipse, cum esset Gubernator civitatis Albinghanæ, vidit cum admiratione, & homicidam, postquam delictum esset plene probatum, condemnavit. Boer. *dict. decis.* adducit exemplum, quod post octiduum à matre occisus puer, ea inspicente, sanguinem è naribus emisit.

miserit: Et aliud ex Petr. d. Apon. quod duobus mensibus post, exhumatus, sanguinem, homicida supra eum transeunte, ex plagis emisit. Jac. Martin. in disp. d. cognitione sui, probl. 8. ex Crusio ita refert: Est Johannes Albuserus in Schultzbergio interemptus: latuit percussor post mensem: iterum die Martis fratres & propinqui cæsi duos aucupes Kellenbergicos in provinciale iudicium rapuerunt & cædis accusarunt: Illi se se innocentes affirmarunt. Dicta est sententia, ut jure jurando se purgarent, duobus digitis, inter quos lana alba, in vulnus impositis. Factum id à priore est, nec quicquam indicii conspectum: altero vero jurante, rubere coepit vulnus, & sanguis exire per pedes defluens, numeroso populo cernente. Cædis autor confirmatus, supplicium subiit. Verum Jac. Mart. dist. loc. tali indicio nihil tribuendum censet: Idque ex hac ratione, quia quando incipiunt humores cadaveris putrescere, illa putredo est à calore externo, & calor putredinis causa, simul generat spiritus, spiritus illi calidi se permiscunt sanguini in vasis contenti, eumque frigore antea concretum iterum resolvunt & attenuant: Atque hinc sæpius accidit, ut altero vel tertio die post mortem, non tantum vividum repræsentet colorem cadaver: Verum etiam attenuatus & Spiritibus permixtus sanguis exitus atque meatus quærat, donec tandem, vel per nares, vel per inflictum vulnus prorumpat & extra corpus profluat: quod certe contingere potest, tam præsentibus amicis, quam hostibus & homicidis. Heig. part. 2. quæst. 30. n. 104. & seqq. Matth. Steph. supra dicta quæst. sentit, quod aliis, iisque urgentibus adminiculis concurrentibus, propter dictum indicium, iudex accusatum torquere debeat, si modo præternaturali sanguis ex plaga exprimatur: Quæ quidem sententia non est usq; quaq; spernenda: imo rationabilior est ad torquendum, quam opinio Casoni ad inquirendum: Namque hic tantum ex eo, quod naturale est, & contingere potest tam amico, quam homicida præsentente, fallibilis sumit indicium: Ille autem conjunctis aliis adminiculis urgentibus, ex modo præternaturali, qui aliquid divini operis exhibet. Verum quomodo iudex certo est sciturus, modo naturali, vel præternaturali sanguinem effluere, ne injuriam inferat reo ad quæstionem abripiendo, etiam adhibitis peritis, qui tam in occulto negotio, & titubant, & discrepant? Quapropter tutius erit, sæpe dicto indicio nihil confidere Gomez. tom. 3. variar. resolut. cap. 13. n. 15. Idque ad iudicii necessitatem

tatem cum periculo non transferre. Heig. *dict. loc. n. 106.* & suspectum ad cadaver non deducere: nisi forte in hunc finem, ut aliud indicium eruatur, puta, si motum cadaver sanguinem effundat, & inspiciens suspectus expavescat illico, & exalbescat: Ex eo tunc oritur indicium, quod quibus conjunctis putetur sufficiens ad torturam, vide apud Cason. *d. indic. cap. 7. de pallore & trepid. n. 2.*

Cui tamen contrarius est Heig. *dict. quest. 30. n. 105.* Propter rationem, quod aliqui adeo sint impotentis animi, ut, licet sint innocentes, tamen tantopere consternentur & tremant, ut facile dispositionem similem veri percussoris possint acquirere.

OBSERVATIO III.

Adevitandam inquisitionem, quæ quousque ex praxi hodierna, quæ accusatio partis inquisitionem judicis non impedit, obtineat.

- I **J**udex in causis criminalibus procedere potest ex officio, & hodie plerumque solet per modum inquisitionis, quod est notissimum *c. qualiter & quando d. accusaton. l. 2. §. si publico & ibi. Bart. ff. d. adult.* Adeam effugiendam, videat inquirendus, ut offensus de medio amicorum cum accuset, Ant. Blanc. *caut. 13.* quam tamen cautelam vel potius corruptelam parum vel plane nihil profuturam in aprico est, ubi iudex pravaricationem suboluerit: Quapropter sit cautus ille, & videat num accusator suam, suorumve injuriam prosequatur, num
- 2 Filco & Reipubl. sit per accusationem, an per inquisitionem plenius consultum: Si per hanc, non cessabit iudicium inquisitionis: Ad quod omnino videatur Salicet. *in l. ea quidem C. d. accusat. Boss. tit. d. inquisit. num. 18. 19. & 20. Et tit. d. denunciat. num. 17.* ubi de pravaricatione denunciatoris: vel num inquisitus fecerit se accusari dolo in curia, in
- 3 qua minor poena imponitur. Pacian. *conf. 4. n. 42.* vel opponatur, si ex actis non apparet personam offensam vel aliam, cujus interest, non esse citatam, nec ei statutus terminus deliberandi, utrum accusare velit an minus: Hoc enim si neglexerit iudex, ad inquisitionem progredi nequaquam potest. Gloss. *in c. Presbyter si d. plebe 2. q. 5. Bald. in l. Sena-*
- 4

tus C. qui accusare non poss. Capoll. caut. 29. Boss. tit. d. inquisit. n. 68.
 Quamvis autem dicta cautela sit juribus communibus suffulta: Hodie 5
 tamen, quia multa de juribus antiquæ accusationis iverunt in desuetu-
 dinem, ex consuetudine & praxi criminali contraria, superflua est &
 nullius effectus Jul. Clar. *in pr. crim. §. fin. quest. 3. vers. 9.* Ex ratione,
 quod hodie unus modus procedendi alterum non impediatur, & in c-
 unque casu permissum sit judici ex officio inquirere, Clar. *d. loc. Ga-
 de malef. in tit. quomodo cognos. d. malef. per inquisit. vers. sed hodie*
 Bald. *in l. ea quidem C. de accusat.* Card. Alex. *in c. de accusatione. q. 8.*
 Joan. And. *in addit. ad Specul. in tit. d. inquisit. in princ.* Johan. Fab.
 Inst. *d. pub. jud. in prin.* Et processus inquisitionis non sit amplius re- 6
 medium extraordinarium sed ordinarium, perinde ut accusatio, And.
 de Pis. *relatus per Bald. in l. 1. §. in initio, vers. sed nunquid. ff. de off.
 pref. Boss. in pract. crim. tit. d. inquisit. n. 8. Farinac. in pract. crim.
 tit. d. inquisit. quest. 1. n. 10.* Et in ejus locum succedat. Gomez. *tom. 3.
 variar. resolut. cap. 1. n. 49.* Et in quocunque crimine hodie regulari- 7
 ter fiscus efficiatur accusator. Jul. Clar. *d. quest. 8. vers. 6.* Gomez. *dict.
 loc.* Unde si comparet accusator, suam, suorumve injuriam prosecu-
 turus, non quidem excluditur à prosecutione suæ injuriæ, pariter ta-
 men procedit judex super inquisitione ex officio accipiendò infor-
 mationes, & examinando etiam testes non productos vel à parte sub-
 ministratos: Propterea etiam cessat collusionis suspicio, quæ quo-
 modo existat & probetur, vide quædam apud Marant. *in spec. aur.
 part. 6. tit. de inquisit. & ejus requisit. n. 51.* Atque si accusator collu- 8
 dit, non colludit justus judex. Jul. Clar. *d. quest. v. 7.* Consequenter
 cessat cautela Bart. *in l. inter accusatorem. n. 8. ff. de pub. jud.* scilicet,
 ut facta accusatione, judex faciat sibi dari licentiam ab accusatore ul-
 terius procedendi: Vid. Clar. *dict. quest. vers. 8. & ult.* item cautela,
 ut præfigatur parti offensæ terminus, intra quem si non accusaverit,
 amplius non admittenda: Clar. *ibid.* Boss. *in tit. de inquisit. n. 68. &
 tit. de citat. n. 41.*

OBSERVATIO IV.

Pro marito uxorem adulterii accusaturo, ut lucratur dotem.

Criminaliter potest uxor adulterii accusari & civiliter: Si autem Maritus elegerit accusare civiliter, tunc, separatione facta quoad thorum, coram Magistratu Ecclesiastico, lucratur dotem secundum *gl. fin. Aub. sed bodie, ad L. Jul. Cod. de Adult.* Si criminaliter, secus est, secundum *d. Aub. vide Bald. conf. 221. vel. 2. Castr. conf. 127. p. 2. Ant. Giurb. Costa de dote cap. 6. n. 24. contrarium statuit & deducit Farinac. part. 5. quest. 142. tit. 16. de delict. Carn. part. 1. n. 106. & seqq.*

OBSERVATIO V.

Ad annullandum processum ratione inquisitionis, contra universitatem, & pro inquisitore ad id precavendum.

- 1** **Q**uando contra Universitatem agere quidam intendit, observet, de forma essentiali hoc in passu esse, ut incipiat inquisitio generalis in autores delicti, his demum non repertis devenitur contra universitatem: alioquin si ex abrupto contra eam inquiritur, hoc non observato, processus non valet, nec condemnari potest universitas, Marant. *de inquis. part. 6. n. 11.* ubi dicit: se exinde plures processus fecisse annullari & universitates absolvi. In
- 2** eo quoque cautus sit Syndicus universitatis Inquisitæ vel accusatæ, utrum ab Acculatore articulum & probatum sit, eam deliberato proposito & consilio deliquisse, sin minus, inquisitio contra universitatem non procedit: Sed contra istos homines singulares, qui illud fecerunt. Bart. *communiter approbatus in l. aut facta. §. Nonnumquam fin. n. 9. ff. de pan.* ubi addit: Plus dico, quod si omnes homines
- 3** de uni-

de universitate levato vexillo, & pulsata campana iverunt ad hoc faciendum (loquitur in specie de homicidio) quod non dicatur delinquere universitas, si deliberatio non præcesserit, quæ est communis opinio: Abb. in c. dilectus, cl. 2. n. 13. Dec. conf. 221. n. 2. vers. hoc confirmatur. Hippol. de Marf. in præf. crim. §. constante. n. 47. Joan. de Lign. in cl. 1. de pæn. qui dicit, se ex hac doctrina Bartoli, defendisse cum maximo honore civitatem Bononiæ coram Papa, ut non posset civitas tanquam rebellis puniri. Boss. in pr. crim. tit. banniri qui poss. n. 1. Corn. conf. 224. lib. 4. Jul. Clar. in pr. crim. §. fin. quest. 16. vs. ulterius quaro. 7. Carer. in pr. crim. de homicid. §. circa secundum n. 1. & 2. ubi dicit & probat, tunc non deliquisse universitatem, quando absque præcedente consilio deliberato, habito tractatu, in loco & more solitis, etiamsi duæ, aut major pars, aut fere totus populus & homines, deliquerunt, cum vexillis, sono campanæ, vel vocibus acclamando: Arma, arma, carnem, carnem, propter infantes, impuberes & alios innocentes: Teneri autem particulares homines intervenientes tanquam seditiosos, non alios Gail. lib. 3. de pac. pub. cap. 9. n. 4. 18. idem de arrest. Imp. cap. 10. n. 24. Bodin. de repub. lib. 3. pag. 337. ubi lege exempla, usque ad pag. 343. Mynsing. Cent. 4. obs. 79. num. 4. Etiam si intervenisset consensus Consulis, & aliorum Officialium universitatis. Mascard. de prob. concl. 1421. incip. universitas. num. 7. & 8. Plura & utilia hac de re legere sunt apud Hieron. Magon. part. 2. decis. Lucens. 72. ubi tradit quot modis delinquat, & quot modis puniatur universitas.

Latius & eleganter hanc materiam pertractat omnino videndus Meichsner. tom. 4. decis. Cameral. 22. Schurff. centur. 3. consil. 55. Cothman. vol. 1. resp. 34. à num. 185. usque ad fin. Quid si dicatur ab accusatore, vel inquisitionales arguant universitatem ratificasse delictum? Similiter advertat Syndicus ejusdem, delictum resultans ex ratificatione, esse delictum in faciendo (quod propterea notandum, quia delictum universitatis in omittendo, ut ea teneatur, non requirit aliquem actum extrinsecum sive convocationem Gail. 2. de pac. publ. dict. cap. n. 6. 7.) cum ratificare sit factum: Ergo perinde requiritur convocatio, propositio consilii, deliberatio & certa scientia: Quæ scientia est etiam articulanda, Dec. conf. 437. num. 3. Cacheran. Dom.

Ofasc. in *decif. Pedemont. decif. 138. n. 27. & 28.* Quæ bene sunt notanda, ubi imprudens vulgus & rerum imperita plebecula limites excesserunt. Super pace publica violata quempiam accusans, quæ attendere habeat necesse, vide Gail. *de pac. pub. lib. 2. d. cap. 9. num. 7. 8.* etiam Meichsner. *dict. decif. 22.*

OBSERVATIO VI.

Pro militibus, ne finito bello propter delicta in eodem perpetrata criminaliter inquirantur vel accusentur.

- I **Q**uando bellum mox erit finitum & tractatur de ineunda pace, tunc illi, qui sibi propter commissa delicta & aliis suis amicis metuunt, omnem moveant lapidem, ut generalem militibus impetrent gratiam omnium delictorum, durante bello perpetratorum, quod etiam suo tempore factum meminisse Boss. *tit. Quomodo procedatur per action. in delict. num. 41.* si tamen in literis gratiæ dicatur, quod solummodo remissa sit criminalitas, intelligitur id respectu sententiæ, non processus: Et tunc nihilominus possunt fieri in carcerem detrusiones & quæstiones Paris de Put. in *tract. d. Syndic. char. 64.* Cautè igitur agant, qui hasce remissiones
- 2 componunt, ut clarè intentionem Principis assequantur. Possunt etiam à Principe propter favorem pacis ineundæ remitti militibus extorsiones à subditis factæ, & damna tempore belli illata, ne remaneant actiones civiles, nedum criminales, Jafon. in *l. conventionum. ff. de pact. & in l. Gallus §. & quid sit tantum ff. de lib. & posthum.* Boss. *supra dict. loc. num. 42.* Pruk. *Regal. §. soluta potestas cap. 4. membr. 2. & 3. fol. 41.* Gail. 2. *Obs. 57. & de pac. pub. lib. 2. cap. 19. n. 25.* Myns. 4. *observ. 9.* Cagnol. in *l. id quod nostrum d. R. 7.* modo pax publicæ utilitati expediens aliter haberi nequeat. Gail. *dict. obs. n. 5.* Alias extra necessitatem pacis publicæ transactio damnum passis nocumento esse non debet, quo minus ad ablatorum & damni restitutionem, agere
- 3 queant: Gail. *ibid. n. 6.* Cautela itaque est, ut in recessu ejusmodi transactionis expressa fiat mentio publicæ necessitatis. Ego autem dictam

dictam Principis generalem remissionem & gratia concessionem ad immanissima & omnem humanam cogitationem superantia, hodierni temporis perditissimi, scelera non extendi, nullus dubito: quo faciunt Rom. in *l. si quis in gravi §. hi quoque ff. ad SCt. Syll. Marf. in pract. crim. §. diligenter v. 161.* Joan. Mar. Mantic. in *assert. pract. crim. reg. 8. n. 30.* Verisimiliter enim de illis Princeps non cogitavit: in dubio 4
autem mens Principis semper praesumitur talis, qualis de jure esse debet: ita Bald. in *l. ex facto, in prin. in 3. notat. & ibi simpliciter Alex. ff. de vulg. & pupil. substit.* Et Princeps nunquam concedit non concedenda. Bald. in *praelud. feud. in 9. col.* praesertim cum talia sint, quae nec ipse remittere, nec quicquam contra dispensare possit, sed potius ad sedandam divinae Majestatis iram ardentissimam, sint punienda quam severissime. Hoc quoque meminerint milites, quamvis suorum enormium delictorum veniam à Principe sint nacti, nihilominus se Deum ultorem habituros, nec in foro conscientiae, adversus quam nemo mortalium, nec summus Princeps, dispensare potest, tutos esse posse. 5

OBSERVATIO VII.

*Pro judice inquirente in casu homicidii,
de inspectione vulneris & ejus lethalitate
probanda.*

Quo graviore sunt causae criminales, hoc circumspetiores debent esse judices & cautiores, ne homicidas inquirendo homicidae fiant. Cadaver itaque occisi accurate inspiciatur, ut & qualitas & quantitas vulnorum, quae sint corporis parte, quae armorum genere illata, quae vulnera causam mortis praebuerint, cum aliis circumstantiis si quae praeterea apparent, ad acta scribantur: vide quae tradit Menoch. *de Arb. jud. lib. 2. cas. 275.* Jul. Clar. *pract. crim. §. fin. qu. 4. v. 4.*

Cum autem judices raro hujus rei sint gnari, propter religionem 2
judicandi & damnandi periculum, ejusmodi inspectio fiat per medicos sive peritos, qui jurato ad acta deponant. Didac. Covar. *lib. 2. resol. 13.*

n. 4. Felin. in c. proposuisti n. 15. de probat. Bart. in l. fin. ff. d. fcar. n. 12. & in l. damni. §. Sabini ff. de damn. inf. Boer. Decis. 323. num. 24. nisi à iudice in consilium, non vero in testimonium adhibeantur; tunc enim non jurant, Farinac. part. 5. quest. 127. de homicid. part. 4. n. 118. sed sine iuramento deponunt. Inde constabit facilius de vulnerum lethaliitate & occidendi proposito, Hoc si non ita observatum in processu apparet, istanquam propter omissionem formæ substantialis redditur nullus Cason. de indic. & torment. cap. 2. num. 7. Neque inquisito creditur vulneris lethaliitatem asserenti, cum hoc judicare sit medicorum, non vulnerantium, præsertim si post vulnus illatum inquisitus fuit carcere inclusus, & vulneratum ejusque vulnus non vidit. Unde Practica iudicum Mediolanensium admodum improbat, & plus quam diabolica vocatur, qua ejusmodi confessiones extorquent. Signor. Conf. 163. num. 1. vers. præterea aliud, & vs. sed juncto, num. 3. & seqq. Socin. Consil. 178. primo aspectu: colum. pen. ad fin. Farinac. part. 5. tit. de homicidio, 14. quest. 127. §. 3. in fin. Cum sit contra religionem judicandi, & pariat periculum damnandi infantes. Gotfr. à Bavo. in theoric. criminali practica. §. homicidan. 124. pag. 349.

Nec tamen necesse est, ut tales Medici sive periti sint Medicinæ Doctores, nam ad curam ejusmodi vulnerum solent adhiberi Chyrgi & Barbitonsores Boer. decis. 323. n. 12. Nec ut in quovis casu visitationis jurent, quando specialiter ad hoc constituti sunt, & in initio officii sese, semel juramenti nexu obstrinxerunt, Mascard. concl. 1037. n. 36. Speckh. cent. 3. class. 2. quest. 13. n. 10. Sicuti civitates plerumque habent Physicos & Chyrgos juratos. vide Jul. Clar. lib. 5. sent. §. homicidium vers. 43. Nec tenentur præcise deponere de veritate, sed de
 5 si o judicio & credulitate Boer. dict. decis. Blanc. in pract. in 1. part. de-
 fension. §. iis sic præmissis, n. 86. Anan. in c. significasti n. 13. de homicidio. Jas. in rep. l. admonendi n. 237. ff. de jurejur. Jul. Clar. dicto loco. Cujus formula extat in ord. Cam. part. 1. tit. pen. nisi forte vocentur in testimonium super eo facto, de quo possit haberi infallibilis veritatis notitia: sive super re perceptibili sensu corporeo. Secundum Blanc. dict. loc. n. 90. quem refert & sequitur Farinac. dic. loc. ubi hanc materiam de adhibendis medicis in casu homicidii luculenter pertrahat, quia
 tunc

tunc non sufficit eos jurare de credulitate, sed de veritate jurare tenentur Gail. 2. *obs. iii.* Myns. *cent. 6. obs. 34. n. 12. & seqq.* Alii vero testes, 6
 præter peritos Medicos & Chyrurgos non sunt idonei ad probandum, utrum vulnera sint lethalia, nec non Muscatell. *tract. de cog & prob. delicti. in specie de vuln. lethal. vel non, n. 15. & seqq.* Quanquam prudenter agat iudex, & secundum praxin hodiernam tutiorem, ubi alios 7
 testes prius examinat, an vulnus sit lethale, an leve, suo iudicio, vel de fama, cujus magnitudinis, faciendo interrogatoria de multis qualitatibus, videlicet an occisus fuerit percussus cum magno lapide, magno fuste seu ligno, ense vel alio instrumento: An in capite vel alia corporis parte. Animus enim occidendi probatur ex qualitate percutiendi. Gail. *lib. 1. de pac. pub. cap. 7. n. 9.* Trivisan. *decis. 58. lib. 2.* Quibus præcedentibus, sequantur Medicorum desuper etiam à Iudice diligenter examinatorum relationes. Muscatell. *dict. loc. n. 22. & seqq. uque ad n. 28.* Et nisi hæc diligens inquisitio præcesserit, & ad acta redacta 8
 fuerit (quod etiam notetur pro iudice vel assessore) Medici relatio non valet: *text. & ibi Bart. in l. semel. C. de re milit. Gothof. in not. ibid. allegans Corset. in singulari.* Medicos addit Musc. *dict. loc. n. 25.* Et ita credo observari in omni foro, ut experientia docet, nullam enim puto reperiri posse inquisitionem, quæ solo Medicorum testimonio fundetur, absque alia depositione aliorum testium adminiculantium & comprobantium Medicorum attestations. Plura vide omnino infra *obs. 48. tit. 4.* Quæ sententia hac fortasse nititur ratione præcipua, quam refert Speckh. *d. q. n. 16.* quod nimirum soli medici sive periti facile corrumpi possint, vel ita deponere, ut effugiant culpam malæ curationis ex Jul. Clar. §. *homicidium vs. 43.* Verum si procedat iudex secundum *Constit. crim. Imper. art. 149.* ut omnino tenetur, ut nimirum ipse, cum duobus Scabinis, iudicii Notario & simul adhibitis medicis, vulnera occisi diligenter inspiciat, & ejus qualitates ad acta redigat, res caret periculo: Et tunc aliorum testimonia de circumstantiis vulnerum non sunt usque adeo necessaria: quod etiam praxis Rom. Imp. observat. Si unus medicus solus adest, unius etiam iudicium (conjunctis tamen iis quæ dicta sunt) admittitur: Præsertim si sit insignis, & ob singularem peritiam ad communem civium curam receptus. Gail. 2. *obs. iii. n. 46.* si autem plures haberi possunt, omnino debent adhiberi, 9

beri, Bart. in *proam. Digest. n. 9.* Bald. *ibid. n. 6. circa finem.* Bart. in *l. fin. n. 12. ff. ad leg. Corn. de Sicar.* Felin. in *cap. proposuisti n. 6. de Probat.* Socin. in *cap. presbyterum. de homicid.* Gail. *lib. 2. obs. III. n. 4. Constit. Criminal. Imper. dict. artic. 149.* Quod in tantum obtinet, ut inde cautelam pro advocato conficiat Bart. *ad proam. Digestor. dict. n. 9.* nimirum, si unus tantum adhibetur medicus, ubi plures haberi possunt, ut fileat. Et si postea sententia contra suum clientulum fuerit lata, ex hoc capite appellet. Cujus rei gratia etiam videri potest Bald. *conf. 303. lib. 2. Roman. conf. 20.*

OBSERVATIO VIII.

De inquisitione inepta, quod nullum operetur effectum, & pro judice, deficientibus legitimis indiciis, in aliquem de crimine atroci suspectum inquisituro, & an sola conscientia & scientia Principis ad procedendum sufficiat.

Multos in civitate accusatores esse, utile est, ut metu contineatur audacia: Cic. *pro Rosc. Amer.* abscissis tamen calumniandi occasionibus, Machiavell. *d. repub. l. 1. c. 2. & 8.* Valent. Winter. in *Parthen. litigios. lib. 2. cap. 12.* Unde Bodinus necessitatem præmiorum iis constituendorum statuit *lib. 5. d. repub. pag. 539.* Et propterea usu & consuetudine hodie tam poena talionis, quam inscriptionis solennitas passim in desuetudinem abierunt. Bart. in *l. 6. & 7. num. 12. ff. d. accusat.* Jul. Clar. *lib. 5. sentent. §. ult. quest. 12. n. 17.* Welsenb. in *paratit. ff. d. accusat. n. 12.* Ex ea potissimum ratione, ne metu propriæ salutis quis ab accusatione desistat, & sic in Reipub. perniciem crimina maneant impunita. Barr. *dict. l. 7. n. 2. in fin.* Salycet. in *l. 3. num. 4. C. qui accusar. non poss.* Felin. in *cap. superbus num. 2. de accusat.* Damhoud. in *pr. crim. cap. 5. n. 5.* Boss. in *tit. d. accusat. num. 2.* Hieron. Gig. *tract. de crim. les. Majest. lib. 1. tit. qualiter. in crim. les. Majest. proced. quest. 1. n. 5.* Nic. Reusner. *lib. 3. conf. 3. n. 25.* Bened. Carpov. *tract. crim. part. 3. quest. 106. n. 41.*

Verum

Verum hodierni seculi mortales, præsertim de plebe, multos hæc occupat opinio vanissima, ut, nisi sint ipsi extreme offensi, opinentur, quicquid potius ferendum, quam facinorosum judici deferendum vel accusandum, ne proditores (quæ est ipsorum imaginatio) passim audiant: Unde etiam testes non de facili deponunt ad offensam in causa criminali *Jul. Clar. pr. crim. §. fin. quest. 6. vers. 11.* Quidam, ubi vident rixas suboriri, vel delictum percipiunt perpetrari subducunt sese, ne contra delinquentes postea cogantur testimonium perhibere: Quapropter sæpenumero contingit, aliquem magni, vere tamen commissi criminis (de cuius corpore pro ratione ante omnia judici constare debet *l. 1. §. item illud 24. ff. de Senatus Consulto. Syllan.* *Bart. in l. fin. col. 1. ff. de quest. Thom. Gram. decis. 60. n. 20. Boer. decis. 164. n. 8. & decis. 259. Craver. conf. 244. & 260. Roland. conf. 51. vol. 1. Marfil. conf. 18. num. 1. vol. 1. Cothm. 1. conf. 12. n. 28. Conf. Grim. art. 6. Honded. vol. 1. conf. 107. n. 7. & seqq. & vol. 2. conf. 88. n. 9. & seqq. & ab eo ibidem citati. Thom. Trivilan. lib. 2. decis. 13. n. 28. Hunnius in Encyclopædia part. 5. tit. 13. de inquisit. ubi etiam de aliis inquisitionis requisitis, cap. 1.* Hoc enim est de forma essentiali inquisitionis & accusationis, qua omissa, ipsa inquisitio vel accusatio est ipso jure nulla, & omnia quæ sequuntur *Cas. in tract. de torment. cap. 18. n. 8. citati Dd. dist. loc.*) esse suspectum, adversus eundem autem non extant sufficientia indicia, ad inquirendum, exinde iudex procedere nequit, nisi velit puniri, & non iudicis, sed canis nomen mereri. *Cothm. vol. 1. Resp. 7. n. 47.* usque adeo, ut nec ei credatur asserenti in inquisitione, famam præcessisse, nisi de ea aliunde appareat per testes examinatos: *Fulgos. conf. 107. col. 2. & conf. 136. in 6. col. Ang. in l. si vacante. n. 182. C. de bon. vacant. Signor. conf. 155. Clar. §. fin. quest. 31. n. 10. verb. Fama publica.* Et famam à fide dignis ortum traxisse, nisi de utroque ex actis publicis constet. *Decian. resp. 18. n. 40. lib. 1. & resp. 76. n. 41. Cothm. vol. 3. conf. 30. est subscriptio Colonienfium. n. 128. & ab eo citati.* Etiam si nova indicia post formatam inquisitionem superveniant, *Catus conf. 99. n. 1. & seq. vol. 1. crim. Bald. conf. 478. lib. 3. circa fin.* Et cum talis inquisitio ob defectum famæ vel aliorum indiciorum sit nulla, ut etiam non convalidetur per testes postea receptos, quibus delictum plene esset probatum *text. in cap. inquisitionis §. tertia dubitationis, Decretal. de accusat. Spec. in tit. de inquisit. §. nunc videndum num. 6. ubi Bald. in addit.*

- dit. *Gig. de crim. les. Majest. lib. 1. quest. 9. num. 3. tit. qualif. in crim. les. Majest. procedatur. Marf. conf. 25. num. 6. conf. 48. n. 12. conf. 49. n. 7. conf. 50. n. 2. conf. 53. n. 5. conf. 63. num. 3. conf. 64. n. 5. conf. 76. num. 9. conf. 79. num. 2. conf. 82. num. 17. & in pract. crim. §. constante n. 12. Grat. conf. 59. num. 7. vol. 2. & conf. 74. n. 7. eod. vol.*
- 8 Nec convalideretur per subsequentem confessionem. Grat. *ibid. quod sequitur Rol. conf. 57. num. 25. vol. 4. & conf. 3. n. 12. conf. 17. vol. 3.* Joan. Marian. Montic. *in pract. crim. reg. 1. num. 32. Decian. conf. 18. num. 38. v. 1.* Nec statutum in contrarium valeat, Marf. *in d. §. constante n. 13. conf. 79. n. 5. conf. 78. num. 5. Decian. d. conf. 18. num. 4. lib. 1.* Hieron. Magon. *in terminis decif. Lucens. 2. per tot. Jaf. in l. milites C. de testam. militar. Rol. à Vall. conf. 3. n. 11. vol. 3. & num. 18. Graver. conf. 76. 238. n. 11.* Omnia acta post facta reddat nulla, etiam si de crimine excepto agatur, Roland. à Vall. *conf. 51. n. 23. vol. 1. Farinac. in pract. crim. quest. 1. n. 44. Honded. conf. 108. num. 13. lib. 1. Facultas Juridica Coloniensis in consil. quod exeat inter consil.*
- 9 Cothmanni *vol. 3. post 29. num. 119. & aliquot numeris anteced.* Teneatur iudex parti vexatae in Syndicatu ad damna, expensas & interesse: Amod. *de Syndicat. n. 139. Bald. in rubr. C. de pæn. jud. qui mal. judic. Farinac. de inquisit. quest. 9. n. 10. Roland. à Vall. conf. 3. vol. 3. num. 23.* Contra eum præsumitur de calumniâ. Paris. *de Put. in tract. Syndicat. verb. inquisitio col. 2. & 6. Marant. part. 6. tit. de inquisit. num. 31. Roland. dict. loc.* Et criminaliter arbitrio iudicis punitur. Farinac. *de accusat. quest. 25. & seqq. Balduin. rubric. C. de ped. jud. in princ. Anton de But. in c. cum dilecti, de dol. & contum. Cyn. & Bald. in l. Sancimus in quest. 3. Cod. de jud.*
- 10 Cum tamen intersit Reipubl. ne delicta, præsertim atrociora, maneant impunita Inquisitione inepta & nulla existente, quamvis omnia corrumpant secuta, ut reus ab observatione iudicii sit absolvendus, remanet potestas nihilominus novum contra eum instituendi Processum legitimum per l. libellorum 3. par. 1. *quod si libelli inscriptionem legitime, & c. ff. de accusat. Gomez. Variar. resolut. tom. 3. tit. qualiter formetur accusatio, n. 1. Gothofr. à Bavo in Theorica Crim. pract. par. 1. inquisitio, n. 10. pag. 8. Paul. Castr. ad l. si communem par. 1. si is qui aquam, n. 4. ff. quemadmodum serv. amitt.* Ubi ponit exemplum inquirentis vel accu-

accusantis aliquem de crimine, tali loco & tempore commissio, & probatur alio loco vel tempore esse perpetratum. Vide etiam hac de re omnino Roland. à Vall. *com. 1. Confil. 31. num. 21. & antecedentibus*. Ubi graviter, piè & sincerè hortatur iudicem, ne errorem suum verecundetur corrigere, propterea reum ab observatione iudicii absolvat, & nequaquam ad definitivam causæ principalis (cui semper etiam si in rem iudicatam transisse dicatur, libelli sive inquisitionis ineptitudinis exceptio opponi potest. Roland. *dicto loco & alii ab eo citari*) nedum ad executionem ejus procedat, & ita in reatum Syndicatus, & in æternam Divini Numinis incidat ultionem. Notetur etiam cautela Angel. in *tract. de malef. verb. fama publica*: Ut nimirum iudex faciat inquisitionem de conscientia Principis, vel Regentis civitatem, vel regionem quandam, qui Principis loco habetur, & curet id ipsum scribi ad acta & quod Princeps expresse dixerit sibi de delicto & ejus fama constare: Hipp. de Marf. *parag. constante in pr. crim. n. 22*. Marant. *parr. 6. tit. de inquisit. n. 25*. Alex. *conf. 34. n. 2. lib. 6. & conf. 180. n. 11. vol. 2*. Roland. *conf. 94. num. 31. vol. 4*. Talis inquisitio, etiam si fama vel alia indicia non præcesserint, invalidari nequit: Vid. Bald. in *l. nullus C. ad leg. Jul. Maj. gl. in c. 2. de accus. in 6.* Innocent. in *c. cum oporteat, de accus.* Ang. *de malefic. in verb. quod fama publica num. 5*. Dec. *conf. 18. num. 44. lib. 1*. Hippolit. de Marf. *conf. 78. num. 8. vol. 2. & in pr. crim. parag. constante dict. num. 21. & 22* Quod tamen est vel maxime periculosum. Contrarium itaque, & non sine ratione statuentem vid. Ernest. Cothm. *vol. 1. Resp. 7. n. 51. 52*. Hæc autem cautela ut adhiberi possit, requiritur ut delictum sit atrox, addit Menoch. *de arb. jud. quest. lib. 1. quest. 78. n. 4. & 5*. Ut Princeps mandet procedi motu proprio, si enim ad partis postulationem id fit, secus est: Gigas *de crim. les. Majest. lib. 1. sub rubric. quis de crimin. lese Maj. cognosc. poss. qu. 9. n. 8. 12*. Menoch. *dict. loc. Jul. Clar. lib. 5. sent. parag. fin. quest. 6. vs. præterea sciens*. Ang. *dict. loc. Farinac. in pr. crim. tit. de inquisit. n. 13. & seq.* Item, ut clare Princeps asserat, verbis nimirum non narrativis sed assertivis ad suam notitiam pervenisse, quod inquirendus deliquerit: Vide ibidem quoque allegatos Dd. & Jul. Clar. in *pr. crim. parag. fin. quest. 6. vers. 8.* ubi dicit & refert ex Ang. ad Ang. *de malef. in verbo, Fama publica*: sæpe multos peritos Advocatos in eo errasse. Eadem quoque, imo forte major

est ratio, si mandet ad malorum aulicorum suggestionem, inquirendum odio aut similitate prosequentium, quos etiam non pudet ejusmodi velo mandati & motus Principis proprii, in delictis parvis abuti. Eo enim improbitas & diabolica quorundam aulicorum malitia audacter saepe prorumpit, si aliquem evertere student, rem ut aggrediantur via hac scelestissima: Querunt & subdunt nimirum, qui miserum accuset. Illi interim partes Judicis assumunt, quasi Juris & justitiae zelo, non pravjs affectibus ad judicandum impulsis. Postea tandem sat diu vexatus & detentus, si repertus fuerit innocens, vel se inique accusatum vel inquisitum probaverit, impune sua scelera ferunt, *und solt damit ausgerichtet seyn: Er dancke Gott, daß man wider ihn nichts funden.* O tempora! O mores!

OBSERVATIO IX.

Pro inquisitoribus & Actuario circa examinationem testium, & quomodo testium dicta sint scribenda.

I Vldi interdum & audiavi Actuarios & examinatores testium præter officium in ipso examine, ut conciliarent dicta testium, fuisse curiosos, idque non tam ex malitiâ quam imperitiâ: Qui, quando testis, dum forte facti circumstantias aliter deponit, quam paulo ante deposuerat, respicere soliti sunt illico ad retro dicta, & ubi reperiunt ea non plane concordare, mōnent de contradictione testem: Qui exinde vel ante, vel postea dicta revocat, vel tunc ex quadam præmeditatione ita se explicat, ut depositiones suas in consonantiam torqueat: Quod si ad Protocollum candide referretur, variis esset vitis ejusmodi testimonium obnoxium: Nec importunè opponeretur, quod esset scilicet sibi contrarium. *veniens 2. exi. de testib. Ferrar. in form. oppon. cont. test. verb. invicem cont. l. 2. & ibi gl. ff. de test. præmeditatum vel compositum: Spec. de test. §. 1. n. 81. Rosb. in pr. civ. rir. de except. cont. dict. & pers. test.*

Verum

Verum cum hoc sit in civilibus alterutri parti injuriosum, juxta
 ac periculosum, in criminalibus est longe periculosissimum, ubi ab o-
 mni informatione & suggestione sancta sunt abstinendæ manus, ne
 homicidas quærens fiat ipse homicida: Huc repetantur quæ allegavi in
observ. 11. de indic. tort. & confess. Quapropter cauti Actuarii & exami-
 natores, Deum & justitiam suspicientes, ab iis sibi cavent vel maxime:
 Contra plerique alii, ad evitandum laborem, non scribunt depositio-
 nes testium per extensum, quod fieri debet, Host. in cap. *nihil obstat* n. 6.
 & 7. d. verb. sig. Rebuff. in tract. d. test. tit. 1. gl. 10. n. 69. Farinac. lib. 3. tit.
 8. de oppos. cont. exam. test. 80. opposit. 39. tam pro Reo, quam pro Fisco
 Clar. in pr. §. fin. quæst. 23. v. 2. Unde non raro impugnantur & invali-
 dantur, quod tamen præcavere erat diligentis & fidelis Actuarii: Testis
 enim dicens, contenta in articulo vera esse, non probat: Cum ejus di-
 ctum non sit scriptum per extensum: Bertach. in repert. in verbo, testes
 deponunt: Itidem malè faciunt Notarii scribentes: Testis dixit vera
 esse quæ in articulo continentur, vel affirmat, negat: Qui hoc modo
 non quærent de his, quæ articulis sunt inclusa, nec annotant sermo-
 nem integrum pro utraque parte prout sonat, nec annexas dicti ratio-
 nes, constantiam & trepidationem: Quæ tamen considerata sunt ju-
 dici. Viv. opin. 962. n. 1. Farin. dict. loc. Jul. Clar. dict. quæst. 23. v. 2. Valent.
 Wint. in Part. litig. lib. 1. cap. 14. n. 22. Nec quicquam probat testis, in
 sua depositione dicens, veritatem esse, sicut alter testis deposuit: Scripto
 enim per Notarium testimonio unius testes per extensum, si in alio te-
 stimonio idem Notarius per pigritiam scripserit: Dixit & deposuit,
 prout primus dixit & deposuit, talis depositio relativa ad depositionem
 alterius, non valet, nec à jure probatur: Veluti concludit Host. d. c. *nihil*
obstat n. 2. & seqq. de verb. sig. Rebuff. d. tract. d. test. tit. 1. gl. 10. num. 69.
 Boss. in tit. de opposit. cont. test. n. 23. & n. 87. Contrariam consuetudi-
 nem esse irrationabilem, iniquissimam & nutritivam innumerabilium
 fraudum & falsitatum, præsertim in criminalibus, dicit Viv. Opin. 962.
 n. 1. & 3. Quam etiam improbat Gail. l. obs. 104. n. 5. Ubi quod Notarii
 malè & imperite, cum periculo partium & causæ controversæ, stude-
 ant brevitati: Quia licet testes in dicto convenire videantur, tamen
 circumstantiæ & qualitates varietatem afferre possunt, quæ multum
 ad judicis informationem conferunt. Quamvis autem non desint, qui

10 contrariam consuetudinem sequendam statuunt: Attamen, cum illa sit fraudum nutritrix & falsitatum, ab ea sibi caveant, maxime in causis criminalibus, inquisitores & Actuarii, prædicta bene attendant, & in examinatione testium sibi curæ esse sinant: Alioquin, præterea quod eorum dicta impugnantur & invalidantur, malè consulunt conscientiam & discrimen æternæ salutis incurrunt.

OBSERVATIO X.

*Pro inquisitoribus vel Accusatore in crimine
assassinii, & quomodo super eo articuli sint
formandi.*

1 **A**ssassinus ille non tantum est, qui aliquem Christianum occidi pretio mandat alteri, sive infideli sive Christiano: Jul. Clar. pr. *Crim. §. assassinium ab init.* (ubi post alios n. 3. 4. & seq. quæ hodie sit tanti criminis poena:) Vide etiam de eo ejusque processu Cothm. vol. 3. resp. 29. præsertim n. 381. & seqq. & resp. 30. est subscriptio Colonienfium Juris Consultorum. Verum etiam mandatarii, qui pretio ad occidendum sunt conducti cap. 1. de homicid. in 6. Bart. in l. non solum §. si mandato l. sed si unius permissu §. servus meus n. 5. Boff. in præf. crim. tit. de for. comp. n. 141. Carer. in pr. crim. de homicid. §. circa i-
2 gitur n. 2. Unde nomen hoc descendat, & unde assassini (abominabile & pessimum vitæ genus non tam Germanis, quam Italis & forte aliis; nec ex jure communi cognitum, imo in Germania pene inauditum: Cothm. dict. resp. n. 418.) extiterint, vide apud Menoch. d. arb. jud. quæst. cas. 360. n. 41. Carer. dict. loc. n. 3. Doct. Mart. de jurisdict. part. 4. cent. 2. Cas. 129. p. 223. Ut itaque quis hujus criminis convinci & condemnari possit, ex posita definitione sive descriptione colligere est, duas qualitates esse probandas: Primo quod occisus fuerit Christianus: Secundo quod pecunia, seu pretio mediante fuerit occisus: Alias inquisitio non procedit Alex. cons. 166. in fin. vol. 7. Gail. lib. 1. de pac. pub. l. 13. n. 7. Joan. Andr. in c. de homicid. in 6. qui dicit, propter hoc se evasisse (ita enim loquitur)

tur) *quendam imputatum de assassinio*, ex quo in processu non probata fuerat qualitas, quod ille occisus esset Christianus: Quod etiam allegat Joan. Arnon. *caut. 25*, similem causam referens, quam ipse, dum esset iudex, non probata ista qualitate determinaverat. Mascard, *de prob. vol. 1. concl. 138. n. 13*. Quapropter cauti sint inquisitores, vel Fiscalis inquisitionales conficiens, ut, nisi velit in causa & processu assassinii succumbere, articulet hanc qualitatem: Occisum fuisse Christianum: Boss. *in sit. d. mandat. ad homicid.* Muscatell. *de cognit. seu probat. delict. de homicidio med. mand. n. 13*. Accusatus enim assassinii, non punitur, etiamsi homicidium probatum fuerit, nisi etiam qualitas assassinii fuerit probata. Gail. *lib. 1. de pac. pub. cap. 13. n. 7. & plures ab eo citati*. Felin. *in c. auditis 15. extr. d. prescript. col. 18. n. 33. post prin. & in c. ita quorundam. 6. extr. d. Juda. num. 1.* Card. Tusch. *lit. 2. concl. 6. incipit, qualitas rei n. 6*. Matth. Berlich. *part. 4. concl. 14. num. 6. & 8*. Sed hujus criminis atrocitatis intuitu non possum non approbare iudicium Julii Clari *in pr. crimin. d. §. v. 2.* dicentis: Sed certe credo quod hæc defensor apud nos parum prodesset, modo ille fuisset occisus in territorio Christianorum: Licet enim vero non nascatur Christianus, tamen cum à communiter contingentibus, infideles non sint soliti inter Christianos conversari, (nisi, quod verbis Clari adjicio, in multis Romani Imperii locis Judæi, qui quoniam circumcisi reperiuntur, propterea tales occisos non esse Christianos præsumitur, cui præsumptioni standum, donec proberetur contrarium Mascard. *d. prob. delict. concl. n. 14.*) ille qui in territorio Christianorum reperitur, habendus est pro Christiano, præsertim in hoc tam gravi delicto, in quo non est super hujusmodi subtilitatibus insistendum. Ubi tamen reus probaret illum fuisse infidelem, tunc utique esset ab hoc crimine assassinii absolvendus. Stante autem & præsupposita hac sententia Julii Clari, ego existimarem tutius esse pro Accusatore seu Fiscali, ne articulet, occisum fuisse Christianum, & forte propter defectum probationis succumbat: Sed potius ut onus probandi, quod nimirum occisus fuerit infidelis, rejiciat in reum inquisitum.

Obiter ad hanc observationem adjicio, non esse necesse, ut pretium fuerit solutum, sed sufficere, si est promissum Salyc. *in l. non ideo minus*

minus *C. de accusat. Fran. d. Aret. in cons. 165. col. 11. Capic. decis. 155. n. 17. ad tertiam dubitationem. Gram. vol. 9. n. 2. Ben. Carpz. in jurispr. Forens. part. 4. cons. 6. def. 10. Honded. vol. 2. cons. 193. n. 66.* Nec interesse, utrum pecunia numerata vel promissa sit, an aliquares, seu species. Gram. *id. loc.* quia pecunia appellatione res & omnia corpora continentur *l. pecunia d. verb. sig.* Nec referre an promissio sit certa, an vero generalis vel incerta, contra Bald. *D. de Franc. in decis. 176. incipit Clericum protulit. Mulcar. dict. loc. n. 58. & n. 59.* Lege etiam ibidem ulterius quæpiam de crimine assassinii. Nec curandum quibus verbis mandatum intervenerit, dummodo delictum commissum sit propter ipsum mandantem, & ad satisfactionem ejus voluntatis: Lancellot. *de off. Prat. in caus. crim. de Mand. homicid. n. 8.*

OBSERVATIO XI.

Pro judice inquirente, subjuncta aliqua pro reo inquisito, & an denunciatores possint esse testes.

- I** **D**Enunciator criminis regulariter non potest recipi in testem *Dd. in l. ea quidem 7. C. d. accusat. Alb. de Malet. in tr. d. testib. cap. 3. n. 6. Joh. Campeg. d. testib. regul. 103. in pr.* imo ipse debet testes idoneos producere, licet non teneatur assistere, neque litem prosequi suis sumptibus, Damhoud. *in pract. crim. cap. 6. n. 10.* Potest tamen esse testis, quando judex non procedit propter denunciationem, sed per inquisitionem ex officio: Cal. *de denunci. at. cap. 7. num. 11.* Hen Bover. *in singular. in verbo testis. n. 47.* Farinac. *lib. 2. tit. 6. quest. 60. de teste accusatore num. 74. & seqq.* Bart. *in l. Divus 3. ff. d. Custod. reor.* Campeg. *dict. reg. 103. vs. quiro, quos sequitur*
- 2** Carpzov. *part. 1. cons. 16. def. 66. n. 6.* Unde existit cautela, ut judex prævidens se alios testes non habiturum quam denunciantes, ut procedat per inquisitionem (intellige aliis forte indiciis quæ ad inquirendum sufficiunt extantibus) & examinet denunciatores deputatos vel alios denunciarios, quibus tunc creditur: Cafonus *dicto loco.* Nisi eorum intersit denunciatum esse: Tunc enim arcendi sunt a testimonio. Bover. *in dict. singulari.* Hortandus autem est judex ne hac cau-
- 3** telâ

telà ad perditionem animæ suæ male utatur, nec fraudibus (veluti quando delator crimen indicavit, jubetur filere & delationem celare, ut is postea in testem adhiberi possit, & similibus) conscientiam contaminet. De ejusmodi malitiosis judicibus admodum conqueritur Damh. *in tr. d. testib. §. d. reprob. test. n. 22. & in pract. crim. cap. 50. n. 22.* dicens: Hic tamen (quod acriter insectandum) videas plerosque officarios graviter peccare (ab ipsorum nomenclaturis prudens abstineo) quos non pudet contra omnem æquitatem, eosdem ad testimonia, contra misellos ferenda, producere, quos prius habuerunt delatores: Non alia (metuo) causa, quam ut vel hac ratione ex innocentium oppressione pecuniariam condemnationem assecuti, suis consulant marsupii. *Hactenus Damhoud.* Tales nequam officarios multos tulerunt quoque hodierna tempora deploratissima: Sed perierunt illi turpiter cum malè quæsitis, & peribunt, ut de iis nec sit proximus heres gavisurus. Contra sit cautus reus inquisitus, si male suspicatur de teste contra se producto & interroget, sub fide præstiti juramenti, num ipse primum indicaverit vel detulerit, ut possit eum reprobare, si judex ad denunciationem inquisivit.

OBSERVATIO XII.

Pro judice ut celeriter inquireat ad evitandam subornationem.

SÆpenumero in facto contingit, ut propter moram judicis non modo ipse delinquens se in fugam conjiciat, sed etiam detur spatium ejus fautoribus ac amicis, testes de negotio ipso informatos subornandi, & à veritatis dispositione, præsertim si sunt simplices, deterrendi: Prout refert Jul. Clar. *in pract. crim. §. fin. quest. 5. ab init.* Cautus itaque judex, simul ac constat delictum esse commissum, inquit illico, cum magna celeritate & diligentia in personam delinquentis, ut quam primum eam sciat, & ejusmodi subornationes & deterritiones evitentur. Si plures sunt suspecti, autorem saltem inter ipsos esse, illico capit omnes, prout in casu incendii aliquando in praxi

observari curavit Menochius, & judicem statim exorto incendio jubere præhendi inhabitantes domum, & eos de autore incendii interrogare. Sic veritas, quia tempus congruendi & consultandi defecerat, fuit comperta; *in arbitr. jud. quæst. lib. 2. cas. 309. n. 6.*

OBSERVATIO XIII.

Pro judice seculari, ut sine impedimento Ecclesiastici in concubinatum vel stuprum inquirere & procedere possit.

- 1 **J**udicem secularem, adversus aliquem clericum ejusque concubinam, de concubinato vel stupro procedentem, Ecclesiastici inquietare solent & impedire conantur, ne inquireat vel pergat procedere, sub colore disceptationis, an ejus sit jurisdictio: Ajunt enim, concubinatum esse crimen merè Ecclesiasticum, ex Gotfred. & aliis, quos refert Nic. Everhard, *conf. 202. n. 9. & 10.* Doctor Mar. *de jurisd. Eccl. part. 4. c. 44. n. 6.* ubi etiam ab initio scribit: Oportet in hoc mundo, quia cum fornicatoribus & peccatoribus conversatus est Christus, & sciens Judam furem toleravit, nec perdidit &c. Ut itaq; evitetur ejusmodi disputatio: & judex secularis, rejectis remoris & ambagibus, tutò procedere possit, observatio est: Ut scilicet benè advertat, num inquisitione fornicationi omnes qualitates concubinatus requisitæ adsint, prout eas refert & declarat Grammat. *vol. 4. n. 6. & seqq.* quem citat Jul. Clar. *in pract. crim. §. fornicatio vers. 10. unum tamen.* Muscat. *in tr. de prob. & cognit. delict. de adult. stupr. incest. &c. num. 36. & seqq.*
- 2 Nimirum ut primo clericus & focaria sint tales, inter quos possit consistere matrimonium. Secundo, ut hæc sit unica in domo re-tenta: Tertio ut retineatur in domo in schemate concubinæ: Quarto ut ducatur à viro in domum suam, qui publice cum ea cohabitet. Quinto ut concubinarius & concubina sint in statu impares, ut puta ille illustis, aut nobilis, hæc vero inferioris conditionis: Sexto & ultimo, ut mulier sit talis, cum qua stuprum committi non possit: id-
- 4 **c**irco nec virgo, nec vidua honestæ vitæ poterit esse concubina: Quæ
sex

sex qualitates si non simul adsint & concurrant, non concubinatus, sed stuprum dicitur. Gram. *dict. loc.* Clar. *d. l.* Et tunc nullum est dubium, quin cognitio sit iudicis secularis. Muscat. *dict. loc.* Alii, ut Hostien. in *c. latro, qui filii sint legitimi.* Anton. de But. in *c. cum sit generale, de for. comp.* statuunt concubinarum esse crimen mixti fori, ut præventio locum habeat: Quam opinionem etiam approbat Nicol. Everhard. *d. conf. 202. n. 10.* addens *n. 11.* se tamen non credere iudicem laicum contra occultas concubinas clericorum, posse procedere ex officio inquirendo, & sic detegere eorum crimina: Cum talibus enim in hoc mundo vivere oportere, & eos tolerare, sicuti Christus toleravit Judam *c. si sacerdos sciat. de off. jud. ord.* insuper notum est magnam esse controversiam, an jure civili concubinatus sit permissus, nec ne: Cujus negativam amplectuntur Alex. *conf. 59. n. 3. in fin. lib. 4.* qui dicit communiter ita teneri: Felin. in *c. cum sit generale, n. 13. de for. comp.* Ripa in *l. fin. n. 38. in fin. C. de revoc. donat.* quos refert Jul. Clar. in *pr. crim. §. fornicatio n. 7.* qui tamen ibidem dicit verriorem esse opinionem, quod concubinatus non sit de jure civili prohibitus, ex hac potissimum ratione, quia consuetudo est, quæ optima legum interpres, ut iudices seculares regulariter hoc crimen non puniant, nisi quatenus requirantur ab Ecclesiasticis. Hæc autem ratio hodie, præsertim in terris reformatæ Ecclesiæ, notoriè cessat, ubi puniuntur & non tolerantur tam concubinarij quam concubinae: Quapropter existimaverim non esse iniquum, ut iudex secularis in crimen concubinatus inquireat, & illud puniat, siue delinquens sit laicus, siue clericus: Quia delictum non tribuit immunitatem, *arg. l. relegatorum, §. fin. ff. de inter. & releg.* & pauci hodie sunt ex Ecclesiasticis, qui iudices seculares requirant, vel ipsi concubinatus poenam irrogent, ne id forte in aliis puniant, in quo ipsimet delinquant: Prout animadvertit Jul. Clar. *pr. crim. §. fin. quest. 37. vers. 4. Quaro etiam.* De concubina Clerici, quin subsit cognitioni laici iudicis, eo minus dubitandum, præsertim quando delictum est notorium, Nic. Everhard. *dict. conf. n. 12. & 13.* Ac proinde non esset prædicta cautela de attendendis sex qualitatibus usque quaque necessaria,

OBSERVATIO XIV.

Projudice in crimine, quod dicitur manifestum sive notorium procedente; Et quomodo probetur delictum esse notorium.

- I**nterest Reip. ut malum de medio tollatur, ac delicta præsertim manifesta, notoria sive indubitata (quæ tanquam synonyma, pro uno eodemque pono, non attenta aliorum subtili distinctione, imitans modum loquendi Constitutionum Criminalium, in quibus idem est, *offene, öffentliche und unzweifelliche Missethaten*, veluti *Art. 16.*) ocys puniantur: idque non sententiæ Criminalistarum communi solum est consentaneum, utque notorietas delicti aperiat judici viam ad inquirendum, & ad executionem usque procedendum, juris ordine non servato, Jul. Clar. *in pract. crim. §. fin. qu. 9. ab init.*
- 2** Cager. *in pract. crim. de appellat. in crim. §. secundus erit casus n. 21. 22.* Cum ordinem juris non servare, sit servare suum ordinem: Gail. *lib. 2. de pac. pub. cap. 3. num. 22.* Boff. *in pract. crim. tit. quom. proced. in crim. not. n. 2.* Sed etiam in Imperii Constitutionibus criminalibus dict. *art. 16.* expressè lancitum est: *So der Thäter die offen unzweifelliche Ubelthat freventlich widersprechen wolt, so sol ihn der Richter mit peinlicher ernstlicher Frage zu Bekänntniß der Warheit halten, damit in solchen öffentlichen, unzweifellichen Missethaten, die endliche Urtheil und Straff, mit dem wenigsten Kosten, als seyn kan, gefordert und vollenzogen werden.* Verum enim vero, quoruscunque est, qui sciat quid sit notorium? Quotidie de notorio loquimur, & quid sit notorium, ignoramus: gl. *in c. manifesta caus. 2. quæst. 1.* Multa dicuntur notoria, quæ non sunt, Abb. *in c. consuluit n. 2. de appellat.* Rauchbar. *lib. 2. quæst. 8. n. 15.* Adeo ut etiam periti titubent Mascard. *de probat. concl. 1109. 2.* Quapropter non esse de facili procedendum super aliquo tanquam notorio, monet Abb. *in cap. consuluit. n. 2. de appellat. quem sequitur & citat Roland. à Vall. vol. 1. conf. 99. n. 15.* inter cæteras ex hac etiam ratione, quod sententia notorii declaratoria

ria (de qua in fine hujus observationis) non sit propria Sententia, sed potius quædam juris Executio. Gail. *lib. 2. de pac. publ. cap. 3. n. 25.* Hering. *de fidejuss. cap. 25. num. 105.* Notorium autem delictum 5 quid sit, an probandum, & quot testibus, ut verè inducatur notorium, variæ, cum legibus nihil certi in eo sit determinatum, sunt DD. opinioniones, quas refert Menoch. *de arb. jud. quest. lib. 2. cas. 166.* ubi quidem eas recenset, sed nullam aperte amplectitur: Mascard. *de prob. concl. 1105. usque ad concl. 1109. inclusive*, ubi de materia notorii multa utilia deducit: ut & Odonell. Marcant. *in l. si constante n. 41. & seqq. ff. solut. matr.* Farinac. *in pr. crim. lib. 1. tit. 3. de delict. & pæn. quest. 21. n. 47. & seqq.* quo lectorem remitto: illa autem cæteris ut communior videtur prævalere, quæ est: Quod in hac opinionum diver- 6 sitate, & stante eo, quod numerus testium non sit à jure definitus, sapientis judicis arbitrio remittatur, quando delictum dicatur notorium. Is enim juxta facti, loci, temporis & personarum intervenientium quantitatem, numerum & qualitatem, aut factum esse notorium, aut non esse, circumspectè judicabit *arg. l. aut facta. §. 1. ff. de pæn. cap. sicut dignum de homicid.* Barr. *in l. scriptus n. 2. vers. alii remittuntur ff. de religios. & sumpt. fun.* Bald. *in l. ea quidem col. 4. n. 25. C. de accusat.* Menoch. Mascard. Farinac. *dd. locis*, Burfat. *conf. 43. n. 26.* Gomez. *tom. 3. de delict. cap. 1. num. 42.* Capr. *in tract. de notor. memb. 2. n. 4. & 5.* illud autem omnino sciendum, in notoriis quoque prætendi posse defensionem legitimam. Innoc. *in cap. 1. de off. deleg. Carer. in pract. crim. n. 56.* Rauchbar. *dict. part. 2. quest. 8. n. 16.* & nullum delictum tam esse notorium, quin habere possit excusationes, 7 vel occultas circumstantias excusantes: Farinac. *dict. loc. n. 50.* ita regulariter notorium excusabile dicit Boiss. *in pract. crim. tit. quom. proced. in crim. not. n. 6.* imo ut crimen dicatur notorium, debet et- 8 iam apparere qualitates ejusdem esse notorias, quod scilicet nulla excusatio seu defensio competat delinquenti. Et hanc esse communem opinionem testatur Collegium Florentinum *inter cons. Curtii senioris cons. 11. n. 13.* quod allegat Farinac. *dict. loc. n. 49.* Gail. *lib. 2. de pac. publ. cap. 3. n. 13.* Vult. 1. *cons. Marp. 16. n. 97. pr. & Jul. Clar. in pract. crim. §. fin. quest. 9. vers. sed adverte, 3.*

Quamquam quidam contraria nitantur sententia: Tamen hæc æquior videtur, cui etiam robur addit *dict. art. 16.* (Qui de notorio loquitur) in *Const. crim.* his verbis: *Ausserhalb rechtlicher Ursache, die von peinlicher Straff rechtlich entschuldiget, öffentlich und unzweifflich ist oder gemacht würde: Item, so einer obnrechtmässig und gedungen Ursache. Item, und das mit keinem Grund widersprechen, oder aus rechtmässigen Ursachen widerlegen möge.* Parum autem interest, si vel maximè concedatur contrariæ opinionis asseclis, notorium dici crimen, etiamsi non constet de dictis qualitatibus, dummodo in aperto sit ipsum delictum principale, & persona delinquentis, si hoc discriminis tantum attendatur, quod positum est in effectu notorii: Nimirum, judicem non posse procedere juris ordine non servato, nisi satis intelligat notorie delinquentem carere excusationibus & defensionibus, prout hoc innuit sæpe dictus *art. 16.* Quod autem sciri minime potest, nisi reo monito & audito, *Jul. Clar. in pr. crim. §. fin. quest. 9. vers. quæro nunquid. 4. vid. infr. tit. 4. obs. 2. n. 4.* Et communicationem indiciorum sive attestationum non esse delinquenti denegandam, nisi constet, eum circumstantiis excusationum sive defensionibus prorsus destitui, ut sit ridiculum ad nullum usum indicia communicare, *Boss. dict. tit. n. 12.* Imo etiam hoc ipso præsupposito, nihilominus reo defensionem permittendam, ac propterea esse indicia communicanda, ego intrepidè statuo, tum propter rationem *num. 17. in fin. hujus observ.* tum ut toti populo, ejus interest perinde, ne innocens pereat, sicut ut malus de medio tollatur, fiat palam, reo in tam arduo sanguinis negotio pro abundanti potestatem defendendi relictam, eumque nequaquam, nec in minimo esse gravatum. Idque ex generali dispositione & ratione *l. absentem ff. d. pen.*

10 Propterea turpiter hallucinatus est non ita pridem aliquis judex, qui quendam simplicem, tamen bonæ famæ rusticum, tanquam criminis notorium, quem penes rem furtivam reperierat, sine communicatione indiciorum, non inquisitis, minime attentis excusationibus, torturæ subjecit. Forte quia non satis inspexerat vel non intellexerat multum dictum *articulum 16.* Et quamquam miser ille vi tormentorum varia erat confessus, tamen propter iniquitatem procedendi, quæstionem injustam, & inde secutam confessionem planè invalidam & nullam

lam, secundum tradita in obser. 2. inf. tit. d. indic. tort. & cons. libera-
tus & dimissus est. Cum itaque ex deductis pateat, cognitionem noto-
rii esse difficilem & arduam: Judex, si hæret, vel qualitercunque dubi-
tat, an crimen sit vere notorium, ut super eo tanquam notorio proce-
dere possit, ordinario modo procedat, & indicia ad excusandum, et-
iam reo non petenti, communicet, & terminum ad defendendum præ-
figat, quam ad torturam, eo minus ad condemnationem festinet, ac
consequenter sese in periculum Syndicatus præcipitet: arg. l. si non de-
fendantur 19. ff. de pen. Const. Crim. art. 47. Jul. Clar. in pr. crim. §.
fin. quest. 49. n. 1. Bart. & Alex. in l. 4. §. hoc autem judicium ff. de da-
mno inf. Hippol. de Marf. in præf. crim. §. nunc videndum, num. 19.
Zang. de tort. cap. 3. n. 3. & seqq. satius est insuper in clementia pecca-
re, quam in severitate. Novell. in tract. ad defens. in tit. respons. reor.
n. 54. Hippol. d. Marf. parag. Occurrunt num. 6. 7. & 10. idem in pa-
rag. expedita. n. 85. Cravet. conf. 287. n. 6. & seq.

Judex ne fidat quoque informationibus super delicto, quod dici-
tur notorium, extrajudicialiter assumptis, illæ enim non sufficiunt,
veluti ex aliis deducit & concludit Clar. dict. parag. fin. quest. 9. vers.
item quaro. §. in fin. Debet enim constare judici ut judici de notorio:
Roland. à Val. vol. 1. conf. 99. n. 16. Cacheran. decis. 1. n. 45. Vivius
d. comm. opin. lib. 2. opin. 196. Alioquin nec ipsi asserenti creditur,
Boss. d. tit. quem. proc. in crim. not. num. 8. Nec principi, attestanti,
crimen esse notorium, quando agitur de ejus commodo vel præjudi-
cio: Boss. ibid. n. 17. Quapropter cautus judex super notorio infor-
mationes ex officio assumit, easque ad acta redigit, majorem partem
viciniæ examinando super delicti commissione, ne incidat in linguas
mordaces, ac ne damnum aut dedecus patiatur, in Syndicatu, si ob
mortem, vel aliquod odium superveniens, post depositionem officii,
notorium non posset justificari: Prout bene consuluit Salicet. in l. ea
quidem C. d. accusat. Clar. d. loc. Boss. d. tit. n. 3. Quod utile est in no-
torio tam facti permanentis, quam facti transeuntis.

Nec hic monendum, sed quemvis facile perpendere posse arbi-
tror, imo ex allegatis Dd. palam est, dictas informationes notorii non
de ipso facto solum, sed etiam, & imprimis de persona delinquentis,
esse assumendas, ita ut notorie constet judici, hanc vel illam, factum il-
lud

- 17 lud perpetrasset. Hic recte annectitur observatio pro Advocato, ne nimium contra reum permittat procedi, tanquam contra notorie criminolum, nisi prius secundum ante dicta, discutatur de notorietate. Quia si procedatur & pronunciatur contra eum, tanquam notorie criminolum, non poterit appellare. Rumin. *conf.* 274. n. 21. Hippol. de Marf. in l. unic. n. 142. C. de rapt. Virg. qui alios citat. Gail. l. 1. d. pac. publ. cap. 3. n. 21. Clar. in pr. crim. parag. fin. quest. 94. v. 2. solet etiam, Cautus etiam sit iudex in notoriis, ne nimium properet, & se ipsum involvat. Quippe quod in iis sententia declaratoria non tantum requiratur, sed etiam propterea Reus audiendus sit, eique copia indiciorum cum termino concedenda. Jul. Clar. in pract. crim. parag. fin. quest. 9. Boss. in tract. crim. tit. de denunciatione n. 9. Gail. lib. 2. de pac. publ. cap. 7. n. 8-9. 10. obser. 2. tit. 4. n. 5. inf. vid. supr. obs. 4. tit. 1. prope fin. Scult. lib. ult. quest. 77. n. 21. & seqq. Ego tamen non memini ejusmodi declaratoriam, in nostris judiciis criminalibus esse latam, sed absque ea iudices prudentes, video semper reis indulgere aliquam dilationem, ad sese defendendum, quocunque meliori modo possunt. Quæ via est tutior. Idque non tantum procul dubio propter dictam notorii dubietatem, ejusque cognitionis difficultatem; sed etiam, quod ejusmodi cognitio ad ferendam declaratoriam, suam temporis moram requirat, & propter dictam rationem sub. n. 9. hujus observa-
- 18 tionis; & quod defensio, tanquam remedium juris naturalis, nunquam sit deneganda, etiam si iusta defensionis causa non appareat. Hippol. d. Marf. in pract. crim. parag. quoniam n. 31, 32. Welenb. in parat. ff. de accusat. n. 12. Jul. Clar. lib. 5. sentent. parag. ult. quest. 55. Ben. Carpzov. de fin. foren. 7. part. 4. const. 8. Neque confessio, vel testibus convicto, quando is contra confessionem & testes excipit, & exceptionem probaturus est. Jul. Clar. lib. 5. sent. parag. ult. quest. 55. Welenb. in paratit. d. accusat. n. 12. Carpzov. dict. loc. vid. supr. tit. 1. obs. 10. paulo post med.

OBSERVATIO XV.

*Pro reo, contra quem super qualitate notorii
testes recipiuntur, nescire possit, an sint sub-
ornati.*

Difficilem esse scientiam notorii ex observatione præcedenti abundanter constat: Adeo ut etiam periti titubent, quid sit notorium, nec corporis sensu facile percipiatur. Mascard. *concl.* 1109. n. 2. Propter hanc rationem, quamvis duo testes ad probandam notorii qualitatem sufficiant, *gl. in c. Deus omnipotens parag. quando autem, in verbo iudicis 2. quæst. 1. Spec. in rubr. d. notor. crim. n. 9. Mascard. d. concl. n. 1.* (Quod etiam est de observantia juris Saxonici hodierna *Sachsenspiegel. in addit. ad artic. 66. lit. B.* olim autem septem virorum testimonium requirebatur, *text. d. art. 66.*) illi tamen causam dicti sui, sive rationem concludentem, etiam non interrogati assignare debent. Jo. Andr. ad Spec. *tit. d. not. crim. parag. fin.* Franc. in c. *consultuit de appellat. n. 3. ubi Abb. n. 2. & in c. cum causam. col. 1. d. res. lib. 1. si vero §. qui pro rei n. 14. ff. qui satis d. cog.* quos ut & plures allegat Mascard. *d. concl. n. 2.* alias non probant. Farinac. in *pract. crim. lib. 1. tit. 3. d. delict. & pæn. quæst. 21. n. 103.* Quod ipsum etiam si reus non advertat nec opponat, iudicis tamen est discernere testibus fidem non habendam, ad effectum notorii, ne reo injuriam inferat, & semetipsum periculo Syndicatus exponat: Et cum sit iudicis cuncta rimari, ex officio in innocentiam rei inquirere *arg. l. si non defendatur ff. d. pæn. debet ex testibus quærere*, quid sit notorium ut intelligat ac eo magis percipiat rationes concludentes, tum etiam, utrum sint instructi vel subornati, ut statim dicitur. Cautela autem est pro reo ejusque Advocato, si videt contra se testes super notorio examinatum iri, ut nimirum interrogatoria conficiat, an sciant, quid sit notorium, & quando factum de jure dicatur notorium. Quia isto in casu est potius ex testibus quærenda definitio, quam definitum, Felin. *inc. cum contingat n. 15. d. rescript.*

script. Speculat. d. notor. crim. §. fin. n. 16. Joan. Mar. Montic. *in repert. test. pag. 406. col. 2. versic. fin.* (Quod etiam obtinet circa probationem famæ, consuetudinis, possessionis, ut possit interrogari, quid sit fama, consuetudo, possessio. Quod alii alibi tractant, idque hic perstringere est præter institutum.) Si tunc respondeant, se ignorare quid sit notorium, vel si id scire dixerint, & nihilominus ex eorum responsione appareat, quod revera illud nesciant, minime probabunt: Quia deponentes super notoria, debent scire naturam ejus & proprietatem; Si imperitus; Interrogetur rursus, quomodo, & à quo istam definitionem didicerit: Et si respondeat: à producente, ejusve procuratore vel Advocato, præsumitur subornatus. Quid si dica: testis, se eam ex proprio cerebro, vel ex suo judicio cogitasse: Quærat ex eo, quot hominum scientia & præsentia requiratur, ad constituendum notorium: Et si testis respondendo certum numerum deponat, exigatur demum ab eo, unde noverit tot hominum scientiam & præsentiam requiri ad notorii inductionem, cum tamen illud definire non potuerit. *Speculat. de notor. crim. d. §. fin. n. 16.* Sic constabit utrum instructus & subornatus deponat, an vero ex certa scientiâ: Mascard. *de prob. concl. 1109. n. 7.* Quamvis non negarim ea omnia, & si quæ præterea Advocati industria invenire poterit, huic esse usui, ut constet de subornatione, attamen si testis juris ignarus, ad prædictas interrogationes non ita accuratè & per verba juris respondeat, vel definiat notorium, ut definire & respondere posset juris peritus, sufficit tamen, si per aliqualem descriptionem, per verba facta attestetur, ex quibus intelligi possit, eum naturam & proprietatem notorii non ignorare: Bart. *in l. 1. ff. si cert. pet. & ibid. Purpurat. Mascard. de prob. concl. 749. n. 35. 36. & alii ibidem allegati. Ayret. process. part. 2. cap. 8. n. 5. & 6 pag. 227.* Quod in aliis quoque obtinet. Et si testis ulterius de definitione interrogetur, ex cujus verbis tamen potest colligi, quomodo factum, super quo producit, intelligat, & ipse tunc respondeat, se nescire, dictum ejus propterea non vitiatur Bart. Jason. Aret. Dec. & *dd. communiter, in l. 1. si cert. pet. Ayret. dict. loc. vid. obs. 33. n. 11. infr. tit. 4.*

Ob-

OBSERVATIO XVI.

Ne inquirat iudex per incantationes & sortilegia.

Sunt quædam ejus perversæ opinionis, ut putent, quamvis indicia sortilegii & divinationis incantatorum (veluti quando incantator vel ariolus quispiam consultus de autore commissi criminis, hunc vel illum eum esse, per incantationem indicat) non sint ad torturam sufficientia, sufficere tamen ad inquirendum: Ex quibus est Hippol. de Marl. in pr. crim. §. diligenter n. 181. Brun. tr. de indic. part. 1. quæst. 3. n. 35. 36. Cujus sententiæ patronum procul dubio habent Baldum, qui conf. 364. part. 3. in fin. scribit, quod maleficium unum possit tolli per aliud, puta per incantationem dæmonum, si alio modo tolli non possit: Quippe cum de aquâ interdum bibendum sit turbida, ubi stagnantis fluminis aqua deficit, & sæpe vulnus vulneri addatur, ut utrumque rectè curetur. Ab hoc reprobo & planè impio inquirendi modo sibi caveat iudex, si velit sibi cavere à grandi reatu capitaliter puniendo, & videre ne processus annulletur: Talis enim inquisitio nulla est, & quicquid inde sequitur; Cujus rei gratia remitto lectorem ad Observat. 9. & 15. inf. in tit. de indic. tort. & conf. Recte ergo omnis divinationum species, etiam quæ pro salute hominum instituitur, à Christianorum Republica jam dudum explora: indeque & pars posterior leg. 4. C. de malefic. & Mathemat. ex libris Βασιλικῶν tanquam iniqua, & legibus & Canonibus contraria, rejecta est, prout apertè constituit Imper. Leo Novell. 65. Heig. part. 2. quæst. 39. n. 73. & seqq. ubi alios citat plures. Ad removendum maleficium, malefica opera non utendum. Cujac. lib. 27. c. 17. Cum ob quamcunque causam magiam, adeoque & ipsos magos vitare debeamus, Levit. 19. vers. 27. cap. 20. vs. 5. Quod per se malum est, nullo casu permitti potest nec debet: Neque malum malo curare licet, nisi curando pejora facere vulnera velimus. Heig. dist. qu. 39. n. 75. 76. ubi adducit exempla, & 119. & 126.

OBSERVATIO XVII.

Pro iudice inquirente in crimine furti, ne inquisitio corruat, & pro Advocato inquisiti, si eam iudex neglexit.

- 1** **C**Aveat iudex ne ponat in inquisitione: Talis res furto sublata pertinebat ad Titium, non adjiciendo, jure dominii vel quasi: Sic enim non procedit inquisitio, sed corrui, ut sequi debeat absolutio: verbum namque pertinere latissime patet, etiam
- 2** sub suo significato comprehendit eum, cui debetur actione personali, secundum l. verbum illud pertinere ff. de verb. sig. Rol. à Vall. vol. 1. conf. 51. n. 19. & 20. Marian. Soc. conf. 8. incip. visis & diligenter in 2. colum. lib. 1. quem refert Menoch. de recup. poss. in pralud. n. 13. Cyn. in l. si abducta C. de furt. Bart. l. 1. §. Scavola ff. si quis testament. lib. esse jussus: quos refert & sequitur Hippol. de Marf. in pr. crim. §. Constance, num. 78. Et in singular. 275. incip. statui omnino, ubi Advocato consuluit & ita loquitur: Hoc tene menti rogo, quia poteris evadere mille inquisitos, vel accusatos de furto, à pœna mortis. Nec sufficit in inquisitione ponere, inquisitus subtrahit, nisi adjiciatur verbum furto. Jaf. in l. sub prætenu C. de transact. n. 7. Hippol. dict. §. n. 79. Quod inquisiti Advocatus itidem bene notabit, si iudex neglexit.
- 3**

OBSERVATIO XVIII.

Pro iudice ad evitandas nullitates in auxiliares inquirente, & pro inquisito sive accusato, si ea sit neglecta.

Quinam

Quoniam sint auxiliares perpetrati delicti & quomodo puni-
endi, vide deductum à Gomez. *Tom. 3. resolut. cap. 3. de homicid. n. 48. 49. 50.* Jul. Clar. *in pract. crim. §. fin. quest. 90.* Gail. *lib. 1. de pac. pub. cap. 1. n. 24. & seqq. usque ad fin. Carer. in pract. crim. de homicid. §. circa tertium, & ab aliis passim.* vide etiam omnino
Cæp. *conf. 27. n. 9. & 20.* Præposterum autem esse contra aliquem tan-
quam auxiliatorem procedere, quando non constat de delinquente
principali, quivis facile intelligit: Bart. & Alex. *in l. si is qui §. si tu Ti-
tium ff. de furt.* De quo tamen aliter debet constare quam ex contuma-
cia. Bart. *ibid.* Menoch. *de arb. jud. lib. 2. cas. 349. n. 13.* DD. communiter:
Laudat tamen praxin contrariam in provincia Mediolanensi Jul. Clar.
d. qu. v. 6. dicens: Nam secuta condemnatione contra principalem
contumacem, & quandoque etiam ea non secuta, semper proceditur
contra auxiliares, nulla facta distinctione, an aliter quam per contu-
maciam constet, principalem delictum ipsum commisisse: vide quæ
non inique sentit Farinac. *in pract. crim. lib. 1. quest. 3. n. 5. & seqq.* Ne
autem impingat iudex, ejusque inquisitio in auxiliares sive opem fe-
rentes corruat, Cautela est, ut, quandocunque inquirat adversus ali-
quem de auxilio præstito, in inquisitione (ita etiam in accusatione fie-
ri debet) apponat verba: Assistendo ut habiliter vel facilius delictum
committeretur. Quando enim ex ope, auxilio vel favore non est secu-
tum delictum, neque auctum, sed perinde fuisset patratum absque au-
xilio, auxiliator non poena ordinaria, sed iudicis arbitrio pro modo
culpæ punitur. c. felices, *in verb. simplici favore de pen. in 6. Ang. in l. furti. §. ope & in l. 15. qui opem ff. de furt.* Hippolit. de Marsil. *in pr. crim. §. constante n. 61.* Menoch. *de arb. jud. cas. 349. n. 20. lib. 2.* Joan. Ronef. *in tract. de furt. §. contræctatio n. 71.* Gail. *supra d. l.* Si itaque dicatur (exem-
pli causa) talis inquisitus præstitit auxilium homicidio, vel tales sibi
invicem tulerunt opem ac favorem, & non appositum sit, Assistendo ut
habilius committeretur, inquisitio vel accusatio de jure non subsistit,
nec ex ea sequi potest condemnatio de auxilio. Quia non exprimitur
qualiter præstitit auxilium & favorem, ut singulariter tradit Bart.
in l. qui servo in §. fin. ff. de furt. quem sequitur Alex. in l. fin. ff. de sicar.
Ang. Aret. *in tract. d. malef. in verbo, Et dicto maleficio semper adstipit.*
Hipp. de Marsil. *in pr. crim. §. constante n. 51.* Jul. Clar. *dict. quest. vers. ad-*

verte etiam 7. Etiam si quispiam hoc ipsum, & assistentiam sit confessus, cui non credendum nisi aliunde probetur. Lader. Imol. *conf.* 194. n. 5. quem refert & sequitur Farinac. *part.* 5. qu. 130. tit. 15. de consulsorib. num. 46.

- 4 Cautela quoque est, ubi tres pluresve sunt accusati vel inquisiti, ne ponatur, alter alteri tulit opem, sed unus alii vel aliis: Inquisitio vel accusatio alioquin non procedit: Namque verba, alter alteri, non conveniunt nisi duobus, ut notabiliter Bald. in *Lancilla C. de furi.* Ang. Arret. *dict. loc.* Hippol. de Marl. in *pr. crim. parag. constante n. 43. & 44.* Quæ, quia in Germanico idiomate non possunt discerni, *Einer den andern helfen*, an de duobus, an de pluribus sint dicta, hac cautela non est opus. Quis, cui & qualiter opem tulerit inquisitus, ut ponatur, omnino tamen necesse est. In materia præstiti auxilii inquisitor vel Accusator hoc quoque Cautelæ observet, ut nimirum in inquisitionem vel accusationem deducat, & probet, auxiliatorem scienter & dolose, non ignoranter delinquenti principali præstitisse opem: Alias inquisitio vel accusatio non procedit. Bart. in *Lomnes C. d. agric. & cens.* Alex. in *l. is qui opem ff. d. furi.* Hipp. de Marl. *dict. parag. constante n. 64.* Socin. *conf.* 188. *vs. visa bulla.* n. 10. Masc. de *probat. lib. 3. concl.* 1136. n. 11. Schrad. de *feud. part. 9. cap. 2. n. 33. vs. neque inquisitio.* Eo quod semper præsumatur ignorantia, nisi scientia probetur *arg. l. verius ff. de probat.* Et ad propositum Gomez. *dict. cap. 3. n. 50. prope fin.* Hæc quoque notabit Advocatus inquisiti, si forte à iudice sint neglecta.
- 5
- 6

OBSERVATIO XIX.

Pro iudice ad denunciationem inquirente, ut evitet Syndicatum, nullitatem & fraudes inquisiti.

- 1 **P**romptiores sunt homines ad denunciandum quam accusandum: Hujus rei ratio palam est, ne teneantur adistere, neque litem suis prosequi sumptibus, vel alia subire, quæ exigit *Constit. crim. Carol. art. 12. 13. 14. 15.* Est etiam alia fortè ratio, quia in utili-

utilitatem Reipubl. & privatorum delatores sive denunciatores non tantum laude digni, & honestatis & pietatis officio perfungi dicuntur, *l. nulli. circa fin. C. d. Epis. & Cleric. l. quisquis. §. fin. C. ad leg. Jul. Majest.* sed & præmiis honorari, & ad indicandos facinorosos indicio dato invitari cœperunt. *l. 4. §. si tibi ff. d. condit. ob turp. caus. l. solent. ff. d. praescrip. verb. l. nullus. in fin. C. d. malific. & mathemat. l. lex Cornelia §. fin. ff. d. injur.* Jac. Cujac. *in recept. sententiis Pauli lib. 2. tit. 31. & obs. lib. 11. cap. 18.* Ernest. Cothm. *vol. 3. resp. 29. n. 17. 18.* Verum hoc nostro calumnioso, invidia & odio flagranti, exulceratissimo seculo, præmiis & laudibus (casu delicti publici & atrocioris, cujus autor nescitur excluso) invitare homines ad deferendum, an vergat in Reipub. & privatorum commodum, an potius in maximum eorum damnum, & bonorum oppressionem & everisionem, est cur dubitem vel maxime. Experientia enim teste, hodie calumniantes, delatores, etiam manifestata & probata calœmnia, puniuntur quam rarissime, ne dum quod pœnis non plebuntur condignis. Olim non erat sic. *Refer. huc observ. 4. n. 4. tit. 1. d. jud. Adv. & Procur.*

Ubi autem locorum sacro sanctæ Justitiæ nomen, sub ullo etiam prætectu, hoc in passu lædere, est religio, ibi ne sint faciles, qui judiciis criminalibus præsumunt, ad cujusvis delatoris narrationem in procedendo vel in inquisitionibus formandis, ne se vitiis nullitatum implicent, incurrant forte periculum Syndicatus, & condemnationem refusionis expensatum, de quibus quæpiam dixi *in observatione octava hoc tit.* ubi vide: Pro illis cautela est, ut prius nimirum, quam denunciationem acceptent, diligenter animadvertant & introspeciant, personæ deferentis qualitatem, ingenium, mores, omnesque conditiones, nec non studiose & accurate perscrutentur singulas, tam denunciatoris, quam aliarum rerum pene omnium circumstantias: Damhoud. *in præct. crim. cap. 6. n. 12.* Neque schedulas notificationis, quas appellant, sine nomine notificantis, unde missæ sequuntur vexationes, recipiant: Nam comperta forte calumniâ, calumniator non potest damnari in expensas, & aliter puniri, quod est impium & injustum. Barr. *in l. 1. in fin. ff. ad Sc. Turpil. Felin. in c. accedens d. accus. Boss. in præct. crim. tit. d. accusat. n. 3.* Neque eum qui clam & per cuniculos calumniatur, oportet esse melioris conditionis, quam qui palam & publice calumniatur, cum

- cum sint magis excusabiles qui publice & palam, quam qui clam peccent. *l. ult. ff. de rit. nupt.* Anton. Faber *in suo Cod. part. 2. lib. 9. tit. 2. de fin. g.* Insuper si talis denunciatio maleficii non valet, non valet etiam inquisitio propter eam formata, tanquam accessoria. Hippol. de Marf. *in pr. crim. parag. quoniam n. 46.* Et processus est ipso jure nullus, etiam si in ejusmodi notificationibus, suppresso nomine notificantis, factis essent nominati testes de ipso delicto informati Jul. Clar. *in pr. crim. parag. fin. quest. 5. vers. 4.* Bene etiam facit iudex, si causæ gravitas, vel aliæ denunciationis circumstantiæ id exoptulare videntur, ut adstringat denunciantem jurare, denunciationem esse veram, Damhoud. *dict. loc. n. 11.* Decianus *l. 7. c. 17. n. 37.* In eo etiam cautus sit iudex, ut advertat, an denunciator nominaverit testes à delinquente sibi in fraudem datos, & ad finem eum defendendi, cum timeat forte accusationem vel inquisitionem: Et tunc ejusmodi denunciantem tanquam prævaricatorem puniat: Bart. *in l. Atletas §. calumniator ff. d. bis qui nor. infam.* Boss. *in pract. crim. tit. de denun. n. 17. & 18.* De similibus imposturis & decipulis, vide *observ. 25. hoc tit.*

OBSERVATIO XX.

Pro accusatore aliquem de crimine falsi accusaturo:

- 1 **F**alsum etiam committi occultatione sive silentio constat *ex l. eum qui C. ad leg. Cornel. de fals.* Damhoud. *in pr. crim. cap. 134.*
- 2 Qui autem de falso, propter occultationem testamenti vel instrumenti quempiam est accusaturus, ne ignorantis Advocati nomen subeat, & causa cadat, notet cautelam traditam à Marco de Mantua *in singul. 528. incipit: volo te docere:* Ne nimirum simpliciter dicat, testamentum, codicillos vel instrumentum occultatum fuisse: Tunc enim succumberet, nec accusatus incideret in pœnam falsi: Sed narret testamentum vel instrumentum accusatum celasse, animo & intentione, ut veritas appareret: hinc est, ut dicit Marc. de Mant. *dict. sing.* quod qui id ipsum fecisset adversus unum tantum, in dictum crimen non incideret, ex quo adversus omnes occultandum est, ne veritas

ritas quoquo modo appareat. Obiter in materiâ falsi observandum, neminem falsitatis poena puniri posse, quando commissa falsitas alteri non est nocumento, vel damno, aut esse potest, Angel. *in tract. malef. in verb. falsario, versicul. quæro, quot modis, n. 3. ubi dicit, illud perpetuo menti tenendum, allegat ad hoc text. in l. damus. C. ad l. Cornel. de fals. gloss. ibid. in verb. privatus. Salic. similiter, numer. 2. in fin. Bald. in l. falsos, num. 1. C. eod. tit. præclare hoc explicat Socin. sen. cons. 54. num. 4. cum seq. vol. 1. incipit. post reditum, Gail. lib. 1. obs. 200. n. 7. Hæc enim tria, ad esse falsitatis ad effectum poenæ, conjunctim requiruntur, scilicet veritatis mutatio, dolus, & quod alteri sit nocivum, quorum si unum deest, falsitas non est punibilis. Juxta notata per Host. & Azo. in suis summis, & per text. in l. quid sit falsum ff. ad leg. Corn. de fals. & l. nec exemplum C. eodem. Paul. Castrenf. cons. 49.*

OBSERVATIO XXI.

Pro eo qui metuit accusari, vel inquiri, ut inquisitionem & accusationem evitet.

Fama mala ejus est naturæ, ut pedetentim serpat, alimentum à credulis & malevolis, ac tandem tantas acquirat vires, ut si nulla contradictione impediatur, quodammodo veritatis fidem occupet: Marq. Freh. *in tract. de fama cap. 17. ubi alia huc quoque conferentia scribit. Quapropter tanquam securis omnium injuriarum & mendaciorum constituta est saluberrima l. Diffamari. C. de ingen. manum. Quæ non in civilibus tantum, sed etiam in criminalibus locum sibi vendicat, ut videre est ex Bart. Blarer. Contrad: ad dictam l. vid. infr. obs. hoc tit. Quid autem si quis metuat solummodo accusationem criminalem ab heredibus vel pupillis interfecti? Pro eo cautela est ut eos secundum praxin l. diffamari tanquam diffamantes ad agendum compellat, quod facere potest, secundum Coler. decis. 297. Vel quoties quis præter hunc casum, ob diffamationes, etiam publicæ famæ, ita est in oculo judicis, ut ipsi metuenda sit lis aut processus: Tunc ipsemet diffamatus prior poterit*

M

inten-

intentare litem, sive processum contra diffamatorem ipsumque diffamantem in jus invocare, & eundem prævenire, sic ut sese prius actorem constituat: Joan. Bapt. Magon. *de rect. patrocin. rat. lib. 2. cap. 55. n. 31. vid. infr. dict. obs. 36. n. 4.* Et sic evitabit inquisitionem & accusationem: in hanc sententiam videatur Lancelottus *de off. prat. in crimin. sub rubric. de accusat. n. 12.* ita scribens: E. hic adde cautelam, ut timens accusari prius accuset, sed accusaturum, ad eum repellendum Cathald. Boncompag. *in tract. de syndic. n. 143.* subdens tamen quod iudex possit recipere testes accusatos, si eos videat accusatos ex malitia Bart. *in l. 1. §. si servus. ff. de quasi.*

OBSERVATIO XXII.

*Pro inquisito, ut absolvatur, vel saltem ne ordinaria
pœna, sed mitius, puniatur.*

- 1 **P**er modum inquisitionis iudex procedere potest nunquam, nec informationes contra aliquem specialiter recipere, nisi prius quippiam præcedat, quod viam inquisitioni aperiatur: scilicet vel diffamatio, vel querela partis, vel denunciatio, vel simile.
- 2 Alioquin enim processus est ipso jure nullus, etiam si deinde (post formatam scilicet inquisitionem non ante) delictum esset plene probatum: Vide quod allegavi supra *observatione 8. hoc tit.* Carer. *in pr. cr. de appellat. in crim. §. Decimus casus pag. mibi. 43. n. 6.* & Jul. Clar. *in pr. crim. §. fin. quest. 5. vers. 3.* & 4. ubi etiam *vers. 5.* docet, quomodo
- 3 do generaliter inquirendum, quando constat quidem, sed nescitur à quo, delictum esse commissum, nec est via judici aperta ad inquisitionem specialem: Et quomodo transeat generalis inquisitio in specialem, vide etiam Carer. *dict. loc. n. 10.* Marant. *in spec. aur. part. 6. de inquisit. n. 7.* In tantum necesse est, ut præcedat quod viam inquisitioni aperiatur, ut etiam judici attestanti diffamationem præcessisse, & famam ortum, traxisse, à viris fide dignis, non credatur, sed de utroque ex actis publicis constare debeat. Dec. *conf. 170. vers. sed prædicta Hon-*
ded. conf. 108. n. 12. Decian. *resp. 18. n. 40. lib. 1. & resp. 76. n. 41. Fa-*
cul.

cult. Jurid. Colonienf. in Confil. Cothm. vol. 3. conf. 30. num. 128. vid. supr. obs. 8. n. 6. 7. Ideoque cautè circumfpectat inquisitus, an ea, vel alia aliqua ratione inquisitio & processus fit defectuosus vel nulliter institutus, cujus particulariter in antecedentibus aliquot observationibus memini, ad hoc vide Ang. *in l. si vacantia C. de bon. vacant. Marant. in spec. aur. de inquis. requis. n. 16. & aliquot seqq.* Hipp. de Marf. *in pract. crim. §. quoniam n. 57. 58. & in §. Et quia n. 10. 11. 12. 13.* Sic enim non solum iudex tenetur ad refundendas expensas, & syndicatui obnoxius est, ut supra *d. observat. 8.* sed etiam inquisitus debet absolvi, Exemplum refert practicum Jul. Clar. *in all. loc.* si autem non attenda inquisitionis ineptitudine ad condemnationem devēniatur, prout in certis casibus, videlicet propriæ confessionis, secundum nonnullos, vel criminis manifesti, fieri potest: Carer. *in pr. crim. de homicid. §. Trigesimo primo excusat. pag. mihi 447. n. 2. & 3.* reus tamen taliter inquisitus nunquam ordinaria aut pœna mortis debet affici sed mitius puniri Carer. *in pract. crim. de app. in crim. supra dict. §. n. 33.* Marant. *conf. 117. num. 2.* De inquisitione inepta & confessione inquisiti secuta, dicit Angel. *in conf. 178. incip. visis actis predictis:* Tutius esse ut inquisitus ab observatione iudicii absolvatur, & denuo postea aptè inquiratur: Quem citat Marant. *in spec. aur. part. 6. de inquisit. in fin.* Sed an id consilii capere possit iudex, videat: Reo inquisito, cui propter processus invaliditatem pœna erit mitiganda, forte non est succēssurum: interea loci accedit Angel., *dict. conf. illis, qui supr. observ. 8.* allegantur & comprobant, inquisitionem ineptam per subsequētem confessionem non convalidari. Cum etiam paulo ante dictum sit, inquisitionem propter ineptitudinem invalidam subsistere, si crimen sit manifestum sive notorium, huc repetat omnino inquisitus, & attendat quæ de notorio continentur in *obs. 14. & 15. supra hoc tit.*

OBSERVATIO XXIII.

Pro accusatore ne succumbat, & an locus & tempus in accusatione & inquisitione assignari debeat.

- I** Ola negatione, & simplici negativa tutus existit accusatus ab omni culpa sine ulla exhibitione, & probatione defensionalium, & pro innocente haberi debet *l. qui accusare C. d. edend. Tiber. Decian. lib. 3. resp. 96. n. 28.* Et eo ipso probatur quem delictum non commississe, nil tenetur probare Decian. *dict. loc. Mascard. d. probat. vol. 1. Concl. 36. actore non probante &c. n. 22. & 23.* Et omnes negationes sunt liquidæ juris probationes & eo ipso probatæ remanent, quod contrarium non probetur. Vult. & Goedd. *vol. 3. Conf. Marpurg. 21. n. 8. Conf. 30. n. 12. & Conf. 32. n. 66. Mascard. concl. 1224. n. 29.* Quod ampliatur, ut etiam procedat, etiam si actor esset vir bonus & innocens, & reus male audiret, vitæ enim integritas non facit, ut alicui credatur in præjudicium alterius Mascard. *dict. Concl. n. 13.*
- 2** & 14. Card. Tusch. *lit. A. concl. 117.* Quapropter delictum & circumstantias ejusdem, præsertim loci & temporis assignare tenetur accusator secundum *l. libellorum 3. ff. d. accusat.* alias accusatio est inepta & non procedit: Ang. *in conf. 178. & conf. 297.* Hippol. de Marfil. *in pr. crim. §. quoniam. n. 57. 58. & in §. & quia n. 10. 11. 12. 13.* Ita quoque ut subsistat inquisitio continere debet locum & tempus: Jul. Clar. *in pr. crim. §. fin. quest. 31. vs. quod de anno præsentis,* Farinac. *in pract. crim. tit. d. inquisit. quest. 12.* Menoch. *recuper. poss. remed. 1. n. 437.* Quia in ea requiruntur omnes solennitates quæ requiruntur in accusatione: Angel. *in l. si vacantia C. d. bon. vac. Marant. in spec. aur. part. 6. de inquisit. n. 35. 36. 37. & alii ibidem allegati.* Sunt tamen quædam crimina, in quibus non est necesse, ut assignetur locus & tempus: Quale est crimen falsi, & tale quod habet tractum temporis successivum. Bart. *in l. libellorum n. 16. d. accusat. Menoch. conf. 100. n. 85. 88. & 91. Angel. in tract. malefic. in verb. hac est quadam inquisitio.*
- n. 65.

n. 65. Farinac. in tr. crim. tit. d. inquisit. quest. 1. n. 16. 17. Decian. resp. 18. n. 72. § seq. lib. 1. Hinc est observatio pro accusatore, ut eo casu, 4 quo necesse est locum & tempus assignare, ponat: Eo autem casu, quo non est necesse in libello accusatorio ponere locum vel tempus commissi criminis, omittat. Namque si postea ea non probat, debet succumbere, etiam præsupposito, quod testes alias de delicto deponant: Steph. Bertrandus vol. 6. conf. 217. n. 2. ubi dicit DD. ita communiter respondere. 5

OBSERVATIO XXIV.

Pro iudice contra cautelam, si ve potius corruptelam delinquentis, ne per inquisitionem & examinationem testium delictum probetur, ad absolutionem suam efficere annitentis.

Capolla in suo tractatu cautelarum, cautela 66. in fin. hanc I tradit cautelam pro delinquente, & sic scribit: Quando crimen debet renunciari per Syndicum vel Officialem contra & vel alium, & ille Officialis est amicus tuus: Tunc potes procurare, quod ille Officialis pronunciet reum, & det nomina testium, qui penitus nihil sciunt de maleficio: Quia tunc examinatis testibus, qui deponunt se nihil scire, de necessitate debet illum inculpatum absolvere, ex quo nihil probatum est contra eum, per leg. si non defendantur ff. d. pæn. Sed cave ne hac cautela utaris in perniciem animæ tuæ: Hactenus Capolla. Sed quis non videt hanc cautelam non esse cautelam, sed corruptelam, quamvis adjiciatur clausula finalis: Nunquam enim fieri potest, ut ea sine pernicië animæ quisquam uti, vel Officialis hoc modo reo sine conscientie vulnere favere possit, sed potius propter dolosam & fraudulentam ejusmodi denunciationem gravi dignus sit pœna, Hipp. de Marf. in pr. cr. § sequitur n. 84. in fin. Et ut prævaricator possit puniri Menoch. d. arbitr. Jud. Casu 323. n. 16. Similem cautelam, cujus hic quoque mentionem faciendi occasio incidit, scribit Ant. Blanc. in caut. crim. II, cujus verba sunt sequentia

- 4 *quentia*. Est & alia (cautela intellige) ut quæratur pax ab interfectore, cum propinquis occisi, & omnino fiat si potest, & postea ea facta, tu, qui vis defendere absentem, fac, ut propinqui occisi dicant, velle accusare absentem interfectorem, & proponant accusationem, & postea fac, ut ipsi etiam producant eos testes, quos vis examinari super innocentia, & isti testes recipientur à iudice, & deponent super innocentia accusati, & iudex postea cognita veritate, poterit absentem absolvere & ita solet aliquando praticari; *huc usque* Blancus; decipulis hodie non usque quaque circumspectos iudices interdum circumveniri est creditu facile. Imo testatur aliquando hac in re egregias imposturas factas iudicibus non indoctis, neque inexpertis Jul. Clar. *in pr. parag. fin. quest. 25. n. 1.* Ubi eas corruptelas valde improbat, ad eas cognoscendas iudicem instruendo. Verum ejusmodi prævaricationes & collusiones quando subolfacit iudicis prudentia, non solum procedat super accusatione, sed etiam super inquisitione, ex officio accipiendo informationes, & examinando etiam testes non productos, vel à parte subministratos, atque sic, si accusator colludit, non colludat justus iudex, Julius Clar. *in pr. crim. parag. fin. quest. 3. vers. 6.* Hodie enim alterum remedium alterum non tollit: *vide supr. observ. 3. hoc tit.*

OBSERVATIO XXV.

Pro teste contra malitiam inquisitoris.

- 1 **I**N depositione sua varians testis, maxime in causa criminali, puni-
tur *l. eos ff. ad l. Corn. de fals.* atque insuper sibi torturæ creat periculum. Illud non ignorantes aliqui iudices malitiosi testes de eadem re sæpius, per intervallum, & sub diverso prætextu interrogant, id nimirum quærentes, ut si non semper eodem modo respondeant,
- 2 pro variis, falsis vel suspectis habeantur. Quanquam ego dubitarim tam immanem & extreme malum nebulonem, existere, qui id ipsum faciat, vel ex mera testem illaqueandi libidine, cumque in perjurii & quæstionis discrimen præcipitandi, vel ut innocentem injusto trucidet
- 3 supplicio: Tamen creditu non est difficile, illud tentare interdum in-
quisi-

quisitorem propterea, ut reum inquisitum, sera & importuna condolentia ductus, liberet:

Dann es vermeynen etliche einfältige Leute, sie thun wol daran, daß sie dem selben sein Leben retten: Die sollen wissen, daß sie sich schwerlich damit verschulden, und sind dem Ank'äger derohalben für GOTT und der Welt Widerkäbrung schuldig: Dann ein jeder Richter und Urtheiler ist bey seinem Eid, und bey seiner Seelen Seligkeit schuldig, nach seinem besten Verständniß gleich und recht zu richten. *Const. Crim. art. 150.* Sed contra hoc, ut testis sit securus, cautela est, si tale quid sentiat, ut nimirum protestetur, se dixisse quæ sciat, & si plura, vel aliter dicat, illa ex metu comminationis & tormentorum falsa dicere: Hanc Cautelam tradit Raimund. Fichard. *caut. 81. alios ibidem allegans.* Admittitur etiam testis ut se ipsum corrigat aliquando in depositione sua, quando ex simplicitate & linguæ præcipitantia forte locutus est: Sed ut id facere possit legitime, & absque suspitione corruptionis, cautela est, ut hoc faciat, antequam ab Inquisitore seu examinatore recedat, vel saltem brevi temporis intervallo, ut non verisimile sit, ipsum interea cum alterutro partium collocutum esse: Et ut causam erroris sive correctionis alleget. *Bart. in l. eos qui, 27. n. 3. ff. de fals. idem Fichard. caut. 83. citans ad hoc l. Quod ait lex, §. ult. ff. ad leg. Jul. d. adult. ubi porro:* Si tamen testis ille juramento affirmare posset, se interea de sua depositione, vel statu causæ nihil cum partibus collocutum, neque etiam ab aliis ad hoc instructum esse: Sed memoriæ vel prolationis vitio, & non studiose errasse: Censeo ipsum tunc etiam post aliquot dies super correctione audiendum esse. Tradit etiam cautelam Joseph. Cumia. *in pract. Syndic. cap. 6. n. 13.* ut testis petat sibi exhiberi, vel prælegi depositionem prius à se factam: Nam iudex ad hoc tenetur, *secundum Bart. in l. eos ff. ad leg. Corn. de fals. Et etiam hæc cautela pro teste, ut nempe dicat: se dicturum, vel dicere, ut prius dixerit, in prima depositione, & si aliter diceret per oblivionem, se semper perseverare in prima depositione: Bart. Marf. in dict. loc. Fichard. caut. 84.*

OBSERVATIO XXVI.

Ad sciendum furem ex instrumento in loco commissi furti relicto.

- I** **S**I in loco furti instrumentum ad furandum repertum fuerit, vel alia res à fure relicta, contra dominum sive possessorem ipsius rei insurgit indicium: Grat. *conf. 95. n. 20.* Hipp. de Marf. *conf. 8. n. 2. & n. 5.* Blanc. *de indic. n. 428. v. res aliqua.* Sed quid si ignoretur dominus instrumenti? Cautelam inquisitori (si illud est ferreum, quale plerumque esse solet, quo fures ad effringendum utuntur) factum quoddam exhibet, à Joan. Bonifac. *in tr. de furt. §. est, n. 50.* ita narratum: Quidam noctu furati erant ex apotheca merces quamplurimas, ibique palo ferreo, quo ostium fregerant, relicto: Eo invento atque in iudicium perlato, iudex inspexit pali signum (solent enim fabri operibus suis proprium signum apponere, ut illius author recognoscatur) evocatoque pali authore, ex eo quæsit iudex, cuinam eum vendiderit, à quo nominatis quibusdam, qui ab eo palos ferreos emerant, detentis illis qui erant suspecti, delictum fuit in comperto, & fures laqueo suspensi.

OBSERVATIO XXVII.

Judici inquirenti indicia, alioquin repertu difficillima, suppeditans.

- I** **V**Eluti præcedentem observationem in casu speciali, ita hanc fermè similem in genere notabit Iudex, non tantum in furto ad deprehendendam rem furtivam, & inde indicium, sed etiam in omni alio crimine, quod adhibitis instrumentis perpetrari solet, ut nimirum mandet ministris accurate perquirere, quousque citra injuriam fieri potest, omnia domi ex qua reus, & quando extrahitur, loca, angulos & areas, nec eum rursus ingredi permittere: Et si quædam cistæ vel clausuræ sint suspectæ, quas statim aperire non licet, dili-

diligenter consignare & custodire, donec Judex cognoverit, an ad ulterius investigandum, jure aperiri possint ac debeant. Sic interdum indicia alioquin deprehensu difficillima habebit sibi suppeditata. Quod practicandum in crimine veneficii, ad quærendas pixides, pulveres, unguenta & alia instrumenta, scribunt Martin. Delt. lib. 5. disquis. magic. sect. 7. pag. mibi. 40. Per. Greg. lib. 13. de repub. cap. 30. commodè etiam referri potest, & debet ad tit. sequent. de capt. & carc. Postea si ejusmodi instrumenta Judici sunt allata, monstret reo, quærens, quid cum hisce egerit? cui bono domi in tali loco reposuerit? cur reservaverit? & bene considerans an respondendo sese ulterioribus gravet suspicionibus, vel contradictionibus implicet. Ad hæc complicum, si quos habet, diversis carceribus separatorum dicta, reum concernentia, ei referat, deque iis conferat, tentatum, an ex ejusmodi collatione indiciorum quippiam possit nancisci.

OBSERVATIO XXVIII.

Pro Accusato, ut Judex sine alia instantia, & in sententia rei accusati absolutoria rectè condemnare possit accusatorem, denunciatores vel delatores calumniantem: Et ut sine longo sufflamine litis damna & expensa resarciantur.

Querelam sive falsam accusationem instituens calumniator, I
(etiamsi accusator Fiscalis sit, cum ratione calumniæ nulla dari possit disparitatis ratio) potest in eodem judicio in eademque sententiâ, in qua reus absolvitur, uno contextu condemnari de calumniâ, Farinac. in pract. crim. lib. 1. tit. 2. de accusat. quæst. 16. num. 30. pag. 231. ita tamen ut accusati præcedat absolutoria, statim accusator de calumniâ condemnetur, & ita communiter teneri ait Salicet in l. 1. num. 3. C. de calumn. quem refert Clar. in pract. crim. quæst. 62. vers. sed quero. Ubi Judicibus hoc casu consilium & practicandi modum tradit, ut scilicet prius terminum accusatori, ad allegandum, quare de calumniâ condemnari non debeat, statui faciat &

N

cum

cum proficuum nihil calumniator deduxerit, potest in eadem sententia absolutoria accusati condemnari: *Et ita doctrinam esse Bart. ait in l. arbitas §. calumniator, n. 6. ff. de his qui not. inf. idem ferè tradit Bart. in l. 1. in princ. sub n. 6. ff. ad S. C. Turp.* Sin autem secus fieret, opus esset pro calumniatore condemnando nova instantia, novoque processu: Et si quis de calumnia non statuto termino prædicto, condemnaretur, Iudex in Syndicatu teneretur, *ut tradit Ang. de malefic. in verbo, & ad querelam n. 70. & 71. Et ibid. August. & aliorum additiones, Laur. Ten. nin. Rudolph. in tract. cautelarum, caut. 224.*

Idem est Judicium de delatore vel denunciatore calumniantes: tum quod delator à denunciatore & accusatore re ipsa non differat: Cujac. *ad leg. 1. C. de curiosis & stat. lib. 12.* nisi in modo, cum delatores clam & in secreto deferant, denunciatores & accusatores palam *c. delatoris §. quest. 6. Menoch. de arb. jud. lib. 2. cas. 108. n. 2.* Tum quod par subsit ratio puniendi calumniantem per comper dium.

Hic etiam omnino notari debet, quod alternativè ad refusionem injuriæ, damni & expensarum favori & arbitrio injustè accusati in genere, & ita contra accusatorem etiam non calumniantem (nisi causas accusandi & legitimas & satis moventes habuerit. *Constitut. Crim. art. 201. Ben. Carpz. part. 3. quest. 106. n. 55. 56. in tract. Crim.* Cujus rei extat exemplum *in art. 166 const. crim.*) tribuit constitutio criminalis Carolina, cujus articuli verba hæc sunt: *Und damit derselbe Gefangene beklaget seiner erlittenen Kosten, Schmach und Schaden, desto austräglich-er Ergötzung und Abtrag erlangen möchte, so sol zu seinem Gefallen und Willen stehen, den peinlichen Ankläger, für desselben Anklägers ordentlichem Richter, oder dem peinlichem Gericht, dafür sich die gerichtliche Übung und Rechtfertigung erhalten hat, umb solchen Kosten, Schmach und Schaden, rechtlich fürzunehmen, darin auch summarie und ohne Zierlichkeit des rechtlichen Processus, procediret, gehandelt, und die Urtheil ohne weitere Appellation und Suchung, vollenzogen werden, dadurch doch demselben peinlichen Gericht, außerhalb dieser Fälle, und weiter als es vorgehabet, kein Bürgerlicher Gerichtszwang, und Erkenntniß zu wachsen soll.* Huc etiam pertinent *art. 99. & art. 201. Const. Crim.* De hac materia legi potest Ludov. Faschii: *conf. 2. n. 4. & seqq. est ap. Modestini, Pistoris, conf. vol. 2. ut & ejusdem Faschii conf. 3.* Prædicta (quod

(quod obiter annecto) quo ad sublevationem novæ instantiæ & refarcitionem damni sunt similia processui contra violatorem pacis publicæ, & incendiarium ex lata culpâ instituto. Illi namque pro actoris arbitrio conjunctim, uno eodemque processu, absque alia informatione & instantiâ simul ad poenam fisco applicandam, & restitutionem damni possunt condemnari. Bald. in l. data operâ 21. Cod. de his qui accus. non poss. n. 4. Angel. Aret. in tr. d. malef. verb. incendiario, n. 4. Mar. Socin. c. si quis domum, extr. de injur. & damn. n. 67. Farinac. pract. crim. part. 3. quæst. 110. n. 14. Joseph Ludov. decis. 25. n. 9. Reichs Abschied Augspurg Anno 1548. im Kayserl. Landfrieden tit. 11. ordin. Cam. part. 2. tit. 9. Mynsing. cent. 2. obs. 29. & cent. 4. obs. 34. & cent. 5. obs. 78. Berlich, part. 4. concl. 25. n. 12.

OBSERVATIO XXIX.

Ne heredes occisi, possint homicidam homicidii accusare.

EX margaritâ Alberti Galleoni cap. 31. num. 45. 46. 47. hanc habet observationem verbatenus: Pone, quod Titius accusavit Sejum de vulnere, postmodum fecit pacem de vulnere, & ex isto vulnere mortuus est, heredes ejus accusant Sejum de morte. Quæritur an possint? Et videtur quod sic, quia si actum est de vulnerato, nihilominus agitur de occiso, ut l. si actio, seu qua actione ad hoc ff. ad leg. Aquil. l. qui servum, de oblig. & act. l. 1. ff. vi bon. rapt. E contra, quod non, quia si pax est facta de vulnere, & de omni eo facta videtur, quod ex eo nasci possit l. si quis pro eo §. 1. ff. de fidejuss. l. fin. ff. quor. legat. Præterea, aut erat morti ferè vulneratus, aut non, in primo casu videtur mortuus, cum mortiferè vulneratus est, l. hujus & l. ait. & leg. ita vulneratus ad idem ff. ad leg. Aquil. l. damni. §. Sabinus ff. de damn. in fin. Et sic videtur fecisse pacem de morte: In secundo casu videtur ex negligentia mortuus, quæ huic obesse non debet. l. qui occidit §. ult. ff. ad leg. Aquil. l. si unus §. in summ. ff.

ma ff. de pact. l. qui cum tutorib. §. fin. ff. de transact. Et ideo ab cautelam: Faciat pacem de vulnere, & de omni quod ex vulnere nasci potest, quia juri futuro potest per pactum renunciari. l. 2. C. de pact. Hactenus Galleot. Verum pactum inter privatos inito vindictæ publicæ nihil derogatur. Jul. Clar. in pract. crim. §. fin. n. 1. 2. 3. & 29. quest. 58. Boss. in tit. de pace n. 13.

OBSERVATIO XXX.

Pro Clericis ob fractam pacem acturis, ne irregulares fiant, honore & loco priventur.

- 1 **C**lerici ob fractam pacem acturi, caveant ne in libello supplici ad poenam banni concludant, sed conceptis verbis testatum faciant, se non ad sanguinis poenam, nec publicam vindictam, verum civiliter, tantum ad restitutionem bonorum ablatorum, & damna hostiliter data, agere velle. *Per text. in cap. si diligenti, de simoniâ gloss. in c. laicos, & in c. Prælati, de homicid. in 6. Franc. ibid. n. 6. Ancha. n. 6. Panormit. in c. cum P. Manonella. n. 10. de accusat.* Ubi dicunt, clericum omitta ista protestatione, incidere in poenam Canonicam, & irregularem fieri, honore & loco privari. Ideoque consultum esse ut non solum protestetur, sed etiam super facta protestatione instrumentum publicum confici curet, quo facto, si postea, in processu causæ, Judex ad instantiam Procuratoris Fisci, accusato poenam banni irrogat, Clerico nihil imputari debet. *Gail. lib. 1. de pac. pub. c. 8. n. 14. 15.*
- 2
- 3

OBSERVATIO XXXI.

Pro aulicis, aliisque Principis Officialibus, qui metunt, propter aulicorum calumnias aliquando inquiri vel accusari.

Parva

PArva, inquit Polybius, temporis intervalla homines in excelsa fastigio collocant, & eosdem rursus ad extremam miseriam ac calamitatem redigunt, atque eos maximè, qui in aulis Principum vitam agunt.

Lubrica namque via est: magni cecidere, cadentque.

Est mihi quique hodie, cras tibi casus erit:

Præsertim autem istis exulceratissimis temporibus, in tanta obrectatorum & spurcissimorum palpatum frequentia, qui

Vanos circum palatia fumos vendunt.

Martial. & sapissimè innocentes inauditos apud Principes in summum discrimen vitæ & bonorum adducunt. Gail. lib. 1. de pac. pub. c. 5. n. 3. Qui non raro culpam à nocentibus in innocentes convertisse deprehensi sunt Marcellin. lib. 14. Liv. lib. 24. Arniseus in Polit. lib. 2. cap. 5. pag. mibi 509. 510.

Quapropter aulicis Durus de Pascalo in suo Aulico Politico, duo cautelaria exhibet præcepta, nimirum 313. ita scribens: Aulici sapiunt, qui accepto beneficio aliquo, aulæ valedicunt: Ostendunt enim animum expletum esse, & se periculo subtrahunt: Quia in Curiales frequenter accidit, Ænea Sylvio monente, ut veluti sues ubi saginati sunt, in cœnam Domini maſtentur. Et 13. cum vero miserabilis sit aulicorum conditio, inprimis si post maxima pericula & labores domi & foris exantlatos, tandem fraude & calumniis scelestissimorum & impudico rabulæ & canis curiarum ore, debent cadere: bene sibi prospiciant aulici, in exordio, cum Principibus contrahentes, & formam obligationis amicis, in aliis regionibus degentibus, tradant: Ne tempore necessitatis (ut fieri solet) reperatur & probationis materia auferatur.

Quorum postremum non tantum iis, qui in aula vivunt, sed omnibus aliis Principum officialibus, nec non hoc fortasse est profuturum, si in obligationis scripturam redigi curent, ne Princeps delatorum calumniis, quæ eximium & fidum ministrum, vulturum cadaveri inhiantium instar, comitantur undique, ante adhibeat fidem aut odium concipiat, quam eos sine felle & plene audiverit, causamque pressius consideraverit & cognoverit.

Verum enim verò, si Principes hodierni, delatores, Trajani, Nervæ, Alexandri Severi, aliorumque more exciperent, vel saltem iis non

I crederent, nisi quatenus palam nosci, & si falsum dixisse appareat, poenam recusare non velint. Prout consilio est Antimach. *de regno lib. 1. theor. 2. pag. mibi 107.* hac & simili cautela non esset opus. Huc repetere *observationem 10. infra tit. 5.* Hic etiam potest annecti observatio, nimirum si inter administratorem & aliquem magnatem, vel aliam personam potentem, controversia est orta, de ratiociniis, calculatione, sive rationum redditione, vel brevi oritura metuitur, ut alleget adversarii potentiam & praesumptam tyrannidem. Sufficit namque nullo alio apparente gravamine, eam solam, vel timorem allegare, ubi litigandum est cum potenti, ad hoc, ut calculatio fiat & rationes reddantur coram superiori & non suspecto. Francisc. Munoz. de Escobar *in tract. de ratiocin. administr. cap. 7. n. 60. & 61. ad quod citat. l. unic. C. quando Imperator inter pupil. & vid. Covar. practicar. quest. cap. 6. n. 2.* Quippe quod divina ac naturalis ratio dicitur, non esse coram iudice suspecto litigandum, & causam ab eo definiendam. *c. quod suspecti. 3. quest. 5.* Munoz. Escobar. *dist. tract. cap. 8. n. 17. & 18.* Menoch. *de arbitr. Jud. lib. 2. cas. 152. n. 1.* Quod omnino notandum est ab administratoribus quodammodo opulentis, quanquam fidissimis. Nam quo existunt ditiores, hoc majori periculo, & canum aulicorum insidiis, invidiae, avaritiae & malevolentiae magis sint obnoxii, saepe non attento, quanto emolumento, quo animo in Dominum ad totum pristinae vitae curriculum fuerint,

OBSERVATIO XXXII.

Pro iudice, quando de autore alicujus perpetrati delicti plane nihil constat, ne per indicia quidem ad inquirendum, ut eum nihilominus possit reperire.

SI delictum, quod non sine scandalo publice innotuit, est commissum, de cuius autore plane nihil constat, nec is, aut difficulter, potest reperiri, observandum est, ut Magistratus sive Iudex quemcunque ex populo literis publicis praemio invitet ad indicandum

Auto-

Autorem, atque propter rationem, *obs. 8. supra tit. 2. n. 2.* insertam pollicetur, id fieri omnino posse & debere citra præjudicium & jacturam honoris, imo ipsum de re pub. bene meriturum & consulturum conscientia. Quod interdum memini practicum in causa libelli famosi publice affixi.

An autem nomen & persona deferentis sive indicantis insuper telandum, quod simul ejusmodi literis publicis solet promitti, dubitare licet. Ad quod respondetur, si Judex hoc est pollicitus, esse servandum: *per l. 1. in pr. l. juris gentium §. Prætor ait. ff. de pact. l. 1. ff. de constit. pecun.* Maxime in dicto necessitatis casu. Et magis obligatur Princeps aut Magistratus, quam privatus, & fides publica omnino est servanda. *Cakrenf. conf. 118. circa fin lib. 1. ver. 116. non obstantibus.*

Etiam si non sit facta talis promissio, si indicanti imminet periculum, nihilominus nomen ejus reticendum. Nemini enim officium suum oportet esse daninosum. Sed quia majoris calumniæ periculo obnoxia est delatio occulta, quam manifesta, ne itaque reo faciat injuriam Judex, caute & prudenter expendat denunciationis circumstantias, & indicantis qualitates. Juxta *obs. 9. hoc. tit.* & quantum fidei ei tribuendum, & ad quid, *vide Mascard. d. probat. vol. 1. concl. 506.* Attento quoque hoc, quod reus contra occulti delatoris personam, exceptiones, quas forte habet, Judicem latentes, opponere nequeat. Præmium autem (ut hoc obiter addam) debetur ex bonis malefactoris, si extant, si minus, ex bonis ejus, ad cujus favorem sumitur vindicta; si neuter est solvendo, tenetur Respublica. *Boer. decis. 325. col. 2. circa fin. Huc commode refertur. observ. 27. tit. 3. de capt. & Carcer.*

OBSERVATIO XXXIII.

Pro accusato vel inquisito notanda, in casu præcedentis spoli.

Accusatus ex *cap. frequent. unic. de restit. spoliat. in 6.* Si nimirum tota sua substantia, vel majori parte bonorum per violentiam est destitutus, opponere potest Accusatori exceptionem spoli; Nec refert an ipse accusator spoliaverit, an vero tertius

tertius quispiam. Dicit enim textus aperte à *quocunque*: Hac addita ratione, quia nec nudi contendere, nec inermes inimicis nos oppondere debemus: Et Judex juxta juris ordinem prius debet cognoscere de spolio, quam de crimine objecto. Cæsar. Contard. *ad l. unic. C. si de moment. poss. & c. limitat.* 18. n. 19. pag. mibi 389. Intra autem quindecim dierum spatium spoliū est probandum. *Cit. text.* Marant *in spec. aur. part. 4. distinct. 7. de judic. petitor. & poss. n. 56.* Gemin. *ad dict. c. frequens in 3. colum.* Et *in c. fin. de ord. cognit.* Abb. *in 3. colum. de ord. cognit.* Id quod pro observatiohe huc apponere libuit: Viros enim non paucos ac præterea doctos, in eo hac rerum criminalium tempestate & vilipendio errasse, sum expertus ipse. Idem statuere non dubitarim, etiam si Judex per modum inquisitionis procedat, tum propter dictæ rationis identitatem, tum quod processus inquisitionis non sit amplius remedium extraordinarium sed ordinarium, perinde ut accusatio. And. d. *Pisus relatus per Bald. in l. 1. §. in initio; vers. sed nunquid. ff. d. off. Pref.*

OBSERVATIO XXXIV.

Pro Judice contra minorem procedente, ut evitet nullitatem & pro advocato minoris, si ille hanc neglexerit.

Contra minorem sine curatore dato inquiri non posse, textus est expressus *l. clarum & ibi Dd. C. de author. prestand.* Idque propter rationem ibidem insertam, & quod minor neque in criminalibus, neque in civilibus legitimam habeat personam standi in Judicio. Roland. à Vall. *conf. 31. num. 8. vol. 1.* Unde processus contra minorem sine dato curatore formatus, est ipso jure nullus, *per dict. l. clarum.* Tiber. Decian. *in tract. crim. lib. 5. cap. 37. n. 56. in fin.* Cornel. *conf. 198. n. 4.* Menoch. 2. *de arbitr. jud. cas. 268. num. 2.* Quæ est opinio communis. Reinking. *in resp. Jur. d. benefic. p. 62.* Boff. *in tit. si adversus rem judic. num. 22.* Jul. Clar. *in pract. crim. §. fin. quest. 50. in princ.* Hodie quidem Judices multi de facto servant contrarium, sed

sed male. Jul. Clar. *dict. loc.* Quippe quod ista consuetudo expressis legum sanctionibus contrarietur, & à jure communi sit exorbitans, consequenter odiosa, nec contra Jura manifestissima & æquissima extendenda. Felin. in cap. *auditis col. 6. de prescript.* Jas. ad leg. de quibus n. 12. ff. de legib. Dec. *conf. 677. n. fin.*

Quapropter Judex nullitatem & iniquitatem processus evitaturus, sit cautus, ne ante, contra minorem 25. annis, quam ei curatorem ad litem dederit, procedat vel ejus responsiones recipiat. Angel. in tr. d. *Malef. in verbo, comparuerunt inquisiti. vs. nec non si cautus* Rol. à Val. *dict. loc.* confessio insuper spontanea minoris in Judicio criminali facta sine curatore, ei non nocet. Cyn. ad *dict. l. clarum.* Bart. ad l. *fin. §. pupillus. ff. de verb. oblig.* Si Judex, quod contingit ut plurimum, de ætate inquirendi vel accusandi dubitat, an major sit, an vero minor, super ea primum probationes recipiat. Ætas namque à processu, quem admodum innocentia à pœna, defendit. Bald. *conf. 310. Aut mulier de cujus lib. 1. col. 1. vs. tertio casu.* Et hanc tanquam aliquid præjudiciale, ante omnia summaria cognitione terminet. Juxta l. *si putas C. de perit. hered. §. l. quoniam Alexandrum C. de adult.* Menoch. *dict. cas. 268. n. 10.* Non enim ante juris, quam personæ ratio quærenda. l. *quidam 14. in pr. ff. de jur. Codicillor.* Sichard. ad rubric. n. 1. C. *qui testam. fac. poss.* Contra sit cautus Advocatus inquisiti, si hæc Judex vel etiam ex perversitate consuetudinis omiserit, ut processum nullitatis vitio affectum impugnet: Veluti Alberic. de Rosat. ad sæpe *dict. l. clarum.* de se dicit, quod sæpe confessiones minorum, etiam in tormentis factas impugnaverit, & per istam legem obtinuerit. Secundum hanc doctrinam in summo Judicio Neapolitano à toto Consilio fuisse votatum & conclusum, testis est Matth. de Afflict. *decis. 708. Huc refer Farinac. decis. Rot. 61. n. 28. lib. 2. Bertazol. conf. crim. 380. n. 3.* Sit etiam cautus Judex, ne ipso temporis momento, quo curator est constitutus, auctoritatem præstare sinat: Esset enim actus ob temporis brevitate & non præcedentem causæ cognitionem nullus: Ut &, si non expressa hujus causæ cognitionis sit facta mentio in actu à minore gesto Hieron. Giaccharius in *addit., ad Jul. Clar. lib. 5. §. fin. dict. quæstion. 50. lit. b.*

OBSERVATIO XXXV.

Quomodo diffamans in iudicio L. diffamari, contra se instituto, à comparendi necessitate liberetur, & id cessare faciat. Et contraria pro diffamato.

- 1 **T**Am in criminalibus, quam civilibus processum *L. Diffamari, C. d. ingen. manumiss.* institui posse & tolerare, praxeos est notissima. An autem intelligatur inducta litis pendentia, per citationem ex *L. diffamari* ad hunc nimirum effectum, si diffamatus plures habens iudices, coram alio, accusatione vel actione principali à diffamante conveniatur, ut ei obster exceptio litis pendentiae, difficilis & anceps dicitur controversia apud interpretes. Zang. *d. except. part. 2. cap. 13. n. 14.*
- 2 Negativa verior est, dandam nimirum esse electionem, actori diffamanti dicto, ut in causa principali, vel in iudicio diffamatorio, vel coram alio iudice diffamati, eum convenire possit. Socin. *lib. 3. conf. 94.* Carpz. *in tr. crim. part. 2. quest. 97. n. 70.* Covar. *lib. 1. variar. res. sol. c. 18. n. 6.* Boff. *in tract. crim. de for. compet. n. 107.* Decian. *lib. 4. pract. crim. cap. 20. n. 13.* Gail. *lib. 1. obs. 1. n. 3. & seqq.* Zanger. *d. Except. part. 2. cap. 13. n. 16. & seqq.* Qui addunt ibidem rationes, quarum ex cæteris est potissima: Quia iudicium diffamationis, & iudicium actionis, sunt separata iudicia: Et remedio *L. diffamari* hoc tantummodo quæritur, ut diffamans actionem proponat, & contradictionem faciat, aut patiat, ut ei perpetuum silentium imponatur. Unde etiam præventio locum habet, quoad iudicium diffamationis, ut iudex concurrens non possit post factam citationem, diffamatori præfigere terminum agendi vel accusandi sub poena perpetui silentii, sed ubi iudicium, diffamatorium scilicet est coeptum, ibi etiam finem accipere debet. *l. ubi acceptum ff. d. iudic.* Gail. *diff. obs. 11. n. 3.* Gravæ. *lib. 1. concl. pract. 11. n. 3.* Ex his patet: Cui non erit commodum, coram iudice iudicii diffamatorii actionem principalem instituere, quod ei hoc inte-

integrum sit & facere liceat coram alio diffamati iudice & ita sese à comparandi necessitate in iudicio diffamationis liberare.

Notandum autem est, quando in causa L. diffamari, iudicis officium imploratur à diffamato, petiturque eum declarari non esse culpabilem, sive non esse talem, qualem adversarius esse diffamabat, & diffamanti perpetuum silentium imponi, quod isto casu præventa censetur Jurisdictio, quo ad totum: Atque ita actor vel accusator diffamans non poterit coram alio agere vel accusare. Tiber. Decian. *vol. 5. resp. 51. n. 8. & ibi citati, & in tract. crim. lib. 4. c. 20. n. 13.* Gravæ. *lib. 1. pract. concl. II. n. 3. 4.* De hac materia vide *supr. obs. 22.*

OBSERVATIO XXXVI.

Pro accusatore qui probationis plenitudini diffidit.

SI accusator diffidit, an plene & sufficienter ad condemnationem probare possit, pro eo cautela est, ne accusationem suam fundet in probationibus plenis ad condemnandum, sed ad indicia solum ad torturam sufficientia dirigat. Hanc viam meliorem & tutiorem & in practica notandam, post alios citatos, dicit Matth. Berl. *part. 1. Concl. 19. n. 35.* Aliter sentit & defendit Benedict. Carpz. *in tr. Crim. part. 3. quest. 106. n. 19, & seqq.*

Nimirum, ad probationes delicti, & indicia, simul & semel in uno libello actionem criminalem institui, & sic in libello accusatorio indicia etiam exprimi posse, imò hoc utile esse, ut si non confiteatur accusatus delictum, vel plene probetur, super indiciis illius saltem postea torturæ subjici queat. Angel. Arctin. *intr. d. malefic. verb. fama publica. n. 108. & n. 114.*

Capita autem delicti, & indicia cumulans in libello, in primis duo debet observare: 1. Ut indicia singula ponat, & articulate & ordine referat ad evitandam confusionem & obscuritatem. 2. Ut alternative, vel in delicti poenam reum condemnari, vel si crimen negetur neque sufficienter probetur, torturæ eundem subjici petat. Carpzov. *dict. loc. n. 24. 25.* Reusner. *lib. 1. decis. 23. p. 10. & 14.*

- 4 Qui ibidem etiam statuunt, iudiciis in libello accusatorio omis-
sis, accusatori delictum non probanti dari regressum ad indicia & præ-
sumptiones, ad finem & effectum torturæ, si reus in negatione persi-
terit.

OBSERVATIO XXXVII.

*Pro accusatore, quomodo caute libellum concipiat,
ut & pro accusatore, quomodo caute ad eum
respondeat.*

- 1 **A**ccusatorem ejusque Advocatum oportet esse cautum, in for-
mando libello, ut simpliciter dicat accusatum perpetrasse
homicidium, nulla qualitate adjecta Joh. Andr. in c. 1. de ho-
micid. in 6. col. 3. sub fin. v. debent ergo esse cauti. Bald. in l. si
quis non dicam. C. de Episc. & Cler. n. 7. v. & in istis omnibus Berlich.
2 part. 4. concl. 14. n. 7. Quod si non observaverit, & libellum accusa-
torium in casu homicidii, prout vulgariter fieri solet, conceperit qua-
litate hac adjecta: accusatum nimirum dolose, violenter & perfide de-
functum occidisse: *Er habe ihn mörderlicher, gewaltsamer und hinter-
listiger oder betrüglicher Weise getödtet*: pro accusato est notandum,
ut contestetur litem simpliciter, negando libellata & narrata, prout
ponuntur & narrantur esse vera, salvo iuribus & defensionibus suis,
3 suo loco & tempore proponendis. Tunc enim accusator non homi-
cidium solum, sed etiam omnes qualitates annexas debet probare, us-
que adeo, ut reus, etiamsi probaverit accusator homicidium, suffici-
entissime non puniatur, sed absolvatur, nisi ab accusatore etiam qua-
litates illæ propositæ sint verificatæ. Et ita onus defensionem pro-
bandi reus declinat, necessitate probationis contrariæ in accusatorem
reversa. Felin: c. ex parte. 2. extr. de rescript. n. 25. v. sicut injuria ver-
balis Angel. Aretin. in tract. malefic. verb. comparent inquisiti, n. 1. sub
fin. vel dicat, quod iudex. Quam auream cautelam & menti sum-
me infingendam dicit Matth. Berlich. di. part. 4. conclus. 14. num. 2.
Citans ad hoc post alios Laurent. Kirchoff. inter consil. varior. Juris
Con-

Consultorum Conf. 27. incip. jure autem receptum est (in confutatione argumentorum contrariorum) n. 2. ibi: praterea accusatus & n. 3. & seq. vol. 3. Eamque jurium rationibus & *Dd.* autoritatibus suffulcit contrariaque refellit. Qui enim in libello factum qualificatum proponit, ad utrumque se astringisse censetur. *Felin. & Dd. in cap. ex parte X. de rescript. & in c. licet causam, extr. de probat. n. 40. & seqq. Gail. de pac. publ. lib. 1. cap. 13. n. 9. 10.* imo regulare est, ut quis suum libellum, cum omnibus qualitatibus in eo propositis prober. *Berlich. dict. loc. n. 3. Kirchhoff. dict. conf. n. 3. Bald. conf. 192. incip. in libello n. 1. & seq. lib. 4. Card. Tusch. tom. 6. pract. concl. lit. 2. concl. 17. incip. qualitas debet probari, n. 5. & sequ.*

Et generaliter concludunt *Dd.* quod accusatus de crimine qualificato, si non constet de qualitate, debeat absolvi, etiamsi crimen fuerit probatum. *Mynsing. contr. 4. obs. 80. Gail. lib. 1. de pac. publ. dict. cap. 13. n. 7. 18. Card. Tusch. tom. 1. pract. concl. lit. A. concl. 172. incip. accusatio n. 6. & seqq. & tom. 6. lit. 2. concl. 3. n. 16. & concl. 4. num. 2. & seqq. & concl. 12. n. 31. Ludov. Roman. conf. 144. n. 2. incip. inquisitio presens & conf. 167. n. 8. & conf. 110. incip. questio consultationis n. 1. & seqq.* Ubi dicit & probat, si crimen furti, per accusationem vel inquisitionem in judicium deducatur, sub qualitate manifesti, qualitate non probata, reum debere absolvi. Alia quoque ibidem adducit exempla. Vide etiam unum in crimine assassini *supr. observ. 10. hoc tit.*

Hæc autem non obtinent, si accusatus, ut ante est monitum, non simpliciter est litem contestatus, negando narrata libelli, prout narrantur & libellantur, sed factum confitetur, negat autem se occidisse dolose. Tunc enim onus probandi defensionem necessariam ei recte imponitur. *Angel. Aret. tract. de malef. verb. comparent inquisiti. v. 1. sub. fin. vs. si autem confitetur factum, Berlich. dict. loco n. 10. & II.*

An autem, si reus propter qualitatem adjectam, & non probatam fuerit absolutus, is postea de novo, detracta illa qualitate, possit accusari: vide ita statuentes: *Bart. in l. denunciaste § quia tamen ff. ad l. Jul. de adult. num. 6. ibi, quaro quid si absolutoria est secuta, in princ. & sub fin. vs. sed si conveniretur & seq. Bald. in l. unic. C. de confess.*

n. 21. ante medium vs. si ergo & seq. Ang. Aretin. de malefic. verb. ad querelam Titius n. 91. in med. Jul. Clar. lib. 5. sent. quest. 66. incip. hac omnia n. 4. Et a quibus quomodo dissentiat Berl. dict. part. 4. conclus. 14. n. 8. & seqq.

- 7 Hoc autem hic non est prætereundum. Ubi accusator simpliciter accusat quempiam homicidii, Juxta supra factam monitionem, nulla qualitate adjecta, & accusatus homicidium se commisisse negat simpliciter, siue in totum, responsioni suæ statim ne quidem hac qualitate annexa: Nimirum nego me vulnerasse vel occidisse, & si contrarium apparebit, dico me fecisse ad defensionem (de cujusmodi responsionum qualificatarum effectu, etiam videre est infra obs. 20. tit. 4.) tunc si publicatis attestacionibus se videns homicidii convictum, qualitate confitetur, admittendus est quidem omnino, secundum dictam observationem, ad probandam hanc qualitatem & defensionem; Verum si eam probare nequiverit, ordinaria legis Cornelie pœna plectitur. Farinac. in pract. crim. part. 3. quest. 81. n. 127. 129. 196. Lauren. Tenning. Rodolph. in tract. cautelarum. caut. 28. n. 7. & seqq. Bertazzol. conf. 31. n. 12. l. 1. Quod obtinet etiam, si ante attestacionum publicationem, forte probationum metu, & se convictum iri, prius simpliciter negatum homicidium cum qualitate confiteatur reus. Præsumitur namque mentitus, & dolose antea negasse. Boer. decis. 164. incip. Videtur quod non. n. 14. quem sequitur Card. Tusch. tom. 2. lit. C. conclus. 674. n. 44. & recenter Matth. Berlich. part. 4. concl. 15. n. 22. 27. Farinac. dict. loc.

- 9 Imo quamvis ad hujusmodi libelli accusatorii oblationem, fateatur accusatus delictum, non statim confessioni qualitatem annectendo, sed ex intervallo, & eam posteriori hoc casu non probaverit, ex Sententia Dd. communi, pœna plectitur ordinaria. Farinac. dict. qu. 81. n. 118. 120. 164. Card. Tusch. dict. loc. Priori, ubi statim qualitatem annectit, nequaquam. Quod, ejusque rationem etiam vide infra tit. 4. d. ind. tort. & confess. dict. obs. 20. n. 4. & 5.

OBSERVATIO XXXVIII.

*Qua pulchra & jucunda quadam exempla & modi
crimina investigandi & manifestandi recen-
tur: Ut & quadam ad cognoscendam
innocentiam.*

AD reorum inquisitionem, ubi contingentia facti accommoda-
ti sese offert, cautelam suppeditant exempla sequentia: Age-
bat Norimbergæ Rudolphus primus Austriacus Imperator, &
rebus Imperii ac publicis intendebat, cum eum ad privatas
leviter vertit, mercator quispiam, jus & vindictam petens in hospitem
sive diversitorem ibi notum, à quo grandi pecunia fraudatum se dice-
bat: nam bona fide deposuisse apud eum in sacculo ducentas argenti
se libras (Marcas appellant) seu mille Philippeos, quos ille impudenter
abnegabat & injuriosè retinebat. Imperator de fide dictorum inter-
rogat, affirmat mercator, sed sua fide, nec aliis argumentis. Igitur
Imperator re perpenſa, astum adhibendum censuit, & vestigiis inda-
gandum verum: Quærit ab homine, ille sacculus cujusmodi sit? De-
scribit ille formam. Nec jam aliud Cæsar quam secedere eum in proxi-
mum cubiculum, & præstolari jubet. Habebat in animo accusatum
cauponem evocare, sed fortuna commodius instituit, & ultro ad
eum venit. Nam venerunt primarii urbis cives, ut solet, gratulatum
Cæsari & salutatum; inter quos iste infidus hospes. Norat adeo eum
ante Cæsar, & ut comitas ejus erat, benigne & per facetias appellat:
Heus tu scitum illic pileum habes, mihi dona, aut permutemus. Ille
arripit, pileum libens dimisit, & honori hoc factum duxit. Cæsar pau-
lulum secedens, quasi publicum negotium avocaret, fidum ac notum
eivem, cum illo ipso pileo ad uxorem hospitis mittit, his additis mati-
datis: Heus matrona, maritus jubet, ut sacculum talem ad eum mit-
tas, opus habet: Ecce tesseram fidei meæ, hunc ejus pileum. Mulier
agnoscit pileum, & sacculum quæm descripserat. Itaque nihil ambi-
gens ascendit, tradit quasi ad maritum deferendum. At ille recta ad
Cæsa-

Cæsarem, qui mercatori ad se vocato sacculum ostendit, & hicne est inquit, num agnoscis? affirmat mercator, & exultat. Tum & hospitem Cæsar adhibet: Ethic ait, de te queritur ac perfidiam tuam accusat: quid ais an refellis? Ille audacter, mentiri eum dicens, aut de mentem, nihil rei sibi cum eo esse aut fuisse. Denique Imperator sacculum profert, ad cuius aspectum ille turbatissimus, animo ac lingua labitur. Quid multa; mercator pecuniam, hospes infamiam recipit, atque etiam damnum, nam grandi alia insuper pecunia Cæsar eum multavit. Drexelius in *Orbe Phaethontis sive vitior. lingua. cap. 22. §. 5.*

2 Ad Fridericum III. Imperatorem cum rusticus venisset, & indicasset, equorum alterum in caupona ex biga subtractum esse furto: Imperator reum indicari sibi iussit. Rusticus autem cum hoc nequiret: Miror, inquit Fridericus, cur etiam alterum equum non amiseris: Multi enim sunt hodie in hac urbe equites qui equis indigent. Tum agricola, equa est altera, ô Cæsar, quæ belligerantibus nulli est usui. Tu ergo, ait Fridericus, equæ insideto, atque in omnes urbis vicos discurre: subtractus equus in aliquo stabulo latitat, qui cum jugalem equam senserit, mox hinnitum dabit; paruit homo, eoque pacto, furtum compertum est: rusticus, quod suum erat, recuperavit, & fur pœnas dedit. Æneas Sylvius *lib. 2. Commentariorum de rebus gestis Alfonsi.*

3 Contigit hac tempestate bellica frequentissimè, quod rustici contra milites, equos furatos, egerint actione furti, non quidem ad pœnam tali delicto condignam, cum ea prorsus ab aula militari videatur recessisse, sed ad equorum restitutionem, signa, & quod eos ad tempus aluerint, vel educaverint, apprime indicantes. Sed fures sæpe, vel qui ab ipsis emerant, opposuerunt se vehementer, mordicus asserentes, imo jurantes, pejerantes, ipsum equum quæstionis suo similem forte videri rustico, ipsum autem falli, cum à viro bonæ famæ in longe dissito loco emerint vel educaverint, aliisque mendaciis & minis thraſonicis, hisce hominum umbris semper usitatis, causam suam tuentes. Testes etiam interdum utrinque sunt adducti. Sed veritas facile constitit hoc modo: Ductus est equus ante pagum, in quo actor habitabat, tunc si fuit ipsius, sine impulsu, motu proprio se contulit

tulit ad habitationem ejus, stabalumque consuetum. Quod perinde etiam in aliis animalibus poterit adhiberi, prout sagaces quidam rustici suppeditare norunt.

Galeacius Dux Mediolanensium, cum aliquoties audiisset, vafro ingenio caufidicum esse, qui lites serere, & satas producere atque alere, etiam in liquido jure posset: hominem ad se accitum affatur: Debeo, inquit, pistori centum aureos: Non lubet solvere, tu ecquid tueri me in jure, & rem protollere potes? Annuit largiter, & Principi prompte se dedit. Sed *qui fruit dolum alteri, idem ipse cum fruit sibi*. Nam Galeacius fraudis sic confessum, verbis prius increpitum, laqueo publice necari jussit, *Drexel. dict. loc.*

Judex quidam Hispanicus, cum factum esset homicidium, & plures una adfuissent, singuli vero sese excusarent, surrexit, & jussit singulos nudare pectora, & palpavit ipsorum corda. Cum vero sensisset in uno majorem cordis pulsum sive tremorem: Tu, inquit, fecisti. Et si alioquin fortis, & illis cæteris audacior videretur: Tamen confusus statim est scelus, supplicioque affectus. *Manlius in loc. com. pag. 243. Rudol. Camerar. in tract. memorab. medic. & natur. mirab. cent. iv. part. 57.*

L. Cloelius Terracinensis, cum cœnatus cubitum in idem conclave cum duobus adolescentibus filiis ivisset, inventus est mane jugulatus. Cum neque servus quisquam reperiretur, neque liber, ad quem ea suspicio pertineret: Id ætatis autem duo filii propter cubantes, ne sensisse quidem se dicerent: Nomina filiorum de parricidio delata sunt. Nusquam vero simile videbatur, ausum esse quenquam se in id conclave committere, eo potissimum tempore, cum ibidem essent duo filii, qui & sentire & defendere facile potuissent. Tamen cum planum Judicibus esset factum, aperto ostio dormientes eos repertos esse: Judicio absoluti adolescentes, & suspicione omni (qua sola judicium agebatur) liberati sunt. Nulli enim visum quenquam esse, qui cum omnia divina atque humana jura scelere nefario polluisset, somnum statim capere potuerit: propterea, quod qui tantum facinus commiserunt, non modo sine cura quiescere, sed ne spirare quidem sine metu possint. *Paulus Ærodius ex Cicerone pro Roscio, & ex Valerio Maximo lib. 8. cap. 1.*

7 Accusabat stupri per vim oblatis adolescentem puella Adolefcens factum fatebatur: Vim negabat. Judex ftato die utrumque redire jubet. Subornat interim famulum, qui puellam in itinere ad ftuprum cogat. Illa manibus & clamore fedulo repugnauit, & judicem de injuria noua follicitauit. Tum Judex, fi nunc repugnando euafiffi, etiam prius fi uoluiiffes incorrupta maniffes. Ergo te ipfam iudicaffi. Sive fabula eft, fieri potuit: Sive hiftoria, digna eft, quæ annotetur. Joan. Paulus *in loco. fer.* Similiter iudex fedulus & prudens fæpe, pro re nata uel reatum, uel innocentiam poteft deprehendere.

8 Uni ex prioribus quodammodo fimile eft, non tam imitatu facile, quam iucundum lectu hoc exemplum. Cum quidam inter Turcas, penes amicum fuum nemine confcio, pecuniam depofuiffet: & is cum ea repperetur, quicquam accepiffe negaret, frater amicitia Imperatoris, res defertur ad Imperatorem. Is utrumque interrogat, & deprehendit, penes quem pecunia efle dicebatur, non ut ingenuum deceret, atque innocentem, turbulentè inficiari: alterum contra non fictis lacrymis conftanter affirmare: Rem tamen in alium diem protrahit, reumque per alios monet, ut spontè pecuniam reddat, fuæque famæ confulat. Cum uerò ille tum audacius denegaffet, rurfus Imperator inopinantem ad fe adduci iuffit. Postulat, num proxima nocte cum uxore dormierit, & an cum ea rem habuerit, & qua horâ. Cumque utrumque ab eo didiciffet: Iuffit alium adire uxorem, ueluti fi à marito mitteretur, qui diceret, uirum ejus mandare, ut quam ei custodiendam pecuniam credidiffet, hanc per fe nuncium mitteret. Si loquenti fidem non haberet, narraret ea, quæ à marito acceperit. Uxor his uicta fermonibus pecuniam promittit. Sic itaque detecta perfidia, Imperator in eum capite animadvertit. P. Ærodius *lib. 1. De rectorum.*

9 Jacta in præceps Apronia Plautii Syluani Prætoris, cum in nulum alium fufpicio caderet, neque eflet ullus, qui de facto quicquam uel audiffe, uel uidiffe fe diceret: Syluanus ad Tiberium Imperatorem adductus eft. Huic de morte uxoris inrerroganti, quia turbato animo, & quafi à fomno rediens refpondiffe uifus eft, uxorem fpon te fibi mortem confciuiiffe: Quæftionem exercens ipfe Tiberius, in cubiculum uenit, ex quo fe Apronia præcipitem dediffe, à marito dicebatur.

Ibi

Ibi cum reluctantis & impulsæ vestigia, pedum, manuum, unguiumque contactu fenestris impressa viderentur : ex mendacio conscium esse judicavit : Idem ex Corn. Tacit. *lib. 4.*

Pyrrhus Rex in itinere offendit canem, qui jugulati corpus domini servabat: auditoque, triduo illum sine pastu durasse illic, neque abscessisse, cadaver humari, canemque secum abduci, ejusque coram haberi imperavit. Paucis post diebus lustrabat Rex copias suas, militesque confidente Rege transibant. Aderat canis quietus. Qui, ut domini percussores conspexit prætereuntes, cum latratu & irâ procurrit in illos, subinde circumagens se ad Pyrrhum: ut non illi modò, verum etiam toti coronæ venirent isti in suspicionem. Itaque comprehensi extemplo, & quæstione habita, cum adminicula aliunde etiam accessissent, eadem confessi, poenas dedere. Plurarch. *de animant. compar.* Sed videtur hoc casu, vel Dei ultoris instinctu potius, quam Pyrrhi prudentiâ accidisse. Veluti similiter canis Hesiodi interfectorem indicavit: Et tempore Constantini Pogonari Imp. cum quidam solus cane comitante iter faceret, est à latrone, quales itinera solent obsidere, interfectus. Latrone fuga se subducente, canis eo in loco permanfit, domini cadaver custodiens. Forte alius quidam eò pergens supervenit, cadaverque projectum cernens, motus misericordiâ, tellure effosso sepeliit, Canis id officium pergratum habuit, seque ultrò homini comitem ac servum adjunxit: Erat autem is homo conditione caupo: Et solebat canis iis, qui cauponam intrarent, exirentque, adulari. Post aliquantum temporis, is etiam latro, cujus meminimus, in eam cauponam bibendi causâ intravit. Quem canis agnoscens, allatravit, inque ejus faciem insiliit. Hoc sæpius factum, Dei instinctu apud multos suspicionem excitavit: comprehensusque latro & coram Judice constitutus, cum facinus, uti erat perpetratum, confiteretur, debitas poenas dedit. Zvynger. *in theatr. vol. 3. lib. II. pag. 1066.*

Obiter apponere libet relationem de Poeta Ibyco, non quidem huic observationi & exemplis prædictis usque quaque convenientem, sed hoc confirmantem, quod Deus optimus maximus, quando scelerum poenas temporales, ceu in narratis exemplis de canibus, dari

vult, iudici prorsus infcio, indicia ad procedendum suppeteret mirifice: huc refer exemplum, quod est infra *num. 19. hujus observ.*

Ibycus Poeta, cum in latrones incidisset, jam occidendus, grues forte supervolantes obtestatus est. Aliquanto post tempore cum iidem latrones in foro sederent, rursusque grues supervolarent, per jocum inter se susurrabant in aurem, adsunt Ibyci ultores. Eum sermonem assidentes in suspicionem rapuerunt, maximè desiderato jam pridem Ibyco, rogati, quidnam sibi vellet ea oratio? hæsitanter atque inconstanter responderunt. Subjecti tormentis, facinus confessi sunt. Atque ita velut gruum indicio pœnas Ibyco dederunt, ac potius suo ipsorum indicio perierunt. *Plut. de Futili loquacitate.* Huc etiam referri posset inventio Archimedis furtum & fucum aurifabri, cui Hiero Syracusus, aucta potestate sua, coronam ex puro auro conficiendam locaverat, detegentis, quæ legere est apud Vitruv. *lib. 9. cap. 3.*

12

Fræga mortuum dominum singulare fidelitatis documentum canis extat apud D. Ambrosium, *lib. 6. Hexameron. cap. 4.* Ubi inquit: Sæpe etiam, nec illarum evidentiæ canes ad redarguendos reus, indicia prodiderunt: ut muto eorum testimonio plerumque sit creditum. Antiochiæ ferunt in remotiori parte urbis crepusculo necatum virum, qui sibi canem adjunctum haberet. Miles quidam prædandi studio minister cædis extiterat.

Tectus idem tenebroso adhuc diei exordio in alias partes concesserat. Jacebat inhumatum cadaver, frequens spectantium vulgus adstabat: canis questu lacrymabili domini desolebat ærumnam. Forte is qui necem intulerat, (ut se habet versutia humani ingenii) quo conversando in medio, autoritate præsumpta fidem adscisceret innocentia, ad illam circumspectantis populi accessit coronam, & veluti miserans appropinquavit ad funus. Tum canis sequestrato paulisper questu doloris, arma ultionis assumpsit, atque apprehensum tenuit, & veluti epilogus quodam miserabile carmen immurmurans, universos convertit in lacrymas: fidem probationi detulit, quod & solum tenuit ex plurimis, nec demisit. Denique perturbatus ille, quod tam manifestum rei indicem neque odii, neque inimicitiarum, neque invidia aut injuria alicujus poterat objectione evacuare, crimen diutius nequit relere,

Iere. Itaque, quod erat difficilius, ultionem profecutus est, quia defensionem præstare non potuit. Huc usque Ambrosius, ex quo hoc exemplum adducit Philip. Camerar. *Cent. 2. cap. 94. & ibidem ex Plutarch. sequens.*

De sacrilegio prodito à cane Capparò, memorabile est : Qui-
dam cum in templum Æsculapii occulte intrasset, argenteorum & au-
reorum donariorum, quæ mediocris essent ponderis, arripuit, cum-
que iis abiit, fefellisse se putans. Sed custos canis, nomine Capparus,
cum nemo ædituorum latrantem exaudiret, fugientem sacrilegum
insecutus est, & initio quidem saxi petitus, non abstinit : luce autem
facta, eminus eum est secutus, tanto spatio, ut videre hominem sem-
per posset, eum observans : cibum ab eo projectum respuit, juxta dor-
mientem excubavit, rursus surgentem subsequutus est, obviis viatori-
bus ablandiens, illum allatravit, atque urfit. Hæc cum ii, qui sacri-
legum persequerentur, ex occurrentibus audivissent, simul colorem
& magnitudinem canis exponentibus, alacrius perrexerunt, depre-
hensumque sacrilegum à Cromyone reduxerunt : cane in revertendo
præeunte lætitiæque exultante, ut qui sibi capti sacrilegi laudem vin-
dicaret. Athenienses decreverunt, ut cibus ei publice demensus daretur
& sacerdotibus ea cura semper demandaretur.

Rustici cujusdam facinoris detecti meminit Mascardus : In Viri-
dario; Patricius quidam pepones cum satos haberet, rusticus ipsos fur-
to subtraxit. Furem Dominus ignorabat : Hinc eveniebat, ut furtum
probatu esset difficilimum. Sed reperit forte fortuna cortices pepo-
num Dominus in eodem ubi comederat loco rusticus : in ipsis inter-
valla quædam, propter duorum dentium, qui deciderant, raritatem
introspectit. Rusticus ille, quem Dominus pepones rapuisse suspica-
batur, duobus carebat dentibus. Ex ejusmodi indicio Dominus rusti-
cum ad judicem accersit, quo profectus, Judex, & rustici dentium, &
corticis intervalla inter se congruere videt, rusticus perpetratum de-
lictum, ex cortice detectum conspiciens, se pepones surripuisse, atque
comedisse, illico factus est, in carcerem detrusus, & modica quadam
pecuniaria multa condemnatus. Mascard. *in tr. d. probat. vol. 1. quest.*
8. n. 24. 25. fol. 17. & 18.

Autor quidam Anonymus in suo recenter edito jucundo opu-
sculo,

sculo, quem Democritum ridentem nominat, historiam (cujus, cum quandam furti speciem, si dolus mutuum accipientis intercessit, continet, hic etiam meminisse libuit) narrat sequentem; Homo quidam debilissimæ memoriæ, cuidam amicorum aliquam pecuniæ summam mutuo dederat, sed nomen & personam oblitus, multum sese cruciabat, nec tamen, quis ille esset, reminisci poterat: Id cum uxor ex eo intellexisset, consuluit, ut quicumque occurrens, ei bonum diem optaret, gratias quidem ageret, sed statim subiceret: Malim tamen ego meam pecuniam. Quid sit? cum multi frustra occurrissent, ut qui verborum illorum mysteria non intelligerent, tandem ille, cui pecunia mutuo data fuerat, offensus responso; Alia, inquit, & magis modesta ratione reposcere mutuum poteris: quod tamen non in vitis jam tibi representero.

16 Idem in eodem opusculo: Bonam argenti summam quis certo loco in terram defoderat, nemine conscio, præterquam vicino quodam, intima familiaritate ipsi conjuncto, qui fidem non servans, noctu thesaurum effossum secum asportavit. Alter ille spoliatum se videns, illumque ipsum, uti erat, furti autorem esse suspicatus, nullo tristitiæ signo ostenso, sed vultu ad hilaritatem composito, vicinum adit, inquires, fortunam quotidie sibi magis magisque esse propitiam, utpote quæ novas sibi divitias objecerit, eoque se statuisset sequenti nocte eo ipso in loco, ubi ante thesaurum defoderat, alteros mille ducatos recondere. Vicinus tanquam vulturius prædæ huic omni inhians, quamprimum ad locum illum proficiscitur, & thesaurum ablatum reponit, postridie unâ cum alteris illis mille ducatis ablaturus. At ille argentum illud prius secum domum asportavit: atque ita furem & vulturium hunc vicinum suum lepide delusit.

17 Contigit aliquando, ut crater argenteus erudito cuidam Philosopho, per domesticos suos ministros furto surriperetur, Philosophus conjectura, à vero non prorsus abhorrente, docebatur quidem delictum istud admisisse è ministris natu minimum: Attamen, ut rem certo cognosceret, hac utitur prudentiâ, convocat familiam omnem, humaniterque eandem adhortatur, ut, si quis in ea præoccupatus fuerit isto lapsu, fateretur id ipsum sponte, ablatumque calicem illico redderet, ita nihil detrimenti famam ejus passuram. Hoc indicato, statim eos dimittebat,

tebat, spe fretus, facti autorem agniturum culpam suam. Cum autem nemo fateri vellent crimen, hac ingreditur via. Ahenum fuliginē obductum & inversum in cella poni jubet, convocatosque ad unum omnes ministros in eam descendere, atque quemlibet utriusque manus suae palmam pressim & stricte admoveere, aut superinducere atro aheni fundo: Facili negotio sic patefactum, & criminis convictum iri autorem. Cujus enim interiores manus aheni ita admotæ, nihilominus manerent puræ & immaculatæ, cum ab omni culpa absolvendum fore, & pro innocente habendum: Ex cella autem reversos, nulli manus suas debere ostendere, nisi Domino, imo ne quidem cuiquam proprias suas manus contemplari integrum fore, antequam Dominus illas inspexisset, & de crimine judicasset. Accepto hoc mandato, ordine ingrediuntur cellam, & ad ahenum pervenientes, illi qui conscientiae puritate nixi fuerunt, satis audenter & pressim manus aheni applicant, metu expertes, nec veriti, quisquis tandem rei esset eventus. Is autem, quem conscientia furti accusabat, ingressus quidem cellam una cum cæteris, manus se aheni admoturum simulabat, quod tamen non fecit. Cum jam omnes ex cella rediissent, jussit sibi simul omnium manus ostendi Dominus, inter quas nullæ deprehendebantur puræ, & fuliginis nigredine non coloratæ, nisi unicus furis illius, qui se isthac ratione ceu innocentem elapsurum existimarat. Hinc vero proclive erat docto huic Philosopho certo colligere, penes quem ablati calicis culpa hæreret, quem etiam cum majori dedecore, factum fateri & ablatum reddere coegit, & res suas sibi habere jussit. *Refert hanc historiam Daniel Schvventerus, in deliciis physico-mathematicis, lib. 6. quest. 19. pag. 564. editionis Norinbergensis in 4to. Anno 1626. impressa.*

Adjicere placet jucundum civis cujusdam inventum, ex vicinis vel domesticis furem, furti exigui ovorum nimirum, ex gallinarum nidis sæpius ablatorum, reperiendi & cognoscendi: sumpsit itaque aliquot ova, eorumque putamina acu, absque ulla fractione subtiliter perforavit, immisitq; in foramina singulorum setam equinam, sese instar clunis in ovo conglomerantem: Postea omnia ista ova in nidos reposuit. Fur hac de re nihil suspicans, more solito furripiens ova, coquens, commesturus aperiens, cum admiratione, imo stupore quodam in iis setas equinas ita conglomeratas intuens, rem narrat suis vicinis, etiam

etiam ovorum domino, hisque ova ostendit, & veneficarum insidiis tribuit. Sed veritate detecta, dictus civis ovorum furem repertum demonstrat.

19

Duo familiares Arcades iter una facientes Megaram venerunt, quorum alter ad hospitem se contulit, alter in tabernam meritoriam divertit. Is autem, qui in hospitio erat, vidit comitem suum orantem in somniis, ut sibi cauponis insidiis circumvento subveniret, posse enim celeri ejus accursu se imminenti periculo subtrahi, quo viso excitatus profiliuit, tabernamque, in qua is diversabatur, petere conatus est. Pestifero deinde fato humanissimum propositum, tanquam supervacuum damnavit, idque visum pro nihilo ducens, lectum ac somnum repetiit. Tunc idem ei saucius oblatus obsecravit, ut, qui auxilium vitae suae ferre neglexisset, neci saltem ultionem non negaret; corpus enim suum à caupone trucidatum, cum maximo plaustro ad portam ferri, stercore coopertum. Tam constantibus familiaris precibus compulsus, protinus ad portam cucurrit & plaustrum, quod in quiete demonstratum erat, comprehendit, cauponemque ad capitale supplicium perduxit. Val. Maxim. lib. 1. Cap. 7. extern. 10. Recenset eandem Cic. 1. de Divinatione.

Titulus Tertius

DE CAPTURA ET CAR- CERE.

OBSERVATIO I.

*Pro Judice ad capturam procedente, & de indiciis ad
eam necessariis.*

Ad

Ad capturam regulariter procedi non potest, sine
 Iudicis informatione, indicii & cognitione. l. 1.
ff. d. cust. reor. l. 2. C. de exhib. & transmiss. reus
gl. & Bald. in l. si quis alicui. C. ad leg. Jul. Majest.
Angel. Aretin. in verb. fama publ. preced. n. 4.
Marfil. in l. 1. in princ. ff. de quest. & in practica
crim. §. constante in princip.

Quapropter in criminibus vindicandis, imprimis etiam quoad
 hanc partem processus, iudices decet esse prudentissimos juxta ac
 æquissimos, ordinemque in judiciis necessarium servare, ne scilicet ab
 executione per capturam incipiant. Cum carcer sit irreparabile præ-
 judicium, propter incommodum & aliqualem infamiae notam, Bald.
in rubr. de in integr. restit. Alex. conf. 17. lib. 1. incip. in causa vertente.
Gothofr. à Bavo. in Theoric. Crim. pract. §. crimen capiti, n. 3. Non per-
 sonæ captæ tantum, sed etiam toti ejus familiæ aspersam, imò sit igno-
 minia irretractabilis, quæ faciliè aboleri nequit, Wesenb. *Conf. 17. n. 9.*
Rauchb. part. 1. qu. 48. n. 8. Viv. *decis. 201. n. 12. & 14.* Et sæpe magnum
 tormentum, l. si hominem. 7. *ff. de positi. Gail. 1. Obs. 26. n. 10.* Unde est,
 quod mala mansio & torturæ species dicatur, *dict. l. 7. Bald. in l. 2. n. 7.*
C. de Episcop. aud. Bursar. Conf. 201. lib. 2. n. 14. Rol. à Vall. *vol. 3. conf. 17.*
& 18. Quando quis indebitè captus est, nullus est locus torturæ: nec
 potest captura justificari supervenientibus probationibus Franc. Pur-
 puratus *inter consil. feudal. varior. conf. 33. n. 3. & 4. ex Bald. lib. 4.*
conf. 338. Quod locum habet etiam in criminibus gravioribus, etiam
 læsæ Majestatis. Rol. à Vall. *conf. 17. l. 3. Honded. vol. 2. conf. 94. n. 7.*
& 8. Marf. dict. loc. Bald. in l. si quis alieni. C. ad L. Jul. Maj. Purpurat.
d. l. Quæ indicia, si talia in delicto sine dubio capitali exstant, ut justè
 aliquis capi possit. Comprehendendus autem cum armis resistit, & à
 familia prætoris seu lictoribus, qui eum aliter capere non poterant, oc-
 ciditur, illud homicidium (quanquam quidam contraria non usque-
 quaque improbanda nitantur sententiâ, quos refert Farin. *in pr. crim.*
lib. 1. tit. 4. qu. 38. n. 49. & seqq.) est impunitum, & excusatur *Constit.*
Carol. V. artic. 150. Ubi tamen monetur, ut ejusmodi in casu, & aliis
 ibidem recitatis consulantur sapientes. Propterea cautus debet esse

Q

judex,

judex, & indiscretis apprehensoribus, ne carcerandum cum discrimine vitæ capiant, serio injungere : Si enim contra aliquem non constet de delicto capitali, & judex cum cum vitæ periculo curet capi, tenetur de syndicato. Jason. *de captur. & carc. cap. 9. n. 14.* Familia etiam Prætoris in capiendo injuste, temerarie, & de facto procedens & occidens, æque tenetur de occiso atque quilibet alius privatus, Hippol. de Marf. *pr. crim. §. diligenter. n. 55. idem in l. 1. n. 24. ff. ad l. Cornel. de fisci. & in l. 1. in princ. in 2. colum. ff. de quest.* Hoc magis, ad evitandum periculum syndicatus cavebit judex, ne mandet quempiam capi & adduci, aut vivum, aut mortuum, nisi de tribus sequentibus sit certus : Primò, quod delictum commissum sit pœnâ mortis dignum : Secundò, quod de tali delicto per capiendum commissio constet ex actis : Tertiò, quod de eodem delicto constet notoriè & plenè in tantum, ut sciatur, capiendum nullam posse facere defensionem, aut in contrarium probare quicquam : Alias enim judex condemnaret innocentem, & exsequeretur ante condemnationem : Aug. de malef. in verb. *quod fama publica. n. 54. propè fin.* Farinac. *dis. loc. n. 53.* Nec relevabit judicem, quod secundum vulgare pro eo præsumatur, *cap. in presentia, de renunci.* Et quod quis justè carceratus, in dubio debeat præsumi secundum Hippol. *Rimin. conf. 135. n. 24. vol. 1.* Nam pro judice præsumitur quidem quoad justitiam causæ, non autem quoad ordinem processus, nisi quatenus ex eo appareat. *cap. quoniam contra. de probat.* Idcirco antedicta, & quod captura, & incarcerationio sit justa, ex actis debet constare, alioquin censetur injusta, Prosp. Farin. *in pract. crim. lib. 1. qu. 30. n. 145. & n. 146.*

OBSERVATIO II.

Pro Judice sive Officiali in aliquo casu, si Carceratus evadat.

Officialis interdum solet conveniri super Syndicatu, quod carceratum non detinuerit : Fortè, dum Nobilis vel alia egregia fuit persona, ei assignaverat locum amplum, variis evasio-

evafionibus obnoxium: Pro eo notandum, ut ad domum vel palatium det custodes, quod perinde est, ac si captivum in carcere retineat. Joan. de Arnon. *caut. 51. Ang. in l. si carcerem. ff. quod met. caus.* Si princeps aliquem carceribus mandari jussit, satis illi obtemperatum dicitur, si palatium, vel tota civitas in carcerem assignetur. Hieron. Magonius *Roth. Luc. decis. 90.* Doct. Martta in *Digest. nov. tom. 2. tit. de carcere & carcerat. cap. 25. vide etiam, qua dixi in observ. quarta hujus. tit. n. 11.* & Gail. *de pignor. obs. 9. n. 3. 4.* & omnino, qua scribit Vincent. Caroc. *de deposit. part. 1. tit. de culpa depositarii. num. 37. 38. 39.* An autem contra custodes carceris sit præsumptio, quod eorum dolo aut negligentia Captivus aufugerit, an, & quomodo sint excusandi? vide Boerrii *decis. 15. 16. 17.*

OBSERVATIO III.

Pro Judice qui aliquem injustè in carcerem jecit, ne de Syndicatu vel injuriarum teneatur & pro taliter incarcerato ad illud præcavendum.

Species facti posita in *Disputatione quâdam Bart. incip. Lapis* I
judex quidam fecit aliquem injustè capi, eumque postea relaxavit accepto fidejussore de representando ad ipsius requisitionem. Postquam autem captivus est relaxatus, convenit judicem in Syndicatu, & de iniquitate incarcerationis conqueritur *ex leg. Nec magistratus. ff. de injur.* in hoc casu consultus Bartolus respondit: judicem excusari propterea, quod per dationem fidejussoris videatur reus confessus se justè fuisse captum, atque ira capturam approbasse, judicem proinde *ex d. l. nec magistratus. ff. de injur. & ibi gl.* injuriarum non teneri, qui alioquin æstimantur juramento injuriati, salva tamen taxatione æqui judicis: *gl. & Bart. in l. injuriarum æstimatio. ff. de injur.* Socin. *conf. 146.* Inde cautela in apico est, judex, qui injustè aliquem in carcerem intrusit, ne super syndicatu vel injuriis conveniri possit: ut antequam captivum dimittat, curet,

ab eo sibi dari fidejussores de præsentando toties, quoties fuerit requisitus: Per ejusmodi enim fidejussionis præstationem carceratus videtur approbare capturam, & confiteri, se legitime captum, secundum responsum Bartoli, quem etiam secuti sunt Amed. de Castell. *in tract. de Syndicatu, colum. penult. vers. postremo dicendum est*, Thom. Ferrar. *caut. 14. n. 3.* Cels. Hugon. *in cons. 71. n. 10. vers. quoad capturam. vero & cons. 121. n. 2.* Vide etiam cautelam, quam annotat Coler. *devis. 164.*

- 3 n. 6. Verum hanc dictam cautelam non usquequaque tutam esse arbitror, nec dictis auctoritatibus movetur Hering. *de fidejuss. cap. 5. n. 158.*
- 4 Ubi statuit, si quis propter debitum dat fidejussorem, ipse non agnoscat, nec fatetur eum, qui accipit, esse creditorem suum, quia possit alio animo fidejussorem dare, vitandæ putà tantisper instantiæ & importunitatis creditoris, cui tamen postea, se nihil debere monstratum sit, *l. litibus. §. penult. & ult. C. de agric. & censu. lib. 11. Cujac. ad African. tract. 7. pag. 97.* Si itaque hoc, eo magis obtinebit, ubi quis incarcerationis, seu propter præsumptum debitum, seu insinuatum delictum, pro relaxatione carceris det fidejussores: possunt enim, imò videntur potius dari ad tollendam custodiæ molestiam, carceris, ejusque squaloris intolerabilitatem, & ad consequendam pristinam libertatem, in qua longè animosius causam tueri licet, quàm in mala carceris mansione, quæ libertati repugnat, ac motum usumque membrorum impedit, Jacob. Marchisellus *in sylv. practicar. quest. qu. 33. n. 1.* imo morti æquiparatur, Valentin. Winter. *in Part. litigios. lib. 2. cap. 14. n. 26. pag. 294. ubi plures citat.* Ac proinde liquet, rationem, ne scilicet posterior hæc fidejussio efficiat, ut carceratus se justè esse captum & detentum confessus censeatur, longè majorem esse illà, quæ aliquem, neque
- 7 agnoscere, nec fateri debitum facere potest. Hanc enim præstitit incarcerationis ex tædio capturæ, metu ulterioris retentionis, qui multis major est, quàm metus mortis, Ant. Fab. *in C. p. 495. def. 30. n. 7.* & aliis inde resultantibus modo dictis incommodis, & ita coactus illam, præsumptus debitor, ut solummodo evitaret importunitatem creditoris, & sic magis voluntariè: Consensui autem & tacitæ confessioni seu approbationi nihil tam est contrarium, quam metus & coactio. Similiter præstatione cautionis de judicio sisti, & judicatum solvi, facta injusto arrestatori, injuria tacitè remissa non censetur. Quia actus agentium

tium non operantur ultra eorum intentionem, *text. in l. non omnis. ff. si certum pet. Gail. de arrest. Imp. obs. 14. n. 3.*

Præterea plerique mortalium hanc subtilitatem Bartoli & sequa-
cium non percipientes, datis fidejussoribus suum jus contra quemcun-
que & adversus ipsum judicem injuste carcerantem tacite (cum ex-
pressam mentionem facere reformident) sartum tectum reservare au-
tument. Iniquum autem, & semper injusti judicis libido foret im-
punita, si injuria per indebitam carcerationem alicui illata, per cautio-
nem vel fidejussorum dationem sublata, & relaxatus se juste captum
confessus censeretur: Namque sic, uti alias quoque solitum est vulgus
judicium, indistincte nullum, nedum injuste captum, sine præstita cau-
tione & datis fidejussoribus essent dimissuri, & ansam delinquendi sæ-
pe apprehensuri, quos admodum perstringit & eleganter refutat Franz.
Person. d. indic. & tort. n. 102. & seqq. quo lectorem remitto. Præ-
terea, quod in favorem carceratorum in jure est introductum, non de-
bet detorqueri in eorum odium. Præstatio autem cautionis est intro-
ducta in eorum favorem, ut nimirum per eam libertatem recuperent,
& ex mala mansione liberentur. Vide etiam Ludovic. à Pegvera de-
cis. 74.

Hæc, quamvis ita sint, caute tamen facit injuste carceratus jam
relaxandus, si præstans fidejussionem protestetur, se per hanc dationem
fidejussorum capturam ac si ea justa sit, non approbare, sed jus suum
contra quemcunque reservare: tum postea eo magis erit ei integrum,
iniquum judicem super Syndicatu vel injuriis illatis post relaxationem
convenire: Protestatio enim conservat jus protestantis. Observatio-
nis loco & hoc usurpari posse existimo, si amici vel consanguinei in
carcerem conjecti, pro eo relaxando dent fidejussores vel aliam præ-
stent cautionem: Sic enim ipsi injuste carcerato, propter tacitam con-
fessionem vel approbationem capturæ ex responso Bartoli, nihil impu-
tari, nec quo minus judicem convenire queat, impediri potest.

OBSERVATIO IV.

Pro Carcerato, qui accusatur de delicto, pœnam corporis afflictivam inferente, ut dato fidejussore è carcere liberetur, & quinam sine fidejussione liberationem possint impetrare?

- I **Q**uando pœna corporalis, ubi delictum plene probatum fuerit, carcerato venit infligenda, nulla à iudice debet acceptari cautio; etiamsi reus mille fidejussores dare paratus sit, pro ut communi voto Dd. fere omnes, præter eos, qui ex textu contrarium disputant, tradiderunt: Bald. in l. 2. colum. 1. in fin. C. d. exhib. reis. & l. 103. §. super bis. C. de appell. Menoch. cas. 303. d. Arb. jud. n. 15. Hippolit. de Marf. in pr. crim. §. attingam. n. 1. Neviza. Conf. 61. n. 22. Eichard. Conf. 66. n. 5. par. 1. Farin. in pr. crim. tit. de car. & Carcerat. & alii quam plurimi: Et ab ea opinione tanquam communi in iudicanda & consulendo facile, nisi propter evidentes & graves, forte testium diurnam absentiam, vehementem rei morbum, accusatorum nimiam moram & similes, non est recedendum: Hering. de fidejuss. cap. 10. num. 410. Franc. de fidejuss. cap. 3. num. 203.
- 2 & seqq. Ratio est, quia fidejussor tenetur & fidejubere debet ad id, ad quod principalis est obligatus: Si itaque pœna corporali reus sit afficiendus, in subsidium, si aufugiat, ad eandem fidejussor obstrictus
- 3 esset, quod tamen fieri non potest: Cum nemo sit membrorum suorum dominus, ut pro alio possit se ad pœnam corporis afflictivam obligare: Cautela tamen hoc in casu est, ut carceratus præstita fidejussione è carcere liberetur, scilicet: Si datur fidejussor, qui se obligat
- 4 non tanquam fidejussor, sed tanquam commentariensis & custos carceris: tunc enim admitti potest, siquidem custos carceris, cujus dolo aut negligentia reus evasit, eadem pœna punitur, quam carceratus aufugiens delicto probato dare debuisset. l. ad Commentariensem. C. d. Cust. reor. & ibi Gothofr. in not. Menoch. de arb. jud. lib. 2. cas. 303.

n. 37. Et quāquam *Constit. Carolin. Artic. 180.* propter ejusmodi negligentiam constituto custodi carcerum, seu lictori poenam arbitriam statuat, attamen hoc casu citra necessitatem officii, volenti & ad custodiam rei se sua sponte offerenti & obliganti nulla injuria inferitur. *Salic. in d. l. ad Commentariensem. Hering. d. fidejuss. cap. 10. num. 421. & cap. 24. n. 56. videri etiam possunt ibidem allegati Dd.* Addit. Menoch. *dist. loc.* quod judex sub hac notabili cautela amico possit favere: Verum eam in delictis atrocioribus non satis tutam, imo minime admittendam esse existimo: facili enim conatu ipse reus, ubi extremam videt sibi imminere perniciem, nec non ejus Commentariensis elabi, aufugere, atque sic pessimo exemplo cum jactura venerandæ justitiæ & disciplinæ publicæ, publicum judicium reddere possunt uterque elusorium. Hujus neque cautelæ in locis, ubi viget jus Saxonicum, meo judicio, nullus potest esse usus: Nam aut delinquens est deprehensus in flagranti sive in manuali delicto vel fuga delicti, hoc est secundum Saxones, *auf bandhafter That, oder auf der Flucht der That*, aut post aliquod temporis intervallum, quum ad securitatem alicujus loci semel se receperat, vel postquam delictum erat pernoctatum, *da die Klage übernächtrig worden*, carceri est mancipatus. Hoc posteriori casu indistincte de qualicunque etiam crimine fiat accusatio, carceratus vel plane non indiget cautione fidejussoria, si immobilia in loco judicii ad valorem unius Wehrgeldi possidet, vel datis fidejussoribus relaxatur, qui postea, ubi eum sistere nequeunt, unius Wehrgeldi præstatione liberantur (à quo tamen per contrariam Saxoniarum consuetudinem, propter adductas rationes à Colero in *pr. execut. part. 2. cap. 3. n. 84. & seqq.* quas ibi lector videre potest, est recessum, in tantum, ut hoc in casu, quo fidejussoria cautio admittitur, pro ratione circumstantiarum ad magnam pecuniæ summam extendatur. Illo, statim & eodem die (quod tamen ad æquitatis normam interpretari videtur *Coler. dist. loc. num. 76. & seqq.*) condemnandus & plectendus est: *Sachsen-Spiegel lib. 1. art. 70. & gloss. in fin. & art. 66. lib. 2. art. 9. & art. 35.* Obiter hic addo; illum, qui de proximo erit liberandus, posse judicem præstita fidejussione dimittere, *Jason. in l. naturaliter. §. nihil commune. n. 110. ff. de acquir. poss. Boff. d. carcerat. fidejuss. committendo. n. 15. 12. Menoch. d. Arb. jud. lib. 2.*

- 9 *cas. 303. n. 34.* Favere etiam potest iudex carceratis nisi propter crimina atrociora, veluti Barrabas à Pilato, captivi detineantur, vel confessi & convicti, vel in flagranti deprehensi, vel delictum notorium sit, ut tempore feriarum Paschatis & Nativitatis, quidam sub fidejussione, alii simpliciter relaxentur, per *l. Nemo. 3. C. d. Epist. aud.* (Ad quod provocare intendebat homicida, ab Ottone primo Imperatore illico decollari iussus, tota voce clamans: *Est quia Pascha Dei, Rex, miserere mei*) Bartolus autem ad istum locum scribit, hoc in usu esse desuisse: Illa tamen magis pia consuetudo adhuc vigere in territorio Mediolanensi dicitur à Jul. Clar. *lib. 5. sent. §. fin. quest. 46. vers. solent etiam* Menoch. *de Arb. Jud. lib. 2. cas. 303. num. 12. 13. & n. 28. 38.* Ast blitei fuerunt illi, de quibus fertur, quod furem in feriis vindemiarum captum, fructuum colligendorum impedimento, cognitioni se non vacare dicentes, dimiserunt, (an ad imitationem hujus consuetudinis est, cur quis dubitet?) hac tamen annexa conditione, ut si quis ferriis ad carceres rediret: Id fur quidem promisit, sed liberatus est, reversus nunquam. Hujus relationis (quæ, utrum vera, an falsa sit, penes autorem fides esto) non fuissem memor, nisi incidissem in aliquod exemplum sapientum, suis ineptiis hac in parte, in arduo aliquo negotio criminali hosce simplices longe superantium: Fuit judicium Arcopagitis sapientissimis adversus mulierem, quæ filium & virum eodem tempore, venenis clam datis, interfecerat, atque id se fecisse confitebatur, dicebatque habuisse se faciendi causam: quoniam idem ille maritus & filius, alterum filium mulieris, ex priore marito genitum, adolescentem optimum & innocentissimum, exceptum insidiis, occidissent: Ad Arcopagitas re delata, illi causa cognita, accusatorem mulieris, & ipsam, quæ accusabatur, centesimo anno adesse iusserunt. *Est apud Valer. Max. lib. 8. cap. 1. & Gell. lib. 12. Noct. Attic.*
- 10 *cap. 7. quos citat Menoch. de retin. poss. remed. 3. n. 750.* Hic obiter notandum, quod Captus & inquisitus de crimine falsi, etiam si poena pecuniaria esset imponenda, fidejussoribus plane non sit relaxandus, id quod in hoc delicto, propter ejus enormitatem, est speciale. Hippol. de Marfil. *pr. crim. §. Attingam n. 7. idem in singul. 143. incip. crimen falsi Dec. in cons. 152. incip. in casu proposito, ab init. Muscatell. de Cognit. delict. de falsis. num. 38.* Hieron. Plagon. *lib. 2. decis.*

decif. Lucens. 42. n. 2. Grammat. conf. 109. civil. col. 2. Potest etiam
 iudex reum committere militibus, qui custodiant eum in aliquo loco
 tuto extra carceres, vel fidejussoribus, qui permittant eum in aliquo
 loco tenere, vel statuere palatium, vel civitatem pro carcere, sua fide-
 jussione, quando personæ qualitas hoc requirit, & iudex credit pro cer-
 to illum non fore culpabilem, prout se vidisse infinitis vicibus attesta-
 tur Ang. in *l. nullus n. 3. C. d. exhib. & transm. reu.* Jul. Clar. *sentent.*
lib. 5. §. fin. quæst. 46. n. 11. Hac quoque cautela uti potest bene sibi
 conscius, ut nimirum sponte se sistat: Tunc enim hoc beneficio di-
 gnus est, ut præstitis fidejussoribus relaxetur, etiam si agatur de pœna
 corporis afflictiva. Carer. in *pr. crim. d. indic. §. incip. viso igitur. n. 26.*
pag. mihi 157. Mascard. d. probat. conclus. 1337. vol. 3. Joan. Bapt. Costa
d. facti scient. & ignor. tent. 2. dist. 46. n. 3. Imo sponte comparens,
 quando alii inquisiti fugam arripiunt, debet absolvi: Et constitutio
 spontanea diluit omnia indicia, quæ alioquin sufficerent ad inflictio-
 nem torturæ Mascard. *dist. concl.* Bapt. Costa *dist. dist. n. 1.* Ber-
 tatz. *conf. crim. 38. n. 22 vol. 2. Vulpell. conf. 95. n. 13. Decian. conf. 96.*
n. 44. vol. 3. Menoch. d. præs. lib. 2. præs. 24. n. 14. Spontanea autem
 comparitio dicitur etiam quando quis citatus venit, vel quando sciens
 se quærri, & non fugiens, cum posset, permittit se capi. Farin. in *præst.*
Crim. lib. 1. tit. 5. de indic. & tortur. quæst. 48. n. 52. 53. Eandem vim
 & effectum quoque habet comparitio spontanea, ad actum judicalem
 vel ad purgandam suam innocentiam, alicujus absentis de fuga suspe-
 cti Coler. *conf. 7. n. 24. & seqq.* Bart. in *l. quis sit fugitivus. §. 1. ff. de*
adilit. edict. Tempore Paschali, & aliis magnis festis criminosi etiam
 non relaxandi in lucem debent produci *l. 3. & ibi Cyn. C. de Episc.*
aud. Debet etiam aliis temporibus illis egrediendi licentia dari, ne
 luce priventur vegetativa. *l. 1. ff. d. exhib. reor.* Rutg. *Rul. de com-*
miss. lib. 4. cap. fin. Gilhaus. in *arb. crim. cap. 6. part. 6. n. 69. 70.*

II

12

13

comparitio

14

R

OB-

OBSERVATIO V.

Pro iudice fidejussores recipiente, ad paratorem contra eos executionem.

- I **F**idejussores, qui intercedunt pro relaxando carcere & repræsentando reum toties, quoties à iudice requisitus, cautius cum ipso principali, inserta fidejussionis forma, citantur & requiruntur, sive fidejussoria obligationes conceptæ sint apud acta Curia,
- 2 sive per instrumentum publicum extra iudicium. Ut autem in eventum sine instantia & condemnatione contra fidejussores ad petitionem partis vel fiscalis statim realiter & personaliter exsequendo procedere possit iudex, prudenter facit, si stipuletur pœnam, vel curet eos promittere & sese obligare apud acta; si enim in instrumento publico extrajudicialiter confecto fidejussores se obstringunt, non est usque adeo expedita executio, sed opus est instantia & condemnatione: qua de re latius differit Joh. Bernh. Muscatellus *in practica fidejussoria, part. 1. modo 1. n. 6. 7. & seqq. & part. 1. modo 10. n. 2. & seqq. Affl. in cons. Clement. in fin.* Inculatio pœnæ obligationis apud acta factæ habetur
- 3 loco sententiæ condemnationis. Muscat. *in d. pr. fidejuss. p. 1. modo 1. num. 9.* Ang. *in l. frater. à fratre col. 3. vers. in text. ibi. ff. d. cond. indeb.*

OBSERVATIO VI.

Pro securitate iudicis fidejussores accipientis.

- I **D**iligenter advertere debet iudex, quando quempiam sub fidejussionis nexu relaxat, ut sibi dentur fidejussores idonei, alioquin tenetur de syndicato: Jul. Clar. *sentent. lib. 5. §. fin. qu. 46. n. 12.* Boss. *in tit. de carcerato fidejuss. commit. n. 7.* narrat, quod viderit in contingentia facti quendam magnum virum compelli

pelli etiam ante syndicatum ad solvendam poenam, quam promiserat fidejussor: Propterea cautus sit iudex, ubi fidejussor non est notorie plusquam solvendo, ut faciat ei dare approbatorem seu collaudatorem, qui illum collaudet & approbet pro idoneo: tunc enim in eventum, quo fidejussor existit non solvendo, ipse collaudator tenetur, *l. cum ostendimus. §. ult. ff. de fidejuss. & nom. tut.* quam bonam cautelam esse dicit Marian. Socin. *c. qualiter & quando poss.* num. 236. Jul. Clar. *dict. loc.* ubi etiam allegat Angel. *de malefic.* Alberic. *in tractat. part. 1. quasi. 59.* Hippol. *in rubric. de fidejuss.* num. 345. Gerard. Marol. *conf.* 26. n. 6. & 7. Hering. *de fidejuss. cap. 18.* num. 43. & 44. Quomodo autem talis approbator eligi debeat, videri potest Hering. *dict. loco n. 46. & seq.* Menoch. *conf.* 179. n. 2. Fulgos. Alex. n. 4. & Jason, n. 2. *in l. si vero §. qui pro rei. ff. qui satisd. cog.* Peregrin. *de jur. fidei. lib. 6. tit. 5. n. 39.*

OBSERVATIO VII.

Alia pro iudice, cui dantur fidejussores ad relaxandum carceratum.

CAutē agit iudex secundum Clar. *in pract. §. fin. quasi. 46. vs. 20.* & *ibidem citatos*, qui fidejussorem curat promittere, vel suæ obligationi hanc clausulam adjicere, quod præstare & solvere velit quæcunque condemnationem contra suum principalem, etiam in instantia appellationis: Regulariter enim talis fidejussio de reo præsentando expirat lata sententia, & quando appellatum est, fidejussor non amplius tenetur *l. Graco §. & post litem ff. de fidejuss.* quo facit etiam *text. in l. 1. in pr. juncta gloss. ff. de noxal. action. gl. in l. 2. §. in fidejussorem, in verbo promiserit. ff. qui satisdare cog. & ibid.* Ang. Alexand. & Jas. Moller. *in Semestr. cap. 2. lib. 2. n. 4.* quæ est communis opinio, ut dicit Boer. *decis.* 315. n. 1. Paris. *conf.* 171. n. 30. *lib. 4.* Jul. Clar. 20. Verum ista clausula obtinet non solum in crimine poenam pecuniariam, non autem corporis afflictivam inferente: Cum ad hanc fidejussor se obligare non possit: Hering. *de fidejuss. cap. 20. §. 9. n. 37. & seqq.* Et si vel maxime se obligaret, tamen

- corporaliter puniri non potest: Cum poena suos teneat autores, *l. quis reum. in pr. ff. de cust. reor.* Et nemo sit membrorum suorum Dominus. *l. liber homo ff. ad leg. Aquil.* Ideoque frequens & usitata est alia Cautela, (quæ tamen quousque suum effectum extendat, vide *obs. 20. n. 5. b. 1.*) ut nimirum fidejussor se obliget reum præsentare toties, quoties Judici visum fuerit, ad omnem requisitionem, etiam post latam sententiam, & quamvis esset appellatum. Sic quoque renunciassse censetur fidejussor beneficio *l. Sancimus C. de fidejuss.* qua disponitur, quod ille requisitus, ad purgandam moram, & reum præsentandum habeat dilationem sex mensium, Bart. *ad dict. l. Sancimus.* Dan. Moller. *in Semestr. lib. 2. cap. 2. n. 3.* Jul. Clar. *in pract. crim. §. fin. qu. 40. vs. pen.* Veritatem autem opinionis Clari & aliorum admodum vocat in dubium Laurent. Tenning. Rudolph. *Caut. 77. in fin.* ac propterea specialem hujus legis renunciationem requirit, saltem ad cautelam abundantem: Imo etiam si talis renunciatio præcesserit, nihilominus discretum oportet esse Judicem, ut si fidejussor intra breve temporis spatium se reum exhibiturum offerat, illud humanitatis gratiâ ipsi indulgeat Hering. *de fidejuss. cap. 20. §. 9. n. 26. 27.* Ne summmus jus summa fiat injuria, idque vel ideo, quod à poena conventionali etiam justa quælibet excusetur causa. *Dd. in l. qui Roma §. duo fratres. ff. de verb. obligat.* Hond. *vol. 2. conf. 49. n. 19. & 20. quos ut & alios ad hoc citat.* Hering. *dict. loc.* Ne autem quis putet, dictam observationem esse inutilem & otiosam, cum à causis criminalibus (quæ à quibusdam erroneè dicitur totius Germaniæ consuetudo) *ex Ordinat.*
- 3 *Camerati part. 2. c. 28. §. Item Nach dem auch,* hodie appellare non liceat: Hic monendum esse censeo, dict. §. Ord. Cam. statuere de causis criminalibus, *die Leibs-Straffe auf ihnen tragen*, ut sunt formalia;
 - 4 inde intelligere est à causis criminalibus poenam corporis afflictivam non inferentibus appellare ad Cameram esse licitam: Præterea à causis corporaliter puniendis ad Cameram quidem appellare prohibitum est, interim non obstat, quo minus ad alia inferiora Judicia possit appellatio interponi, *vid. infr. tit. 5. obs. 1.* Nec, prout ferunt multi, est totius Germaniæ consuetudo, ut ab ejusmodi causis non appelletur:
 - 5 In multis enim Ducatibus & Provinciis, nec non in omnibus ditionibus Electoris & reliquorum Ducum Saxonæ, quæ pars Germaniæ est

est non exigua, contrarium toto die observatur. *Es sey dann, das der Thäter in handhaffter That ergriffen.* vide, quæ eleganter deduxit Moller. *in semestr. lib. 4. cap. 33.* Rauchbar. *part. 2. de quest. jur. civil. & Sax. quest. 8. n. 45.* Vult. *lib. 2. Juriapr. Roman. cap. 33. n. 25.* Pruckm. *cons. 4. incip. nosti enim, vol. 2. n. 90.* Berlich. *part. 1. concl. 35. de appellat. n. 36. 37.* vide tamen omnino Tolosan. *lib. 2. cap. 8. de appellat.* Et de hac materia *infra tit. 5. obs. 1.* Ac propterea hanc cautelam minime esse inanem constat.

Memini quoque, astutos Advocatos accusatis patrocinia præstantes, omni sæpe conatu in hoc fuisse sollicitos, ut quovis prætextu & fucosis adumbrationibus causas & actiones criminaliter institutas, etiam vere criminaliter institutas, etiam vere criminales, propter beneficium appellationis, redderent civiles: veluti in specie hoc quandoque fieri potest per relaxationem carcerari sub fidejussoribus. Hering. *d. fidejuss. cap. 15. n. 56.* Quod etiam ostendit Colerus, tam ex jure communi, quam Saxonico, *in process. execut. part. 2. cap. 3. n. 95.* Sed contra id observari potest proxime sequens cautela à Colero *d. cap. n. 96.* tradita. Scio etiam, id tentatum à quodam Reo, qui, ut per procuratorem una vel altera vice in Judicio criminali compareret, à Judicibus causarum criminalium non satis peritis obtinuerat, hac intentione, ut ex illa parte scilicet per comparitionem procuratoris, causam redderet civilem: Si itaque, quovis modo id fiat, causa criminalis in civilem conversa, civiliter persequenda est, & lata sententia, quin ab ea appellari possit, nemo dubitabit.

OBSERVATIO VIII.

Pro accusatore, seu Fiscali, ubi videt accusatum vel inquisitum fidejussoribus relaxatum iri.

Propter delicta, sanguinis pœnam inferentia, capti criminosi, præsertim locupletiores vel eorum consanguinei omnem movent lapidem, ut præstita cautione è carceribus liberentur, Judicibus sæpe, cœco crudelis misericordiæ, aliorumve affectuum ductu

ductu non retinentibus: Idque propterea, ut hoc obliquo sceleribus connivendi remedio, nunc temporis corruptissimi non inusitato, eos meritis subducant pœnis. Quippe, quod hodie præstita & accepta ejusmodi cautione, justitiæ cursus non raro sistatur, Judicesque obmutescant, delinquentium & processus criminalis ira affectate obliviscentes, ac si eorum causæ essent plane sopitæ. Quando itaque Accusator seu Fiscalis videt fidejussoribus reum relaxatum iri, curet ad acta scribi & protestetur, nihilominus suam non esse intentionem à prosecutione pœnæ, vel pœnali Judicio desistere: Hæc enim protestatio conservat jus protestantis. *Coler. d. process. execut. part. 2. cap. 3. n. 96.* Ne postea, odium forte metuens, desistat, sed officii sui & justitiæ memor, causam pro viribus persequatur.

OBSERVATIO IX.

Pro Judice, ne liberetur fidejussor, quando reus propter aliam causam, quam pro qua fidejussor datus est, venit condemnandus.

Julius Clarus in *pract. crim. lib. 5. sent. parag. fin. quest. 46. n. 22.* talem ponit casum verbotenus: Præstitit aliquis fidejussorem in causa criminali, deinde fuit impuratus de alio crimine & bannitus: quæritur, numquid fidejussor datus in prima causa, teneatur reum præsentare & consignare sub pœna in fidejussione contenta? Respondet Clarus, quod non, imo secuta condemnatione contra reum, fidejussor remanet prorsus liberatus, nec tenetur eum amplius præsentare: & hæc est sententia communis, ut refert Alter. in 4. part. 2. *statut. qu. 64. Boff. in tit. de carcerat. fidejuss. relax. n. 41.* Propterea Judex debet esse cautus, ut priusquam condemnet reum ex secunda causa, deinde procedat contra reum ex primo & secundo delicto: De quo plura videat lector apud Clarum *di. loc. & ibidem allegatos DD. Videantur omnino, quæ de hac cautela paululum prolixius tradit Farin. in pr. crim. lib. 1. tit. 4. qu. 34. n. 69. & 79.*

OBSERVATIO X.

*Ut carceratus sibi ab insidiis malevoli judicis,
qui nulliter processum instituit, bene
caveat.*

IN factis scio contigisse, quod propter insimulatum delictum quidam non communicatis indiciis & planè indefensus, præter alias plures, propter imperitiam Judicis, commissas nullitates, quaestioni subjiceretur: postquam autem reus ejusque consanguinei Advocatum consulissent, deductum est, & Judici cæpit constare de variis instituti processus nullitatibus, præsertim, quod tormentis facta confessio prorsus esset invalida: Hæ propterea sunt misero insidiæ structæ: Constitutus est ei certus locus pro carcere, evasionibus tamen obnoxius, & cum ipse sat diuturno tempore Jura carceris non violaret, per tertium, procul dubio ad hoc instructum, fuit instigatus, ut egrederetur secum, posset cito sine cujusquam offensione redire, sed carceratus ad hortationem alicujus amici mansit: Si esset egressus, denuo fuisset ex fraudulenta machinatione tanquam aufugiens apprehensus, in pristinum vel duriores carcerem cum perditione beneficii relaxationis sub fidejussione Menoch. *de arbitr. jud. cas. 303. num. 9. 10.* deductus, & periculum novorum indiciorum, quæ ex fuga oriuntur, non solum, sed etiam ut fortè haberetur pro confesso & convicto, Hering. *de fidejuss. cap. 5. num. 70. & 72.* & Judex, quod imperitè neglexerat, resarciret obiturus: Cautus itaque sit incarcerati Advocatus, ne ejusmodi & similibus insidiis, Judicem alioquin non decentibus, quibus imperitiam supplere conatur, simplex suus cliens illaqueatur.

OBSERVATIO XI.

*Ut Iudex habeat rationem qualitatis carceris, pro
ratione delicti & personarum, & ne cum aliquo colloqui
possint criminosi ad delicta pallianda, ubi etiam de
Sacerdotum illicita reorum in-
structione.*

- 1 **P** Rout generaliter Judicem criminalem commendat sanum Judicium, prudentia & non nimis affectata severitas, ita quoque quoad qualitatem carceris magna ejus discretionem opus est: Consideranda ei veniunt, qualitas delicti, personæ & carceris: Si crimen est atrox vel persona vilis & Judici suspecta, carcerari potest, adhibitis etiam vinculis, maxime autem, si confessa aut convicta sit:
- 2 si vero est persona nobilis vel egregia, & delictum non est atrox, poterit honestiori loco sub custodia detineri, l. 1. & leg. 3. Divus, de Custod. & exhib. reor. Tiraqu. de Nobilit. c. 20. num. 31. idem in tract. d. pænis leg. caus. 31. num. 10-12.
- 3 Si autem delictum est atrox vel persona suspecta, vel carcer parum tutus, quamvis nobilis sit, non in carcerem solum, sed etiam in vincula & compedes conjici potest. Bald. in l. 2. in fin. C. d. exhib. reor. Menoch. de Arb. jud. casu. 305. n. 7.
- 4 Rationem ætatis quoque habebit iudex, nec enim tam duro carcere detinendi sunt senes, ut juvenes, gl. l. si ut cento. §. custodiam. ff. commodat. in l. ult. ff. d. cust. reor. Hippol. de Marf. in pr. crim. §. Attingam. n. 15.
- 5 Id in genere observandum, carcerem ad custodiam, non ad poenam paratum esse debere. Carol. V. in Const. Crim. Art. 11. & 218. quod etiam in specie monet Jus Saxon. lib. 2. art. 3. in gloss. num. 3. in fin. his verbis: *Man sol ihm aber nicht webe thun, auch nicht fester oder verthumpffen halten, dass er nicht davon unsichtig oder unsinnig werde. In Ketten oder Fesseln sol man ihn also halten, dass ihm die Knochen davon nicht verderben, oder verwahrloset werden:* Hoc posterius intellige de eo, qui propter criminis atrocitatem in vinculis servatur, cum quo coincidit l. 1. C. d. custod. reor. In eo autem cau-
- 7 tus

tus sit Judex, si gravitas delicti exposulat, ut reum in ejusmodi carcere includat, ne cum aliquo colloqui, & de elabendo vel crimine palliando consultare possit: & ita praticari per Judices peritos attestatur Gomez. *cap. delictorum, num. 6. in fin.* Quod imprimis necessum est, quando reus in tortura est confessus, ne instruat, factam confessionem revocare, id quod per facile fit in carcere, ubi plures detinentur criminosi, & se invicem tanquam in schola docent evadere: Jul. Clar. *lib. 5. sent. §. fin. quasi. 64. n. 40.* Ubi ratio adversæ valetudinis non affectatæ exposulat, reum ad domum ministri publici jurati dimittere, & ibi vel in publico loco detinere, prudens Judex adhibitis custodibus peculiari-ter injungit, omnia accurate observare, & diligenter cavere, ne cuivis pateat accessus. Si plures sunt socii ejusdem criminis, separatis carceribus sunt custodiendi ad eundem finem, id quod etiam præcipit *Const. Carol. Art. 11.*

Nec tantum à colloocatione rei incarcerati arcendi sunt tales, qui Judici non immerito sunt suspecti, ut qui solent corda reorum indurare, dicentes: Melius est semel in tortura pendere, quam semper in furca stare: Quid si haberes brachia fracta, nonne sustineres medicum aptantem ossa cum dolore? Quid si dolore Iliaco vexareris, nonne perferres? Quid si Podagram haberes, nonne sustineres dolorem? Ideoque melius est dolorem chordæ brevi tempore perferre, quam mortem subire. Vel qui arte magica possent efficere forsitan, ne reus ad confessionem criminis moveatur. De quibus vide *observ. 15. infr. tit. d. indic. tort. & confess.* Par. de Put. in tract. de syndic. §. Tortura gravior. Sed etiam confessionarii (excepto eo tempore, quo confessionem audiunt, absolvunt, consolantur, vel miserum in doctrina salvifica instruunt) in quos alioquin nulla debebat hac de re cadere suspicio. Nam illi quandoque non tantum docent, reos Judici æquivoce respondere, delicta palliare, sed etiam factam de iis confessionem revocare: Quæ impia & Reipub. detrimentosa corruptela (pro ut solent mali mores bonas facere leges) fuit causa expressæ prohibitionis & sanctionis, *art. 31. & artic. 103. const. crimin.* Das die Beichväter die Armen, bekante Warheit zu leugnen, nicht weisen sollen: Dann niemand geziemet den Ubelthäter ihre Bosheit wieder gemeinen Nutz und frommen Leuten zum Nachtheil mit Unwarheit zu bedecken. Quanquam tale quid cuilibet, sacer-

doti pio & dextro non immerito displiceat: Non tamen hæc constituta sunt & dicuntur frustra: Sunt enim quidam de postremis ordinibus, qui non facto ipso solum demonstrant, sed etiam in publicis scriptis tradunt, quod & quomodo reus variis æquivocationibus & amphibologiis Judicem eludere, commissum delictum negare, istamque negationem sine conscientie vulnere (ut putant) juramento confirmare & complices celare possit ac debeat: Idque sive Judex secundum juris ordinem, sive non Juridice procedat. Sic dicit Sotus *lib. 5. d. just. quest. 6. art. 2.* Enim vero, cum voces sint conceptuum signa, oratio illa, Nescio, recipere hunc sensum citra mendacium potest: Nescio, ut tibi modo dicam. Quare non adversatur alteri veritati, scio simpliciter, etiam si propriis oculis id, de quo interrogatur, vidisset. Cum quo convenit Toletus *d. instruct. sacerdot. lib. 4. cap. 21.* qui ibidem etiam dicit: Jurando licet aliquando uti æquivocatione & decipere audientem. Leonardus Lessius *lib. 2. d. justit. & jur. cap. 43.* Si, dum præcepto Judicis Juras, te dicturum veritatem, quam nosti, restringas mente, quatenus Jure teneor: Quare potes jurare sensu tibi commodo. *Idem lib. 2. cap. 31. dub. 3. n. 16.* Dico quarto, non est tamen improbable, reum non peccare mortifere negando crimen, præsertim in causa capitali, quamdiu est spes evadendi, etiam si juridice interrogatur: Idem sentit Petrus Navarra *in cap. humane aures. 22. quest. 5.* Emanuel Saverius. Hæc pro ratione propositæ observationis tetigisse sufficiat: Similia plura lectu miranda videantur *in locis allegatis.*

OBSERVATIO XII.

Procustode carceris, ut sit tutus, si aliquis captivorum moriatur.

QUando aliquis carceratorum moritur, præsumptio est contra custodem, ut, si non probeat culpam abesse, sit præsumptio, quod ipsius dolo aut culpa mortuus sit. *Text. in l. fin. §. 5. ff. & ibi Angel. & Alberic. de Rosat. gloss. in l. cum ita. §. species. ff. de legat.*

*legat. 2. Alex. cons. 156. vol. 2. Bossius in tit. de carcer. num. 7. Hippol. de Marf. pr. crim. §. Diligenter. n. 93. Heig. lib. 2. qu. 36. n. 34. 35. Boer. decis. 216. n. 1. quod aliquando à Judicibus susque deque habitum memini, in casu, quo custodes duo, seu lictores de aliqua muliere, quæ propter crimen veneficii in carcerem detrusa perierat, referebant; diabolum ei fregisse collum, & se fragoris strepitum ante carceris ostium audivisse: Imo, si hodie quisquam in ejusmodi mala mansione moritur, cum ob torturam, squalorem, miseras carceris, vel incuriam custodis rarissime decessisse, sed sibi ipsi manus intulisse, vel à dæmone; præsertim, si ob magiæ crimen captus, jugulatus esse dicitur, & referentibus lictoribus vel carnificibus, infamibus & plerumq; nequam hominibus, sine alia cognitione (miranda stupiditas) id creditur. Vide bujus rei gratia ob-
serv. fin. tit. 4. de indic. & tort.*

Est autem hoc medium pro custode, quod eum à periculo dictæ 2
præsumptionis (si mortem Carcerati per testes probare nequit, quam si ita probaverit, non erit amplius molestandus l. fin. ff. de cust. Reor.) rele-
vat, scilicet: si videt aliquem è captivis infirmum, ut statim ejus ægritu-
dinem notificet judici, & si deinde moriatur, Actuarius criminalis ju-
dicii vocet, qui adhibitis testibus visitet cadaver & recognoscat, & hanc
visitationem, adjunctis circumstantiis, quomodo illud invenerit, ad acta
redigar, sic custos erit securus: Quod etiam observari in Ducatu Medio-
lanensi innuit Jul. Clar. lib. 5. sent. §. fin. pr. crim. qu. 46. n. 1. vide quoque,
quam cautelam exhibeat Angel. de malef. in verb. quod fama publica
preced. n. 81. vers. secundò quaro: Farinac. in pr. crim. lib. 1. tit. 4. quest.
311. n. 44. Judex verò, cui morbus indicatur, Medicum adhibere & ne-
cessaria suis sumptibus, si æger eos aliunde habere nequit, subministra-
re tenetur, ut vel supplicio, vel innocentia salvus, quantum fieri potest,
remaneat: vel ad alium, ad Medici curam, aptum locum duci, vel pro
ratione morbi vehementis acceptis fidejussoribus, etiam in delicto pœ-
nam corporalem inferente, relaxari potest, Hering. de fidejuss. cap. 10. n.
410. 411. Goedd. d. contrah. stip. concl. 23. n. 424. 425. In quibus tamen
propter varietatem contingentium bona discretionē & circumspecti-
one uti, prudentis est judicis.

OBSERVATIO XIII.

Pro reo ad evitandum capturam & carcerem.

- 1 **R**eus fortasse propter carceris metum absens, fiducia & con-
 scientiæ integritate munitus, mittere potest procuratorem si-
 ve instructorem ad informandum judicem, fortè ex schedula
 aliqua articulatim conscripta, vel aliter de sua innocentia,
 2 dando ei in secreto testium examinandorum nomina. Et tunc cum ju-
 dex audire tenetur, & ex officio in veritatem inquirere. Si secus fecerit,
 Syndicatus reatui erit obnoxius; maximè si præcesserit protestatio.
- 3 Reperta postmodum ex hac informatione, vel testium secreta exa-
 minatione, rei innocentia, contra eum, etiam tunc præsentem, ad captu-
 ram procedi non potest. Quod juribus & Dd. autoritatibus firmatum
 est. *supr. tit. 1. de jud. Adv. & proc. obs. 13. n. 2. & seqq.* Pro qua sententia
 etiam hæc militat ratio: Si enim post capturam reus, quando in pro-
 cessu sive causæ progressu probata est ejus innocentia, etiam sine fide-
 jussore, non expectata definitiva absolutoria, est relaxandus, prout hoc
 apparet *infr. ex obs. 19. hoc tit.* Multò minùs, ubi ante capturam judici
 4 constat de innocentia, reus debet ea gravari, maximè, cum carcer sit
 mala mansio, irreparabile præjudicium propter maximum incommo-
 dum, & aliqualem infamiæ notam, imò species tormenti: *supr. obs. 1. n.*
2. & infr. obs. 16. hoc tit. ab init.
- 5 Propter Identitatis rationem idem sentiendum esse puto, si con-
 stat, delictum esse impunibile. Exemplum legitur *supra tit. 1. de jud. ad-
 vor. & procur. obs. 14. n. 4.* Similia quædum videri possunt apud Me-
 noch. *arb. judic. quest. 80. n. 177. & seqq. usque ad fin.* In quibus casibus
 etiam procurator propterea semper admittitur, ut in persona se sistere
 non habeat necesse, *dist. obs. 14. tit. 1.*

OBSERVATIO XIV.

Pro fidejussore rei sistendi.

AD requisitionem judicis promisit fidejussor sistere reum, qui
 postea captus fuit & aufugit: quæstio est, num adhuc teneatur
 fidejussor? Duo distinguendi sunt casus, aut fuit captus pro ea
 causa, pro qua fidejussor intercesserat, aut pro alio delicto: illo
 fidejussor liberatus est, hoc tenetur Hond. *vol. 1. conf. 111. n. 33.* Jo. And.
in addis. ad Spec. in tit. de accusat. §. sequitur vers. Item quæro. qui tamen
 ibidem sequentia subdit: Si fidejussor vadit ad judicem, quando reus
 est captus, & protestatur, quod illum habet pro præsentato, & quod
 non vult teneri amplius ex sua promissione, tunc (intellige etiam in
 posteriori casu) tutus est: Boss. *tit. de carcer. fidejuss. comm. n. 30.* Ludov.
 de Pegvera *decis. 47.* Honded. *dict. loc.* quos omnino vide, ut & latius
 differentem Fulv. Pacian. *confil. 152.* Cautus etiam sit fidejussor, qui re-
 um sub dictione rursus, sive iterum sistere promisit, ut statim post rei
 præsentationem exponat, se promissioni suæ satisfecisse, & protestetur
 similiter, eamque protestationem, si possibile est, ad acta redigi curet,
 se ulterius teneri nolle, juxta doctrinam Jo. Andreæ *in addit. ad speculat.*
de accusat. in 3. part. §. sequitur. vers. Item quæritur. Quem refert Lu-
 dov. à Pegvera *in quasi. crim. qu. 47. n. 1. pag. 355.* Quos ut & alios refert
 & sequitur Ant. Hering. *de fidejuss. cap. 20. §. 9. n. 17. pag. 402.* Nam etiam
 si dictio rursus, vel iterum in hac materia sit stricti juris, ut non tenea-
 tur fidejussor reum bis præsentare, sed post factam relaxationem illum
 istâ viâ tantum sistere debeat, quod etiam aptius demonstrant illa ver-
 ba germanica, *wiederstellen, wiedereinstellen*, attamen dicta dictio rur-
 sus, vel iterum propriè accepta, verificari potest, in duabus vicibus. *l. u-*
nic. C. ne lic. in una ead. caus. l. veluti. ff. de edend. text. & Bart. *in l. fide*
commissa. §. si quis ducem. ff. de legat. 3. l. 1. §. si cui. ff. ut legat. nom. cavea-
tur. Hac autem protestatione omnem potest præcidere disputandi an-
 sam, ne ultra primam vicem teneatur. Hering. *dict. loc.*

OBSERVATIO XV.

*Ut delinquentes facilius capiantur, nec in fugam se
conjicere possint.*

- 1** Ine mandato speciali neminem capiendum esse præcepit lex *Neminem C. de Exhib. Reu.* Quamquam ab hac lege multi casus, quos hic numerare non est necesse, sunt excepti, præsertim ubi delictum est arrox, & quispiam in flagranti deprehenditur, etiam si clericus sit, quem iudex secularis capere & suo iudici præsentare potest, *Bart. in l. si quis in servitute. ff. d. furt. 2. colum. Sibi Angel. de Peru. Gomez. rom. 3. cap. 9. num. 4. in fin.*
- 2** Aliquoties tamen contigisse scio, quod lictores speciali mandato carentes, in facinorosos etiam in flagranti conspectos, manum injicere noluerint, &, dum illud expectarent, delinquentes aufugerint. Id ut evideretur & delicta non maneat impunita, prudentes & cauti magistratus generaliter mandant apparitoribus, si vident vel audiunt committi homicidium, latrocinium vel id genus aliud publicum delictum, ut statim delinquentes absque ulteriori jussu apprehendant & capturae sistant: Addo, cautius agit, sicuti
- 3** etiam quibusdam in locis laudatissime observatur, quando omnibus civibus in civitate vel aliis subditis serio & sub poena arbitraria imponitur, ubi lictores non illico præsto sunt, vel criminosos sine discrimine vitæ capere non possunt, vel etiam pars offensa, aut ejus interest, aut alius de populo facinorosum solus capere & ad iudicem deducere non potest, quod omnino licet *arg. l. capite quinto. ff. de adult. l. inter dum. parag. qui furem ff. d. furt. Bald. in l. fin. C. d. exhib. re. in l. nec rim. o. rem. ff. quod mer. caus. Bald. in l. cum eod. ff. ad Leg. Jul. pecul. Gomez. de delict. rom. 3. cap. 9. n. 3.* ut ipsi in ejusmodi necessitatis casu opem ferant,
- 4** delinquentes capiant & iudici offerant, ne justam ultionem & vindictam publicam effugere possint. Nec plebecula vana opinio alicujus habenda est, putantis, si lictoribus hac in parte auxilium præstent, suam famam admodum labefactari, cum tamen nihil minus accidat, sed potius
- 5**

tius salutarī iustitiæ inserviant, proximo & publicæ utilitati. In Repub. Venetorum beneficia & emolumenta, ultra impunitatem homicidii, illis conceduntur, qui capiunt delinquentes in flagranti: Cujus meminit Joan. Bonifac. Venet. in *tract. d. furt. parag. 1. n. 31.*

OBSERVATIO XVI.

Pro Judicibus, ut diligentem habeant curam captivorum, ne in pœnam l. fin. C. de Custod. reor. incidant & animæ salutem negligant.

Carcer est species tormenti, & mala mansio mortis æquiparanda. *1*
Item apud Labconem 15. parag. questionem 41. ff. d. jurejur. l. o-
mnēs. 23. C. d. pœn. in C. nullum dubium. 31. quæst. 1. Bart. in l. si ve-
ro. 5. ff. qui satisd. cog. & in l. 1. ff. de cust. reor. Carcer est locus *2*
 horribilis, tum propter privationem conversationis hominum, propter
 immunditiem, quæ in carceribus reperitur. Bald. in *tract. d. carceribus*
cap. 1. num. 2. vs. nam carcer. text. in l. si quis. C. d. custod. reor. ibi custodia
squalore. Imo vero Carcer est vivorum sepultura, bonorum consum- *3*
 ptio, consolatio inimicorum, & amicorum experimentum. Gothofred.
 à Bavo. in *Theorica crim. pract. §. captura. num. 20. pag. 126.* Propterea *4*
 Commentariensis, sive custos carcerum, ut singulis mensibus nume-
 rum carceratorum, ætatem una cum designatione delictorum, propter
 quæ detinentur, eorumque qualitate fideliter significet, judex exigat, ut
 curam & notitiam eorum habere & citius causas definire possit: alio-
 quin punitur in 10. lib. aur. *l. fin. C. de custod. reor.* Quamvis autem hoc *5*
 usum praxeos non recipere quidam asserant: attamen lex posita est, & *6*
 salutaribus rationibus suffulta, adeo, ut si quid contra eam introductum
 sit, id non tam consuetudinem, quam corruptelam, qua carcerati in
 squalore marcescunt, redolere, quivis facile judicabit: Hanc quoque
 legem optime observari Mediolani refert Jul. Clar. *sent. lib. 5. parag.*
fin. cap. 46. num. 4. & in Hispania, ut attestatur Gomez cap. 9. d. d. lict.
num.

num. 7. in fin. ubi annectit, quod non tantum in curia Regali, sed omnibus civitatibus & locis Regni cum incarceratis, certis diebus in quolibet hebdomada, ut brevius & melius eorum causæ determinantur, audientia publica instituat. In præclara quadam Romani Imperii civitate aliquot januis & valvis Curia: inscriptum vidi majusculis literis: *Gedencket der armen Gefangenen*: Quod procul dubio propterea est factum, ne miserorum ulla magistratum istius loci caperet oblivio, sed

7 semper præ oculis, curæ & cordi essent. Humaniter & pie faciunt magistratus, si etiam singulis hebdomadis, & ubi necessitas expostulat, singulis diebus curent sibi referri de prospera vel adversa valitudine carceratorum, præsertim ubi eorum magnus est numerus, ut cibi & potus

8 ratio haberi possit: non enim iisdem ferculis tractandi sunt & agri aut alias molles, imbecillioris stomachi, atque robusti, non & nobiles aut in dignitate constituti, ac plebei, Senes ac juvenes, ne eorum custodia in

9 poenam, cum iactura sanitatis & vitæ, pervertatur: Quod sæpe quam pessime neglectum, à Deo Optim. Maximo quam severissime punitum memini: Nec minus piè, quam prudenter agit iudex, cum captivis seorsim, remoto paululum custode, conferre & ex iis interrogare jubens, num etiam ab eo durius tractentur, cibis, potus, pani albi, aliaque necessaria porrigantur? Franc. Marc. ex *Parlam. Delph. part. 2. Decis. 910.* Non excusabit incarceratorum multitudo, cujus sæpe causa est, quando Princeps vel Magistratus, in locum, ubi resident, omnes ferme captivos convehi jubent: Quo enim eorum sunt plures, eo plures constituendi sunt probi, mites, humani & affabiles custodes ac diligentissimi commentarienses, qui libenter captivis necessaria subministrant, non qui acerbis & ironicis Sarcasmis eos excipiunt, cum pium sit, carceratos sine irrisione molliter & humaniter habere & tractare, ad exemplum Josu. 7. *vs. 19.* Cothman. *vol. 3. resp. 29. n. 117. 118.* neque tales, de quorum vitiis, sceleribus & morum pravitate admodum conqueritur Damhoud. in *pr. crim. cap. 17. n. 3.* quo lectorem remitto, ne & cura simul, & causæ, quas tamen juxta salutarem dispositionem *l. 1. C. d. Custod. reor.* celeriter expedire interest Reipublicæ & divinis ac humanis sanctionibus consentaneum, cum incensione iræ Dei ardentissimæ postponatur: Id quod hac rerum rabe non raro ex oculis fuit sepositum:

11 Unde occasionem sæpe nacti sunt officiales iniqui juxta ac avari inno-

centi-

centibus præsertim in facultatibus fortunæ positis, insidias struendi, in carceres detrudendi, injuriose in luto & squalore detinendi & pecunias extorquendi, parvi pendentes, vel marcescant miseri, vel vivant, & si quicquam ob nimis durum carcerem, famem, frigus confiteantur, talem confessionem non esse spontaneam, sed ex tortura, Natta 12 *conf. 319. n. 4.* Rutg. Ruland. *de commiss. lib. 4. cap. 15. n. 4.* vel saltem formidine torturæ factam, Bart. l. i. §. *Divus. ff. d. quest.* Jason. *d. iorm. cap. 19.* Sunt, qui recordantur tantam alicubi carceratorum irrepressisse negligentiam, ut illi post præterlapsum annum à tempore capturæ vel ab ipsis officialibus primum interrogarentur, quibus de causis in carceres essent conjecti? Verum hæc & similia causam dederunt ex- 13 tremo malo, & fermè totali ruinæ, quam subditi magno ejulatu adhuc deplorant. Quam prædicaturus est curam & visitationem captivorum extremi judicii judex, *Matth. 25.* Quam terribiliter, imò igne æterno illam omittentes puniturus? Judices omnes & singuli etiam 14 in id operam obstricti sunt impendere, ut carcerati usarpata luce vegetari & sublevari possint. l. i. *C. de custod. reor.* Et carcer non tam arctè debet esse conclusus, ut neque aer, neque ventus permeare possit, Cothman. *vol. 3. resp. 29. num. 117.* Sunt tamen latruncultores nonnulli, qui prohibitis subterraneis carceribus utuntur adhuc, imò de illis gloriantur. Magnæ iniquitatis juxta ac inhumanitatis hor- 15 rendæ exstat exemplum recens, quo quispiam rerum imperitus, propter minas, eorumque forte executionis timorem, subterraneo carcere aliquot annos tenebatur inclusus: Qui tandem in lucem protractus, planè stolidus, ingenti tamen gaudio, ac si in cælum elevaretur, perfusus apparuit, & propter aeris intolerantiam decimo (ni relatione fallor) die vitâ decessit. Ecce ingentem pro carcere torturam, & horrendum supplicii genus: Talia hodie feruntur impunia: O stupidas hominum mentes! O pectora cœca!

OBSERVATIO XVII.

Pro iudice seculari delinquentem ab Ecclesia extrahente.

- I** **D**elinquens si ad Ecclesiam confugerit, non est ab ea extrahendus, *c. inter alia, de immun. Eccles.* hanc immunitatem violans dat poenam viginti librarum auri purissimi, *c. quicquid, 17. qu. 4.* Sed ista poena hodie non exigitur, & per desuetudinem illud jus exigendi perdidit Ecclesia, ut attestatur *gl in c. cum multa. in verb. Connubio. 15. quast. ult.* Ang. de Castr. *inter Confil.* Paul. de Castr. *conf. 458. circa fin. lib. 2.* Porro, ne Ecclesiae sint asyla delinquentium & speluncae latronum, communem esse Dd. opinionem & hodiernam consuetudinem, ut licite criminosi in iis, non expectata licentia Episcopi aut Praelati, qui difficiles sese praebere solent, & saepe faciunt delinquentes aufugere, personaliter capiantur & extrahantur, asserunt Jul. Clar. *lib. 5. sent. §. fin. quast. 30. n. 1. & 20.* & Remigius *de immun. Eccles.* quem cum aliis Clar. *dist. 106. allegat*, dicentem: hanc quoque consuetudinem in Hispania fervari. Quae quia verbo Dei *Exod. 21. v. 14.* Boer. *decis. 109. n. 6.* est consentanea & in terris Imperii Romani plerisque in locis observatur. Videatur etiam Damhoud. *in pract. crim. cap. 15. n. 19. & 20.* Prosper. Farinac. *in praxi. Crim. lib. 1. tit. 4. quast. 28. n. 75. & 76.* Cautus autem sit iudex: Nam etiam si non possint, nec debeant esse Ecclesiae asyla delinquentium, tamen non inique praestant miseris humana fragilitate in aliquod casuale incidentibus refugia, ut sint ab injuria tuti, vide Clar. *d. loc.* Nec propter quodvis etiam crimen leve delinquens in templo est capiendus: Damhoud. *d. cap. 15. n. 22.* De perpetrato igitur facto prius se bene informet iudex, quam ad ejusmodi capturam, quae saepe cum tumultu fit, procedat, & quando quis comprehendendus est, serio apparitoribus imponatur, ut sine tumultu, quantum fieri potest, & offensam personarum Ecclesiasticarum capiatur: Ne autem sit, de quo Episcopus, vel ejus Vicarius, vel Praelatus merito conqueri possit, observandum

& hoc

& hoc esse putarim, ut simul, & eâdem horâ licentia ejus efflagitetur, & captura apprehensoribus demanderetur: Idque, propter fugæ periculum & semper suspicandam denegationem: Quod ipsum non nulli locorum scio esse continuæ observantiæ. Neque templum vel alius locus Ecclesiasticus, ejusve immunitas propterea violatur, etiam si contra mentem & gratiam Episcopi aut Prælati fiat abstractio: Sal. *in Aurb. si quis. C. ad l. Jul. de adult. Dâmhoud. in pract. crim. d. cap. 5. n. 25.* Nec quicquam magis convenit viris religiôsis, quam ut operam dent, nedum admittant, quo difficilius contra publicam utilitatem, honestatem & ipsam Ecclesiam graviter delinquentes elabantur, ut condignis suppliciis afficiantur: Quibus si patrociniâ præstiterint, parum abest, quin & sibi metipsis securitatem omnem ab ejusmodi hominibus scelestis sustulerint. In capiendis iis, qui ex carcere, vel aliter detenti ad Ecclesiam aufugerunt, eò minus dubitabit judex secularis, num iterum capi & abstrahi possint: Ipsi namque nullo gaudent privilegio, quia non fuerunt in sua libertate. Gomez. *tom. 3. resolut. cap. 14. n. 6. in fin. vid. & ibid. alios allegatos.*

OBSERVATIO XVIII.

Pro reo & fidejussore, ne, propter fugam è loco carceris, teneantur.

SI alicui domus vel alius locus pro carcere est assignatus dato fidejussore, & ille postea discessit, tenetur fidejussor: Sed pro fidejussore est, ut omni conatu aufugientem redire conetur: Tunc enim, si rediit, non est rupta fidejussio, ac neuter ad poenam tenetur; Carer. *in pr. crim. de indic. §. tertium indicium. num. 30. pag. mihi 103.* Ubi hoc notandum esse monet. Verum, cum non sit semper in potestate fidejussoris, ut redire faciat fugientem, saltem studiosè procuret, ut is ad superiorem convoler, & penes eum de nimis judicis inferioris injusta detentione, vel similibus conqueratur, sic non erit præsumptio criminis contra eum, nec ad poenam fidejussionis tenebitur: Carer. *diß. loc. n. 38. Honded. vol. 2. conf. 94. n. 22.*

23. & *seqq.* Idem est iudicium, si iudex atrociter reo sit minatus, vel is dolo aut facto iudicis aufugiat. Farinac. *in pr. crim. de carcer. & carceratis quæst.* 34. n. 166. ubi plures citat, Hering. *de fidejuss.* cap. 30. n. 86. vel iudex solitus sit de facto procedere, Thom. Gram. *vol.* 39. & 40.
- 4 Capoll. *conf.* 25. Carer, *dict. loc.* n. 38 39. vel iudex inique & indebite, ordine juris non servato, nimirum non præcedentibus indiciis ad capturam processerit. Tunc enim incarceration & captura est nulla & injusta Honded. *lib.* 2. *conf.* 94. n. 7. & 8. Hippol. de Marf. *pr. crim. in §. attingam. num.* 43. & *in tract. de Bannit. in verb. carcerati. n.* 24.
- 5 Surd. *conf.* 182. n. 2. & *seqq.* vol. 2. Injustè autem & nulliter carcere detentus, potest impunè arripere fugam, imò frangere carcerem. Surd. *dict. conf.* 182. n. 6. & *seqq.* Bart. *in l. vis ejus. in pr. C. de probat.* Fr. Gallon. *in tr. crim. tit. de captur. & Carcer. n.* 12. Mascard. *de prob. vol. 1. concl.* 226. n. 26. Menoch. *conf.* 212. n. 54. & *seqq.* lib. 3. Roland. à Vall. *conf.* 40. n. 16. lib. 4. Quamvis promiserit etiam, & fidejussorem dederit de tuto carcere, ut neuter teneatur ad pœnam. Farinac. *in pr. crim. part. 1. quæst.* 30. n. 61. & *seqq.* Honded. *dict. conf.* 94. n. 10. & 14. Menoch. *lib.* 3. *conf.* 212. n. 57. Etiam si promissio fuerit juramento confirmata. Farinac. *dict. loc. n.* 67. Hond. *dict. loc. n.* 16. quæ ad defendendos fidejussores apprimè sunt notanda.

OBSERVATIO XIX.

Quo carceratus reus ante sententiam definitivam, etiam sine dato fidejussore relaxatur.

PEndente agitatione processus criminis, regulariter reus non debet ante ex carcere relaxari, quam secuta sit absolutio per sententiam definitivam *tot. tit. ff. & C. d. custod. reor.* Interdum autem dimittitur præstita cautione vel dato fidejussore. Quomodo autem & quibus casibus hoc fiat, dixi retro in aliquot observationibus hoc tit. *Vide etiam Hieron. Magon. decis. Lucens. 24. n. 12. 13. lib. 2.* Sed numne cautela est, ante sententiam absolutionis definitivam,

nitivam; etiam sine fidejussore liberandi reum detentum? Hanc ex Bald. *l. sed si is. ff. de injus voc. l. nullus, C. d. exhib. reis.* Jason. *l. naturaliter. ff. de acquir. poss. tradit.* Hippolitus de Marsiliis. *in pract. crim. §. quoniam. n. 49. & n. 50.* dicens: Quando tu es Advocatus alicujus accusati, vel inquisiti de crimine capitali, & patet ex processu, quod ipse venit absolvendus & liberandus, ut quia plene est probata innocentia sua: Hoc casu tu potes petere à iudice, ut dictum reum relaxet de carceribus; etiam antequam sit liberatus definitive per sententiam: & iudex tenetur eum relaxare, etiam sine fidejussore. Quod pluries practicavi & obtinui in contingentia facti.

OBSERVATIO XX.

Alia pro fidejussore relaxati, qui post relaxationem aufugit.

PRO & contra fidejussores relaxatorum carceratorum, aliquot observationibus præcedentibus quædam innui: nunc adjicio, quod considerare habet necesse fidejussor, si contra iudicem pœnam exigentem velit se tueri, in casu, quo reum, contra quem nihil relevans erat deductum, è carcere ad fidejussionem suam dimissam, repræsentare non potest: Nimirum, ut videat, an novum delictum supervenerit, propter cujus inquisitionem, vel metuendam condemnationem reus principalis aufugit: Tunc enim fidejussor, ipsum sistere non tenetur, nec ad pœnam, fidejussioni adjectam, est obligatus. Honded. & Hering. *paulo post citato loco.* Quod etiam obtiner, si propter hoc novum delictum nondum est citatus, vel accusatus reus principalis, multo magis, si illud est notorium, ac propterea curiam metuens se conjicit in fugam. Prosp. Farinac. *pract. crim. lib. I. tit. 4. quest. 34. n. 63.* Thob. Non. *conf. 103. n. 5.* Hieron. Gabr. *conf. 181. lib. I. n. 25.* vel an justa de causa iudex reum revocaverit, quæ est, quando super illo delicto, pro quo fidejussor intercessit, nova exstant indicia, primis fortiora & urgentiora: Si enim ea deficiunt, reus non est iterum in carceres conjiciendus, Boss. *tit. d. sent. num. 61.*

nec revocatus comparere tenetur: Ergo neque eum præsentare tenetur ipſius fidejuſſor, qui regulariter in plus non eſt obligatus, quam principalis *l. Grace. §. illud ff. d. fidejuſſ.* Etiamſi promiſſio facta ſit de
 5 repræſentando, cum clauſula, toties quoties, quæ intelligitur ſecundum naturam judicii, ſcilicet, toties quoties opus fuerit, & donec opus fuerit, ut ſiſtatur. Honded, *vol. 1. conſ. III. n. 28. 29.* Hering, *de fidejuſſ. cap. 20. §. 9. n. 23. 24. 32.* Atqui novis non ſupervenientibus indi-
 ciis, non eſt opus, reum præſentare, *arg. l. 2. ff. ſi quis caut. & l. cum quarebatur. §. pen. ff. judic. ſolv.* Ac proinde, ſi in ejusmodi caſu Judex buſiæ ſicali favens præſentationem rei, vel propter eam non factam, pœnam fidejuſſioni annexam exegerit, obſtabit ei exceptio, *l. dolo facit. ff. d. dol. except.* Proſper. Farin. *in pr. crim. lib. 1. tit. 4. qu. 34. n. 64. & ſeqq. & n. 68.* refert exemplum, quod obtinuit in praxi. Prædicta in tantum obtinent, etiam ſi judex dicat, ſe velle reum non
 6 ex nova cauſa, ſed antiqua, ut ei non credatur, niſi mediante juramento ſuam aſſertionem confirmaverit, Farinac. *diſt. loc. n. 32. & ibid. allegat. DD.*

OBSERVATIO XXI.

Projudice contra captivos, morbos ſimulantes, quomodo ipſorum ſimulationes & fraudes deprehendere & cognoscere poſſit.

1 **M**ulti, tam experientia, quam Medicorum ſcriptis teſtibus, capturam timentes, vel ex carcere liberationem, vel torturæ, vel pœnæ meritæ evitationem ſperantes, morbos ſolent mentiri. Sunt, qui ſe mente captos, aut inſanos, aut mutos & ſurdos, alii miros tumores, ulcera phagedænica & Chronica, membra paralyſi emortua ac torpentia, corpus epileſia afflictum effingunt: Alii fucatis coloribus ſe pallidos exhibent, tibias ſibi medicamenti adeo lacerare norunt, ut quemvis facile ad commiſerationem commoveant. Cujus artiſicii validi mendicantes ad extorquendam elemoſynam, & pecuniam corradendam multum ſunt edocti: Qui etiam

iam eodem fine ducti, interdum sese Dæmoniacos assimulant, aut Enthusiasum pati, aut in Ecstasi rapi. Mulieres interdum uteri suffocationem, aut imprægnationem fingunt. Sunt qui quidem morbum non plane mentiuntur, sed sub levioris morbi, quo sunt affecti, velamento, atrociozem, imo atrocissimum sæpe simulant: Quæ quidem simulatio nonnullis, præsertim delicatulis, connaturalis est, & nullam præ se fert fraudem, in aliis autem, præsertim captivis, est fraudulenta. Quippe, quod ex ejus causa ad optatum finem pervenire studeant. Febre afflicti leviuscula, dolore nullius ponderis molestat, aut animi levi deliquio apprehensi, adeo sese excruciant, adeo vociferantur, tam anxie se huc atque illuc jactitant, tot absurdos & inconcinnos actus effingunt, adeo illico mœrent & pallent, ut etiam Medicus non usque quaque peritus, vel eorum naturæ & moris ignarus, facile dijudicet, eos magno quodam morbo detineri, aut de vita periclitari, cum vix quicquam consideratione dignum patiantur. Quamvis contra reperiantur, qui morbos quoscunque atrociore, anxietudines & dolores infestissimos tam patienter tolerant, ut eos ægrotare vix quisquam dixerit. In hisce autem & casibus similibus Judices, ne iis imponantur, & ut de rei veritate reddantur certiores, ad petitos & medicorum judicia, ad quos etiam ejusmodi determinare pertinet, se conferunt. Verum enim vero, cum iudicibus non semper præsto sint Medici periti, vel si essent vel maxime, nihilominus majoris securitatis ergo multum expediat, ne ipsi in rebus ejusmodi & in fraudibus cognoscendis sint plane peregrini, huc referre ex usu esse censui, quæ scribit Paul. Zachias, in *quest. Medio-Legalibus lib. 3. tit. 2. quest. 2. 3. 4. 5. & 6.* Quinque potissimum modis deprehendi possunt ij, qui morbum aliquem se pati simulant, & primo, si utamur nonnullis conjecturis externis, non tam ad Medicum, vel potius ad ejus artem, quam ad quemlibet alium pertinentibus, & ad ipsos præcipue Judices, & Jureconsultos: atque hæc de causa non debet Medicus, qui in his solidum ac verum ferre judicium desiderat, ex quo honorem sibi, non autem dedecus, aut ignominiam conciliet, contentus esse solis iis indicitiis, quæ Medicæ artis propria sunt, sed multa ab amicis, à familiaribus, à propinquis, à vicinis, ab ipsis denique iudicibus interrogare debet, & causam suspicionis, ob quam morbum potius esse fictum

factum, quam verum existiment, diligenter, & magna cum cautela rimari; Hoc indicio usus ipse Galenus & deprehendit servi cujusdam domum, qui medicamentorum nonnullorum appositione tumorem sibi ingenu excitaverat, ex quo impediri se ad itinerandum Domino suo persuadebat, qui secum illum ducere longo in itinere desiderabat: Percontatus enim Galenus de servi natura, de moribus, de animi affectibus, facile venit in cognitionem, ipsum servum ancillam quandam deperire, quam ne deserere cogereur, neve ejus aspectu, & familiaritate, seu potius consuetudine privaretur, si Dominum sequi per tam longum iter cogereur, genuum dolorem se pati simulavit, cujus rei ut fidem faceret, per Thapsiæ appositionem ea in parte tumorem excitaverat, cujus malitiam Galenus non modo ex artis Medicæ præstantia, sed prædicta industria usus, & apto medicamento tumori appposito, fraudem detexit, tumore & inflammatione illico evanescente, magna cum sui nominis gloria. Consideranda ergo, ut dixi, personæ, quæ morbum simulare præsumitur, status & conditio, & alia ab extra advenientia, maxime præ oculis habere oportet causam, quam possibile est, eam habere simulandi, ut si tormentis subjienda, si in judicium trahenda, si in carceribus detinenda; Nam facta circa hæc diligenti animadversione, facile conjecturæ nonnullæ sese offerent, ex quibus in veritatis cognitionem levi negotio perveniemus.

- 5 Secundo, deprehendi potest simulatio ex specie morbi, qui simulatur, consideratis causis externis, corporis habitu, ætate, antea vitæ ratione, & hujusmodi. Nam, si quis hesternæ die bono videbatur corporis esse habitu, coloris laudabilis, & vitam degebat frugalem absque eo, quod insigniter in usu sex rerum non naturalium peccaverit, hodie, vel irrationabili temporis spatio cachecticus appareat, vel Hydropicus, vel Istericus, vel tumore aliquo subito prehendatur, hunc, facile conjicitur, morbum per fraudem simulare, cum difficile ac pene impossibile sit, illum cum tali vitæ institutione, eo corporis habitu dotatum absque alio præcedenti morbo, aut causa aliqua procatactica, & evidenti in aliquam prædictorum morborum speciem tam derepente lapsum esse. Eadem esset ratio de illo, qui cum in quiete sit, neque laborandi, aut sudandi occasionem ullam habeat

habeat, & se exponendi aeri frigido, diceret, se dolorem pleurítico detineri; Nam tunc facile est, ipsum simulare, quia pleuritis absque iis præcedentibus evenire non solet ut plurimum. Eodem pacto quoque, si quis repente insanus appareat, non prægressa aliqua causa evidenti, neque quicquam præteritis diebus à suo naturali statu in colore, in oculorum aspectu, in loquelâ, in animi pathematis immutatus, suspicandum est, eam esse simulatam insaniam: Non enim morbi hujusmodi à Melancholiâ originem ducentes, tam derepentè irruere solent.

Tertiò, qui simulant morbum,prehenduntur ex abominatione, & difficili admissione remediorum, quæ ubi verè ægrotarent, maxime convenirent, qui enim non ficto morbo afficiuntur, faciliè patiuntur, se remediis adjuvari, imò magno existente morbo, ut exempli causa, si dolore acerbissimo, & infestissimo affligantur, ultro ipsos Medicos deprecantur, ut nihil machinari omittant ipsimetque ferrum & ignem efflagitant & admittunt, etiam his multò majora toleraturi. Contra autem, ubi verè non ægrotaverit, aut leviter afficiantur, vix externa remedia, & quæ absque molestia in usum trahi possunt, admittunt, sed procrastinantes nihil executioni demandari permittunt.

Quartò,prehenditur simulatio ex iis, quæ aliàs consequi solent, nempe ex accidentibus, symptomatisque ipsos morbos concomitantibus, & ad hoc exquisito, ac diligenti examine ponderanda, & animadvertenda in quolibet morbo, qui simulari præsumitur, signa & accidentia, quæ à scriptoribus in eorum morborum enarratione recensentur, ex quorum absentia, aut in parte, aut in totum faciliè venire licet in cognitionem simulationis.

Ultimo loco, alia nonnulla sunt, quæ non concomitantur à principio ipsos morbos, sed eos consequuntur, hæc etiam in consideratione habenda, ubi enim desint, de simulatione suspicari licet. Nam siquidem, exempli gratiâ, servus ille, de quo supra meminimus, verè ægrotasset, tumor ille genu majorem indies dolorem, & inflammationem excitasset, febrem accendisset, & in pus facili negotio conversus esset, unde novæ febres, novique dolores emanassent. At horum nihil ad eum tumorem subsequi fuit necessarium, quia medicamento externo fuerat excitatus, unde facile fuit, illum contrario medicamento reprimere. Eadem quoque ratione, ubi acerbò ac magno dolore affigi, se

quisquam dicat, si id est verum, dolore procedente, nihilque remittente, necesse est, eum (præcipue si maximè sensitivæ, ac nobilis partis fuerit, ut stomachi) subsequi frigidos sudores, vomitus biliosarum materialium, anxietudines, pallores, partium extremarum refrigerationem, febres, inflammationes, malam tolerantiam, aversionem à cibis, & alia hujusmodi symptomata, vel omnia, vel magna ex parte, sin minus, nihil ex his prorsus subsequitur. Sic etiam ubi furore, vel insaniâ quis verè detineatur, oculorum obfuscatione, vultu tetrico & incomposito, intuitu torvo, perpetuis vigiliis, & similibus accidentibus, morbum consequentibus, conspicuam faciet veritatem.

8 Sed quoniam hominum malitia tanta est, ut etiam nonnullis mediis utantur ad suam simulationem, pro vero quodam stabiliendam, & falsitatem eorum congerendam, ut eo pacto facilius, & judicibus, & Medicis imponant; Advertendum est, nonnullos sibi pulsus aliquo artificio solitos immutare, vel penitus abscindere, urinas etiam adulterare, tum in colore, tum in substantia, tum in contentis, item totius corporis vividum colorem in lividum, seu pallidum adulterare, & alia multa his non dissimilia confingere, quæ faciliè non advertentem Medicum, seu imperitum, & multo magis Judices inexpertos, & qui Medicinam minimè callent, decipere possunt; id circo ad horum fraudem detegendam, ubi febrem aut animi deliquium tales simulare suspicati fuerimus, brachia tentare oportet, ne aliquo vinculo constricta sint, aut pedum quoque arterias investigare; Nam impossibile est, si hæ perferantur carpi, arterias non moveri, aut non perferantur, itaque fraudem tunc subesse Medicus suspicatus, ad alia procedat tentanda, quæ sua industria sibi in eo casu dictabit. Quin etiam aliquid causati, ut pericularum, vel postularum eruptionem, vel simile quidpiam corpus totum denudari, & brachia ipsa præcipue curabit.

10 Porro, si de urinis suspicio aliqua insuper accesserit, tunc præceptis utendum à Gordonio traditis, in libello de urinarum cautelis, sed unica in omnibus casibus cautela est, ut urinas coram nobis, ubi fraudis suspicio aliqua sit, mingendas curemus, & diligenter advertamus, ne re aliqua adulterentur, quod vel sub strato, vel alibi celebatur: adulterantur enim urinae, quando exempli causa, pro illis ostenditur vinum, quod faciliè odore suo se prodit, præcipue si matulam exagitaveris. Deinde

Inde in vino nulla contenta, in urina quasi semper aliqua. Interdum pro urina ostenditur Hydromel; hoc est, liquor ex si liqua & melle, & hic facit spumam citrinam, quod deprehendes, si ex una matula in aliam eam transfundes. Deprehendi etiam potest cum his ex omnimoda contentorum absentia. Est etiam, quando ostenditur urina sanguinolenta, & hoc, vel ob mixtionem alicujus rei, vel ob præcedentem comestionem Indicæ ficus, quæ sanguineam urinam reddere facit, ut testatur Matthiolus in *lib. prim. Dioscor. cap. 145.* Donat. Marcell. *lib. 4. Hist. Med. Mirab. cap. 129.* & Ovied. *lib. 8. Indic. histor. cap. ult.* Potest etiam urina sanguinea reddi, imò ipse sanguis ob retentionem Cantharidarum in manu, sed hoc non sine aliquo periculo, & dolore experientis fiet, ita ut facile suæ fraudis poenam reportaturus esset. Urinæ item color intentior redditur longâ ipsius retentione, decubitu quoque super renes, violento motu & exercitio, & omnibus rebus, quæ corpus & ipsos præcipuè renes possunt excalefacere. Quin etiam remitti ex industriâ potest urinæ color, ut ventriculi dolorem ex cruditate quis prudentius, imò malitiosius simulet, etiam aquæ admistione, sed ipse faciei color vividus horum malitiam irritam facit, cum, ubi longâ ventriculi cruditate, & ob eam dolore quis molestetur, impossibile sit, faciei colorem non immutari & in albidum pallidumve verti, & alia accidentia huic morbo familiaria non comparere, licet etiam faciei color adulteretur facillimè plerisque suffitibus, præcipuè ex Sulphure, & ex Cumino, quod etiam bibitum idem præstat, ut notavit Dioscorid. *lib. 3. cap. 60.* & ibi Matthiol. & Ruell. *de nat. stirp. lib. 3. cap. 44.* Sed pallor, quicumque suffitu procuratus, facile deprehenditur lotionem ex rebus abstergentibus, ut ex aqua hordei cum aceto, aliisve medicamentis ejus facultatis.

OBSERVATIO XXII.

Pro Judice, ut in capto reo simulationem morbi, cum defectu animi, & sensus amissione, veluti syncopem, apoplexiam, epilepsiam, ecstasim, & alios cognoscere possit.

- 1 **M**Orbos, qui cum defectu animi sunt, licet difficulter simulari
 2 posse, quis credat, eò tamen malitia hominum processit, ut
 3 hos ipsos tam aptè, tamque adpositè effingant aliqui, ut inte-
 4 rim tantò difficilius simulatio deprehendatur, quantò mi-
 5 nùs de simulatione suspicamur: Sciendum ergò, quòd cum hi omnes
 6 morbi ratione partis affectæ, quæ vel caput est secundum interiorem
 7 partem, & maxime secundum ventriculos, vel cor aut per se, aut per
 consensum, vel utrumque simul, & ratione symptomatum, quæ magna
 sunt, magni & ipsi revera sint, necesse est, non possunt, nisi à magna
 causa provenire, & consequenter non possunt hominem multum non
 lædere, sed peculiarius de singulis. Simulata Apoplexia ab ipso exitu
 facillime deprehendi potest, quia vera, vel in mortem, vel in paralyfin
 perpetuò degenerat, cumque ejus accessio tertiam diem non pertran-
 seat, facile est, ab ipso eventu veritatem rei elicere. Quod si in ipsa
 accessione urgeat veritatis cognitio, hoc facile fieri potest, valida reme-
 dia adhibendo, nempe fortes revulsiones per dolorosas ligaturas, &
 ferum multum inducentes, per cucurbitulas cum multo igne apposi-
 tas, ac per vim avulsas, per inunctiones, & cauteria, quæ omnia habebunt
 eundem finem, quem verbera diximus habere in insanientibus. Sed
 præ omnibus veritas constabit per applicationem sternutamentorum,
 impossibile enim est, ex eorum vi, simulantem non excitari, & ad sen-
 sum volentem nolentem non redire. Eadem verò in Epilepsia locum
 habent, quo indicio usus doctissimus Medicus Sanctorellus & virgi-
 nem, simulantem se Epilepsia detineri, falsitatis redarguit, ut narrat ille
 in sua *anteprax. lib. 7. cap. 19.* In Ecstasi quoque eadem in usum con-
 vocari possent, Sed de hac major difficultas est ob causam, propter
 quam

quam simulari solet, non enim simulatur à reis ad poenas evitandas, & ad tormenta declinanda, sed ab Hypocritis quibusdam ad homines decipiendos & sanctitatis nomen sibi conciliandum. Vulgus enim, fraudis nescius, raptum illum non adeo visu frequentem, tanquam rem supernaturalem & miraculosam admirans, eos veneratione potius, quam tormentis dignos dijudicat, neque permittit illos molestari: aut huiusmodi experientiam per proposita medicamenta de illis sumi. Paul. Zach. in *quæstion. Medico Legal. lib. 3. tit. 2. quæst. 6.* Qui etiam *lib. 4. tit. 1. quæst. 6.* recenset signa naturalis & non fictæ Ecstasis.

Animi defectum, lipothymiam, & præ omnibus syncopem deprehendere, quando efficta sit, aut vera, non adeo operosum diligenti Medico est, quippe qui notum habeat, à quibus talia symptomata originem trahant & quænam ea consequantur. Impossibile enim videtur, quædam ad amissim posse representari in ficta syncopi, ut in vera eveniunt, veluti sunt pulsus languidi, parvi, remissi, sudores frigidi, totius quoque corporis refrigeratio, squalor item faciei, & pallida mortis imago. Hæc enim in vera syncopi omnino apparent, & magna etiam ex parte in animi defectu & lipothymia: At ubi tales affectus simulati fuerint, pulsus constabunt, nisi fraus etiam circa hoc lateat, neque sudores aderunt, neque extremorum frigus, nec squalor, ac pallor faciei, nisi hic etiam ante sit procuratus: Nam aliquando, ut vere se ægrotare vel ipso aspectu demonstrent versuti & callidi homines, suffitibus nonnullis, aliisque mediis colorem faciei immutant ex vivido in pallidum. Quam malitiam deprehendemus, primo, si, ut consulit *Silvaticus cap. 14. de his, qui morbo simul.* malitiam malitiâ superare tentemus, & tanquam præsentaneum remedium ad concidentes hominis vires, aquas aliquas odoriferas, vinum Malvaticum, acetum rosatum, seu caryophyllorum pro faciei lotionem ipsis proponamus, & nobis præsentibus in usum id medicamenti trahi studeamus. Deinde, considerentur artus disco operti, & universum quoque corpus, nam si pallor suffitibus sit procuratus, reliquum corpus non pallefcit, sed suum nativum calorem servabit.

Quod si per ebibitum aliquod medicamentum pallor sit excitatus,

tus, difficilior quidem erit, hanc fraudem deprehendere, quia neque locutioni cedit pallor, neque particularis erit: sed toti corpori communis. Consideranda tamen in hoc casu reliqua accidentia, nam fieri nequaquam potest, tantum pallorem non habere secum aliquod magnum accedens, ut extremam debilitatem, lipothymiam, syncopem, vomitum virulentum ac molestum, aut aliam quandam vigentem evacuationem, vigilias continuas, dolores acerbissimos, & his similia, quæ, si non apparent, procurati palloris suspicionem facient. Sed in syncopi, quam simulari suspicamur, considerandus etiam prægressus ægri status, & causæ omnes, tam internæ, quam externæ, ut pateat, an consequens fuerit, ex his syncopæ hominem affici, quæ omnia perspicaci Medico cognitura erunt facillima.

OBSERVATIO XXIII.

Pro Iudice, quomodo cognoscere possit Furoris sive insania simulationem in incarcerato.

I **M**Orbus fere nullus est, qui facilius & frequentius simulari soleat, quam insania, nullus item, qui difficilior possit deprehendi. Unde proculdubio Cautela adinventæ, existans apud Cæpoll. in suo tract. cautelarum. caut. 2. num. 7. pro delinquirente, ne decapitetur vel criminaliter puniatur de delicto, etiam ante furorem commissio, ut nimirum fingat se furiosum sive dementem: citatur ad hoc Bald. & Jacob. de Alva. in cap. 1. an ille, qui interf. fra. Dom. sui in usibus feud. Furor enim loco pœnæ sumitur, nisi appareat de ejus fictione, text. in l. observar. ff. de curat. furios. & in l. divus. ff. de off. Præs. Quapropter Iudicem oportet diligenter & plene cognoscere, aliquem esse furiosum, cum multi tales se fingant. Menoch. lib. 6. præf. 45. num. 23. & esse cautum, ne facile credat, delinquentem esse furiosum, ut carcerem & criminis pœnam evitare queat, sed ipsum retineat, dict. textib. & variis interrogationibus tentet, factaque ejus consideret, usque donec certior reddatur, numquid furiosus sit, nec ne.

Hoc

Hoc Consilii promant J Cti. Verum enim vero vix de furore, an verus sit, an vero fictus, Judex erit certior, nisi præterea ad peritorum Medicorum cautelas & judicia recurrat. Inferenda itaque & eorum locum commodum hic esse, omnino censui, quæ scribit Paul. Zach. in dict. suo tract. de question. Medico-Legal. lib. 3. tit. 2. quest. 5. num. 3. & seqq. Insania, quæ & facilius potest, & frequentius simulari solet, aut simplicem Melancholiam, aut cum furore conjunctam repræsentat (potest & eodem modo simulari fatuitas, adjuncta etiam surditati, & mutitati, quæ tamen rarius simulatur.) Interest inter Melancholiam & furem, nimirum, quod illa affecti in quiete sint, timidi, tristes, animoque demisso, hoc autem laborantes in perpetuo motu, sine ulla requie, audaces & iracundi. In mentem ergo revocanda in hoc casu maxime sunt signa utriusque morbi, à Doctoribus in suis practicis diligentissime tradita: Consideranda enim primo facies, quæ in his, qui vere melancholici sunt, aut furentes, tendit ad quasi terreum colorem vel lividum, aut est ultra consuetum rubicunda, sed cum quadam lividine ob melancholiæ admixtionem in furentibus præsertim, & præcipuè secundum oculos, qui tamen in Melancholicis colore sunt fusco, ex ipsorumque maxime intuitu interni melancholici humoris copia, & turgentia transparet: fixantur enim aliquando ita, ut ægrotantes stupidi appareant: in aliis nonnullis excavantur, & in oculorum cavitatem quasi se retrahunt, & abscondunt, quod frequentius in furentibus evenire solet: cum accessio instat, sanguinolenti fiunt cum tortuositate quadam, venæ intenduntur, genæ interdum rubent, si sanguis Melancholiæ sit admixtus, corporis durities quædam, & non consueta apparet nigrities, se ipsis fortiores evadunt, iracundi fiunt, minimaque ex causa exandescunt, clamant, vociferantur, ablentibus, præsentibus minantur, torvo aspectu sunt, & violento corporis motu formidabiles. Quilibet ergo videt, quod hæc omnia simul non tam facile effingi possint: Et, si animum prudens Medicus adverterit, ex plurimorum supra dictorum ablentia, aut præsentia sine magno negotio deprehendere poterit, quando furor, aut Melancholia vera, quando vero simulata. Adest insuper præter hæc omnia signum maximopere considerabile, quod est perpetua vigilia, qua tam furentes omnes, quam Melancholici magna ex parte perpetuo affli-

afficiantur, vel ob humoris ipsius, qui cerebrum obsidet, siccitatem, vel ob quam plurima phantasmata, quæ imaginationi præsentantur, & illa quidem maxime afficientia primum ipsum sensum, adeo enim vivida sese illi offerunt, ut non aliter, ac si vera, & realia essent, ipsum moveant, ob quorum indefinentem oblationem vigilia excitatur, his ægrotantibus adeo molesta, & damnosa, ut recte dixerit Celsus, somnum in his tam difficilem esse, quam necessarium, itaque hoc uno signo considerato, aliquando deprehendere licebit eum, qui furorem simulat. Impossibile enim est, hunc consueto somno non capi, ac præter morem per longum tempus, vel volentem vigilare, ubi causa interna eum vigilare non cogat.

6 His consideratis, ad externas, prægressasque causas oculos animumque convertamus, ad sciendum ad horum morborum procreationem requiri, & perseverantiam, & magnitudinem causarum, quia ejusmodi morbi non fiunt, ut alii derepente, aut modico tempore, sed queniadmodum ob naturam peccantis humoris, qui motus est tardissimus inter alios, cum sua natura crassus & terrestris existit, hi morbi longi sunt, & maxima cum difficultate terminantur, sic habent quoque principium, & insultum maxime diuturnum. Ergo considera externa ex antecedenti, quoad magnitudinem, an sufficiens nimirum fuerit, nec ne, ad talem procreandum morbum; annotanda etiam ipsius causæ perseverantia, per quam potuerit longo temporis spatio humor multus atrabilarius in corpore aggregari, & inde spiritus infici, ac mens ipsa consequenter depravari.

7 Præterea considerata sunt, quæ solent hujusmodi morbos præcedere: accidentia nempe quædam in ipso ægrotante, ut enim patet ex Hipp. sententia *Aphor. 6. num. 23.* Melancholiam & consequenter illi similes passionem præcedere solent timor & mœstitia, per longum tempus perseverantes: ægri insuper vigiliis & inappetentia molestantur, somniisque melancholicis ac turbulentis, si quando somno indulgere possunt, perturbantur, hominum conventum, præcipue gaudentium & lætantium, fugiunt, intra se loquuntur, & obmurmurant, aliquando absque causa lachrymas effundunt, neque propriæ mœstitiæ, timoris aut fletus causam ullam, quæ satis faciat, redderunt, ubi horum ergo nihil præcessisse comperias, sed ex abrupto

Me-

Melancholiam, aut furorem irrepsisse, de simulatione non solum, quantum est ex hoc, suspicari prudenter licet, seu quasi certitudinem habere: quod prudenter etiam annotavit Silvatic. *cap. 10.* de hac eadem materia verba faciens. Nam maxime ad id advertendum, quod dictum, quod hi morbi nunquam derepente, aut ex abruptoprehendant, absque dictis per aliquod saltem tempus prægressus, quod non solum verissimum est in his, qui alias nunquam insanierunt, sed etiam in illis, qui per circuitus quosdam insaniunt, aut furiunt, hos enim instante tempore, quo delirare soleant, contemplari licebit consueto magis tristis, ac moerentes, solitudinem eligere, secum ipsis mullitare, tandemque in apertam insaniam, aut manifestum furorem labi: imo & hoc ipsum in morbis omnibus melancholicis, aut qui melancholiæ vitio fiunt, experiri licet, maxime cum per circuitus moventur, ut in Epilepsia, in Quartana, & aliis. Videbis enim in Quartanariis (quorum abundantia facilius id experiri nobis permittit) ea die, qua febris instat, per multas horas ante, imo per totam diem desidiâ quandam, & tristitiâ, coloris mutationem, membrorum gravitatem pati, & huiusmodi alia, quæ quilibet ex se observare potest. Hoc, cur ita fiat, superius annuimus, dicentes, fieri ob humoris Melancholici naturam, qui tardissimi motus est: unde vides, quantum etiam ipsa febris, cum ab eo humore originem habeat, tardi motus sit, non solum respectu temporum universalium ipsius morbi, cum & principium, & augmentum, & statum, & declinationem habeat quam longissimam, sed etiam respectu temporum particularium in ipsis accessionibus. Non enim nisi de quarto in quartum repetit, & eadem tempora, ut universalis morbus, longissima habet. Cum ergo etiam in his particularibus morborum accessionibus constet, præcedere per multum tempus ea signa, quæ diximus, id multo magis habere locum in furore, & melancholia, necesse est, quia nobiliorem partem obsidet humor, nempe caput, cui totum corpus consentire, dubium non est, quod si talia non appareant, simulationis suspicio subest.

Cæterum, ex ipso insaniendi modo potes etiam aliquid veritatis elicere, aliis adhibitis adminiculis: si quidem, qui vere insaniunt, habent ut plurimum quasdam hæreses, & imaginationes absurdissimas circa quædam particularia, circa quæ ut plurimum dementiunt, multaque effu-

effutiant, ac deblaterant. Alii enim se mortuos esse putant, id circo comedere, bibere, loqui, aut quicquam agere recusant, at talem insaniam nunquam simulabunt, qui per fraudem alios decipere student. Alii se in aliqua parte corporis ulcera maligna, apostemata, tumores ingentes, & huiusmodi pati somniant, alii capite se carere autumant, alii se ad æternum damnatos ignem prædicant, neque amplius servari posse, alii denique alia absurda imaginantur, & circa eam rem, cujus occasione delirant, interrogati, perperam respondent, & manifestissime se insanire ostendunt, circa alia tamen prudentes aliquando responsiones reddunt, ita ut vix crederes, eos ullo modo insanire, aut mente motos esse. At ubi ficta insania sit, non modo circa id, cujus causa insanire se fingunt, extra rem respondent, sed etiam circa quæcunque alia, imo maxima cautela utuntur, ne quicquam prudentur dicant, aut faciant, putantes eo modo eorum fallaciam deprehensum iri: non tamen ob id negaverim, esse ex insanientibus nonnullos, qui nullatenus ad rem respondent, eo quia non circa peculiare quoddam insaniant, sed considerandum admoneo, quod ubi talis insania simularetur nimirum circa particularia, ut exempli gratiâ, si aliquis simularet, se insanire affirmans se mortuum esse, tunc si hic etiam circa alia omnia insanire se loquendo ostenderet, simulationis suspicionem faceret, & affectatæ insanix. Difficillimum tamen profectò est, ex solo insanienti modo, & ex simplici observatione verborum, & actuum absurdorum deprehendere veram insaniam, quare alia quoque adminicula adhibenda sunt.

IO Denique nonnulla indicia ad insaniam deprehendendam proponuntur, scio doctissimum & experientissimum quendam Medicum, cujus nomen iustis ex causis non profero, cum sibi oblatus esset is casus, in quo de simulata insania ambigebatur, insanum illum multis verberibus affici illico iussisse, eo fine, & intentione, ut si verè insaniret, iis verberibus humores ad vapulantes partes diverterent, sin verò simularet, eorundem verberum virtute vel nolens resipisceret, ut res ipsa commonstravit. Itaque hoc indicio nobis quoque uti licebit, & ubi ab eo opere, humana pietas non distraheret, saltem minis primùm, & timore incusso de veritate certiores fieri quæramus. Quod si non sufficiant minæ, non erit ab illo abstinendum.

II

Alia via est, ut omni conatu, ac clam, quantum fieri poterit, com-

movera-

moveamus in eo, qui insanire se simulat, animi affectus, præcipuè verò spem, iram, lætitiā, & alios his congeneres, ad quorum excitationem, si, ut par est, afficiatur, qui insanum se fingit, de simulatione suspectum se reddit; quia in verè insanientibus, præcipuè autem Melancholicis, & furentibus nulla spes, neque ulla lætitiā, neque ira, aut exandescencia, nisi vana, & ex nulla occasione convenienti, sed præter rem omnino apparet, nec quicquam ad unius vel alterius affectus commotionem irritantur: Est enim in illis mens veluti alligata, & fixa ab ipso humore Melancholico, & ita in phantasmatibus sibi ab eo humore præsentatis abstracta, ut ad alia nequaquam se convertere possit, non secus ac somniantes facerent, si circa illos quicquam existeret, quod eos ab eorum imaginatione, & somnio distraheret. Contra ergo, ubi insania simulata 12 sit, vix fieri poterit, quin homo conceptæ spei, aut lætitiæ signum aliquod in verbis, in gestibus, in ipsa saltem facie non patefaciat, ex quibus signis, si & alias conjecturas adhibebimus, facile simulationem deprehendere nobis licebit. Ultimo loco ad interrogationes devenire licet, sed ab his facile sese extricant, qui simulant, ad rem nequaquam respondentes, & idcirco difficile est, ex his quicquam, quod ad rem faciat, elicere. Cæterum, à nonnullis affectatur insania, medicamentis quibusdam procurata, ut pœnas vel carceres effugiant. Multa eorum recensuit datā operā Silvanicus, quæ apud ipsum vide *in lib. de his, qui morbo simul. cap. 10.* multa etiam habentur apud rei herbariæ scriptores. Igitur, ubi huiusmodi suspitioni daretur locus, contrariis medicamentis, & antidotis contra procuratam insaniam pugnandum: Nam vel ea medicamenta calidiora fuerunt, vel frigidiora, utraque varietate symptomatum se produnt, sed calidiorum in hac re minor usus, quod potius brevem quam longam insaniam procurare possint, tamen contra ipsa infrigidantibus pugnandum, contra frigidiora autem calefacientibus. In omnibus autem Theriaca, & Mithridatum suas vires exercent. Interimque frictionibus, cucurbitulis, ligaturis, & omni diversionum ac revulsionum genere insistendum; ut à capite tetros vapores prohibeamus, ipsumque, quantum fieri possit, expurgemus. Sed procuratæ insaniæ non contemnendum signum erit, imò magis hoc in casu habebit, quàm in aliis, si ex abrupto, & derepentè appareat, præcipuè si ex fatuitatis genere sit.

14

Sunt præterea tam à JCtis, quam Medicis annotata signa communia, non sanæ mentis humanæ, sive furoris: Negligere scilicet, non negligenda, & plurimi facere ea, quæ minimi facienda sunt, tristici, ubi gaudendum est, gaudere, ubi tristitia opus est, timere, quæ nullius timoris causâ existunt, non timere, quæ maximè timenda sunt, minima ac puerilia admirari, maxima & admiratione dignissima oscitanter prætergredi, amare ea, ac eos, quæ, aut qui odio habendi sunt, odio autem habere ea, vel eos, quæ, aut qui, amore sunt prosequendi, sperare ea, de quibus spes nulla superesse potest, ea verò desperare, quæ de facili succedere parata sunt, desiderare, quæ minimè sunt desideranda, ac in his delectari, in quibus nulla delectatio esse solet, fugere, quæ appetenda sunt, & appetere, quæ sunt fugienda, verecundari in eorum conspectu, in quorum minimè decet, in eorum verò, quorum decet maximè, non modò non verecundari, sed aspectum eorum audacter, ac cum temeritate sustinere, irasci, quibus minimè irascendum, aut excedendum est. Hæc omnia ab homine sanæ mentis simulari posse, difficillimum erit. Ubi itaque contrarium reperitur, simulatio facile deprehenditur. Ut itaque iudex bonum fetat iudicium, an captivus insaniat, an verò furorem sive insaniam fingat, ipsi juxta ea, quæ dicta sunt, veniunt considerata quatuor. Primò facta & verba. Secundò animi passiones. Tertiò signa à Medicis tradita. Quartò causæ prægressæ. Si quid insuper signorum sive præsumptionum specialium, pro re nata iudex deprehendere potest, ejus industriæ & dexteritati relinquitur. Plura à JCtis observata & tradita huc speciatim referre nolui: passim enim apud illos reperiuntur, & recensentur à Masc. de prob. concl. 502. vol. 1. & concl. 824. 825. 826. vol. 2. Menoch. de præsumpt. lib. 6. præf. 45. & conf. 82. lib. 1. Petr. Heig. lib. 2. quæst. 38. ubi possunt videri.

Ob-

OBSERVATIO XXIV.

*Quomodo Judex captivi ulcera, an medicamentis
procurata, aut efficta, an vera sint, facile cogno-
scere possit.*

Ulcera qui fingunt, scribit Paulus Zachias in *quæst. Medico-Legal. lib. 3. tit. 2. quæst. 3. n. 4. & seqq.* hoc non uno modo faciunt, nam aliquando per Medicamenta quædam utentia, ut per Thepsiam, Flammulam, vitem albam, Titimallorum succos, Turpetum, Taxi pulverem & ejusmodi alia carnosas partes vere sibi exulcerant. Aliquando autem non ulcerant, sed quarundam rerum appositione, ulcerum figuram repræsentantium, ea perbelle effingunt. Ex priori genere fraudem detexit in servo illo Galenus, de quo narratum est *observ. 21. num. 4. hoc tit.* Ex posteriori Paræus, & Pigræus ambo Regum Galliarum Henrici Tertii, & Quarti Chirurgi doctissimi: Uterque enim eorum in mulierculis quibusdam singuli in singulis cancerum simulatum deprehendit, ea dexteritate effictum, concinnatumque, ut nihil supra, quemadmodum apud ipsos videri potest; Paræus enim historiam hanc enarrat *lib. 24. cap. 18.* ubi recenset multas similes technas, & modum monstrat facillime eas deprehendendi, Pigræus autem *lib. 7. cap. 8.* In his autem omnibus maxime considerare oportet reliqui corporis dispositionem, deinde ipsa ulcera, & omnes circumstantias lynceis oculis perlustrare, deinde etiam ad nonnulla levia medicamenta (nisi omnino efficta, ut superiora, sint) deveniendum tentandi gratia. Nam, si corporis totius color vividus sit, carnesque bene compactæ, non diffuentes, habitus item carnosus appareat, oculique nativa vivacitate dotati, non liventes, neque album in fuscum colorem immutatum habentes, & tamen cum his ulcus primo aspectu horrendum sese offerat, magnum, sordidum, livens, pus multum reddens, citrinum, aut viride, & in summa cachexiam præ se ferat, tunc eo casu impossibile est, fraudem non subesse. Neque enim corporis constitutio ulla ex

parte tam maligno ulcere correspondet, imo undequaque est contraria, consentaneum namque est, ubi ulcus talis naturæ vere, & realiter corpus occupet, absque omni dubio ab ipsius corporis impuritate emanare; At corpore tam immunda illevis redundante, necesse est, ipsius colorem in deterrimum commutari, carnes diffluere ac consumi, ex quo & ipsius corporis marcorum consequi, necesse est, non generantibus visceribus talem sanguinem, qui aptus bonæ nutritioni sit. Adde, quod impossibile est in ulceribus magnis, malignisque, & in corporis cachexia, quam sociam habent, non adesse lentam quandam febriculam, quæ insuper malam corporis totius crasin denotat. Quod si ulcera, neque tam magna, neque tam virulenta appareant, licet neque in his corpus naturaliter se habere consuecat, tamen posset in mediocribus non multum à naturali constitutione recedere. Sed ubi suspicio subsit effecti ulceris, levia quædam medicamenta apponenda. Nam si medicamentis urentibus ulcus est procuratum, atque à corporis impuritate dependentiam habeat, facillimè contrariis medicamentis cedit, & brevissimo temporis spatio, vel prorsus sanescet, vel facilis curationis signa manifestissima proder.

OBSERVATIO XXV.

Quomodo Judex doloris simulationem cognoscere possit.

Doloris simulationem investigaturus, ne decipiatur, considerare habet necesse: Primo partem, quæ dolet, vel quæ dolere simulatur: Secundo doloris speciem: Tertio causam, maxime si captivus aliquam dixerit externam: Quarto doloris ipsius durationem: Quinto signa. Pars, quæ dolet, aut quæ dolere simulatur, ut plurimum aliqua ex his est, caput scilicet, pectus, stomachus, venter, aut vicinæ partes, ut renes, vesica, & reliquæ. Nam partium ignobilium dolores, non tam frequenter simulantur. Ratio est, quia Judices hos non curant, neque simulatores tam sunt blitici, ut dolorem in par-

in parte sentire se fingant, quæ oculis ipsis nulla labe affectam se com-
monstret, unde internos tantum, non autem externos fingunt. Nam-
que vel tumore, vel calore, vel rubore, vel colore immutato, vel aliis si-
gnis facili negotioprehenduntur.

Singulæ autem partes, quæ dolent, habent semper sua propria 3
symptomata, quibus sese manifestant. Capitis enim dolorem sequun-
tur vigilæ (quæ singulis item doloribus sunt familiares, sed præcipue
capitis) tristitia, vertigines, & his non dissimilia. Pectoris dolorem con-
comitantur febres, tussis, respirandi difficultas, difficilis in alterutram
partium decubitus, & hujusmodi. Dolori ventriculi associantur nau-
sea, vomitus, lipothymia, syncopis, sudores frigidi circa frontem & si-
milia. Inferiores ventris stipicites, aut fluxus, interdum vomitus, ru-
gitus, & similia: Renibus autem, aut vesica dolentibus, urina aut reti-
netur, aut guttatim effluit, aut crassa, aut turbida apparet, & alia quam
plurima symptomata molestant, quæ Medicis notissima. Nec non,
quæ circa speciem & causam veniunt consideranda, à quovis Medico,
mediocriter docto, nullo negotio possunt indagari.

Circa durationem doloris observanda partis dolentis natura, quia, 4
ut notum Medicis est, cordis, stomachi, aurium, pectoris, faucium, & ve-
sicæ dolores intensi ac magni, & interdum aliqui periculi pleni sunt,
unde in longum protrahi non possunt, si ergo de similibus doloribus
conqueratur aliquis, & jam per duos aut tres dies eos se tolerasse dicat,
nullo apparente evidente symptomate, huic fides non est habenda. Si-
gna in vehementissimis doloribus tunc terror, nempe accidentia, terro- 5
rem inducentia, virium lapsus, pulsus imbecillitas, excrementorum frigus,
sudores syncoptici, mutatio coloris partis dolentis, rumor, excretio &
hujusmodi alia his non dissimilia: Exempli causa, si dolens capite dolo-
rem dicit esse calidum, necesse est, illud apparere solito calidi, colorem
faciei ad rubedinem vergere, oculos esse tumentes, inflammatos, & ru-
bore conspicuos, venas præter morem elatas ac tumidas: Calorem etiam
quendam præter naturalem, à capite per universum corpus diffundi.
Quæ si absint, & contraria potius appareant, nemo fraudem subesse du-
bitabit. Sic in reliquis doloribus ratiocinari, nec curare oportet, qua-
vis

vis incarcerationis ejulet, conqueratur de doloris accerbitate & magnitudine, exclamet & vociferetur. Quippe, quod magni dolores sine signis magnis latere non possint, etiam quotidiana experientia teste.

- 6 Præter hæc autem concomitari dicit Hippocr. hujusmodi magnos dolores ignaviam, nempe non modo aversionem à cibis & refectiionibus, sed tadium quoddam accipiendi. Medici simulationem doloris expiscari possunt etiam hoc medio, quando nimirum quærunt ex eo, qui acuto dolore se cruciari asserit, de qualitate, & quantitate ejusdem. Difficile enim est, si is, qui simulat, Medicinæ artem non calleat, cum in sui morbi enarratione, in causarum explicatione, in explananda doloris specie, & cæteris, dissona, & sibi contraria interdum non pronunciare: Nam si interrogaveris (quod pro exemplo sit) de parte dolente, & dicat esse caput secundum partem anteriorem, & rursus interrogatus, de specie doloris, dicat esse pulsatilem & sibi caput apparere frigidum, & maximopere gravatum, aut dicat causam doloris fuisse, & esse nimiam humiditatem carceris, ubi detinetur, jam hæc inter se dissona sunt, & simul stare non possunt, quia dolor pulsabilis, ex causa calida fit, unde neque ab hac externa causa potuit provenire talis dolor, nec caput cum tali dolore persentire frigidum. Et ex his Medicus vel alius colliget subesse fraudem, & ad ultiores interrogationes procedet, alia quoque diligenter examinans: Nam si interrogabis de duratione doloris, & respondeat, hunc ipsum dolorem, quem dicit esse pulsatilem, esse inveteratum, & interrogatus de continuatione, & modo affligendi, dicat dolorem nunquam intermittere, sed tantum paulisper remittere, & ad interrogationem de tempore remissionis respondeat, remitti magis interdiu, quam noctu, & magis remitti à cibo, quam stomacho jejuno, tunc etiam ex his conjecturam simulationis desumere licet, quia pulsatilem dolorem, utpote, qui à sanguine, & calida causa originem habet, conveniens est magis affligere interdiu, quam noctu, & magis à cibo, quam stomacho jejuno, quia vapores, à cibo elevati calidi existentes, causam doloris fovent. Circa remedia quoque adhibita si interrogatus fuerit simulator, facillime errabit,

errabit, nam remedia notabit ad talem morbum, & ad talem causam minime ad rem facientia, aut præteribit efficaciora.

Præter interrogationes autem, ubi de simulatione suspicetur Medicus, proponere debet remedia nova, & hæc quidem magna, & quæ magis molesta habentur, ut cognoscat promptitudinem simulatoris in illis rejiciendis vel acceptandis. Nam, ubi dolor magnus, nihil omnino dolentes morantur, omnia promptissime admittunt: Ubi vero dolor aut nullus est, aut mediocris, vel nullum admittunt, vel leviora, & hæc etiam coacti, ne eorum simulatio ex totali remediorum abominatione detegatur.

OBSERVATIO XXVI.

Pro Commissario, ad carceris inspectionem deputato, qui commode & honeste intrare nequit, ut nibilominus de ejus qualitate certus esse possit.

TEmpore hoc exulceratissimo, quo omnia ruunt in deterius, propter leve delictum immoderati sæpe Judices detrudunt homines in carceres squalidissimos: Propter quam enormitatem captivus, vel ejus amici (si quos habet in re adversa fidos) non solum mandatum de relaxando, sine clausula in Camera impetrare possunt, sed etiam Commissarium ad carceris inspectionem obtinere: Pro quo, si ratione honestatis & valetudinis nec ipse eum intrare, neque peritum ad hoc habere potest, hæc cautela depromitur ex Rutg. Ruland. *de commiss. lib. 4. de commiss. circa carc. & carcerat. inspect. cap. 8. n. 15. & seqq.* Ut nimirum sibi prospiciat de tali, cujus professioni hoc actu intrandi & inspiciendi nihil decedat, qualis est commentariensis seu carceris custos, qui tamen Magistratui carcera-
tum detinenti non subsit, nec ab eo officium gerat. Quod si nec talem commode habere possit, retineat Magistratui detinenti servientem, quem quoad hunc actum à nexu juramenti, quo Magistratui est obligatus, liberet, novoque obstringat, atque sic carcerem intrare ac
Y fide-

fideliter inspicere jubeat, simulans se per alium, ad falsitatem evitandam, iterato inspicere curaturum. Exeuntem interroget, quale sit fundamentum carceris? an nuda terra, an habeat pavimentum? Et si respondeat, esse nudam terram, an humida sit, an sicca? Ex eo enim, an sit salubris, nec ne, conjicitur. Deinde querat de forma, an sit quadrata vel rotunda? &c. Si quadrata aut triangularis dicatur, chordula mensurari latera jubebit, quam rediens tra lat. Porro querat de ibidem repertis, an adsit locus, ubi quis commode sedere possit, an lectus & qualis? Cujus partes omnes sibi describi curabit: Si lectus deficit, an aliquid straminis, & quantum adsit, an id vetus vel recens, humidum vel siccum? An etiam locus adsit, ubi (Salva reverentia) opus naturæ reddi possit, & qualis ejus exitus? Multi enim instar pecudum, uno eodemque loco edere, & hoc opus perficere coguntur. Sed hæc intelligenda sunt de carcere squalido & subterraneo. Si autem carcer sit supra terram vel ita comparatus, ut commodus & sine læsione detur accessus, ipse Commissarius eum ingredi, & ulterius in hac commissione procedere debet, prout instruit Ruland. *di. lib. 4. per tot.* Idque non tantum in commissione in Camera Imperiali, sed etiam in aliis inferioribus Judiciis decreta.

OBSERVATIO XXVII.

Pro Judice ad delinquentes sibi manifestandos & simul rogabundos, qui nusquam reperiri possunt, facile capiendos.

Non Princeps solum, sed etiam alii Magistratus & Judices (intellige jure proprio, non alieno, mixtum & merum imperium exercentes) Petr. Premus *de securitat. promiss. qu. 1. infra obs. 12. in fin. tit. 5.* delinquenti crimini in hunc finem possunt remittere, ut nimirum ejus opera in manifestandis & capiendis aliis delinquentibus utantur, vel ut socios delicti indicet & tradat, per l. in eos. ff. de custod. reor. l. non omnes. in fin. ff. de re militar. Bart. in l. 3. ad fin. ff. de condict. ob turp. caus. & in l. ambitiosa num. 8. ff. de decret.

decret. ab ord. faciend. & Alex. ad l. relegati ff. de pœn. Jacob de Belvis. *in pract. de quest. num. 139.* Accedunt, quæ docet Alber. 4. *part. statut. quest. 97. ad fin.* ubi tradit: *bannitum, alios bannitos presentantem, eximendum esse de banno.* Heig. *part. 2. quest. 32. num. 14. & plurib. seqq.* Ubi plurima addunt exempla. Hinc Judici inferre potest, qui delinquentes nescit, vel eos difficillimè, aut planè non, certo reperire potest loco, & capere, ut si aliquem habet criminis reum (præsertim sponte confessum. vide *dict. obs. 12. infr. tit. 5. num. 1.*) & remittat hoc pacto, ut alios delinquentes, vel criminis socios indicet & tradat. Quo tamen medio extra casus non exstantium indiciorum & quando criminosi prorsus ignorantur, vel sunt ita vagabundi, ne usquam reperiri & capi possint, non utendum, ne scelera cum jacturâ Reipub. ferantur inulta. Cum insuper incertum, an gratiam hoc modo impetrans, quod pollicitus est, sit præstiturus, an potius alios delinquentes, vel socios monitorus; Quapropter etiam judicem hac in re admodum oportet esse circumspectum, bene conditionem, ingenium & mores personæ explorasse, & quantum fieri possit, eam sibi ita obstrinxisse, ne facilè fallatur. Cautus etiam Judex faciendam gratiam ad id delictum, propter quod impetrans in carcerem fuit conjectus, solet restringere, dicendo, illud remissum, & planè impunitum relinqui, nec quicquam propterea timeri debere. Namque si postea aliud etiam capitale delictum perpetrasse deprehenditur dimissus (qui enim semel ita limites excessit, ut grande nefas morte piandum committeret, rarò à secundo, vel tertio facinore erit immunis) data fide & promissione salva, quæ omnino servari debet, prout lector alibi à JCtis dextrè inculcatum reperiet, capitis supplicio plecti potest, perinde, ac si a Principe unius delicti, etiam extra hunc casum plenam quis esset nactus veniam, sed ejus qualitates, vel aliud perpetratum delictum reticuisset. vide *infra observ. 13. tit. 5.* Recentioris exempli ergo memini, & refert unum Volckmann. *in tra Stat. crim. part. 1. tit. 4. cap. 24. num. 8. pag. 61.* Erat nimirum furum nocturnorum, sacrilegorum, raptorum & incestuosorum societas quædam extra territorium alicujus Præfecti & ejus Principis, qui unum ex illis cepit, & eum rursus Principe consentiente habitâ gratiâ dimisit, hoc pacto, ut complices, præsertim unum antesignanum verbo-

rum illecebris inescaret, fraudibus alliceret in civitatem aliquam, Principi subditam, & ita capiendi copiam faceret; Id quod ille præstitit, quam astutissimè, sed nihil suspicans mali, rediit unâ. Cum autem quidam ex isto malo consortio torturæ subjicerentur, duo sacrilegia, quorum gratiam non impetraverat, de eo sunt confessi, quæ etiam negare haud potuit, ac propterea cum reliquis ultimo supplicio affectus est.

OBSERVATIO XXVIII.

Quomodo & qualem accusatus vel inquisitus, extra carcerem constitutus, saluum conductum impetrare debeat, ut eo secure & sine periculo uti possit?

- I **U** Bi quis accusatus homicidii, adulterii, vel similis delicti, poenam sanguinis inferentis, & extra carcerem constitutus citatur, pro defensione suæ vitæ vel rerum, jure confugit ad asylum petendæ securitatis, vel saluum conductum, contra vim scilicet injustam vel injuriam, *für unrechter Gewalt*, quæ de facto ipsi per Judicis capturam, aut partem adversam inferri poterit, *Arg. §. sed neque Authent. de mandat. Princ. coll. 3. junct. al. illicitas. §. ne potentiores. ff. de off. Præsid. Gomez. tom. 3. resolut. de delict. cap. 6. n. 12. Const. Crim. Carolin. art. 176.* Qui ei concedendus propter rationem, ut si verè reus est, luat poenam, vel absolvatur, si est innocens, Decian.
- 2 *vol. 3. cons. 96. num. 4.* Quæ securitas non solum extenditur ad ipsum locum tribunalis, sed etiam ad omnes pagos, oppida, semitas & oras, quæ ad locum Judicii tendunt. Quippe, quod non dicatur securus, qui locum quidem tribunalis tutum habet, nisi etiam in aliis locis præstetur tutus, per quæ ipsi transeundum est, donec redeat ad locum præsentis suæ habitationis, *text. in c. accedens. 2. extr. ut lit. non contest.* Coler. *de process. execut. cap. 1. part. 4. num. 173.* Et securitas veniendi includat securitatem reddendi, *text. in l. 1. C. de novicul. lib. 11. Bart. ibid. num. 8. Felin. in c. innovamus, in princ. de treug. & pact.*

patte Gail. lib. 1. obs. 52. n. 5. Mynf. 1. obs. 82. Grævæ. lib. 1. concl. pr. 51. consider. 1. corollar. n. 4.

Locusque non dicatur tutus, ad quem accedere quidem, secure 3
recedere autem inde non licet, Bart. l. utimur eo jure. num. 1. ff. de se-
pulch. violat. Nellus in tract. de bannitis, in 3. part. secundi temporis.
question. 17. num. 18. Bart. in leg. relegati. n. 4. de pæn. Id quod ob- 4
tinet non solum quoad partem accusatam vel inquisitam, sed etiam
quoad ejus Advocatum & Procuratorem, aliasque personas, quarum
interest. Item quoad testes examinandos. Omnibus enim locus Ju-
dicii debet esse tutus, text. in c. cum delicta. §. nolentes. de confirmat.
nil. & inut. & in c. frve de conjugii. 33. quest. 2. Gail. dict. obs. num. 9.
Decian. tract. de probat. cap. 46. num. 2. lib. 2. Grævæ. dict. conclus. 52.
confid. 1. n. 16. 17. Ut autem secure impetrato salvo conductu, quia alio- 5
quin est fragilis cautio, text. sing. in l. qui ita. §. 1. ff. ad SCt. Trebell. Gail.
dict. observ. num. 6. Afflic. decis. 289. num. 23. accusatus uti possit,
huc in ejus gratiam quædam omnino notanda referam. Et primo, si 6
dentur literæ salvi conductus à Judice, qui subest superiori, iis ne fidat,
cum non sit satis securus, ideoque non à citante, sed ab ejus superiore
impetrare habet necesse, Felin. ad dict. text. num. 9. Joan. de Imol. in
l. Nam quod. §. non omnis. ff. ad SCt. Tertull. Marian. Socin. in
tit. de citatione art. 18. num. 6. Bosl. sub rubric. de citatione. n. 38. 39.
Coler. dict. loc. & num. 177. & seqq. Jul. Clar. lib. 5. sent. §. fin. qu. 23.
num. 14. Francisc. Herculan. in tract. cautionis de non offend. per l.
relegati ff. de pænis. Sichard. conf. crim. 5. num. 4. 5. 6. Quamvis 7
alii plures, & quidem rectè statuunt, etiam judicem, qui Principi sub-
est, saluum conductum ex causâ legitima, qualis omnino est defen-
dendi necessitas, & publica criminum manifestandorum utilitas, con-
cedere posse, Nicol. Moron. in tract. de fid. treug. & pace quest. 105.
num. 9. Menoch. conf. 100. num. 167. lib. 1. Farinac. in pr. crim. tit. 4.
de carcerib. lib. 1. quest. 29. num. 104. & seqq. ubi multos citat, & ele-
gantes adducit rationes: Imo debere, alioquin citatum comparere
non teneri, idem ibid. num. 85. Bosl. tit. de citat. num. 35. 36. Et
judices, qui non habent potestatem dandi saluum conductum, si tamen
illum concesserint, debeat servari, vel saltem ad hunc effectum, ne
assecuratus ante capiatur, quam ab eodem judice, seu ab alio hanc

potestatem habente, salvus conductus revocetur, & revocatio ei in loco tuto intimetur : Ne quis sub fide publica, vel autoritate iudicis remaneat deceptus, Bart. post Oldradum, quem citat *in l. is, qui reus. n. 12. in fin. ff. de pub. jud.* Farin. *dict. loc. n. 95.* Huc refer, quæ paulo post *n. 17. hoc obs.* appolui. Attamen contra iustitiæ & fidei vinculum interdum contrarium inique praticari, experimur. Qui itaque vult esse securus, hæc ne negligat. Si autem citatus à superiore salvum conductum consequi nequit, in termino mittat excusatorem vel Procuratorem iudicii, indicantem absentię causam, loci non tuti & denegati, vel nondum impetrati salvi conductus, arg. eorum, quæ reperiuntur apud Bart. & alios *Dd. in l. 2. §. 1. ff. si quis caut.* Gail. *dict. obs. 52. num. 7.*

- 8 Tunc est officii iudicis, ad alium locum, quo citatus sine periculo pervenire, indeque vicissim cum securitate recedere possit iudicium transferre, si potest, vel illud usque differre, donec literæ salvi conductus impetrentur. Si secus fecerit, & in causa principali processerit, processus erit nullus. Exemplum refert Gail. *sepe dict. obs. 52. n. 7.* Felin. *in supna dict. c. accedens.* (Ubi autem sentire videtur, quod & consultius Coler. *dict. loc.* censet, ut nimirum tali in casu citatus provocet ad superiorem, & nullitatem cum appellatione simul & semel deducat, Philip. Dec. *in c. ex parte 1. num. 4. extr. de appell. Gloss. & Dd. in l. 1. c. quando provocare non necesse.*) Idque secundum sententiam communem, Alexand. *in cons. 2. n. 13. & 14. vol. 3. & cons. 225. n. 20. & 24. vol. 6.* Vantius de nullitat. *in rubric. 6. quot & quibus modis nullitas prop. n. 11. 12.*

- 9 Secundo, ne fidat citatus securitati in membrana vel papyro contentæ, sive sit inferior, sive superior concedens eam, si forte sit capitalis inimicus, aut semel datam fidem violaverit, nedum perfide agere solitus, Felin. *dict. loc.* Pacian, *de prob. lib. 2. c. 46. n. 73.*

- 10 Tertiò curet, ne detur salvus conductus ex abrupto, sed cum causæ cognitione, & accusatore, ubi existit, ad hoc citato, maximè in terris Saxonię, *Sent. def. Saxon. Georg. Beat. de judicial. part. 2. tit. 2. de salvo cond.* alioquin non erit tutus. Publicæ enim pacis concessio instar cautionis de non offendendo causæ cognitionem desiderat, Bart. *in l. capitalium. §. ad statuas. n. 1. ff. de pen.* Herculan. *in tract. caut. de non offend. cap. 3. n. 6.* Coler. *dict. loc. n. 205. & seqq.* Surd. *dec. 307.*

n. 17. Causæ autem cognitio citationem partium requirit, *l. in causa t. §. causa enim cognita. ff. de minor.*

Quartò accuratè consideret tenorem literarum securitatis: si enim hæc est generalis, nec determinata ad certum tempus, tunc ad primum tantum terminum restringitur, Panormit. *in c. innovamus n. 2. vers. aut fuit petitio facta, & c. extr. de treuga & pac.* Nellus *in tract. de bannis. part. 3. secund. temporis. qu. 17. num. 18.* Scharf. *dict. conf. trim. §. num. 30.* Quo finito, si accusatus vel inquisitus diutius fuerit moratus; aut alio tempore, salvo conductu non renovato reversus in carcerem potest conjici, Bart. *in l. 1. n. 5. ff. ad leg. Jul. Majest.* Quamquam iudex, cui data fides cordi, nec à boni viri officio alienus est, modicum intervallum prandendi vel coenandi in diversorio, aut unam noctem in eo requiescendi & corpus curandi, non tam severè tali in casu attendat, *argum. l. vir bonus. ff. judicatum solvi. l. Medicus, l. operarum. ff. de oper. libere.* Cum securitas consideranda sit bonâ fide; & secundum mentem, tam recipientis, quam concedentis. Modest. *Pist. vol. 2. conf. 49. num. 53. 55.* Secus est, si in literis securitatis dñorum, trium, quatuorve mensium, vel aliud certum tempus sit definitum. Nam, quamvis durante hoc tempore accusatus, non tantum in terminis judicialibus, sed etiam extra dies illos juridicos, in loco iudicii tuto commorari possit. Nell. *in dict. tract. in 3. part. secundi temp. num. 18.* Attamen tempus præfixum est continuum, ut currat de momento in momentum, nisi, quod utile esse debeat, expresse sit à concedente adjectum, Abbas *in cap. fin. extr. de elect.* Bart. *in l. genero. num. 3. ff. de bis, qui not. infam.* Paris. *conf. 37. num. 28. vol. 3.* Anton. Bardus *de temp. util. & contin. cap. 9. n. 1.* quos refert & sequitur Coler. *dict. loc. n. 200.* Sic itaque accusatus cautus, ut saluum conductum ad totam instantiam & causam; & si hoc obtinere nequit, definiti temporis extensionem, vel eo præterlapso, securitatis renovationem impetret.

Quinto, accusatus actiones suas in loco iudicii, & per quæ transit, ita gubernet omnes, ne quicquam vel contra iudicem, vel partem adversam, vel quemcunque alium committat, verbis aut factis, ut violentiæ, aut fractionis pacis publicæ merito possit inculari. Nam alioquin salvus conductus ipsi licite violatur vicissim, Ang. Aret. *in tr. dimales.*

lef. verb. fama publica, n. 6. gl. in c. noli æstimare 23. quest. I. Menoch. d. arb. jud. casu 337. n. 14. & seqq. Unde clausula hæc literis salvi conductus inferi solet: Concedimus tibi securitatem contra vim injustam, ita tamen, ut tu vicissim modestum & pacificum te geras, *dass du dich auch gleichdlich verhaltest*: Si enim aliter se gesserit, frustra sibi fidem servari postulat, qui fidem à se præstitam servare recusat, *c. Frustra, &c. ex eo. extr. de Reg. jur. arg. l. auxilium. ff. d. minorib. in fin.* Grævæ, *conclus. pract. 52. in corollar. num. 7. lib. 1.* Et non propter posterius solum, sed etiam propter delictum prius debet puniri, *Angel. de malef. in verb. quod fama publica. num. 68. in fin. Doct. Marta. de jurisdict. Ecclesiast. cap. 50. n. 13. 14. pag. 274. Farinac. dict. quest. 29. n. 69. & 6.* ubi refert exemplum, quod quidam bannitus salvo conducto impetrato, in civitate Padua, postquam monetam adulterinam exposuisset, sit captus & laqueo suspensus. Crediderim utique asscurato interdum retia tendi occulta, verbis factisve alliciendo, instigando, provocando: quod quidem male & non citra violationem pacis publicæ ab hac parte: ut autem ea, & omnem periculi occasionem evitet, videat quam studiosissime. Quamvis Provocatus se defendendo securitatem non violet, sic nec ipsi violanda, *Farinac. in pr. cr. lib. 1. tit. 4. de carc.*

16 *quest. 29. n. 61. 64.* Sexto, si accusatus, vel inquisitus sciat, vel suspicetur saltem iudicis imperitiam aut odium, ut imputatum crimen forte habiturus sit pro notorio, in quo etiam perito, nedum indocto, aut male cupienti, error obrepere potest facile: pro ut videre est, *obs. 14. tit. 2. de inquis. & accus. & observ. 10. in fin. tit. 1. de Jud. Advoc. & Procur.* necesse est, ut expresse literis securitatis inferi curet, Iudicem delictum pro notorio non æstimaturum, sed excusationes & defensiones, larta rectaque fide accessus & recessus admissurum & auditurum, Alioquin enim non tantum timor est, ut procedat juris ordine non servato, Advocatum deneget (quod in vero notorio fieri potest, dict. observationibus & *obs. 11. tit. 1.*) sed etiam, ut datam securitatem hoc

17 prætextu violet: Quam criminosis notoriis non servandum scribit *Angel. Aret. in tr. de malef. verb. fam. publica, n. 60.* quem refert &

18 sequitur *Coler. sape dict. loc. n. 186. 191.* Quorum autem opinionem ego approbare haud possum, tum quod semper data fides, etiam in casu, quo salvus conductus concedi non poterat, si tamen concessus est,

est, candidè & sanctè sit servanda, ne quis sub fide publica, vel auctoritate judicis decipiat, Bald. in *conf. 490. ponitur quidam, col. 2. v. irem ex quo data. lib. 1.* Signorol. in *conf. 102. n. 6.* Petr. Bellus in *tract. de re milit. sit. de salu. cond. n. 10. in fin.* Menoch. de *arb. jud. qu. 336. n. 27. & 33. & in cas. 337. num. 5. & 6.* Boff. in *tit. de remed. ex sola clement. Princip. n. 42.* Græva. *dict. concl. pr. 52. lib. 1. in coroll.* Quæ opinio, quicquid alii contra sentiant, quos enumerat Farin. in *pract. cr. lib. 1. tit. 4. qu. 29. de carcerib. n. 96.* est communis & æquior, nec ab ea in consulendo, nec in judicando recedendum, Farinac. *dict. loc. n. 95. 96.* Tum, quod etiam in casu delicti, quod dicitur notorium, copia indiciorum, & terminus defensionis sit concedendus, reus audiendus, atque sententia notorii declaratoria ferenda si nullitas velit evitari: Quod annotavi in *obs. 14. tit. 2. de inquisit. & accus. & obs. 10. tit. 1. in fin.* Ut ita non videam solidam disparitatis rationem, cur in ejusmodi notorio data fides minus sit servanda, quam in quovis alio imputato delicto: Utque proinde hac observationis parte non usque adeo esset opus, nisi pro abundanti.

Septimo salvus conductus Accusato solet concedi sub hac clau-
sula: *So lang bis es was peinliches wider ihwerkande wird:* Zanger. de *Except. part. 2. cap. 5. n. 14. 20.* Id est, donec vel poenâ capitali, aut alia corporis afflictiva eum afficiendum, aut torquendum esse judex pronunciaverit. Nec aliter intelligendos esse puto *Const. Crim. Caroli V. articulos 76. & 156.* istis verbis: *Für peinlicher Rechtfertigung: Aber für Gewalt:* Item, *für unrechterm Gewalt, und nicht weiter vergleitet werden.* Jam si pronunciatur, reum quæstioni sub-
jiciendum, judex utique eum carceri committere potest. Tunc pro-
reco est, ut leutationem vel appellationem interponar. Sic sententia ista, quæ vires judicati non est consecuta, non obstabit, quo minus sub fide datæ securitatis, quæ etiam appellatione pendente est servanda, Menoch. de *arb. jud. qu. 81. num. 7.* Græva. *dict. loc. n. 10.* dimitti debeat. Sententia enim per leutationem vel appellationem suspensa, lis adhuc pendere dicitur, Oldr. *consil. 235.* Natt. *conf. 99. vison. 4. lib. 1.* Lancelott. de *attentat. 2. part. cap. 4. n. 242.* Tali in casu proreco fuisse judicatum, eumque dimissum testatur Moller. in *Semestr. lib. 2. c. 1.* Et à sententia torturæ posse reum appellare etiam ad locum

sortura ductam & ligari coeptum, dixi *in obs. 24. tit. 4. de indic. tort. & confess.* Hinc propter rationis identitatem appellantem etiam à sententia ultimi supplicii definitiva, dato salvo conductu, non retinendum utique concluderim. Abundans autem cautela non nocebit, si nimirum instrumento five literis salvi conductus etiam expresse inserta est clausula, quod etiam in instantia appellationis, supplicationis five leutationis securitas debeat servari illæsa Grævæ. *dict. loc. n. 10.* De materia appellationis in causis criminalibus, *vid. infra tit. 5. observ. 1.*

22 Octavo, si assecuratus in concessione securitatis promisit assecuranti quippiam, vel est annexa conditio, videat maxime, ut promissa vel conditionem appositam adimpleat, alioquin dato salvo conductu non attento capi, carcerique mancipari poterit, *l. qui fidem. ff. de transact. c. frustra qui fidem. de reg. jur. in 6. Bart. & omnes alii ad l. quare. §. inter locatorem. ff. locat.* Farinac. *dict. quest. 29. num. 65.* ubi duo enarrat Dd. consilia & exempla: Nobiles de Spinola ad Lituada obtinuerant à Domino Marchione Gonzaga saluum conductum, sub promissione conducendi quandam quantitatem salis ad civitatem, & non conduxerunt. Hinc salvo conductu non obstante, illos potuisse retineri unanimiter consuluerunt, *Bursat. conf. 345. n. 31. & 43. lib. 4. Hippol. Rim. conf. 490. n. 8. 11. & 25. lib. 5.* Et ante eos, in casu non multum dissimili consuluit Immola *in conf. 33.* videlicet in quodam salvo conductu concessio quibusdam promittentibus deferre ligna, stramen & frumentum ad civitatem Immolæ, quod cum non adimplevisent, merito capti & non relaxati sunt.

23 Nonò, si citatus timet, sibi præter illud, cujus causâ in iudicium vocatus est, & alia delicta imputatum, & propterea fortè se retentum iri, sit cautus, ut impetret saluum conductum generaliter, pro omnibus delictis: Qui tum tam pro delictis manifestis, pro quibus condemnatus est, quam occultis, pro quibus non est condemnatus, venit servandus, *Bald. conf. 460. lib. 1. Petrin. Bell. de re militar. tit. de salvo conductu. num. 7. Signor. conf. 103. in quest. vertente inter B. num. 6. Menoch. de arbitr. Jud. quest. casu 377. num. 8. Farinac. sape dict. qu. 29. num. 57.*

24 Decimo, si quis ex causa fractæ pacis publicæ, meritis poenam

Banni Imperialis, prospiciat sibi omnino de consensu læsi sive offensi. Nam sine eo securitas sive saluus conductus ab Imperatore dari non potest: Et si concessus fuerit, est nullus, nec delinquenti quicquam patrocinator, *Const. d. pac. publ. tenend. anno 1600. sub. rubric. Die Friedbrecher sollen kein Geleit haben.* Ludolph. Schrad. *vol. 2. conf. 37. num. 91.* Moller. *in semestr. cap. 2. lib. 2. n. 2.* Undecimo denique, si ²⁵ Index citans habet jurisdictionem in tota provincia vel regione, per quam citato est transeundum, tunc ab eo peti & impetrari saluum conductum sufficit, *Bart. in l. illicitas. §. ne potentiores. n. 6. d. off. presid.* Sin vero citans non habet jurisdictionem universalem, tam in loco iudicii, quam etiam in provinciis, per quas commeandum est citato, saluum conductum etiam impetrari à Principe vel Magistratu eorum locorum, per quæ est transeundum, tutius est, ut plena gaudere queat securitate, *Coler. d. process. Execut. parr. 4. cap. 1. num. 177. & seq.* Ubi rationes addit Grævæ. *conclus. pract. 52. lib. 1. consid. I. corollar. num. 3.*

Quæ loca si non sunt tuta, vel ea transeundi securitas impetrari ²⁶ non potest, citatus ea simul metuit, & rectâ viâ declinata, per viam obliquam tuto ad locum iudicii venire non potest, comparere non teneatur, *C. accedens. vers. non nisi per districtum. ut lit. non contesi.* Decian. *vol. 18. n. 146.* Blarer. *in l. diffamari. c. 6. n. 112.* Grævæ. *lib. 1. pract. conclus. 52. consider. I. n. 12. 13. 14.*

Ut nec, etiam cessante hoc casu, ad ipsum iudicii locum forte ²⁷ propter pestem, bellum, vel potentes, & terribiles inimicos, non tutum, etiam si iudex literas salvi conductus transmisisset, vel transmittere obtulisset, & eum illibate esset observaturus, *Rol. à Vall. conf. 68. n. 26. lib. 2.* Menoch. *vol. 1. conf. 100. n. 156.* Blarer. *ad leg. diffamari. C. d. ing. man. cap. 6. n. 112.* Fatinac. *pract. crim. quasi. 11. n. 56. vers.* immo isto casu. ubi quam plurimos alios citat Grævæ. *lib. 1. conclus. pract. 52. n. 1. 5. 6.*

Titulus Quartus

DE

INDICIIS, TORTURA ET CONFESIONE.

OBSERVATIO I.

De origine, fallacitate & horribilitate torture, & de arbitrio iudicis circa indicia, quale esse debeat, quomodo sint probanda indicia? Et quod in delictis parvis vel non capitaliter puniendis, torsura non habeat locum.

- I** Torturæ objecta miserrimos fuisse servos antiqui Eth-
nicismi, ubi Domini in eos vitæ & necis potesta-
tem habuerunt, colligere est ex toto titulo *ff. d. quasi*,
qui namque in omnibus penè contentis legibus lo-
quitur de servis, unde & ab antiquis Ethnicis tor-
turam originem trahere, & postmodum, nec non
in hunc usque diem, ejus usum & morem pro lege & jure quodam gen-
tium haberi constat. Wesenb. *paratit. ff. de quasi. n. 2. 3.* Joan. Ludov.
2 Vives *in comment. supr. Augustin. lib. 16. cap. 6.* Idque in tantum, ut
totius ferme praxis criminalis fundamentum, in materia indiciorum
& torture consistere non dubitaverit statuere Frantz. Personal. *in tr.*
de indic. & tort. ab init. Quod miratur Ludovicus Vives *dicto loco*
scribens: Miror, Christianos homines tam multa gentilia, & ea non
modo charitati & mansuetudini Christianæ contraria, sed & omni
etiam humanitati, mordicus tanquam religiosissima retinere.

Et facilius est reum vel condemnare ad mortem, vel absolvere, quam in hoc puncto secundum jura & æquitatem bene arbitrari. Ad condemnandum namque probationes debent esse luce meridiana clariores. *ultima C. de probat.* Quales si sunt, iudex intrepide condemnare potest: sin minus, & is propter quasdam non satis plenas probationes in dubio hæret, etiamsi ejus animus suspicionibus esset occupatus, reus est absolvendus: Tunc enim satius est, impunitum relinqui facinus nocentis, quam innocentem damnare, *l. Absentem s. ff. de pen. cap. 2. de reg. jur.* Et promptiorem decet esse judicem in processibus irritandis, quam in extinctione corporis humani, Cravet. *Conf. 2. num. 21.* Et propensiores ad liberandum, quam ad condemnandum. Nam, si in alterutram partem inclinandum sit, ut Circe dicebat, minus periculi esse, si navis ad scyllam potius patululum inclinaret, quam si ad cæsarybdim, ita in hominibus puniendis, minus mali esse in clementia ac lenitate, quam in sævitia & acerbitate Mascard. *d. prob. vol. 1. quæst. 9. num. 30.* Justius peccatur absolvendo, quam condemnando, ut inquit Modest. Pist. *part. 3. quæst. 141. n. 16.* vid. Card. Tusch. *Lit. A. concl. 41.* An autem indicia sint ad torturam sufficientia, an sufficienter sint & legitime probata, ut reus quæstioni subijci possit, an probata sint elisa, nec ne, certis legum præceptis, propter varios calliditatis & malitiæ facinorosorum hominum obnoxios casus & noviter quotidie ferme emergentes, comprehendi nequit, sed ut plurimum æquo judicis arbitrio committitur. Quale autem hoc judicis arbitrium esse debeat, ne is eo malè utatur, in observatione hac prima, & sequenti, propter negotii (lege Dei non probati, Bachov. *ad Treutl. vol. 2. disp. 31. tb. 5. lit. E. de pub. jud.* sed à multis viris piis & prudentissimis, ab Augustino *lib. 19. d. Civit. Dei cap. 6.* & Johanne Ludovico Vive *ibid. in comment. recen. à Gravio in trib. sua reform. sive tract. de tort.* multis bonis rationibus improbi & impugnati) gravitatem, periculosum & tragicum sæpe innocentiae eventum, monere operæ pretium esse existimo: Quippe quod quæstio corpus laceret, & ipsa fere morte durior sit. Bald. *in l. interpositas, num. 6. C. de trans. & in l. r. in fin. C. unde vi* Wefenbec. *in parat. ff. d. quæstion. num. 5.* Id quod eorum exempla satis commonstrant, qui in tortura perierunt, vel innocentes delictum falsi, ultimo

Supplicio voluerunt potius affici, quam ejusmodi cruciatum sustinere. Qualia, ut & contraria, tamen rarissima eorum, qui tantæ fuerunt duritiei, ut vim tormentorum prorsus contempserint, legi possunt apud Valerium Max. *lib. 8. cap. 4. d. quest.* Fulgos. *lib. 8. c. 4. de disquisit. per torment.* Menoch, *lib. 2. de Arb. jud. cas. 269. & cas. 272.* Jul. Clar. *pr. crim. §. fin. quest. 64. vers. ult.* Vincent, Castilio. *de off. reg. lib. 4. c. 14.* Dan. Moller. *in Semestr. lib. 3. c. 40.* Zvvinger. *in theatr. hum. vit. vol. 8. lib. 5. pag. 2161. tormenta temp.* quo lectorem, ut & ad appendicem exemplorum hujus tractatus, remitto. Exinde in aprico est, quanta sit vis improbitatis, inscitiaeve judicis in quaestionibus exercendis. Item quod tortura gravior sit poena, quam utriusque manus abscissio. Hippol. de Marf. *in l. 1. §. praterea. num. 8. de fcar. & l. Divus §. 2. d. quest.* Wefenbec. *dist. loc.* Cothmann. *vol. 3. resp. 24. num. 3.* Doctor Marta. *d. jurisdict. part. 4. cas. 139. num. 18. pag. 242.* Imo, quod sit preparatio ad mortem, vel civilem, vel naturalem Anton. Fab. *in Cod. lib. 3. tit. 4. defin. 2. in allegat. in fin.* Unde multi etiam homines robusti, (experientia testis est) qui semel equaleo astiterunt & ejusmodi tragœdiam conspexerunt, in tantum ab ea abhorrent, ut jurent, se iterum quemquam torqueri spectaturos nunquam: Alii ita afficiuntur, ut vel viscera videantur evomituri. Hinc Maximinus, Romæ Praefectus annonæ, quasitor & cognitor causarum capitalium à Valentiniano Cæsare constitutus, cum suo pte ingenio, tum Principis indulgentia ferox, eo truculentiae processit, ut dicere non dubitaret, neminem, se invito, inveniri posse innocentem, Sigonius *lib. 7. Imper. Occident.* Hinc Tiberius, mortem ipsam quaestione longe existimans leviolem, si quem sciret vel suspicaretur propter tormentorum formidinem sibi manus illaturum, observari cum jubebat, ne suæ savitiae, per tormenta exercendæ, se eriperet. Perenti misero, ut ei liceret mori, respondit, se ei nondum ignovisse; mortem enim muneris loco ducebat. De iis autem, qui metu tormentorum mortem sibi consciverant, dicere solebat, eos manus suas evasisse: Hoc exemplum adducit etiam Grævius *in dist. tractat. de tort. lib. 2. cap. 3. pag. 276.* Hinc nonnemo torturam appellare solitus est OMNIPOTENTEM. Hinc zelo tumidis & æstuantibus judicibus, qui nullum delictum occultum, impunitum relinquere volunt, & per naturam

toram suam forte nequeunt, dicere quidam soliti sunt: Si aliquod facinus est commissum, & non constat de autore ejus, primum, qui tibi redditur obviam, quicumque tandem ille, etiam si honestissimus & innocentissimus sit, cape, ad equuleum rape, modo usitato torque, sic sine labore, molestiis & sumptibus statim habebis confessum reum.

De Varia vocis arbitrii significatione ac usurpatione hic non ero sollicitus, rem ipsam dicam: Arbitrium judicis in materia indiciorum & torture debet esse non libidinosum, affectatum, & in proprio cerebro natum, sed juridicum rationi naturali & vel expressis legibus civilibus, quæ de ea extant, consentaneum. Ernest. Cothm. vol. 3. resp. 29. num. 247. Paris. conf. 151. num. 14. part. 4. Conf. Marp. vol. 2. conf. 16. n. 109. Hipp. d. Marf. Conf. 15. lib. 1. vel sano præclarissimorum DD. & interpretum communi suffragio conformatum. Tileman. de Benning. decis. Cameral. Syntag. 1. vol. 3. decis. 5. n. 12. pag. 15. 1. Facultas juridica Colonienfis. in consiliis Cothman. vol. 3. resp. 30. n. 167. 168. Honded. vol. 1. conf. 107. n. 25. part. 7. Mynsing. cent. 6. obs. 97. n. 8. Prosp. Farinac. in pr. crim. lib. 1. tit. 5. d. indic. & tort. quest. 27. n. 194. & seqq. qui addit, num. 200. ibid. melius posse formari regulam in contrarium: Quod videlicet indicia ad torquendum non sint judici arbitraria: cui assentit Cason. in tract. de torment. cap. 1. n. 10. de periculo tormentorum & de errore judicum, & alii plures jurisperiti. Quod apprimè est notandum. Vel ubi casus ab iis nec dum decisis se offert, non ita utatur suo arbitrio judex, ut tanquam belua sensu & cupiditate ducatur, Menoch. de arb. jud. in proem. n. 6. Sive, ut suum velle subroget loco indiciorum, Rol. à Vall. vol. 3. conf. 12. n. 24. sed ut vir bonus, æquus & prudens in lenitate potius & clementia, II quam in severitate, peccet, ut inclinet in mitiorem partem Carer. dict. §. quæ autem n. 2. de indic. pag. 90. in pract. crim. ut minus potius, quam plus torqueat. Novel. in tract. ad defens. in tit. respons. reor. n. 34. Hippol. de Marf. pract. crim. §. occurrunt. num. 6. 7. & 10. idem in §. expedita. n. 85. Craver. conf. 287. n. 5. & seq. ut reus tortus salvus remaneat innocentia & supplicio, l. questionis modum. ff. d. quest. Peregrin. 1. conf. 2. n. 118. Proprium enim judicis est clementia in criminalibus. Nam, licet justitia sit administranda, tamen id semper faciem-

faciendum cum misericordiæ temperamento, *l. perspicendum. Tr. ff. d. pæn.* Decian. *vol. 3. resp. 72. n. 37.* Nimius fervor convertitur in furorem. Paris. d. Put. *cr. d. Syndic. verb. tortura. §. an fletur dicto torti. n. 12. pag. mibi 984.* Et melius est, propter misericordiam rationem reddere, quam propter severitatem, Panorm. *c. 2. d. Reg. jur.* Decian. *dict. loc.* Ad hoc, Christiani homines facinus admissum diligenter examinare debent, ut quibus parcant, inveniant, Decian. *dict. resp. n. 38.* publice enim interest, ut innocentes absolvantur, Benedict. Carpz. *in tr. crim. part. 3. qu. 141. n. 39.* Et salus hominis, tanquam res publica, officio iudicis, tuenda est, Bald. *in l. cum precum, in fin. C. d. liberal. caus.* Propterea nihil intermittendum, quod ad liberationem inquisiti, ac innocentiae probationem facere potest, *l. additos C. d. appellat.* Carpzov. *in jurispr. forens. part. 4. const. 8. defn. 10. n. 4.* Matth. Steph. *in not. ad artic. 68. const. crim. Carol. 5. vid. supr. tit. 1. observ. 4.* In quo sæpe cum injuria reorum turpiter hallucinatur vulgus iudicum, quomodo tortura & indicia ad eandem sint arbitraria ignorans: Præterea jura, loquentia de arbitrio, intelliguntur contra accusatorem, non contra reum, videlicet, iudicem posse desistere à tortura propter ejus periculum & fragilitatem, non autem sine sufficientibus indicis iisque legitime probatis ad torturam procedere, vel excedere modum, prout intelligitur *l. quæstionis modum. ff. d. quæst.* quod singulariter monet Cason. *d. torment. cap. 1. in fin.*

13 Quomodo indicia probentur, exponunt DD. passim, in eo autem potissimum conveniunt. Sicuti ad condemnandum probationes luce meridiana debent esse clariores *l. ult. C. de probat.* ita quoque indicia debent esse verisimilia, non dubia, sed certa *l. milites §. Oportet. C. d. quæstion.* & concludentia, Ludov. Roman. *conf. 167. num. 3.* hoc est, ut singula indicia saltem duorum, integrorum, & omni exceptione majorum testimonio sint probata, *text. express. in l. 20. ff. d. quæst.* Hippol. de Mars. *l. unius. §. testes d. quæst.* Menoch. *de arb. jud. lib. 2. cas. 270. num. 23. Juridic. Facult. Coloniensis apud Cothmann. vol. 3. resp. 30. n. 224. & seqq. & num. 228. Constit. Criminal. art. 23. & 30. vid. infr. obs. 39. tit. 4.* (nisi unicus testis omni exceptione major deponat de actu immediato, de quo tamen, an & quomodo procedat, omnino videatur *observ. 39. hoc tit.*) non levia, perfunctoria, quæ

quæ pluribus quis potest interpretari modis, & pro cuiuslibet inaniter assumpta sapientia, ex proprio cerebro judicantur sufficientia. Pro-
 bante enim varie, dubie, obscure & perturbate suam intentionem, pro-
 batio nullius est ponderis, nec quicquam efficere potest, Mascard. d.
 probat. vol. 1. concl. 36. num. 64. & alii ibidem citati l. neque natales. C. d.
 probat. Veluti si testis depohat (exempli gratia) per verba; forte vel
 forsitan, si bene memini, puto, ni fallor, videtur: vel per dictionem, vel
 aut circa, vel similia, quæ videri possunt apud Farinac. d. testib. quæst. 68.
 num. 25. & seqq. Benedict. Carpozov. in tract. crim. part. 3. quæst. 114. n.
 57. & seqq. Quo pertinet etiam depositio de credulitate & auditu a-
 lieno, Carpozov. dict. loc. & plures ibid. citati. constit. Carol. art. 65. Imo
 in suo genere indicia debent esse tanquam luce clariora, ita ut nihil defi-
 cere videatur, quam propria rei confessio, Bald. conf. 359. num. 4. lib. 1. &
 conf. 78. num. 1. & conf. 364. num. 1. lib. 3. Alex. conf. 133. num. 12. lib. 7.
 Joan. de Ami. conf. 7. n. 55. & conf. 27. num. 40. & seq. Natta. conf. 42.
 num. 1. Menoch. de arb. jud. lib. 2. cas. 270. num. 23. Gandin. in tit. de
 quæst. & torm. num. 41. Franz. Person. de indic. ac tort. num. 12. Cra-
 ver. conf. 6. num. 12. Mynsing. cent. 6. obs. 97. num. 4. Facult. Juridic. Co-
 lon. in Cothm. conf. vol. 2. resp. 30. num. 227. Farinac. in tract. crim. tit.
 4. d. indic. & tortur. quæst. 37. num. 3. seqq. Honded. vol. 1. conf. 107. num.
 26. Nam eadem est ratio de toto, quo ad totum, quæ est de parte, quo-
 ad partem, & contrâ. Everhard. in Top. in loco à toto ad partem. num. 2.
 Calon. de indic. & torm. in præmissis, cap. 5. num. 2. Et iudices orbis
 debent judicare secundum prudentiam, quæ cadit in hominem, relin-
 quendo cætera iudicio Dei: Calon. in tract. ne reus per indic. convin.
 num. 30. & 31. Eodem modo arbitrium iudicis, quando probata sunt
 indicia, nec elisa, in quæstione habenda, non oportet affectare severita-
 tem, sed juri æquitatiq; esse consentaneum: Joan. de Ami. conf. 134.
 num. 2. Marf. in pr. crim. §. constante. num. 30. Menoch. de arb. jud.
 cas. 270. num. 5. etiam in crimine læsæ Majestatis Pedemon. decif. 79.
 num. 13. Franc. Person. dict. loc. num. 14. Et prudenter iudex con-
 siderabit qualitatem delicti, personæ & tormentorum: sunt enim non-
 nulli mortalium adeo timidi, ut statim, quando intrant aulam, &
 ducuntur ad præsentiam iudicis, vocem vix exprimere possint, ut vi-
 deantur quasi stupidi & stulti, cum tamen sint innocentes: Boss. in tit.

de indic. n. 41. Bald. in l. Presbyteri. C. de Episc. & Cleric. Paris. de Put. in tr. de Synd. vers. viso de indicis. n. 7. Fran. Person. de ind. ac tort. num. 81. Jul. Clar. pr. crim. 3. fin. quæst. 21. vers. cæterum sola. Cothim. vol. 3. resp. 29. n. 401. Quod & ad reorum defensionem bene est notandum: de quo etiam videri potest Cason. in tract. de indic. cap. 7. de trepidatione. Ubi
 16 de ea & pallore non faciente indicium ad torturam, & similibus. vid. supr. tit. 2. obs. 2. in fin.

- 17 Pro crimine atroci & capitali l. 8. ff. d. quæst. non autem pro levi, cujus poena non est corporis afflictiva, quisquam est torturæ subjiciendus, ne modus probandi sit suo fine severior, & plus acerbioris ac vindictæ contineat, quàm ipsius poenæ executio: Grammat. consil. 15. num. 4. & cons. 37. num. 14. in fin. cum seq. in crim. & vol. 15. num. 11. Craver, cons. 41. num. 9. & cons. 137. num. 11. Suarez. in commun. opin. verb. quæstio. num. 1. & seq. Hippol. de Marf. in pract. crim. §. Expedita. num. 58. & seqq. Jul. Clar. sent. §. fin. quæst. 64. vers. sic prater ea debet. Franc. Personal. de indic. & tortur. num. 11. quod aliquin esset justitiæ juriumque omnium manifestissima everfio, iniquissimum & absurdissimum, Wesenbec. in paratit. ff. d. quæst. num. 5. Farinac. in tract. crim. l. 1. tit. 5. quæst. 42.
 18 de indic. & tort. pag. 657. Inde quoque tortura non habet locum in furto domestico, scilicet, quando liberi furantur parentibus, uxores maritis, qui tanquam fures non puniuntur: Damhoud. in pr. crim. cap. 90. num. 42. 43. Idem obtinet in familiaribus & domesticis, si bonæ probatæque vitæ esse constiterit, secus, si contra eos mala fama probata fuerit, Franc. Vivius decis. 467. Doff. Marta in digest. nov. rom. 2. tit. de tortur. cap. fin. ut & in furto minimo: Grammat. cons. 37. num. 16. Boss. intit. de indic. & considerat. ant. tort. num. 92. Constit. Carol. art. 157. (quanquam in furto parvo, cujus poena est fustigatio, aliter decideret Petr. Caball. in resolut. crim. 28. ubi dicit, ita semper esse judicatum.) Nec non in casu furti Constit. Crim. art. 158. 161. 165. 166. 168. imò etiam in furto magno, si forte ex statuto, vel consuetudine poenâ mortis non punitur. Item, ubi delicti punitio est præscripta, de qua præscriptione Carpzov. tr. crim. part. 3. quæst. 141. Ubi enim eadem juris ratio, ibi quoque idem jus statuendum. Sic nec torqueri potest homicidium confessus, in probatione necessariæ defensionis autem deficiens, si
 nulla

nulla contra eum ultionis, vel aggressionis exstant indicia *obs. 20. num. 4. hoc tit.* Nam ordinariâ poenâ non punitur, sed arbitrariâ, vel poenâ pecuniaria. *ibid.* Unde etiam generaliter concludo: quotiescunque delicti circumstantiâ, vel personæ qualitas indubitate requirit, ut poenâ ordinaria corporis afflictiva, in mitiorem, etiam crimine probato, sit mutanda de jure, torturam non posse adhiberi. Conclusio enim propter rationis generalitatem & identitatem est firmissima; Et casus, quos nectit paritas æquitatis, & identitas rationis, non sunt, quoad juris dispositionem separandi, *l. illud. ff. ad leg. Aquil. l. à Titio. ff. de verb. oblig.* Everhard. *in top. in loco à generalitate. num. 1. 2. & in loco à simili num. 1.* Pro ratione qualitatis personæ gravius vel lenius torquendus est reus. *Constit. Carol. Art. 58. Nach Ermäsfigung eines vernünftigen Richters, & art. 59. pro temperamento moderatæ rationis, l. de minore. 10. §. tormenta. ff. de quest.* quod non debet consistere in artificio carnificis, vel opificio ejus confucto, veluti turpiter interdum se prodit ignorantia, juxta & supina oscitantia, sed in discretionem judicis, prout sunt verba expressa *d. Constit. Carol. V.* Non enim par ratio est in sustinendis tormentis hominis debilis ac robusti, ægri ac sani. Et tortura levis, in homine malæ complexionis, vel habente carnes molles & delicatas, dicitur magna, *Grammat. decis. 34. num. 54. & seqq.* etiam gravissima: *Cardinal. Tusc. tom. 8. concl. 325. num. 2. & conclus. 329. num. 31.* Exinde ad torturæ repetitionem non nova indicia & primis fortiora solum, sed & hoc requiritur, ut tortus ejus sit roboris, ut tormenta denudò perferre possit, *Guid. de Suzar. tract. de indic. num. 3.* Primamque torturam, & corpore, & animo constanter toleraverit, *Farinac. sit. de indic. & tort. quest. 38. n. 81. & alii ibid. citati.* Deinde judex semper inclinare debet in partem mitiorem, *Hippol. de Marfil. in pr. crim. §. Expedita. 85. latius Peregrin. 2. conf. 2. n. 117. & seqq. Cravet. conf. 287. n. 6. & seq. Menoch. de arb. jud. cas. 171. n. 1. & seq.* itemque in interlocutoria torturæ verbis moderate utendum est, *Franc. Marc. p. 1. decis. 916.* Id quod laudabiliter observant Facultates juridicæ, quando, quod reus torturâ sit afficiendus, judici consulenti dant responsum, plerumque addentes: *Doßb Mensch- oder Christlicher Weise.* Vide *Zanger. de tortur. cap. 4. num. 16. pag. 833. Cothman. vol. 3. dist. resp. 29. num. 344.* Qui contrarium faciunt, arbitrio abutuntur, & severiter in crimina-

- libus procedentes debent privari sua jurisdictione, Hippol. de Marfil. d. §. *Expedita. num. 36.* ubi asperere invehitur in tales judices, vocans eos iniquissimos & scelestissimos, qui à fece levati omni scientia, virtute & ratione naturali carent: Facit ibidem etiam mentionem pessimi alicujus Judicis Bononiensis, & tragici exempli alicujus juvenis, qui in tortura pendens in fata concesserat, Hering. de fidejuss. cap. 10. n. 233. ejusmodi judices beluæ potius, quàm homini similes meritò appellat larvatos,
- 25 stupidos, bibulos, ne micam in se eruditionis habentes: Digni sane illi essent, ut ab eo Principe causis criminalibus præficerentur, de quo fertur, quod judices delictorum primo limine suscepti officii jusserit, etiam reluctantes, in nervum conjicere, & ultra unius horæ quadrantem in tormentis pendere, ut vim eorum experirentur, nec plane istorum dolorum rudes essent: Quo se redimere existimabat multorum innocentum tormenta & neces. Ex dictis plusquam manifestum est,
- 26 non minùs impiam, quàm absurdam fuisse excusationem alicujus tyronis & novelli judicis, qui sine indicibus aliquem furti solummodo suspectum duriter torserat, & cum ei id ipsum præter alias deductas nullitates exprobraretur, respondit: Quis omnia ista in quolibet fure potest observare? Alii ejusdem farinae hoc diverbium, ferularum potius & fustium, quàm verborum refutatione dignum regerere solent: *Mit Füchse fangen bricht man keine Wildbahn.* Ac si illis integrum esset, in famam & corpus eorum, qui sunt exiguae conditionis & status, pro lubitu & libidine irruere. Id genus judicum patibulis, parvis furibus onustis, fucatam justitiæ gloriam quærunt sibi sollicitè, & dolent, quando furca stat in viduitate, ut loquitur Marf. Non possum, quin & hoc adjiciam:
- 27 Veluti ipsorum judicum humanitatis & religionis intuitu semper interest, quærere, imo supplere & adjuvare quovis modo. Carpzov. in *jurispr. forens. pars. 4. consi. 8. def. 8. n. 4.* defensiones reorum, etiam non petentium, ad quod etiam ex officio de jure tenentur per l. *si non defendantur. ff. de pan.* imo contra spontaneam confessionem possunt interdum recipere testes ad defensionem rei in causa criminali Gail. lib. 1. de *pac. pub. cap. 18. n. 6.* & quos ipse citat, vide, & debent terminum ad defendendum dare, vid. *supr. tit. 1. obs. 4.* Ang. in *1r. d. Malef. vers.*

Qui iudex dictis inquisitis in pr. ita maxime hoc ipsis necessarium est in arduo puncto torture, ne homicidas quærendo homicidæ fiant & judicando se ipsos condemnent, Fran. Calon. in opusculo crim. tract. ne reus per indicia convinc. n. 18. pag. mibi 62. Quotquot enim de tortura & ex ea de reatu cognituri confederunt, inter periculosissimos scopulos navigare, aut in abrupto aliquo præcipitio constitui esse videntur, ut facile animæ naufragium facere possint, Græv. de tort. lib. 2. c. 4. pag. 303. Quapropter cauti & circumspecti sint iudices, etiam si reus omni-
 28 bus defensionibus renunciaverit, quod tamen facere nequit, ex ratione, quod nemo membrorum suorum sit Dominus, l. 1. §. usque adeo. de injur. ne quidem juramento, Felin. in c. si diligenti num. 3. de for. compet. Gail. lib. 1. de pac. pub. cap. 18. num. 3. ut ipsi, antequam deveniant ad torturam, maturè cognoscant reum carere defensionibus, secundum Bald. in l. servum quoque ff. de procurat. Calon. in tract. ne reus per indic. convinc. num. 23. & de torment. cap. 4. in fin. nedum ad ultimi supplicii executionem. De quo exstat quoddam exemplum, in iudice pudendum & puniendum, apud Annæ. Robert. rerum judicatarum l. 1. cap. 4. ubi iudex ex delirescentiæ & tremoris prætenso indicio, indeque commissi homicidii suspicione, de corpore delicti nequaquam sollicitus, virum quendam innocentem, nullo quæstionis terrore, nullo tormentorum cruciatu, sed aut desperatione, aut facto aliquo, salutis suæ negligentem & ultro perire volentem, laquei supplicio punivit, confessum veluti plene ac convictum, Cujus innocentiam, post biennium mulieris reditus, peregrè profectæ, quæ occisa credebatur, docuit & manifestavit. Similia plura legere sunt ibidem. Denique, & hoc non est prætereundum, quod asperi & iniqui iudices, qui student esse scopuli reorum, ut olim Cassius, inde honorum sperantes gradus majores, sibi que dedecori ducentes, si quisquam captus ex eorum manibus liberetur, dum vident indicia ad torturam non sufficere, nec reos sponte confessuros, eos in squalore carceris retinent, ubi famem & frigus, quæ sunt torture, genus non exiguum, sustinere ac deinde eorum tædio, fateri coguntur: Sed prudentes & pii iudices ab eo sibi cavent: Nam talis confessio
 29 non est spontanea & nullos operatur effectus validæ confessionis, Schard. conf. crimin. 9. n. 35. & seqq. sed ex torturâ & ulterioris ejus metu dicitur facta. Bart. in l. 1. §. Divus ff. d. quæst. Calon. de torm. cap. 19.

Carer. in *pr. crim. de confess.* §. In *textu ibi pag. 153. n. 5. vide tit. preced. obs. 16. n. 9.* Rol. à Vall. *vol. 3. conf. 17. n. 20. & 21.* Item, si in carcere salitæ dantur carnes, negato potu Carer. *ibid.*

OBSERVATIO II.

De necessitate communicationis indiciorum ; & nullitate confessionis absque ea, vel aliter illegitimè extorta.

- 1 **R**erum & Causarum criminalium Judices imperiti sæpe numero Reos, suspicionibus quidem gravatos, sine tamen indicis sufficientibus, iisque ad defendendum, non communicatis, torturæ subjiunt, ut ex ejus cruciatu sæpe contra se confitendo mentiantur, vel etiam delictum inquisitum, veritatem dicendo, fateantur : Si falsi sunt & ratificarunt confessionem, ex generali illo, quod in confessum nullæ aliæ partes sint judicis, 'quam ut condemnet, & quod (sicuti in civilibus) confessus pro judicato habeatur *l. 1. ff. d. confess.* in scitis vestigiis magis magisque insistentes, condemnandos ac puniendos esse putant. Contra *l. 1. §. Divus. ff. d. quest.* quæ vult, quod confessiones reorum pro exploratis facinoribus haberi non debeant, si nulla probatio religionem cognoscentis instruat, propter rationes allegatas à Zanger. *d. tort. cap. 5. n. 21. 25.* Contra tales judices monet Fichard. *caut. p. Hipp. de Marfil. conf. 46. vol. 1. n. 13. & conf. 52. n. 6. & conf. 45. n. 5. vol. 1.* ut inquisitus ejusve Advocatus faciat probari, legitimis indicis non existentibus, quæstionem fuisse adhibitam. Sic etiamsi injustitiam & nullitatem processus non allegaverit, sed confessionem ratificaverit reus, illi tamen non nocebit, nec ex eo processu damnari potest : Zanger. *de tortur. cap. 5. n. 31. 34. & seqq.* Etiamsi cœnam Dominicam sumserit, Cothm. *vol. 3. conf. 29. n. 360.* Etiamsi Princeps torqueri mandasset, vel reus non tortus, sed territus tantum esset. Sicuti enim sine indicis nemo potest torqueri, ita nec terreri, Nevizan. *in sy. v. nup. lib. 1. n. 63. 64. 65.* Cum idem ratione confessionis judicentur metus tor-
- 2
- 3

men-

mentorum, & tormenta ipsa, Bald. *in l. novissime. n. 5. ff. quod fals. tut. gest.* Menoch. *de arbitr. jud. quest. lib. 2. cas. 269. n. 11.* Ludov. Rom. *conf. 167. num. 5. Doct.* Mart. *de iurisdic. cas. 139. n. 16. 18. 19.* Roland. à Vall. *vol. 3. conf. 17. num. 16. & seqq. vid. infr. obs. 19. n. 8. hoc tit.* Mascard. *de probat. vol. 1. concl. 353. num. 14. & concl. 1102. n. 11.* Præterea tenetur iudex de Syndicatu, Jul. Clar. *pract. crim. lib. 5. §. fin. quest. 94. num. 12. & 13.* Probatur autem, reum absque legitimis indiciis ad torturam esse abreptum, eo ipso, quando ex actis contrarium non constat, ut etiam 4 iudici de iustitia processus asserenti, tantum credatur, quantum apparet ex actis, *text. in cap. quoniam & ibi Dd. extr. d. probat. cap. quomodo sacerdos. cap. cui est illa. cap. capisti. cap. non solum ille. 11. quest. 3. l. prolatam. & ibi Bald. C. de sentent. & interloc. omn. judic.* Bart. *in l. suspectus per illum text. ff. de procur. Gadd. conf. Marpurg. 28. n. 73. vol. 2.* Reinking. *in iuris respons. concernente processum aliquem contra sagam nulliter institutum quest. 3. num. 636. omnino* Menoch. *de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 67. 68.* Gail. *lib. 1. obs. 134. num. 15.* Franc. Herculan. & Mar. *de Favo in tract. quis teneatur prob. negativ. num. 176. 177. pag. mibi 119. & 120.*

Contingit interdum, ut delictum propter ejusmodi iniquum & invalidum processum relinquatur digna morte impunitum, veluti de sedicit Hippol. de Marf. *allegatus à Gomezio in commentar. var. resol. tom. 3. delict. cap. 13. n. 25.* quod hoc modo liberaverit duos homines à pœna mortis, ex quo consecutus sit maximum commodum & honorem. Addo ipsam extortam confessionem, nullam esse, nedum ratificationem ejusdem, si indicia non sunt sufficientia, vel etiamsi existant 5 legitima indicia, si non sunt ante torturam ad elidendum & defensionem rei, etiam non petentis, communicata: Etiam in crimine notorio Gail. *lib. 2. de pac. pub. cap. 7. n. 8. 9. 10. & gravissimo. Innocent. c. 1. de off. deleg. Carer. in pract. crim. ab init. de appellat. in criminal. n. 57. p. 8.*

Cum sententia notorii declaratoria requiratur, & ideo reus primum sit audiendus, Gail. *dict. loc. vid. supr. obs. 4. tit. 1. ferm. in fin.* Eadem in crimine veneficii. Heig. *lib. 2. quest. 35.* Quæ indiciorum communicatio debet fieri plene, cum dis & Consule, cum loco

loco & tempore, omnibusque circumstantiis aliis. *Cothman. vol. 3. resp. 29. num. 175.* Ne in aliquo, etiam vel in minimo, reo tollatur defendendi facultas. *Farinac. in pract. crim. lib. 1. tit. 5. quest. 39. num. 157.* Et facta, maxime, si reus, veluti plerumque fieri solet, vel ex animi con-

6 sternatione, vel ingenii ruditate, vel rustica simplicitate ejus petitionem intermiserit, ex actis constare debet: Judicis enim est, ex officio in innocentiam rei inquirere. *l. si non defendantur. 19. ff. de pæn. Const. Carol. Art. 20. & art. 47. Rescriptum Innocent. 3. in c. qualiter. 24. §. debet igitur. de accusat. Benedict. Carpzov. in tr. crim. part. 3. quest. 141. n. 29. 31. 33. & seqq. Valent. Winther. in Parth. litig. lib. 2. cap. 13. num. 35. Zanger. de tort. cap. 3. num. 3. 4. 5. & 6.* quæ huc multum conferunt:

7 Non autem tantum indicia oportet esse communicata, ubi reus est idiota, sed etiam jurisperito, quamvis expresse non dicat, ex quibus causis indicia velit elidere, *Heig. part. 2. quest. 35. n. 20. Clar. in pract. crim. §. fin. quest. 49. num. 5. Farinac. in pract. crim. lib. 1. tit. 5. de indic. & tortur. quest. 39. num. 79. p. 628.* Quod etiam non est tutum. Imo, si judex reum interrogaverit, tamen is nunquam tenetur qualitatem defensionis exprimere, tum ne ab eodem judice, seu fisco, aut instigatoribus, eadem propalata defensio supprimatur, ut in casu, in quo consuluit *Bursat. cons. 201. num. 77. lib. 2.* tum etiam, quia defensionem facturo integrum est, prius deliberare cum Advocatis & procuratoribus, & diligenter perquirere testes de facto informatos. Possent enim alioquin respondendo proponere defensionem irrelevantem. Imo etiam tali respondentis irrelevantia non attendenda, judex tenetur indicia communicare, ad alias defensiones quærendas, si reus sit rusticus, si peritus.

8 Rationem vide apud *Bosl. in tract. crim. tit. 4. indic. n. 8. Farinac. dict. loc.* Ubi valde invehitur in iudices huic sententiæ *Dd.* contravenientes. Totius processus copia etiam depositionum testium pro informatione Curiae receptorum, & non repetitorum danda est, etiam si tales testes reo nihil nocerent, cum ipsius inter sit nihilominus eorum depositiones videre, quia possunt aliquid in ejus favorem contra fiscum deposuisse. Quo casu plene probatur. *Farinac. dict. quest. 39. num. 154. pag. 636. vide etiam Paris. cons. 2. incip. Et si esse Judeum. num. 154. & seq. lib. 4. Gail, 2. de Pac. publ. cap. 7. num. 9. ibi. isthac procedunt. Berlich. part. 2.*

decisi

decif. 161. n. 18. & feqq. Franc. Ripa *in l. 15. apud quem. 1. C. de edend. n. 8. verf. ampliatur etiam.* Petr. Heig. *lib. 2. quæst. 35. incip. in causa. n. 15. & feqq.* Et non fatis est dediffe copiam, fed etiam necesse est, ut dentur competentes dilationes ad opponendum contra indicia, Ripa *dict. loc.* Berlich. *dict. loc. num. 12.* Si tamen cum delicti atrocitate concurrat moræ periculum, vel alia circumstantia, celeriozem requirit proceffum. Tunc omnia acta originalia rei Advocato, loco communicationis copiarum, in iudiciis, vel alterius personæ publicæ præfentia, dari poffunt perlegenda, Farinac. *dict. quæst. 39. n. 15.* Hic non immerito improbo opinionem, ut fingularem, ita crudelem Joseph. Ludovic. *concl. 38. n. 114.* ubi cenfet, bonum effe facere legem, ne detur copia indiciorum & optimum abrogare *l. absentem. ff. de pæn.* in qua faluberrime est difpofitum, fatius effe impunitum relinqui facinus nocentis, quam innocentem damnare: Nec attendendos effe libricos ejus prætextus & ratiunculas, ibidem pofitas, de iusto iudice & calamitate temporum, quivis iudicabit dexter: Eandem reprehensionem dogma illud iniustum Josephi Ludovici (quod postmodum incidenter legi) incurrit apud Farinac. *pract. crim. tit. 5. lib. 1. quæst. 39. n. 21. 22.* & merito: Quia injuriam infert legibus, qui iis vult videri melior in terminis Rol. à Vall. *vol. 3. cons. 12. n. 99.* Videri etiam potest Jul. Clar. *pr. crim. §. fin. quæst. 49. n. 13. 14.* Prosp. Farin. *dict. quæst. 39. n. 41.* Si copiam indiciorum non dederit iudex, debet puniri: Bart. & Alex. *in l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de damno inf.* maximè, si dolosè miserit, prout in dubio præsumitur. Bart. & Alex. *d. l. Hippol. de Marf. in pract. crim. §. nunc videndum. num. 19.* Ratio, quod dicta confessio fit nulla, est, quia, ut post alios eleganter differit Cason. *de torm. cap. 4. §. 5. ab init.* Quicquid ex tortura illegitimè & iniuste adhibita fequitur, est nullum. Unde iudex, qui non præcedentibus indiciiis reum torquet, puniri debet, licet per talem torturam reus repertus fit commississe crimen objectum: Quod repetit, & ad id plures DD. allegat Gomez. *dict. loc. arg. l. non dubium. C. de legib. l. fin. ff. de constit. pecun.* videatur ad hæc Mynſing. *3. observat. 80.* Moller. *in femestr. lib. 2. cap. 25.* Etiamfi ad banchum iuris, vel cum juramento esset ratificatum, Marf. *in l. quæstionis modum. ff. de quæst. & cons. 20. n. 63.* Menoch. *de arb. iud. lib. 1. quæst. 84.* Hieron. Gigas *in Rubr.*

- quom. & per quos probetur Crim. les. Majest. quasi. 1. n. 31. & num. 33. Cavall. com. opin. cont. com. 618. n. 8. Carer. in pract. crim. de confess. n. 1. qui ad hoc plurimos allegavit DD. Ac porro (quæ cautela loco bene sunt notanda) infert Gomez. dict. loc. Si personæ, quæ propter privilegium, minorem ætatem, vel senectutem quæstioni subijci prohibentur, vel in casibus observationis præcedentis num. 15. 16. 17. torquentur & confitentur, earum confessio, etiam ratificata, est nulla nec confitenti præjudicans, nec ulli alii: item, si Iudex non attenta appellatione ad torturam processerit, rei confessio est inefficax & ipso jure nulla, Catallian. Cotta. in suis memorabil. verb. appellatione interposita nihil innov. Foller. in pract. crim. verb. & si confitebuntur 3. parte. 3. partis. n. 50. Gomez. rubric. de tortur. reor. n. 25. vers. 4. infero. Marc. decis. 40. num. 12. Ang. de malef. in verb. quod fam. publ. num. 10. vers. advertas tamen. & ibi Angel. in addit. Farinac. cit. de indic. & tortur. quasi. 38. n. 17. Lancellor. de attent. cap. 12. lim. 1. n. 99.*
- 13** *Ut & eorum, qui semel iuste sunt torti. si iterum, non existentibus novis fortioribus & diversi generis indicis, torquentur: Craver. conf. 287. n. 7. Curt. Senior. conf. 59. n. 6. Farinac. in tract. crim. cit. de indic. & tortur. 5. quasi. 38. n. 77. & 78 pag. 61. lib. 1. Menoch. de arb. jud. cas. 272. n. 5. & seq. Marf. conf. 14. n. 24. Zanger. de tortur. cap. 5. n. 13. 14. 15. Damhoud. in pract. crim. cap. 38. n. 5. Brun. in tr. d. indic. & tortur. part. 2. cap. 5. n. 63. Cothman. vol. 3. respons. 29. n. 220. & 221. Gigus dict. loc. n. 32. Boss. de indic. & considerat. ante tort. n. 120. & seq. Hipp. de Marf. §. quoniam. n. 42. ubi asserit, non solum confessionem, in tortura repetita factam, sed omnia alia, talem illicitam torturam secuta, esse nulla: Quod quidem non videntur negare acerrimi illi inquisitores & tortores, Jacob. Spren. & Henr. Institor. in malef. part. 3. qu. 22. pag. mihi 599. Sed locutione, continuare torturam usque adeo abutuntur, ut sine lege & ratione, in eam perversam prorumpant Sententiam, qua quidem distinguunt inter iterare & continuare torturam, sed ubi semel inflicta est, secundo vel tertio die eam continuari, non iterari suo arbitratu statuunt. Quæ verborum perditio, à decies & ultra facta repetitione, in fraudem legum, crudeles posset excusare iudices. Nulla quoque est extorta confessio, quando est contra reum vera & legitima probatio, ex qua possit defi-*
- nitive*

nitive condemnari, & per judicem nihilominus torquetur (quod etiam est contra *Constit. Car. art. 69.*) ad effectum, ne possit appellare Hipp. de Marfil. *dict. loc.* Et, si tunc negat, inque ea negatione persistit, probationes sunt purgatæ, reusque est absolvendus, vel saltem in ordinariam poenam non condemnandus: quod probavi infra *obf. 30. hoc tit. ab init.* Si autem confitetur & perseverat, confessio est nulla: Quod & locum sibi vendicat, etiamsi ex intervallo confessio esset ratificata Bald *consil. 77. n. 2. lib. 3.* Alex. in *l. qui aliena. §. Celsus n. 11. & seq. ff. de acquir. hered. Doct. Marta de juridict. p. 4. cent. 2. cas. 139. n. 19. & 20.* vel ratificata esset ad banchum juris, etiam millies: Alex. *conf. 1. lib. 3. n. 2.* Marf. *cons. 82. n. 8. cons. 12. n. 23. & 39.* Gram. *conf. 21. n. 21. & seq. & cons. 37. n. 6. & 39.* Roland. *cons. 12. n. 90. & seq. lib. 3.* etiamsi postea indicia supervenerint Bart. in *l. Maritus. n. 2. ff. de quest.* Hieron. Gig. *dict. loc. n. 25. 30. 31. Facult. jurid. Coloniens. apud Cothm. vol. 3. respons. 30. n. 359.* quam communem DD. opinionem, & ab ea non recedendum esse dicit Jul. Clar. *pr. crim. §. fin. qu. 55. vers. si vero & qu. 64. vers. dixi etiam.* ubi hortatur potestates & judices, ut in eo admodum sint cauti & circumspecti, ne graviter in Syndicatu puniantur, addens, hanc conclusionem locum habere, non solum in minoribus delictis, sed etiam in majoribus, exceptis & atrocissimis, Cothm. *dict. loc. n. 221.* etiam in crimine læsæ Majestatis: vide quoque Gram. *conf. 21. n. 20. & seq. & dict. conf. 37.* Franc. Marc. *decis. 904. p. 1. & decis. 92. p. 2.* Si reus plus, quam par est, & immoderate tortus, etiamsi exstant legitima indicia, est confessus, debet absolvi Boff. *de defens. reor. n. 6.* Certum enim est, torturam indiscretam & atrocem, ne quidem adversus confitentem, quicquam operari, multoque minus contra tertium suspicionis aliquid generare & excitare, Ernest. Cothm. *vol. 3. conf. 29. n. 344.* Et ab eo citati Farinac. *de indic. & tort. lib. 1. tit. 5. quest. 43. n. 193. & qu. 44. n. 29.* Bursat. *conf. 201. lib. 2.* Nam talis tortura immoderata & atrox impingit, tam in prohibitionem & dispositionem juris communis, quod jubet torquere pro temperamento moderatæ rationis, *l. de minore. 10. §. & tormenta. ff. de question.* Et habere animum moderatum, discretionem & intellectum, *l. observandum. ff. de offic. pras.* Paris de Put. *intr. de Syndic. verb. tortura. §. an stetur dicto torti numer. 22. pag. mibi 984.* quam Constitutionis Criminalis Carol. & Imp.

art. 58. 59. nach Ermäßigung eines vernünftigen Richters, de qua plerumque monent Juris Consulti in suis responsis, usitaram hanc clausulam inserentes; *doch Mensch- und Christlicher Weise. vid. observ. præ.*

Propter rationis ante dictæ identitatem, nec testes indebitè torturæ quicquam probant, nec faciunt indicium, Brun. *in tr. de indic. & tortur. p. 2. quæst. 4. n. 9.* Farinac. *lib. 3. titul. 8. de opposit. contra exam. test. qu. 79. ab init.* ubi etiam, quando testis dicatur indebite tortus, 18 *per tot.* Non possum, quin huc duobus vel tribus verbis referam casum, qui mihi in praxi contigit: Fuit judici quispiam variis modis furti suspectus, ac ab Officiali aliquo denunciatus, sed non exstabant contra eum indicia ad torturam sufficientia, quæ autem pro talibus à tyrunculo judice reputabantur, nec insuper ad elidendum & ad rei defensionem erant communicata: is cruciatu torturæ nihilominus fuit affectus, & furtum inquisitum non solum, sed præterea multa alia confessus est, & ratificavit confessionem aliquoties, nominando generum suum, ut complicem & criminis socium: Ostensis autem & deductis nullitatibus processus iniqui, & adhibitæ torturæ, reus est plane liberatus, nec quisquam ausus fuit contra eum & nominatum generum tentare quicquam.

19 Tanta autem vitia nullitatum & tam turpes hallucinationes facili negotio possent evitari, quamvis ejusmodi iudicibus nullum sit studium pervolvendi multa jurium volumina, si modo introspicerent & considerarent Constitutiones criminales Caroli Quinti, in specie *Art. 20. & Art. 47.* Non obstat illud dogma, à Cameralibus iudicibus, referente Mynsing. *Cent. 5. obs. 77.* aliquoties observatum, quod confessio criminis in iudicio purget omne vitium processus, & non respecta nullitate reus possit condemnari. Nam hoc intelligitur, nec aliter intelligi potest, quam de confessione valida, & non illegitimè extorta Roland, à Vall. *vol. 3. conf. 17. num. 23. & 24. & secundum jam dicta.*

20 Quippe, quod confessio invalida nullum operetur effectum. Alioquin sequeretur hoc absurdum, quod iudices pro libitu possent torquere homines indebite & injuste, & ex asperitate tormentorum confessionem supervenientem invalidam & nullam semper reddere validam. Quod tan-

tanquam præbens materiam & occasionem delinquendi, nequaquam est tolerandum. Roland. à Vall. *diff. loc.*

Porro, quicquid etiam causæ sit, cur reus dicatur tortus injuste, 21
invalidat confessionem & quicquid eam est secutum, ut antea ex Gomez, retuli, veluti, ut supra memini, quando iudex quæstionem de reo habuit, cum tamen aliter de delicto constiterit, Carer. *in pr. crim. De tortur. §. 6. n. 29. pag. mibi 183.* nisi ad eum finem, ut reus socios criminis, mandatores & complices nominaret Gram. *conf. 1. num. 2. & seq. in crim.* quæ tunc moderatio esse debet. Clar. *pr. crim. parag. fin. quæst. 64. vers. veritas est. in fin.* (in Crimine tamen notorio aliter præcipit *Constit. Carol. art. 16.*) Vel ad acta non scripsit, veritatem aliter nisi per torturam manifestam esse posse: Vel non pronuncia- 23
vit ante torturam, indicia esse legitima, pleneque probata, nec elisa, ideoque reum esse torquendum: pro ut hoc ipsum jura communia *l. editum. & ibi Bart. ff. d. quæst. Castr. in l. 1. num. 7. C. de jure juran. propt. calum.* Hippol. de Marf. *pr. crim. §. nunc videndum num. 35.* Zanger. *d. tortur. cap. 4. num. 1. 2. 3. & Constit. Carol. crim. Art. 184.* expostulant: ac præterea iudex, contrarie agens, & hanc interlocutoriam, vel dicta omittens, (quæ ad securitatem judicis debent ex actis constare) tenetur de Syndicatu, à quo cavere debet, tanquam ab igne, Hippol. de Marf. *in pr. crim. §. nunc videndum. n. 22. & seqq. & conf. 46. num. 7. vol. 1.* Fichard. *caut. 44.* Jul. Clar. *in pr. crim. parag. fin. quæst. 64. vers. debet etiam Boer. decis. 163. n. 1. Boil. in tit. de indic. & confid. ant. tort. num. 129.* Frantz. Person. *de indic. act. tort. n. 1.* qui & alia huc pertinentia lectu utilia continent. *num. 23. 45. & seqq.*
Testes pro informatione curiæ non citato reo assumpti, forte ne is fu- 24
gam arripiat, si non repetiti sunt, delato iis juramento, præsentem vel citato reo, jam in carcere detento, nihil probant, & judicium est nullum, nullamque faciunt præsumptionem contra eum ad torturam, Alex. *conf. 180. n. 8. lib. 2.* Hipp. de Marf. *conf. 101. num. 3.* Jul. Clar. *pr. crim. §. fin. quæst. 11. vers. item quæro.* Roland. *conf. 12. num. 35. & seq. lib. 3.* Suarez. *in comm. opin. verb. cessium.* Honded. *conf. 101. n. 5. lib. 1.* Farin. *de testib. quæst. 72. n. 1.* Postius *in tr. mandati de manutenen. vol. 2. decis. 167. n. 2.* Quod etiam obtinet in crimine læsæ Majestatis, Marf. *in pr. crim. §. diligenter. num. 175.* Pedem. *decis. 79. n. 18.*

Et seq. Et ubi sola facti veritate inspecta cognoscitur. *Parif. de Put. lib. 25 4. conf. 2. n. 158. 166.* Nam etiam si solennitates juris civilis tolluntur, ea autem, quæ de jure naturali introducta sunt, ut est citatio & defensio, nec auferri possunt, nec debent. *Pedem. dict. decis. 70. n. 13. & 19. Franz. Person de indic. & tort. n. 18. Vid. supr. tit. 1. observ. 10. & tit. 262. obs. 14.* Si reus non existentibus indiciis, vel non legitime est tortus, licet millies variaverit, non potest torqueri iterum, ex eo, quod sit varius: Insuper talis variatio vel mendacium non nocet, nec facit indicium, *Carer. pr. crim. de indic. indicio quinto. num. 2. pag. vibi 107. Marf. conf. 15. Thom. Gramm. in voto. 30. Purpurat. inter conf. feudal. varior.* qui plures adducit, & contrariis responder. Quæ ad hanc observationem albo lapillo notanda.

OBSERVATIO III.

De crimine veneficii, & an confitenti se veneno necesse, sit credendum; item, an mulieri dicenti filium suum esse adulterinum?

- I** Cautus sit Advocatus rei, in homicidio, quod dicitur factum per venenum: Si enim Accusatoris Advocatus non curavit probari, primo, venenum fuisse propinatum, secundo, qualitatem veneni, quod nimirum illud aptum fuerit malum & sufficiens ad occidendum, succumbit. *Cost. & Trevis. in jam dicendis locis. Alex. in conf. 203. n. 4. & 5. lib. 2. conf. 166. Gram. conf. 36. n. 6. & 7. Muscatell. de cognit. & probat. delict. de homicidio simplici. num. 26. & 27.* Reperiuntur enim quædam venena bona, quæ sunt medicamentata, l. quod. sape, §. veneni. ff. de contrab. empt. l. qui venenum. ff. de verb. sign. *Alex. conf. 203. num. 5. vol. 2. Joh. Baptista Costa. de falsi scien. & ignor. inspect. d. n. 10. in Thom. Trevisan. lib. 2. decis. criminal. 50. num. 3. & 5.* Quod, ubi est neglectum, etiam cautelam exhibet *Muscat. dict. loc.* ad annullandam confessionem accusati vel in-
- 2** quisi: Nam si dicta probatio, quæ per medicos & peritos fieri debet, Alex.

Alex. *conf. 115. num. 3. lib. 3. Masc. de prob. concl. 1034. num. 7. vol. 2.*
 Guazzini. *intract. de reor. defens. 4. cap. 5. n. 13. & 18. lib. 1. Benedict.*
 Carpz. *in jurispr. for. part. 4. const. 18. def. 6.* non præcessit, etiam si
 esset confessus reus, se dedisse venenum, & ex eo mortem esse secutam,
 talis confessio, tanquam erronea, non noceret, neque ad torturam,
 Cothman *vol. 1. conf. 12. n. 22. 23.* cum ipse naturam veneni, & an ex
 eo necem attulerit, nesciat: vide alleg. DD. & Petr. Caball. *resolut.*
crim. 180. Boss. tit. de delict. n. 8. Carer. in pract. crim. §. homicidium.
num. 102. Farinac. consil. 184. num. 16. & 46. Honded. vol. 2. conf. 88.
part. 6. num. 11. 12. & seqq. Cothm. vol. 1. conf. 12. dict. n. 22. Nec 3
 sufficit declaratio interempti, nec testes, qui deponunt de signis vene-
 ni, quæ viderunt in corpore ante sepulturam, ut constet de delicto:
 Quia hoc medicorum est & peritorum, ut & aperire cadavera, & re-
 ferre cum juramento, quæ viderint, quas partes veneno infectas repe-
 rerint, cum qualitate veneni, Gothofr. à Bavo *in Theorica criminali*
practica. §. venenum. 8. 9. vid. infr. obs. 48. tit. 4. Honded. *dict. loc.*
n. 14. Et licet Bossius *dict. loc.* dicat, ipsum casum confessionis esse peri-
 culosum pro amico, præsertim ubi in continenti, vel paulo post assump-
 tionem potionis data decessisset: Tamen, si de Medicorum depositio-
 ne & fide non apparet, Confessio, ad infligendam pœnam ordinariam,
 non erit nocitura: Farinac. *tit. de inquis. quest. 2. in fin. vide etiam*
Paul. Zach. in quest. Med. legal. lib. 2. tit. 2. quest. 1. & 4. & quest. 6.
num. 5. 9. 17. 21. & tot. quest. 7. quest. 10. num. 11. quest. 11. n. 14. 15. 25.
26. 27. & præsertim quest. dict. 4. num. 21. Ubi monet, cum quædam 4
 naturæ hominis & vitæ non insidientur, nisi in certa quantitate, ut ad-
 hibiti medici & periti in definienda ejusmodi quantitate, an ad infe-
 rendam mortem sint sufficientia, nec ne, ante oculos omnino ponant
 temperamentum assumentis, ætatem, virium robur, corporis disposi-
 tionem, medicamenti ipsius qualitatem & alia. Similem ferme con-
 fessionem vulnerantis, vulneris lethalitatem asserentis non mereri fi-
 dem, vide *in f. obs. 8. n. 3. tit. 2. de inquis. & accusat.*

Occasione hujus observationis censeo non intempestivum me- 5
 minisse, ad similitudinem dictarum confessionum, de veneni inter-
 emptione & vulneris lethalitate, etiam confessioni matris, filium non
 esse

esse mariti in filii præjudicium non esse credendum, sed in domo mariti asservatum, semper ex isto matrimonio natum præsumendum, nisi constet, maritum cum uxore aliquandiu non concubuisse, infirmitate interveniente, vel alia causa, *text. in l. filium. de his qui sunt sui vel alien. jur. verb. non tamen ferendum.* Surd. vol. 1. conf. 1. num. 58. 60. Etiam si mater sit adultera, & rem interdum habuerit cum alio. Boer. decis. 299. Fran. Marc. quest. 513. num. 18. Menoch. de arb. jud. quest. cas. 89. Idque in tantum obtinet, ut nec stet juramento mulieris, asserentis se esse prægnantem ex semine alterius & non mariti: Cum matris asseveratio de conceptione sit fallax, & dies nativitatis certa, conceptionis incerta *arg. l. 1. §. si mulier. ff. de liber. agnoscend.* Boer. decis. 299. num. 1. Unde ad ejusmodi matris assertionem, pro putativa securitate in foro conscientie, stulte renunciavit regno quidam Regis filius, matri nimium credulus, se non Regis, sed militis esse filium, cujus meminit Menoch. de arb. jud. quest. decis. Cas. 89. n. 28. Hoc & similia, nec non astuta mulierum quædam exempla, memoratu non indigna, legere sunt apud Boer. decis. 298. num. 6. 7. 8. Menoch. decis. cas. n. 27. Cyn. Bart. Bald. ad l. filium. ff. de his, qui sunt sui vel alieni juris.

OBSERVATIO IV.

In confrontatione testis & rei observanda.

QUamvis confrontatio sit odiosa & species suggestionis, Burf. conf. 201. non necessaria, nec de essentia judicii, Jul. Clar. pr. crim. §. fin. qu. 45. n. 14. ideoque ad eam non facile perveniendum: Zanger. tract. de tortur. cap. 2. n. 49. & 50. præsertim, si aliqua ratio id dissuadeat: forte, quia confrontandus est servus cum Domino, Vallus cum Patrono, filius cum patre, timidus cum potenti, homo vilis vel aliunde infamis, cum viro bonæ famæ, eruditionis: Zanger. decis. loc. Tranq. Ambrosin. de Process. inform. lib. 9. cap. 9. n. 5. vide etiam Cothman. vol. 3. resp. 29. n. 152. & n. 458.

Ta.

Tamen in usu est, & sæpe expostulat necessitas, ut omitti non possit. Ne autem fiat subornatio, pro judice est, dum forte dicit testis, se non novisse reum de nomine vel aliter, nisi de visu: Nimirum, ut quatuor vel quinque ejusdem cum reo staturæ & ei similes vestibus & facie, quantum fieri potest, exhibeantur & reus inter eos ponatur: Sic tollitur subornationis metus.

OBSERVATIO V.

*Ne transactio super delicto faciat indicium ad
torturam.*

PAx sive transactio, cum offenso facta, indicium exhibet ad inquirendum: Utrum autem illud sit sufficiens ad torquendum, cum per eam tacita videatur facta delicti confessio? non immerito quæritur: Distinguendi duo sunt casus: Aut initia est transactio super delicto, de quo transigere licet (quæ autem sint talia, vide *in l. transigere C. de trans.*) aut inita est super eo, de quo non licet transigere: Illo non facit transactio indicium ad torturam: Quod enim sit jure permittente, nemini obesse debet: Hoc autem casu facit indicium ad torturam, & hanc communem esse opinionem dicit Blanc. *de indic. n. 306.* Villalop. *in comm. opin. lit. T. n. 121.* Jul. Clar. *pr. crim. §. fin. qu. 27. vers. 39.* Num autem cautela est in posteriori hoc casu ita transigendi, ne fiat indicium ad torturam? Ex Tancredo de Corneto allegat hunc modum Jas. *ad l. transigere. C. de trans. n. 20.* scilicet, ut reus transigens expresse protestetur: quòd faciat transactionem cum accusatore, non eo, quia crimen sit verum, vel crimen confiteatur, sed ut evitet dispensa litis: Cui tamen ipse Jalon. *d. l.* non usque quaque confidit, propterea aliam meliorem esse dicit Alb. de Rosat. *ad d. l. transigere*, ut nimirum Notarius aliquis simpliciter stipuletur transactionem vel concordiam cum accusatore, nomine omnium, quorum interest vel interesse possit, talem concordiam & transactionem fieri, non specificando ipsum reum. Aliam quoque dat cautelam Jas. *ad d. l.* ut fiat concordia gratis,

gratis, per pactum gratuitum, quia paciscendo non intelligitur reus confiteri, *l. in fisci ff. de jur. fisci. l. furri. §. pactus ff. de his, qui not. infam.* Insuper, si Notarius vel tertius aliquis in specie pacem faceret nomine ipsius rei, non deberet ei talis pax vel transactio obesse, prout in facti contingentia judicatum est in curia Neapolit. referente Grammat. *vol. 39. circ. fin. quem citat Clar. d. loc.* vide etiam latius Farinac. *lib. 1. tit. de inquis. qu. l. n. 18. & seqq.*

OBSERVATIO VI.

*Ad sciendum criminofum si nec per tormenta
veritas elici potest.*

- 1 **S**I contra patrem & filium simul, vel contra fratres, vel uxorem ejusque maritum vel similes proximo sanguinis nexu, & propensa voluntate sibi invicem junctos indicia homicidii, vel alterius delicti exstant, ac à neutro, etiam per tormenta, veritas erui potest, consultum est, ut simulatâ sententiâ uterque ad mortem condemnatur: sic nocens, ubi viderit, se supplicio affectum iri, & nullam superesse spem liberationis, rem omnem manifestabit. Ita fecit, ad quamdam
- 2 imitationem exempli Salomonis *1. Reg. cap. 3.* Carolus Magnus. Qui, cum aliquando pater & filius homicidii accusarentur, adhibitis etiam gravibus torturæ cruciatibus constare non posset, uter de duobus delictum perpetrasset, utrumque laqueo suspendi jussit: Hoc cognito pater, nullam sibi spem vitæ considerans, rem omnem patefecit, atque se reum criminis detexit, filiumque liberavit, quod ex And. de Isern. *c. 1. §. publici latrones de pace tenend.* refert Menoch. *de arb. jud. cas. 270. n. 15.* Neviz. *in sylv. nupt. lib. 8.* Quam cantelam etiam commendat Paris de Put. *de Syndic. in verb. tortura vers. sequitur modo*, ubi ponit simile
- 3 exemplum de Rege Ladislao. Hanc quidem imitari posse Principes, vel Civitatem, quæ superiorem non recognoscit, ubi urgentissimis indicis accusati gravantur, non abnuerim. Reliqui autem judices sive magistratus tutius ab ea abstinere, hi enim tenentur progredi secundum
- 4 præscriptionem jurium, & non ultra acta & probata. Periculosum quoque est innocenti terrorem mortis, qui durior est morte ipsa, & ex quo

quo sæpe ipsa mors sequitur, incurrere : Quod exemplum illud Bossii *est. de exam. reor. n. 4.* ostendit, ubi refert in civitate Neapoli Johannem Capistranum sinxisse, filio æque ac patri caput amputandum, propterea ambos condemnavit, cum tamen filius esset innocens : Verum abscisso capite patris, tantus timor invasit filium, ut ilico decesserit, Capistranus autem deposito officio, factus est propterea Franciscanus.

Prædictam observationem non tantum apud reos consanguineos, sed & quosvis alios usurpandam, videri potest apud Raimund. Fichard. *caut. 41.* Ubi nimirum duo homicidii accusantur, quorum uterque negat constantissime, certo tamen constat, solos istos duos interfuisse homicidio, ita ut necesse sit, alterum eorum esse noxium ; Nam forte homicida stimulis conscientiae ac moribus adactus, ubi videt nullam vitæ spem superesse, fatebitur delictum, memor salutis æternæ, ne anima simul cum corpore perdat : Atque sic per spontaneam confessionem liberabitur alter, qui revocata illa simulata sententia statim absolvendus, confessus vero executioni mandandus erit. Jason, *in l. si is qui pro empt. in fin. ff. d. usucap.* Hipp. de Marf. *in l. de minore ff. de qu. Boer. dec. 166. n. 6. & seq.* Si tamen lata ista sententia simulata, persisteret uterque in negatione, etiam usque ad locum supplicii, tunc omnino præstat utrumque dimittere : quia satius est nocentem absolvere, quam innocentem condemnare, *l. absentem ff. de pen.* Possunt tamen tales rei in casu homicidii relegari, vel simili leviori poena affici, ut evitetur scandalum, & delictum non maneat, etiam tali casu existente, prorsus impunitum *l. si a vulneratus §. quod si quis ff. ad leg. Aquil.* Fichard. *dict. caut. 41.* Godelman. *in tr. de mag. & venef. l. 3. cap. 7. n. 27. & seq.* Cautela hæc etiam potest adhiberi non inter duos tantum, sed etiam inter plures, in casu homicidii tumultuarii, Berlich. *part. 4. concl. 11. in fin.* ubi alios citat.

OBSERVATIO VII.

Ne inquisitus vel accusatus torqueatur.

- D**iligenter ponderet Reus inquisitus circumstantias commissi delicti, & consideret numme aliquammodo intentionem filci vel accusatoris, vel saltem dubiam reddere possit. Neviz. *in sylb. nupt. lib. 1. num. 66. vid.* Wefenb. *Conf. 19. num. 29.* Bart. *in l. non solum. §. sed ut probari. ff. de oper. nov. nunciat.* Ubi enim probare poterit alium æque insimulatum crimen perpetrare potuisse, ac ipse, evadet torturam Cason. *de indicia ex caus. cap. 4. num. 5.* Nam indicia non concludunt, si aliter veritas se habere potest, quod approbat & exemplificat in crimine falsi Honded. *vol. 1. conf. 109. num. 14. 15.* ratio est in *observ. 1. num. 12. hoc tit.* Cason. *tit. Ne re. per indic. aliq. convin. num. 5. & 6.* ubi refert exemplum alicujus indicii, quod à DD. indubitatum plerumque appellatur, scilicet: quidam occidit quendam, relicto ense fugit: supervenit amicus interfecti, & apprehendit ensen cruentum, sequens homicidam, captus fuit & liberatus, quia aliter veritas se habere potuit, quam etiam probavit: Emeric. à Rosbach. *in process. crim. tit. 5. cap. 8.* (qui hæc ex Casono, vel sub ejus nomine alius, ad novam editionem etiam Francofurti excusam, imo integros Casoni tractatus de indicia & tormentis ad verbum usque exscripsit, & plane alienis plumis eam adornavit: Quod inspicienti & conferenti palam fiet) Gomez. *tom. 3. resolut. cap. 12. num. 25.* Secundum hoc examinari possunt omnia exempla ferme injuste tortorum, & ex falsis confessionibus suppliciis affectorum, quorum multa vide in *append. hujus tract.* Propterea prudentes Advocati cauta & utili hac interrogatione examinandi testis, qui aliquid, vel affirmavit, vel negavit, uti solent: Nimirum, ut ex eo quærant, num possibile sit, rem aliter se habere? Si respondet, quod sic, ejus dicto, non creditur, quia non concludit necessario, Cæp. *caut. 47.* ubi ponit exempla. *Vid.* Farinac. *tr. de opposit. contra exam. test. quest. 68. num. 4.* & plures ab eo allegatos. Eodem modo

modo se defendere potest reus, si dicatur de causa, forte emolumenti,
 quod ex morte occisi esset nactus, vel simili: Præterea, quod eam val-
 de extenuabit, iniquum esse propter hanc in suspicionem maleficii de-
 vocati, probet, sibi nihil magis commodi, quam aliis, vel aliis æque ac
 sibi resultaturum, *Calon. ibid. cap. 5. huc refer. Constit. Carol. Crim. art.*
 28. Similiter rei Advocatus consideret, si forte inimicitia cum occiso ei
 opponatur, num is alios etiam plures offenderit & inimicos habuerit.
 Item, ubi quis occiso est minatus & præter minantem etiam alium occi- 4
 sus habuerit hostem, præsertim, qui de minis notitiam acceperit, *Fari-*
nac. d. indic. & tortur. question. 50. num. 12. an quis fortasse ex furibun-
 do iracundiæ æstu, vel ex alia inordinata aliqua animi intemperie, so-
 leat spirare minas. Multi enim reperiuntur homines, etiam non ma-
 li, quibus in usu est, impotenter evomere multa minarum fulmina, ut
 solius linguæ suæ telo omnem injuriam vel contumeliā, vel vindica-
 re, vel avertere velle videantur. *Exemplum huc pertinens vide. in ap-*
pend. hujus tract. Exempl. 13. Contra, illud hominum genus pessimum,
 quod nocere studet, & acrem in alios meditatur vindictam, tegit ple-
 rumque dissimulatque malum accurate & callidè, quod prima occasio-
 ne commoda incautis est paraturum. *Grævæ. in trib. reform. cap. 7. pag.*
 144. Quales considerationes à iudice nequaquam sunt postponendæ:
 Idque propter rationem ad Principium dispositionis *l. absentem 5. ff. d.*
pen. recurrentem, quod nimirum satius sit, relinqui impunitum faci-
 nus nocentis, quam innocentem damnare. Huc etiam potest referri 5
 casus inventi instrumenti in loco commissi delicti, quo quidem ab in-
 quirendum contra ejus dominum vel possessorem existit indicium *su-*
pratis. 2. obs. 27. sed non ad torquendum, quia aliter veritas sese habe-
 re potest. Casu namque potest fieri fraude etiam, atque callida cauti
 alicujus nebulonis malitiā ut ex vestibus, armis, instrumentis, aut alia
 quavis suppellectile innocentissimi cujusdam hominis derelictum
 quicquam, aut projectum, in loco flagitii commissi reperiatur. Quam
 facile est fraude & malitia alterius innoxium hominem in hæc pericu-
 la posse protrudi surreptis ei per alterum rebus, & in loco delicti datā
 opera relictis scelerati homines, præsertim, qui sceleris artes longo usu
 egregie addidicerunt, tegendis suis sceleribus industrie admodum in-
 vigi-

vigilantes, quos non modos fraudesque effingunt, ut in alios innocentēs & infcios, proprii sceleris suspicionem & culpam devolvant? Joan. Grev. in trib. reformat. cap. 6. pag. mibi 127. & seqq. Ubi luctuosa & tragica refert exempla. Et reperiuntur quædam in appendice hujus tractatus. Propter rationem eandem non est tutum, ad solam convenientiam vestigiorum quæstiones decernere. Unum vestigium plurimorum pedibus commensuratum, apprimè sæpe convenit. Et quis dubitat exercitatos latrones, fures & alios bipedum nequissimos inversis, vel alterius vestigiis impressis, investigatores suos posse fallere & eludere? Hac quoque observatione quis sibi bene conscius uti poterit, ut nimirum se sistat sponte: sic tanta erit innocentiae præsumptio, ut diluat omnia indicia ad torturam suffectura: quod vide probatum in obs. 4. sup. tit. de capt. & car.

OBSERVATIO IIX.

Ne quis torqueatur propter fugam.

- 1 **F**ugam rei indicium facere ad torturam, nisi ea ex justa, & probabili causa excusari poterit, notum est. Quod late & pluribus exemplis declarat Farinac. in pr. crim. d. indic. & tortur. lib. 1. tit. 5. quæst. 48. Coler. cons. 7. num. 28. qualis etiam causa est, si fugiens asserat, se post querelam & inquisitionem formatam aufugisse
- 2 *Vid.* Jul. Clar. lib. 5. pract. crim. §. fin. quæst. 21. num. 22. 23. Quilibet enim rationabiliter sciens, se esse accusatum, imo suspicans informationes assumptas, & se inquisitum vel accusatum iri, licet sit innocens, quærit fugam propter metum carceris, in quem quadrat Saxonicum illud: *Buhen dem Staken is gut dingent*: & tunc fuga recte dici non potest animi indicium sive conscientiae signum, Fulv. Pacian. cons. 119. num. 52. & seq. De us cons. 234. vers. nec obstat fuga col. 1. Marl. in §. diligenter num. 22. vers. quæro modo in pr. crim. Blanc. in l. fin. num. 281. vers. hac conclusio restringitur. ff. d. quæst. Farinac. dict. loc. Nemo enim tenetur se periculo exponere, text. in c. 3. de cleric. non resid. &

in r. cam persona de privileg. in 6. gl. ibid. in verb. securo l. sed sciendum ff. ad Senat. Conf. Trebel. Gail. lib. 2. obs. 109. num. 8. 9. neque ex carcere vel pede ligato (quod ajunt) innocentiam suam probare, Hippol. de Marf. ad Rubr. C. de probat. n. 279 Dd. in l. admonendi. ff. de jurejurand. Gail. dist. loc. Quidam in crimine homicidii hoc suggerunt reis, ut dicant, se aufugisse, ne ab occisi consanguineis offendantur: Sed hanc excusationem cautus judex non admittit: Sic enim nunquam indicium faceret fuga, cum quilibet hoc ipsum nullo negotio prætereundum posset. Si autem ante fugam accusato vel inquisito consanguineos minatos fuisse, (id quod astuti delinquentes, antequam fugiant & capti sint, facile queunt efficere) probatur, tunc rectè potest dici ob præcedentes minas aufugisse, ac proinde à tortura liberari. Hoc quoque cautus rei Advocatus considerabit, an judex suo clientulo minatus sit, & solitus de facto procedere: tunc enim ob sævitiam minantis, & illatum metum, fuga etiam ex carcere, non facit indicium, maxime (quod majoris cautelæ ergo notetur) quando fugiens accessit ad superiorem: Ac propterea ad pœnam non tenetur, Carer. in pr. crim. de indic. indicio 3. num. 38. pag. mibi 204. Et hoc minus, quando recurrit sive iter facit ad superiorem, cum protestatione, quod per hujusmodi profectiorem non intendat fugere, sed causam pro consequendo suo jure superiori exponere Paris. de Put. Gothofred. à Bavo, in theorica criminali practica. §. fuga carceribus effractis num. 58. pag. 159. Quia in casu itineris arreptio habet vim appellationis, Farinac. in pract. crim. de indic. & tortur. lib. 1. tit. 5. qu. 48. n. 57. Si indicium fugæ unquam fuit lubricum & exiguæ fidei, sanè illud hac nostra rerum criminalium & processuum tempestate vel maxime tale, nedum ferme nullius esse, quis non asseruerit: Plurimi enim procul dubio innocentes in eam trahuntur, quando nimirum judicum inscitiam & sævitiam, præsertim circa funestam juxta ac sæpe iniquissimam in insonitibus exercitatum torturæ praxin, quæ pro dolor, si aliter fieri non potest, stylo curiæ, consuetudine sive judicii observantiâ excusatur, testium præfidiam, tributa corrupta, carceris incommoda, quibus plerumque justæ & debite defensionis via præcluditur, anxie & cautè secum expendunt. Hi sane excusandi, quod non tam conscientiæ stimulo compulsi, quam exemplis eorum territi, quibus malè cessit nimis securæ conscientiæ suæ

suæ confidentia, fugâ sibi consuluerint Grevius in *tractat. de tortur. lib. 1. cap. 6. pag. 17. vide quæ scripsi supra tit. de capt. & carcer. obs. 16.* Quis est salutis propriæ ita securus & negligens, aut tam temerarius innocentia suæ assertor, cui carceris horror non pallorem, non mœstitiâ excutiat? Idem *ibid pag. 171.* Huc referre lubet, verba Lutheri *Tom. 7. Jenens. fol. 361.* Man findet etliche Leute, so weicher und blöder Natur, daß sie nicht können verschlossen oder gefangen seyn, sterben oder vergehen in einer Ohnmacht, sonderlich wo der Satan mit zuschlägt, und tritt den Zaun (wie er pflegt) da er am niedrigsten ist, wie man dann wol die Leute im Kercker todt gefunden hat.

Non tamen eo inficias, male sibi conscios quam plurimum, ubi poterunt, fugam capessere, testatur enim hoc experientia. Sed cum in animo fugientis relinquatur, cur aufugerit, ut iudici, nisi quantum ex aliis indiciis vel delicti probationibus conijcere licet, constare non possit, num conscientia stimulo, an vero iusto, antè dictorum metu sese inpedes conjecerit. In hoc dubio ex fuga indicium exstruere posse iudicem, negare non dubitaverim: Idque ex hac ratione: Nam indicia in genere non concludunt, si aliter veritas se habere potest, **6** *Caſonius in tr. ne reus per indicia aliq. convinc. num. 5. & 6. Gomez. tom. 3. resolut. cap. 12. num. 25. Cæpoll. caut. 74. vide observ. 8. num. 1. hoc tit. ubi exemplum de aliquo indicio, quod alioquin appellatur indubitatum.* Vel intentio fisci sive accusatoris aliquo modo dubia reddi potest: *Nevizan. in silv. nupt. lib. 1. num. 66.* Ratio est tristis & luctuosi hujus remedii mille fallaciarum figuris prostitutio. Unde in specie, si fuga vel absentia aliquo modo potest colerari, scilicet mercantiâ, explendo voto, metu carceris, sævitia iudicis, minis partis læsæ, vel simili, & hoc probari, indicium, si quod fuga induxit, purgatur, *Bald. in l. bona fidei. C. de jurejurand. Brunn. in tract. de indic. & tort. part. 1. quæst. 3. num. 6. vers. aut non fugit. Menoch. de præsumpt. quæst. 89. lib. 1. num. 38. Ludovic. de Peguera. decis. 17. num. 35.* Quod etiam convenit cum Constit. criminal. *Carolina artic. 25. Colorari.* So jemand einer Miſſerbat halber flüchtig würde. Alioquin stabitur juramento, quia præsumptio taliter inducta tollitur per juramentum ipsius fugientis, *Cyn. in l. fin. C. de requir. rek. Hipp. de Marſil. in pract. crim. §. dili-*

diligenter. n. 43. Mathesilan. in sigul. 145. in fin. Carer. in pract. crim. de indic. versic. Tertium. n. 6. & 12. pag. 101. Peguera. dict. decis. 17. n. 36. Boer. decis. 215. n. 26. Quando itaque indicium fugæ ita est elisum sive purgatum, cuilibet palam & jurium rationibus conveniens est, ei nihil, neque tantilli remanere effectus, ut aliis indiciis in quoquam possit adminiculi.

OBSERVATIO IX.

Adevitandum errorem per sortilegia torquendi.

Asumunt sibi quidam iudices (quod tamen nostro tempore usurpatum haud memini) per sortilegia & divinationes, sicuti Chaldaei soliti fuerunt, reos ad torturam trahere: idque forte ex consilio Baldi, qui dicit, licere maleficium tollere per incantationes dæmonum, dummodo animus non recedat à Deo: Sed quia hæc consuetudo est irrationabilis, & ex errore ortum traxit, præterea contra Dei præceptum & omnia jura, ac in specie contra *Constit. Carol. art. 21. vide etiam ibi Matth. Steph. in comment.* ideoque Christiani iudices ab hoc modo sese abstineant: Cum inquirens per hæc & similia, quamvis reus reperiatur culpabilis, possit puniri, & actus sit nullus: Nec puto approbandam opinionem Hipp. de Marsil. *pr. crim. §. Diligenter. num. 181.* statuentis ad inquirendum ejusmodi incantationem sufficere, & ubi magnum ex delicto imminet scandalum. Quod enim in & per se malum, imo punibile est, id nulla consideratione bonum reddi potest: Et cum Diabolus sit autor mentiendo, & fallendi, & calumniator, ex ejus incantatione, non nisi mera ludibria & elusiones, quibus apud credulos innocentibus creat pericula, nasci possunt: Nec sunt facienda mala, ut inde eveniant bona: *in terminis Heig. lib. 2. quest. 39. num. 73. & seqq. Nic. Hippol. in se approbare debet, quod alibi in reis improbat, veluti in §. nunc. Vide quæ scripsi in observat. 15. hoc tit. vide observ. 17. supr. de inquisit. & accusat. tit. 2.*

OBSERVATIO X.

Pro iudice in tormentis interrogante, & ne examen committat indoctis.

- I** Ndoctis scribis & aliis imperitis examen torture committi, vidi quam sæpissime: Quæ corruptela inde procul dubio irrepsit: quod ejusmodi examinerum officia in causis capitalibus hodie non habeantur, (sed non nisi crasso errore) usque adeo honorabilia. Verum, quia in hisce causis raro aut nihil negotii est de bonis fortunæ, sed agitur de fama & sanguine hominis, iudices itaque humanitatis intuitu & religionis, in iis, quam in civilibus procedant longe cautius, & si ipsi interrogationes facere non vacant, committant illud
- 3** viris doctis & circumspectis, *secundum Constit. Carolin. art. 72.* Cum hæc res sit magni momenti, ne innocentibus ex hallucinatione & implicatione imperitorum, nec non propria simplicitate, famæ vitæque creetur periculum; Idiotæ enim præter alios periculosos errores, circa interrogationes faciendas vix abstinere cavent à suggestionibus, contra *Constit. Carol. art. 56. Keinen Gefangenen die Umstände der Missethat vorzusagen, sondern ihn die ganz von sich selbst sagen lassen.*
- 5** Quomodo autem illæ fiant, & ab iis caveri possit ac debeat, docet l. 1. §. qui questionem 21. Cothman. vol. 3. resp. 29. num. 327. Clar. *Pract. crim. lib. 5. §. fin. quest. 45. num. 11.* & Calonus de torment. cap. 25. Gomez. *variar. resol. tom. 3. cap. 11. num. 37.* Qui omnino legantur. Ubi, quod iudex specialibus interrogationibus non debeat reum involvere, vel ad confitendum inducere, neque de certo aliquo individuo, sed generaliter interrogare: Alioquin non interrogatio est, sed suggestio, iudex perdit animam, & processus est ipso jure nullus, Farinac. *cons. crim. 83. n. 3.* & *ibid. in addit. tit. 6. l. 1.* De idiotis & imperitis iudicibus conqueritur Joan. Bonefac. in *tract. de furt. §. fraudulosa. n. 19. dicens:* Sunt tamen quidam imperiti latrunculatores, qui peritiæ laudem non exspectantes, ex propria immanitate & crudelitate gloriam affectant, & exsultant, quando sophisticis argumentis,

vel

vel aliis decipulis possunt reos circumvenire, credentes, eorum officium in castigandis reis, ac subditis exterminandis, non in corrigendis, & innocentibus absolvendis consistere, crudelissimo Nerone ipso crudeliores. Sed pro reo notandum est, confessionem per suggestionem, promissionem vel similiter extortam, non nocere, nec sibi, nec aliis, etiamsi ratificata sit. Barr. & Marf. in l. 1. §. qui quest. ff. de quest. Thom. Gram. in voto 34. Carer. in pr. crim. tit. de confess. §. in textum n. 16. pag. 154. & n. 19.

OBSERVATIO XI.

Pro Actuario, ne scribat sponte Reum confessum, propter periculum falsitatis.

IN Actuariis litium criminalium, & Notariis requiritur bonitas & versutia; Prior, ne corrumpantur, posterior, ut veritatem delictorum indagent. At, bone Deus, quam pauci hujus farinae reperiuntur? Mutant enim veritatem accidentium, credunt ministris, & à scopo justitiæ declinant: prout exclamando conqueritur Val. Winth. in Parth. litig. lib. 1. cap. 14. Solent etiam in eo, quod magni est præjudicii, errare Actuarii vel Notarii, scilicet quando extra actum torquendi, Rei consententur, scribunt, sponte confessos esse, non observantes, an etiam aliquo terrore aut minis adacti, vel promissione impunitatis induci sint: Si enim horum quicquam intervenerit, confessio æque minus præjudicat atque ea, quæ facta est in tormentis, Cason. de torment. cap. 18. n. 3. & 4. Nam, utram sponte, an vero ex metu confessus sit, in animo delinquentis remanet, qui est quid latens in corde, & res invisibilis nulloque corporis sensu perceptibilis, sed soli Deo cognita. gl. in l. 2. ff. de interrog. action. Hipp. de Marf. conf. 96. n. 7. Rol. à Valle vol. 3. conf. 11. n. 12. neque Notarius, an quisquam sponte, an coacte confiteatur, semper conicere potest, nec debet, sed tantum scribere, Reus est confessus cum adjectione loci, temporis, verborum, quibus confessio & interrogatio facta est, & si præterea quædam appareant, aliarumque circumstantiarum: Tunc discreti judicis est, ex ejusmodi cir-

6 cumstantiis cognoscere, an reus sit sponte vel ex metu confessus: Et assertioni Notarii, non creditur. Id, quod pro cautela notetur, ad evitandum periculum falsitatis: Nemo enim præsumitur ita demens & fatuus, ut confiteatur crimen sponte, propter quod imponitur poena mortis, aut membri mutilationis, & præsumptio est pro reo in tali casu, ut contrarium dicere vel scribere sit quædam falsitatis imago, Hippol. de Marf. in pr. crim. §. *Expedita. n. 24.* imo talis scriptura sit falsa: vide tamen, quomodo hoc ex Baldo & aliis declaret Brunus *de indic. & tort. p. 2. qu. 6. n. 24. & seqq.* Nec verbum sponte in instrumento positum purgat vitium metus vel violentiæ: quod obtinet etiam in civilibus, cum ex stylo tabellionum communi adscribatur, Menoch. de recup. poss. remed. 1. n. 291.

OBSERVATIO XII.

De fraudibus Carnificum, circa indicia & torturam, iisque advertendis & evitandis.

- 1 **N**On nemo quorundam lictorum & carnificum nebulonum, sibi dedecus esse si non tormentis confessionem eruere, & quemvis ipsorum manibus expositum etiam robustissimum frangere possint, delirantium, diabolicam versutiam detexit: Qui interea temporis, dum stupidum, simpliciorē & semianimem reum, jussu inquisitorum, ligant & torturæ applicant, ad hoc, vel illo modo confitendum, & hos vel illos complices edicendos, instruere solent: suadentes ne cum suo periculo & dolore cruciatus tergiversetur, eosque nominare differat, de quibus præterea satis constet, & nihilominus non esse evasuros, qui etiam de ipso delictum falsi sint, &
- 2 ut consilii hoc capiat, sese mirius torturos: Commissarii ad inquirendum, iisque adjunctis Notarius interim confabulantur, vel rem suasque deque habent, non advertentes ejusmodi lictorum nequitiam: Postea, quando miser ille incipit in torturam elevari, tormentorum dolori cedit, & habet, quod de sese & de aliis sæpe innocentibus cum
- sugge-

3
 suggestis circumstantiis effertur. Quæ cum ad protocolum appri-
 me notantur, socordes & decepti inquisitores ambabus manibus se ve-
 ritatem comprehensam tenere putant. Et ita in inquisitione & exa-
 minatione veneficarum, quæ propter sexus fragilitatem tormentis su-
 perantur facilius, aliquando contigisse quidam asserunt. Annon et-
 iam fieri potest, imo quid facilius est, quam quod famosi extorquen-
 di artifices, carnifices hoc nomine multum commendati, dum mise-
 rum ligant, exuunt, & ad equuleum præparant & apiant, membra-
 nam sive chartulam quandam, quam taciturnitatis sortilegam solent
 vocare, manuum non accuratè observatarum celèritate, ejus brachiis,
 vel aliis corporis partibus, etiam occultis supponant, & postea pro-
 prius accersitis astantibus, se eam ibi invenire mentiando, imponant,
 in hunc finem, ut alterius, vel exquisitius & acerbius torquendi nan-
 ciscantur licentiam.

4
 Ubi locorum stigmata in corporibus captivorum, criminis ma-
 giæ inquisitorum, per lictores diligenter, non minus quam petulan-
 ter quæsitæ & reperta, pro indiciis ad torturam venditantur, si nimi-
 rum sensu & sanguine vacant, ita ut si acum vel stylum profundius im-
 mittendo, neque dolor, neque sanguis dicatur, egregie judici & ad
 torquendum deputatis Commissariis potest imponi. Namque in cor-
 pore humano naturalis aliqua nota, vel in utero materno (quod sit
 sæpissime) macula quædam recepta & cum homine nata, vel cicatrix,
 vel locus alia de causa sensus expers esse potest, veluti caro spongiosa.
 Quando itaque carnifices misero, in tormentis pendente, in locum,
 quem dicunt suspectum, acum vel stylum immittunt, naturali modo
 contingere potest, ut torturæ horrore sanguis illam, etiam nonnullas
 alias corporis partes deferat, aut stupore non fluat. Nonne etiam
 torturæ exquisitus dolor efficit, ut acus punctio vel alius dolor minor
 & levis non sentiat? Nonne potest fieri, ut lictor sive carnifex in
 aliquo loco mortificet carnem captivi, aut eam leviter tantum com-
 pungat vel simulet compungere. 5
 Quid obstat, quo minus lictor uta-
 tur stylis dolosis, magicis & incantatis, vel ita fabricatis, ut cum libet,
 intrent & vulnerent, cum non libet, introire tantum videantur, in se
 ipsos reducti? Quales sunt cultelli jocularum. Sagaces oculi ac-
 curate & distinctim manus carnificum observantes talia, & forte simi-

lia deprehendent. Nonne lictores ipsi sæpe magi, incantatoria arte sanguinem sistere sciunt, & carnis stuporem inducere. Hæc, nec non exempla quædam, recensentur *ab autore anonymo, in cautione criminali dub. 43. pag. mibi 297. 298. vide eund. dub. 11. pag. 49.* Cum autem per hæc plusquam diabolicas lictorum technas, graviterque puniendas, non solum innocentibus, verum etiam judicum & inquisitorum æternæ salutis præsentissimum creetur periculum, huc adscribere cautelam libuit: ut nimirum inquisitores, quando necessitate, sufficientibus legitimeque probatis indiciis ita expostulantibus, ad quæstionem procedunt, vel etiam ante, quandocunque, nunquam permittant lictores seu carnifices cum reis solos esse & colloqui, vel quid dicatur & agatur, bene attendant, ac propterea rejectis confabulationibus semper ligationi & toti actui propius astent, confessionem illis remotis ad protocollum fideliter excipiant, ac illud ipsum ita conservent, ut præcipit *Const. Carol. art. 189.* ne etiam commentariensis sive custos carceris, vel quisquam alius quicquam de facta confessione resciscat: sic tolletur omnis suggestionis metus, à qua etiam ipsi judices & commissarii ad inquirendum, ut sanctas semper abstineant manus, humanum juxta ac religiosum est.

Sunt quidam latruncultores tam crudeles juxta, ac blitei, ut, si reum aliquem corpore robusto sunt nacti, vel ex alia ratione confessionem difficulter extortum iri autumant, torturam non suis, quos habent in loco, carnificibus, sed aliis aliunde accersitis, & de artificio torquendi, & confessionem exprimendi multum commendatis, confidunt. Qui dum aggrediuntur opus, inter alia reum, biduum ad equuleum aliquod jusculis ita præparare posse dicuntur, ut in primo limine elevationis quæcunque confiteatur. Sed caveat sibi judex & ab hoc genere excedendi. Nam, quis dubitaverit, tam famosos extorquendi artifices incantationibus & præstigiis hac in parte quoque uti? Quæ tam indurantes, quam emollientes, æque jusculis atque placeentis inesse, ac animi caliginem & mentis ecclipsin, ex Medicorum judicio, inducere queunt: *Alex. Bened. lib. 1. pract. cap. 28. Paul. Zachias. in quasi. Medico-Leg. lib. 2. tit. 1. quasi. 3. n. 34. 35.* Insuper, si rei torquendi cerebrum & corpus ex quocunque cibo vel potu, eodem die ante torturam sumpto, turbatur, prout videre est *infr. obs. 24. hoc titulo,*

tulo. præparatis & venenatis ejusmodi jusculis, etiam citra incantationes, turbabitur vel maxime. Sunt quædam venena, quæ cibo potuve mixta & comesta, mentis occasum afferunt, veluti cerebra nonnullorum animalium, cati felis, vespertilionis, leonis, ursi & aliorum, ut & liquores vel cibi, à fulmine taeti: Paul. Zach. Alex. Bened. *diff. locis.* Quid sceleratis mortalium est facilius, quam istiusmodi venenis miscere cibum, vecordem eludere judicem & miserum reum, præsertim aliquot diebus pro lubitu inescatum, in exitium præcipitem agere? Ne dicam, quod ad totum corpus usque adeo debilitandum, etiam dari possint tales cibi, ut reus, cujuscunque etiam sit roboris & animi, dolori cedat facillimè. Non igitur mirum, quicquid velit tortor, reus vel infatuatus, vel immensissimo cruciatui cedens effetur. Sed hoc medio & similibus extorta confessio est nulla, secundum tradita *obs. 2. obs. 10. obs. 40. hoc tit.* Curet itaque judex diligenter, ut in casu criminis atrocis, cibus per fidos semper porrigatur ministros, ne talibus nequitiae cassibus & dæmonis ludibrio implicetur, innocens trucidetur, & sacrosancta justitia libidine & fraude carnificum, quam turpissimè contaminetur, vel plane subvertatur.

OBSERVATIO XIII.

Ne probationi per aquam frigidam credatur, & si quapiam ex ea, sine aliis sufficientibus indiciis, adhibitis tormentis expressa est, ut talis confessio annulletur.

MOs quædam Germaniæ loca invasit hic pessimus, ut probent veneficas sive magas per aquam frigidam, hoc modo: Carnifex eas, manibus pedibusque in crucem ligatas, in proximum fluvium vel stagnum projicit, si merguntur, opinione plebis & imperitorum judicum sunt innocentes, si natant, veneficæ sunt: Esse autem hunc modum probandi & similes, quorum meminit Mascard. *d. probat. vol. 1. quæst. 4. n. 7. 8. 9.* prohibitas ration-

- tationes Dei Omnipotentis, & meras vafri diaboli elusiones, à quibus sibi vel maxime cavere oportebat, omnes Christianos magistratus, passim alii inculcarunt, imprimis etiam Heig. *part. 2. quæst. 39.* (ubi formulam antiquam, in actu projectionis in aquam usitatam mirabilem apposuit, *sub. n. 42. 43.*) nec mei est instituti id operosè repetere, & huc conscribere. Unum hoc, exempli loco, quod ipse anno proxime præterlapso, hisce meis oculis conspexi, lubens adjicio: Cum aliquot suspectæ in aquam ejicerentur, & omnes supra eam fluitabant, aliquis spectatorum ac ejusmodi crimine habitus immunis, pretio accepto à nonnullis personis illustribus, quæ etiam huic scenæ intererant, eodem ligatus modo, in eandem aquam projiciebatur: Natabat perinde hic ac illæ, ut etiam juvante carnifice non posset submergi: Postea extractus & dimissus est, & omnes astantes fallibilitatem istius indicii admirati sunt. Quid itaque, si judices imperiti & superstitiosi nihilominus huic probationi confidant, non quidem ad definitive condemnandum, sed saltem ad quæstionem habendam: vel ut quidam, qui humaniores & subtiliores audire cupiunt, ut hoc cum aliis indiciis non sufficientibus conjungatur, ad effectum torquendi, & eo facilius confessionem eruendi? Utrumque est improbum: ut etiam nullius adminiculi legitimi vim & effectum sortiatur Heig. *dist. quæst. 39. n. 123. & seqq.* Cum enim torturæ fundamentum supra elusione diaboli, vel totum vel ex parte ponatur, exinde nil nisi diabolicæ deceptiones, cum irreparabili innocentum injuria, nasci possunt: Ac porro talis tortura propter defectum legitimorum & sufficientium indiciorum injusta, & si quæ secuta confessio, etiam ratificata, nulla est: per ea, quæ tradidi, & huc repeti possunt ex *observatione secunda, hoc tit.* Et hæc ad invalidandam ejusmodi confessionem sunt noranda: Judex quoque utens tali exploratione per aquam frigidam, injuriarum conveniri potest, juxta *l. 32. ff. de injur. & famos. lib.* Godelm. *de mag. & venefic. lib. 3. cap. 5. n. 30.* Gilhaus. *in arb. crim. c. 2. tit. 34. n. 158.* Eadem est impietatis & absurditatis ratio probationis per duellum, quam tamen tuetur in crimine læsæ Majestatis Gigas *in tract. de crim. læsæ Maj. qu. 7. lib. 2.* & alii ex antiquioribus plures, quos tamen bonis rationibus refellit Bær. *in tr. de bell. & duell. lib. 2. c. 2.*

OBSERVATIO XIV.

Contra insignem errorem, lacrymas coram iudice vel tormentis retinendi, signum esse veneficarum, & indicium ad torturam, nec non maculas sive stigmata in corporibus inquisitarum inventa.

Mulierem esse veneficam, quando lacrymas coram iudice vel tormentis stando effundere non potest, indicium quidam statuunt certissimum. Ex quibus sunt Paul. Chriland. *tract. d. sortileg. quest. 9. num. 3. vs. Ego alias habui in facto, & seq.* Joan. Bodin. *tract. de demon. lib. 4. cap. 1. post med. vers. exploratum autem illud est, & cap. 4. post med. vers. alia quoque presumptio est.* Jac. Spreng. & Henr. Institor in *malleo malef. part. 3. qu. 15.* Etiam si conjurationibus compellatur Spreng. & Institor *dict. loc.* Quarum conjurationum mirabilem juxta, ac superstitiosum & sortilegum practicandi modum & formulam, vide apud eosdem *dict. loc.* Judex nimirum, vel presbyter super caput delati, delatæve manum ponit & hæc profert verba: Conjuro te per amarissimas lacrymas à nostro salvatore Domino Jesu Christo in cruce, pro salute mundi effusas, ac per ardentissimas lacrymas ipsius gloriosissimæ virginis Mariæ, matris ejus super vulnere ipsius, hora vespertina sparsas, & per omnes lacrymas, quas hic in mundo omnes sancti & electi Dei effuderunt, & à quorum oculis jam omnem lacrymam absterfit, ut in quantum sis innoxia, lacrymas effundas, si nocens, nullo modo: In nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti, Amen.

Verum enim vero alii contrarium rectè statuunt, cum lacrymas fundere videatur res indifferens, & possit adesse vel abesse nocentibus & innocentibus, ita nequaquam pro indicio legitimo ad torturam haberi debet: Quia necessario non concludit. Schmid. *vol. 2. conf. Argentinens. 53. n. 40. & 41.* Debent autem indicia esse urgentia ad concludendum, & certa *l. fin. & ibid. Dd. omnes ff. de qu. supr. observ. 1. n. 12. hoc tit.* Et non probat hoc esse, quod ab hac contingit abesse. *l. neque notatus. C. de probat. Schmid. dict. loc.*

E c

Imo

4 Imo in magnis & insolitis animi perturbationibus plerumque accidere solet, ut lacrymæ stupore quodam retentæ, non emittantur, cum tamen in mediocribus miseriis ex vix comprimi queant. Quod Phadræ apud Senecam accidit, ubi ita conqueritur: Curæ leves loquuntur, ingentes stupent. Notabile est etiam illud exemplum Ægyptiorum Regis, cum liberis & familiaribus suis à Cambyse capti, qui ad unius amici seniculi calamitatem lacrymas largiter effudit, ad liberorum autem omnino nullas: Et Cambyssi, causam hujus rei sciscitanti, respondit: Domestica mala majora sunt, quam ut lacrymas recipiant. Quod exemplum adducit Arist. *lib. 2. rerbor. cap. 8. & ex eo, ut & quædam alia* Camerar. *in operis successu, lib. 1. cap. 29.* Considerat nunc Christianum pectus animum miseri delati delatave in tristibus carcerum claustris detentorum, & omnium amicorum affatu solatio & auxilio destitutorum, quando ad horrendum tormentorum apparatus trahuntur, eorum carnificinæ præparationem, & latabundos, gesticulantesque; lictores oculis suis intuentur, nec non severi & rigorosi (necnon sæpe extremæ crudelitatis) judicis acerbam compellationem, insuperque ejus tam dictum inauditum & sortilegum conjurandi modum & formulam stupendam, ut & tum judicis, tum etiam ipsorum carnificum voces minabundas, truculenta verborum fulmina, & acerbos risus audiunt, præsertim quando vestibibus exuuntur & duris crudelibusque manibus ligantur, an aliter fieri possit, quam ut perturbati & consternati sint vel maximè, & eos obstupesciat pudor metusque, ut neque cogitata proloqui queant.

5 Non itaque possum, quin opinionem istam, quæ sentitur, retentionem lacrymarum coram judice vel tormentis, certum esse signum veneficarum vel legitimum indicium ad torturam, summopere demirandam, tanquam iniquissimam, detestandam & ex judiciis planè explodendam esse censeam; Cum ipsa natura & naturalis ratio eam refellat, insuper etiam ipsissimi ejus defensores inficias ire non possint, quod, cessante tali consternatione & perturbatione animi, mulieres delatæ lacrymas emittere queant. Spreng. & Instit. *in mall. malef. part. 3. dict. qn. 75.* Ubi scribunt expresse: possibile tamen est, ut post, in absentia judicis & extra locum & tempus torturæ coram custodibus flere valeant. Et addunt ibidem; Sed quid si Diaboli astutia, Deo permittente, etiam coram

coram iudice, vel tormentis maleficam flere contingeret? Cum flere, nec decipere, proprium dicatur mulierum.

Parumper perpende hoc, quaeso, lector amice: mulier coram iudice vel tormentis stando sive flet, sive non flet, malefica est: si posterius, ex natura maleficarum: si prius, ex diaboli astutia, Deo permittente, Sed quis manifestavit hæc Zelosis illis inquisitoribus? Nihilominus ex eorum sententia, non flere signum veneficarum est certissimum. Mirari satis nequeo, talium scriptorum placita à quibusdam Zelosis & rigidis imitatoribus, etiam à nonnullis Juris Consultis, in processu contra sagas pro norma & forma ferme observari.

Eandem reprehensionem merito incurrunt apud Godelm. lib. 3. de mag. & venef. cap. 3. n. 27. & alios. qui statuunt maleficis signum esse impressum à diabolo, quasi vestigium leporis, etiam sæpe in locis abditiis & genitalibus, & hoc facere firmissimam præsumptionem. Si autem tale signum in nulla delati captivi corporis parte invenitur, eum esse veneficum constantem, & constanter pactum cum Sathanâ initum servaturum. Quia illis tantum tale signum sive notam inurere diabolum asserunt, quos metuit, pactum suum deserturos, aliis vero, quos constantes fore sperat, non item. Unde sequitur, iudice invito, ratione hujus asserti indicii, neminem delatum captivum esse innocentem. Sive enim reperiatur in ejus corpore tale signum, sive non, maleficus est; Si illud monstratur pactum cum diabolo, si hoc perinde, & quidem cum constantia servandum. Taceo hic in corpore humano (experientia teste) reperiri sæpe maculas conatas.

Ejusdem farinae est quoque illud, quod ex templorum frequentatione & pia devotione delatarum est in ore vulgi, non raro etiam nonnullorum Judicum dicentium; Quo nequiores & pejores esse maleficas, hoc magis devotionem præ se ferre, & pietatem simulare. Si autem cultui divino publico raro interfuerint, eum neglexerint plerumque & preces publicas susque deque habuerint, vel non usque quaque vitam agunt irreprehensibilem, hoc etiam tanquam indicium contra delatas arripiunt. Itaque sive mulier sese gerat piè sive impiè, sive vivat frugi, sive perdit, nihilominus juxta absurdam horum latrunculatorum, ad torturam & condemnationem, cum maxima sacrosanctæ justitiæ & Reipub. jactura inhelantium sententiam venefica est, & præsum-

prio contra eam existit. Quis hisce hominum umbris, vel in hoc, vel in alio genere delati criminis erit innocens? Si tali modo & simili impune in hominis corpus & famam licuerit irruere & grassari, ecquis de veritate dubitaverit, quod olim Poetarum quidam dixit: Medico & Judici hominem occidere impune licere? Referente hoc Annae Robert. *rerum judicat. lib. 1. cap. 4. pag. mibi 52.*

8

Si forte essent negaturi Sprengeri & Institoris sequaces ante dictum animi tremorem & consternationem esse posse tantam, ut etiam communi naturæ cursui ejusmodi vim inferre queat, iis jam dicta exempla, & considerationem cujuscunque viri prudentis, docti & experti, nec non illud exemplum oppono, quod affert ex Par. de Put. Purpuratus in *tr. consil. feudal. var. consil. 53. n. 27. & Carer. in pract. crim. de indicis, §. sextum indicium. n. 2. pag. 108.* Ubi virum quendam Nobilem accusatum quidem magni criminis, sed innocentem, ad aulam ductum, & ante eum chordam videntem, tantus, & animi, & corporis tremor, ex nuda tormentorum cogitatione invasit, ut ruptis quasi laxatisque naturæ vinculis, alvus ipsa non retentis excrementis, eorum arbitrio refrageretur.

Huc pertinet & illud vanum, imò stolidum judicium, quod imprudens Vulgus, interdum etiam alii, qui prudentiores audire volunt, tam de quocunque alio, ob suspicionem alicujus delicti, quam de femina, in specie ex causa imputati Veneficii, ad judicem ducta, effutire solent. Si enim hæc ad eum vadit vultu non mutato & imperterrita, indicium criminis esse blaterant: Sole re enim veneficas tam indurata esse frontis, vel simulare animum non perturbatum, nulliusque mali conscium, ad crimen suum eo melius celandum: Si verò consternato animo, vultuque tristiori appareat, nihilominus esse reatus indicium & quidem ex conscientie morsu existens, murmurant est obgan-
niunt.

OBSERVATIO XV.

*Contra incantationes, quibus delinquentes adversus
tormenta autuntur, nec non de uno & altero eru-
enda confessionis modo illicito.*

Sunt quidam, quanquam pauci, tanta durtie, ut tormenta prorsus
contemnant, ac propterea ab iis veritas exprimi non possit *l. i. §.*
23. ff. de quest. Quod ingenii obstinatio & corporis robur procul
dubio, nec non interdum atrocioris supplicii metus præstant:
Meminit Paris de Put. *de Syndic. §. tortura gravior*: socios criminum,
in sylvis, ubi conveniunt, mutuis sese tormentis exercere, ut à magistra-
tu deprehensi & cruciatibus assueti, vim tormentorum contemnere
possint. Sunt autem, qui per incantationes contra tormenta indure-
scere sæpe torquendos certo statuunt, & exempla huius rei tanquam
expertæ referant, inter quos Hippol. de Mars. qui contra ejusmodi in-
cantationes cautelam tradit *in pract. crim. §. nunc videndum n. ult. us-
que ad fin.* Nimirum: si videt iudex, reum tormenta non timere, mu-
tet ea & abhabeat aliud tormenti genus, mutet carcerem, exuat ei omnes
vestes, etiam camisiā (*ut loquitur Hipp.*) ne quicquam sinat de suo
ex priorî carcere exportare: Quia plurimum habent incantationes
suas, in vestibus vel in camisiâ: Item, caveat iudex super omnia, ne ali-
quis det torquendo comedere: Imo velit videre omnia, quæ sibi por-
tantur ad comedendum: Et si aliqua, ex illis sunt suspecta, illa projiciat
& subroget de suo. Et non permittat modo aliquo, quod detur panis
vel placenta aliqua: Nam in panibus & placentis communiter ponun-
tur incantationes contra tormenta: Item, sit iudex astutus & sagax, nec
permittat reum, in quantum fieri potest, tacitè & submissa voce loqui,
maxime dum ligatur ad torturam, sed rumpat verba continuè interro-
gando; solent enim rei, dum ligantur, dicere aliqua verba à se submissa
voce quæ sunt in passione Domini nostri Jesu Christi; quibus dictis
dormiunt in tortura & nihil sentiunt. Verba ista, ut & Exempla *dist.*

2/

loc. refert Hippol. de Marf. ut expertus : Refert etiam quædam Wierus
de præstig. dam. lib. 5. cap. 14. ex Paulo Gril. de quæst. & tort. quæst. 5. n. 13.
 „ & seqq. mirabilia lectu? Quibus omnibus ego, nec fidem tribuerim, nec
 „ detraxerim, eam animadversoribus & experientiæ relinquens : Cui tale
 5 quid occurrit, periculum traditæ cautelæ, sine tamen affectu crudeli,
 impetu nimis severo, & injuria sexus, facere poterit : Mei non est pro-
 positi hic omnia ad amissum exigere : Hoc tamen miror, quod Hippol.
 6 *dict. loc. in fin.* de se apertè scribat his verbis : Dum essem Capitanus
 vallis Lugini, cum magno labore habui à quodam ribaldo incarcerato
 pro falsa moneta quædam verba, quæ si dicantur in aurem rei, quan-
 do ligatus est ad torturam, vel positus ad aliud tormentum, rumpunt
 omnes incantationes : adeo quòd dictis talibus verbis sentit ipse reus
 tormenta, in iis cruciatur, sicut si nihil dixisset vel comedisset, ex qui-
 bus verbis pluries consecutus fui honorem contra plures reos diversor-
 rum delictorum, in pluribus & diversis locis Italiæ, in quibus fui Asses-
 sor & Officialis. Hactenus Hippolitus. Quæ autem ista sint verba, non
 7 exprimit. Erunt forte, quæ leguntur apud Griland. *d. l. referentem i-*
psum Hippol. & apud Wier. allegat. loc. Meo judicio Hippol. de Marf.
 in hoc postremo, & forte similibus, propter quæ audit egregius tortor,
 operam dedit rei illicitæ, imo impiæ, qua diabolicas artes, artibus dia-
 8 bolicis, si non expresso, tamen tacito Dæmonis consensu, quas à monetæ
 falsario, infamibus carnificibus, & proculdubio aliis bipedum didice-
 rat nequissimis, dilusit; Id quod Christianum judicem, & tam in crimi-
 nalibus excellentem practicum sive magnum Criminalistam, ut eum
 vocat Hieron. Gigas in *tract. de crim. las. Majest. quæst. 15. lib. 1. n. 2. & ite-*
rum lib. 3. sub rubric. de plurib. & var. qu. qu. 6. num. 2. & alibi passim, non
 8 decet. Existimarim, si ita confessio eliciatur, tali non esse credendum,
 imo eam esse nullam & omnia, quæ inde sequuntur: Si enim confessio,
 ad quam reus vel minis adactus, vel humana calliditate, suggestionibus
 & pollicitationibus inductus, est nulla, ut revera est, quod demonstravi
 in *observ. 18.* Multo magis ea invalida & prorsus nulla erit, quæ ver-
 futi dæmonis, mille modis ejusmodi curiosos percunctatores fallendi
 artificis, mendacis & calumniatoris ab initio mundi, maximè que dele-
 ctantis in profusione sanguinis innocentis, est elicitæ & extractæ. Quid
 huic veteratori facilius? Quid jucundius, quam animos credulos, su-
 persti-

perstitiosos & novarum rerum cupidos ad quasvis nugas inducere; præsertim quibus innocentes in vitæ discrimen adiguntur? Sed, hæc prolixius perstringere, excedit limites instituti: tractantur ab aliis. Vide Heig. *lib. 2. quæst. 39.* etiam quæ dixi *in observ. 10. & observ. 14. præced. hoc tit.* Ad eruendam confessionem à maleficis specialem suadent iudicibus cautelam Jacob. Spreng. & Hen. Instit. *in malleo suo malef. part. 3. quæst. 16.* ut nimirum diebus festis inter missarum solennia interrogent maleficas, ipsarum collo appendendo sanctorum reliquias, salem & alias res benedictas cum septem verbis, à Christo in cruce prolatis, in scheda conscriptis, & nudo corpori longitudinem Christi, nec non aquam benedictam in potum porrigendo. Qui etiam afferunt, signum esse certissimum maleficarum, quod lacrymas effundere non possint, etiam conjurationibus monitarum & compulsarum. Cui superstitionis & sortilegæ suæ assertioni mirabilem practicandi modum & conjurandi formulam tradunt etiam Spreng. & Instit. *dict. part. 5. quæstion. 15. vid. observ. 14. b. tit.* Proculdubio examinador, qui sortilegos seu incantatores consulit, graviter est puniendus *litem apud Labeonem §. si quis Astrologus ff. de injur. l. nemo C. de malef. & mathem.* Damhoud. *in pr. crim. cap. 136. de injur. verbor. in fin.* Paul. Grillandus *de sortileg. qu. 11. v. 5. Constit. Crim. art. 21. & ibi Matth. Steph. in Comment.* Cùm culpa similis sit, tam prohibita discere, quam docere *l. culpa §. C. de malef. & mathem.* Quæ sit poena sortilegii & incantationum jure divino, vide *Deuter. 13. & 18. Exod. 22.* jure Canonico, quæ, vide *caus. 26. quæst. 7. cap. 15. admoneant, & caus. 29. quæst. 5. per tot.* Grillandus *de sortileg. quæst. 11. num. 14. & 15.*

OBSERVATIO XVI.

Contra communem judicum errorem, arbitrio indicatorum & tortura in criminibus occultis vel exceptis pessime abutentium.

- I** **V**ulgatum & ferme in ore omnium est, in criminibus, quæ occulte perpetrantur, vel exceptis (quæ etiam dicuntur enormia, dictu nefanda *l. decuriones C. de quest.* Qualia sunt: Venenatio, falsum, adulterium, parricidium, conjuratio, læsa Majestas, & alia, quæ enumerat Zanger. *de tortur. reor. num. 66. cap. 1.*) judex ad torturam promptior esse debet, quam in aliis delictis: Item propter criminis atrocitatem jura licet transgredi: Quod plerique in hunc perversum trahunt sensum, ac si ad conjecturas & leves suspensiones liceret sine legitimis indiciis eorumque probatione, in corpus accusati, vel inquisiti irruere, idque tormentis pro arbitrio, vel potius pro lubitu & libidine lacerare: Et si quid in procedendo intermiserunt vel sunt transgressi, quod observare jura, justitiæ ductus, & naturalis dicitur ratio, ac propterea reprehenduntur: ad id, quod in occultis & exceptis judicem deceat ad torturam promptiorem esse, & quod in delictis atrocibus jura transgredi liceat, confugiunt, eoque solo, sine ratione, tanquam Clypeo abutuntur: Qui periculosissimus error ita invaluit & tantas sibi acquisivit vires, ut eum non vulgus judicum solum erret, sed & quidam (quod bona cum pace eorundem dictum velim) magni nominis Jurisconsulti: Ex quibus est Menoch. *de arb. jud. lib. 1. quest. 84. num. 8.* Boss. *de indic. & considerat. ant. tort. num. 200.* Mascard. *conclus. 1385. n. 13.* Thom. Grammat. *vol. 3.* & plures alii, quos lector videre potest. Verum à tam noxio & Reipub. damno errore admodum sibi caveant omnes judices, Deum & justitiam culturi, & considerent dicta axiomata in suo sano sensu, qui non contrarius est aequitati & rationi naturali. Nam quando dicitur, quod
- 3** in delictis occultis & exceptis judex possit vel debeat esse promptior &
- 4** cele-

celerior ad torturam, non hunc habet intellectum, ut minoribus habi-
tis indiciis non sufficientibus, vel non satis probatis, ad quaestionem
convolare liceat: *Cothm. vol. 1. resp. 12. n. 133. & seqq. & n. 142. 144.*
145. Sed, quia aliae tam clarae probationes, & ad condemnationem
sufficientes, in his delictis non tam facile reperiuntur, ut in aliis vulga-
ribus: Propterea iudex ad torturam, quae in subsidium, quando aliter
veritas constare non potest, adhibetur, promptior & animosior (prae-
suppositis tamen legitimis indiciis, *Honded. vol. 1. conf. 108. n. 52. 53.*
hisque legitime probatis & ad elidendum communicatis, juxta obs. 2.
hoc tit.) procedit. Ut res fiat manifestior, paucis declaro: Haec re-
gula est generalis, quod nemo ad confitendum delictum possit ac de-
beat torqueri, si veritas aliter probari & manifesta esse possit. *Jul. Clar.*
in pr. crim. §. fin. quest. 64. vers. debet etiam. §. *Ang. in l. fin. C. de*
quest. Boer. decis. 163. num. 1. ipse Boslius in tit. de indic. & conf. ant.
108. num. 129. Carer. in pract. crim. de tort. §. 6. n. 29. pag. mibi 183.
Franz. Person. de indic. tort. n. 1. Si iudex secus fecerit, tenetur de Syn-
dicatu, quod invenies apud allegatos DD. Huc etiam repete, quae hac
dere dixi in *obs. 2. hoc tit.* Porro, pono duos propter diversa crimina
esse in carcerem conjectos, Titium videlicet & Sejum: contra utrum-
que sufficientia ad torturam exstant indicia: Verum Titii delictum est
de genere occultorum, quorum plena probatio est difficilis: Seji cri-
men est vulgare, cujus probatio plena videtur facile inveniri posse:
Jam quaeritur, an cum utroque aequae prompte ad torturam proce-
dendum? Dico, quod non: Utrumque quidem quaestioni subjici pos-
se, nullum est dubium, hoc tamen servato discrimine, ut cum Titio
citius ad eam ac animosius, sine metu poenae Syndicatus, procedatur,
quam cum Sejo: Nam hujus delicti plena probatio forte aliunde
(quam propter periculum & fragilitatem torturae iudex diligenter &
cum aliqua mora & cunctatione, sine adhibitis tormentis potius in-
vestigare debet, quam ad Equuleum illico confugere, si velit vitare
penam Syndicatus) haberi potest, quam per confessionem ab ipso reo
extortam: Illius autem, à Titio scilicet, commissi criminis plena pro-
batio forte non expectanda, quam per ejus propriam confessionem.
Et hoc ipsum est, quod dicitur: Iudex in delictis occultis & exceptis
promptior debet esse ad torturam, quam in aliis: In qua acceptione

- 8 convenit Jul. Clar. *dist. qu. 64. vers. 5. & 6.* Habet & illud hanc rationem: Quia privilegia Militiæ, tam togatæ, quam armatæ, Nobilitatis aut alterius dignitatis, quæ reum à tortura eximunt, secundum *l. militis. & l. Decuriones. C. de quest.* non debent judicem, si forte opponatur, in processu remorari, cum ea in enormibus & dictu nefandis nihil profint reis: *dd. l. & l. 4. C. ad l. Jul. Majest. l. 7. ff. de re militari, & ibid. gl. & DD. Hipp. de Mar. in §. Expedita. n. 45. Grilan. de fort. leg. qu. 11. n. 13.* (Modo indicia contra personas, in dignitate constitutas, sint urgentiora & graviora aliis, quæ quo ad alias personas legitima & sufficientia esse censentur, Prosp. Farin. *quest. 41. n. 47. & 77. Zanger. de Tort. reor. c. 1. n. 81.*) in tantum, ut ante præsuppositis, in ejusmodi criminibus sine dilatione debeant torqueri die feriato etiam ad honorem Dei *l. provinciarum. C. de feriis.*

10. Alterum, quod propter criminis atrocitatem jura liceat transgredi, falsum esse, nisi consulto Principe, notat Lud. Roman. in *l. si viro §. de viro. n. 79. ff. solut. matrim.* Roland. à Valle *vol. 1. cons. 7. n. 45.* Cardin. Tusch. *lib. 1. verb. jura transgredi. concl. 491.* & si ipse concedit, ei non obediendum scribit Farin. *qu. 37. lib. 1. n. 84. & 90.* cui non refragatur Cacer. in *pr. crim. de tort. §. 4. n. 8. pag. mibi 171.* Idem sentit, & exempla recenset Cothm. *vol. 3. resp. 29. n. 409. & seqq.* Nam illud dogma, sine mica salis acceptum, tanquam non veridicum, neque juridicum, ordinemque legum confundere, & processum justum intermittere permittente, à plerisque hoc in passu sanioribus interpretibus pie, sancte & recte improbat, Ernest. Cothm. *vol. 3. dist. resp. 29. num. 386.* Quid enim magis à pietate alienum, quid à ratione & sensu communi magis absonum, quam dicere in criminibus levibus jura & juris ordinem observari oportere, sed in atrocioribus & gravioribus delictis jura & juris ordinem violare licere? Cothm. *dist. loc. n. 387. 391.* Confer. *observ. 10. supr. tit. 1. de jud. Adv. & Procur.* Ideoque ad mandatum Principis talibus in casibus decet imitari magnum Papinianum, & cum eo respondere, quod facilius sit, torturam etiam atrocem homini innocenti infligere, quam eidem adhibitam torturam pie & juridice excusare Cothm. *dist. resp. 29. n. 411.* Si autem ista locutio, jura in atrocioribus criminibus licere transgredi, dextre intelligatur, & non contra dispositionem & mentem jurium, ac ipsam rationem naturalem accipia-

accipiat, facili negotio errorum casses evitabuntur. Obtinet autem istud axioma, non in procedendo, ut (exempli causâ) sine sufficientibus indiciis, aut iis non sufficienter probatis, aut ad elidendum & defendendum non communicatis, ad quaestionem reum abripere, sit permittum: quod esset vel maxime iniquum, iuribus & naturali æquitati dissentaneum, Carer. *dict. loc. num. 7. 8. 9. & 10.* Sed in puniendo, quando scilicet iudex vere versatur in enormi delicto, non inputatione enormis delicti, & de eo nunc constat pleneque probatum est, *Facultat. Juridic. Colonienf. ap. Cothmann, lib. 3. resp. 30. n. 241. & seqq. Moller. Semestr. lib. 3. cap. 17.* veluti in specie hoc asserit in criminelæ Majestatis & assassinii Carer. *dict. loc.* vide etiam ibidem allegatos DD. Francisc. Person. *in tract. de possessore, indic. & tort. qu. 4. num. 57. vide text. & ibi gl. Cyn. Bald. & Salicet. in l. si quis alicui. C. ad l. Jul. Majest. Gail. de pac. pub. lib. 1. cap. 19. num. 4. Cothman. vol. 1. resp. 12. num. 142. 143. Alberic. in rubr. ff. eod. Petr. Ant. Angusolam. in consilio mat. crim. casu 25. n. 2. Afflict. in tit. qua sint regal. in verb. & bona committentium, n. 44. Gram. ver. 34. ad finem. Capic. decis. 126. n. 4. Foller. in pract. crim. in verb. & quod suffocavit uxorem. num. 58. asserens, nullo jure reperiri, quod in enormi crimine procedatur ad tormentum, non subsistentibus legitimis indiciis, quod repetit in crimine læsæ Majest. num. 103. in crimine veneficii Heig. part. 2. quest. 35. n. 18. Peregrin. vol. 2. conf. 2. num. 94. & seqq. vide omnino Hippol. de Marfil. in pract. crim. §. Diligenter. n. 169. 170. 175. 176. qui dicit hanc considerationem sibi fecisse magnum honorem. Imo non omnibus magistratibus, sed iis solum, qui superiorem non recognoscunt, hoc ipsum competit, ut in puniendo jura transgredi possint: Cum teneantur se, qui præscripta legum Bald. in aurb. bodie. C. de jud. Hippol. de Marfil. *dict. loc. num. 176.* Carer. in pract. crim. de tortur. §. 4. pag. mihi 171. n. 9. Et non, nisi quando evidens subest publicæ utilitatis ratio. Aliiter intelligit prædictum dogma Cothm. *dict. resp. 29. num. 392.* ut in atrocioribus jura transgredi, sit ad veritatem & justitiam citiore & expeditiore via & processu, ita tamen, ne jura violentur, veritas & justitia opprimatur, sed ut reus plene audiatur, devenire. Cum nulla ratio suadeat, cur etiam in enormibus criminibus, ubi de veritate inquirenda agitur, neque dum constat an captivus reus sit tam enor-*

mis criminis, processus consuetus omiti debeat, Hippol. de Marf. *diſt. §. diligenter. n. 157. 169.* Heig. *part. 2. qu. 35. n. 29.* Moller. *ſemeſtr. diſt. cap. 17. lib. 3.* Ad præcedentia plurimum confert, *L. I. §. 4. & Si 23. ff. de queſt.* ubi dicitur argumentis cauſam examinandam (id eſt, legiti-

13 mis indiciis.) Item quæſtio eſt fragilis & periculofa, quæ veritatem fallit: Nec ibi diſtinguit lex inter crimen exceptum & vulgare: itaque nec nos diſtinguere debemus. Et in utroque processus ordinarius eſt obſervandus, Petr. Heig. *part. 2. diſt. qu. 35. n. 7. & ſeqq.* Godelman. in *tract. de mag. & venef. lib. 3. cap. 1. n. 19. & ſeqq.* Id quod conſtitutionibus criminalibus Carolinis *art. 47.* ut & privilegio Imperatoris Rudolphi ſecundi (qui ibidem quæritur de quorundam, in crimine veneficii, ordinarii processus rejectione) dicto tractatui Godelmanni

14 præmiſſo, eſt conſentaneum Heig. *diſt. loc.* Inſuper, quid cauſæ eſt, ut indicia in genere ſuo debeant eſſe luce clariora, ut nihil deeſſe videatur, quam propria rei conſeſſio: Veluti hoc ſtabilitum, & iurium authoritate ſuffultum reperiet lector in *obſervatione prima hoc tit.* Nil niſi torturæ gravitas, periculum, ejusque fallacitas, qua mediante poſſet innocens perire. Jam nemo mortalium, niſi velit contra rectam rationem inſurgere, ibit inficias, hoc periculum, gravitatem eandem, & fallacitatem non mutari aut ceſſare propterea, quia crimen eſt oc-

15 cultum, exceptum & enorme: Igitur æque urgentia & fortia indicia requiruntur in criminibus exceptis, atque in vulgaribus: Imo, quia facilis fallitur iudex in criminibus occultis & in eorum levibus conſecturis ac ſuſpicionibus, quibus plerumque malignitas initium, credulitas incrementum præbere ſolet (quod prolixius non deducam, ſed cuilibet viro humano ac religioſo cogitandum relinquam, ne præter mentem excreſcat hic meus tractatus) & gravius ſubeſt periculum in criminibus enormibus, ne innocens pereat ſolum, ſed ne diro & atrociori ſupplicio afficiatur: Itaque in hiſce delictis graviora & urgentiora debent eſſe indicia, quam in criminibus vulgaribus: arg. *c. ubi periculum, de election. in 6. Cap. literas de præſumption.* Hier. Gig. in *tract. de crim. læſe Majeſt. ſub rubric. quoniam & per quos crim. læſ. Maj. probetur. qu. 29. n. 3.* Farin. *part. 1. qu. 18. n. 22.* Hipp. Rimin. *al. conf. 361. n. 32. & ſeq. lib. 3. Semeſtr. Moller. lib. 3. c. 17.* Et cautius agendum, quia periculoſius in iis verſamur Cachet. *dec. 79. n. 1.* Heig. *lib. 2. qu. 35. n. 24.* Et

Et tanto majore tum diligentia, tum cautela opus est, quanto facilius & perniciosius errari potest, Cothm. vol. 1. resp. 12. n. 144. Quæ omnia prudenter considerarunt præfides judicii criminalis Venetorum, in exemplo, quod Hieron. Gig. in tract. dict. lib. 1. sub rubric. qualiter in crim. l. si Maj. procedatur, quest. 16. n. 2. ita narrat: imo, cum dictum crimen (læsæ Majest. putat) sit atrocissimum, & sæpe aliquibus ab eorum æmulis & inimicis falso impingatur, ut fieri quandoque vidi, præsertim de anno 1551. contigit in civitate Venetiarum, quod quidam scelestissimus presbyter Veronensis, capitali odio prosequens Magnificum Comitem, Johannem Paulum de Pompeis, & fratres Nobiles Veronenses, quorum progenitores, & ipsi semper de inelyta Venetorum Repub. optime meriti fuerunt, confictis quibusdam falsis literis, quæ videbantur scriptæ manu ipsius Comititis Johannis Pauli, eundem apud Illustrissimos Præsides Decemviral's consilii, quod machinatus fuerit Civitatem Veronæ alieno Dominio, supponere, accusavit. Tandem hujusmodi accusationis falsitate comperta, accusatorem ipsum vidi ego ad geminas columnas laqueo suspensum: Et sic tanti facinoris poenas luit. Hæc Gigas. Dixerit quispiam: Sic de occultis multa manebunt impunita? Hoc nihil facit ad rem: Sati-¹⁶us enim est, impunitum relinquere facinus nocentis, quam innocentem damnare, l. absentem. ff. de pen. quod mediante cruciatu torturæ non raro fieri constat ex l. 1. §. 23. ff. d. quest. & ex iis, quæ dixi supra observ. 1. hoc iis. Ut & secundum plerorumque Dd. qui hac de re scripserunt, tam antiquorum, quam recentium, querelam, in scriptis eorundem passim repertam. Nec impunita sane relinquuntur à Deo judice scientissimo, juxta ac justissimo. Præterea, quis non existimaverit de occultis, etiam accerrimis inquisitoribus, vel nec minimam partem manifestari, ac temporaliter ab iis puniri; Non tamen propter hanc causam ex conjecturis & leviculis indicibus ad torturam con-¹⁸volvandum, quam tunc nec quisvis innocentissimus evitare posset. Sed observandum consilium Casoni, in tr. ut reus per indic. conv. num. 31. & in præmiss. cap. 3. d. indic. monet: Judices hujus mundi debent¹⁹ judicare, secundum prudentiam, quæ cadit in hominem, relinquendo cætera judicio Dei. Quod sequitur & commendat Heigius part. 2. quest. 39. num. 116. & seqq. Latentia peccata non habent vindi-

Etiam in hoc seculo, c. *Christiana religio*. 22. *quest.* 7. *Doct. Marta. d. jurisdict. Ecclesiast. part. 4. cap. 44. n. 3. pag. 99.* sed Dei iudicio referantur. Nevizan. *in sylv. nupt. lib. 3. n. 37.* Qui propterea temporaliter multis parcit, ut æternum puniat eos gravissime. Si autem omnia in hoc seculo essent vindicanda, divina iudicia non haberent locum. *Caus. 15. quest. 6. si quandoque Valenth. Wint. in Parth. litigios. lib. 1. cap. 14. n. 1. pag. 282.* Multi corriguntur, ut Petrus, multi nesciuntur, donec veniat Deus, qui illuminabit abscondita tenebrarum. Quod gravissimum dictum, à quovis prudenti iudice in inquirendo & procedendo observandum, laudat & citat ex Augustino, *Godelm. lib. 3. cap. 3. n. 29.* Huc commodissime & eleganter quadrat Constitutio Caroli Magni, inter veteres ejus leges, teste Annæo Robert. *lib. 1. rerum judicat. cap. 4. pag. mibi 52.* reperta, sic sonans: In ambiguis Dei iudicio semper reservetur sententia. Quod iudices certe agnoscunt, suo, quod nesciunt, divino reservent iudicio. Quoniam non potest humano condemnari examine, quem Deus reservavit suo iudicio. Qui contra hæc nunc sæpe monitus, sciens volensque, insurgit, praxinque contrariam Principibus, Magistratibus, vel iudicibus autoritate sua, vel antiquæ consuetudinis velo obtrudit, ipse vim infert rectæ rationi, juraque divina & naturalia evertit turpissime. Hoc quoque medico diverbio uti quidam sunt soliti: Quo gravior est morbus, hoc opus est remedio efficaciore & celeriore. Quod per similitudinem, ad statum Politicum (si modo recte id fiat) applicari posse, non eo inficias. Verum enimvero, quid si medicus magno & contagioso morbo grassante, velit in dubio ex levi aliqua suspitione in corpus sanum irruere, & illud tam acri & ferme desperato medio curare, vel incertus, quas certi alicujus individui morbus partes occupaverit, ad asperiora remedia istæ hæc transvolare, urendo scilicet, secando &c. ? Illum sane non medicum, sed latronem & sicarium, qui condignis pœnis ut puniatur, potius habendum, nemo non intelligit, nisi qui caret sensu & ratione naturali.

OBSERVATIO XVII.

*Ne quis possit torqueri, etiamsi existent
indicia.*

SI quis quenquam vulneravit vel interfecit, & multa contra eum homicidii existent, & talia indicia, ut torturæ subijci possit: Is summo studio conetur, ut ab ipso vulnerato, antequam vita decedat, exculpetur, & hujus exculpationis habeat testes: Sic postea præsumptæ ejus innocentia non prævalebunt indicia, ac proinde non poterit torqueri: quod singulariter notat Bald. in l. i. ultim. colum. C. Com. de legat. Johannes de Arnono. in tract. caut. caut. 3. Hipp. de Marf. pr. cr. §. Diligenter. n. 200. Gail. lib. 1. de pac. pub. cap. 16. n. 23. & alii ab eo allegati. Tib. Decian. vol. 3. conf. 96. Bened. Carpz. in pr. Forens. Conf. 8. def. 2. n. 8. Hoc tamen nihil efficit, ubi claræ & liquida probationes adsunt: & non obstante tali exculpatione reus potest condemnari ad mortem Bald. in l. transfigere. C. de transact. Carer. in pr. crim. de homicid. pag. 435. n. 3.

Quod si etiam contra aliquem militent indicia, ut non iniuste quaestionibus subijci possit, probet bonam vitam & famam, sic evitabit torturam. Hanc cautelam tradit Johan. de Arnon. caut. 59. dicens, quod teneat ita singulariter Bart. in l. i. §. pen. ff. de re militari, quem sequitur. Bald. in l. fin. C. de probat. in fin. col. & l. i. C. locat. Angel. in l. milites. C. de quest. Jas. in l. i. in fin. C. com. de leg. Thom. Trevi-
fran. lib. 2. decis. 13. num. 22. Honded. vol. 1. conf. 108. num. 55. & vol. 2. conf. 93. n. 84. part. 6. Clud. de sequestr. pag. 381. n. 17. Roland. è Vall. conf. 3. n. 57. lib. 3. Burlat. conf. 30. n. 42. lib. 1. Quam tamen cautelam illi, qui propter mores dissolutos cuivis sunt satis cogniti, parum, vel plane nihil prodesse arbitror: nisi forte ante triennium proximum resipuerint, & tanto temporis spatio bonæ se fuisse vitæ, vocis & conversationis probaverint: tunc enim mala fama, propter delictum aliquod exorta, nihil nocebit, sed censebitur in totum purgata, Salyc. in l. si minorem. post n. 2. C. de in integ. restit. Jason. in l. si prius. ff. de

- nov. oper. nunc. Carer. pr. crim. indicio* 14. n. 2. pag. mibi 121. Marant. *Spec. aur. part. 6. d. test. repuls. num. 3.* Gilhaus. *in arbor. crim. cap. 4. pag. 128.* Jul Clar. *pract. crim. lib. 5. §. fin. quest. 21. num. 2.* ubi dicit,
- 5 hoc esse notandum, quia possit alicui facere magnum honorem. Nec proderit hæc cautela coram iudicibus rigorosis, qui, ut Mantua *in praxi judiciaria. casu. 37.* ait: volunt plus sapere, quam oporteat. Atamen ego putarim, tales rigorosos iudices, si in tali casu, contra communem sentiant, & quicquam tentent, sese periculo Syndicatus exponere.
- 6 Julius Clarus *pract. crim. lib. 5. §. fin. quest. 60. num. 23.* dicit, hanc probationem bonæ famæ ad evitandam torturam tunc procedere, quando contra reum nihil aliud esset probatum, quam sola fama mala, secus autem, si ultra famam esset aliquod aliud indicium: nam eo casu, non obstante tali probatione, reus utique torqueri potest: Id quod regulariter subsistere non potest. Nullius enim effectus esset probatio bonæ famæ: cum etiam alias nunquam sola fama mala sufficiat ad torturam, ut est opinio communis. Si autem duo vel plura exstant ad modum urgentia & indicia gravia, nemo extra dubium inficias ibit, quod ea sola bonæ famæ probatione non elidantur, quæ etiam mens est ab Arnono allegatorum Bartoli, Bald. & alior. Dd. ut insipienti palam fiet: Vide etiam Trevisian. *Decis. 13. num. 47. 48.*
- 7 Alex. *cons. 77. Roman. cons. 167. in fin.* Nam alias nunquam de se bonam probans famam, cui tamen non raro causam dat simulatio honestæ vitæ, & ex moribus externis natus error hominum, torqueri posset: ac proinde delicta interdum multum atrocia manerent impunita: Sunt, qui formidine pœnæ potius, quam virtutis amore peccare cessant & manent probi usque, donec occasionem delinquendi sint nacti, & præsertim, ubi nemini mortalium crimen manifestatum iri maxime sibi persuadent: Cujus rei horrendum exemplum narrat Bald. *in tract. de caut. & remed. quest. 14.* Quo lectorem remitto. Propterea quidem jure & regulariter quilibet præsumitur bonus & honestus, expers delicti & innocens, usque adeo, ut quotiescunque ex actu aliquo possunt capi duo, intellectus, quorum unus in delictum incidit, alter vero non, ille præsumi debeat, qui delicti expers est. Menoch. *d. pres. lib. 3. presumpt. 12. n. 65.* Roland. à Vall. *cons. 58. num. 8. vol. 4.* Gail. *lib. 2. obs. 110. num. 5.* Decian. *vol. 1. resp. 2. n. 86.* Hon-
- ded.

ded. vol. 1. conf. 5. n. 60. & Conf. 96. n. 35. Hæc autem regula fallit, quando quis versatur in actu illicito & jure prohibito. Gail. dict. obs. num. 8. Hunn. in Encyclop. part. 2. tit. 2. d. 20. d. præsumpt. cap. 2. num. 8. & seqq. & num. 15.

Addo in specie ? Quoties duo inter se pugna conflictantur seorsim, nemine vidente, quorum alter incontaminata est fama, alter minime: Bene audiens autem dicat, quicquid actum est, id à se factum esse ob necessariam defensionem: quod aliter docere nequit, nisi suo juramento, quod pro veritatis certitudine præstare se offert: Hoc juramentum profecto acceptabile est judici, & talis propter famam illibati nominis absolvendus est indemnis. Damhoud. in pract. crim. cap. 76. n. 29. 30. Unde non sine ratione dicitur, habeas bonum nomen, quia plaris erit tibi, quam mille thesauri: Et infamia sequitur hominem, ut lepra leprosum. Bossi. tit. de inquis. n. 37. Unde, etiamsi à pluribus in rixa est commissum homicidium, & nescitur à quo, qui audit contentiosus, male frugi & communiter rixas movere solitus, vel simile delictum commisit, non obstante incertitudine pugnantium, ad veritatem eruendam questionibus subijci poterit. Gail. 2. obs. 109. n. 4. & ibid. alleg. Dd.

OBSERVATIO XVIII.

Pro judice, ne confessionem eruat promissione impunitatis, minis, terrore vel similibus, & ita eam reddat nullam.

VIdi aliquoties & andivi sine cruciatu & ante torturam Reos examinari, quibus, ut eo facilius delictum confiterentur, ab examinatore dictum est: Narra veritatem, nihil mali eveniet, vel eo facilius veniam delicti impetrabis: Vel etiam impunitas promissa erat, & postea nihilominus, ubi reus confidenter, procul dubio spe promissæ impunitatis, sponte confessus, concurrentibus tamen aliis præsumptionibus leviusculis & conjecturis condemnatus, & ultimo supplicio affectus est: Quanquam hunc modum indagandi delicta

G g

& pu-

& puniendi multi, quos allegant Jul. Clar. *pract. crim. §. fin. quæst. 55. n. 5.* & 9. Covarr. *lib. 1. var. resolut. cap. 2. num. 16.* Aiser. *in process. obs. 3. cap. 4. n. 50. & seqq.* approbent: & eo singulariter delectentur Jac. Spreng. & Hénr. Institor. *in suo malleo malefactorum part. 3. quæst. 16.* singulari industria aliquot suas cautelas ibidem proponendo: Attamen, cum hoc sit illaqueare reum fraude & mendacio, quod cuilibet viro bono, præfertim vero judici, qui dexterrimus debet esse & veritatis amantissimus, summo opere vitandum, cum Julio Claro & Cavarr. *dictis locis*, nec non Valent. Winther. *in Partib. dirig. lib. 1. cap. 10. n. 25.* censeo. Tum etiam propterea, quamvis atrocis cujusdam delicti impunitatem judices examinantes polliceantur, & præstare velint, id tamen salvâ justitiâ non possint, & ita fidem fallere cogantur, quam tamen servare decet, l. 1. in *pr. l. juris gentium §. Prætor ait. ff. de pact. l. 1. ff. de const. pec.* Imò hosti servanda fides, c. *noli assermare 23. q. 1. cap. ad aures. extr. quod meum caus.* Rei insuper ita inducti à judicibus ad suam liberationem facile contra se mentiantur: Didac. Covarr. *var. resolut. cap. 2. lib. 1. n. 16.* Quapropter neminem, nisi aliis sufficientibus probationibus gravatus sit, ex ejusmodi confessione (quæ nulla est, Gomez. *com. 3. resolut. cap. 12. n. 6.* etiamsi revocari potest. Immol. *conf. 109.* Hippol. *in l. 1. §. quæstioni ff. de quæst. & Pr. Cr. §. postquam n. 16.* Boss. *de exam. reor. n. 17.* Carer. *in pr. crim. §. homicid. ult. n. 43.* quod notandum) condemnandum venire eum Covarr. & Claro d. l. omnino arbitror: vide etiam *additionem ad dict. loc. lit. B.* etsi perseveret tortus sive non tortus in ea, Gigas *de crim. las. Maj. Rubr. quom. & per quos crim. las. Maj. probetur. quæst. 1. n. 21.* & propter rationem *observ. 23. hoc tit. n. 1. & 2.* insertam. Hoc tamen non abnuerim, posse judicem, imò eum decere, à versutissimis sæpe facinorosis indagandæ veritatis causâ, prudenter, non tamen malitiosè & ad deceptionem (dolosa enim persuasio plus est, quàm violenta coactio, l. 1. §. *persuadere ff. de serv. corrupt.*) simulare & dissimulare, ad exemplum Salomonis, *1. Regum. cap. 13.* non autem dicta promissione gratiæ, neque equivocationibus aut amphibologiis circumvenire, quos modos narrat Sprenger. *in malleo malefic. quæst. 15.* Et nonnulli approbant: Ex quibus est Bodinus, *lib. 4. de Demon. c. 1.* Veluti, si judex dicit, fateare, promitto tibi gratiam, si ultro confessus fueris: Intelligit autem gratiam, quæ reo & Reipub. contingit, quando malus ad Deum conversus de medio tolli-

tollicur. Si vitam promittit, & æternam intelligit: Si gratiam promittit, & mox alii, quem promissio hæc non putatur ligare, suum officium resignat; Si vitam pollicetur, at in perpetuo carcere degendam. Insigne hujus malitiæ exemplum refert Antimachiavel. *lib. 3. de regno theorem. 21. p. mibi 548. 549.* Valentinianus Cæsar, cum in suppliciis interrogandis immitis esset, multos habuit ministros sui similes. In iis Maximinum quendam Romæ Præfectum annonæ, quæsitorem & cognitionem causarum capitalium constituit. Is, cum reos per tormenta interrogaret, fateri hortabatur, & conscios edere, adjecto jurejurando promittens, nullum igni vel ferro se puniri jussurum. Sed promissa impunitate corruptos, & sæpe confessos, quæ non admiserant, plumbeis contundi & elidi jubebat. Itaque Maximinus sub Gratiano miti principe capite plexus, sævitix & perfidiæ pœnas exsolvit. Neque rarò usu venit, ut ejusmodi atroces judices, qui sævo Principi diligentiam suam probare conati sunt, à sequenti bono Principe operarum præmia referant. *Hæc, Antim.* Princeps quando promissit impunitatem spontè confitenti, eam servandam omnino esse deducit Boss. *de confess. per tore. n. 9.* Hippol. de Marf. *in l. 1. §. quaestioni n. 29. 30. ff. de quaest. & in pr. crim. §. postquam n. 15.* Spekh. *cent. 1. quaest. 3.* Quam sententiam, ut juri consentaneam & æquitati, amplectitur Grammat. *quaest. 3.* & in respondendo ante multos annos Scabinos Lipsienses secutos esse testatur Moller. *in semestr. lib. 2. cap. 1.* Berlich. *decis. 61. n. 2. 8. & 9.* An autem talia delicta, quæ majestatem divinam lædunt, vel jura naturæ infringunt, remissioni Principis subint, hic disputare non est mei instituti. Porro, veluti dixi, non licere reos promissionibus ad confessionem faciendam inducere, ita quoque nec metu torturæ vel aliis minis ad eam impellere decet, ubi nimirum examinatores amicabiliter à reis veritatem adhuc indagare satagunt, & si quid confitentur, sponte confessos esse ad acta scribunt: Idque propterea, ut talis confessio, ante & extra torturam facta, verè & ex omni parte spontanea sit, qualia esse nunquam potest, ubi talis inductio pollicitationis, aut minarum jactitatio præcessit: Cum & minæ vel etiam torturæ terror habeantur pro torturæ gradibus Jul. Clar. *lib. 5. sent. §. fin. quaest. 64. n. 31.* & tantum terror de torquendo facere possit, etiam interdum verbalis, quantum in homine non timido, aut robusto tortura ipsa, prout expertus est, & testa-

tur Farin. *statim post cit. l.* Confessio, & quicquid inde sequitur, reo non præjudicet *l. 1. §. si quis ultro de quest.* Prosper. Farin. *in pr. cr. lib. 1. tit. 5. qu. 37. n. 103.* Marf. *in l. 1. n. 15. ff. de quest. & in pr. crim. §. Expedita. n. 2. & seq. & n. 10. & seqq.* Franc. Person. *de indic. & tort. n. 73.* Paris de Put. *in tract. Synd. verb. tortus cap. 1. n. 26.* Matth. Steph. *ad Constit. Cr. art. 20. n. 2.* sic ubi locorum praxis in contrarium est, mala est, & cum injuria reorum conjuncta & invalida Carer. *pr. crimin. confess. n. 9.* nec ibi intelligitur, quid sit spontaneum aut spontè factum, id quod ex disciplina morali, ubi propria istius materiæ sedes est, qui Juris Consultorum authoritate non moventur, petere possunt. Huc utiliter faciunt, quæ Horneus *in Ethicis lib. 3. cap. 4. de spontaneo & invito, in specie de iis, quæ metu sunt*, tradidit : Et hæc omnino notanda sunt examinadoribus, præsertim autem judiciorum criminalium Actuariis, ne scribant reos sponte esse confessos, quando extra actum torturæ sunt interrogati, non habentes rationem antedictæ promissionis, vel minarum, vel aliarum circumstantiarum : vide etiam quæ dixi supra *hoc tit. obs. 12.*

OBSERVATIO XIX.

Quando Accusatus in casu homicidii, necessariam allegans defensionem, eam autem non probans, pœna ordinaria non possit plecti, neque ad torturam condemnari.

- 1 **A**ccusatus, legitimis indicis contra eum existentibus & non elisis, torqueri potest *tot. tit. ff. & C. de quest.* Ut autem à tortura, in casu homicidii, liberetur, secundum Thom. Ferrat. *caut. 5.* Et
- 2 Marc. Anton. Blanc. *Caut. crim. 4.* confiteatur se hominem occidisse, addens, sed ad necessariam defensionem : vel probeat exculpationem ab occiso, ut *supr. obs. 17.* dixi : vel, si expedit, dicat, non constare de corpore interfecti : antè enim, quam de eo liquido constet, judex procedere nequit. Ant. Blanc. *dict. caut. 4.* Cum tortura non fiat ad probationem delicti, sed ad hoc, ut persona, quæ delictum illud admisit, manifestetur, Fran. Brun. *in tr. de indic. & tort. 2. par. 9. §. n. 9. & 10.* Jul. Clar. *pr. crim. §. fin. q. 64. n. 3.* Cravet. *conf. 260.* Honded. *vol. 1. conf. 107. n. 9.* Bur-

9. Burlat. *conf.* 225. n. 74. lib. 2. Gabriel. Rom. *commun. conclus. de crim. conclus.* 17. lib. 7. Etiam si reus sit confessus: Propterea iudex debet mittere ad locum delicti, & si aliter processerit, tenetur de Syndicatu, ut ex Ang. Colerus *decis.* 108. n. 13. & 14. tradit: Nec eum impedire debet, etiam si reus sit vitæ perditæ & profligatæ, Aug. Arim. *in addit. ad Ang. verb. etiam vestem celestem. sub. n. 26. vers. sed adverte: quia etiam si fur esset male vitæ, &c.* Jacob. Schult. *in addit. Modest. Pict. lib. 1. quest. 63. n. 7. 8. & 9.* Periculosa tamen est apud iudicem non propitium ante dicta ejusmodi confessio, etiam qualificata, quod occiderit ad necessariam suam defensionem, quam lex non præsumit, sed potius contrarium: Bart. *in l. Aurelius 28. idem quasvult. d. libert. legat.* Georg. Frantzkius *lib. 2. var. resolut. 18. n. 37. 38.* Ben. Carpz. *in pract. forens. part. 1. Const. 10. def. 20.* Itaque omnino vide Ferrat. *dict. loco* latius hanc cautelam, & speciosis rationibus, post alios discutientem, qui demonstrat, etiam si taliter confessus in probatione necessariæ defensionis succumbat, eum nihilominus propter solam legis præsumptionem sine alio legitimo indicio ultionis & non factæ defensionis, qualia vide in *Const. Crim. art. 143. & apud. Cæpoll. conf. 28. & 29.* non esse torquendum, nec capitaliter puniendum, sed arbitrariè, vel exilio, vel pœna pecuniaria. Abb. *in c. auditis, in pen. cel. versic. sed contra predicta d. præscrip.* Quod dictum refert & sequitur Felin. Quos sequitur Blanc. *dict. loc.*

Quamvis hoc in casu, quod reus non sit capitaliter vel corporaliter puniendus, convenient Dd. omnes, at tamen nonnulli statuunt, eum torturæ esse subijciendum. Quorum sententiam amplecti non possum: idque non tantum ex causis à Ferratio *caut. 5.* adductis, sed etiam propter hanc rationem: Quia confessiones reorum in criminalibus non sufficiunt ad liquidationem facti, neque pro exploratis facinoribus habendæ, sed de eo aliunde debet constare: Neque credendum est confessioni in tortura factæ, etiam sæpius ratificatæ, nisi per signa ita declarata & verificata sit, ut tortum non propter cruciatum ejusque durantem metum, contra se mentitum fuisse, sed veritatem dixisse, sat percipi possit. Quod probatur *infr. obs. 22. & obs. 38. paulo ante fin. hoc tit.* jam autem in hisce terminis, ubi delicto (in illis enim loquor tantum) planè nihil præterea constat, neque etiam diligenti iudicis inquisitione adhibita, constare potest, quàm quod reus est confessus, & is ita re-

Spondit: Occidi, sed ad necessariam defensionem; Vel; nego me vulnerasse vel occidisse; nisi ad meam defensionem: Et tali modo confessus nihilominus torturâ afficitur, & ea mediante confitetur, se non ad defendendum, sed ad offendendum vulnerasse vel occidisse, talis confessio per signa non potest esse, neque dici declarata & verificata, ut iudex certus sit vel satis percipere possit, tortum non torturæ cruciatu contra se esse mentitum, sed dixisse veritatem, quam innocens indicare nequivit, ut ita animo tranquillo & sine fluctuatione conscientie eum possit condemnare ad mortem. Consequenter tali in casu tortura est tam injusta, quàm planè frustranea, & absque omni effectu. Temere autem ad ejusmodi carnificinam horribilem, immanem, crudelem & omnium periculosissimam, fallacissimamque profilire, extremæ impietatis & tyrannidis est. *dict. obs. 83. hoc tit.*

Quod si autem tali in casu reus tortus in negatione sua qualificata perseveraverit, est absolvendus, & evadit plane impunitus. *Vid. infr. obs. 37. hoc tit. Hippol. de Marl. singular. 185. Jas. in §. item si quis. 5. colum. vers. fin. inst. de action. & in l. ut vim. de just. & jur. Gail. lib. 1. de pac. pub. c. 17. n. 6. 7. 8. & seqq. Laurent. Tennin. Rudolph. tr. Cautelarum caut. 28. Joan. de Arnon. caut. 55. ut & Jul. Clar. pr. crim. vers. 17. qu. 55. §. fin. nec non alii, paulo post nominandi, sequentem cautelam commendant, ut optimam & singularem: si nimirum reus respondeat & confiteatur hoc modo: Nego me vulnerasse vel occidisse, statim adjiciendo, & si contrarium apparebit, dico me fecisse ad defensionem, vide quæ disserit Fulv. Pacian. consil. 158. n. 9. 10. & seqq. & ibidem allegatos DD. Doct. Mart. in Digest. noviss. tom. 2. de confess. in criminal. cap. 12. Joseph. Ludovic. in decis. Rota Lucensis 19. Laurent. Tennin. Rudolph. in tr. cautelar. dict. caut. 28. Quia in criminalibus confessio non est dividenda, Thom. Trivis. part. 2. decis. 46. Dicitur in genere, in criminalibus: Quia obtinet, non tantum in casu homicidii, sed etiam in quovis alio genere delicti, Boss. in tit. d. confess. n. 23. & Joseph. Ludov. dict. decis. 19. n. 12. & seqq. ubi diversa ponuntur exempla. Non autem ulli debet esse dubium, quin reus, si millies delictum se commississe negaverit, si de eo postea legitime convictus est, ad suam defensionem fecisse, allegare possit ac propterea audiendus, atque mendacio ejus non obstante ad probandum admittendus sit. Quinimmo iudex valde erraret, qui aliter*

aliter faceret, sententiamque juxta fisci, vel accusatoris probationes proferre vellet, Petr. Cab. *decis. 49. Gail. lib. 1. de pac. pub. cap. 18. num. 6. & ibid. alleg. Dd.* ratio est, quia favore defensionis reus pluribus & diversis, adeoque contrariis exceptionibus uti potest, Gail. *ibid. ubi citat textus & cap. 17. n. 10. 11.* Quod si autem reus defensionis qualitatem, confessioni suae antea simpliciter factae, postea ex intervallo adjectam non probaverit, poenâ venit plectendus ordinariâ. De quo, ut & de magna efficacia qualitatibus, statim annexae, vide omnino *obs. 29. n. 7. & seq. tit. 2.*

Contrarium, quod nimirum in criminalibus confessio qualificata, pro parte possit acceptari, pro parte renui, sentit Bartolus *in dict. l. Aurelius §. idem quae sunt ff. de liberat. leg.* cujus opinionem sub distinctione recipit Cason, *in tr. de torment. cap. 18. n. 13.* quam ibi videre poteris. Et Barthol. sequitur Bald. *in l. unic. in 9. colum. & seq. C. de confessi.* Martin. Vran. *tom. 3. conf. 7. tit. d. injur. n. 2. vid.* Card. Tusch. *lit. C. verb. confessio qualificata in crim. concl. 674. & ibi limitationes.* Vid. etiam *bas de re Hart. Pist. part. 4. quæst. 16. n. 9. & omnino Mart. Wesenb. conf. 19. Ludolph. Schrad. in comm. ad tit. d. jur. nat. gent. & civil. tit. 2. n. 63. & seqq.* Caveat autem Advocatus, ne antè dicta cautela, ut & aliis male utatur, & lucrando causam perdat animam: Eum enim non tantum in consilio cautum, in patrocinio fidelem, sed etiam in indicio, justum esse oportet. Sit quoque judex circumspectus, dum sentit se difficulter testes, vel alia indicia insultationis habiturum contra homicidam, ne quispiam admittatur, qui eum ad respondendum instruat. Possit enim sponte confiteri, vel ita de circumstantiis respondere, ut indicia offensionis, vindictae & ultionis ex ipsa constarent responsione.

OBSERVATIO XX.

Quomodo reus in crimine furti à tortura & ab ordinaria pœna possit liberari?

- C**onfessionem qualificatam non dividendam esse, non tantum in casu homicidii, sed etiam in quovis genere delictorum, observatione præcedenti dictum est. Propterea aliam inde deducit Hippol. de Marf. in *pr. crim. §. postquam n. 24.* nimirum: si reus in inquisitione furti videt de contræctione & asportatione bonorum contra se indicia existare, confiteatur se bona in inquisitione nominata contræctasse, & exportasse, sed tanquam sua, & ad se jure domini vel quasi spectantia (quæ etiam interdum furto auferre licet, Menoch. de *presumpt. lib. 1. præf. §. 80. n. 35.* & de *recup. poss. remed. 1. n. 313.* & alij ibidem citati. Didac. lib. 1. var. resol. cap. 2. num. 15. Qualia etiam si postea non probaverit, à pœna ordinaria nihilominus liberatur: Quia curia inquirens non habet alias probationes de furto, nisi confessionem inquisiti: Quod menti perpetuò tenendum hortatur Marf. d. l. & ibi refert exemplum à se practicum, quo ita confessum liberaverat à pœna mortis: Quamvis ibidem non faciat expressam mentionem torture, eam tamen non esse adhibendam deficientibus aliis indiciis, propter solam confessionem qualificatam & identitatis rationem observatæ antecedentis ex mente Hippoliti & alleg. *Id.* facile colligitur: tum etiam ex hac ratione: Quia fraus in inquisito bonæ famæ non præsumitur, sed potius cessat omnis suspicio furti, Menoch. lib. 3. *presumpt. 141. n. 15.* Si autem inquisitus est malæ famæ, vel alia contra eum existant fraudulentæ contræctionis indicia, hac cautela à tortura non liberabitur, Menoch. de *presumpt. l. 1. qu. 89. n. 141.* & de *adipisc. poss. remed. 5. in fin.* Bart. in *Luk. ff. de quasi.*

OBSERVATIO XXI.

Ut extrajudicialiter delictum confessus evadat torturam, & pro alio metuente.

Solent quidam adeo jactitantes esse, ut de delicto extrajudicialiter glorientur, vel aliter illud saepe ex nugandi pruritu confitentur, ex quo nascitur contra eos indicium ad torturam, quam ut effugiat Reus, ante revocet istam confessionem, quam tortura subji-
ciatur, non allegato errore, quem probare non tenetur: Bald. in l. unic. C. de confess. Ferrar. caut. 27. Anton. Blanc. caut. s. Carer. in pract. crim. de indic. §. septimum indicium. n. 7. Bald. in l. un. C. de confess. Jaf. in l. Magistratibus. ff. de jurisdic. omn. jud. Idem judicium est de confessione facta coram iudice incompetente, de quo omnino vide Carer. dict. loc. pag. 110. 111. & plures ab eo citatos, cui tamen contrarius est Clar. in pr. cr. §. fin. qu. 21. vers. 31. & v. 33. Errorem probandum esse asserens, propter rationem ibidem adjectam atque ei suffragatur Petr. Caball. in resol. crim. 81. Si quis præter hoc metuat torturam, & fortasse iudex ei sit minatus secundum l. si quis provocatione. C. de appell. ab istis minis seu terrore appellet: Tunc iudex, nisi inique & nulliter procedere tentet, torquere non potest, etiam si superior nondum inhibuerit, & si nihilominus torserit, confessio facta, in tormentis etiam ratificata, non valet. Coep. caut. 230. Franc. Marc. dec. 60. p. 2. Ad quæ maxime faciunt, quæ dixi in obs. 2. hoc tit.

OBSERVATIO XXII.

Ne iudex confessioni, in tortura factæ, propter fragilitatis periculum etiam sepius ratificatæ, credat, nisi per signa à reo sit declarata & verificata.

1 **Q**uam sit res fragilis & periculosa confessio in tormentis facta
 2 ex l. 1. ff. de quest. §. 23. & ex supra dictis constat: Cum ita-
 que metus tormentorum duret, quam diu reus in carcere
 detinetur, ne credat iudex tali confessioni, etiam, sæpius ra-
 tificata, nisi per signa ita declarata, & verificata sit, ut tortum non pro-
 pter cruciatum ejusque durantem metum contra se mentitum fuisse,
 sed veritatem, quam innocens ita indicare nequibat *Const. Car. art. 60*,
 dixisse, sat percipi possit: Id quod contra communem errorem iudicum
 notandum monet Calon. in tract. de torment. cap. 1. num. 9. vid. *infr.*
obs. 38. paulo ante fin. hoc tit. Nec confessiones reorum in criminali-
 bus, quæ præterea non debent esse æquivocæ, nec vagæ & generales,
 sed certæ & speciales, Mascard. de prob. vol. 1. conf. 348. n. 36. Foller.
 in pr. crim. verb. Et si confitebuntur. part. 1. n. 59. sufficere judicet ad
 liquidationem facti, cum illæ pro exploratis facinoribus non habenda,
 l. 1. §. Divus Severus. & §. si servi, ff. de quest. l. sicut. l. 1. C. cod.
 Zang. de tort. cap. 5. n. 21. & seqq. sed de eo aliunde debet constare,
 Bertrand. conf. 134. n. 3. vol. 2. Bertazol. conf. crim. 341. n. 17. Moller.
 in semest. lib. 3. cap. 40. n. 2. Cujus rei ratio est, quia qui ad confiten-
 dum tantâ truculentia adjunguntur, facinus, quod fatentur, circumstan-
 tiis, quamvis falsis, plerumque ita vestire solent, ut creditu reddant fa-
 cilius, torturæ cruciatu evadant, & desperabundi mortis solatium et-
 iam innocentissimi citius sibi accelerent, & quod in hac dubietate ani-
 mus judicis non possit esse quietus, ut condemnet. Ejusmodi autem
 3 signa sive circumstantiæ pro ratione delicti variis modis scit indagare
 judicis prudentia, veluti in delicto homicidii, si ex Reo quærat, cur
 occiderit? ubi locorum? quibus armis? in qua parte corporis occi-
 sum percusserit? Et singulari juramento præstato debent Medici sive
 Chirurghi inspicere cadaver, & deponere, an ex vulnere, & si plura in-
 flicta, ex quo mors secuta sit; *Const. Carol. art. 149. Jul. Clar. pr. crim.*
§. homicidium. vers. scias autem. 43. ubi addit, sufficere, si Medici in
 initio officii ad hoc generale præstiterunt juramentum. Ex his & si-
 milibus veritas interdum & innocentia (in quam iudex ex officio dili-
 genter inquirere tenetur l. si non defendantur. ff. de pœnis vid. *supr. ob-*
serv. 2. hoc tit.) consentis facile elucescet, Sic in crimine furti in-
 terro-

terrogari debet, cui & quanti rem furto ablatam vendiderit? si non vendidit, ubi reliquerit? & si quospiam reus nominaverit, ab illis veritas exploranda est. Sic in crimine veneficii quærat, ubi emerit? à quo? quando? quanti? & per quem dederit? in primis autem curet iudex, ut de qualitate veneni jurati deponant Medici, an sit ad occidendum sufficiens: Ne reus ex confessione erronea, cum vires dati veneni nesciat, damnetur: Huc repete, quæ dixi supra *in observ. 3. hoc sit.* Id genus plures circumstantias indagandas in aliis etiam delictis vide in *Constit. Carol. V. Crim. art. 48. 49. 50. 51. 52.* Hæc si prætermittuntur, sæpe innocens condemnabitur, cujus rei exstantia exempla vide ap. Valer. Max. *lib. 8. cap. 4. de quaest. M. Agrii Argentarii servus Alexandrum C. Fannii servum occidisse in simulatus est, eoque nomine tortus:* Admisisse se id facinus constantissime asseveravit: Itaque Fannio deditus, supplicio affectus est: Parvulo deinde tempore interjecto, ille, cujus de nece creditum erat, domum rediit: Præterea & alia, multum notabilia refert Menoch. *de Arb. jud. lib. 2. cas. 269. cas. 270. cas. 282.* Quo lectorem remitto. Refertur de foemina, paucos ante annos ob in simulatum magiæ crimen in aliquo pago combusta: Quæ, cum esset ab alia denunciata, illico capta, ad quæstionem fuit abrepta & vi tormentorum confessa, se alicujus rustici vaccam illo tempore: Rem, ante duos annos, alterius infantem necasse: Toti autem pago, etiam pueris constabat, vaccam dicto tempore esse mortuam, & infantem contabuisse. Ista foemina, cum alia non sciret, hæc edixit maleficia, & à multis dicitur innocens ad supplicium tracta: id quod creditu non est difficile: Quia imperiti & socordes iudices in alias circumstantias non inquisiverant, illas dictas sufficientes esse sibi persuadentes. Verum hæc fuit incuria magna, & supina dicta *Constit. Carol.* negligentia, cum illa delicta quævis istius pagi indicare & ita contra se mentiri potuisset. Quis denique dubitat similia hodierno tempore propter deplorandum torturæ abusum, præ quo verus usus vix cerni potest amplius, non raro contingere? quæ tanta est multorum latrunculatorum ruditas, (quicquid etiam sibi inaniter tribuant) ut vix sinistro oculo jura criminalia conspexerint, in super ipsam Constitutionem Imperii criminalem, quæ tamen sat brevis est & perspicua, superine negligent.

OBSERVATIO XXIII.

Ne torquendus appellare possit; quæ tamen improbat.

- E**X Maranta *de ord. jud. part. 2. part. 6. tit. 14. n. 14.* Justus Clarus *lib. 5. sentent. par. ag. fin. quasi. 64. n. 27.* hanc allegat cautelam, ne iudices interponant decretum de torquendo reo paralam, sed ducto ad locum torture, & statim, ubi incipit ligari, utque immediate torqueant: Nec enim tunc attenditur appellatio rei, qui jam tormentis applicatur. Verum hujus cautelæ, in locis, ubi per statuta vel consuetudinem à criminalibus appellare non licet, nullus est usus. Ego autem puto, etiam, extra dictam consuetudinem, ubi nimirum à criminalibus appellare est permixtum, justum iudicem hanc cautelam, illæsa justitia, & sine horribili conscientie vulnere non posse: Nam præterea, quod talis sententia ratione loci, ubi fertur, nimirum carceris & torture, vitio nullitatis affecta sit, secundum Bart. & Bald. *in l. 1. C. de sent. ex brev. recit. & ipsum Marant. in tit. de sent. num. 48. 55.* iniquum est, in causis tam arduis, & cum torture major sit poena, quam utriusque manus abscissio, feratque secum damnum irreparabile, Bart. & DD. *in l. fin. ff. de appell. recip.* Bald. *in l. 2. C. de Episc. aud.* commune illud beneficium, quod ad corrigendam iudicum, tam iniquitatem, quam imperitiam adinventum est, *l. 1. ff. de appell.* insidiosè & modo plane violento ac præpostero, quo sententia fertur, postquam capta est executio, adimere: Nec iudex inferior potest facere, quod à sententiis suis non appelletur ad superiorem, Bart. *in l. 1. §. interdum ff. de quib. appell. non lic.* & DD. *Communiter.* Imò interlocutoria torture lata, decem dierum lapsus expectandus est, Francisc. Marcus. *decis. Parlam. Delph. 905. part. 1. Doct. Marta. in Digest. nov. com. 2. tit. de tortura cap. 26.* Et appellatione, intra decem diem interposita, quamvis inhibitiò à iudice, ad quem nondum impetrata sit, & iudici, à quo insinuata, nihilominus, cum torture interlocutoria contineat gravamen irreparabile, iudex ab ea debet abstinere,

mini-

minimeque suam sententiam exsequi, Zanger. *d. tortur. cap. 4. n. 45. & 6. & ab eo ibidem citati*. Brun. *in tract. d. indicis. quest. 5. secunda pars. num. 15.* De appellatione in causis criminalibus vide quædam *infr. tit. 5. observ. 1.* Si autem tortura nulliter est decreta, vel præterea iudex nulliter processit, etiam in locis, ubi appellare non licet, remedium querelæ nullitatis superest, quæ etiam in Camera admittitur. *Ordin. Cam. part. 2. tit. 28. §. 5. Gail. lib. 1. obs. 1. num. 27, 28. vid. infr. tit. 5. obs. 1.*

OBSERVATIO XXIV.

*Pro iudice, ad torturam procedente, & ne insimulari possit, modum in torquendo excessisse, ac proinde tutus sit à pœna Syn-
dicatus.*

Ista die, qua quis torquendus est, ei cibum, neque potum esseandum ante torturam, ne corpus ex cibo turbetur in tortura, consulit iudici Milleus *in pract. crim. mibi pag. 127. n. 51. Jul. Clar. lib. 5. sent. §. fin. quest. 64. n. 30.* ubi addit, hoc intelligi per decem horas, *Facult. Jurid. Colonienfis apud Cothman. vol. 3. resp. 30. num. 247.* Et ita servare communem practicam attestatur Marf. *in l. 1. in princ. n. 29. ff. d. quest. Farinac. d. indic. & tort. quest. 38. n. 32. & ab eo citati.* Multi enim reperiuntur, qui, si post sumptum cibum torquentur, omnia, quæ comederunt, interdum & proprium sanguinem evomunt, per quod cerebrum ita turbatur, ut per duas tresve horas non sint in plenitudine intellectus. Ante omnia caveat iudex, ne detur unquam reo cibus suspectus, panis vel placenta: nam in pane vel placenta communiter ponuntur incantationes contra tormenta: Propterea omnem cibum suspectum rejiciat, & alium subroget de suo: Hippol. de Marf. *in pract. crim. §. nunc videndum. in fin.* ubi tanquam expertus loquitur & mirabilia narrat.

Diligenter caveat iudex, ne intorquendo excedat modum consuetum, qui adhiberi solet juxta qualitatem personæ & delicti, alioquin

tenetur de Syndicatu: Bart. in l. *questionis modum. num. 1. ff. d. quasi.* Cujus opinio communiter approbata est ut dicit Marf. in *pract. crim. §. Expedita. n. 89. in fin.* quem refert Jul. Clar. lib. 5. *sent. §. fin. qu. 64. num. 37.* ubi & hoc cauti consilii dat iudici, ut nimirum curet per Notarium scribi in actis processus qualitatem, quantitatem torturæ & alia particularia, in hunc finem, ut semper apparere possit, an intervernerit aliquis excessus vel culpa ex parte iudicis: Et ita communiter servari testatur Gomez. cap. 13. *delictorum. n. 6. versic. si vero iudex. vid. Menoch. de arb. jud. lib. 2. cas. 340. n. 10. & seqq.* Hanc cautelam etiam vide apud Hippol. de Marf. in *pract. crim. §. quoniam. n. 48. & Magon. decis. 89. n. 8. Petr. Greg. Tholos. lib. 48. cap. 12. n. 25.* Unde horologium pulveris, ad quælibet temporis momenta commensuranda, adhiberi solet, ut sciatur, quamdiu reus in tormentis permanserit. Gilhaus. in *arb. crim. cap. 6. part. 7. sect. 3. num. 50.* Officium Iudicis, Syndicatum evitaturi, etiam expostulat, ut ipse semper, & toti actui torturæ astet, nec ab eo recedat, non tantum, ut suggestiones carnificum, de quibus dixi *observ. 12. hoc tit.* evitentur, sed etiam, ut ministris modum excedentibus, quod per facile, nedum plerumque fit, nisi præsentia iudicis impediatur possit inhibere, Menoch. *dict. loc. num. 13. & bene videre, quomodo sese in equuleo habeat reus, an deficere incipiat, nec ne, & si vides deficere, oportet mandare, eum statim deponi.* Hanc si non adhibuerit diligentiam, maxime autem, si misero in tortura vel solo, vel sub manibus custodum, ut plurimum crudelium & indiscretorum relicto abierit, ederit, biberit, vel, quod omnium est pessimum, luserit interim, quarum immanium Iudicum umbrarum plures se vidisse testatur Farinac. in *pract. crim. tit. de tortur. quasi. 37. num. 145.* pro ratione omissi & commissi condignæ reatum pœnæ incurrit. Cum aliis hac de re videre est Menoch. *dict. cas. 340.* Si quoque sibi fidit iudex, quando tortus decessit, adhibeat Medicos, qui cadavere inspecto, referant illius signa & livores, suum exponendo iudicium, an ex tormentis mortuus sit, an minus. Peritis enim in arte credendum. Ubi etiam probare poterit iudex, tortum post torturam noluisse mederi & medicamenta sprevisse, sua, non iudicis culpa decessisse præsumitur. Vide post alios Menoch. *sup. dict. loc. num. 11. 12.* Debet etiam adverti, an torquendus brachiis vel manibus sit debilitatus,

tus, atque tunc superfederi, periti consuli & eorum relatio ad acta notari, ut possit vel torqueri vel tormentum mutari. Cardinal. Tusch. *tom. 8. conclus. 326. n. 21.* Ne autem iudex nequam hominum fraudibus involvatur, huc repeto *observationem 24. tit. 3. de capt. & carcer.* Quando tortus deponendus est, iudex astare debet & curare, eum leviter de tortura deponi, dissolvi, brachia adaptari, investiri, & ad locum suum reponi. Gilhaus. *dict. loc. in fin.* Quam pessime autem hæc omnia sæpe negligantur, apparet inter reliqua ex nimia licentia & libertate, quam quibusdam in locis sine ulla contradictione iudicum maleficiorum, habent carnifices in ipso actu torturæ. Cum enim iudicis sit interrogationes aliaque verba facere, torturam prudenter, clementer & legaliter moderari & dirigere, carnificum autem tacere, & iussa tantum exacte ad præscriptum exsequi, hi tamen potestatem sibi sumunt, reos interrogandi, strenue interpellandi, in tortura pendentes, atrocibus minis, ni fateantur, stimulandi, & tormenta pro lubitu, donec vocem tandem ruperint, intendendi, iudice ne verbulo quidem contradicente, sed potius exultante, quod carnificem sit nactus, qui robustissimum quemque frangere, & insigni scilicet suo artificio, quibus aliis omnibus palmam præripit, ad confitendum adigere possit. Magna, tum deploranda, tum deridenda ruditas, quæ iudicis officium pervertit in partes carnificis. Ad probationem excessus Iudicis in tortura inflicta, vide quædam apud Cothmann, *vol. 3. respons. 29. num. 239. & seqq.*

OBSERVATIO XXV.

Pro Iudice, qui aliquem injuste tormentis subiecit, ne possit conveniri super Syndicatu: Et pro rei Advocato, ut ejusmodi iudicis effugium impediatur.

Judi-

- 1** **J**udicem non posse quæstioni quenquam subijcere, nisi contra eum legitima indicia delicti præcesserint, jura sunt plus quam manifesta, *l. 1. in pr. l. fin. ff. de quæst. l. milites. S. oportet. C. eod. l. sicut C. de fals.* Quod ubi nihilominus fecerit, tenetur de Syndicatu, Bald. in *Rubr. C. de pæn. jud. qui mal. jud.* Salic. in *l. fin. qu. 7. Cod. eod.* Damnum & dolorem refarcire tenetur. *Constit. Carol. art. 20.*
- 2** Ac propterea conveniri potest coram proxime superiori: *Art. 61. in fin.* Ut autem judex, qui injuste reum torturæ apposuit, illud effugere possit, cautelam scribit Ang. in *l. injuriarum. S. si quis. quod decreto.*
- 3** *ff. de injur. Ferrat. caut. 14. n. 2. Gatald. de synd. n. 7. Carer. in pract. crim. de tortur. S. circa septimum. num. 31. p. 193. Jul. Clarus in pract. crim. S. fin. qu. 64. n. 39.* nimirum, ut in relaxatione torti, inducat ipsum blanditiis & aliis modis ad confitendum, se legitime esse tortum, & faciat, ut aliquis Notarius de tali confessione rogatus instrumentum conficiat, sic non tenebitur in Syndicatu: Quam Cautelam, imo corruptelam, ut & aliam in *observ. 41. hoc tit.* quæ est ejusdem farinae, qua iniquitati judicum immoderatorum, truculentorum, & ad torquendum quovis tempore plus, quam par est proclivium, callida latibula & fucum scelestam hanc turpitudinem obtegendum monstrant, & ad majorem sævitiam, vel ex tumido zelo, vel incauto & præcipiti usu, vel ex mero odio irruendi in miseros innocentes, & eorum corpora lacerandi, aperiunt fenestram, unquam placuisse viris tantis, non possum satis demirari, decuisset eos potius, tanquam jurium & Justitiæ peritros Antistites, propter tam amplam torturæ abutendi occasionem, & latrunculatorum infrenatam libidinem, eo consilia sua dirigere, ut magna severitate ejusmodi fraudes & insidiæ, à quibus judicem, si quenquam alium oportet esse prorsus immunem, punirentur. Est autem cautela contra dictam corruptelam, ut nimirum advocatus torti, ubi intelligit suum clientem, non præcedentibus legitimis indiciis, quæstioni fuisse subjectum, illico ei consulat, ne vel ante, vel in relaxatione fateatur, se legitime esse tortum: Vel, ubi semel fassus est, det operam probare, eam confessionem à suo clientulo esse factam ad obtinendam liberationem, & ex metu durioris & diuturnioris carceris, qui dicitur species torturæ: Anch. *conf. 24. num. 4.* quam opinionem communem

nem esse dicit Alex. *conf. 52 n. 3. lib. 3.* Et talis confessio iudici non proderit *per gl. in l. penult. & ibi Bart. ff. de quest. Ang. in l. 1. C. de conf. ff. Claud. Battand. in tr. caus. crim. regul. 48. n. 1.* vel si potest, probet, dolum ex parte iudicis inducentis, tunc omnino super Syndicatu conveniri potest, ex iuribus supra dictis: Quid si tortus asserat, se ex metu ejusmodi confessionem fecisse, iudex autem eam spontaneam dicat, nec aliter quicquam appareat? In hoc dubio præsuntur per metum extorta: Carer. *in pract. tit. de conf. n. 174.* Hieron. Giachar. *in addit. ad Jul. Clar. lib. 5. sent. § fin. qu. 64. n. 40. in fin.* Marsil. *conf. 48. n. 30.* Grammat. *conf. 60. n. 5.* Alex. *conf. 52 in fin. lib. 3.* Roland à Vall. *conf. 17. n. 21. & seqq. lib. 3.* Et hæc opinio est communis, nec ab ea recedendum in iudicando & consulendo Roland. *dict. loc.* Bursat. *conf. 201. n. 2. lib. 2.* Honded. *vol. 1. conf. 106. n. 61. pag. 817.* Quid verò, si iudex fundamentum suæ assertionis in instrumento contineri asserat: Nihilominus meo iudicio, confessionem sponte esse factam, eo non potest probari, cum Notarius hoc ignoraverit, nec scire unquam potuerit. Quæ etiam est sententia Bald. *in conf. 479. part. 5. incip. in Christi.* Petr. de Anch. *in conf. 14. incipit. visa inquisitione Alex. in conf. 5. vol. 1. incipit. redemptoris & c.* Hippol. de Mars. *in sing. suis. singular. 1.* Nam id ipsum, scilicet, utrum, quis sponte, an verò invitus sit confessus, in animo relaxati, quem nemo mortalium introspicere quivit, remansit: Ad hæc vide, quæ dixi *hoc tit. observ. 11. & observ. 18.* Præterea rei, ut plurimum iurium & praxeos criminalis imperiti, non norunt discernere, utrum indicia sint sufficientia ad torturam, utrum ea sint ritè & plenè probata, an minùs, ac proinde, an justè sint torti, nec ne: Qualis itaque est Confessio ejus, quod quis non intelligit? Insuper, si iudex justæ torturæ relaxatum subjecerat, (quod acta docere debent) cui bono ejusmodi confessionem exegit? Sane, cum illud sit extra usum criminalis praxeos, & ubi quæstio justè fuit adhibita, plane supervacaneum & nullius efficaciæ, iudex hoc ipso potius se reddit de injusta tortura suspectum.

OBSERVATIO XXVI.

Ne confessus in tortura instruat ad revocationem confessionis.

- I** **P** Ræcedentibus etiam legitimis indiciis confessioni, in tortura factæ, non statuitur, nisi ea à reo ad banchum juris (quod vocant) ratificata sit; Quæ est sententia communis, ut dicit Boer. *decis. 163. n. 18.* & ita servat consuetudo, ut attestatur Bart. *in l. 1. in fin. ff. de custod. reor.* Ne autem reus instruat ad confessionis revocationem, cautèlam post alios tradit Jul. Clar. *lib. 5. sent. §. fin. qu. 64. n. 40.* scilicet, ne post talem confessionem iudex reum permittat duci ad illos carceres, in quibus sunt alii incarcerationum plures, sed ad quendam locum separatim: Quia in carcere, ubi sunt multi Criminosi, est schola, quia de facili unus docet alium (ut sunt verba Clari) quicquid debeat dicere, ut evadat, & sic, quod revocet suam confessionem: Exempla sæpe sunt obviam in mulieribus edoctis, ut simulent se prægnantes, quo minus possint torqueri, secundum *l. prægnantes ff. de pæn. præcipit. & Constitut. Carol. art. 11.* ut, quantum fieri possit, capti separatis carceribus custodiantur,
- 2**

OBSERVATIO XXVII.

Ne torqueatur apud quem res furtiva reperta est.

- I** **Q** Uem penes res furto ablata reperitur, adversus eum indicium est ad torturam, nisi doceat (nec enim sufficit, nominare mortuum absentem, aut incognitum, aut negantem: Mascard. *de prob. lib. 2. conclus. 833. n. 12. & seq.* Jo. Bonef. *in tract. de furt. §. 2. n. 75.*) à quo eam habuerit. Bart. *in l. fin. d. qu. 5. l. incivilem C. de furt.* Jul. Clar. *lib. 5. sent. §. fin. quæst. 21. vers. 41. & ult.* Pro eo hæc est obser-

observatio, ut alleget se solitum esse, ejusmodi res mobiles emere & vendere: Ludov. de Peguera. *decis. conf. Cath. 73. Doct. Marta. in Digest. novissimis tom. 2. tit. de furt. cap. 11.* vel alleget & prober de se bonam famam, sic tutus erit, & ei creditur sine hac justificatione: Angel. *ad l. ancilla C. de furt. Bald. Conf. 410. col. 3. circa medium lib. 2.* Tiraq. *d. puv. caus 51. n. 131.* Roland. à Vall. *Conf. 45. n. 41. lib. 1.* Cravet. *Conf. 65. n. 12. Gramm. Conf. 38. n. 14.* Et hæc est sententia communis, Jul. Clar. *in pract. §. fin. quæst. 21. in fin.* Roland. à Vall. *Conf. 96. n. 25. vol. 2.* Plot. *d. in lit. jur. §. 54. n. 25.* Gomez. *variar. resolut. tom. 3. cap. 13. n. 12.* Bart. *conf. 107. lib. 1. n. 1.* Ratio est, quia quantum gravatur ipsius rei furtivæ inventionem, tantum sublevatur bona sua existimatione: Indiciis enim indicia tolluntur contraria, & una præsumptio tollit aliam, & fortior debiliorem. Si autem est malæ famæ, duobus gravatur indicii: Et malâ famâ & inventionem rei furtivæ, Jo. Bonefac. *in tract. de furt. §. 2. n. 64.* Jul. Clar. *diſto loco.* Vinc. Caroc. *de re. furt. pen. tert. repert. qu. 5. n. 2. & qu. 6. n. 1. & 2.* Francisc. Vivius *Decis. 467. Doct. Marta in Digest. novissimis tom. 2. tit. de tortura cap. final.* ubi deciditur, malam vitam & famam à Fisco esse probandam, alioquin simpliciter non esse torquendum, penes quem res furtiva invenitur.

OBSERVATIO XXVIII.

Pro reo, testem de delicto nocturno deponentem, falso asseruisse convicturo.

Testis de visu deponens omni exceptione major habitus, facit sufficiens indicium ad torturam, Rom. *conf. 451. num. 4.* Jul. Clar. *lib. 5. sent. §. fin. quæst. 21. num. 2.* Vide tamen omnino *observ. 38. hoc tit.* qui etiam deponere debet, quod ipse interfuerit, alias non facit tale indicium Cason. *de indic. per. vis. un. test. cap. 1. num. 4. fol. 50.* Quid si delictum aliquod de nocte perpetratum sit, & testis affirmet, quod reus illud commiserit, se vidisse & de fa-

- 2 cie eum cognovisse? Cautela est, ut consideret reus ejusque Advocatus, an tempore & in loco delicti candela fuerit accensa, vel an luna conspecta locum illustraverit: Præterea quoque, an testis idipsum deposuerit, an testis antea reum sæpe viderit, Cravet. *conf. 99. n. 8.* sin minus à seipso naturaliter reprobatur, nec ullam fidem facit. Jul. Clar. *dist. loc. n. 3.* Honded. *vol. 1. conf. 108. n. 20. & seqq.* Decian. *vol. 1. conf. 56. n. 29. & 30.* Coler. *Conf. 7. n. 31. 32.* Schurff. *Cent. 1. conf. 94.* Menoch. *de arb. jud. cas. 297. n. 3.* ubi etiam refert ex Plutarch. *in vita Alcibiadis*, testes quosdam Athenis falsi fuisse convictos. Addit Cravet. *dist. loc.* quod testis deponens de actu facto, de nocte ad lumen lunæ de facili fallitur. Vide etiam Boer. *decif. 165. num. 6.* Quæri quoque potest ex teste, num reus pallida vel rubea facie & cujus coloris vestitu indutus fuerit? Boss. *de resp. à reo fac. n. 15.* Alii dicunt, testes deponentes se vidisse etiam ad lumen lunæ, non esse integræ fidei. Felin. *in c. sicut n. 5. ex. de re judic.* Boss. *in tit. de indic. num. 173. vers. & eodem modo* ubi dicit, quicquid sit in civilibus, in criminalibus tamen talem probationem non concludere. Quod post alios secutus est Fatinac. *in pr. crim. conf. 166. num. 14.*
- 3

OBSERVATIO XXIX.

Pro judice super nominandis complicibus vel novis criminibus torquente, ne syndicatus reatum incurrat.

- 1 **C**onfessum vel convictum si iudex contra Constitut. Criminali. Car. Art. 69. torturæ subjecerit, Syndicatus reatum incurrit. Castr. *l. 1. num. 7. C. de jurejur. propt. Calumn.* Boss. *de indic. & consid. ante tort.* Marsi. *pr. crim. §. nunc videndam n. 22. & seq.*
- 2 & si confessus vel convictus torquetur, ac in tormentis delictum negat, inque ea negatione persistit, dicitur purgasse indicia & probationes contra se existentes, ut veniat absolvendus, Marsi. *in l. editum ff. de quasi.*

quest. Carer. in pract. crim. ab init. de appellat. in crimin. num. 47. pag. 7.
Decian. *vol. 2. conf. 92. n. 132.* vel saltem in poenam ordinariam non con- 3
demnandus : Jul. Clar. *in pract. crim. §. fin. quest. 64. vers. veritas est &*
vers. illata reo. Alber. de Rosat. *in rubr. C. de quest. n. 9. & in l. editum*
m. 2. ff. de quest. Boer. *decis. 163. n. 12. & 13. Crav. consil. 237. n. 4.* Verum 4
enim vero in delictis, in quibus super nominandis complicibus, sociis
vel mandatoribus torquere licet, (quæ autem illa sint, vide prolixius
Speckhan. *cent. 3. class. 2. quest. 18.*) quo minus tortura examinari pos-
sit confessus vel convictus : Vel etiam existentibus indiciis legitimis
super novis criminibus, nihil obstat : Jul. Clar. *di. loc.* Gramm. *consil. 1. n.*
2. & seq. in crim. & alii plures. Pro iudice autem in hoc passu est, ut 5
protestetur, se sine præiudicio confessi & convicti criminis, vel (si re-
us condemnatus est) sine præiudicio condemnationis, super complici-
bus vel novis delictis, quorum exstant indicia, torturam adhibere : Et
curet hanc protestationem ad acta scribi, caveatq; ne de principali de-
lictis interrogationes faciat, alioquin dicta protestatio est contraria fa-
cto, nihilque operatur : Sed potius in tortura reo crimen negante, ut
memini, indicia existentia & probationes purgatae sunt, iudex audit fa-
tuus & de syndicato tenetur. Alber. de Rosat. *in Rubr. c. d. quest.* Boer. 6
di. loc. Craver. *di. loc.* Clar. *di. loc.* Si forte imperitus dicat : con-
suetudinem hactenus contrarium observasse, quod nimirum rei de aliis
criminibus, etiam si non sint in promptu indicia, interrogari possint :
Scito talem consuetudinem non valere : Carer. *in pr. crim. n. de tortur.*
parag. 8. num. 12. pag. mibi 191. Gand. *rubr. d. question. vers. sed quid de*
questione, quæ quotidie occurr. it. Dicta etiam obtinent, non solum, quan- 7
do reus interrogatur super ipso delicto principali, sed etiam, quando
interrogatur super ejus qualitatibus. Item, quando de principali cri-
mine interrogatur à iudice, non ex scriptis, sed ore tenus : & Nota- 8
rius non scribit interrogationem, quæ est fraus impia impiorum judi-
cium : Tunc enim talis protestatio perinde est facto contraria, & reus in
negatione persistens, purgat probationes : In quo Iudices multum one-
rant suam conscientiam, sibi gehennam ædificantes, cum præiudicio
rei & reipub. Cum itaque ejusmodi interrogationes sint plenæ doli
ac periculi, ab iis iudices sibi caveant maximè : Vide Joseph. Ludovv.
in decis. Luens. decis. 13. num. 64. ita referentem : Sunt quidam mali-

tiosi iudices, qui mandant torqueri reum ad effectum eum interrogandi super complicitibus & mandantibus, & de hoc apud acta protestantur: quando tamen examinant reum in tortura, absque eo, quod scribi faciant, interrogant reum de delicto principali, contra protestationem factam, quod quidem delictum purgatum esset per torturam, vel saltem minoratum, si hoc redigi fecissent in scriptis, juxta *decis. Gramm. 96. paulo post princ.* ideo iudices habeant semper Deum & justitiam præ oculis, & abstineant à prædictis. Nec ante memorata protestatio juvat, si iudex monet reum ad dicendam veritatem, & reus respondendo negat principale delictum: Præsumitur enim interrogasse super delicto principali, Prosper. Farinac. *lib. 1. in pract. crim. tit. 5. qu. 40. num. 20. & seqq. usque ad fin. & ibid. allegati Dd. Bursat. cons. 346. n. 4. sub. vers. quia respondetur lib. 4.* Quæ bene sunt notanda.

OBSERVATIO XXX.

Pro iudice & iudicii Notario ad variationem & trepidationem testis vel rei.

- 1 **T**estis vel Reus quando variat, cautela pro iudice est, ut curet variationem, trepidationem & forte coloris mutationem scribi ad acta, alias punitur in Syndicatu: Dec. *in cap. quoniam contra num. 49. de probat. & Felin. num. 49. Bart. in l. 3. num. 4. ff. de testib. Bald. in l. cum Magistratus in fin. C. quando prov. non est necess. & in l. 1. §. curatores in fin. ff. de Magistrat. conven.* Et notarius ex ejus mandato & jussu scribat, alias non probatur, nec facit indicium: Bald. *in l. qui falsa vel varia ff. de testib.* Unde tabellio ad tutiorem cautelam poterit scribere: Iudex mihi dixit, ut scriberem talem variare, & videbatur mihi vacillare, ex quo audiui: Marf. *in l. ex libro num. 19. & seq. ff. de quæst. Abb. in cap. quoniam contra n. 35. de probat.* vel ita: dicto interrogatorio facto, interrogatus factus est vultu pallidus, & trepidavit, vidente me Notario, & commissario vel iudice interrogante, qui in præsentia ipsius inquisiti audientis & non contradicentis iussit mihi, qui

ita in

ita in actis scriberem : Si autem Notarius non percipiat trepidationem & coloris mutationem, non debet scribere, quod ita sit, sed quod iudex ita dixerit : Purpurat. *inter consil. feudal. varior. cons. 53. n. 27.* Id quod iudex & Notarius cautè, non in inquisito tantum, sed in teste etiam observabit. Cagnol. *in c. quoniam contra n. 257. & 262. de probat.* Obiter autem addo, ut variatio, quæ vult attendi, sit circa negotium principale locum & tempus delicti. Non talis, quæ tantum est circa nomen, cognomen, originem & id genus alia, *gl. in c. cum ecclesia verb. vacillare de caus. possess. & prop.* Bart. *in l. eos vers. quaro, qua dicatur ff. de fals. Spec. in tit. de test. §. 1. vers. item quod est varius.* Rei variationem sive mendacium, circa causam principalem & circumstantias, eam principaliter & directo respicientes efficere indicium ad torturam, notum est ex *l. De minore §. plurimum ff. d. quæst. & ibi Bart. idem in l. fin. d. qu.* Cason. *in tr. de indic. de non dict. cap. 2.* Jul. Clar. *pr. crim. §. fin. quæst. 21. vers. mendacium 30.* hic pro iudice interrogante est, si pavet, variat & trepidat reus, ut id ipsum statim per Notarium suum scribi curet, ex ore ejus, quid nunc, quidque paulo post respondeat, excipiat, & calamo non parcat: Si enim ex actis non constant dicta rei varia & quomodo variaverit vel trepidaverit, ac iudex ex sua scientia sola reum torturæ applicuit, dicitur injustè eum torfisse & sine indiciis, teneturque de Syndicatu, ut antea memini : Ubi autem iudex fideliter dicta varia ad acta illico ex ore respondentis conscripserit, interdum aliis indiciis non existentibus, eum torquere potest, juxta Bart. *d. l. Ang. Aret. de malef. in v. fama publica, in verb. nono quaro.* Hippol. *de Marf. in pr. crim. §. Diligenter n. 74. & n. 98.* cautus autem sit iudex, ut prudenter discernat, quantum fidei trepidationi & variationi tribuat : sunt enim quidam ita simplices & stupidi, ut statim, quando veniunt ad præsentiam judicis, vix vocem exprimere possint, quamvis sint innocentes, vide, quæ dixi in *obs. 1. hoc tit. num. 13.* Et bene advertat, ne fallatur : Non enim mirandum est, si vir honestus, & qui non apparet aliàs de vili actu reprehensus, insuper vel diffamatus, & sic de facto & inciviliter captus & abditus, ad præsentiam hominis de se confessi, expavescat tum propter repentinam & gravem injuriam sibi illatam incarcerando & compediando : tum propter falsum testem. Talia non contingunt, sine quodam animorum conflictu, ut ex Boetio *de consolatione Philosoph. tradit Ber.*

dit. Bertrand. vol. 4. conf. 308. n. 6. Cujus rei exemplum ex *Pari de Puteo* affert *Purpurat. inter consilia feudalicia varior. conf. 53. n. 27.* Et *Carer. in pract. crim. de indiciis §. Sextum indicium num. 2. pag. 108.* de nobili quodam inculpato de magno crimine, qui cum intravit aulam, statim cecidit in terram, minxit & egestionem emisit, cum tamen repertus fuerit innocens: Et dicit *Lucas de Penna in l. quories, C. de dignit. Pal- lere, titubare & inconstanter loqui, in aliquibus contingere ob periculi magnitudinem, vel cordis debilitatem aut pusillanimitatem, allegando ad hoc Ciceronem: Et alios præmeditatos constanter loqui, cum tamen sint criminosi. Grevius de tortur. lib. 1. cap. 6. pag. 177. & seqq. & 181.* hisce rectè ad stipulator, scribens, quod sæpe reus ex metu opprimendæ suæ innocentiae, quam modis omnibus, sibi etiam non raro noxiis, pandere atque manifestare properat, aut ex consternati animi perturbatione, quæ in homine meticuloso ad conspectum judicis nimium trepidante, crebra est, facile ad linguæ lapsum aut sermonis varietatem producat: maxime si accedat solita illa, acris & acerba judicis severi compellatio, lictorum præsentia, & tormentorum metus, quæ etiam virum fortissimum & innocentissimum ita percellere possunt, ut cogitata ferme proloqui nequeat. Et contra, illi qui multiplicato scelere flagitiis assuevere, imperterrito vultu, tanta animi alacritate & præsentia, tanta sermonis constantia judicis conspectum quantumvis terribilem sustinent, interrogata excipiunt, atque omnia coram judice peragunt, ut nihil pene de sceleratæ suæ conscientiae malitia externis hisce gestibus prodant: jam pridem edocti, ad hæc singula judices accurate attendere, & culpæ hinc, vel innocentiae argumenta petere.

Ob-

OBSERVATIO XXXI.

Ne interroget iudex in tortura de aliis delictis, quorum non exstant indicia, cum de iis facta confessio sit invalida.

Nemo super aliquo delicto torqueri potest, nisi indicia legitima & sufficientia præcedant, l. 1. in pr. ff. d. quæst. l. milites. parag. oportet. C. de quæst. Quæritur jam, an reus crimen, cujus exstant indicia, confessus, in tortura super aliis de quibus non sunt indicia, interrogari possit? Dicitur, quod non: Alioquin enim contra dictas leges injustè torqueretur & interrogaretur, & ejus facta confessio de aliis delictis esset invalida: *Constit. Carol. art. 20. vide, quæ dixi supra observat. secunda hoc tit. & Marf. conf. 120. n. 36. Sim. Pist. conf. 10. quod exstat post consilia Modest. Pist. vol. 2.* Tum etiam, si in tali tortura negaret principale delictum, quod antea erat confessus, vel de eo convictus; præsumeretur iudex de eo interrogasse, & hac negatione probationes delicti principalis purgasse reus: vide, quæ dixi *observ. 29. hoc tit.* ubi etiam, quomodo ad quæstionem habendam, super novis delictis, quando exstant legitima indicia, iudex prudenter procedat. Consuetudo, quæ huic est contraria, est irrationabilis, juriq; adversatur: *Arim. in Add. ad Angel. de malef. in tit. quod fama publica prac. n. 120. Marf. pr. crim. parag. constante n. 13. & seq.* Nisi forte reus sit diffamans, ut fur magnus, vel latro famosus: Tunc enim, si aliquod furtum vel latrocinium est confessus, vel de eo convictus, de aliis furtis vel latrociniiis, quorum non exstant indicia, in tormentis interrogare posse tradunt *Fran. Brun. in tr. de indic. & tort. vol. 2. fol. 13. Prosp. Farin. in pr. crim. tit. de indic. & tort. quæst. 37. n. 163. 171. 167. Jo. Bonefac. in tract. de furt. parag. 2. n. 79.* caveant itaque iudices tyrones, ne, ut sæpe ex imperitia potius, quam malitia accidit, in eo hallucinentur, sed quæstionem habentes à quovis prætextu indagandi in delicta alia vel nova, quorum sufficientia indicia non præcesserunt, abstineant.

OBSERVATIO XXXII.

*Rerum à tortura liberandi, etiam si contra eum
exstent indicia.*

- Q**uando reus Reipub. est utilis, torqueri non potest, quamvis
adversus eum legitima præcedant indicia: Arg. l. ad bestias. ff.
de penis. Prosper. Farinac. lib. 1. tit. 5. quest. 45. de tort. & indic.
n. 88. & ibid. alleg. Dd. Hippol. de Marfil. in l. edictum n. 22. ff.
de quest. Carer. in pr. crim. de tortur. §. circa tertium n. 32. pag. mibi
168. Cason. de torment. cap. 10 sub rubric. quæ persona torqueri possunt,
quæ non n. 4. Quod diliger notandum, & in contingentia facti allegan-
dum: Cujus procul dubio hæc est identitatis ratio: Nam, sicuti quan-
do indicatur judici, condemnatum esse alicujus artis perfectè peritum,
vel Reipublicæ, vel alicui civitati utilem, differtur executio, & prin-
ceps consulitur, prout videre est in *Observ. §. tit. de pæn. execut. & grat. delict.*
Re postea perspecta etiam plane liberatur condemnatus: Ita
quoque à tortura liberandus reus Reipub. utilis: Cum ea gravior sit
pœna, quam utriusque manus abscissio, Hippol. de Marfil. l. 1. §. præterea
n. 8. de sicar. & l. divus n. 2. d. quest. Præparatio ad mortem, vel civilem,
vel naturalem, Ant. Fab. in Cod. lib. 3. tit. 4. def. 2. in alleg. in fin. Imo cum
corpus ita laceret, ut ipsa fere morte durior sit, Bald. in l. interpositas n.
6. C. de trans. & in l. 1. in fin. C. unde vi. Welenb. in parat. ff. de quest. n. 5.
Quod eorum exempla commonstrant, qui in tortura perunt, vel inno-
centes delictum falsi, ultimo malunt supplicio affici, quam tormento-
rum cruciatus sustinere: Qualia refert Menoch. lib. 2. de arbitr. jud. cas.
269. & cas. 270. & cas. 272. Julius Clar. in pract. crimin. §. fin. quest. 64.
vers. ult.

OBSERVATIO XXXIII.

Contra errorem imperitorum iudicum circa probationem fama, ne faciat indicium ad torturam.

Imperiti saepe iudices, quando nacti sunt testes aliquot de fama deponentes, sese ambabus manibus indicium ad torturam tenere autumant, ac miserum reum ad eam ut beluæ abripiunt : Contra tales hoc observandum : Scilicet, ut primo advertatur, an fama sit vehemens, ut generet scandalum, nisi iudex inquireat? Jo. Marian. Monticell. *in pr. crim. regul. 1. n. 38.* Marant. *in Spec. part. 6. tit. de inquisit. n. 19.* Secundo origo famæ, seu causa ejus, qualis nunquam hoc in passu debet esse, cui malignitas initium, credulitas dedit incrementum : Sed quæ à personis honestis & fide dignis ortum traxit, *Const. Crim. Carol. art. 25. §. Erstlich ob der Verdacht, &c.* Boff. *de indic. & consid. ant. tort. num. 65.* Masc. *de prob. vol. 2. concl. 754. n. 7.* Roland à Vall. *conf. 94. num. 26. vol. 4.* Hippol. de Marsil. *in pr. crim. §. constante n. 33.* Quod adeò procedit, ut nec iudici credatur, etiamsi famam à personis fide dignis, nec malevolis processisse asserat, sed de hoc aliunde constare debet, Farinac. *in pract. crim. tit. de inquisit. qu. 9. n. 6.* Perinde ac si diceret simpliciter, famam præcessisse inquisitionem, Hipp. de Marsil. *in pr. crim. §. constante num. 16.* Marant. *in spec. part. 6. tit. de inquisit. n. 20.* Roland à Vall. *conf. 45. n. 23. & seqq. vol. 1.* Hieron. Magon. *decis. Lucens. 22. n. 5. part. 1.* Decian. *respons. 18. n. 40. & n. 48. vol. 1.* Clar. *in pract. crim. qu. 31. vers. fama publica.* Farinac. *leit. num. 7.* Tertiò attendatur non numerus personarum de ea dicentium. Nam, si etiam à mille fama sit orta, non utique est habenda in consideratione, minimeque indicium faciet ad torturam : Quod pulchrè reliquit Cason. *de indic. & tortur. tractat. 8. cap. 2. sub rubr. de fama seu dicto gentium:* ubi allegat exempla sanctorum virorum, qui opinione vulgi perierunt & cruciati sunt ; Et Christi per voces populi crucifixi : Quod etiam sequitur Prosp. Farinac. *lib. 1. tit. 5. quæst. 47. n. 32. addens;* *n. 33.* Sed quod causæ famæ debeant esse verisimiles, graves & urgentes, 5

aliàs non faciunt indicium ad torturam: Graver. *conf.* 260. n. 7. & Cafon. *diſt. loc.* Quartò conſideretur, an fama ſit uniformis & eadem in toto populo: Si enim eſt varia & diverſa, & varii varia dicunt, nec in civilibus, nedum in criminalibus conſequitur ſuum effectum: Farinac. *diſt. loc. n.* 163. Brun. *d. indic. & tort. part. 1. quaſt. 3. n. 32. in fin.* Carer. *in pr. crim. de indic. §. ſecundum indicium n. 13.* Quando probantur duæ famæ contrariæ, ſtatu teſtibus deponentibus de bona fama: Graver. *conf.* 275. n. 12. Et favore rei bona fama prævalet malæ Boſſ. *rr. crim. tit. de fav. def. n.* 13. inſuper & alias deterior teſtis reperiri non poteſt, quam fama, cuius teſtimonium facile proſternitur. Igitur ſi non eſt ſolida, inconcuſſa, creſcens: Sed levis, vaga, contraria vel in ullo aliquo labefactata, nihil prorſus operatur: Bald. *conf.* 77. n. 6. lib. 3. Farinac. *diſt. loc. n.* 164. Carer. *in pr. crim. de indic. §. ſecundum indicium n. 13. & 14.* Tiraq. *de pen. temp. cauſ.* 26. n. 4. Malcard. *de prob. vol. 2. concl.* 748. n. 10. Cæpoll. *in Spet. commun. opinion. qu.* 20. Ex hiſce colligere eſt, ad probationem famæ multa requiri, eamque exactè probare eſſe difficillimum: Jul. Clar. *in pr. crim. §. fin. qu. 6. verſ. ult.* Oſtav. Vulpell. *conf.* 5. n. 8. vol. 1. Aſinius *in prax. judiciaria part. 2. §. 1. cap. 39. n. 1.* Adeò ut dixerit Gramm. *conf.* 42. n. 8. allegatus à Farinac. *diſt. loc. num.* 207. quod toto tempore vitæ ſuz, nunquam viderit proceſſum, in quo reperierit, famam publicam legitime fuiſſe probatam: Idem quoque dicit Joan. de Turri *inter conſ. crim. diverſorum conf.* 81. n. 48. Fama quinto (quod ferme coincidit ſupra cum monitione ſecunda) non probatur, niſi per teſtes bene moratos & ipſos bonæ famæ, non per mulierculas & homines viles. Buſſat. *conf.* 35. n. 22. Nat. *conf.* 473. n. 22. Malcard. *concluſ.* 749. n. 37. Et de ea exactis publicis debet conſtare, Honded. *1. conf.* 108. n. 12. Berthazol. *conf. crim.* 341. n. 29. quomodo autem teſtes debeant deponere, etiam non interrogati, inter cætera ut poſſit conſtare, an & ipſi audiverint ab honeſtis & fide dignis, an verò a ſuſpectis & malevolis, congeſtum eſt in Hunni Encyclopædia. *part. 2. tit. 17. de fama cap. 2. de probat. fama.*

Sexto requiritur, & necèſſe eſt effectum indicii ad torturam, ut fama ſtatim poſt perpetratum delictum ſit exorta, non ex intervallo. Marl. *in pract. crim. §. plurimum & in l. unius ff. de quaſt.* Thom. Gram. *vol. 3. Carer. in pract. crim. de indic. §. ſecundum indicium n. 12.* Atque ante accuſationem vel inquisitionem, ante capturam vel carcerem, qui per

per se est præjudicium irreparabile, propter incommodum, & aliqualem infamiae notam, Bald. *in rubr. d. in integr. restituit. Alex. conf. 17. lib. 1.* non post, Angel. *in conf. 153.* Thom. Gram. *voto 34. & in consil. 42.* Car. *ibid.* Herculan. *in tract. quis teneatur probare negativam num. 318.* Ratio huius rei est, quod alioquin fama ex præmeditatis calumniis plerumque, vel imprudentis & simplicis plebeculae vaniloquio, & aliorum, incauta credulitate originem ducat. Quippe, quod hi sint hominum mores, ut simul ac quis carcere includitur, vel accusatur aut inquiritur, & de eo aliquid subolfaciunt, nedum quando publice innotuit, convenient, mussitent, calumnientur, incarcerationum, inquisitum sive accusatum vere huius vel illius criminis reum, aut ex animo male cupienti, aut ex intempestivo sceleris odio & iustitiae zelo, aut ex simplicitate blaterent: quorum narrationibus, & iisdem moti affectibus, homines ad credendum redduntur proclives, & vanas suas voces in vulgus spargunt ulterius, magnam verborum copiam perdescentes, ut aliter fieri haud possit, quin fama exinde mala cito ingravescat, imo in & per se. 10

Fama porro (pro septimo) non probatur, nisi per testes omni exceptione majores: Quapropter cauti Advocati respiciunt, an hæc quoque testimonii qualitas sit articulata & legitimè probata: Sin minus, fama non est probata satis, nec facit indicium ad torturam Boss. *tit. de inquisit. n. 38. 39. 40.* Nam testes omni exceptione majores ubi requiruntur, debet ista qualitas articulari & probari: Quia, cum ista qualitas non præsumatur, nisi probata fuerit, nihil relevabunt testes examinati: Mascard. *de prob. conc. 1367. n. 6. & 7.* Similia requisita (quæ huc congerere excedit limites instituti) ad probationem famæ latius deducit Farinac. *sape dicto loco n. 211. & aliquot seqq.* Hoc autem cauti Advocati etiam attendunt, num scilicet testes super fama deponentes sint interrogati, quid sit fama, quod omnino scire debent: Ac si sunt interrogati, & responderunt, se nescire, nihil probant, quæ est opinio communis, Marf. *in l. domino §. plurimum n. 104. & seq.* Unde ad famam recte probandam vix sufficiunt testes, qui sunt Jurisperiti: veluti dicit Jul. Clar. *in pr. crim. §. fin. quest. 6. vers. postremo suas 18.* Quæ omnia judici riguroso, ad torturam festinanter prorumpenti sunt opponenda: Si autem ille tam sit stupidus & inhumanus iustitiae contemptor, ut nihilominus reum questionari subijciat: Extorta confessio, & quicquid ex ea sequitur, II

propter defectum legitimorum indiciorum, & torturam injustam, est nullum, iudexque de Syndicatu tenetur: Cujus rei gratia vide, quæ tradidi in *observ. 2. hoc tit.* Quod de fama, ejusque requisitis dixi in genere, hoc in specie in Crimine magiæ sive veneficii obtinebit vel maxime, ut etiam viris cordatis & prudentibus famam, hanc vel illam in hujus flagitii suspensionem trahentem, regulariter, si non ex alia, vel saltem ex hac ratione suspectam esse oporteat: Quia ex unius vel alterius malevoli, vel casu aliquo, sive ex causa incognita, vel propria, quam non agnoscit, culpa læsi, damnum ægro animo ferentis, vel ex sceleris hujus levicula aliqua, & admodum fallaci conjectura originem ducere potest, imo solet sæpissime: Quæ ad aures impotentis vulgi perlata, & ex garrulitate & credulitate crescens, homines facile in hujus criminis suspensionem trahere solet, & odia parere (experientia teste) ferme furiosa, & usque adeo exæstulare ejus furorem, tum ex futuri damni metu, tum ex enormitatis, abominabilis hujus flagitii cogitatione, ut cæco affectuum impetu fusque deque habeat, fictisne, an veris criminibus obruantur, quicumque quocunque modo in hujus flagitii famam incidere.

Nonnulli locorum in tam absurdum & perversum sensum trahuntur homines, si contagio aliquo inficiantur pecora & moriantur, vel ipsi alio magno & insolito afficiantur damno, si quisquam lenta absumatur tabe, vel subitanea pereat morte, ut talia omnia casibus humanis & causis naturalibus, vel pœnæ divinæ ascribant rarissime, sed veneficarum culpa contingere effutiant & clamitent plerumque: Quis ibi inficias, ibi locorum, & apud ejusmodi genus mortalium, suspensionis, proindeque malæ famæ serpentis & pedetentim crescentis periculum, difficulter evasurum vel etiam innocentissimum?

OBSERVATIO XXXIV.

Ad cognoscendam rasuram in crimine falsi.

RAsura chartæ, quamvis sit subtiliter rasa, si aliter discerni non possit, ad solem elevari debet charta, & inter solem & oculos interponi, sic statim apparebit rasura. Quam subtilem investigationem esse putat Muscat. *de cognit. seu probat. delict. de falsis n. 9.* sed vulgaris est & simplicioribus nota. Mentionem faciendi occasio hic incidit: quod falsa sive barbara latinitas in scriptura reperta, quando alioquin is, qui conluevit literas illas conficere, erat vir eruditus & latine doctus, arguat falsum & Conjecturam faciat, quod non scriptor ille, sed falsarius aliquis conscripserit, Bart. in *l. Plautius in fin. ff. d. aur. & arg. leg. Felin. in cap. ad audientiam n. 1. vers. amplia secundo, & n. 4. vers. limita 4. de rescript. Menoch. Conf. 409. n. 38.* Idque maximè in rescriptis Wesenb. *Conf. 212. n. 58.* Rutg. *Rul. de Commiss. part. 2. lib. 5. d. commiss. circa liter. docum. cap. 36. n. 9.* In casu simili, ubi in aliquo loco Germanico barbara reperitur locutio, & qui dicitur scriptor, noverit & solitus sit scribere eleganter, germanice eandem falsitatis conjecturam facere suadet rationis identitas. Casus enim quos nectit paritas, sive identitas rationis, non sunt quoad juris dispositionem separandi. *l. illud ff. ad leg. aquil. l. 5. Titio ff. d. V. O. Everh. in top. in loco à generalitate n. 12. & in loco à simili n. 1.*

OBSERVATIO XXXV.

Contra communem judicum errorem, ne etiam in iis casibus, in quibus de sociis & complicibus interrogare licet, nominatio socii criminis contra socium faciat indicium ad torturam.

Regu-

- 1 **R**egulariter reus criminis, nominando socium, non facit indicium ad torturam, secundum *l. 1. §. Divus Antoninus l. 16. ff. de quest. l. Quoniam liberi C. de testib.* imo dictum socii ne quidem facit indicium ad inquisitionem formandam, Fulgos. *conf. 136. & conf. 107.* quem refert & sequitur Ph. Dec. *conf. 189. incip. latatus sum.* Hippolit. de Marfil. *in pr. crim. §. diligenter n. 67.* Secus obtinet in criminibus, in quibus reus de sociis interrogari potest, quæ autem talia sint, vide post alios prolixius tractantem Speckh. *Centur. 3. class. 2. qu. 18* observatis tamen, quæ præcipit *Const. Carol. crimin. art. 31.*
- 2 Circa hoc autem iudices admodum, imo totus fere mundus errat, & plures doctissimi in eo decipiuntur, ut dicit Hippolit. de Marfil. *in pr. crim. §. diligenter num. 67. & n. 66.* & quod idipsum ei fecerit magnum honorem, magnumque attulerit lucrum, referens ibidem pulchrum exemplum, quod quendam furem, nomine Ludovicum de Parisiis, a morte liberaverat: Putant enim, si crimen tale est, ut super sociis interrogatio fieri possit, nil ob stare, quo minus nominatio rei contra socium faciat indicium ad torturam: Contra istiusmodi iudices cautela est, ut advertatur, num socius deposuerit interveniente juramento, quod recipi potest ac debet, vel ante, vel post torturam, præsentem vel citato eo, contra quem deposuit: alioquin non facit indicium ad torturam,
- 3 Quando enim talis socius dicit quippiam contra alium, fungitur vice testis, ac proinde ei sine juramento non adhibenda fides, Hippolit. de Marfil. *diff. loc.* Jul. Clar. *pr. crim. §. fin. quest. 21. n. 10. & quest. 45. vers. 13.* Gomez. *in tract. var. resol. tom. 3. cap. 12. n. 18. vers. advertendum tamen ad unum.* Speckh. *cent. 3. class. 2. quest. 19 num. 12.* qua in quaestione latum differit, pro & contra Dd. quosdam adducit Boer. *decis. 319. num. 3. & 4.*
- 4 Tum etiam, utrum socium nominaverit sine tortura: Cum enim proprio delicto sit contaminatus ac infamis, non debet admitti in testem sine tormentis: Quanquam perinde esse iudicet Just. Reuber. *in tr. de testib. part. 2.* vel tormentis adhibitis, vel sponte criminis sit confessus: Ex rationibus legum, quod periculum sit, ne vel inimicum calumniosè indicet, ut ejus poena levio rem quodammodo suum dolorem reddat, vel potentem & gratiosum quendam, propter cujus consortium se

cla-

elapsurum speret, *l. ult. C. de accusat. l. i. §. cum quis latrones & seq. ff. de
 quest. l. si quis 4. C. cod. c. i. juncta ibi gloss. de confess.* Quæ si sunt negle-
 ctæ, nominatio non facit indicium ad torturam, Ludov. à Peguera *dec.
 5. n. 34. & seqq. Boer. dist. decis. Jul. Clar. dist. quest. n. 11. Hieron. Gig.
 de crim. las. Majest. sub rubrica, quomodo & per quos crim. las. Majest. pro-
 betur quest. 24. n. 3. & 4.* Item, an socius inculpans sit tortus, qui quæ-
 stioni subijci non debuit. Si enim is nominat alium, nullum fa-
 cit indicium, Bald. *in l. fin. C. de accusat. Carer. in pr. crim. de indic. in-
 dicio 8. n. 21. pag. mibi 115. Bart. ad l. i. §. si servus bona fide & l. maritus in
 prin. ff. de quest.* Hippol. de Mars. *in pr. crim. §. Diligenter n. 135.* Imo, 7
 quia tortura non est legitime adhibita, integra torti confessio est nulla,
 nec ipsi confitenti nocitura, nec aliis, etiam præstito juramento. Addo, 8
 si hisce non attentis, judex à socio delicti nominatum torturæ applicu- 9
 erit, & confessionem ex eo quoque extorserit, ipsam, & totum proces-
 sum esse nullum, secundum ea, quæ tradidi *obs. 2. hoc tit.* Et hæc ad
 defensionem rei bene sunt notanda, in quæ plerumque impingitur.
 Huc etiam conferunt, quæ deducit Cothm, *vol. 3. Resp. 29. num. 346. &
 seqq. & n. 362.*

OBSERVATIO XXXVI.

Pro excipiente contra socium criminis.

Qui excipit contra socium criminis, pro ea cautela est, ne dicat:
 Excipio contra te, quia es socius criminis: Ita enim videtur
 delictum fateri. Sed dicat: Excipio contra te, quod non pot-
 es contra me testificari, quia delictum commisisti, vel quia te
 tua confessione facis socium criminis Jul. Clar. *pr. crim. §. fin. quest. 21.
 vers. 13. vide & alios allegatos à Carer. in pr. crim. de indic. indicio 8. n.
 28. pag. mibi 116. Specul. in tit. de Accusatore n. 10. Gomez. in tr. variar.
 resol. tom. 3. cap. 12. n. 16. Speckh. cent. 3. class. 2. quest. 19. in fin.*

OBSERVATIO XXXVII.

Pro Fiscali, quando reus qualificatè est confessus.

Propter solam confessionem hanc qualificatam: nego me occidisse, & si contrarium apparebit, dico, me fecisse ad defensionem necessariam, reus non est torquendus, neque capitaliter puniendus: quod probavi *observ. 19. hoc tit.* Caveant itaque Fiscalis & rerum fiscalium fautores, ne in tali casu urgeant torturam, imperitum, vel nimis severum judicem in periculum Syndicatus præcipitent, ac insuper suam alioquin fundatam intentionem destruant; Namque stante dicta confessione qualificata, poterit reus statim extraordinariè puniri: Si autem ea iudex non velit esse contentus, ad quæstionem reum abripiat, & is, ster fortis sustinendo illam & in confessione qualificata perseverando, debeat in totum absolvi: Fulv. Pacian. *conf. 158. n. 15.* Agid. Boss. *in pr. crim. tit. de confess. n. 28.* Cæpoll. *conf. 32. in fin.* Hartm. Pist. *obf. 125. n. 21.* Nic. Boer. *decis. 164. n. 16.* Ben. Carpzov. *in Jurispr. forens. part. 4. Const. 8. def. 3. n. 2.*

OBSERVATIO XXXVIII.

Pro reo contra accusatorem, in casu testis unici, qui dicitur omni exceptione major, an & quibus qualitatibus conjunctis faciat indicium ad torturam?

I **U**nicus testis ad faciendum indicium ad torturam, duas debet habere qualitates: Primò, ut deponat de actu sive de ipso delicto immediate, *gloss. in l. 3. verb. convictus C. ad leg. Jul. Majest.* Salyc. *in l. ult. C. de quæst.* Hippolit. de Marfil. Bald. *in l. mi-*

lites

ites C. eod. Gomez. tom. 3. *resolut. cap. 13. num. 7.* Menoch. lib. 1. *praf. quaf. 89. num. 1.* cum redditione rationis per sensum corporeum, rei convenientem, & quidem proprium. Zanger. *de tortur. n. 16. 20. & seq. cap. 2.* non verò de actu ipsi maleficio proximo vel remoto. Tunc enim duo requiruntur testes ad indicium probandum etiam integri & omni exceptione majores, Mascard. *concl. 462. n. 19.* Farinac. *de indic. & tortur. qu. 37. n. 13. & seqq. Facult. Juridic. Coloniens. ap. Cothm. vol. 3. resp. 30. n. 228. & seqq.* Jul. Clar. *in pract. crim. §. fin. Socin. conf. 54. n. 2. lib. 3. Marf. conf. 59. n. 6.* Quod Canonizatum esse in judiciis & scholis dicit Alciat. *conf. 455. n. 1.* Quod etiam comprobatur *Constit. criminal. Carol. V. art. 30.* So einer in der Hauptsache die Missethat gründlich mit einem einzigen, guten, tugendlichen Zeugen beweiset, das heist und ist eine halbe Beweisung, und solche halbe Beweisung machet auch eine redliche Anzeigung, Argwohn, und Verdacht der Missethat. Aber, so einer redlicher Umstände, Warzeichen, Anzeigung, Argwohn oder Verdacht beweisen wil, das sol er zum allerwenigsten mit zweien guten, tauglichen, unvorwerfflichen Zeugen thun. Attestatio autem de actis, sive de ipso delicto immediatè intelligitur, si testis, delictum esse perpetratum, dilucidè & planè asserit, & suæ scientiæ de sensu corporeo & quidem proprio, rei convenientem reddit rationem, Zanger. *in tract. de tortur. reor. c. 3. num. 20. usque num. 26.* Veluti, si quis deponit: Sejum vulnerasse Titium, quia vidit, Sempronium blasphemasse, quia audivit: Jul. Clar. *dist. loc.* Secundo, ut sit omni exceptione major: Zanger. *dist. cap. n. 29. usque ad n. 32. ibid. citati alii que Dd. passim.* id est, contra quem nihil opponi possit: Jul. Clar. *in pr. crim. §. fin. qu. 21. vers. 2.* Ne minima quidem qualitas vel defectus, Franc. Vivius *in thesaur. com. opin. lib. T. in verb. testis unicus n. 8. fol. 189.* quæ est opinio communis: Rol. *conf. 3. num. 38. conf. 37. n. 9.* Cravet. *conf. 9. n. 11.* Et convenit cum *art. 66. Const. Crim. Carol.* Gnugsame Zeugen sind die, die Unverleumbdet und sonst mit keiner rechtmessigen Ursachen zu verwerffen seyn. Ex quo pro reo existit cautela, ut nimirum videat, num accusator articulaverit & probaverit talem testem esse omni exceptione majorem: Si enim ab eo hæc qualitas nec articulata, nec probata sit, testis ille unicus planè nihil probat, Rol. *conf. 50. num. 17. lib. 2.* Mascard. *de probat. concl. 1367. n. 6. & 7.* Ubi addit: quia cum ista qualitas non præsumatur, nisi

probata fuerit, vide etiam Honded. *vol. 1. conf. 77. n. 26.* Alex. *conf. 36. Colum. 2. lib. 1. Paris. conf. 24. n. 15. vol. 3. & conf. 152. n. 7. & seqq.* Franc. Herculan. & Mart. de Fano *in tract. qui tenetur prob. negativ. n. 115.* nihil relevabunt testes.

Quamquam hoc, quod unus testis, qui est omni exceptione major ad probandum indicium torturæ habeatur sufficiens, secundum Constitut. Carol. V. artic. 30. & sententiam, ut dicitur, Dd. communem Attamen expressi juris textus, l. 20. ff. de quest. l. 9. C. de testib. §. i. contrariantur, ut & Cyn. in l. fin. C. de quest. & Jas. in l. admonendi v. 10. predicta re. ff. de jurejur. & Thom. in decis. 28 sub n. 24. & Marf. in pract. in §. diligenter & in singul. 342. & conf. 101. & in l. §. item Cornelio ff. de quest. & in conf. 74. Thom. in conf. 21. Carer. in pr. crim. de indic. §. quæ autem n. 7. pag. 95. ubi alias etiam circumstantias & qualitates concurrentes sive indicia requirunt. Hoc itaque minus possum induci, ut alto supercilio, veluti interdum à quibusdam fit, despiciam rationes in contrarium adduci solitas, scilicet quod hoc sit in re tam crudeli, fallaci & omnium periculosissima summum alienæ vitæ discrimen concernente, contra expressa verba legis, ut humanæ, ita etiam divinæ aliquoties repetitæ, Deut. 16. v. 6. & cap. 19. v. 15. Nemo occidatur uno contra se dicente testimonium: Item, non stabit unus testis contra aliquem, quicquid fecerit, sed in ore duorum (procul dubio etiam integrorum) aut trium consistit omne verbum. Quas non possum astimare leges ceremoniales, statim Judæorum politicum tantum attinentes, sed tales, quæ quemcunque gentium ex naturæ ductu, maximo Christianos ad observantiam astringunt. Latet insuper revera in sacris literis Archetypus quidam boni & æqui, etiam totius juris, ab illis, que veluti à quodam perpetuo lumine, vel perenni fonte desumuntur humanarum legum scintillæ, & derivantur rivuli totius civilis Politicæ, quibus iudici animus, si Christianus est, monebitur. Tiber. Decian. in apolog. pro jurispr. adversus Alciatum cap. 22. n. 93. pag. mibi 49. Idque imprimis in arduo hoc negotio, ex hac ratione: Esto namque, quod testis ille unus, integre famæ, inculpatæque vitæ, hactenus exstiterit, quod etiam nunc nulla eum rejiciendi, vel capilla sit causa manifesta. Nemo tamen tam sanctæ inculpatæque est vitæ, ut solius ejus assertio non sit standum, gloss. in c. sic. r. in fin. d. sens. excom. cum. Malcard. de probat.

bat. vol. 1. concl. 36. aſſore non probante n. 15. Nec ſufficit honeſtas & dignitas perſonæ, ut ei ſoli fides habeatur in alterius præjudicium, poſt alios, citat. *Malcard. concl. præced. n. 31. in fin.* Num etiam impoſſibile eſt invidiam, odium, vel aliud occultum animi vitium & judicem & partem latens ipſum contraxiſſe recentes, vel foviffe diu, & adhuc, quicquid etiam ſimulet alta mente habere re poſtum, vel nævos ſuos vultu & ficta vitæ ſanctimonia obtegere poſſe? In animis hominum multæ ſunt latebræ, & multi reſeſſus. Cic. pro Milon. Sane hoc noſtro tempore, quo omnia ruunt in pejus, ſimulare & diſſimulare, in primis amicitiam & odium, peculiaris & magnæ artis cenſentur, cui quisvis ferme, qui homo prudens, circumſpectus, & politicus audire cupit, ut non raro etiam alioquin dexterrimus ejusmodi contagio inficiatur, ſtudet vel maximè. An non itaque facile poſteſt contingere, ut judici in uni-
us hominis fide & conſcientia fundamentum tam ardui negotii ponenti imponatur. Regeret forte quiſpiam, ejusmodi teſtis unici teſtimonium, non ad definitive condemnandum, ſed ad torturam tantum ſufficere. Verum enim vero, cum agitur de reo torquendo, agitur de
hominis ſalute, Farinac. *in præſt. crim. tit. 4. de indic. & tortur. quæſt. 37. n. 4. & quos ipſe ibid. citat.*

4

Imo ſi bona cum pace cujuſvis ego reſponderim, quæ mihi religionis & humanitatis ratio communis ſuppeditat, inficias ire non poſſum, nec mecum ituri ſunt omnes alii, quibus funeſta & horribilis torturæ praxis eſt cognita, ſimul ac reus trahitur ad equuleum, ſtatim ei mortem præparari, Anton. Fab. *in Cod. lib. 3. tit. 4. deſ. 2. in allegat. in fin.* ad ultimum que ſupplicium pontem ſterni, ut parum, vel nihil diſtet ab eo, qui ducitur ad patibulum, nec dum tamen ſtrangulatur. Si enim mollis & debilis eſt reus, facile dolori cedit, confite-
turque maria & montes, ſi eſt robuſtus, tam exquisitè & acriter, nedum toties torquetur, ut malit viciſſe mori, quàm ſemel ejusmodi cruciatum iterum ſubire, proinde que fateatur, quicquid latrunculator ſe-
lint, & ita ſæpiſſime contra ſemet ipſum & proximum ſuum mentiens ſupplicio afficitur: Id quod tot millia hominum cum magno ſuo ma-
lo & interitu ſunt experti, & exempla tractari huic appenſa demon-
ſtrant plus quam ſatis, quorum etiam quædam hæc noſtra procul du-

bio vidit ætas. Soli homines quidem latentia, sed ignorantiam vincibilem, inexcusabiles errores, ut & malitiam judicum in extremo suo judicio increpaturus & æterno supplicio puniturus Deo justissimo nota esse innumera, quis dubitat? Quantum itaque distat mors ipsa à tortura, nisi quod hæc gravior sit pœna, quam utriusque manus abscissio, *Nov. 134. cap. 13.* Hippol. de Marsl. in l. 1. §. prætere a n. 8. de sicar. & l. Divus n. 2. de quest. quod ipsa morte sit durior. Bald. in l. interpositas n. 6. C. de transf. & in l. 1. in fin. C. unde vi Welenb. in parat. ff. de quest. num. 5. imo quod illa, hæc quoties infligitur, totidem sint mortes acerbissimæ. Illam, de quorum corio luditur, præ hac eligant, petant & exoptent, Zang. de tort. in proem. num. 43. Sunt (experientia teste) quos propter damnum, ex carceris diuturnitate, & tortura tam corpori, quam honori & famæ illatum, ulterius vivere tædet & pudet, ac propterea, etiam ipsorum innocentia tandem reperta, mori malint, quam vivere, Paul. Matth. Wehner. in obs. præf. lit. I. vom Justitiënwerck, in editione 3. p. 285. Hinc multi populi tormenta, & quod plus mali, quam boni attulerint civitatibus, eorumque perniciæ plures innocentes, quam nocentes damnaverint, imo quod non malis, sed bonis hominibus Rempub. sæpe purgarint, renuerunt, Calon. tract. de torment. cap. 1. num. 1.

Sed Constitutio Carolina sic posita est, contra quam calammum stringere me non decuerit, nec illud mihi præsumserim, sed ut Majestas & summa potestas ad juris divini, æquitatisque naturalis normam, suas sanctiones de vita & fama hominis, ad Dei imaginem conditi, per ipsius gratiam adornet omnes, optaverim potius quam devotissimè. Hoc tamen præterire non possum, in dicto indicio testis unici, non tantum requiri, ut deponat de ipso actu per sensum corporeum, & ut probetur eum esse omni exceptione majorem, articulatis ad hoc specificè qualitatibus, sed etiam tertium accedere esse necesse, nimirum ut delictum, propter quod tortura venit infligenda, sit tale, ut per signa à reo possit verificari extorta ejus confessio, quæ nemo innocens indicare & scire potest. Quippe, quod alioquin ei nunquam sit credendum, Constitut. Carolina & Imp. artic. 60. Calon. in tract. de torm. c. 1. num. 9. & c. 2. n. 1. & c. 20. n. 1. §. vide observ. 22. hoc rit. consequenter quæstio sit sine omni effectu & frustra. Si itaque, tale delictum est commissum,

missum, quod ex sua natura, vel alia de causa ab accusato per ejusmodi signa non potest verificari, vel pluribus de eo ita constet, ut etiam alius præter accusatum vel inquisitum illa signa dicere & indicare queat (cujus similiter rei & magni erroris judicantium vide exemplum in *dist. observ. 22. hoc tit. n. 4.*) tunc tortura, nec in hoc indicio, nec in aliis exceptione *dist. artic. 60.* est adhibenda. Effet enim prorsus temeraria, & sine effectu, nedum medium aptum & adæquatum ad obtinendum suum finem, scilicet certitudinis eruendæ Confessionis, ut iudex sine fluctuatione conscientiæ ad mortem condemnare possit reum. Temere autem ad ejusmodi carnificinam horribilem, immanem, crudelem, & omnium periculosissimam fallacissimamque prosilire, extremæ impietatis, juxta ac tyrannidis est: Id quod neque ipsissimi torturæ rigorosi & zelosi propugnatores erunt negaturi.

In initio hujus observationis, *ex ipsa constitutione Carolina artic. 30.* sive de actu ipsi maleficio proximo vel remoto deponentes, etiam debere esse integros, & omni exceptione majores: Id quod satis exprimunt ipsissima *artic. 39* formula verba: *Mit zweyenguten, tauglichen, unvorwerfflichen Zeugen.* Quapropter (quod occasione hujus materiæ incidenter moneo) hæc qualitas, sicuti in casu hujus observationis testis unici, ad testimonii validitatem requiritur, ita etiam in duobus ejusmodi testibus, propter rationis identitatem, articulanda & probanda est, alioquin nihil relevabunt. Siquidem lex, Constitutio, vel statutum non acquiescit illi simplici præsumptioni juris, quod testes sint probatæ & integræ opinionis, sive bonæ existimationis, sed ejus probationem postulant. *Videatur Menoch. d. præsumpt. lib. 5. præsumpt. 1. n. 35 & seqq. pluresque ab eo ibid. citati Dd.* Sicuti in omnibus omnino causis, ita etiam vel maxime in arduis hisce, vitam & famam hominum concernentibus, testes ejusmodi ita examinari debent, ut vera eorum & genuina sententia sat percipiatur. Quapropter in eorum depositis conscribendis, iudices vel Commissarii examinatores si honori consulere & animarum periculum evitare velint, magna prudentia & diligenti cautione opus habent: Imprimis necesse est, ut ipsum idioma & modum loquendi testium, quam proxime poterint, imitentur, iisdem retentis terminis & formalibus verbis, quibus testis in deponendo est
usus,

usus, & scriptam depositionem ad quemvis articulum vel interrogatorum testi prælegant, ut possit se corrigere, si erravit, vel etiam scriptor, qui scripsit. Judex enim, sive Referens, de testium dictis & verbis, non minus quam de legibus disputat, & unum testis verbum, & quæ alioquin videtur minima circumstantia, sæpe totius facti speciem mutat. Ideoque male agunt, qui scribunt, depositiones per relationem, scilicet testis hic secundus deponit similiter, vel idem quod testis primus: Nam nunquam diversi testes tam similiter deponunt, quin verba diversa pronuncient. Cum ergo alia verba aliis majorem emphasin habeant, omnino ea annotari debent, idque non per abbreviaturas, sed integras literarum consequentias: *Vide hac de re omnino* Rutger. Ruland. *d. Commiss. part. 2. lib. 2. cap. 28.* Et dicta testimonium sunt scribenda, non diminutivè, sed (nihil tamen, & ne verbulo quidem addito, quod testis non dixit) per extensum, alias non probant, *Vide supra tit. 2. obs. 6.* Rutg. Ruland. *dict. loc. n. 10. & seqq.* Quod si negligat judex vel Commissarius, inanimadvertenter & bestialiter confecisse dicitur rotulam, Marant. *d. product. test. n. 11. quem refert & sequitur* Umm. *disp. 16. n. 84.* Et falsi reatum incurrit, Rutg. Ruland. *dict. loc. & ibid. citati alii.* Hæc propterea annexere & monere volui, quia sæpe, cum magna reorum injuria, male observari sum expertus. Denique etiam hoc notandum: Ubi factum tale est, quod verisimiliter in plurimum notitiam venire potuerit, eum, qui illud nihilominus unico tantum teste, & sic semiplene probat, hoc ipso contra se excitare presumptionem, atque ita semiplenæ suæ probationi subtrahere fidem, Mascard. *d. probat. concl. 423. n. 22. ibi cujus axiomatis ea ratio est. vol. 3.* Jacob. Schultz. *lib. 2. pract. quest. 77. n. 7.* Quod si obtinet in civilibus, multo magis in criminalibus, præsertim in horribili, periculosissimo & fallacissimo torturæ puncto: propter rationes notas & in hoc exiguo meo tractatu plurimum repertas & repetitas.

Ubi prædicta requisita in tali casu testis unici desiderantur, vel non accurate observata sunt, ibi longe justissima est querela, Augustini *lib. 19. de Civitas. Dei cap. 6.* Ita scribentis: Plangendum rigandumque, si fieri posset, fontibus lacrymarum: Cum propterea judex torqueat accusatum, ne occidat nesciens innocentem, sit per ignorantiae miseriam, ut & tortum, & innocentem occidat, quem ne innocentem

tem occideret, torserat. Si enim delegerit ex hac vita fugere, quam diutius illa sustinere tormenta, quod non commisit, commisisse se dicit. Quodammodo & occiso, utrum nocentem, an innocentem judex occiderit, adhuc nescit: quem, ne innocentem nesciens occideret, torfit, ac per hoc innocentem, & ut sciret, torfit, &, dum nesciret, occidit. Et paulo ante ibid. Augustin. Et ita cum quaeritur, utrum sit nocens, cruciatur. Et innocens luit pro incerto scelere, certissimas poenas: non quia illud commisisse deregitur, sed quia non commisisse nescitur. Ac per hoc ignorantia judicis plerumque est calamitas innocentis.

OBSERVATIO XXXIX.

Pro iudice, ne utatur instrumentis insolitis, vel non consueti genere tormentorum: Et pro Advocato, ad rei liberationem, quando iudex fecit contrarium.

Quam sit res fragilis & multum periculosa reorum quaestio, I
sat haecenus est inculcatum: Quapropter inter alia in eo
quoque cautum oportet esse iudicem, ne in torquendo mo-
dum consuetum excedat, alioquin tenetur de Syndicatu:
Bart. in l. quaestiois modum. n. 1. ff. de quaest. Marf. in pr. crim. §. Expe-
dita, n. 89. in fin. Jul. Clar. in pr. crim. §. fin. qu. 64. n. 37. Idcirco haec 2
cautela, pro securitate iudicis, communiter observatur, ut nimirum ille
curet per Notarium scribi ad acta, torturae qualitatem, quantitatem &
alia particularia: Quam vide traditam supra in observat. 24. hoc tit. 3
Existunt nihilominus quidam iudices tantae inhumanitatis, impietatis,
& nescio cuius affectatae vanae gloriae, qui consuetum, non solum
torquendi modum excedunt, sed etiam nova tormentorum genera,
eaeque crudelissima excogitant, qualia legi possunt apud Damhoud. in
pr. crim. cap. 37. n. 38. & seqq. Brun. in tr. de indic. & tort. qu. 2. part. 2.
n. 6. Grilland. in tr. de quaest. vers. secundo quaero: & vers. 4. nunc vi-
dendum. Cothm. vol. 3. Resp. 29. n. 228. & aliquot seqq. Val. Winther.

- in Partib. litig. lib. 1. cap. 14. n. 32. pag. 296.* De quibus testimonium ipsius torti usque validum, donec probeur falsum. Cothm. *ib. n. 239.* iisque confessionem à misellis reis, qui propter vim tanti cruciatus quicquid saepe falsissimi effantur, extorquent: Exinde saepe vitam adimunt: Vel membrum mutilant, ut perpetuo sint inutiles, ut dicit Gomez. *tom. 3. resolut. cap. 13. de tortur. reor. n. 5. in fin.* & experientia teste, quando condemnati ad supplicium ducuntur, ita sunt saepe lacerati, ut vix pedibus consistere, nec incedere possint, vixque sint apti ad supplicium sustinendum. Tales iudices comparantur carnificibus. Jul. Clar. *dict. loc. n. 36.* vocantur ab Heringio *rr. de fidejuss. cap. 16. n. 433.* larvati, stupidi, bibuli, ne micam in se eruditionis habentes: ab Hipp. de Marl. *in pr. crim. §. expedita n. 86.* iniquissimi & scelestissimi, qui à fece levati omniscientia, virtute & ratione naturali carent: Eman. Suarez. *in annot. ad Gomez. dict. loc.* acerbe, sed non immerito invehitur in eos, cujus verba huc adscribere libuit sequentia: Vix unquam certe satis pro dignitate reprehendi, atque etiam diris devoveri iudices illi poterunt, qui vel nova & insolentia questionum seu tormentorum genera comminiscuntur, vel diutius acriusque accusatos reos tormentis vexant, quam jus fasque diserte exposcit: Ecquid enim crudelius, atrocius & ab omni jure & ratione magis alienum, quam sub veritatis eruendæ prætextu miseros homines novis, & horrendis modis dilaniare, & ad, quæ nunquam patrarunt, nunquam dixerunt, nunquam vel cogitatione ipsa comprehenderunt, confitenda adigere vel perducere: Quis enim non potius semel, atque uno veluti temporis atomo, vitæ finem quocunque modo imponere, & feralem horum verius laniorum, quam iudicum tyrannidem effugere, quam se sub mille mortibus vivum discerpi eligat? Arbitror enim & id genus iudices (si tam præstabile, & tam divinum exaggeratæ dignitatis nomen effert, iis hominum umbris, nec enim vel homines dici, duci-que debent attribui potest) tum falsi, tum homicidii criminibus frequentissime obnoxios fieri, dum falsa pro veris enunciari cruciatibus cogunt, & vel innocentes reos, vel innocentium loco habendos injustissime cruciant, nec illis profecto aliam poenam imponendam existimo, quam illam, quam Perillo horum plane simili Phalarides hac in re justissimus imposuisse fertur: *Hactenus Suarez.* A tanta itaque im-

manitate prudenter & caute iudex abstineat, nec insolita & inconfue-
 ta tormenta imponat, sed illa, quæ in usu sunt & practica observet:
 Gomez. *dict. loc.* Jul. Clar. *dict. quest. n. 36. 37.* eaque cum tempera-
 mento moderatæ rationis, ut reus salvus innocentia & supplicio rema-
 neat, l. *questionis modum. ff. de quest. l. de minore. §. tormenta ff. eod.*
 Quapropter ei utilis est observare supra alleg. 24. hoc tit. maxime si in
 tortura vel propter eam decessit tortus: Quam omnino iudex obser- 7
 vabit, atque sibi cavebit à periculo Syndicatus & gravi pœna, à qua
 eum non excusabit imperitia, quæ in iudice magna est culpa, quamvis
 propter hanc teneatur solummodo pœna arbitraria, Gomez. *dict. loc.*
 n. 6. & pro modo culpæ, Menoch. *de arb. jud. quest. lib. 2. cas. 340. n. 8.*
 Boss. *in pract. crim. tit. de tortur. n. 32.* si autem dolosè torfit, & mors 8
 secuta est, capitaliter punitur: Gomez. *d. loc. n. 6.* Menoch. *d. cas. n. 3.*
 ubi etiam de arbitraria pœna propter læsionem corporis & pro ratio-
 ne diversarum circumstantiarum. Sed quis unquam audivit hac re-
 rum criminalium, ad seculum ferme, si non ultra, excurrente tempe-
 state deploranda, nebulones istos, larvatos homicidas & latrones in
 curiis, suorum homicidiorum & latrociniorum sub specioso iustitiæ
 velamento commissorum, dedisse pœnas, nedum scelere suo condi-
 gnas? In eo quoque sit cautus iudex, ne recedat à ministris torquen- 9
 tibus, ut prohibeat, si forte illi limites egredi tentent. Nam etiam si
 & ipsi, ubi ultra iussum torquent, teneantur: Attamen cum iudex sem-
 per adesse debeat, dum reus subest quæstioni, præsumuntur ejus man-
 dato & autoritate modum excessisse Menoch. *dict. cas. n. 13.* Et si
 contingat casu tortum vitæ decedere, vel sua culpa, spretis medica-
 mentis, utile erit iudici, ut probeat excessum non intervenisse per in-
 spectionem & relationem medicorum, qui inspecto cadavere, illius si- 10
 gna & livores indicent, & referant, an ex tormentis perierit, an minus.
 Neminem porrò, qui iudicis officium gerat, tam imperitum & igno-
 rantem arbitror, nisi planè hoc officio sit indignus, quin sciat ab inusi-
 tato, novo & tyrannico tormentorum genere esse abstinendum:
 Adeo, ut, si eo utatur, in dolo esse præsumatur, de quo constat ex evi- 11
 dentibus conjecturis, Menoch. *dict. cas. n. 13. in fin.* Verum quicquid 12
 sit, siue iudex dolosè, siue culposè inusitata & plusquam crudelia tor-
 menta adhibuerit, tortura extra dubium est injusta, ut patebit ex de-

ductis, & aliis Dd. qui novos torquendi modos improbant, permittis. Unde hæc oritur cautela pro reo torto ejusque Advocato, si forte ille vi ejusmodi novorum tormentorum delictum est passus, ut dicat & scribat confessionem esse nullam, & quicquid inde est secutum:

13 Quicquid enim ex tortura, illegitime & injuste adhibita sequitur, est nullum: Veluti post alios eleganter differit & concludit Casonus *intr. de torment. cap. 4.* Quem sequitur & ejusdem sententiæ catalogum Dd. ex præcipuis apponit Gomez. *in resol. tom. 3. de delict. cap. 13. n. 25.* ubi post quasdam speciales illationes, generaliter infert: Quod si ex qualibet etiam causa reus injuste torqueatur, semper confessio ejus etiam ratificata, sit nulla: Ibidemque contrariam opinionem refellit. Ad pleniorē hujus cautelæ extensionem legatur *obs. 2. b. tit.* Quidam adinvenērunt hunc torquendi modum, ut aliquandiu unum diem nimirum, duasque noctes appositis utrique lateri ministris, aliquot vicibus, ut dormire possint, mutatis, reum in continuis servant vigiliis, quod tormentum insomniæ vocant. Si reus vel caput saltem inclinare incipit, statim alteruter ministrorum quatit eum, & erigit, ut somnum videre prorsus nequeat, sub promissione hac, si confessus fuerit, ipsum ad locum ductum iri, ubi tranquille & pro lubitu possit dormire. Atque hunc modum tanquam à se multum & in durissimis criminosis feliciter practicum, tamen corpori non damnosum, admodum collaudat Marfil. *ad l. 1. ff. de question.* Verum Experiētiā teste, qui somno, etiam sensibus privatur facile, non citra metum alicujus mortis, vel ita perturbatur, ut vix quicquam ad interrogata intelligenter, & album pro nigro respondeat. Unde & sic extorta confessio propter mentis inopiam, & insolitam torquendi consuetudinem, secundum dicta est nulla.

OBSERVATIO XL.

*Ad excusandum officialem vel ejus superiorem, qui
sine sufficientibus indiciis reum questioni subjecit,
vel modum in torquendo excessit, ne teneatur
de Syndicatu, quæ tamen valde
improbatur.*

Prætorum vel aliorum Rectorum provinciæ vel civitatis officiales, interdum ex rerum criminalium & jurium imperitia non præcedentibus legitimis indiciis, vel iis non legitime probatis, vel aliis requisitis non rectè observatis, reum torturæ subjiciunt, vel modum in torquendo excedunt, & propterea conveniuntur ¹ super Syndicatu: Quid cautela est, ut ipsi non teneantur? Officialis probeat se ex jussu superioris reum torxisse, sic enim erit excusatus *l. ad ea ff. d. reg. jur. l. is qui puteum. §. qui tutoris cum gloss. ff. quod vi aut clam. l. furti. §. qui jussa. l. liberorum. §. fin. ff. d. his, qui not. infam. rap. Quod quis mandato & ibi Dyn. de reg. jur. in sexto.* Sic autem tenebitur ipse Prætor vel superior mandans. Cautus itaque & ipse sit, ut oblato libello contra suum officialem & elapso tempore Syndicatus ad dandumque libellum contra se curet probari, officialem quæstioni supposuisse reum suo mandato, vel Prætor confiteatur id ipsum: Sic uterque erit securus: Officialis, quia fecit mandato superioris, superior, quia ipsius tempus Syndicatus effluxit. Quamvis autem non possit ² conveniri in loco officii: post tempus Syndicatus tamen in patria vel loco domicilii poterit perpetuo conveniri, *ut est gloss. singul. in l. 1. ff. ad l. jul. reper. Angl. in l. jubemus. C. eod.* nisi forte in Syndicatu fuisset absolutus, tunc enim opponi posset exceptio rei judicatæ, propterea iterum sit cautus superior, vel ejus officialis, si tempore Syndicatus nemo contra eum compareret, ut petat & curet pronunciari, quod officium bene gesserit, & de futuro non amplius sit conveniendus. Quod monitum est de tortura, idem quoque obtinet in aliis ad officium Prætoris vel officialis spectantibus. Hanc quidem Cautelam tradit Cæ- ³ pol.

4 pol. *caut.* 214. sed ego eam, ex ratione *observ.* 25. n. 3. *hoc tit.* approbare nunquam possum. Quid enim hæc & similes sunt aliud, quam malevolis & iniquis latrunculatoribus, etiam per se, plus quam par est, in indulgentiam suorum affectuum proclivibus, & suos excessus excusandi & palliandi semper promptis atque paratis, monstrare modum & viam in corpus, famam & vitam innocentum irruendi, gratificandi, & eos impune occidendi: Officialis enim, qui semel aliquid injuste egit, præsumitur, quod velit factum suum tueri quacunque via poterit. Innoc. c. 2. d. *arbitr.* & in c. *diversis. de clericor. conjug.* Menoch. de *præs.* lib. 2. *præs.* 85. n. 19.

Mala conscientia, causam, quam fovet malam, quocunque modo firmare tentat, & nullas non rationes, instituto suo provehendo accommodos effingit. Ægyd. Hunn. in *comment.* ad S. Matthæ. cap. 27. *part.* 6. n. 1. Magnam esse criminis homicidii atrocitatem, & quod terra non sanetur à sanguine profuso, nisi supplicio homicidæ reperi, latere potest neminem. Consideret itaque Christianum pectus, longe maximas esse enormitates, tot homicidiorum, quæ in judiciis adhibita inquisitione illegitima, carceris cruciatu, vel horribili torture carnificina, vel aliter inique in criminalibus procedendo, & quidem sub specie & velamento Sacrosanctæ justitiæ, perpetrantur. Quapropter judices ejusmodi corruptelis & cautelis deceptoriiis perniciosissimis, non tantum nequaquam essent instruendi, sed etiam inique & illegitime procedentes, maxime dolo concurrente, graviter, & pro ratione commissi, tanquam homicidæ puniendi. Ubi secus agitur, eo pertinet, quod olim poetarum quidam dixit: Medico & judici hominem occidere impune licere: Referente, Annæ. Robert. *Rerum judicial.* lib. 2. cap. 4. pag. mibi 52. Et quod horrendum auditu conqueritur Paris de Puteo, Jurisconsultus præclarissimus, quod majora committantur crimina & latrocinia in curiis judicum, quam in sylvis latronum. Jurisconsulti, & Consilarii suo Principi potius deberent esse autores, ut imitaretur exemplum Caroli Magni; & Ludovici cognomento Divi, citatum ab Antimach. l. 3. de *reg. administr. theor.* 35. pag. mibi 745. Illi enim boni publici & justitiæ amantes, Commissarios, seu Quæstiores per provincias mittebant, ad vitia & abusum Magistratum cognoscendos, & innoxios ac scelerum convictos severe vindicabant.

cabant. Itaque eorum temporibus, jus magno populi commodo optime administratum est. *vid. tit. 1. obs. 3. num. 6. & seqq.* Id quod hodierna processuum Criminalium tempestate, tum ex jam dictis, tum etiam ex hac ratione summopere esset necessarium, quia latrunculares in miseros carceribus inclusos, vel tortura subjectos, clam plerumque remotis arbitris, & superiorum oculis averfis peccant, & crudelitatem suam exercent: qui autem clam delinquant, quam qui palam. *Wesemb. in parat. de jur. balnear. in fin.* Et clandestina delicta gravius punienda sunt, quam quæ palam committuntur. *l. non existimo. § 4. d. admin. fur. l. ult. de rit. nupt. l. nemo. 4. C. d. summa Trin. auth. sed novo jure. C. d. serv. fugit.* præsertim, quæ fiunt sub pulchro justitiæ prætextu.

OBSERVATIO XLI.

In crimine veneficii, ne consuetudine innocentiae præsumptione ex ejusdem cibi comestione existente, judex decipiat.

PRO Cautela in crimine veneficii huc verbotenus adscribere placuit, quæ habet Paul. Zach. *in quest. Medico leg. lib. 2. tit. 2. quest. 8. n. 27. 29. 30.* ita ibidem dicens: Discutienda quædam Jureconsultorum præsumptio, ex qua probari credunt rei innocentiam; ea est, quod si plures comedant de eodem cibo, aut bibant de eodem potu, aut si reus ipse biberit, aut comederit, de iisdem cibis, & potibus, signum est innocentiae; & tunc, si unus ex pluribus solus infirmetur, cum accidentibus veneni, cæteri, aut reus ipse nullam læsionem patiatur, venenum ingenitum fuisse credendum. *Farin. qu. 122. tit. de hom. part. 4. num. 81. Caball. de omn. gen. homicid. n. 655. Guazzin. in tract. de def. reor. def. 5. lib. 1. num. 15.* In qua re 2 admonitos Jureconsultos volo, quod non tam de facili ex ea præsumptione reum tanquam innocentem absolvendum censeant; primo, quia evenit interdum, ut pluribus de eodem cibo comedentibus, aut de eodem potu bibentibus, tamen non omnes lædantur, aut si lædantur, facil-

facillime evomentes curentur, ita ut non venenum assumpsisse, sed superfluo tantum cibo obrutos eos, quis existimet; Patet insuper frigiditas temperaturas minus, calidas magis prompte à veneno hoc vel illo pati, vel è contra, ut alii malunt. Secundo quis vetat, veneficum ante, & post cibi assumptionem se Alexipharmacis munire, ita ut nullam noxam ex veneno percipiat? nonne videmus quotidie circulatores, & impostores hæc & majora præstare? præmuniunt quippe se antidotis & dehinc in hominum conspectu horribilia venena ingurgitant, domum reversi evomunt, iterumque antidotum assument, non propriam fortasse, nam ea ut plurimum nullius pretii est: Potest autem tantum antidoti vera præsumptio contra veneni noxam, ut continuata, hominis temperaturam reddat Alexipharmacam, hoc est, venenis contrariam, ac resistentem, quod in Mithridate Rege patuit; *de quo Appian. Alexan. in bell. Mithrid.* Itaque, hoc Jureconfulti animadvertant, necesse est, ne in judicando decipiantur.

OBSERVATIO XLII.

Ut à muto possit haberi confessio.

HOrrendum refert Exemplum Thom. Ferrat. *Caut. 57. ex Tan-* credo de Corneto, nimirum fuisse patrum quendam & tutorem pupilli cujusdam unici sine fratre & sorore, quo mortuo, tota ejus hereditas, ad Patrum & tutorem indubitate devolvebatur. Hic æmonis & avaritiæ instinctu, ducit pupillum ad vineam, ibidem eum suffocans & in terra abscondens. Ex patris reverso quæsitum est, ubi esset pupillus? Qui dedit responsum, ista hora ipsum abiisse, nec dum autem rediisse, seque in opere esse quærendi: Interim convocavit amicos, maximum mentiens ploratum, patrimonium tamen retinens. Deo vindice missitavit populus tutorem pupillum occidisse. Quo rumore ad aures curiæ delato, facta est inquisitio: Patrus prior assertioni inhærens, factum constanter negavit. Sola autem fama tanti non fuit iudicibus, ut ad torturam procederent: Quibus itaque, divino forte intuitu, venit in mentem mittere fossores in vineam,

neam, quæsitum, an pupillus ibi fortasse esset sepultus. Postquam illi puerum invenissent, iterum interrogatus est patruus, quisnam crimen hoc perpetrasset? Se nescire respondit. Iudices autem enormitatem delicti ejusque indicia, præsertim loci, ubi cadaver erat inventum, considerantes decreverunt torturam. Patricida in summo torturæ periculo se videns constitutum, & extortum iri confessionem suam metuens, arrepto gladiunculo è vagina, sibi ipsi amputavit linguam. Quo facto iudices erant solliciti & consultabant, quo remedio erui posset confessio ad condemnandum sufficiens. Autor fuit Tancredus, ut curia sumeret informationem, an reus sciret scribere: Et si ita reperiret, eum torqueret, donec propria scriberet manu, se delictum illud commisisse: Tunc vigore talis confessionis per scripturam factæ illum posse condemnari. Quemadmodum enim vivæ vocis confessio obligat, ita etiam ex propria scriptura quis astringitur, cui contravenire non potest. *arg. l. discretis. C. qui testam. fac. poss.* Quod Tancredi consilium in casu emergenti Iudices possunt imitari. Similia abscissionis linguæ exempla eorum, qui ob torturæ dolorem ea se dicturos timere, quæ sua sponte nunquam essent fassuri, legere sunt apud Zvinger. *in theatr. vol. 8. lib. 5. In verbo, Tormenta, pag. 2162. 2163.* Sed, quid si ejusmodi casus contingeret, & reus incarceratus scribere nesciret? Respondet Carerius *in pract. crim. de indic. §. tertium indicium. in fin. n. 33.* eum haberi pro confesso delictum, pro quo erat incarceratus.

Similes & alios modos à muto testimonium habendi, & quomodo mutus juret & deponat, vide apud Rutgers. Ruland. *d. Commiss. lib. 2. cap. 15. & 16. de exam. test.* Vran. *in lectur. de testib. ad rubr. fol. 83. num. 20.*

OBSERVATIO XLIII.

Quando propter unum idemque delictum, quidam in Carcere detinentur, quidam aufugerunt, vel contumaciter absunt, ut testium subornatio evitetur.

Nn

Ne

NE in hac rubrica dicto casu absentes iudiciis contra se existantibus instruantur, testes subornentur, iisque subornatis, postea forte compareant, & iudicem fallant, cautela legere est apud Jul. Clar. in pract. crim. §. fin. qu. 49. n. 7. Antequam nimirum, quam processus publicantur, & indicia capitis communicantur, debent condemnari absentes contumaces: His autem condemnatis, processus quoad praesentes publicari, & indiciorum copia ad deducendam innocentiam communicari, ita tamen, ut contumacium nomina, & omnia, quae hos concernunt, quatenus commode & citra actam defensionis praesentium fieri potest, ut nec in minimo tollatur iis defendendi facultas, deleantur vel omittantur.

OBSERVATIO XLIV.

Quomodo iudex sine novis iudiciis torturam possit repetere, ne ex capite nullitatis impugnetur: Quae non usque quaque approbatur.

- 1 **A**D delictum confitendum non debet repeti tortura, nisi supervenerint nova indicia diversi scilicet generis, & primis fortiora, vide observ. 2. n. 10. hoc tit. Propterea recte reprehenditur fatuitas & ignorantia alicujus iudicis, qui torserat reum super indicio famae, deinde supervenientibus aliis testibus de fama deponentibus, denuo eum torqueri jusserat. Non enim supervenerat indicium novum, sed prioris per primam torturam purgati solum nova probatio. Pract. Papiens. in forma inquisitionis, in verb. hac est quedam inquisitio. num. 22. Jul. Clar. in pract. crim. §. fin. quest. 64. n. 46. ult.
- 2 Ut autem iudex sine novis iudiciis torturam possit repetere, Cautelam exhibet Jul. Clar. dict. loc. Quem refert & sequitur Cardin. Tusch. tom. 8. concl. 331. n. 4. Ut nimirum leviter torqueat, & deponat reum cum expressa repetitionis reservatione, eaque ad acta annotata: Si tunc confitetur, ulteriori quaestione non est opus, sin minus,
- 3

minus, secunda vice sufficienter potest torqueri. Quam quidem cautelam ego improbare non possum, si modo reus non est homo debilis vel mollis (tali namque tortura levis est magna, etiam gravissima, quod vide *observ. 1. num. 19. hoc tit.*) & initio elevationis, vel in tortura levi promittit, se dicturum veritatem, vel spes apparet, cum post depositionem à tortura levi confessurum. Hic namque solus finis est hujus Cautelæ, nec alius esse potest. Ideoque præter hunc casum judici autor non fuerim, ut hac cautela utatur, & quæstionem, postquam semel inflicta est, nisi novis indiciis, diversi generis accedentibus, repetat, Si secus fecerit, non propter alium finem id ipsum sibi præsumere, quam ut id per obliquum, atque in fraudem legis & processus consueti sibi usurpet, quod per directum non licet, quilibet facile intelligit, & si iudex reo male cupit, prætextu levis torturæ, eam ita posse exacerbare, ut merito dicatur acris & sufficiens. Imo Judices quidam strictas, & multum atroces ligaturas, etiam cum taxillis adhibere, existat apud Jul. Clar. *dict. quæst. num. 31.* Et ibi exemplum de medico, qui plus passus est in sola ligatura, eo modo facta, quam alii in ipsa tortura. Si hoc in sola ligatura: Quid fecerint ejusmodi sanguinis sitibundi latrunculatores in tortura ipsa, etiam si eam pravo affectu (qui vel exinde apparet, quod pro lubitu & sine iusta ratione binis vicibus torserint) levem dixerint, vel scripserint? Quapropter sit cautus rei Advocatus, ut ex ejusmodi quæstione iterata extortam confessionem ex capite nullitatis impugnet, secundum tradita *observat. 2. num. 10. hoc tit.* Iudex vero hac usus Cautela ut nullitatis querelam, & omnem suspicionem de se devolvat attentis iis, quæ dicta sunt, adhibeat etiam consilium & iudicium medicorum, qui afferant torquendum esse, vel robustum, vel debilem. Cardinal. Tusch, *tom. 8. conclus. 325. num. 2.*

OBSERVATIO XLV.

Ad eliciendam confessionem, quam quis alioquin difficulter, aut plane non potest à reo consequi.

TRaditur Cautela à quibusdam, ad eliciendam rei confessionem, alioquin difficulter, aut plane non consequendam: ut nimirum ponantur testes cum Notario post parietem vel cortinam, de negotio admoniti & partium voces notas habentes & ibi postea quærat ex reo, annon hoc vel illud sit verum, annon res ita sese habeat. Tunc facile fatebitur, neminem nisi interrogantem confessionem audire suspicans. Verum enimvero, quamvis in civilibus hac cautela cum effectu liceat uti, attamen in criminalibus testes hoc modo adhibiti nihil probant. Felin. in cap. *prætereā de testib.* Hieron. Gigas de crim. *lesa Majestas. sub rubr. quomodo & per quos crim. lesa Maj. probetur. quest. 20. num. 5. 6.* Farinac. de opposit. contr. dict. test. lib. 3. tit. 7. qu. 69. num. 183. Idque omnium minime, quando reus est tortus, & sic indicia sunt purgata, unde merito post Barbat. Hieron. Gig. dict. loc. reprehendit aliquem Judicem contravenientem, qui accusatum quendam duriter torserat, & cum ille delictum constanter in tortura negasset, modo jam dicto, simulans se solum cum accusato esse, blando sermone confessionem elicit, eumque ultimo affecit supplicio, addens ibidem: Præmium illius potestatis debuisset esse laqueus. Unde similiter reprobat, quam refert & comprobatur Martin. Delr. lib. 5. *disquisit. Magic. sect. 10. lit. K. K.* & inquisitores Germaniæ feliciter practicasse quidam jactitant, cautela sequens, ut nimirum Judex, delicti complices, si quos habet, qui contra reum deposuerunt, ad eum intromittat ad conferendum de facinoribus suis, mutuo edendum & bibendum, & in loco vicino post parietem vel cortinam ponat testes auscultantes cum Notario: Vel si defunt complices, ut ad hoc utatur personis reo non ingratiss, & quasi amicis favorem vel commiserationem simulantibus, qui prope vesperam intrent carcerem,

rem, colloctiones dedita opera in multam protrahant noctem, quasi præter opinionem id factum esse, ad recedendum reliquum temporis exigant, & semper cum incarcerato loquantur: Atque Iudex similiter in loco vicino Notarium & testes verba & ita confessionem propriam, excipientes positos habeat. Exemplum ejusmodi cautelæ existat apud Barclaium in *Argenide lib. 2.* paulo post medium in novissima edit. pag. 194. & seq.

Nec detrectans Eurymedes Regis Imperium, ad custodiam pervenit, in qua servabatur Eristhenes: & jam à limine (ut Cleobulus recte monstraverat) simulatis luctibus ardens, Tandem, inquit, de Poliarcho triumphasti, Eristhenes. Perit armillæ contactu, quem lethali-
bus succis imbueras. Num tu vero, quod Oloodemus facit, ultro in gloriam ducis, quod operam facinori tanto præbueris? Ad hæc Eristhenes tanquam subito fluctu percussus, quid loqueretur, non habuit. Audiebat extinctum Poliarchum, à quo ejus spes nequaquam divertebat. Jam vero conscientia pulsabatur ad crimen objectum, & quid præterea dissimularet, si Oloodemus (ita enim sinxerat Eurymedes) jam confessus veneficium erat. Nec prolixiori consilio aut recomponendo animo tempus dabatur. Ergo, ut in perditis rebus, restare putavit, ne languide cunctaretur; aut frustra negato facinore, videretur censuisse pudendum, quod nollet confiteri. Urgenti itaque Eurymedi, bene est, retulit. De me, quod placebit, fata deliberent. Satis est gaudii, quod post Poliarchum Siciliae hostem vixi. Tum solerter Eurymedes, tanquam de re nota agens sese penetrabat in eorum consilia. Ad extremum, Lycogenis perfidiam objecit, qui literis ad Poliarchum, in flagitii infamiam substituebat innoxium Regem & Eristhenem fallaciam levi risu consentiente. Eurymedes ad Regem ab eo digreditur, nec sine horrore, quid ille sit factus, ostendit: Restare, ut Oloodemus pari indicio se damnet. Tam feliciter pervestigato facinore exultans Meleander, laudatum Eurymedem ad Oloodemum mittit. Sed ille præsentiori ingenio, averfatus veneficii nomen, tanquam de inaudito facinore, cum interrogaretur, ipse plura quærebat: Cumque Eristhenes jam flagitium confessus diceretur, ratus hanc esse fallaciam, nec se credere respondit turpissimum crimen in Eristhenem cadere, nec si maxime caderet, se non conscium esse. Ad extremum, expugnavit

pertinaciam Eurymedes prudenti consilio: Oloodemum in arcano loco sistit, unde Eristhenes posset audiri: quorum ipse anteauctos sermones repetere coepit. Et Eristhenes tanquam in pignus constantiae, nec suum abnuebat, nec sociorum crimen, donec adeo Oloodemi patientiam vicit, ut repente exclamaret; ô te, vel simplicem, Eristhenes, vel tuorem proditorem, stragulis deinde rejectis, communem suorum perniciem appellavit, & solum exitu dignum, quem pluribus comparavisset. Sero intellexit Eristhenes, se ab Eurymede esse delusum: neque Oloodemum communis flagitii indicium fecisse. Verbis ergo, quae tempus dolorque ferebant, errorem excusare parabat Oloodemo. Sed, ut satis explorata res, adhibitisque idonei testes, in diversum abstracti conduntur in carcerem, & postridie ab publicum iudicium trahuntur. Quam tamen Cautelam, ut & priorem, non improbaverim, si modo adhibeatur ad hunc solummodo finem, ut nimirum hac praxi postmodum reo detecta, eoque monito testes, & ipsum Iudicem verba ejus priora audivisse, confessionem spontaneam eliciat facilius & secundum ejus circumstantias ulteriorem & diligentioram inquisitionem instituat. Ita enim, & non aliter citra injuriam praedicari posse autumo. Hanc quoque cautelam suppeditat jam dictum exemplum ex Barlaeo citatum, ut nimirum iudex, si delicti complices habet, separatis carceribus detineat, unumque ex illis, quem facilius inductum iri existimat, simulando dicere tentet, reliquos delictum fassos, cur ipse cum majori sua turpitudine indicare cesser? Si tunc confitetur, cum altero vel reliquis perinde agendum, qui repertis circumstantiis iisque auditis, forte etiam confitebuntur. Sed dixerit quispiam, hoc sine mendacio, quod à Iudice debet esse alienum, fieri non potest. Non eo inficias, illis, qui tres mendacii species distinctas, & sic officiosum non agnoscunt, hanc cautelam fortasse minime placituram.

OBSERVATIO XLVI.

Pro defendendo minore, qui in iudicio est confessus delictum.

Quomodo caute contra minorem 25. annis sit procedendum, & quæ iudex ad evitandas nullitates observare debeat, vide omnino *observ. 35. tit. 2. de inquisit. & accusat.* Hic addo, si in causa criminali confiteatur minor delictum in iudicio de quo aliter non erat probatum, debet restitui in integrum adversus talem confessionem, absque alia erroris probatione: Quia ex hoc solo apparet, eum esse læsum. Angel. in *l. certum in §. in pupillo ff. de Conf. Hippol. de Marfil. in l. de minore. in prin. 33. de quest. Matthæus Matthesian. Singulari. 58. num. 5. ubi plures alios citat. Mynsing. tent. 3. observ. 81. num. 6. Cardinal. Tusch. verb. restitutio in integr. Concl. 283.*

OBSERVATIO XLVII.

Pro Iudice circa inspectionem cadaveris ejusque vulnorum, & pro Advocato rei, quando eam iudex intermisit: Quæ cadaveris inspectio est etiam necessaria in casu homicidii, facti per venenum.

Veluti negligentia & ignorantia jurium criminalium parit errores plurimos, quippe quod ea mater sit cunctorum errorum, *c. ignorantia dist. 38.* Ita etiam sæpe vidi, Iudicem turpissime neglexisse inspectionem cadaveris, & vulnorum occisi, quam tamen accurate instituere jubet Constitutio Carolina *Crimin. art. 149.* Et exinde processum insigni nullitatis vitio affectisse. Quæ autem circa ejusmodi inspectionem sint observanda, vide *supr. obs. 7. tit. 2.*

- 3 *tit. 2. de inquisit. & accusat.* Sed quid si cadaver sit sepultum, ut ad talem inspectionem perveniri, consequenter probationes, vel indicia ad poenam meritam infligendam haberi non possint? necesse est, ut effodiatur. Conrad. *in pract. tit. d. inquisit. num. 24. fol. 253.* Damhoud. *in pract. crim. cap. 75. n. 1.* Jul. Clar. *in pract. Crim. §. fin. quest. 55. n. 11.* Benedict. Carpzov. *in tract. crim. part. 1. quest. 26. num. 23.* Berlich. *part. 1. Concl. 42. n. 31.* Reipublicæ enim interest, ut delicta puniantur, ad accuratam autem (*id quod dict. observ. 7. annexendum censet*)
- 4 inspectionem à iudice prudenti secundum constitutionem Carolinam *artic. 149.* faciendam, requiritur 1. sectio vulneris, ut nempe Chirurgi cicatricem seu locum cadaveris, in quo vulnus est inflictum, dissecent, 2. consideratio vulneris exactissima ejusque qualitatum aliorumque symptomatum examinatio. 3. Assertio certa de vulneris lethali- tate vel non lethali- tate, si hæc vel illa certo cognosci possit, vel ratio- nabili dubietate utriusque. 4. Assertionis rationes, quas Medici &
- 5 Chirurghi simul indicare & depromere tenentur. Quibus requisitis omissis, si- ve maxime Chirurghi vel Medici de vulneris mortalitate de- ponant, eamque doceant ac demonstrent, nequaquam tamen relatio- ni huic Iudex credere debet, prædicta enim requisita *juxta Constit. Caro- lin. Crimin. artic. 149.* ad ipsam formam inspectionis requiruntur, deficientibus autem requisitis formalibus alicujus rei, res ipsa deficit, quia forma dat esse rei: & quicquid ad solennitatem alicujus rei exi- gitur, id ab actu dividi aut separari nequit, *l. cum antiquitas. 28. C. de testam. l. 8. §. 17. ff. de transact.* Jason. *in l. 1. n. 25. ff. de liber. & possib.* Nicol. Boet. *decis. 1. n. 44.* Benedict. Carpzov. *in tract. Crim. part. 1. quest. 26. n. 43. 50. & 51. Ubi. n. 25.* addit hujus rei rationem, nam alio- quin facillime fraus aut falsitas committi posset, & vel in odium vel fa- vorem referri. Istam effusionem autem sat cito, ante nimirum, quam cadaver ejusque vulnera putredine cæperunt infici, esse faciendam,
- 7 monere non est necesse, quivis enim facile intelligit. Unde imperitia vel negligentia judicis, qui dictam accuratam inspectionem intermi- sit, rei Advocato suppeditat cautelam, ut ex hoc capite processum vi- tio nullitatis affectum impugnet, ad effectum ne vel saltem ordinaria poena plectatur Eliektulus. Benedict. Carpzov. *in tract. crim. part. 1. quest. 26. ab init. & n. 32.*
- 8 Sed, quid si accidat casus, quod vulnera-

tus è vestigio sive statim accepto vulnere ad terram decadat, & moriatur, inspectio sepulti cadaveris & vulneris autem à iudice est omiſſa? Quaritur, an ordinaria homicidii poena habeat locum? Quod affirmare non dubitaverim. Nam ratio Constitutionis Criminalis *art. 149.* occisi vulneris inspectionem requirens, hic cessat, quæ posita est in articulo præcedenti *147.* si nimirum quis vulneratus non è vestigio, sed post aliquot dierum interstitium moriatur atque inde dubitetur, utrum ex vulnere, an vero ex negligentia, vel sua, vel Medici decesserit: Hoc in casu autem illico vulnere inflicto, est mortuus; Ratio autem cujuscunque dispositionis restringit dispositionem, sive dictum ad limites ipsius rationis, Everh. *in top. in loc. à ratione legi stricta. Vid. infr. tit. 5. observ. 1. num. 11.* Hic addo (*id quod ad observ. hoc t. referri potest.*) quod nimirum ante sepulturam in casu homicidii per venenum commissi, considerata qualitate ejus, perinde sit necesse, ut Medici & Chirurghi cadaver venenatum inspiciant, scindant & aperiant, & in signa & indicia diligentissime inquirent, aut post sepulturam depositionem testium super signis veneni bene ponderent, atque examinent, postmodum jurato judicium & sententiam suam aperiant, & judicem super hac re informant, Foller. *in pract. crim. in verb. item quod sororem venenavit. num. 14.* Farinac. *part. 1. pract. crim. in quæst. 2. n. 33. 34.* Carpzov. *in tract. crim. part. 1. qu. 21. num. 7.* Ex duobus autem his, illud longe tutius est, & quando casus venenationis accidit, & Medici & Chirurghi haberi possunt, ipsi propriis oculis cadaver ut inspiciant, necesse est. Addit Farinac. *dict. loc.* non esse probatum corpus delicti in crimine veneficii ex attestatone Medicorum asserentium, simpliciter quem esse mortuum ex veneno, nisi addiderint ex veneno dato, non ingenito. Contingere enim potest, ut quis veneno in corpore generato ex humorum malitia, vel ex aeris corruptione moriatur, non autem ex propinato: Et signa sunt eadem, sive veneni dati, sive veneni nati, sive ingeniti. Jul. Clar. *in pract. crim. §. fin. qu. 4. vers. 5.* Boſſ. *in tit. de delict. vers. capiat informationem. num. 24.* Gothfrid. à Bavo *in Theorica criminali practica in §. venenum. n. 10. vide supr. obs. 3. hoc tit.* An autem venenum sit datum, & non ingenitum, colligere est ex aliquo extrinsecus apparente indicio, si nimirum post sumptionem cibi, immediate quis incidisset in maximam status mu-

tationem: tunc enim judicare possunt medici an venenum sit introductum, an per se ortum: quia hoc non tam repente operatur, sicut illud, Bened. Carpzov. *diſt. qu. 21. part. 1. n. 7. in tract. Crimin.* Boff. *in pract. crim. tit. de delict. n. 6.* Foller. *diſt. loc. n. 4. 13. & 16.* Quod si hujusmodi actus extrinseci non interveniant, Medici aliquid firmare non poterunt, citati *Dd. diſt. locis.*

OBSERVATIO XLVIII.

Pro Principe, ejusque Consiliariis; aliisve Judicibus superioribus, ne immanitate, vel ignorantia, vel technis judicum inferiorum, reos torquentium, decipiantur, innocentesque impune in tortura vel carcere diutino occidantur.

- 1 **T**orturam debere infligi in publico coram Assessoribus seu auditoribus, Actorum Notariis & Advocatis, bene & non sine magno rationis pondere scribit Carerius *in pract. crimin. de tortur. §. habitis indicium. n. 14. pag. 177.* Si enim in secreto,
- 2 uno vel altero tantum præsente, in loco ab hominum oculis & auribus prorsus remoto, reus torquetur, vel summæ inscitiae & crudelitatis, vel technis, fraudibus diabolicis, & horrendæ injustitiæ, ad quam quodlibet Christianum pectus si videret, ingemisceret, exponitur. Præsertim si isti tortores ad funestum illud exercitium induruerunt: Aperitur enim tunc sub pulchro justitiæ velamento exercendæ suæ immanitatis & sevitiae, nedum sæpe vindictæ privatæ, amplissima fenestra, ut vel innocentissimus, quicquid velint, fateatur. Ad sævitiam
- 3 enim vel quodvis aliud malum homines tunc proniores sunt, cum aliorum præsentia vel conscientia non arguuntur, ut tuto liceat sævire citra alterius invidiam vel indignationem. Sævitiæ fovet & tegit loci oportunitas Grævius *de tortur. lib. 2. cap. 3. pag. 279. qui hoc*
- 4 *de re, ut & cap. 4. omnino videndus.* Quam si populus in publico, vel aliquot saltem hominēs, qui omnem humanitatem non exuerunt,

vel

vel Principis boni fideique Consilarii ipsi (qui autem, sed non nisi cum magno Reipublicæ damno, divina ultione Rol. à Valle vol. 3. conf. 12. n. 34. & larga innocentis sanguinis profusione, hanc curam vel inspectionem, infra suum fastigium ducunt) conspicerent, extra omnem dubitationis aleam cum summo horrore, ac maxima cordis sui detestatione, eam intuerentur, ad monstrum illud horrendæ stupiditatis, crudelitatis, iniquitatis, & inscitæ, lachrymas non tenerent, non tacerent, sed omnibus nervis eo tenderent, ut huic insigni, & propter contemptum & ignorantiam rerum criminalium inveterato malo nunc tandem mederentur, quam ocyslime. Cogitet Christianum peccator: Si homo (ita enim optime describit hodiernum torturæ processum Grævius in dict. tract. de tortur. lib. 2. cap. 1. pag. 264. 265. 266.) ex squalido & diutino Carcere tabidus, vestibus spoliatus, tremens pallesque ad severum iudicis conspectum, consternatione & metu jam pene exanimis, manibus, pedibusque victus, ad equulei locum raptatur, ubi undiquaque horribilis tormentorum apparatus, suspensi funiculi, deposita pensilia pondera, candentes laminæ, forcipes, ungulæ, parata, catastræ, acres scopæ, iudicum terribiles minæ, truculenta verborum fulmina, acerbi risus carnificum, etiam lætabundorum & gestientium quasi ad has operas, torvi in miseros vultus, & duræ ac crudeles manus, ante ipsa cruciatuum initia, miseros pene enecant. Unde etiam non immerito, ut alibi satis inculcatur, terrore & tortura ipsa non legitime adhibita ad annullandam confessionem æquiparantur. Et consideretur jam post hæc præludia, tantis hominem discutiari doloribus, ut majores fingi non possint, nullum tormenti genus omitti, omnia membra laniari, partes omnes convelli, nuda ossa feriri, vulnera cædi, scissum corpus flagellis, exustum convulsumque tormentis, continua siti, continuisque vigiliis torqueri & omnes animi sensus ita perturbari, ut homo mentis compos vix & ne vix quidem manere possit; Variari interdum tormenta & quicquid antiqua adinvenit, aut nova adjecit crudelitas, totum illud in unum sæpe hominem produci, remitti aliquando torturam imperante iudice, ut sæpius reus torqueri possit, Iudices ad gemitus, lamentationes, & tristissimas vultus convulsiones, quæ in miseris istis crebræ sunt, ridere & contemnere, quicquid lachrymarum, quicquid precum ad mitigandam asperitatem,

miseri profuderint; exhortantes subinde ipsos Carnifices, ut nihil prætermittant, quod dolorum vim excitet, augeat, exasperet; imò commonstrantes quandoque qua parte crudelissime rei torqueri possint, magna vocis contentione indicantes, qua parte maxime dolere reus possit, quæ pars secunda, quæ urenda, quæ flagris excorianda sit. Nisi pudor prohiberet, irati illi iudices ipsi vestes reorum conscinderent, velamenta lacerarent, manibus flagella concuterent, renovarent ignes, & crudeles illas Tortorum vices in universum exlerent: Ah major plerumque est illa, quæ quotidie in torturæ exercitio in miseris truentia instituitur, quam ut verbis satis exprimi possit. Unde quilibet Christianus Juris Consultus caute & optime ageret meo quidem iudicio, si considerando torturæ originem, de qua *observ. 1. hoc tit. supr. in princ.* ejus fallaciam, crudelitatem & tot execrables & abominabiles abusus, indeque exsurgentes ingentium malorum occasiones paratissimas, tam non tantum non facile decerneret, aut suaderet, sed etiam, quantum penes ipsum stat, rigidis quæstionum juribus detraheret, & hac sua opera multos liberaret innocentes propter generalem rationem Deciani *in apologia pro Jurisprud. adversus Alciatum cap. 22. n. 135.* Et quod in specie refrenanda & temperanda sit torturæ illatio. Hier. Magon. *decis. Lucens. 80. n. 10.*

Hinc etiam laudem apud Historicos nactus est non exiguum Emanuel Portugalliæ Rex, qui Consiliarios suos laudare solebat, si quando ullam potuerint invenire rationem (procul dubio justam) qua reos ab ultimo supplicio, ita etiam à tortura liberarent, Besold. *lib. 2. polit. cap. 2. sub n. 9. & cum citans* Christ. Phil. Richter *decis. 91. n. 3. part. 2.* Regesserit forte quispiam: Sicut sub pio Principe prohibitum est, nova, inusitata & crudelissima tormentorum genera pro sua libidine excogitare & adhibere, nec non in iudiciis & tortura legali affectato suo arbitrari uti, de quo leg. integra *observatio 1. supr. hoc tit.* ita etiam iudici ejus incumbere pro ratione personæ qualitatis, & pro constitutione corporis, gravius vel lenius torquere reum. *Const. Car. art. 38. & 59. nach Ermessung eines vernünftigen Richters:* pro temperamento moderatæ rationis *l. de minore 10. §. tormenta ff. de quest. supr. dist. 85. l. 1. r. 22. hoc tit.* Unde in interlocutoria torturæ adver-

adverbium moderate usurpari solet Franc. Marc. p. 1. *decis.* 916. Unde etiam Facultates juridicæ ex Academiis super tortura respondentes, plerumque addunt clausulam: *doch Mensch-oder Christlicher Weise, Vide Zanger. d. tort. cap. 4. n. 16. pag. 833. Ernest. Cothm. vol. 3. resp. 29. v. 344.* Sed hæc quidem vera sunt, & iurium dispositioni consentanea. Propterea tamen huic malo non adest remedium, sed res manet eadem, si in occulto & remotis arbitris, Principisque ejusque Consiliariorum oculis averfis tortura infligitur. Quis enim potest esse certus, iudices sive Commissarios torquentes, affectibus suis non indulgere, sed secundum jura, sententiam & modum quæstionis præscriptum, citra eorundem jacturam & reorum injuriam, in inflictione torturæ procedere? Tam crudelia, iniqua, impia & in Christianis terris summe detestanda & abominanda, hac de re ipse in praxi sum expertus, ut ea tacere malim, quam effari, non possum, quin non credam, multos iudices (pro ut res ipsa loquitur) ista verba moderate, pro temperamento moderatæ rationis, *doch Mensch-oder Christlicher Weise*, & similia, potius in suum perversum trahere sensum, & ita accipere, ut sibi data sit potestas, usque ad fractionem vocis, & confessionem reos torquendi. Propterea, quando nacti sunt hominem mollem & debilem, qui vix primam elevationem sustinere potest, eum juxta suum velle mediocriter, mediocritate ex suo cerebro æstimata, robustum vero tam duriter, exquisitis doloribus, & utrumque eo usque torquent, donec uterque confiteatur quicquid velint. Quapropter Princeps ejusque Consilarii aliiq; iudices superiores mentis & corporis oculos, ac si illis dedecori hic quippiam foret, ab inferioribus, funestam torturæ praxin exercentibus ne plane avertant & occludant, prout in Germania hæc est innocentum pestis maxima, non satis deploranda, sed captivos interdum visitent, audiant & Latrunculatorum sæpe pertentent animos, actiones, & eorum in tortura procedendi modum observent quam accuratissime, imo ipsi superiores non raro, & si fieri possit, semper sint præsentēs. Veluti judicia de sanguine hominis sunt & debent esse publica, ita quoque tortura, quæ pars est potissima eorum, omniumque periculosissima, fiat non quidem plane publice & in foro, coram omni plebe, tamen vel saltem quasi in publico, in præsentia Advocatorum, Notariorum, aliorumque virorum honestorum, doctorum & rerum

peritorum, nullusque vir honestus & non suspectus, processum ejusmodi visere cupiens, ab eo arceatur. Sic ingentia Reipub. mala, innocentum crebra oppressio, evitabuntur. Ubi autem secus sit, confessio vel acerbis minis, vel horribili territione, imo equuleo ipso sæpe extorta, & ad banchum Juris (ut dicitur) ratificata, pro spontanea venditur, cujus rei exempla recentia adsunt, vel etiam si sæpe vel maxime scribatur, torturam fuisse adhibitam, attamen non tantum inique torti, falsa confessi, supplicio afficiuntur innocentes quam plurimi, sed etiam imponitur Principi, Consiliariis, aliisve judicibus superioribus, hoc modo non raro: ut nimirum homines sub tormentis & manu Carnificis dilanientur & pereant miserrime, etiam nihil confessi. Postmodum autem pro lubitu & libidine sua, tortoribus istis, ut suam tegant turpitudinem, crudelissima homicidia celent, & coram quovis ex populo scelus nefandum obnubilent, in promptu est ampla mendaciorum materia: Hic Catharro est suffocatus, hic sibimetipsi manus intulit, hic veneno sublatus est, huic Diabolus fregit jugulum, & similia *vid. obs. 12. tit. 3. n. 1.* Nunquam autem Carceris diuturni squalorem, vel intemperatum exasperatæ torturæ modam mortis causam esse dicunt. Hæc ita, prohi dolor, sine ulla alia indagatione & inspectione cadaverum, hisce judicum umbris, sua scelera impune ferentium, creduntur, imo insuper ipsa cadavera ad eorum relationem vel sub patibulo fodiuntur, vel ita cum iis agitur, ac cum plene convictis omnium sceleratissimis. Non attento, quod officialis, qui semel injuste egit, præsumatur factum suum velle tueri, quacunque via poterit, *Innocent. inc. 2. de arbitr. & c. diversis. d. cleric. conjug. Menoch. d. pras. lib. 2. pras. 85. n. 19. Alciat. d. pras. reg. 3. pras. 15.* Hujus rei exempla lectu horrenda, vide *apud Wier, de prasig. Dem. & incant. & apud Grevium de tort. lib. 2. cap. 5. pag. 359. 360. 361. 362. 363. 387.*

II Cautela itaque porro est, si aliquis captivorum moriatur, ut judices superiores adhibitis Medicis & Chirurgis, Cadaver inspiciant, ubi necessitas expostulat secari & semper quam accuratissime considerari curent, pro ut in alio genere homicidii requiritur, *de quo obs. 48. hoc tit. videri potest.* Disparitatem enim rationis hac crudeli & horrenda judicum tempestate & immanitate cernere nequeo. Cum præterea

terea in genere, si vere non constet, aliquem sibi manus intulisse, sed solus alicubi mortuus reperiatur, aut de crimine adhuc non liqueat, non sit præsumendum, eum sibi vim attulisse, sed potius à Custodibus esse necatum, ut ipsi sese purgare teneantur, & filco criminis probatio incumbat, ita ut heredibus nihilominus defensio innocentiae defuncti semper pateat, *arg. l. 1. §. si sibi manus. 11. d. SCe. Syllan. gl. in l. cum heres. §. species. d. legat. 2. Par. de Put. d. Syndic. in §. an potestas, quæ aliquem. & c. n. 5. Menoch. d. praf. lib. 5. praf. 13. n. 6. & d. arbit. jud. lib. 2. cas. 284. n. 36. Covarr. lib. 2. cap. 1. in fin. Pet. Heig. lib. 2. qu. 36. num. 34. 35.*

In initio hujus observationis dixi cum magna rationis prægnantia Carerium statuere *dist. loc.* (quanquam hanc suam sententiam ad suum forum accommodare videatur) torturam in publico fieri debere, excipit autem crimina enormia veluti læsæ Majestatis. Quam exceptionem probare, non possum, ex hac ratione: Nam, quo majus est crimen, quod imputatur, hoc majus imminet reo periculum, exinde hoc major est eum defendendi necessitas, hoc cautius, hoc omnibus suspicionibus & sinistris cogitationibus à se longius rejectis Magistratus & judices in toto processu, maxime autem in puncto torturæ, omnium periculossimo & fallacissimo, procedere tenentur. Cujus rei gratia vide omnino *observ. 10. tit. 1. de jud. Advoc. & procur. & obs. 16. hoc tit. 4.* Quibus accedit etiam hæc ratio, quod Magistratus & judices in criminibus enormibus indagandis, quanquam sæpe exigua existent contra reum indicia, nec satis probata, nimio & impotenti justitiæ Zelo flagrant, scelerumque nimis severi vindices esse volunt, in tribunali non cernunt ea, aut libenter tolerant, quæ revera veræ justitiæ, sinceræque æquitatis splendorem obfuscant, & summæ injustitiæ aperitissimam viam pandunt. *Græv. in tract. de tortur. cap. 1. lib. 1. pag. 9.* Nimius fervor convertitur in furorem, *Paris d. Put. in tr. d. Syndic. in verb. tortura. §. an stetur dicto torti. n. 12. pag. mibi 984.* Ne dicam, quod in specie in Crimine læsæ Majestatis eadem videatur persona pars læsa & judex, & in nullo alio Crimine calumniæ magis pro veritate obtrudi possint, quam in hoc, cui periculo locupletiores, & virtute vel dignitate præfulgentes magis sunt obnoxii, quam ulli alii.

Titulus Quintus

DE

POENARUM EXECUTIONE ET GRATIA DELICTI.

OBSERVATIO I.

De appellationibus in Criminalibus, nec non nullitatis querela, & an per hanc suspendatur executio.

I

2

3

Iure Civili communi appellationem etiam in Criminalibus esse permissam, & ea pendente executionem suspendendam per textus expressos constat, id quod adeo obtinet, ut quivis etiam extraneus absque mandato, damnati nomine appellans, ex humanitatis ratione audiat, quantumvis condemnatus perire festinans, provocanti resistat, nec non appellationem admitti non velit. *l. non tantum. 6. ff. de appell. Joh. Lud. Bender. in tract. revif. concl. 33. Christoph. Schwanm. in differ. jur. civ. & Cameral. diff. 18. 2.* Nemo enim defensionis suae in criminalibus potest renunciare, & nemo est membrorum suorum dominus, ut nec audiendus sit perire volens, quod legibus, rationibus & Dd. autoritatibus firmatur *tit. 1. obs. 4. n. 5. & seqq.* Olim in Camera Imperiali etiam ad tempus appellationes recepras, atque processus decretos fuisse, ex Recessu Imperii de anno 1530. videre est, *S. item ibi.* Als ietzt etzliche Zeit von peinlichen Sachen vielfältig an unser Kayserlich Cammer-Gericht appellirt, auch dieselben appella-

pellation angenommen, dar auff proceß erkandt, und Rechtlich gehandelt worden. Verum postea, ut & nunc, appellationes ad Cameram in causis Criminalibus, poenam Corporis afflictivam inferentibus, ex inveterata, per totam Germaniam recepta Consuetudine, à Statibus approbata non permittuntur, nec recipiuntur *disso Imper. Rec. §. Item, als jetz. vers. Und solches dem alten hergebrachten Gebrauch im heiligen Römischen Reich zuwider &c. Ordinac. Camer. part. 2. tit. 28. §. 5.* Quod, quas habet limitationes, vide apud Schvvanm. *Obs. Cameral. 175. num. 35. pag. 275. & in different. jur. Civ. & Camer. different. 18.* ubi plures citat, vid. Corhmann. *vol. 1. resp. 7. num. 131. & seqq.* Quæ Germaniæ, & ab omnibus Romani Imperii Statibus approbata Consuetudo bona & salutaris est, propter Causarum multitudinem & processus prolixitatem summi istius tribunalis, ubi in inferioribus judiciis tales reperiuntur iudices, quales in observatione prima titulo primo requiruntur, & in causis criminalibus rectè & legitime proceditur; Ubi secus est, veluti in pluribus judiciis Criminalibus errores errantur plurimi & maximi, & apertis faucibus inhiatur humano sanguini, imò in locis quibusdam planè horrendus & lachrymis irrigandus est justitiæ status, longe satius & salutaris foret, si in Camera Imperiali beneficio appellationis, tanquam ne cessario innocentiae præsidio & contra injustæ sententiæ venenum thyriacæ (prout ita vocat appellationem Curt. *cons. 16. n. 8. Purp. l. 1. n. 87. C. de pact. Bald. in l. unic. in fin. ubi Cæf. Contard. in ult. ratione decidendi C. si de moment. poss. appell. Moll. in semestr. lib. 4. cap. 33. n. 5.*) esset locus. Verum quidem est, quod appellationum abusus sit maximus, per eam lis protrahatur & ita antidotum vertatur sæpe in venenum, ut ea in Camera pendente, interdum mors accusati intervenire, & poenam simul & accusationem abolere possit, Reipub. tamen interfit, ut delicta ocyus puniantur, Valent. Wint. *in Partib. litig. lib. 1. cap. 14. n. 24. pag. 293.* Verum enim verò hisce adductis rationibus, rationes in contrarium, nimirum innocentiae, favoris & præsidii, nunquam tollendæ defensionis, jure naturæ competentis, periculi sanguinis innocentum, & exinde contaminationis Reipub. & in tam irritæ & devolutæ ardentis iræ diviniæ, longe sunt majoris momenti. Et melius est in dubio accusatum facinus ad tempus relinquere impunitum, quam inno-

innocentem damnare *l. absentem ff. de pen.* meliusque vitam & sanguinem hominis intactum conservare, quam post vulneratam, imò mortuam causam remedium frustra suppeditare *l. fin. C. in quib. caus. in in-
tegr. restit. uel ess. non est. in terminis* Cothm. vol. 1. resp. 7. num. 176. 177.

Interea loci, in Imperii Constitutionibus, & Ordinatione Camerae acquiescendum: Hoc tamen hic non prætereundum, quòd antè dictæ Imperii Constitutiones & Ordinatio Camerae tantùm intelligendæ sint & loquantur de appellationibus, in causis criminalibus ad Cameraam Imperialem, non ad aliud, sive inferius iudicium interpositis. Proinde ad alia inferiora iudicia (quod tamen sæpe à quibusdam textuum generalitate & autoritate, alioqui magnorum virorum Mynsingeri cent. 4. obs. 41. & Gailii lib. 1. obs. 1. n. 27. & lib. 1. de pac. publ. cap. 20. in fin. motis & fretis, tentatum vidi, sed frustra) nulla firma ratione extendi posse manifestum est. De quo latius Dan. Moller. in semestr. lib. 4. cap. 33. n. 3. & seqq. Christoph. Schvvanm. obs. Camer. 175. n. 34. in fin. Nic. Reufner, decis. 23. n. 21. lib. 2. Ern. Cothm. vol. 1. ref. 14. n. 3. & seqq. Matth. Berlich. lib. 1. Concl. 35. n. 31. & seqq. Andr. Rauchb. part. 2. quest. 8. n. 45. Petr. Frid. Mindan. de process. extr. lib. 1. cap. 9. Ludolph. Schrader. inter cons. varia German. part. 1. cons. 40. n. 81. & vol. 2. consil. 26. incipit, Nobili

Domine, n. 45. Contrarium statuentibus resistit, primò ipsorum falsum præsuppositum, quod est, appellationes in causis Capitalibus, totius Germaniæ consuetudine in Camera non tantùm, sed etiam in omnibus aliis iudiciis esse prohibitas. Namque primò hæc consuetudo non est probata, imò contraria notorie observatur in ditionibus omnibus Electorum & Ducum Saxoniz, quæ pars sunt Germaniæ non exigua. Vid. Dan. Moller. lib. 4. in semestr. d. cap. 33. Nec non in pluribus aliis locis & Ducatibus, ipsa notorietate testante. Præsuppositum autem, ubi non datur, nec verificatur, ibi nec dispositum obtinet Pruckm. vol. 1. cons. 50. n. 320. & cons. 47. n. 50. Matth. Wefenb. part. 1. cons. 25. n. 11. Petr. Wefenb. cons. 24. n. 7. & cons. 49. num. 19. Theodor. Reink. d. reg. sec. & Eccles. l. 2. class. 2. cap. 11. n. 46. pag. 424. Mont. à Cheva. decis. Arrag. civil. 32. num. 31. Surd. cons. 45. n. 20. vol. 1. per gl. in l. mancipia C. de serv. fugit. Menoch. recup. rem. 9. num. 61. Nec quod corruptela belli diuturnitate legibus silentibus alicubi fortasse irrepfit, pro consuetudine allegari potest.

Nec ullo modo disponitur, imo ne verbus quidem in allegatis Imperii Constitutionibus & Ordinatione Camerae sit mentio, quod appellationes de consuetudine in omnibus & universis Germaniae judiciis non recipiantur, sed quod in Camera Imperiali contra veterem Imperii Romani consuetudinem non debeant recipi: Secundo refert se Ordinatio Camerae ad praecedentes & antiquiores Imperii Recessus, prout videre est ex rubrica proemii ejusdem: *Der Römischen Kayserlichen Majestät und gemeiner Stände &c.* Jam autem haec sunt ipsissima Recessus veteris & antecedentis de Anno 1530. §. *Item, als jetz formu- lia verba: Item, als jetz erzliche Zeit hero von peinlichen Sachen vielfältig an unser Kayserlicher Cammer-Gericht appelliret, auch dieselbe appellation angenommen, darauß process erkant, und rechtlich gebandelt worden, und solches dem Alten bergebrachten Gebrauch im H. Reich zu wieder: So setzen und ordnen wir, daß hinfürter in peinlichen Sachen keine Appellation (scilicet in Camera) angenommen, sondern damit nach altem bergebrachten Gebrauch gehalten werden soll.* Ubi in specie & verbotenius improbantur appellationes ad Cameram & tanquam contra antiquam Consuetudinem, in ea (quod quivis ex hoc textu facile percipit) impostero recipi prohibentur,

Ideoque quamvis §. *Item, Nachdem Ordinat. Camera part. 2. tit. 28.* videatur disponere generaliter, cum tamen non adeò obscure in specie loquatur de appellationibus ad Cameram prohibitis: Nihilominus talis dispositio & prohibitio ad inferiora & reliqua Germaniae judicia extendi non potest. Nam referens secundum 8
relatum est accipiendum Cothmann. *vol. 3. resp. 15. num. 63.* Et Virtus declarativa referentis, à relato sumitur. Hieron. Magon. *decis. Rot. Lucens. 96. num. 11.* Aret. *conf. 76. diligenter num. 6.* Paris *conf. 72. videtur num. 59. lib. 1.* Insuper juris est, legem novam generaliter non esse intel- 9
ligendam, sed distinguendam & restringendam ad legem antiquam, de eadem materia loquentem, nisi constet de mente, & istam legem novam velle corrigere legem veterem, sive jura antiqua & communia, & quidem speciatim in materiâ, de qua quaritur, licet fortè constet, quod in alio corrigat, Nicol. Everh. *in top. in loc. à rations legis stricta & limitata num. 12. 13. 14. & 15.* ubi leges citat, & ex iisdem exempla

- IO apponit in terminis Cothmann. *vol. 1. resp. 14. n. 9. 13.* Accedit tertiò ipsa rubrica sæpe dicti tituli 28. Ordinationis Camerae part. 2. *Von welchen Richtern, in was Sachen und von welchen Urtheilen, an das Kayserliche Cammer-Gericht appelliret werden soll oder nicht.* Nulla prorsus fit ibi mentio aliorum judiciorum, sed in specie & tantum nominatur Judicium Camerale. Jam autem argumentum à rubro, probabile, frequens & utile est. Nic. Everh. *in top. loc. à rubro: ubi ad hoc leges, Dd. & exempla adducit.* Et ex rubrica optima sumitur interpretatio nigri, sive ipsius textus, qui rubricæ subjicitur, Bart. Bald. & Alex. Dec. *in l. 1. per ill. text. ff. de reb. cred. & in tot. tit. C. de religiof. & sumpt.* Bart. *in l. 1. ff. de confir. tut. glos. in l. 1. circ. fin. C. ne fidejussor. detentur. & in auth. ad hac C. de usur.* Dec. *conf. 396. n. 7.* Imò si textus est dubius vel verba nigri sunt obscura, quod hic tamen non video, rubrica probat, quomodo talis textus sit intelligendus, & verba nigri declarantur per rubrum *Gloss. in l. 1. C. ne liceat tertio provocare.* Tiber. Decian.
- II *vol. 3. resp. 13. n. 26.* Fachin. *lib. 11. controuv. cap. 68. §. tertio quia.* Quatò ipsa ratio tituli 28. quare nimirum appellationum ad Cameram interpositarum receptiones, in causis capitalibus sint prohibitæ, satis repugnat sententiæ contrariæ, quæ absque omni dubio est, in summo isto tribunali Causarum multitudo, processus prolixitas ac inde periculum intervenientis mortis reorum, consequenter non rara delictorum impunitas. Alia justa & commoda ratio dari nequit. Frequentissimum autem est in jure nostro, ut à ratione legis argumenta ducantur. Et ratio cujuscunque dispositionis restringit dispositionem sive dictum ad limites ipsius rationis, Everh. *in top. in loc. à ratione legis stricta, ubi similiter vide exempla.* Et *loc. ab absurdo n. 6. & 7.* Quia ratio est anima legis, cum oratio 7 ff. de bon. damnat. l. scire 17 ff. de legib. Ideoque ea non minus, imò potiùs attenditur, quàm verba, quæ corporis instar sunt. l. emptor. 65. §. fin. d. R. V. Hartm. Pist. 2. *quæst. 39. num. 40.* Tiraquell. *in tr. cessante causa p. 1. num. 138.* Rol. à Valle *conf. 14. num. 24. vol. 3. Schrad. de feud. p. 9. c. 2. n. 9. Wel. 2. conf. 53. n. 41. Rauchbar. 1. qu. 32. n. 5.* Ratione autem legis cessante, cessat quoque ejus dispositio, *lin. omni 13. ubi Bart. ff. de adop. l. quod dictum 32. ff. de pact. l. fin. ff. ad SCr. Syllan. l. si maritus 15. §. præscriptiones 7. ad l. Jul. de adult.* Everh. *in top. l. 85. Tiraq. d. l. n. 11.*

Quinto, statuto vel consuetudine appellatio tolli non potest. 12
venientes 19. extr. d. jurejur. Mynsing. cent. 1. obs. 14. Gail. lib. 1. obs.
135. num. 12. & seqq. Menoch. lib. 2. arb. jud. quest. Cas. 197. Everh. in
top. loc. à pado ad legem. statutum vel consuet. Matth. Berlich. part. 1.
Concl. 35. de appell. num. 31. Et si alicubi locorum talis sit consuetudo 13
vel statutum, appellationes in criminalibus tollens, nequaquam est
extendendum, sed, quantum fieri potest, restringendum. Quia non
Juris civilis tantum, sed etiam naturalis quodammodo sunt correcto-
ria ejusmodi statuta & consuetudines, Dan. Moll. lib. 4. Semestr. cap.
33. num. 1. seqq. Ludolph. Schrad. inter Consilia germ. varior. Conf. 40.
num. 1. & vol. 2. 2. Conf. 26. num. 45. Andr. Rauchb. part. 2. quest. 8. num. 45.
Nicol. Reusner. lib. 2. decis. 23. num. 21. Herm. Vult. d. juriapr. Roman. cap.
33. n. 25. Henr. Nebelkr. decis. 21. incipit. non à sententia, per tot. Matth.
Berlich. part. 1. Concl. 33. de appellat. num. 33. Sexto, nequaquam præ- 14
sumitur, nec est verisimile, Duces, Principes & reliquos Romani Imperii
status, ante dictas Imperii Constitutiones & Ordinationem Camerae
approbando, hoc in passu juri suo superioritatis renunciare voluisse, &
potestatem cognoscendi appellatione interposita, plane à se abdicasse
& quidem in causis tam arduis, famam, fortunam, honorem, sanguinem
& vitam hominum, ut plurimum suorum subditorum concer-
nentibus, & scientiam, circumspeditionem, experientiam, candorem &
prudentiam longe majorem requirentibus, quam omnes causæ civiles,
etiam maximæ. Gravior autem præsumptio operatur plenam Creden- 15
titatem, Menoch. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 40. num. 18. Et quæ ve-
risimilia non sunt, incredibilia sunt, Decian. Vol. 2. resp. 8. num. 12. Quod 16
est verosimilius, sequendum est, cum quod non est verosimile, sit falsi-
tatis imago, l. non est verisimile ff. quod met. Caus. C. quia verisimile de
præsumpt. Bald. in l. 1. Colum. 3. C. de serv. fugit. Dec. Conf. 838. & Conf.
485. num. 20. & alibi sape Tiber. Decian. vol. 1. resp. 44. num. 9. & resp. 67.
vol. 3. num. 17. Pruckm. vol. 1. conf. 50. num. 317. 318. Colthmann. vol. 3.
conf. 30. quod est facultatis juridica Colonienfis num. 184. & vol. resp. 15.
num. 124. Everh. in top. in loc. à Verisimili num. 1. 11. & 12. Et verisi-
mitudo ante omnia est attendenda, & quod verisimile, non quod
possibile, spectandum Tiber. Decian. dist. resp. 67. resp. 1. num. 125. & resp.

83. numer. 32. vol. 3. & resp. 61. numer. 27. vol. 2. Ac argumen-
 17 tum à verisimili est probabile, utile & multum frequens: quod legibus
 & pluribus exemplis demonstrat Everh. in *top. dict. loc. à verisimili*: n.
 18 1. & per tot. In specie hæc verisimilitudo, quod nemo præsumatur con-
 tra commodum suum laborare, in probationibus & conjecturis mul-
 tum habet momenti *l. si duo. in prin. ubi Dd. ff. d. jurejur. l. ob Carmen*.
 19 §. *fin. ff. d. testib. cap. licet causam d. probat.* Tiber. Decian. vol. 3. resp. 76. n.
 27. Et illud habetur pro disposito, quod verisimiliter fuisset disposi-
 tum, si statuens seu disponens de hoc fuisset interrogatus Bald. & Paul.
 d. Castr. & alii ad *l. de pactum. §. fin. ff. d. pact.* Sive aliquid statuatur
 per modum conventionis, sive per modum legis municipalis, sive per
 20 modum rescripti Everh. in *top. in dict. loco à verisimili*. n. 3. Quæ, ut &
 omnis alia verisimilitudo, colligitur ex naturali ratione, quæ omne ju-
 21 dicio dirigat humanum Tiber. Decian. vol. 3. resp. 62. n. 76. & vol. 2. resp.
 2. n. 13. Menoch. lib. 3. conf. 210. n. 40. Septimo tandem, si sæpe dicta pro-
 hibitio appellationis ad Cameram, in causis Capitalibus sive criminali-
 bus poenam corporis afflictivam inferentibus extendi deberet ad reli-
 qua inferiora, Principibus & statibus Imperii subiecta judicia, quis re-
 rum Criminalium & multorum hodiernæ tempestatis judicum vel sal-
 tem mediocriter peritus, dubitabit unquam in convenientias pluri-
 mas, innumera mala & malorum pericula inde nascitura, cum Sacro-
 sanctæ Justitiæ & tam Reipub. quam accusatorum defensionis jactura
 maxima? Absurdum, iniquum, & absque ulla justa ratione est, in
 Principum & Statuum Imperii Superioribus judiciis, in causis civili-
 bus & pecuniariis, interdum valde exiguis, vix tringinta vel quadra-
 ginta florenorum esse sollicitum & appellationes recipere, in causis ve-
 ro sanguinis eas rejicere,

- 22 Ad interpretationem autem cujusque dispositionis validissimum
 est argumentum ab absurdo, ex quo iniquitas & omne malum aptum
 natum est provenire, Everhard. in *top. in loc. ab absurdo numer. 1. & 8.*
 Et procedit argumentum sumptum ex hoc loco, etiam si non allegetur
 autoritas, ut inquit Panorm. in *c. injustam. d. rer. permut.* Nec
 mirum, quia sumitur à discretionem naturali, quæ ita concludit: Non
 est asserendum, dicendum vel faciendum id, aut sumendus ille intel-
 lectus,

lectus, ex quo sequi posset absurditas, inhumanitas, scandalum vel inconveniens. Debet enim qualibet dispositio sic intelligi, ut nulla sequatur inhumanitas vel absurditas, quæ vitanda est. Joh. Andr. *in reg. cui licet. d. reg. jur. lib. 6.* Everh. *in top. in loc. ab absurdo n. 1. & 2. 3. & 4. l. nam absurdum ff. d. ben. libere.* Card. Tusch. *concl. 66. tit. A. vol. 1.* Si quis opponat auctoritatem se invicem secutorum Mynsingeri & Gailii, eos nimirum de supra dicta consuetudine totius Germaniæ & per totum Romanum Imperium non admittendæ appellationis in causis Capitalibus, attestari: Neminem tamen (quamvis cætera eorum auctoritas sit magna) hoc in passu debet movere.

Namque rationes in contrarium hactenus adductæ nihilominus 23 immotæ consistunt, ac præterea Doctori etiam excellenti & celebri asserenti sive attestanti de consuetudine non esse credendum, quippe quod non in libris & doctrinis, neque in discursu intellectus, sed in facto, populi consensu & actibus consistat. *Vide Masc. de prob. vol. 1. concl. 426. n. 4. 6. 7. & ibidem Dd. citatos & ipsum Mynsing. Cent. 6. observ. 68.* Matth. Welenb. *Conf. 43. n. 74.* Ernest. Cothm. *vol. 1. resp. 13. n. 64. & seqq.* Et in consuetudine asserenda Juris Consulti, quamvis exercitatissimi, facile decipiantur, Car. Ruin. *Conf. 86. n. 10.* Quod usque adeo verum est, ut Papa ipse, quantumvis omnia jura in scrinio pectoris sui habere dicatur, tamen in Consuetudine asserenda, aberrare possit, *c. 1. d. Const. in 6. Cothm. dict. resp. 13. n. 79. & seqq.* Unde, sicuti omnia alia, quæ in facto consistunt, ita etiam consuetudo legitime & sufficienter debet probari, Bertand. *Conf. 315. num. 6. & 7. vol. 6.* Cothmann. *dict. loc. num. 75.* Quanquam multi sint in contraria opinione, eam tamen non approbat, sed ita cum priori conciliat Mascard. *dict. Conclus. num. 11. & seqq.* Quod nimirum talis assertio sive attestatio Doctoris eximii, unius & alterius, de consuetudine, non probet quidem concludenter, sive necessario, sed præsumptive tantum, donec contrarium probetur. Jam autem (admissa etiam ista conciliatione) ut ante est dictum, contraria consuetudo in omnibus ditionibus Electoris & Ducum Saxoniæ, nec non in quibusdam locis aliis est notoria, quod nimirum appellationes in causis criminalibus poenam sanguinis inferentibus admittuntur

tantur : Ergo nedum præsumptive probat dicta assertio Mynsingeri & Gailii.

Præterea contraria opinio procedit, tantummodo in illa Curia, in qua versatus est doctor insignis de consuetudine testans, in qua semper ac perpetuo vixit, vel in qua multos annos jus dixit, non autem in aliis locis, Tib. Decian. *resp.* 96. n. 7. vol. 2. Surd. *Conf.* 311. n. 15. Petr. Gilken. in *l. pactum quod dotali* n. 88. C. de pact. Casp. Klock. d. *contrib.* cap. 8. n. 33. & *seqq.* Grav. in *proem.* *Concl. pract.* n. 109. & *seqq.* Ernest. Cothm. *dict.* *resp.* 13. n. 69. In quo responso longum *Id.* catalogum utriusque sententiae appoluit, sed hanc nostram crebriorem & communiorem esse statuit & firmat *in* 56. usque ad fin. Insuper si Consuetudo, de qua testatur unus vel plures Doctores, etiam cum glossa, adversetur juri Communi, iis non est credendum, Mascard. *dict.* *Concl.* n. 19. 24. 29. & *omnes ibid. citati.* Schrad. d. *fund.* p. 10. *sect.* 20. n. 165. & *seqq.* Klock. *dict.* *loc.* n. 34. Atqui sæpe dicta consuetudo, de qua testari volunt Gailius & Mynsingerus adversatur juri communi, prout supra est dictum.

Ex quibus sequitur, quod iudex religiose sapiens, ad solius Juris Consulti testimonium de consuetudine, sine periculo Justitiæ pronunciare non possit, Cothm. *dict.* *resp.* 13. n. 83.

24 Qui hac in parte ab autoritate & opinione Mynsingeri & Gailii non recedunt, sunt instar ovium ducem gregis, & avium unam prævolantem sequentium : Prout de Doctoribus, qui aliorum sententiam cæco impetu sequuntur, loquitur Zas. *lib.* 1. *Conf.* 4. n. 16. *vers.* ut non injuria Jo. Limn. *lib.* 7. *jur. pub.* cap. 1. n. 47. pag. 26. Joseph. Ludov. *concl.* 70. n. 11. Bened. Carpz. *decis.* 82. n. 10. Fundamentum suæ assertionis Mynsingerus & Gailius ponunt unice & tantum in recessu Imperii de anno 1530. §. item : ibi. *Als ietzt ertzliche Zeit & in ordinat. Camera part.* 2. tit. 28. §. 5. sed ibi ne verbulo quidem fit mentio generalis ejusmodi consuetudinis totius Germaniæ, quod in omnibus & universis judiciis appellationes in causis capitalibus non admittantur, neque hoc ulla bona consequentia inde elici & colligi potest, ut quis non sine causa miretur, tam evidentem & perniciosum errorem, tantis viris indignum.

Præter intentionem hic paulo fui prolixior, sed non potui, quin pro mea tenuitate rem examinaverim quodammodo accuratius, idque propter contrariæ sententiæ propugnatores mera autoritate, non juri-

bus,

bus, neque iurium firmis rationibus nitentes: Cum insuper tamen non desint Dd. alii plures, viri sane egregii & causarum criminalium multum periti, supra num. 6. nominati & alii, qui nostra sententia calculum subscribunt.

Sed quid si Iudex, à quo ad Camera[m] appellatur, causam esse criminali[m] & corporaliter puniendam asserat, appellans vero neget? Inhibitionem & processus appellatorios nihilominus esse decernendos nullus dubito, ex rationibus adductis ab Ernest. Cothm. *vol. 1. resp. 7. n. 169. & seqq.*

Et quod in extrahendis processibus, & ad fundandam jurisdictionem statur narratis supplicantis tantisper, donec in progressu Causæ contrarium probetur, Gail. *lib. 1. obs. 21. n. 1. & seqq.* Mynsing. *Cent. 2. observ. 9. n. 8.* Restat, ut pauca dicam de nullitatis querela, de qua expressè disponit *Ordinat. Cam. tit. 28. §. Item, Nam dem auct.*

Quod ea, si principaliter instituat, & Iudex, à quo, immediate Camera Imperiali sit subiectus, cum effectu citationis, *und* (prout verba dicti §. sonant) *Rechtlicher Hülffe* sit admittenda. Quamquam nullitatem notoriam etiam incidenter, cum appellatione propositam eundem operari effectum, & in Camera recipiendam statuatur, cum suis rationibus Ernest. Cothm. *vol. 1. resp. 7. num. 152. & seqq.*

An autem inhibitiō sit decernenda ad supplicationem super nullitate notoria, videtur negare Mynsing. *cent. 4. observ. 41.* Quem tamen bonis & summæ æquitatis rationibus explicat, & rectè affirmativam statuatur Cothm. *dict. resp. 7. n. 155. & seqq.* Namque dicta *Ordinatio Camera tit. 28. §. Nach dem auct.* non tantum citationem decerni jubet, sed & juris remedia, *Rechtliche Hülffe*, de nullitate agenti pollicetur: Quo circa, ne ea verba frustra & otiose sint posita, sed sic accipiantur, ut aliquid operentur, necessarium omnino est, istis inhibitionem denotari, ne pendente nullitatis cognitione, præjudicium fiat agenti: Alioquin si quis contendat, solam nullitatis quæstionem esse admittendam, inhibitionem autem non decernendam, quid obstat, quo minus interim iudex de alicujus existimatione, vita & sanguine sententiam exequatur, atque ita gravatur frustra ob nullitatis querelam admissam, iudicis superioris auxilium si imploraturus. Quod totum esset absurdum, & ad Constitutionem Imperialem, quæ ex processu nullo in causa criminali

lato subveniri jubet, frustrandam, & eludendam pertineret, Ernest. Cothm. *dis. resp. 7. vol. 1. n. 156. 157. 174. 175.* Quod autem argumentum ab absurdo sit validissimum, antea dixi.

29 Tandem hic meminisse non est incommodum, quamvis Camera Imperialis, in soluta nullitate, causam criminalem ad iudicem priorem remittat, eique ut recte & legitime, secundum jus commune & Imperii Constitutiones procedat, serio injungat, juxta *Ordin. Camer. saepe dict.* art. 28. par. 2. Gail. *obs. 1. mag.* Hoc tamen reo vix proderit, & proinde nunc hominum sunt mores plerumque cum ejus causa, interdum etiam majori iactura, vel saltem magno periculo esse conjunctum.

30 Si enim iudex prior antea eo proruperit, ut contra absentem, non legitime citatum, vel captivum inauditum, indefensum, & ita nulliter, vel prout verba *Ordin. Cam. sonant. Wieder natürliche Vernunft und Billigkeit*, praecesserit & judicaverit, spes est exigua vel plane nulla, cum post causae remissionem affectus esse exuturum & legitime, citra accusati injuriam & nullitatis vitia processurum. Ideoque longe melius & consultius foret, si ex actis reperta ejusmodi nullitate, reus & ejus causa non remitteretur, sed in Camera cognosceretur & decideretur, nisi ubi crimine probato & lata sententia remissio damnati est facienda ad executionem poenae, in eo loco, ubi delictum est commissum, ad exemplum publicum, Valent. Winther. in *Par. litigios. lib. 2. cap. n. 121.* Alias praebet ea res in litibus criminalibus ingentem materiam, non modo longioris mora, sed etiam magis magisque vexandi rei. Valent. Winch. *dis. 100.*

31 Ita etiam Dominos Assessores summi tribunalis Camerae, reperiuntur ex actis nullitate, cum gravi iudicis inferioris suspitione non remittere causam, ad denuo & legitime procedendum, satis colligere est ex traditis, Ernest. Cothm. *vol. 1. resp. 7. n. 160. & seqq.* Ad iudicem enim notorie suspectum, causam remittere, nimis durum, ne dicam, iniquum foret, Cothm. *dis. loc. num. 103.* Cum divina ac naturalis ratio dicat, non esse causam a suspecto iudice definiendam; C. *quod suspecti 3. q. 1. §. 2. secundo negativus. si in 1. d. de appellat. C. cum inter. §. ibi. Panormi Dec. §. de de except. Menochi. de arbitr. jud. qu. 152. n. 1. Munoz de Escobar. tract. de variis administ. cap. 8. n. 17. 18. Schrad. *part. 1. tract. feud. §. 1. n. 24. Zanger de except. part. 2. cap. 4. n. 6.* Quod ob-*

inter instantum, ut no Principi regulationis beneficii, quod juris ho-
tura est, tollere, fas sit. no Panorm. in c. ad hanc 8. de respici. Gomp. in c.
iudex in fin. de off. deleg. Welenb. cons. 61. n. 195.

OBSERVATIO II.

*De impertienda gratia quaedam in genere, & de cle-
mentia severitate temperanda.*

Proprium est clementia pro rerum, temporis & personarum circum-
stantiis, stricti juris rationem, proindeque poenam mitigare, & ad
misericordiam potius, quam ad severitatem deflectere.

Quo pertinet *Reichs Abscheid zu Speyer* de Anno 1526. §.
Es sol auch eine jede Obrigkeit &c. Et quantum sine publico detrimen-
to fieri potest, Magistratus decet esse clementiores. Oldend. *class. 1. act.*
2. in fin. per hillelitas §. ult. & l. observandum ff. de off. pres. Boer. *decis.*
164. n. 15. Christiani homines facinus admissum diligenter examinare
debent, ut quibus parcant, inveniunt. Decian. *vol. 3. resp. 72. num. 37. 38.*
Nam melius est Deo misericordiae rationem reddere, quam inclemen-
tia, c. *allegant. 20. qu. 7.* Cagnol. *ad l. semper 56. n. 1. 2. de reg. jur.* Welenb.
cons. 19. n. 23. vid. infr. observ. 23. ab init. Et absolvere nocentem, quam
innocentem damnare, l. *absentem ff. de pæn.* Attamen lenitatis gloria
non affectanda Thoming. *decis. 42. n. 14.* Sed misericordia temperata
esse debet severitate. Nam Magistratus prudens severus est, Siracid.
10. vers. 1. Et salutaris severitas inanem vincit clementiae speciem Cic.
ad Brut. epist. 2. Meliusque est, in desperatae frugis homines cum seve-
ritate animadvertere, quam cum lenitate Rempublicam corrumpere, r.
non omnis 3. q. 5. Miscenda est ergo lenitas cum severitate, & faciendum
ex utraque temperamentum, ut nec facilitas auctoritatem, nec severitas
amorem diminuat, neve aut multa asperitate exulcerentur subditi, aut
nimia benignitate solvantur, Oldend. *ante dict. loc. & ab eo citata leges.*
Gregor. *in memorab. lib. 20. p. 4. c. 6.* Theod. Reink. *de regim. sec. & Eccles.*
lib. 2. class. 1. cap. 3. n. 17. & seqq. & lib. 2. class. 1. cap. 3. n. 17. & seqq. & lib. 2.
class.

- 4 *classific. cap. 2. n. 46. & seqq.* De gratia, quando conceditur, hoc notandum, quod laudabiliter faciant Principes, qui non concedunt reis delictorum veniam, priusquam cum parte offensa facta sit reconciliatio, Boff. in *pr. crim. lib. de remed. ex sola Clem. Princ. n. 24.* Dan. Moll. *Sommes. lib. 3. cap. 31.* Heig. *lib. 2. qu. 24. n. 13. & 20.* Tellur. *decis. Pedem. 21. n. 3. & seq.* Et eam prius fieri debere, & Principem jus offensorum, citra factum eorundem sufferre non posse, vide in *terminis* Thoming. *vol. 1. conf. 45.* Namque Clementia nos quidem Deo parem facit, sed in quantum naturæ nostræ possibile est; *gl. in l. Imperialem Cod. de nupt. Oltrad. conf. 47.* Ea autem possumus, quæ honeste possumus: *l. nepos Proculo ff. de V. S. cap. fin. §. fin. de rescript. in. 6. cap. faciat homo 15. 22. qu. 2. gl. in Clem. 2. in verb. poterit de V. S.* Quod etiam vel maxime de Principis potestate recte dicitur, Gail. 2. *Obs. 36. n. 9.* Zaf. *vol. 2. conf. 10. incipit causa executionis n. 7.*

Quæ enim pietatem, existimationem, verecundiam nostram laedunt, & generaliter, quæ contra bonos mores sunt, nec, facere nos posse, credendum est, *l. qui filius 15. ff. de condit. institut.* Hinc in altero extremo, nimirum in defectu peccant, & à Domingo perculsi intereunt, qui putant, misericordiam plane esse negandam delinquentibus & ita de justitia sua nimis præsumunt. Roland. à Vall. *vol. 2. conf. 77. in fin.* Quo pertinet, quod dicitur: Qui nimis justus est, plerumque in justitia sua perit. *gl. in cap. nisi cum pridem. 10. verb. elicir. extr. de renunc. fac. rex in e. serpens 47. distinct. 1. de penitent.* Pacian. *conf. 32. n. 88.* Nimius fervor convertitur in furorem, Paris de Put. in *tract. de Syndicat. in verb. corrura §. an serur dicto torti n. 12. pag. mibi 984.* Summum jus, summa injuria Cic. *lib. 1. off.* Sub juris (stricti scilicet) autoritate & scientia sæpe perniciose erratur. *l. 91. §. sequitur. de verb. oblig.* Jo. Olendorp. *vol. 1. conf. Marpurgens. 3. num. 3.*

OBSERVATIO III.

An filius capitaliter delinquens, à patre Judici oblatus, & vice versa, evadat penam mortis.

SI filius delictum, ultimo supplicio dignum, commiserit, curet, ne per lictores aut alios, sed per patrem ad judicem ducatur, & eidem vel superiori offeratur, sic mitius & poena mortis non est afflic-
tendus, *secundum text. l. miles agrum. §. de ferzorem ff. de remissari.* Schrad. *d. feud. part. 9. cap. 4. n. 45.* Nevizan. *in Sylv. nupt. lib. 1. n. 58.* quem etiam omnino vide in consideratione observationis 2. 3. 4. 5. 7. & 20. hoc tit. eod. lib. 1. n. 62. 67. 68. Ubi multos gratia impetrandæ modis ordine recenset. Peregrin. *de jur. fisci lib. 2. tit. 5. n. 14.* Hieron. Gigas *de Crim. les. Majest. lib. 3. sub rubrica, de pluribus & variis questionibus quæst. 6.* Salicet. *in l. propter infidias C. qui accusare possint.* Felin *in c. accusasti n. 13. ff. de accusat.* Marf. *in l. 1. §. ad questionem n. 16. ff. de quæst.* Tiraquell. *in tract. d. pæn. leg. caus. 18.* Graver. *cons. 309. n. 3.* Menoch. 2. *arb. jud. cas. 347.* Quod etiam obtinet, si pater delinquens à filio præsentatur. Gothofr. *in not. ad dict. text.* Craver. *cons. 309. n. 3.* Tiraq. *de poena legum caus. 18.* Coep. *caut. 2.* Menoch. *de arbit. jud. quæst. Cas. 347.* qui pluribus exemplis observatæ praxeos & autoritatibus idipsum comprobant. *Recenter, Respons. juris in causa aliquâ contra sagas incerto Autore pag. 68. n. 421.* Gigas *dict. loco.* Ubi post alios statuit idem etiam obtinere in patre & filio Judæis, quia, quoad judicialia utuntur jure communi Romano *l. 8. C. de Jud. & Cæcicol.* Quæ autem poena hoc casu sit indicenda, Menoch. *ibid.* arbitrio judicis relinquit. Verum hanc cautelam, quamvis etiam in crimine læsæ Majestatis procedere asseratur, periculosam esse existimaverim, cum hodie judices eam non observent, ut scribit Jul. Clar. *lib. 5. sent. §. fin. quæst. 60. vers. solent etiam.* Attamen, quando facinorosus alias nullam effugiendi viam aggredi potest, vel cum majori periculo evasurus est, tentare licet, abundans enim

cautela non nocet, atque æquum iudicem expresso juris textu, tot auctoritatibus non immerito motum iri arbitror.

OBSERVATIO IV.

Si ad mortem condemnatus ducatur.

- 1^a **A**D locum supplicii quando condemnatus ducitur, procuretur per ejus amicos, ut illud fiat, unde transitus est alicujus Cardinalis, hic enim, si redditur obviam, criminofus condemnatus liberabitur: Hoc privilegio fruuntur Cardinales, ut sibi obviantes ad mortem condemnatos liberare possint: Bald. in l. Addeos C. de appellat. Carer. in pract. crim. tit. d. homicid. vers. circa itaque secundum n. 7. & 8. Jul. Clar. in pract. crim. §. fin. quasi 98. vers. ulterius quasi 5. & ibidem relati Dd. Cœp. taur. 2. ubi etiam mentionem facit solennitatis hoc modo liberandi Tiraq. d. pen. leg. caus. 55. Eo jure olim Romæ vestales etiam utebantur, præstito tamen juramento, forte fortuna, & non datâ operâ se intervenisse, Plutarch. in Numa rom. 1. oper. n. 119.
- 2^a Qui autem propter commissum crimen falsi ad mortem condemnatus est, ut fieri potest secundum l. i. §. fin. ad l. Corn. de fals. §. item lex Cornelia Inst. de public. judic. hujus beneficii non est particeps, l. Lucius 17. ad SC. Tarpil. Muscatell. in pract. crim. de cognit. delict. de Falsis. num. 27.
- 3^a Præterea hic mos est quam rarissimus, & in terris Imperii plane inusitatus, maximeque improbatur à Godehm. d. mag. & venef. lib. 3. cap. 1. n. 13. & seqq. Improbum fuit olim privilegium Judæorum, quorum ad instantiam Præses Romanus in festo Palchatos, facinorosorum aliquem, quem elegerant tenebatur impune dimittere & liberum: Ut constat ex Evangelistis: Qui parceret lupis, occidit oves.

OBSERVATIO V.

Ad liberandum aliquem vel poenam saltem minuendam & differendam executionem.

Si quis ex populo indicet, condemnatum esse alicujus artis perfectum peritum vel magni roboris, vel etiam Reipublicæ, siue alicui civitati admodum utilem, iudex debet executionem supplicii differre, & Principem consulere, per l. *Ad bestias ff. d. pœn. & ibi* Dd. Gomez. tom. 3. *resol. cap. 13. d. tors. reor. num. 36.* Nisi forte tumultus propter suspensionem executionem oriatur, vel plectendus sit publicus latro, quia tunc potest fieri executio, *l. si quis filio exheredato §. 3. & ibi* autem omnes *de injust. testam.* Vel, si quis dicat, condemnatum esse egregium militem (quæ cautela, quomodo hodie à militibus in pessimum detorqueatur abusus, narrare periculosum est, attamen totissime mundo constat) *gloss. in l. & si se verior. in verb. certis rationibus. C. ex quib. caus. infam. itrog. Didac. Covar. lib. 3. *rofo ut. cap. 9. n. 6.* Jul. Clar. *pract. crim. lib. 5. §. fin. quest. 60. n. 25 & 26.* ubi in eandem sententiam plures allegantur, & exemplum à *Pari de Put.* practicum, ut & Dyno adducuntur, qui à pœna liberaverat insignem aliquem fabrum, cui manus erat amputanda. Utilis quoque est probatio meritorum, in Principem vel Rempublicam collatorum; Nam quandoque remittitur pœna ei, qui multum serviit Principi: *Gloss. in parag. planq. in verb. ob meritum Instit. d. jur. Nar. Gent. & Civ.* Jul. Clar. *dist. loc. n. 27.* Gail. 2. *obs. 110. n. 41.* Alia quoque non parum conducentia copiose recenset Tiraq. in *tract. de pœnis.* Princeps itaque vel Respublica superiorem non recognoscens, re perspecta & pro evidenti Reipub. utilitate, potest pœnam remittere, vel arbitrarie minuere Gomez. tom. 3. *resol. cap. 13. num. 36.* Quod verum putarim, nisi crimen sit enormissimum vide *observ. 6. supr. d. inquis. & accus.* Tunc enim maxime utile erit Reipub. ut malum de medio tollatur. Potest etiam reus allegare, quod delictum sit antiquum, scilicet commissum ante decem annos, isto enim*

enim casu non debet poena mortis affici, sed mitiori per *text. in l. ff. di-*
tino ff. d. pen. & Dd. ad istam legem communiter Jul. Clar. *pract. crim. lib.*
5. par. ag. fin. quest. 60. num. 32. restringit illud ad leviora, allegans exem-
 plum furis absoluti: Id quod etiam obtinere putat in illis, qui propter
 contumaciam sunt condemnati. Laicus delinquens fiat Clericus, sic
 6 à iudice seculari puniri non potest Doct. Mart. *d. juris d. Eccles. pars. 4.*
cent. 2. cas. 121. pag. 210. Corp. *caus. 2. num. 8.* qui tamen ibidem quos-
 dam in contrarium & contraria exempla allegat. Ferrat. *caus. 23.* quæ
 cautela non est tuta, iudices enim nostri temporis servant contrarium,
 7 *dicis Jas. l. cum quadam puella ff. d. jurisdict.* Si Judæus est, baptize-
 tur & fiat Christianus, tunc enim secundum multos, quos allegat Fer-
 rat. *caus. 24. num. 4. vide omnino Nevizan. in Sylv. nupt. lib. 1. num. 6. 61.*
67. 68. non solum à poena spirituali quoad Deum, sed etiam à corpora-
 li quoad mundum liberatur, quod propter multas rationes in enormi-
 bus & atrocioribus delictis tam Divino, quam gentium jure morte
 mulctandis (quas operose deducere non est mei instituti) verum non
 esse puto, praxis est quoque in contrarium & communis opinio. Joh.
 de Ana in *c. d. hic d. accusat.* Vide tamen communem contra com-
 munem Cavall. *quest. 294.* In aliis vero criminibus in sententiam
 Dd. affirmativam statuentium, facile condescendo: Qui tamen eam,
 tunc demum veram esse, ajunt, si Judæus baptismum petiit bona in-
 tentione, sincera conscientia, odio impiæ blasphemæ, & feralis sectæ
 Judaicæ, & amore Dei & Christianismi: non autem, ubi metu & formi-
 dine poenæ, vel accusationis jam intentæ, vel brevī intentandæ ob deli-
 ctum à se commissum, atque ita mala fide, dolose & fraudulenter, ut
 hoc colore, pallio & prætextu poenam delictorum præteritorum non
 tantum evitet, sed etiam in posterum securius delinquere possit. Atque
 ita accipiunt *C. ad abolendam extr. d. bares.* Ruin. *conf. 13. num. 3. in fin.*
 Speckh. *Cent. 2. Class. 1. qu. 17.* Ubi hanc questionem pertractat, addens
 ibid. ex Ruino, malam fidem, fraudem sive dolum hoc in casu satis pro-
 bari, si Judæus de crimine vel diffamatus, vel accusatus fuerit, per *notat.*
 Bart. & Dyn. in *l. 1. d. pen.* Etiam si autem Judæus per assumptionem
 baptismi à poena legis, statuti sive consuetudinis liberatus fuerit, non
 tamen liberatus erit ab emendatione, & satisfactione damni, læso illa-

ti, de qua propter consequentiam & causæ connexionem recte cognoscit Iudex iudicii criminalis. Ruin. *vol. 7. conf. 13. num. 2.* Jus. Clar. in *Crim. tract. parag. fin. quest. 51. num. 19. in fin.* Speckhan. *dist. loc. n. 7. & 8. per l. interdum. §. qui furem. & ibi Bart. d. furt. Bald. in l. si quis ad se fundum. C. ad leg. Jul. d. vi. & in l. de possessione. C. unde vi.*

OBSERVATIO VI.

Ad differendam executionem.

Firmiter præsupposito, reum concessis dilationibus ad defensionem suam esse admissum, sufficienter auditum & juris ordinem legitime servatum, sententiamque prævia matura deliberatione & causæ cognitione esse latam, executio in criminalibus regulariter non debet differri *l. cum reis. C. de pæn. & alibi passim*, etiam si condemnatus asserat, se habere aliquid revelandum Principi, ejus personam concernens, statum & salutem: *text. est in l. si quis forte ff. de pæn. & ibi Bart. & Dd. Heig. part. 2. quest. 32. num. 47. & seqq. Gomez. in tom. 3. resol. cap. 13. num. 35.* Cui, quod obiter infero, ibidem in annotationibus Eman. Soar. est contrarius, & monet iudices, ut in ejusmodi casibus caute sese gerant, & operam obnixent, num possint aliquid veritatis expiscari: Nam pro conditione personarum hujusmodi allegationes & promissiones non esse susque deque habendas. Sunt tamen cautela, ut nimirum condemnati, si volunt, executionem differre, forte ad impetrandam gratiam & veniam delicti, curent, ut de graviore crimine accusentur, ex quo gravior poena venit infligenda *l. unic. §. fin. nihil innovand. appellat. int. Bart. ad istum titulum, & in l. 2. §. fin. ff. de cust. reor. Lud. Rom. in singular. 566.* Quæ autem cautela, quam sit periculosa, operæ pretium non est verbosè monere. Alia quoque est, si nimirum quis dicat iudici, condemnatum esse sibi obligatum ad reddendas rationes ex causa gesti officii, mercaturæ aut alia, petat & protestetur, ne de medio tollatur, antequam eas certo termino, ad hoc præfixo, reddiderit: Hoc enim casu

Rr

omni-

omnino debet suspendi executio, secundum l. 1. C. de hon. profcript. Et
 ibid. Ang. Ludov. de Pegvera decis. 22. Anton. Gomez. tom. 3. cap. 12.
 de cor. reor. n. 36. Bart. & Bald. in l. 2. §. 2. ff. de custod. reor. Etam
 Munoz. de Elcobar. in tract. de ratiocin. administratorum. cap. 4. n. 12.
 Quod tamen intellige de dilatione modica, & quando brevi tempo-
 ris spatio rationes reddi possunt, & dominus eas exigens non fuit in
 mora, nec apparet de fraude differendæ executionis, nec subest timor
 evasionis è carcere, aut alterius scandali Jul. Clar. in pract. §. fin. qu.
 97. n. 1. Bened. Carpzov. in tract. crim. part. 3. qu. 137. n. 17. Alias se-
 cus obtinet, nec differenda est executio favore Reipub. arg. l. ita vul-
 neratus. ff. ad leg. Aquil. l. Provinciarum praesides. C. de feriis. Bart. in
 4 l. 2. §. 1. num. 4. ff. de cust. reor. Ant. Gomez. dict. loc. Item, si Princeps
 1 mandet iudici, ut puniat non puniendum, vel præter solitam poen-
 severiori: Tunc enim in continenti non debet exequi iudex, sed ab
 executione triginta dies abstinere, eamque diurniè differre, & omni
 honesto modo resistere per l. si iudicari. Cod. de pen. & ibi. Angel.
 Quam divinam prope constitutionem D. Ambrosio suo ore promul-
 gavit Theodosius Imperator, occasionem dedit septem millium homi-
 num cædes; ejus jussu Thessalia facta. vide præterea cap. non dicet
 distinct. 10. Gram. vol. 31. Cagnol. l. quicquid calore. n. 19. de regul.
 jur. Cravet. conf. 319. Menoch. de arbit. jud. lib. 2. cap. 334. n. 6. Ne-
 vizan. insyl. nupt. lib. 6. n. 49. quem vide, & num. 50. Cæp. caus. 2. n. 5.
 Doct. Mart. de regim. Eccles. part. 1. cap. 51. num. 31. & seqq. pag. 190
 5 Nulla unquam de vita hominis cunctatio longa. Melius est enim pro
 6 veritate pati supplicium, quam pro adulatione beneficium. Quæ fa-
 2 cta lædunt pietatem, exultationem & verecundiam, nec, facere nos
 posse, credendum est, l. filius. ff. de condit. institut. 1. Maccab. 2. vers. 19.
 Tiraq. in tract. de pen. leg. caus. 34. num. 1. Imo iudex debet potius
 officio & Magistratui decedere falcisque prosternere, quam injustis
 obedire mandatis, Post. Abbat. in c. cum cantamus. de appellat. Fe-
 lin. in c. consanguinei. de re judic. Quia debemus potius pati omnia
 3 mala, quam malo consentire, c. 2. de novo per nunc. c. itane. 32. qu. 6.
 Princeps quidem carcerem, sed Deus Gehennam minatur. Eripe rap-
 ptos ad mortem (inique oppressos, vel non satis auditos aut indese-
 sos intellige). Nec à declinantibus ad necem cohibeas te. Si dicas: igno-

ignoramus hoc: Nonne expendens animos ipse intelliget, & qui custodit animam tuam, ipse cognosceat, & reddet cuique secundum opus suum. *Prov. 14. vers. 11. 12.* Modeste tamen inferior iudex superioris iussui refragabitur, dicendo, se quidem paratum esse parere, obstare tamen sibi hanc & illam rationem naturalis æquitatis, aut juris divini, adeoque secundam expectabile iussionem, quæ si cum præceptis divinis & conscientia pugnet, nec dum attendenda erit, Reioquit g. *de reg. j. 6. & Eccles. lib. 1. class. 1. cap. 4. num. 7.* Decuriones civitatis, sive consiliarii, sive principales de civitate, vel alii in dignitate constituti non possunt condemnari ad mortem, nisi prius Præses vel Prætor rescribat Principi *per text. in l. Divi fratres. §. 1. ff. de pæn. l. 2. §. 1. ff. de bon. eor. qui sib. mort. consc. l. 1. §. simili modo. quand. appellat. rescript. l. si quis filio exheredato. §. ejus. ff. de injust. testam. l. qui eadem. ff. ad leg. Corn. de sicar.* Nisi aliter tumultus in populo sedari non possit. *d. l. qui eadem. Gomez. tom. 3. resol. cap. 13. n. 39. in fin.* Pro ut etiam vice versa, vel propter reorum potentiam, vel merum tumultum, & clamorem populi intervenientem executio differtur, & in commodius tempus rejicitur, Carer. *in pract. crim. tit. de homicid. §. Circa itaque secundum num. 16. Bened. Carpzov. in tract. cr. part. 3. quæ 137. n. 13.*

OBSERVATIO VII.

Ut alicui mitior imponatur pœna.

Efficiatur, ut criminofus pluribus legibus & diversis pœnis obnoxius, à iudice favorabili mitiori pœna puniatur, sic alicui graviolem dare non debet, *l. qui de crimine. C. de accusat. & ad istam legem Aug. & Salyc.* Quæ autem cautela nihil patrociniatur, si ipse delinquens ita procurasset, ut maiorem pœnam, quam ab alio iudice meruit, evitaret. Alia est quoque cautela: In atrocioribus delictis mandatum non excusat, si tamen iussu alicujus Tyranni vel Domini sui ex ejus adhortatione & metu quis aliquem interfecerit, morti naturali non traditur, sed civili & extraordinarie ple-

Atendus est, l. *Servos*, C. ad l. *Jul. de vi pub. & privo. l. Gedeobus*, C. de adult. Bacc. & Salye. ad dict. l. *Servos*. Id quod etiam obtinere videtur, si homicidium fiat ad preces Principis vel Tyranni, sunt enim secundum proverbium preces armatae, & putantur hoc probari l. 7. ff. *quid iussa*, & ibi gl. Menoch. de arbit. jud. quest. cas. 354. num. 14. Tiraq. tract. de pen. leg. caus. 35. Afflict. decis. 69. n. 5. Gail. lib. 1. de pac. pub. cap. 4. n. 13. 14. Quamquam autem tales mandatarii in foro seculari ab ordinaria poena subleventur, & quodammodo excusentur, non tamen erunt exculpati coram Deo, & in ejus extremo judicio, in quo in foro Ecclesiastico. Anton. Corlet. singul. 173. in verb. *metus*. Omnia enim mala potius, imo mors ipsa sustinenda, quam malo consentiendum: Sponte & ulro crimen confitens mitius est puniendus, Gail. lib. 1. de pac. pub. cap. 15. n. 10. Tiraq. de pan. caus. 30. per sor. Quomodo sponte comparens, delictum fatens, ejusdemque reos detegens, veniam impetrare possit, vid. obs. 12. hoc tit.

OBSERVATIO VIII.

Pro Iudice, ut videat, ne criminofum confefsum vel convictum confanguinei vel amici ad carceres accedentes veneno interimant, vel ne ipse fibi manum inferat, atque ita executione eximatur.

- 1 **R** Eos ita in carceribus esse custodiendos & separandos, ne ad delicta, vel neganda, vel pallianda instrui, vel de elabendo consultare possint, *videre est ex observ. 11. supr. de capt. & carcer.*
- 2 Postquam autem, vel sunt confessi, vel convicti, ita ut propediem lata sententia condemnatoria supplicio sint afficiendi, facilius plerumque patet aditus ad carceres, etiam sanguinis necessitudine junctis.
- 3 Verum caveat iudex, quia nec tunc res erit extra periculum, praesertim si crimen sit atrox, & consanguinei sint nobiles vel egregiae familiae: Qui interdum conantur facinorosos occulto veneno de medio tollere, ut evitent poenam ignominiosam, publice inferendam,
- 4

non timentes periculum, quod ob id violent carceres & eadem poena
 sint puniendi, *ut scribit Hippol. de Marf. sup. 150. num. 3. & sentiunt* 5
Johan. de Arnon. Epitom. 50. Petr. Placa. l. i. Epitom. delict. cap. 23. n.
12. vers. illud profecto. Imo ex Bald. *in l. libert. ff. de statu homin.*
refert Jacob. Boulen. in l. capitalium §. famulos. num. 123. ff. de pen.
quod si parentes in carcerati, qui mori debet, eum veneno interficiant,
ne vituperentur, debeant puniri tanquam parricidae: ubi plura vide:
Memorable refert exemplum Menoch. de arb. jud. lib. 2. cas. 285. n. 6.
 Ob grave crimen erat quis laqueo suspendendus, quod aegre admi- 6
 dum ferens ipse frater, exorabat maleficum fratrem veneno neca-
 re, sed diligens adhibita custodia impediebat (nec enim permittebant
 custodes aliunde ei cibum vel potum deferri) impetravit tandem hic
 frater pridie, quam maleficus frater laqueo esset suspendendus, ut eum
 alloqui & deosculari saltem posset. Cum itaque eum allocutus esset,
 & deosculari fingeret, ore illi obtulit pillulam pessimi veneni, quam
 maleficus ore excepit, intelligens quid esset, & dentibus fractam de- 7
 misit, nocteque subsequenti vitam finivit. Caveat itaque iudex, ne
 hoc modo vel simili necentur facinorosi, & condigno supplicio publi-
 co eximantur, inprimis si delicta eorum sunt atrocia, notoria & toti
 populo scandalosa, & curet, ne forte illis instrumenta vel ligamina,
 quibus sibi vim inferre possint, relinquuntur. Quamquam autem de- 8
 licta & eorum poenae morte extinguantur. *l. defuncto ff. de pub. jud.*
Menoch. dict. cas. ab init. Jul. Clar. in pr. crim. §. fin. quest. 51. vers. 12.
quaro num. & vers. 15. sed hic incidenter. Attamen nihilominus ju- 9
 dex maleficos ita vita defunctos laqueo suspendi, vel aliis ignominie
 affici jubere potest secundum praxin communem. Bald. *in l. 2. n. 2. C.*
qui testam. fac. poss. Immol. in l. Raynuius. n. 144. de testam. Cagnol.
in l. pupillum qui §. in heredes. n. 2. ff. de reg. jur. Immol. in l. defun-
cto. ff. de pub. jud. n. 1. & in l. 1. §. quoties. ff. de injur. Ant. Gomez.
cap. 1. delictor. n. 79. Jul. Clar. & Menoch. in allegatio locis. 2

OBSERVATIO IX.

Alia ad differendam executionem, & gratiam delicti impetrandam. Et alia pro iudice sententiam ad mortem concipiente.

- 1** Pro eo, qui metuit, se brevi accusatum & condemnatum iri, cautela est, ut alium quempiam accuset: Si enim postea condemnatur, executio suspenditur, donec contra istum accusationem propositam perficiat & ad finem perducatur, *text. in l. si quis reu. ff. de pub. iud. & ibi Bart. Immol. Angel. & alii Dd. Gomez. tom. 3. resol. 13. num. 37. in fin. vide etiam Jul. Clar. in pract. crim. §. fin. quass. 14. vers. quintus est casus. 15. & quass. 97. vers. est etiam 2.* Quæ tamen cautela, quam raro fit practicable, & tuta expendentem non latebit. Ad reos liberandos interdum prodesse potest imminens magna aliqua festivitas sive læticia Principis publica, forte propter victoriam, nativitatem filii, vel simile quid. Quapropter prospiciatur eo tempore, ut quispiam à Principe amatus eum penes intercedat ac veniam delictorum impetret: Tunc enim temporis Princeps illa conscientia remittere potest. *l. ult. C. d. gener. abolit. l. 1. parag. 10. ff. de postulando. l. generalis. C. de sent. pass.* nisi sint atrociora, quæ communis etiam gentium ratio morte mulctari statuit, ad quæ sunt recensenda, homicidia dolosa, vel commissa ex proposito, *l. 3. C. de Episc. aud. Joas Bapt. Plo. in cons. crimin. varior. 73. num. 46. & seqq. vol. 2. Farinac. lib. 1. quass. 8. num. 15. & seqq. Benedic. Carpov. in jurispr. forens. part. 4. Const. 9. def. 7.* vel adsit pars accusans dissensiens, *Farin. d. loc. n. 18. & seqq.* vel remissio tendat in grave Reipub.
- 2** detrimentum Anton. Gomez. *tom. 3. resolut. cap. 13. num. 38.* Huc repete etiam observationem 4. supra tit. de cap. & carc. Ne forte Principi idem accidar, quod de Rege Galliarum fertur, qui, cum rogaretur, ut poenæ gratiam faceret homicidæ, & responsum daret, se antea semel gratiam, ejusdem poenæ fecisse eidem, à quodam homine simpliciiori admonitus dicitur, posterius delictum perinde habendum,

um,

dum, ac si ab ipso rege fuisset commissum: Nam si statim iustitiam
 administrasset, homicidæ porro peccandi facultatem præcussisset. In-
 terdum & olim est oportuna locutus. Principes & Magistratus dum
 lenitatis gloriam in impunitate sceleratorum, civitatibus exuvola affe-
 rant, quæ non clementia, sed crudelis misericordia est, Antimachus
pag. 555. lib. 3. theorem. 22. sese improborum poenas subire non pu-
 tant, Bodin. *de Repub. lib. 4. cap. 7. pag. 488.* Aliam cautelam ad de-
 lecti gratiam impetrandam adducit Gomez. *tom. 3. resolut. cap. 13.*
num. 37. prope fin. Ut nimirum condemnatus aliquem meretricem
 & lupanari uxorem ducat: Quia per hoc videtur ei remittenda poena,
 cum exerceat actum maximæ charitatis, qui prodest in remissionem
 peccatorum *text. in cap. inter opera de Sponsi & matr.* qui textus fa-
 cit pro consuetudine Hispaniæ, Nevizan. *in syl. nupt. lib. 4. num. 33.*
ferme in medio. Porro dicit Gomez. & per istum textum aliquando
 ita fuit practicum in nostro regno, ut dicit & refert Par. de Put.
in tractat. Syndic. in parte, an si iudex, fol. 116. & quæsi a peritis ju-
 dicibus, qui idem mihi dixerunt. Hanc etiam approbat Eman.
 Suarez. *in annotat. ibi ad Gomez.* Plures de consuetudine attestan-
 tes refert Jul. Clar. *parag. fin. quest. 98. vers. 6. ut & Boer. decis. 107.*
num. 20. Paul. Christin. *decis. Belg. 48. part. 2.* Quam tamen tur-
 pem corruptelam, bonis rationibus destitutam, recte improbat Go-
 mez, ratiunculam ex allegato textu refellens *ibidem ut & Tiraq. de*
pen. caus. 56. in fin. Cum tendat in grave præjudicium Reipub.
 Et viles ribaldi ac infames quotidie delinquerent, sperantes veniam,
 meretrices uxores ducendo. Insuper matrimonia debent esse libera,
 qualia non sunt spe evasionis ultimi supplicii coacta. Quid si con-
 demnato honestas civilis tantillum cordi sit, vel ex conspicua fami-
 lia sit, quis crediderit eum ejusmodi uxorem perpetuam ignominie
 memoriam, domi suæ retenturum, nec brevi post liberationem ali-
 quo prætextu repulsurum vel deserturum? Vel quid si condemna-
 tus callo frontem obduxerit, ut solent illi, qui semel limites ita
 sunt transgressi, ut flagitiorum publice sint damnati? Num-
 ne de eo spes erit ad frugem redeundi, meretricem convertendi &
 cum ea tranquille cohabitandi, an potius majus malum & ulteriora
 flagitia metuenda? Et si vel maxime quippiam exstiterit, qui ejusmodi

- 9 conjuges ferre possunt & volunt: Tamen sanctior res est matrimonium, quam ut ita debeat contaminari, & ex impunitate delicti, morie
- 10 piandi, causam trahere. Quapropter damnatus ad capitale supplicium, nec potest liberari per virginem sive puellam, eum in matrimonium petentem: Etiam per rationem *l. servos. in fin. C. ad l. Jul. de vi pub. Treutl. vol. 2. disp. 30. de priv. delict. lib. 3. lit. g.* & per rationem generalem, ne scilicet delicta maneant impunita. *l. 3. C. de Epist. aud.* Et per
- 11 eam, quæ legere est apud Gilhauf. *in arb. jud. criminal. tit. de furto n. 34.* Contra sentientes possunt videri apud Berlich. *part. 4. conclus. 45. n. 34. 35.* Nec praxis Imperii contrarium admittit. Alios
- 12 gratia modi, quanquam insoliti, mentionem faciunt quidam DD. si nimirum condemnatus in loco supplicii, rupto laqueo, virus in terram deciderit, eum liberari vel saltem executionem, donec Princeps consulatur, suspendi debere asserentes Nicol. Boer. *decis. 217. n. 19. & alia paula post allegati.* Sed vix illi, cui præter hanc nulla alia gratia spes superest. Quædam exempla narrat Jul. Clar. *in pract. crim. §. fin. quæst. 92. vers. ultimo.*
- 13 Qui tamen morem istum non approbat: Cum omnino exequenda sit condemnatio juxta formam sententiæ, in qua communiter
- 14 solent addi illa verba: Furcis suspendatur, ut moriatur. Quapropter
- 15 etiam cautus, in concipienda sententia condemnatoria ad mortem non simpliciter dicit & pronunciat, talem capitis poena damnamus, omissis istis verbis, ut moriatur, vel ut anima à corpore separetur:
- 16 Ubi namque de capitis poena simpliciter fit mentio, poena naturalis mortis non intelligitur: Marant. *part. 4. dist. 1. num. 63. & dist. 2. n. 3.* Chassan. *in consuet. Burg. tit. des justices §. 5. n. 4.* Myns. *2. obs. 45. & cons. 59. num. 49.* Poena enim capitalis est triplex, alia mortis naturalis, alia, qua perditur libertas, alia exilii *l. 2. ff. de pub. jud. l. capitalium ff. de pan.* Unde statutum imponens poenam capitalem, intelligitur de minima, scilicet relegatione. Nevizan. *in Sylv. nupt. l. 1. num. 62.* Et semper in dubio intelligitur de mitiori poena *l. si praeses. ff. de pan. l. pen. eod.* Ang. *de Malef. in verbo, & ibi caput à spatulis. num. 32.* Imol. *in l. 2. ff. de pub. jud. Jas. in l. transfigere. n. 9. C. de transact.* Hippol. de Marfil. *in pract. crim. §. oportune. n. 39. 40.* Quam opinionem communem esse tradunt, quos adfert Jul. Clar. *in pr. crim. §. fin. quæst. 67.*

Et gladii poena aliquando pro quacunque gravi coercionem citra mortem sumitur. Menoch. *de recup. poss. rem.* 9. n. 355. & n. 356. ubi alios allegat. & l. *soles. ff. de off. procons. l. imperium ff. de jur. dict. l. nemo potest. de R. J.* Mortis mentio quoties fit in canonibus contra aliquem intelligitur mors civilis vel excommunicationis *cap. per venerabilem. qui sit. sine legis.* Hier. Gigas *de crim. de sa. Maj. ff. lib. i. quest. 10. 12. 13.* Hinc secundum praxin Imperii Romani ita concipiuntur hujusmodi sententiæ: *Daß Angeklagter mit dem Schwerdt vom Leben zum Tode gestraft werden sol.* &c. *Daß Angeklagter mit dem Strang oder Ketten vom Leben zum Tode zu richten: Constat. Crim. art. 129.* quæ verba hunc aperte volunt effectum, ut mors sequatur. Propterea, etiamsi casus ille insolitus, quo rupto laqueo damnatus incolumis in terram decideret, contigerit, nihilominus strangulari debet, ut moriatur Cagnol. *in l. favorabiles de reg. jur. Pap. lib. 24. tit. 17. arrest. 14.* Muscorn. *tract. de juris dict. n. 93.* quos refert & sequitur Treutl. *vol. 2. disp. 30. th. 3. lit. g.* Gilhaus. *in arb. jud. crim. in verb. furtum. n. 33.* Cui refrangantur, & priorem opinionem amplectuntur Luc. de Penna *in l. 1. C. de deserc. Dec. in l. favorabiles ff. de reg. jur. n. 8.* Ale. 3. *presumpt. 44. n. 6.* Paris de Pur. *in tract. Syndic. in parte, an si iudex.* Welenb. *in parat. de pen. n. 9.* Gomez. *tom. 3. resolut. dict. cap. 13. n. 37.* Qui ibidem putat ejusmodi casum esse miraculosum, dicens: Unde in hoc dubio justius & rectius erit executionem suspendere, quam forte veritati & signo miraculi resistere: Quia (veluti ineptam & falsam hanc ratiunculam addit) refert scriptura sacra ex precibus Beatæ Mariæ virginis & aliorum sanctorum hoc ita contigisse, & quosdam liberatos esse. Hæc Gomez. pro suo placito asserit, sed non probat, nec ejus opinionem, nec ridiculas rationes in dicto loco allegati textus tam Juris Can. quam Civ. quicquam sublevant, sed plane perperam sunt citati. Simile exemplum narratur à Nic. Boer. *decis. 207. num. 19.* Nimirum aliquem suspensum fune fracto, meritis Beatæ Elizabethæ esse liberatum, Judicem iterum suspendi jubere noluisse, dicendo, quem Deus liberavit, denuò suspendi non permittam. Alia res est, quando suos propter innocentiam & fidei constantiam, in extrema Tyrannorum afflictione miraculosè incolumes interdum conservat Deus Optimus Maximus: Veluti Sadrach Mesach & Abednego *Dan. 3.* & ipsum Daniele *Dan. 6.* & alios: Longissime alia est, quando in ipso

18

19

20

actu executionis, contra hominem flagitiosum, legitime confessum, vel convictum, atque damnatum aliquid insoliti, modo tamen naturali, accidit. Si dictus calus pro miraculo esset habendus, ac propterea criminolus liberandus, quis diffiderit istum & similes carnificum, damnatis interdum faventium, fraudibus esse obnoxios, ac proinde cum magna iustitiæ & Reipub. iacturâ frequentiora fore ejusmodi miracula fictitia.

OBSERVATIO X.

Pro reo in pœnam pecuniariam forte condemnando in delicto, quo propter defectum pecunie pœna corporalis est inferenda, ut evitet carceres.

- I** Delinquens pœna pecuniaria, & in ejus defectum corporali efficiendus incarcerari & detineri potest, etiamsi fidejussores de solvenda pœnæ qualitate dare vellet, vel eam deponere: Quippe quod in pecuniariæ subsidium corporalis succedat, dati fidejussores pendente inquisitione non solvendo fieri, & depositum forte perire possit: Unde, si reus præstò non esset, pœna atque iustitia deluderetur, Bart. in l. i. n. 2. & 3. ff. de cust. & exhib. reor. Ang. Aret. de mali. in verbo, quod fama pub. preced. n. 67. & in verbo: pro quibus & quolibet n. 10. Bart. in l. nemo dubitat, de reg. jur. Quam tamen sententiam restringit idem Bart. in l. item liberatur ff. quibus mod. hypoth. vel pig. solv. Est autem cautela, ut in ejusmodi calu accusatus vel inquisitus molestias carceris effugiat: Si nimirum, statim atque convenitur, pœnam fisco solvat, dominium in eum transferendo, sub conditione condemnationis: Bart. d. l. i. num. 4. & l. item liberatur Ang. Aret. dist. loc. Hæc cautela commodius referri posset ad rit. de capt. & carco.
- 2**

OBSERVATIO XI

*Pro bonis fiscalibus augendis, & contraria, ne bona
jure hereditatis ad delinquentem ventura, veniant
in publicationem.*

Solent Judices filios familias aut alias personas, quæ successionis
alicujus spem habent, ante parentis vel alterius personæ mortem,
cujus successio delinquentibus obvenire potest, condemnare: Sed
ipsi male fisci causam agunt: Hoc enim modo portione, quæ mor-
tuo damnatos hos venire deberet, fiscus ipse privatus remanet: Bona
enim futura vel post publicationem & damnationem delata, fisco non
acquiruntur *l. si tibi mandavero §. in cujus ff. de bon. damnat. Alex. in l.
ex facto §. Julianus de vulg. & pupil. substit. Boss. in pr. crim. tit. de bon.
pub. n. 15. & 27. Qui n. 28. ibid. suadet, ut judices Principis aut fisci benefi-
cium respicientes urantur cautela & differant condemnationem post
mortem patris vel alterius: Hoc modo reo condemnato, bona transi-
bunt in fiscum adita hereditate, & non adita jus succedendi transibit in
eum, tunc scilicet, si illud jus ad heredes extraneos poterit transmitti:
quæ est communis Dd. opinio in *l. si quis mihi bona §. si quis plane ff. de
acquir. her.* Jas. in *d. l. si quis mihi §. servus municipii circa fin.* Jul. Clar.
in *pr. crim. §. fin. quest. 78. vers. saepe contingit.* Sin autem ad extraneos
heredes jus prædictum transmitti non poterit, neque poterit fiscus
quicquam prætere. Fisco enim quando bona publicantur, genera-
liter non cedunt ea, quæ non veniunt ad extraneos heredes *Gloss. Bart.
& Bald. in li. C. de bon. quæ liber.* Contra hanc cautelam è diametro est
alia, quam ex D. Nell. *prima parte secundi temporis, quest. 30. refert idem
Boss. n. 29. ibid.* Ut banno puniendus, vel cujus bona erunt publicanda,
ante condemnationem renunciaret juri adeundi cum consensu illius, ad
quem eo repudiante devolvitur, de quo fiscus conqueri non potest. *l.
Quod autem in princ. ff. quæ in fraud. creditor.* Cum juri adeundi pos-
sit renunciari: *tot. tit. C. de repud. hered.* Est etiam alia cautela contra-*

- ria, ut nimirum pater, antequam moriatur, exheredet filium maleficum cum causa, *juxta auct. non licet C. de lib. prateri.* Et sane causa est legitima, si filius forte molitus est contra patriam, aut hominem occidit: Boss. *ibid. n. 30.* Vel si est extraneus is, cujus bona ad delinquentem ab intestato devolverentur, alium instituat heredem: Laurent. Tenning. Rodolph. *in tract. caus. cap. 92. n. 19. & 20.* Sed, quicquid sit, qui non satis intellexerit ante dictam cautelam fisco quidem favorabilem, sed reis captivis, ut & expeditioni justitiæ esse maxime injuriosam?
- 7 Carceris namque custodia non debet degenerare in poenam, ut sunt communia, & precipia *Constit. Crim. art. 21. & art. 28.* Quod tamen fit quando in nimis diuturno carcere delinquens detinetur, etiamsi illi non sit perpetuus, sed temporaneus, qui quoque tanquam poena irrogatur. Farin. *in pr. crim. lib. 1. tit. 4. quest. 27. n. 104. & 105.* Insuper duplici poena delinquens ac propterea inique punitur: Altera est, quod longo temporis intervallo usque ad alterius obitum in mala mansione retineatur: Altera, quod nihilominus publicatione bonorum & coercitione, delicto suo condigna afficiatur. Ad hæc, quanquam fisco sit favorabilis, non tamen ira illi est favendum, ut reo inferatur injuria: Imo reus favorabilior est fisco: Farinac. *lib. 1. pract. crim. tit. 5. quest. 43. n. 13. per alleg. text. l. Arrianus ff. d. obligat. & act. l. non puto ff. de iur. fisci.*
- 9 Boss. *in pract. crim. tit. de fav. defen. num. 2.* Porro judex omnes captivos, Juris ratione, intra unici mensis spatium (si nimirum fieri potest, & matura, decensque causæ cognitio admittat) absolvere debet, vel sententia damnare, *l. fin. C. de cust. reor.* Damhoud. *in pr. crim. cap. 17. n. 17.*
- 10 Carceratorum enim causa tanquam miserabilium personarum, est summaria, Cyn. *in l. fin. C. si quis alteri vel sibi* Bart. *in tr. de carcer. ad fin.* Damhoud. *ibid. n. 18.*
- 11 Quanquam ex consuetudine hodierna illud tempus pro necessitate circumstantiarum & causæ probationem sit judici arbitrarium: Nihilominus ei incumbit, ut causas criminales celeriter expediat. *Constit. crim. art. 77.* Exinde si crimen est notorium, vel alia justa subest causa, judex statuere potest, ut loco copiarum dentur, acta originalia Advocatis reorum: Claud. Bertaz. *in addit. ad consilia Bertazoli patris sui, in cons. 130. lib. 1. quem refert & sequitur* Farinac. *in pract. crim. lib. 1. tit. 5. quest. 39. n. 115.* Present: reo ejusque Advocato solent etiam acta per

volvi vel perlegi, & quicquid ex iis desideratur, communicari statim. Unde colligitur iustum & cautum esse ab eiusmodi antedicta cautela abstinere.

Alia est etiam cautela contra fiscum, ne ei bona delinquentis applicentur, ut nimirum res in ipsum à testatore devolutæ testamento expresse, vel alia ratione prohibeantur alienari, idque favore familiæ, & ut in ea permaneant, sic non transibunt ad fiscum, sed publicatis Criminosis bonis, poterunt per illos, qui sunt de familia, statim vindicari, perinde ac si alienatio esset facta extra familiam per contractum, aut ultimam voluntatem *Imperator. & ibi. Bart. ff. de fideicommiss. libert. Jas. iul. fin. §. sed quia nostra C. commun. de legat. Alex. cons. 13. vol. 1. & cons. 88. vol. 3. Dec. cons. 442. n. 28. & 32. Grat. resp. 21. col. ult. vol. 2. Socin. Jun. Cons. 34. & cons. 49. Peregrin. de jur. fisci lib. 5. tit. 1. n. 98. Ubi plures Dd. citat & usque ad n. 126. ad hanc materiam lectu utilia continent. Gramm. decis. 105. n. 31. Gail. de pac. pub. lib. 2. cap. 14. n. 18. Regner. Sixtin. de regal. lib. 2. cap. 12. n. 44.*

OBSERVATIO XII.

Pro timente, ut forte bona sua aliquando applicentur fisco.

Confiscatio bonorum (maxime in quibusdam regionibus, sub specie hæreseos vel rebellionis) in tam frequentem venit usum, ut etiam viri boni, propter falsas calumniatorum delationes, quibus nunc temporis Reges & Principes pronas porrigunt aures, ac illis facillime credunt, vix tuti esse possint, præsertim ditiores parasitorum aulicorum gratiam parum urantes. Hæc conqueritur Raimund. Fichard. in tractat. cautelarum caut. 86. ibique refert cautelam Catel. Cottæ, in memorab. sub. verb. donatio causa mortis facta à marito. Ut nempe timens bona sua aliquando fisco applicatum iri, ea mortis causa donet uxori suæ: Talis enim donatio est valida & morte confirmatur etiam civili, Banni & exilii. per text. l. sed si mors ff. de donat. int. vir. & ux. Neque tunc fiscus bona ista sibi vindicare, nec ullam

cum iis communionem habere, *juxta text. express. l. res uxoris 24. C. d. donat. int. vir. & ux.* nec interim donans factam donationem revocare potest: Mors namque expectanda est, ut fiat irrevocabilis *d. l. sed si mors. Jal. in l. si stipulatus fuerim. §. 1. ff. de verb. oblig.* Paul. de Castr. in *l. post contractum ff. de donat.* Quæ cautela est pro uxoris tantum.

5 Alia quoque est ut nimirum bona sua convertat in rem metallicam (si fidei ea manibus gubernetur) & inde percipiat fructus fodinarum: Partes namque fodinarum & fructus, *die Bergeheile, und Ausbeute der Gewercken*, per totum Romanum imperium, singulari privilegio & rei metallicæ favore, confiscationi, qualitercunque etiam delinquatur, obnoxia non sunt, veluti expresse legere est, *in den Bergordnungen, von der Bergfreyheit: Das nemlich kein gewercke seiner theile, in Kriegs- oder Friedenszeiten, durch Vörbrechung oder sonst, sich müge verlißig machen.* Quo autem vesaniæ invidia & cæca habendi libido, etiam contra innocentissimos, interdum proruperit, ac propterea omnem ferme benedictionem divinam à re metallica abegerit, factorum evidentia monstrat. Si nihil plane causæ est, cur nonnulli ditiorum in carceres detrudantur, divexentur, iisque bona auferantur, hoc tandem injustitiariis & calumniatoribus stat pro ratione: Quid ipsi mortalium ex statu plebejo cum tantis divitiis?

6 Optime præsser populo & Reipub. Princeps, qui tale pestiferum vitæ genus à se abigeret longissimè. Præterea namque, quod proscriptiones bonorum omni Civitatum generi sint perniciosæ, maxime in unius dominatu, ex quo Tyrannus facilius, quam in cæteris existit, Bodin. *de Repub. lib. 5. cap. 3. pag. 540.* nullaque re ex bono Principe Tyrannus facilius quisquam fiat, quam proposita proscriptione bonorum, eoque magis, si tenues sint ejus opes & fortunæ. Nec occasio, nec crimen, nec calumniator, nec improbus iudex unquam deerit: Sæpe Principum uxores, dum alienis opibus ac prædiis inhiant, maritos ad cædes & proscriptiones compellunt. Bodin. *dict. loc.* ubi cum aliis refert exemplum Achabi Regis Samariæ, qui, cum nec prece, nec pretio prædia Nabor extorquere potuisset, Isabella uxor testes subornavit, qui hominem capitali fraude circumvenirent, ac læsæ Majestatis quæstionem intentarent. *1. Regum. 21.* Recentia & hodiernæ tempestatis exempla tangere nolo, ingens tamen autoribus eorumque vestigiis insistenti.

sentibus, scelera conniventibus oculis non obscure approbando, quo^s Dei manus nedum est adepta, metuo malum, quod si cavere velint, respiciant, poeniteant, restituant, necesse est: Peccatum enim non remittitur, nisi ablatum restituatur. *c. peccatum d. R. J. in 6.*

OBSERVATIO XIII.

Ne propter avaritiam Officialium reis delatis inferatur injuria, & quaedam alia observationes remissive pro impetranda gratia vel poena mitigatione.

UT Princeps caveat, ne Officialibus vel iudicibus, ad judicia publica constitutis, vel etiam aliis, qui delatis reis nocere possunt, bona eorundem, in eventum condemnationis & confiscationis donet, vel donanda permittat, propter rationes insertas, *in observ. 2. tit. de Jud. Advoc. & proc.* monui: Quæ huc commode repeti & referri possunt. Idem quoque propter rationum identitatem, quæ legere sunt *in dict. observ.* monendum est, si forte accusatus, vel inquisitus, ubi contra eum delictum contingeret probari, in poenam pecuniariam veniret condemnandus, ne scilicet ante condemnationem ista pecunia cuiquam donetur, vel in eventum condemnationis promittatur: Remitto itaque lectorem ad dictam observationem.

Quibusdam in locis, mos hic invaluit pessimus, ut iudices, sive ad judicia maleficiorum constituti officiales, quadrantem, trientem, vel etiam semissem capiant poenarum pecuniarum. Alibi post diuturnas, & carceris, & tormentorum ærumnas, rei innocentes reperti, ante non dimittuntur, quam certam pecuniæ quantitatem, tanquam mercedem absolutionis, & laborum, latrunculatoribus persolverint. Quam corruptelam in multas Italiæ civitates irrepsisse conqueritur Vincent. Castellanus *in tract. de off. Reg. lib. 4. cap. 7 & 8.* Ampla sane improbitati, probos vexandi fenestra. Quod & quanta ibi locorum (præsertim si accedat delatorum & calumniatorum impunitas) fortunæ, fama, vi-

ma, vitæque innocentum creentur pericula, quam inique postulari rei emungantur, divexentur & opprimantur. Sani iudicii latere potest neminem. Quæ omnia si tollere velit Princeps vel Magistratus, ut tollat illas insidiarum & explenda avaritiæ ansas, necesse est: Quod nisi fiat, vix hominibus probis & honestis! Jam dictus modus injusti lucri captandi conniventibus superioribus non infrequens etiam est in Germania, præsertim quando iudices inferiores, vel certi Commissarii ad quærendas sagas sunt constituti: Qui quamdiu processus ejusmodi, & jusque executio durat, de sanguine earum insuperque sæpe innocentum epulantur, & quilibet de quovis capite certam suam accipit mercedem. Incivile autem, absurdissimum & iniquissimum, semper fuit existimatum, ex damnati bonis, executionis sumptus depromere, & ita hominem suo gladio jugulare, aut virgis à se emptis cadere, *arg. l. i. d. senatorib. Petr. Heig. lib. 2. quæst. 24. n. 16.* Ad hunc titulum etiam bene repetuntur & referuntur, *observ. 6. in tit. de inquisit. & accusat.* quæ est pro militibus, ne finito bello propter delicta, in eodem perpetrata, criminaliter inquirantur vel accusentur: *observ. 23. ejusdem tit.* Pro inquisito, ut absolvatur vel saltem ne ordinaria pœna, sed mitius puniatur: *observ. 2. tit. de indic. tort. & confess.* Pro iudice, ne sit in causa, quominus delicta propter iniquum, præsertim in puncto torturæ procedendi modum, pœnis condignis puniatur, ac ipse teneatur de Syndicatu: Et pro reo etiam confesso, ubi imperitia iudicis, vel affectata severitas tale quid admiserit, ne ei confessio etiam ratificata noceat. *observ. 20. ejusdem tit.* Quomodo reus in circimine furti à torturâ & ab ordinaria pœnâ possit liberari. Item in casu homicidii, *observ. 19. in fin. ejusdem observ. 37.* Pro fiscali quando reus, qualificate est confessus: *obs. 40. ejusd.* Pro iudice, ne utatur instrumentis insolitis, vel non consueti genere tormentorum: Et pro Advocato ad rei liberationem, quando iudex fecit contrarium.

OBSERVATIO XIV.

*Pro delinquente ad impetrandam gratiam
criminis,*

Delinquens, ut gratiam impetret, sponte compareat, delictum fateatur & manifestet reos ejusdem criminis: Bart. *ad l. 1. §. cum quis latrones ff. de quest. text. l. non omnes §. fin. de remiss. l. unic. §. qua lege damnatus ff. ad l. Jul. de ambit. gl. & Dd. ibid. Alberic. in l. quicquid C. ad l. Jul. Majest. Boss. in pract. crimin. tit. d. remed. ex sol. clem. Princ. Heig. part. 2. quest. 32. n. 33. & seqq.* Confessio autem delicti debet fieri cum omnibus qualitatibus, tam facti proprii, quam alieni. alioquin hoc effectu carebit. Bart. *in quest. 8. Per Italiam in fin. verb. Circa secundum. alleg. text. in leg. 2. ff. de jure fisci.* Sed hoc non est tutum, si crimen est atrox & non amplius in conatu consistit, sed ad effectum perductum est, ac perpetratum. In calu autem, *l. quicquid C. ad l. Jul. Majest. §. fin.* & similibus, omnino profutura est, ubi expresse constitutum reperitur: Sane, si quis ex his in exordio initæ factionis, studio veræ laudis accensus, initam prodiderit factionem, & præmio & honore à nobis donabitur. Is vero, qui usus fuerit factione, si vel serò (incognita tamen adhuc) consiliorum arcana patefecerit, absolutione tantum ac veniâ dignus habebitur. Item quando quispiam excarceratis conspiratoribus de frangendo carcerem, forte poenitentia ductus, vel alia de causa conspiracyonem judici revelavit, impunitate gaudet: *text. in l. in eos in fin. ff. de cust. reor. & ibi gloss. & Dd. Boer. decis. 215. n. 22. Marf. in pract. crim. §. attingam. n. 50. Claud. Battand. in pr. crim. reg. 142. Carcerum effractores n. 7. Jod. in pr. crim. cap. 18. sub rubr. ne effract. care. n. 3. ubi dicit. l. in eos.* ita interpretatur, ut revelanti, non de conspiracyone effractionis solum, à Principe impunitas concedenda sit, si illius fuit particeps, sed etiam ipsius delicti pro quo revelans detinebatur, dummodo id sit remissibile, Prosp. Farinac. *in pr. crim. quest. 30. n. 194.* eam interpretationem approbat, præsertim, quando revelans non est conspiracyonis particeps: Tunc enim verbum, *revelandos in textu*

appositum, intelligi de poena non conspiracy, sed delicti, propter quod fuit incarceratus: allegans ibid. Cyrill. *in sum. crim. part. 1. rubric. 12. de cust. 1007. §. 1. num. 2.* Hanc potestatem remittendi in ejusmodi casu non solum Princeps habet, sed & alii judices. Petr. Premus *de securit. promiss. quab. 1.*

OBSERVATIO XV.

*Pro delinquente, ut impetrata gratia sine periculo
uti possit.*

- 1 **Q**ui petit gratiam alicujus criminis, licet de jure non teneatur
- 2 fateri se delinquentem, nec iudex possit dicere ei, fatearis prius delictum, alioquin non uteris gratiâ, tamen exprimere debet id ipsum, pro quo gratiam petit, cum omnibus suis qualitatibus, quæ Principis animum verisimiliter retrahere possunt à gratiæ concessione, si illas sciat Jaf. *in l. damnosa C. de prec. imp. offer.* Rom. *cons. 449.* Anchor. *cons. 160.* Boss. *in pract. crim. tit. de rem. ex sola clem. Princ. n. 20. 33. & 38.* Jacob. Boulenc. *in l. capitalium §. famosus n. 207. ff. de pen.* Chassan. *in consuet. Burgund. tit. des justices §. 5. n. 18. & seqq. vide*
- 3 *obs. precedent. n. 1.* Quas si reticuerit, gratia Principis erit sub & obreptitia, prorsusque invalida Mascard. *de probat. concl. 346.* Frider. Mindan. *de process. extrab. lib. 1. cap. 25. n. 4.* Quippe, quod subreptio, maxime in gratiosis, ipso jure, etiam parte non opponente, vitiaret impetrationem: *cap. audientiam de rescript. cap. dilectus filius ibid. gl. 5. Dd. Prosp. Farinac. in pract. crimin. lib. 1. tit. 1. qu. 6. n. 46. & seqq.* Usque adeo, ut obrepando & veritatem celando impetrans poenam temeratoris & falsi luat. *text. in l. si quis obrepserit ubi gl. 5. Dd. ff. de fals. & impune possit occidi.* Alex. *cons. 112. vol. 1.* quem sequitur Boss. *dict. tit. n. 37.* Attende itaque tu, qui gratiam à Principe confidis impetrare, ut exprimas in supplicatione omnia ea, quæ jure possunt avocare animum Principis à gratiæ concessione, ne te subicias periculo, sed ea secure uti possis, & ne tibi contingat, quod ei, quem defendit Cravet. *2. cons. & curiam,*

dam, qui impetrata gratiâ de secundo homicidio, primi in literis non facta mentione Bononiæ capitis supplicio fuit affectus. Quod post alios refert Jul. Clar. in pract. crim. §. fin. quest. 59. vers. debet autem y. Ubi etiam meminit alicujus sicarii insignis, qui obtinuerat literas impunitatis à Principe, neque expresserat, quod tempore impetrationis erat in carceribus detentus, & fuit laqueo suspensus. Dixi, eorum, quæ jure Principem à gratiæ concessione avocare possunt, mentionem faciendam: Unde non omnia tacita, quorum expressio quidem posset movere Principem, sed non jure, ad gratiam denegandam, eam vitiant: Boss. di. tit. n. 34. Farinac. di. qu. n. 48. Et secunda vice impetrans gratiam delicti, tenetur de primo delicto facere mentionem. Quod quomodo quidam intelligant vide apud Nevizaq. in Sylv. nupt. lib. 1. n. 151. pag. 75.

OBSERVATIO XVI.

Ne quis veniæ petitione censeatur delictum fateri.

Quomodo transactio sit ineunda, ne propter eam indicium, fiat ad torturam, vel quis tacite confessus censeatur, dixi supra in observ. 5. tit. de indic. tortur. & confess. Hic addendum est, quomodo accusatus vel inquisitus reus veniam à judice petere possit, ne delictum dicatur fateri. Prætermittendum autem est, Dd. statuere, quod regulariter sola supplicatione seu petitione pro impetranda veniâ quis non censeatur delictum fateri Rom. & Alex. in l. ff. de nov. op. nunc. Jas. in l. decem. ff. de verb. oblig. Boss. in pract. crim. tit. de remed. ex sola elem. Princ. num. 29. Menoch. de arb. jud. lib. 1. qu. 8. n. 37. Mascard. de prob. concl. 501. Quod tamen non semper obtinet, nisi in crimine transigibili: Si namque in eo per compositionem non oritur confessio, quod videre est in supra dicta observ. 5. eo minus oritur ex simplici supplicatione Blanc. de indic. n. 308. in fin. Farinac. in pr. crim. l. 1. quest. 5. num. 25. Itaque hoc observandum est, gratiam delicti, etiam non transigibilis, veniam petituro, ne scilicet eam petat

tat solemniter, sive judicialiter, sed extrajudicialiter: Vel, si ei videatur expedire, ut judicialiter petat, expresse dicat & modeste potestetur, se ex humilitate gratiam petere, & ut magnis molestiis & sumptibus sublevetur, non ut delictum fateatur. Farinac. *dist. loc. ubi vide* Dd, quos ad hoc citavit & Hieron. Gigas de crim. lesa Majestat. sub rubrica, quomodo & per quos crimen lesa Majestatis probetur, *question. 23. num. 6. 7. 8.*

OBSERVATIO XVII.

Ad poenae mitigationem obtinendam.

I **B** Onam famam rem inæstimabilem hunc inter alios habere effectum, ut, etiam si contra aliquem existent indicia ad torturam sufficientia, nihilominus is, si eam de se probaverit, & quod proxime præterlapso triennio fuerit honestæ vitæ, bonæ vocis & conservationis, quæstioni subjici non debeat: Quippe, quod indicia contraria hoc ipso sint elisa, nisi fuerint admodum prægnantia & gravia ut invenies in obs. 17. in tit. de indic. sort. & confess. Quid autem si reus accusatus vel inquisitus post diuturnum tempus reperiatur deliquisse, numme bona fama & hoc operabitur, ut poena mitigetur? Ita recte statuunt Tiraq. de pen. leg. temp. causa 29. num. 4. quem refert & sequitur Farin. in pract. crim. lib. 1. quest. 10. n. 91. propter veram rationem l. si diutino ff. de pen. quæ est vitæ emendatio addatur Neviz. lib. 1. sylv. nupt. n. 96. Covar. var. resol. 2. cap. 9. num. 2. vers. contrarium Corra. in Miscel. 2. cap. 20. Gomez. ad l. 76. Taur. num. 5. ubi hoc declarat. Fachin. lib. 9. contr. cap. 38.

Quapropter cautela est pro delinquente, si ejus delictum post longum temporis intervallum manifestatum, atque is propterea captus sit, ut non temporis diuturnitatem solum alleget, sed ostendat, etiam se à tempore commissi delicti vitam vixisse semper honestam: Tunc enim, impetu potius, vel infirmitate quadam lapsus, quam ex dolo & consuetudine deliquisse, est præsumendus, jam satis emenda-

rus, ac ei propterea pœna minuenda Tiraq. & Farin. *diff. loc.* Tiraq. *conf. 51. n. 1.* simpliciter dicit rationem vitæ antea actæ habendam circa mitigationem pœnæ. Ubi itaque quis post perpetratum crimen, ulterius inhoneste vixerit, aliisque sceleribus se contaminaverit, temporis diuturnitas diminutionem pœnæ non operabitur. Anton. Thes. *de iis. Pedem. 76. n. 5.*

An & quomodo excusent à pœna, vel eam mitigent, ira, furor, amor, ebrietas, senectus, infantia, minor ætas, (quæ contra factam confessionem, etiam in delictis in integrum restitui potest, Anton. Blanc. *caut. crim. g.* Jul. Clar. *in pract. crim. §. fin. quest. 6. vers. 4.*) reorum multitudo, nobilitas, carceris diuturnitas & similia, hic operose perstringere est supervacaneum, cum ista passim apud Dd. jura criminalia tractantes reperiantur. Hic etiam non incommode apponi possent cautelæ, quomodo rebelles & seditiosi sint tolerandi, donec possint puniri, quomodo in casu seditionis sit simulandum & dissimulandum, quomodo multitudo delinquentium demulcenda, autores, sive pauci pœnis afficiendi: Item, quomodo innocens è manibus commoti vulgi, quod aliter compesci nequit, & ad præposteram & iniquam executionem eum cum eo festinat, sine periculo possit eximi, nimirum, ut Magistratus iram simulat, captivitatem & atrox supplicium minetur, ad carcerem eum ducat, & post aliquod temporis intervallum sedatis paulisper furibundorum animis à calamitate liberet & dimittat incolumem. Cum autem hæc in disciplina generali, Politica nimirum pertractentur, isto labore hic superfedere volui.

OBSERVATIO XVIII.

Projudice, ne in defectum pœnæ pecuniariæ delinquens corporis afflictivam evitet, & sic remaneat impunitus.

- I** **V**ulgatum & ferme in ore omnium illud est : Qui non habet in ære, luat in corpore, *l. fin. ff. de in jus voc. l. i. §. fin. ff. de pœn. & alibi passim.* Coler. *de procff. exec. in præfat. num. 20.* Thesaur. *decis. 182. n. 1. & decis. 232. n. 1. & 2.* Et subsidiarium præbeat tergum, cui non suppetit pecunia : Valent. Franc. *de fidejuss. cap. 3. n. 217.* Zal. *in §. pœnales n. 25. Inst. de act.* Menoch. *d. arb. jud. cas. 447.* Pegver. *quest. crim. 6.* Sed notandum, quod tunc demum iudex propter paupertatem delinquentis possit in locum pœnæ pecuniariæ subrogare corporalem, quando scilicet cognitâ ejus inopia, id faciat ante sententiam, secus si postea : Bart. *in l. i. §. i. n. 8. ff. ad SCt. Turpil. Blanc. in præf. crim. in §. verum quia quandoque n. 112.* Quia iudex lata sententia dicitur defunctus suo officio, ita ut eam amplius mutare & corrigere non possit *l. iudex postea quam 55. ff. de re judic.* Hæc hanc suppeditat cautelam, ut iudex sit cautus, quando versatur in casu, quo ob defectum pecuniæ pœna corporis afflictiva, delinquens venit afficiendus, ut, antequam pronunciet & ferat sententiam definitivam, cognoscat, an damnandus sit solvendo, ne post latam sententiam utraque pœna celabatur, & ita remaneat impunitus. Quamvis contrarium verius esse dicat Thesaur. *decis. 182. & decis. 232. num. 2.* Attamen hanc cautelam, observare tutius existimo.
- 2**
- 3**
- 4**

OBSERVATIO XIX.

Pro Magistratu vel iudice, ne festinet inquirere, damnare & supplicio afficere quenquam, ex sola ratione meri imperii conservandi & actum ejus exercendi.

- I** **E**venit interdum, ut Magistratus, iudex vel Officialis, cui concessa est potestas cognoscendi & animadvertendi in facinorosos, aliquot annorum intervallo, nullum meri imperii actum exercuerit, vel ei de jure isto controversia mora, sit : Ne itaque hæc pote-

potestas, per multos annos non usurpata, temporis antiquitate obscuratur, in desuetudinem eat, vel forte auferatur, Magistratus, judex vel Officialis, ex sola & mera ratione tuendi juris sui, acrius & magno conatu inquirunt, in quem actum meri imperii exerceant: Unde contingit aliquando, ut innocens, vel qui leve commisit delictum, capiatur, 2
 quæstioni subiciatur, damnetur & supplicio afficiatur. Memini aliqujus exempli, quod nominatenus adducere non attinet, ut pauper quispiam (susque deque habita *Constit. Carol. art. 160.* in illis verbis: *Mehr solt er messen werden der Standt und das Wesen der Person, so gesohlen hat, und wie schädlich dem Beschäftigten der Diebstahl seyn mag, und die Straffe darnach an Leib und Leben ertheilen*) laqueo sit suspensus, qui comestibilia, non admodum multa, furtim abstulerat & ablatio eorum Domino parum erat nocitura, nec is ullius præterea criminis reus fuerat factus, adeo ut extra dubium sub pœna levi fuisset dimissus, nisi prædicta ratio conservandi juris obstitisset. Sed proh Deum immortalem, quæ hæc est crudelitas, & impia fatuitas? Caveat sibi judex 3
 ab ea & similibus, canequæ pejus & angue ejusmodi conatum & cupiditatem delinquentem quæritandi & puniendi, fugiat, nisi velit Syndicatus reatum incurrere & jurisdictione privari: Prout debent judices severiter (nedom injuste) in criminalibus procedentes Hipp. de Marf. 4
in pr. crim. §. expedita num. 86. Bald. *in l. 2. d. cust. reor.* & homicidam quærendo, ipse fieri homicida. Huc repete, quæ dixi *in observ. 1. tit. de inquis. & accusat.* Nec à tramite justitiæ eum seducat prædicta ratio actum meri imperii exercendi, vel affectatæ severitatis gloriola, ut illum, in quem admodum invehitur Par. de Put. *in tract. Syndic. in verbo crudelitas offic.* eum ferocissimam bestiam compellens, & ut homicidam 5
 reprehendens, ibidemque referens: Quod, licet ille judex esset natura melancholicus, eo tamen die, quo homines trucidabat, omnibus alacer, jucundus, gaudens, blandus ac benevolus apparebat. De simili quodam ex judicibus Gallicis refert, Henr. Steph. *in præfat. libell. quem inscripsit, juris civilis fontes & rivi, & ex eo Camerar. in hor. succis. part. 1. cap. 100. pag. mibi 470.* & inquit: hæc erat perpetua ejus cantilena, de sene quidem, suspendite, suspendite, alia multa furta commisit; de juvene autem, suspendite, suspendite, alia multa com-
 mittet,

mittet. Non fuerunt admodum dissimiles Caligulae, de quo refertur, quod quinquaginta reos capitali poena, & quidem ex diversis criminibus, eadem sententia damnaverit, ac saepe ob id ipsum tantum reos supplicio addiderit, ut cervicibus secandis voluptatem ac gloriam quaereret, aut gladii aciem experiretur. Bodin. *de Repub. lib. 4. cap. 6. pag. 418.*

- 6 Non propterea delinquens ultimo supplicio afficiendus, ut conservetur jus maleficia coercendi, seu, ut hodie loquimur, jurisdictio criminalis: Sed ut malum de medio tollatur, & publico exemplo alii deterreantur. Lepida scilicet est sequela, jurisdictio criminalis est tuenda: Ergo hic vel ille suspendendus: Vel aliquis delinquens ad actum supplicii praeter solitum magno studio est indagandus. Exemplo, grave est, si latronem requirere, ut innocentibus periculum fiat, *l. 2. C. de his qui latr. vel alios crim. reos occuli. in fin.* Oldendorp. *Conf. Marpurg. 2. vol. 2. n. 5.*

- 7 Quis tandem erit innocens, qui vel leviter est suspectus, vel à malis calumniose delatus, & incidit in extensos casses ejusmodi beluarum, quae, ceu diabolus, apertis faucibus anhelant sanguinem hominis, ambiunt & quaerunt, quem perdant? Nonne sic ex leviusculis indiciis, dubiis saepe & erroneis à monstris mortalium multi, ad quaestionem abripiuntur, vi tormentorum cessuri & innoceutes peribunt? Quippe, quod iniquissimi errores quaestionum passim irrepperint, quod palam fiet tractatum, *in primis titulum de indic. tort. & conf.* perlegenti. Vix itaque tibi, qui hoc modo jura, jurisdictionemque tuam tueri desideras, & actum mei imperii exerces! Exercebit in te vicissim actum justitiae judex ille justissimus, ultimo & aeterno puniturus supplicio, in die illo novissimo, quo optabis quidem, sed inani voto, potius omni potestate cognoscendi & exequendi in criminalibus caruisse. Unde Balch. *Contr. Zain. in tr. d. jur. municip.* monet, municipia non debere esse sollicita, propter denegatum hoc & periculosum jus gladii. Nobilibus Germaniae, Imperatorem immediate recognoscentibus, ab eo quoque merum imperium in feudum habentibus, controversia de gladii potestate non raro quidem à vicinis principibus vel Comitibus, eo quod hac longissimo tempore non sint usi, movetur: Sed novisse oportet, tale jus vel privilegium longissimi temporis praescriptione non amitti, si casus puniendi facinorosos nullus interea se obtulerit, *l. ex sociis §. fin. ff. d. servis. russ. prad.*

prad. t. hec autem iura. ff. d. servit. urban. prad. Gail. 2. *obs. 8. n. 8.* Quod si occasio actus possessorios meri imperii exercendi se non offert, longo temporis intervallo, ita ut metuat quispiam, sibi aliquando controversiam motum iri, cautius agit, si in loco collapsarum furcarum novas vel alia meri imperii signa erigat: Hieron. Gig. *in iract. de crim. les. maj. lib. 1. qu. 41. n. 2.* Gail. *post alios. dict. obs. n. 6. & 7.* quam ut in impiam istam vesaniam prorumpat & quæritet, quem supplicio afficiat: Quippe quod propter hunc affectum in administranda justitia quodammodo cæcutiat, & vix fieri possit, quin inquisito sit injurius. Vide Paul. Zach. *quæst. Med. legal. lib. 2. titul. 1. qu. 10. n. 34.* Reinck. *d. reg. sec. & Eccles. lib. 2. clas. 1. cap. 3. n. 20.* Christiani homines facinus admissum diligenter considerare debent, ut, quibus partant, inveniant. *Decian. vol. 3. resp. 72. n. 38.* Propterea nihil potius intermittendum, quod ad liberationem inquisiti ac innocentie probationem facere potest. *Vid. supr. tit. 4. obs. 1. & ibid. cit. Dd. quo facit etiam obs. 2. dict. tit. 4. & tit. 1. obs. 4.* Unde etiam favore innocentie sæpissime à regulis juris receditur. Hipp. de Mars. *in l. 1. §. si quis ultro. n. 98. & seq. & in prad. crim. parag. oportune. n. 7.* Bened. Carpzov. *part. 1. Const. 12. decis. 15. n. 4. & in prad. crim. part. 3. quæst. 15. n. 74. & seqq.* Ubi, nec non apud alios Dd. passim reperies exempla; ut & unum in puncto dilationum apud Carpzov. *part. 4. Const. 8. def. 9. & 10. vid. supr. tit. 1. Obs. 4. aliquot numeros ante fin.* De quo crudeles istos homines nimium, & ultra justitiæ limites, de gladii potestate sollicitos, hic placuit monuisse.

OBSERVATIO XX.

De differenda executione damnati, fidei salvificæ & Christianæ doctrinæ ignari, donec de ea sit instructus & ad Deum conversus.

- 1 **T**riduo ante damnato denunciandam esse executionem, ut tempestive commissa sua serio lugeat, deprecetur, toto pectore resipiscat, & ad Dominum, sacrae Eucharistiae particeps, se se convertat, praecipit *Constit. Carol. Quint. art. 79.* Quod procul dubio hanc habet rationem, quia in terris imperii vivitur inter Christianos, ac capti Christiani praesumuntur, & tales quidem, quibus cum in convertendo, non diu & tanquam cum Ethnicis, infidelibus
- 2 & paganis agere est necesse. Verum enim vero hisce temporibus perditissimis juxta ac deploratissimis usque adeo viluit pietas, institutio juvenutis, & omnis ferme honesta vivendi ratio, etiam inter Christianos, ut reperiantur plurimi, praesertim malefici, qui vel parum vel prorsus nihil sciunt de doctrina salvifica & ab ethnicis non nisi nomine
- 3 & baptismate discrepant. Tales itaque in Christiana fide male instructi si sint condemnati, executio debet differri ad aliquod temporis spatium, pro pii & Christiani Judicis arbitrio concedi, ut volentes de necessariis ad salutem, poenitentia, fide & merito Christi informari, & ad bene moriendum praeparari possint, Jul. Clar. *in pract. crim. parag. fin. quasi. 99. ab init.* Doct. Mart. *de Jurisdic. Eccles. part. 2. cap. 47. n. 9.* Hostiens. *in summat. de Immun. Eccles. parag. in quantum n. 11.* Damhoud. *in pract. crim. cap. 150. n. 2. & 3.* Bened. Carpzov. *in pract. crim. part. 3. quasi. 137. n. 35. & seqq.* Ant. Gomez. *tom. 3. resol. cap. 14. ubi ex* Bald. & Paul. *de Castr. ad l. Archigerores C. d.*
- 4 *Episc. aud. refert*, quod possit & debeat Episcopus per censuras Ecclesiasticas prohibere, ne judex secularis exsequatur sententiam, nisi prius dato termino & spatio ad conversionem: Quod commodius a judice fieri ante condemnationem & auditam sententiam condemnatoriam dicit Paris de Put. *et act. d. Syndicat. ver. judex.* Sic enim sunt miseri ad
- 5 convertendum aptiores, atque non ita confusi, consternati & cogitatione supplicii perturbati. Unde judices quosdam male agere puto, qui
- 6 ad supplicium nimirum festinantes, in epistolio actis transmittendis appposito, desiderant a Juris Consultis, simul remitti copiam sententiae, actis obsignatis & remissis inclusa, ex causa praetensa ut qua poena afficiendus sit, reus praescire, & de rebus ad executionem necessariis queant prospicere.

Quasi hoc non posset fieri aliquo temporis spatio post condemnationem interveniente. Sed rectius, meo arbitrio, silentio denegant hoc Juris Consulti, idque non ex antedicta una tantum, sed etiam ex aliis rationibus facile conjiciendis, prope est, ut libenter damnet, qui cito, prope, ut inique puniat, qui nimis. Senec. lib. 1. de Clementia.

Prospiciat quoque iudex, ne inebrientur miseri, quando educuntur, & ita à sincera contritione, pietatis affectu & devotione avellantur; *Const. Crim. art. 79.* Quod sæpe vidi male observari perverse intellecto textu biblico, *Prov. 31. vers. 6.* Date siceram perituro & vinum his, qui amaro sunt animo: Quod, quomodo ex fonte sit, & recte explicandum, Theologus relinquo.

OBSERVATIO XXI.

*Ut plena impetretur gratia & ad omnia
extensa.*

Princeps in rescripto dicens: facimus tibi gratiam, vel facimus tibi gratiam poenæ corporalis, vel vitæ, vel indulgemus tibi, gratia ad solam poenam restricta est, nec latius extenditur l. 2. C. de sent. pass. & restit. l. generalis. 7. C. eod. Bart. in l. fin. & Salic. C. eod. Peregr. de jure fisci, lib. 5. tit. 2. latius vide Farin. in pract. crim. lib. 1. tit. 1. de inquisit. qu. 6. n. 27. 28. & tit. 4. de carcer. & carcerat. quest. 29. n. 95. & seqq. Ubi etiam post alios dicit: Gratiam etiam nulliter concessam, esse servandam, ne quis sub fide publica decipiatur. Si autem dixerit Princeps, facimus tibi omnium gratiam, vel ad omnia, ut prius erat restitutum: Ad omnia quoque restitutio extenditur, ad poenam corporalem, famam & omnia reliqua: Quia Principis verba clara sunt, adeo ut de ejus voluntate expresse constet: arg. l. non aliter ff. d. leg. 3. l. continuus. §. cum ita ff. de verb. oblig. Unde cautus sit, qui sibi vel amico gratiam intendit consequi, & curet, ut in rescripto gratiæ sive restitutionis, non ponantur verba arida, veluti indulgentiæ & similia: Sed, quod restitutio facta sit ad omnia: Idem quoque erit, si ponantur indulgentia & restitutio plenissima: Vide Gail. de relax.

*lax. carcer. sub tit. de benef. & indulg. Princ. qu. i. Bart. in l. i. § si quis
uliro. ff. de quæst. l. fin. in fin. C. de sent. pass.*

OBSERVATIO XXII.

*Ad differendam sententiam ejusque execu-
tionem.*

- 1 **U**T differatur sententia condemnatoria, atque sic etiam execu-
tio, accusentur testes, & producentes eos de falso: *Salic. in
l. si docueris. C. ad l. Corn. de fals. Coep. caut. 2. n. 16. ad quod*
- 2 *ibid. citat l. 3. C. si ex falsis instrum.* Quod verum est, si accu-
santur testes necessarii ad probationem, secus si sint alii, & ultra nu-
merum eorum, qui probaverunt: Namque per accusationem illorum
non retardatur processus, neque criminalis, neque civilis, *Ang. Aret.
in tractat. d. malef. in gl. in vers. compareant dicti inquisiti in termino.*
Sed prædicta cautela procedit, nisi appareat de calumnia accusantis
- 3 *Coep. ibid. n. fin.* Alium vidi modum differendæ sententiæ conde-
mnatoriæ, quod nimirum accusatus, postquam plures testes essent exa-
minati & in causa utrinque conclusum, nominaverit ad defensam duos
alios alienæ jurisdictioni subjectos, dique abfuturos: Et sic senten-
tiam condemnatoriam distulit, procul dubio illud Senecæ in Agame-
mnone cogitans: Quod ratio nequit, sæpe sanavit mora. Similia in
dubio quidem obtinebunt, secus si appareat accusatum vel inquisitum
id facere animo executionem differendi. Alia quoque cautela est ad
differendam executionem, ut nimirum condemnatus vel propemo-
dum condemnandus fateatur, se in alieno territorio perpetrasse deli-
ctum. Tunc enim iudex tenetur scribere ad Magistratum istius loci
an verum sit, nec ne *Romuleus in compend. homicid. ab init. tit. n. 16.*
& differre executionem, *Car. in pract. crim. de homicid. §. circa itaque
secundum n. 27. pag. 485. gl. in l. si quis reus. ff. de pub. jud. nisi fiat ca-
lumniose. Carer. dict. loc.*

OBSERVATIO XXIII.

*Proſudice, qui ex cauſa minuit pœnam ordinariam,
à judice impoſitam.*

Proprium judicis eſt (quantum SS. Juſtitia ſcilicet ratio admit-
tit) clementia in Criminalibus. Nam, licet juſtitia ſit admi-
niſtranda: tamen id ſemper faciendum cum miſericordia temperamento, *l. perſpiciendum. 11. ff. d. pœn. Decian. vol. 3. reſp.*
73. num. 37. Et melius eſt, propter miſericordiam rationem reddere,
quam ſeveritatem, *Panorm. c. 2. d. Reg. jur.* Chriſtiani homines faci-
nus admiſſum diligenter examinare debent, ut, quibus parcant, inve-
niant, *Decian. diſt. reſponſ. n. 38.* Melius eſt redargui de miſericordia,
quam de crudelitate, & potius de innocentia, quam vindicta quærere,
Nicol. Boer. deciſ. 164. n. 15. Ubi porro ita refert: Sed plures vidi judi-
ces, etiam plures ex Dominis dicentes: Quid dicet populus, ſi relaxe-
tur; Hanc adhortationem ibidem annectit Boerius: Certe de eorum
verbis & rumore non eſt curandum, quia vanæ voces populi non ſunt
audiendæ in condemnando vel relaxando criminoſo, *l. Decurionum*
filii. C. de pœn. Boer. deciſ. 164. n. 15. Dum tamen debite, ut decet, fiat
juſtitia, *Boer. diſt. loc. & alii ibidem citati.* Judicem itaque ex cauſa
poſſe minuire pœnam, à jure pro aliquo delicto impoſitam, commu-
nis eſt opinio, atteſtante *Dec. in c. de cauſis. n. 18. de off. deleg. Vivii*
in lib. com. opin. in verbo judex ubicunque. *Didac. Covar. var. reſol.*
cap. 9. num. 8. Jul. Clar. in præſt. crim. §. ſin. quaſt. 84. verſ. ulterius
quæro. 10. ubi ex Bald. in Auth. hodie jurant. C. de jud. dicit: Sed hæc
quidem conclusio intelligenda eſt, ut procedat in majoribus magiſtra-
tibus: Illi enim poſſunt etiam pœnas ſtatutarias minuire ex cauſa, ſive
talis cauſa ſit cohærens delicto, ſive ſit cauſa extrinſeca: Sed minores
magiſtratus pœnam poſſunt minuire ex cauſa cohærente delicto, ſi
autem volunt pœnam alterare ex cauſa extrinſeca, debent Principem
conſulere: *Vide etiam Boſſ. in præſt. crim. tit. de pœn. n. 10.* Cave-
ant tamen judices, ne id ſine cauſa & in jure approbata faciant: Quippe

quod iudex, qui in causis criminalibus minorem imponit poenam, quam de jure imponere debebat, sit infamis: *l. servos. C. ad l. Jul. de vi publ. & eadem poena, qua reus puniri debebat, sit puniendus l. 3. in fin. C. ne sanct. Baptism. reiteret.* Jul. Clar. *d. l. Gail. de pac. pub. lib. 2.*

- 4 *cap. 9. n. 25.* Sint quoque cauti iudices ab ordinaria poena recedentes, ut causam mitigationis in sententia exprimant: Vel saltem dicant generaliter, se mutare seu minuere poenam ex causis animum suum moventibus, quæ generalitas, ut est opinio communior, sufficit: Jul. Clar. *dict. loc.* Boff. *dict. loc.* Gail. *lib. 2. de pac. pub. cap. 6. num. 23.* Bellovif. *in pract. crimin. in rubr. de fuga rei. num. 62.* Sixtin. *de regal. lib. 2. cap. 8. num. 19.*

- 5 Hic annecto, quod usu Barones, Comites & Civitates liberae, etiam post sententiam delictorum, veniam dare possint, ut testantur Cyn. & Bald. *in l. servos. C. ad leg. Jul. de vi pub.* Jas. *in l. centesimis. §. fin. ff. d. verb. obl.* Bellovif. *in pract. de sent. crim. n. 10.* Zasius *in l. adia. §. 2. ff. de re judic. quos refert Petr. Premus de securis. promiss. qu. 1.* Sed caveant, ne gratiam delicti faciant alicui, quem lex divina & omnium gentium ratio statuit puniendum. Juri enim divino & gentium æque subjecti sunt etiam Principes & superiores iudices, & sunt administratores justitiæ, non domini, atque minores sive inferiores. Potest quidem leges civiles temperare Prætor *l. jus autem §. 1. de just. & jur.* Sed, ut scelera puniantur, legis divinæ interest, quia Dei est judicium, *Deut. 2.* Cravet. *conf. 592. n. 117.* Reinking. *d. reg. sec. & Eccl. lib. 2. class. 1. c. 8. n. 66.* Exemplum est Saulis, qui pepercit Agag hostium regi, quem prohibuerat divina sententia servari; & Heli, cujus filii ipso sciente sua facinora impune tulerunt.

Hoc procul dubio divinitus impulit Ludovicum Pium, cum alicui scelus condonasset, & mox incidisset in versum Psalm. 106. Beati, qui faciunt justitiam, ut delinquentem revocaret, & gratiam irritam faceret, *Antimach. lib. 3. theor. 7.* Veluti enim non severitatis, ira neque lenitatis gloria est affectanda Thoming. *decis. 42. n. 14.* Hinc est quamvis Imperator, vel alius summus Princeps legibus sit solutus, hæc tamen assertio non promiscue de quibusvis legibus intelligenda. Nam leges divinas morales quod attinet, iis Principem solvere velle plane impium est, cum inferior non sit solutus legibus superioris, judicium de legi-

legibus naturalibus, quæ vitæ honestatem morumque integritatem concernunt. Quia naturæ vinculum Principis auctoritatem superat, Valer. Max. lib. 7. c. 7. Oldendorp. in præfat. ante Class. & 2. conf. Marpurg. 3. n. 13. Jac. Schultz, quæst. 70. n. 138. & seqq. Schurff. 1. Conf. 59. n. 7. Theod. Reinck. d. reg. sec. & Eccles. lib. 1. class. 3. cap. 12. n. 3. & seqq. & class. 5. cap. 6. n. 28. 30. Heig. lib. 2. qu. 24. Idem de jure gentium statuendum est, Decian. resp. 123. n. 72. vol. 3. Sixtin. conf. Marp. 14. n. 110. vol. 2. Reinck. dict. loc. n. 8.

OBSERVATIO XXIV.

Ad excusandum furem ac liberandum, ut & contraria pro judice, ne justitia eludatur.

TRaditur à quibusdam cautela ad excusandum furem, ut nimirum ille, cui res est subtracta, asserat & protestetur, sua voluntate rem sibi fuisse ablatam: Sic enim furtum, quod fit invito domino, commissum dici non poterit: Quam cautelam nihil prodesse scribunt Bart. & Ang. in l. inter omnes §. recte. ff. de furt. Bald. in l. falsus. C. de furt. Alexan. conf. 324. incipit. viso processu. circa 6. colum. Hippol. de Marl. singul. 22. Jul. Clar. lib. 5. §. furtum. vers. item excusatur. 21. & ibid. allegati Dd. Solent nihilominus furi Advocati & protectores ea uti, ad dominos rerum furtivarum confugere, eos precibus vel precio placare, sæpe etiam minis ejusmodi protestationem extorquere. Judex itaque, ne justitia eludatur, attendat & consideret potissimum rei ablatae magnitudinem vel modicitatem, divitias domini protestantis vel egestatem, hujus & auferentis amicitiam, sanguinis conjunctionem, & mutuam inter eos confidentiam furisque qualitatem: Difficilius enim est creditu, virum divitem, ingenuum, integræ famæ furari voluisse, quam, pauperem, vilem, famosum ac furari solitum: Quæ prudenti judicis arbitrio committuntur: Bart. in §. recte. l. inter omnes ff. de furt. Sal. in l. si convicti. C. de injur. Boss. in tit. de furt. n. 10. Jul. Clar. dict. loc. Menoch. de arbit. jud. lib. 2. Cal. 298. n. 3. Joh. Bonefac. de furt. §. in invito domino

no. num. 11. Berlich. *part. 5. concl. 44. n. 59. usque ad n. 66.* Hanc quoque cautelam sibi quandoque usurpant nonnulli, ut inducant dominum rei ablatae ad confitendum, se auferentis esse debitorem, & ut eo
 4 facilius liberetur ad propriam allegandam turpitudinem, furem scilicet non, vel difficulter debitum consequi potuisse: Quod enim si probetur, furtum erit impositum, quæ est sententia communis: Covar. 1. *resolut. cap. 2. n. 15.* Jul. Clar. *lib. 5. sent. §. furtum. vers. excusatur.* Hipp. de Marf. *in pract. crim. parag. constante. n. 36. 37.* Joan. Bonifac. *in tract. de furt. parag. animo lucri faciendi. n. 28. & 29.* Perinde itaque sit contra ejusmodi cautelistas judex circumspectus, in qualitates tum furis, tum confitentis inquirendo, ut constet, cui & quantum fidei sit adhibendum. Non tamen hoc & antecedens propterea monendum censeo, ut judex ad furem ordinaria, horribili suspendii poena plectendum instigetur, sed extraordinaria, & pro ratione circumstantiarum mitiori, vel relegatione, vel Carcere vel fustigatione. Id quod & æquitati & Constitutioni Criminali *art. 160.* in istis verbis, *wie schädlich dem Beschädigten der Diebstahl seyn mag*, est consentaneum *Vid. Bened. Carpzov. in jurispr. forens. part. 4. const. 32. def. 6. 7. 16. 17.* Quod extenditur etiam ad casum furis pœnitentis & læso damnum resarcientis, sive satis facientis, sive cum eo transigentis, *Benedict. Carpzov. dict. def. 17. & 18. & in tract. crim. part. 2. quest. 80.* Et quando dominus de pretio & æstimatione rei, furto ablatae, jurare recusat, vel de valore dubitat, vel meru juramenti deterretur, *Carpzov. part. 4. Const. 33. def. 6.* Etiam quando fur domino restitutionem tantum promittit, & hic in illius promissionem consentit, eamque acceptat. Si aliter diceretur, nemo non animadverteret, longe peiorem fore conditionem furis pauperrimi, quam locupletis & bonis abundantis, quem tamen tanto severius puniendum esse, quanto gravius nulla paupertate ac necessitate adactus deliquit, quivis judicabit, *Bened. Carpz. in pract. crim. part. 2. quest. 80. n. 93. 95. & 97.* Huc refer, de liberando fure ab ordinaria poena, *supr. obs. 21. tit. 4.* Quomodo & quousque excuset paupertas, item casus necessitatis: *vide c. si quis propterea. de furt. Vincenr. Caroc. de deposit. part. 1. excusat. §. tit. d. necessitate. num. 4. pag. mihi 162. & num. 5.* Jul. Clar. *in pract. crim. 6. furtum. vers. 24.* *Carpz. in jurispr. for. part. 7. const. 37. def. 9.*
 & *pract.*

Et pract. crim. part. 2. quæst. 83. n. 40. Et seqq. Et Const. Crim. Carl. 5. art. 166. Berlich. dict. concl. 41. uque ad n. 52. ubi etiam post alios, de simplicitate, minorennitate, aliarumque excusationum facit mentionem. Bened. Carpz. dict. part. 4. Const. 38. def. 7. 8.

Pauperes Christi, quibus debetur, quod superest Praelato ad vitam, si ei furtim id abstulerint, excusantur sine timore restitutionis. Imo ipse Praelatus omnia, quæ voluptuose absumpsit crapulando, luxuriando, aut amicis & consanguineis dando, restituere tenetur. Quod deducit & approbat Nevizan, *in sylv. nupt. lib. 3. n. 43.* Et ibi, quomodo ratione crediti furem egregie post alios excuset, etiam alios quosdam modos excusandi furta apud Vivium *decis. 223. incip. nemini permitti.* vide. In casu necessitatis licet furari & uti re deposita. *Secundum. c. si quis propter. de furtis.* Vinc. Caroccus *de deposito part. 1. excusatione. 5. tit. de necessitate. n. 4. pag. mibi 162. Et n. 5.* De consanguinitate excusante & affinitate vide Schneid. *in §. bi qui in parentum. n. 2. insit. de oblig. qua ex delict. nasc.* Carpz. *in Jurispr. forensi part. 4. const. 38. def. 4. Et 5.*

OBSERVATIO XXV.

Ut vulnerans non teneatur de morte, sed de vulnere tantum, Et ita non ordinaria pœna homicidii, sed extraordinaria plectatur.

SI quis aliquem vulneravit, & dubitatur, an lethaliter tum peritos in arte adhibendos esse, notissimi juris est.

Ubi itaque videt reus vulnerans Medicos vel Chirurgos ad conspicienda vulnera vocari imperitos, vel alia de causa iudicium suum facile contra se laturos, imo etiam si Iudex secundum illud sententiam tulerit, necesse est ut petat peritiores alios adhiberi: qui si postea aliter sentiant, Iudex horum tanquam magis peritorum iudicium sequi debet, ac propterea sententiam suam, quæ insuper non transit in rem iudicatam, revocare potest. Id quod etiam obtinet in casu dubio, puta si qualitas vulneris iudicio medicorum peritorum ad vi-

tam vel mortem se habere poterit, tunc enim percussor non de homicidio, sed de vulnere tantum puniendus, quod singulare, communiter tamen approbatur quia tendit in partem favorabiliorem *text. in 6. semper in dubiis, & in Leaque. §. in re dubia. ff. de reg. jur. Gail. lib. 2. obs. 111. n. 16. & 22. & n. 23. 24.* ubi modum ejusmodi in casu pro percussore circumspecte articulandi, & quatuor in Medico, ut ei mortis infirmi non imputetur, tradit requisita.

OBSERVATIO XXVI.

Pro delinquente ne mortis supplicio afficiatur & pro iudice contra istam putativam Cautelam.

Cæpolla *Caut. 2. n. 7.* hanc habet Cautelam, si nimirum aliquis interfecit hominem, vel aliud delictum commisit, ut se fingat furiosum vel dementem, quia tunc non poterit puniri criminaliter. Sed contra hanc putativam Cautelam, vide supra *obs. 23. tit. 3. de captur. & carcer.*

OBSERVATIO XXVII.

Tum pro eo, qui vel in Deum, vel hominem verba dixisse injuriosa accusatur, ut pœnam evitet, vel mitius saltem puniatur.

I**V**eluti injuriam homini inferens verbalem, eamque statim revocans, injuriarum non tenetur. *Felin. in c. dilecti. col. fin. n. 16. de except. Dec. in l. quod calore iracundia. in fin. ff. de R. Jur. Paris de Put. in tract. de re milie. Gail. lib. 2. obs. 106. n. 8. Pruckm. vol. 2. cons. 16. n. 43.* Ita etiam blasphemans poenitentia ductus, atque se statim verbis & gestibus corrigens, vel plane nulla, vel saltem mitiori poena erit afficiendus *Marian. Socin. cons. 102. num. 1. & seqq.*

*Et seqq. lib. 1. Farinac. in pract. crim. lib. 1. tit. 3. qu. 20. n. 57. Gilhauf. in arb. crim. judic. cap. 2. tit. 1. n. 10. Alexand. lib. 3. cons. 15. n. 1. Et seqq. Bened. Carpz. in tract. crim. part. prima, qu. 45. n. 66. Unde existit Cautela pro eo, qui calore iracundiæ vel alia de causa lapsus, Deum blasphemavit, vel verbalem injuriam homini alicui intulit, ut nimirum statim, & antequam de loco recedat, blasphemiam vel injuriam revocet, dicendo ex incuria vel linguæ lapsu, vel calore iracundiæ verba ista esse protrusa, Farinac. *diff. loc. n. 58.* Sic enim & per talem revocationem cessat ipsa injuriarum actio. Thom. Ferrat. *Caut. 39. Blanc. Caut. 12.* Id quod propterea huc adscribere placuit, quia non tantum civiliter, sed etiam criminaliter injuriarum agi constat. Blasphemans autem vel plane non, vel arbitrio judicis, pro ut jam dixi, punitur. Revocans enim illico blasphemiam prolatam, non tam ex proposito & malitiose, quam ex incuria & improvise peccasse videtur.*

Aliam quoque dat Cautelam Joan. de Arnon. *Caut. 33.* pro eo, qui blasphemiam accusatur, ut nimirum alleget, se præterea blasphemasse nunquam. Nisi enim tunc ex adverso probetur consuetudo blasphemandi, non poterit puniri poena ordinaria, sed arbitrio judicis. Ad quod citat Cyn. & Salicet. *in l. secunda. C. de reb. cred. Et alios Dd. Alia Cautela vulgares pro eo, qui injuriarum convenitur, videre sunt apud Gail. lib. 2. obs. 102. vide etiam alia utilia in materia injuriarum apud eundem. obs. 99. 100. 102. 103. Et seqq. ut & Anton. Fab. *lib. 9. de injur. tit. 20. des. 9. 10. 11.* Ubi insuper statuit, & præjudicium ponit, quod nimirum poenitentia locus sit illi, qui injuriam verbalem intulit, usque ad responsionem ejus in judicio ad accusatoris interrogationem factam, *per l. quicquid calore. Et l. famosi. 7. §. penult. ff. ad leg. Jul. Majest. sive litis contestationem Cagnol. in l. quicquid calore. ff. de reg. jur. n. 13. Johan. Plot. in l. si quando. 7. Cod. unde vi. §. 45. n. 3. Ludolph. Schrad. de feud. part. 9. princip. c. 4. n. 127. Matth. Berlich. part. 5. concl. 60. n. 16. Et seqq. God. à Bavo in theor. crim. pract. §. homicida. n. 21. pag. 331.**

OBSERVATIO XXVIII.

In casu mandati homicidii vel alterius delicti, quo modo mandans à pœna ordinaria liberetur.

- 1** **M**Andantem æque atque mandatarium regulariter teneri in dubitati juris est, *l. non ideo §. C. de accusat. l. non solum. §. si mandato. ff. de injur. & ibi Bart. & Dd. Coep. caut. 299. n. 1. Menoch. de arb. jud. qu. lib. 2. cas. 352. n. 13.* Si vero
- 2** mandans probaverit, mandatarium absque mandato, sua sponte fuisse occisurum à pœna homicidii ordinaria excusabitur, *Menoch. dict. l. n. 13. Decian. in tract. crim. lib. 9. cap. 36. n. 14. Boss. in tit. de mandat. n. 46. Hipp. de Marf. in l. 1. §. Divus Antoninus. n. 7. ff. de quest. Subj. cit enim, etiamsi mandatum per se sit iniquum, illud extraordinarie pro arbitrio judicis puniri, Menoch. dict. loc. n. 13. recēter sequitur Bened. Carpz. in jurapr. forens. part. 4. const. 6. def. 7. Quomodo autem*
- 3** tem probetur, mandatarium etiam sua sponte illud homicidii delictum fuisse perpetraturum, videre est apud Carpz. dict. loc. remissive, Menoch. dict. loc. n. 14. Decian. dict. tract. Crim. lib. 9. cap. 36. n. 15. & seqq. Ubi dicunt, sufficere mandatarii confessionem, junctis aliquibus conjecturis. Unde faciunt cautelam, a Menoch. dict. loc. citari Coepoll. Blanc. & Hipp. de Marf. Ut nimirum fateatur mandatarius & ad actum scribatur, se sua sponte & non ex mandato deliquisse. Sed tunc, ut judex conjecturas consideret, necesse est, hortante Hipp. de Marf. & Menoch. citatis locis Boss. in tract. caus. criminal. tit. de mandat. ad
- 4** *homicidium. n. 46.* Excusatur etiam à pœna ordinaria mandans, si mandatarius fines excessit, quos non excedere fuit in suis manibus. Quare non tenetur mandans ratione excessus. Nec etiam plectendus pœna ordinaria, si delictum est commissum ante mandatum. Hæc excusationes similes legere sunt apud Menoch. d. cas. 352. Ubi post
- 5** alios admonet accusatores & judices inquirentes, ut dicant, mandatum præcessisse delictum: alioquin nec accusatio, nec inquisitio concluderet, ut is mandans pœna deinde ordinaria mulctetur.

OBSERVATIO XXIX.

Pro iudice, ut possit delinquentem, qui nulliter gratiam impetravit, facta tecta que fide capere & punire.

Gratiam, quamvis invalide & nulliter concessam, reo delinquenti servandam esse, legere est apud Farin. & ab ea citatos. *Id. plurimos.* Ne quis sub fide & autoritate publica decipiat, *h. i. in fin. C. de his, qui veniam asat impetrav. ut exinde dicat Alber. in l. observandum. in fin. ff. de off. praeside.* Delinquenti securitatem promittere, ac deinde eum punire, prodicionem esse. Sed, quid si delictum, cujus nulliter facta est gratia, est atrox, vel ex alia ratione impunitum, facile relinqui non possit, nec debeat? Cautela est, ut iudex criminiosum, qui gratiam impetravit, de ejus nullitate commonefaciat, ut sibi ipso postea caveat, vel aliam gratiam eamque validam impetret, alioquin ipsum manere punibilem & poenae obnoxium. Quam admonitionem si tunc negligat, potest capi à iudice & poena merita affici. Ratio enim deceptionis sub autoritate & fide publica tunc cessat. Et hoc conscientis iudicum est remedium tutissimum, si enim non laeditur Respub. cujus interest delicta puniri, *l. si ita vulgatus. ff. ad leg. Aquil.* nec violatur fides data. Ludov. de Peguera *decis. crim. 39. n. 10. Mart. Delr. in disquisit. magic. lib. 5. sect. 2. vers. regula semel à Principe. in fin.*

OBSERVATIO XXX.

Pro iudice in executione observanda, & alia pro superioribus iudicibus, ne ab inferioribus sive commissariis cum reorum injuria decipiantur.

Magistratus sive iudex in executione justitiae & circa criminis supplicia caveat omnino, ne quid ultionis simulque vindictae privatae in animo foveat aut retineat. Etiam enim ex prozei executionem vel poenae inflictionem ultra justitiae limites non exasperabit, attamen facile contingere potest, ut eo egrediatur, occulto huic suo affectui quippiam indulgeat etiam inficiat,

3 infcius, & ita plectendo quodammodo injurius fit. Et quamvis hoc vel minime fiat, nihilominus poena, quatenus duntaxat animum dolentis exsatiat, illicita est etiam naturaliter. Hugo Grot. *in tract. de jur. bel. & pac. lib. 2. cap. 20. d. par. n. 10.* Unde Syrach. *cap. 10. vers. 7.* cujus verba ita Germanice vertit Lutherus: *Küble dein Müßilem nicht, wenn du straffen solt.* Sed doleat potius vices damnati, & mox supplicio acciendi, sicut fecit Bias, quous ex septem Græcia sapientibus, qui damnaturus aliquem, illacrymavit, rogatus quare id faceret, quia, quoniam, naturæ condolendum est, sed legi suffragandum. Ovid. *lib. de Pont. eleg. 7.* *Sic piger ad penas Princeps, ad premia velox. Quique dolens quare cogitur esse ferox.* Poena amore justitiæ, non amore ipsius poenæ est inferenda, *cap. ult. §. ex his. 23. qu. 4.* Nam licet justitia sit administranda, tamen id semper faciendum cum misericordiae temperamento, *in perspicendum. 11. ff. d. pen. Decian. vol. 3. resp. 72. n. 37.* Ubi exhortationem Augustini inserit sequentem: Imple, Christiane judex pie, præfens officium, sic succensere iniquitati memineris, ut non in peccatorum atrocitatibus exerceas poniendi libidinem, sed peccatorum vulneribus curandi adhibeas voluntatem.

Huc pertinent verba Lactant. *lib. 6. d. vero cultu cap. 20.* Quam citat Balth. Contr. Zahn, *in tractat. de juve. multipl. cap. 60. n. 19.* Qui hominem, quamvis ob merita, supplicio affici pro voluptate computat, & cum gaudio adspicit, polluit conscientiam. Unde Magistratus non sit suppliciorum spectator, neve ullam lætitiæ significationem edat. Nam ferina ista est rabies, sanguine & vulperibus gaudere, Senec. *1. d. elem.* Ad hoc Christiani homines facinus admissum diligenter examinare debent, ut, quibus parcant, inveniant Decian. *dist. loc. num. 38.* Et promptiores debemus esse in processibus irritandis, quam in extinctione corporis humani, Craver. *Conf. 2. num. 21.* Unde judex majorem sibi comparat gloriam in absolvendo, quam in condemnando Mascard. *d. probat. vol. 1. Conclus. 36. n. 10. 11.* Rol. à Vall. *vol. 1. conf. 4. n. 78. 79.* Hieron. Craver. *conf. 205. num. 23.* Paulade Castr. *Conf. 29.* 4. *Visa inquisitione in fin. lib. 2.* Sint etiam omnipotenti judices superiores, ad innocentia præsidium & correctionem inferiorum, tum imperitiæ, tum iniquitatis, à Deo dati, vel à Principe constitui, ut hoc in primis in iudicibus inferioribus, vel certis ad inquirendum, & processum criminalem constitutis Commissariis, quemcunque etiam præ se fe-

rant autoritatis & dignitatis splendorem, observent, cum sint tales,
 quales requirit *Observatio I. sup. de jud. Advoc. & Procurat. tit. 1.*
 & ante omnia, an ægre ferant, submurmurent vel indignentur, quando
 captus repertus est innocens, vel per quaestionem confessio erui non
 potest, & absolvitur, vel saltem ei innocentiam, vel gestibus vel verbis
 invidere videantur. Si hoc, & contra, quando Commissarii sive ju-
 dices inferiores exsultant, triumphant vel solito saltem videntur hila-
 riores, quando rei vocem per torturam fecerunt, vel aliquis suppli-
 cio afficiendus est, superiores rem habeant illico suspectam, acta inte-
 gra legant & perlustrent, nec non in initium & causas processus & to-
 tum procedendi modum in actis non scriptum inquirent, quam accu-
 ratissime sibi diligentem totius processus rationem reddi jubeant, &
 ita suis non alienis oculis, secundum *l. Divus Hadrianus. ff. de custod.*
reor. videant, ne cœca & implicita fide decipiantur. Sic plerumque
 insignia insectiæ, negligentia & affectatæ severitatis gloriolæ, ne dicam
 malitiæ, vitia reperiunt, misero reo exitiosa juxta ac iniquissima. Hæc
 enim plurimorum hominum natura est, ut pejus agatur vel licentius,
 vel saltem negligentius, quod a superiorum aspectu est remotum. Con-
 tra judices sollicitius judicant, quando suspicantur se in præsentia vel
 observatione Principis procedere & decernere. *Arnif. lib. 1. Polit.*
c. 16. de Magistr. pag. 374. Quidam maleficiorum judices anhelant ad
 condemnationem, se in hominum conspectu vilescere putantes, quan-
 do aliquem absolunt *Boer. decis. 164. n. 15. in media.* Et si semel injus-
 te egerunt, præsumuntur factum suum velle tueri, quacunque via po-
 terint *Innoc. in C. 2. de arbit. & in C. diversis. de Claric. conjug. Me-*
noch. de pref. lib. 2. pref. 85. n. 19. Quidam autoritatem suam ponunt
 pro fide & ratione, similes Judæis & eorum Pontifici vociferantibus,
 crucifige, crucifige, & Pilato, causam accusationis sciscitanti, respon-
 dentibus, si non esset hic malefactor, non tibi tradidissimus eum, *in*
Evang. Johan. cap. 18. vers. 30. Multi hoc frequentissimo perfugii
 genere sese satis munitos & tutos esse arbitrantur, si acta ad facula-
 rem Juridicam, sive consilium sapientum transmiserint, & ab iis sen-
 tentias conceptas receperint, quamvis omnia ad causam necessaria, &
 integrum suum procedendi modum, inquisitionis nimirum, testium,
 examinationis, carceris, torturæ &c. vel per negligentiam, vel imperi-
 tiam, vel fraudulentiam, affectuumq; indulgentiam, non satis accurate
 & dex-

& dextre, ad acta, live protocollum judiciale annotaverint, nihilominus dicere soliti: *Die Rechtsgelahrten, welche die Urtheil abgefasst, mügens verantworten*: Cum tamen Juris Consulti, præsuppositis illis, quorum mentionem feci tit. 1. obs. 7. n. 12. & seqq. in tales Judices, acta ejusmodi transmittentes, culpam merito transferant, & longe rectius dicant: *Diejenige, welche die acta also geschicht, mügens verantworten*: quia secundum acta conscripta & nobis transmissa pronuntiavimus, Justus autem, & de cujus corio luditur, interea loci patitur, interdum etiam in Reipub. detrimentum fontes impune recedunt. Ne dicam, quod toti collegio error aliquando obrepere possit. Exempli recordor, cum ante aliquot annos in convivio quodam, alicujus foeminae ex causa furti, ad consilium facultatis juridicæ, in celebri quadam Academia ad patibulum damnata, Magistratum autem consulentem, talem sententiam nimis duram, & delicto non proportionatam esse censentem, ab executione ejus abstinuisse, & delinquentem foeminam perpetua relegatione punivisse, mentio fieret, & vir, cætera doctus & candidus, ipse conviva, in dicta Academia tunc temporis Professor publicus, & ex collegii Juridici principalioribus, hæc talia perciperet, eum dictæ conceptæ & remissæ sententiæ poenitentis ductum, in hæc formalia verba erumpentem ipse audiui; *GOtt Lob und Dank, das höre ich gerne*. Si itaque jam dictis fideliter peractis, & pressius consideratis, invenerint superiores, inique aut nulliter esse processum, etiam non obstante trium sententiarum conformitate pro judice inferiore, ex executioni mandari nequeunt. Franc. Vivius *decis. 495. n. 12. §. in tantum. & alii Dd. passim*. Oldrad. *consil. 108*. Salic. in l. *ne liceat tertio provocare*, Meichsn. *tom. 3. decis. cam. 20. n. 63*. Hoc ipso, huic meo Tractatui ultimam manum imponere volui. Quippe quod in processu & causis criminalibus non tractetur de glande legenda, non de calce fodienda, non de partibus lucri ex societatis contractu debiti, neque de tribus posthumi capellis, sed de sanguine agatur humano, qui nec ullam pecuniarum æstimationem recipit, nec semel fusus restitutionem à Prætoribus potest impetrare.

APPENDIX

*Exemplorum, nonnullorum hominum, qui iniuste tor-
ti, dolori cedentes, delicta, quae non patravissent, de se con-
fessi, ultimo supplicio affecti, postea autem inno-
centes sunt reperti.*

Ecce amici, ne habeas tibi persuasum ac si propte-
rea Exempla iniuste tortorum, suppliciiisque imme-
ritis affectorum apposuerim, quod hodie similia vel
plane non, vel raro contingant. Innocentes enim
torqueri, dolori cedere, confiteri, & supplicii in
hunc usque diem affici plurimos, imo ubi rigores
& zelosi sunt inquisitores, & supplicia frequentia, plures innocentes,
quam vere criminis reos ad mortem damnari, nunc viginti sex anno-
rum praxi expertus, nihil est, cur dubitem. Idque tum propter eorum,
quibus arduum hoc, periculosissimum, fallacissimumque torturae ne-
gotium, pro dolor committitur, intempestivum & immoderatum
praetensae iustitiae zelum, tum inscitiam rerumque criminalium cras-
sam, nostrae tempestatis communem ignorantiam, tum avaritiam &
negligentiam, tum affectatae severitatis gloriolam, tum etiam propter
Superiorum & Magistratum contemptum & socordiam, longe infra
suae dignitatis fastigium ejusmodi curare, & talium rerum rationem
habere ducentium, aliasque causas, quas ipse observationum tractatus
sparsim tibi specificè suppeditat. Ante autem, quam dicta Exempla
adducam, praemittam, unum atque alterum, in quibus torti imputato-
rum criminum vere rei, exquisitissima tormenta contempserunt, &
constanter superaverunt, ut fallacitas quaestionis etiam hac in parte de-
tegatur. Unde recte Cicero in oratione pro P. Sylla: Tormenta guber-

nat dolor, moderatur natura cujusque tum animi, tum corporis, regit
Quæstor, flectit libido, corrumpit spes, infirmat metus, ut in tot rerum
angustiis nihil veritati loci relinquatur.

Fulgosius *lib. 8. cap. 4. de disquisitione per tormenta sequentia nar-
ras exempla*: Æsopus Demosthenis libertus, diu discrutatus,
nunquam, ad patronum, fateri voluit, pertinere adulterii culpam
cum Julia, nisi prius multorum testimonio convictus Demosthe-
nes, ipse crimen falsus esset.

Agathocles, qui postea in Sicilia regnavit, cum adhuc privatus
Syraculis viveret, & mari clam prædaretur, nunquam à comitibus, qui
cum eo capti fuerant, quanquam graviter discrutati essent, accusatus
fuit. Itaque, etsi crimen exploratum habebatur, constans comitum ani-
mus, singularisque eorum patientia, id in purgando Agathocle effecit,
ut iudicio tanquam innocens absolveretur.

Aretaphila Nicocratis uxor, qui Cyrenis tyrannidem exercebat,
cum plus eam patriæ charitas, quam viri amor moveret, ut patriam ty-
rannide liberaret, adverso fato, detecta est, consilium iniuisse, Nicocra-
tem virum veneno tollendi. Itaque variis ac longis cruciatibus affecta,
à Calvia socru, quanquam res bene manifesta esset, adeo constanter tor-
menta pertulit, atque ita eam rem semper excusavit, ut tanquam inno-
centi, non primum honoris gradum, apud virum restitueretur, quem ta-
men ipsa haud multo post interemit. *Hæc Fulgosius.*

Gilhaus. in arb. Crim. cap. VI. part. VII. de quasi. & Tort. p. 415. In
Civitate, N. quidam nomine Melchior M. hero suo hortulano principis
ejus loci insidiabatur, ut ipse in officio hero succedere posset. Hic, cum
nullam aliam viam herum è medio tollendi invenire posset, tandem
eogitat cum veneno negare. Die quodam in absentia familiæ culi-
nam ingreditur, & præter consuetudinem suam per aliquot horas ad
focum sedet, & venenum in ollam, rapis repletam, injicit, & tandem,
cum hora prandii instaret, se subducit. Uxor hortulani, cum rapas ma-
rito suo apponere vellet, videt aliquid circa rapas instar erinium hero-
re, hoc itaque marito significat. Hic, mandat ei, ut rapas à crinibus, quan-

tum posset, purgaret, & mensæ apponeret, quia tunc temporis nihil aliud cokerat, Uxor mandato mariti parer, & hortulanus cum totâ sua familia præter servum rapas comederunt. . . Is consumptis, tantam nauseam omnibus hoc ferculum crinitum peperit, ut singuli, excepto hero, vomerent : Hortulanus vero ab illo tempore incipit ægrotare, nec per dies vitæ pristinae valetudini fuit restitutus : Itaque ob indicium, quod eriebatur contra servum, ob inimicitias capitales, quæ ipsi cum hero læso intercedebant, capitur & in carcerem conjicitur, & tandem accusatus criminaliter, ob dictum indicium, aliis etiam concurrentibus adminiculis, torturae subjicitur, ubi in negativa constanter perseverat, itaque extra ordinem punitur & relegatur. Quid sit? Paucis diebus interjectis venit in civitatem N. ibique morbo corripitur lethali, cum itaque sentiret, sibi nunc moriendum esse, beneficium ultro factetur, & statim decedit.

Alexand. ab Alexand. in *Genial. Dier. lib. 1. cap. 30. pag. 117. Ut & Plut. de Garrulit. Polyen. lib. 8.* Leana quoque, quamvis mulier, cum per omnes cruciatus vexaretur à tyrannis, nunquam adduci potuit, ut consilia Harmodii & Aristogitonis tyrannicidarum detegeret. Ob quod meritum simulacrum illi Athenienses erexere Leanam æneam, cui ob taciturnitatem linguam addi vetuerunt. Sicut Beroso Astronomo, ob vera quæ prædixerat vaticinia, in gymnasio statuam lingua aurata effinxere. Cui non ab similibus, Epicharis libertina fertur, quam in conjuratione Pisoniana jussu Neronis per omnia foeda exempla cruciatam, non verbera, non ignis, non torquentium ira pervincere potuit, ut se consciam fateretur.

Valer. Max. *lib. 3. de quæst. cap. 4. pag. 377.* Fannii servus Alexander, cum in suspicionem C. Flacci Equitis Romani occisi venisset, sepius tortus pernegavit se culpæ affinem fuisse: sed perinde atque confessus à iudicibus damnatus, & à L. Calpurnio triumviro in crucem actus est. Item Fulvio Flacco causam dicente, Philippus servus ejus, in quo tota quæstio nitebatur, octies tortus, nullum omnino verbum, quo Dominus perstringeretur, emisit, & tamen reus damnatus est: cum tertius argumentum innocentiae unus octies tortus exhiberet, quam pæto semel torti præbuissem, perinde atque iudicibus legem in se habuisset.

Idem cap. 3. lib. 3. Marcus Antonius, avorum nostrorum tem-

poribus clarissimus Orator, incesti reus agebatur, cujus in iudicio æculariores servum in questione perseverantissime postulabant, quod ab eo, cum ad struprum iret, laternam prælatam contenderant. Erat autem is, etiam tum imberbis, & stabat coram, videbatque rem ad suos cruciatus pertinere, nec tamen eos fugitavit. Ille vero, ut domum ventum est, Antonium, hoc nomine vehementius confusum, & sollicitum ultro est hortatus, ut se iudicibus torquendum traderet, affirmans nullum ore suo verbum exiturum, quo causa ejus læderetur, ac promissi fidem mirâ patientiâ præstitit. Plurimis enim laceratus verberibus, equuleoque impositus, candentibus etiam laminis ustus, omnem vim accusatoris, custodita rei salute subvertit.

Idem Cap. 3. lib. 3. Adjunxit se his cladibus C. Plotinus Plancus Munachii Planci Consularis & Censorii frater, qui cum à triumviris proscriptus in regione Salernitana lateret, delicatiore vitæ genere & odore unguenti, occultam salutis custodiam detexit, istis enim vestigiis eorum, qui miserum persequabantur, sagax inducta cura abditum fuge ejus cubile odorata est: à quibus comprehensi servi latentes, multumque ac diu torti, negabant se scire, ubi dominus esset. Non sustinuit Plancus tamen fideles, tamque boni exempli servos ulterius cruciari: sed processit in medium, jugulumque gladiis militum objecit. Cui liber, similia plura legere potest apud Zuvinger. *in theatr. vol. 8. lib. 3. pag. 216. in verbo tormenta.*

Exemplum I.

Flgor. *lib. 8. cap. 4. p. 97. i. d. disquisit. per tormenta.* Ut & Joseph. *lib. 16. cap. 17.* Tiro veteranus miles, cum filio tortus ab Herode Judæorum rege, ut insidias sibi ab Alexandro filio, Tironis summo amico, factas proderet, constantissime id factum negavit; FLIUS tandem tormentis succumbens, & patris miseratione ductus, præsertim cum nihil salutis etiam non convictis de crimine superesse videret, veritatem se dicturum asseveravit, si tormenta remitterentur. Data fide, conjurasse se cum patre & consore indice affirmavit, & mox productus cum patre lapidibus obrutus, nec multo post Alexander hoc falso indicio per tormenta extorto strangulatus est.

II. Fulgosius porro, dicto loco adducit sequentia : Farion Ægyptius, tormentorum metu, ea latrocinia passus, quæ nunquam patrarat, Alexandria, dum deduceretur ad locum, ubi securi percutiendus erat, forte in Appollonium Tyaneum philosophum incidit, cum is vel divino nutu vel magica arte (idem enim non constat) innocentem ejus criminis Farionem deprehendisset, dedita opera eum remoratus est. Cum autem cæteri, jam à ministris capite mulctati essent, Farion revocatus est, cum noxii quidam in disquisitione, quæ de iis habebatur ipsa illa hora, innocentem Farionem ejus criminis esse dixissent. *Quod exemplum à reliquis porro narratis non discrepat, nisi quod condemnatus & presenti jam extremo supplicio mirabiliter sit ereptus. Distat etiam sequens paulisper, quod tamen ex eodem, ad fallaciam indicii ex inimicitia elicitæ demonstrandam nolui præterire.*

III. Cum Hermolaus Donatus, Venetiis, inter decem viros principum unus haberetur, atque is forte in vinculis adolescentem haberet, impuditiæ reum, qui tormentis nullis, ut crimen fateretur, adduci poterat: contigit, ut adolescentis amator (fortasse fretus, ita se amatum adolescentem liberaturum) Hermolaum post secundam à solis occasu horam, à palatio domum regredientem, uno solo comitatum, extincto ejus lumine, uno vulnere, occidit. Cum autem calus illius atrocitas vehementer Senatum Venetum perculisset & cædis autor ignoraretur, conjectura ejus facti veritatem disquirere decrevit: Itaque cum in mentem rediisset, inter Hermolaum atque Jacobum Fuscum, qui unicus Francisci Fuscari, eo tempore Venetorum Ducis filius erat, graves olim contentiones fuisse: arbitratus senatus Jacobum patris honore fratrum illius cædis autorem fuisse, in vincula poni eum jussit: qui illic variis acerbisque Tormentorum generibus discruciat, quamquam nihil fateretur, tamen cum pertinaciter Senatus in sententia maneret, ab eo Hermolai cædem procuratam fuisse, & tamen inconfessum morte mulctare non posset, tandem in Cretam eum relegavit, cum autem haud multo post, Jacobus in exilio decessisset, qui cædem eam patraverat, cum se religioni dicasset, morti proximus, rem gestam à se passus est. *Hæc Fulgosius.*

IV. Gilhaus. *cap. VI. part. VII. de quest. & tort. p. 419. refert.* In civitate N. Tubingæ superioris Germaniæ cum duo adolescentes mechanicam artem exercentes peregre proficiscerentur, redit unus brevi domum cum alterius vestitu invicem permutato. Parentes & cognati absentis, statim ex vestimentorum mutatione filium à redeunte interceptum colligentes, illum apud ejus loci Judicem homicidii accusant. Hic statim accusatum absque ulteriori inquisitione in carcerem conjicit. Et cum factum accusatus constanter negaret, torturæ subijciunt, ubi præ nimio cruciatu se socium interfecisse, vestimenta ejus abstulisse, suaque in hospitio consumpsisse fateretur. Quare tandem condemnatus rotæ imponitur, ubi vitam cum morte pie commutavit. Præteritis aliquot diebus, socius itineris salvus & incolumis reversus est, in hujus rei perpetuam memoriam, & iniquissimæ condemnationis signum, ibidem in templo effigies hominis rotæ impositi laxo incisa est, quam sæpius conspexi, cum eo loci studiorum gratiâ commorarer, & relatum mihi est, Magistratui in illa Civitate facultatem, tum cognoscendi, tum definiendi plane in causis criminalibus ademptam esse, nec liceri ei absque decreto Facultatis Juridicæ quempiam condemnare, sed actis transmissis consilium apud d. Facultatem petere illum teneri.

V. Alexand. ab Alexand. *in Genial. Dierum lib. I. cap. 30. pag. 117. Valer. Max. lib. 3. c. 3. hæc duo habent sequentia:* Zeno Philosophus cum Phalaridi tyranno homini sævo, sanguinario, ob crudelem dominatum necem machinaretur, ut cives ab impotenti servitio tolleretur, & arcano consilio detecto, captus ab eo in omnes cruciatus laceraretur, acerbis quaestionibus, quod conscios conjurationis non detegeret, nullis terroribus adduci potuit, ut affines culpæ & conscios facinoris palam faceret: sed vultu interrito, & quadam sublimi constantia, ea præsentia animi fuit, ut singulos tyranno intimos familiares, quanquam insontes, conjurationis capita esse diceret: quibus sublati, multitudinem sævientem magnifica oratione ita impulsit, ut facto impetu lapidibus eum obruerint.

VI. Sed, quod de Zenone, idem de Theodoro, qui in Hieronymum Hieronis filium, juvenem omnibus flagitiis coinquinatum, propter turpitudinem sordesque vitæ conjuraverat, scriptum accepimus.

Is enim,

is enim, quum tormentis per omnia exempla cruciaretur, quæ fortissimi ejusque patientiam vincerent, ea fuit constantia animi, adeoque fortis & magnus, ut omnes socios facinoris supprimeret: tyranni vero alumnos & fidos à latere familiares; velut sceleris ministros & eodem crimine pollutos per carnifices & tortores ad supplicium tradi fecerit. Hinc Hieronymus, dum cupide lacerat inimicum, amicum temere perdidit.

VII. *Simile exemplum de Hippia adducit Grevius in tractatu de torturâ cap. 6. pag. 193. ita nimirum de eo scribens: Tyrannus hic interfectorem fratris sui tormentis cum adigeret, ut socios, patræ cædis nominaret, non ille conscios, sed omnes amicos Tyranni nominavit, quibus ideo interfecit, Tyranno interrogante, an præter hos illi consilii superessent? Respondit ille, nullum superesse, quem mori velit, præter ipsum tyrannum. Sensitque hoc modo Tyrannus, verum esse, quod dici solet: Quod quemadmodum maxime solent esse mortiferi bestiarum morientium morsus; sic & damnatorum voces.*

VIII. *Zvving, in theatr. vol. octav. lib. 5. pag. 2163. in verb. tormenta. Ex Sabell. lib. 4. Ennead. 3. & Plutarch. de Garrulitate. Idem (ut Satyrus in Epitome sua prodidit) Nearchum Tyrannum dejicere adortus, in conjuratione deprehensus, quum quæstioni fuit adhibitus, omnes Tyranni amicos, ut conjurationis socios, nominavit: Quibus supplicio affectis, à Nearcho interrogatus, quæstionem exercente, an plures supplicio afficiendi essent? Tu solus, inquit, patræ perniciës. Simulans inde se velle quædam secreto dicere, aurem illi dentibus, ut alii dicunt, nasum laceravit. Mox abscissa sibi dentibus lingua in ejus solum conspuir.*

IX. *Justin. lib. 2. & ex eo Vincent. Castellani. de off. reg. lib. 4. cap. 14. Hac idem fecisse referunt. Dioclis Pisistrati filii interfectorem qui & ipsi gravibus quæstionibus excruciatus, Tyranni amicos, tanquam patræ cædis conscios, nominavit, ac tandem falso indicio perdidit.*

X. *Jul. Clar. in præf. crim. quæstion. 64. lib. 9. fin. vers. ult. scribit. Multi enim innocentes propter tormentorum sævitiam confessi, & condemnati fuerunt, ut etiam diebus nostris contigisse intellexi in duobus,*

duobus, qui in tortura confessi fuerunt occidisse quendam nobilem, eorum inimicum, qui deinde post multos annos repertus fuit vivus in quodam Castro, carceratus per quendam magnum dominum, ipsi tamen propter eorum confessionem, vi tormentorum extortam, fuerunt ultimo supplicio affecti.

XI. Fulgos. *lib. 8. cap. 4. ut* & Jacob. Monoch. *de arbit. judic. lib. 2. cent. 3. pag. 416. cas. 269. ex D. Hieronymo & Joh. Bapt. Fugnat. lib. 8. c. 4. sequens adferunt exemplum.* Mulier à marito adulterii, cum adolescente accusata, dum torqueretur, constanter crimen semper negavit. Juvenis autem eam adulterasse dicebat, tormentorum impatiens, quod non patrarat se falsus est, atque ob eam rem ambob. à consule, in quo rigoris plus, quam iustitiæ, erat, morte damnatis, prodigio veritas detecta est. Juvenis enim mendax gladio percussus, caput semel ictus amisit: septies autem, cum fœmina gladio percussa, non eam modo, verum etiam jugulo punctim petito, ferrum retro ab ejus carne, veluti à filice semper resiliit, præterquam in extremo ictu, servandæ enim illius animæ gratia percussa, pro mortua, ut sepeliretur, elata fuit: atque tunc viva inventa, curato vulnere, cum demum judicio absoluta esset, verum inventum est.

XII. Valer. Max. *de quaestionib. lib. 8. cap. 4. M. Agrii Agentarii servus, Alexandrum Titi Fannii servum occidisse insimulatus est, eoque nomine tortura à domino, admisisse id facinus constantissime asseveravit.* Itaque Fannio deditus, supplicio affectus est: Parvulo deinde tempore interjecto, ille, cujus de nece creditum erat, domum rediit.

XIII. Ex Paride de Put. *adducit exemplum Boer. decis. 166. n. 3. de quadam muliere in fenestra existente, & minas cuidam, quem odio prosequeretur, inferente & dicente: Io te fero tagliere la gambe non fero longo tempo,* quas minus audiens quidam, etiam ejus inimicus, cui mulier minabatur, cogitavit illum occidere, hac spe impunitatis quod mulier occiso minata ac propterea infamata esset: Et postquam homicidium illud erat commissum, insurrexit contra mulierem propter minas fama, ideirco capta, tortæ, confessa & supplicio injuste affecta est. Postea innocens inventa.

XIV. Joan. Grev. *Clivens. caplu. 6. de tortur. pag. 153. De Sutore* quodam viro innocensissimo narrat, quod is ex falsa latronis alicujus nominatione in carcerem compactus, objectique criminis culpam vi tortura confessus, tristi supplicio perierit, de quo porro refert. Sutorem hunc sceleratissimus iste latro, de sceleris sui fociis interrogatus, socium ac conscium indicat, quem confessum tandem ante oculos latronis hujus Judices supplicio tollunt. Quo peracto in cachinnos solutus latro alta voce exclamat, an non pulchre tibi, prout juraveram, hoc ipsum rependi? Attoniti rem hanc audire judices, quibus interrogantibus, quid hoc rei esset? Respondit sceleratissimus ille, se aliquando misero huic Sutori, quod par calceorum sibi negasset, pessima quæque minatum, ac se nunc illius injuriæ vindictam pulchre satis perfecisse. His auditis, Judices istos temeritatis suæ illico puduit, qui demanda honestiori cadaveris sepultura pecuniolæ alicujus annuo subsidio uxoris liberorumque calamitatem solari voluerunt.

XV. Refertur de foemina paucos ante annos ob infimulatum magiæ crimen, in aliquo pago combusta: Quæ cum esset, ab alia denunciata, ilico capta ad quæstionem fuit abrepta & vi tormentorum confessa, se alicujus rustici vaccam illo tempore: Item ante duos annos, alterius infantem necasse: Toti autem pago, etiam pueris constabat, vaccam dicto tempore esse mortuam, & infantem ante biennium contabuisse: Ista foemina, cum alia non sciret, hæc edixit maleficia, & multis dicitur innocens ad supplicium tracta: Id quod creditu non est difficile: Quia imperiti & socordes Judices in illas circumstantias non inquisiverant, alias dictas sufficientes esse sibi persuadentes. Verum hæc fuit incuria magna, & supina (*Constit. Carol. Grim. art. 60. Wann der Bekändniß, so auf peinliche Frage geschicht, endlich zu glauben*) negligentia, cum illa delicta quivis istius pagi indicare, & ita contra se mentiri potuisset.

XVI. Corn. Tacit. *lib. 15. annal.* horrendum refert & multum notabile exemplum, de ingenti multitudine Christianorum, qui quamvis essent innocentes, tamen vi tormentorum superati, de se incendium Urbis Romæ fassi, ac proinde suppliciis exquisitissimis sub Nerone, quem ipsum fama constans in culpam vocaverat, affecti sunt &

perierunt, verba ejus hæc sunt: Ergo abolendo rumori Nero subdidit reos, & quæsitissimis pœnis affecit, quos per flagitia invisos, vulgus Christianos appellabat. Autor nominis ejus Christus, qui Tiberio imperante, per Procuratorem Pontium Pilatum supplicio affectus erat. Igitur primo correpti, qui fatebantur, deinde indicio eorum multitudo ingens haud perinde in crimine incendii, quam odio humani generis convicti sunt. Et pereuntibus addita ludibria, ut ferarum tergis contexti, laniatu canum interirent, ut crucibus affixi aut flammandi, atque ubi defecisset dies, in usum nocturni luminis urgerentur.

XVII. Ministri & satellites justitiæ noctu inciderunt in cadaver adhuc calidum, tunc enim fuerat homo occisus, cultro in vulnere relicto, ibique invento pistore, qui de more ibat ad excitandum vicinos, ut panem facerent, eum retinuerunt: Qui, cum casu infelici vaginam vacuum ad cingulum haberet pendentem, cui optime culter responderebat: Ex hisce indiciis acrius, quam par erat, tortus, doloris impatiens, delictum, quod non patrarat, confessus, innocens capite fuit punitus.

XVIII. Vetus ac memorabile Exemplum est Palamedis Ulyssis inimici, fraude extincti: Ulysses adulterinam epistolam Priami nomine Palamedi scripsit, in qua eidem de prodicione gratias agendo, aurum ei clam transmisisse dicebat: Literis dolo ad Græcorum consilium perlatis, Palamedes prodicionis accusatur, quem cum Ulysses tanquam amicus tueri simularet, dicebat literis fidem non esse adhibendam, cum de auro non constaret, instabatque rei tentorium scrutari, ut auro non invento illius innocentia comprobaretur. Verum cum in tabernaculo aurum invenissent, quod clam Ulysses per servos corruptos infodi curaverat, innocens Palamedes tanquam proditor lapidibus obrutus fuit: Et sic indiciis urgentissimis, sed falsis, innocens fuit damnatus. *Hæc duo exempla referi Joh. Bonifac. in tract. de furt. §. 2. num. 30.*

XIX. Daniel. Moller. in *Semestr. lib. 3. cap. 41. scribit*: Hinc omnibus responsis Scabinorum Lipsiensium, in quibus mortis pœna alicui dictatur, clausula hæc inseri solet, si diligenti habita inquisitione de delicto certo constet. Quod cum alibi observatum non fuisset,

sed ad consultationem cuiusdam viri nobilis responsum, eum, de quo quaesitum fuerat, propter parricidium in uxore commissum, quod in tortura confessus fuerat, lege Pompeia puniendum, & is sententiam non tam sua culpa, quam illorum, qui responsum dederant, executioni mandasset, uxore, quæ, nescio, ob quam causam à marito non multo ante abierat, paulo post salva & incolumi reversa, nobilis ille ab Electore Augusto 1000. aureis multatus fuit, & insuper Jurisdictio omnis illi adempta.

XX. *Idem ibidem porro*: Ita alibi scio mulierem eodem supplicio affectam, quod in tortura, cui ex falforum testium depositione subjecta fuerat, confessa fuisset, se maritum interfecisse, cum tamen is postea rediisset.

XXI. Marcellinus *lib. 14. Vincent. Castellan. de off. reg. lib. 4. cap. 14.* Epigonus Philosophus cum tormentorum vim ferre non posset, facinorum se confessus est conscium fuisse, cum neque vidisset quidquam, neque audivisset.

XXII. Philippus Maria, Dux Mediolanensis BEATRICEM, uxorem adulterii suspectam, cum ictu quaterno vicenoque crudeliter excussam detorquisset, supplicio affecit. Illa tormentorum impatiens, cum fidibus arctissimis distringeretur, sese ream dicebat, mox coram sacerdote, innocentem sese profitebatur. Convicta tamen more judiciorum, capitalique sententia damnata, gladio percussa est, *Arlunus histor. Mediol. Sect. 1.*

XXIII. Quintus Curtius *lib. 6. Quod etiam ex eo Grævius de tert. lib. 2. cap. 3. refert.* Erat Craterus Regi Alexandro charus in paucis, & Philotæ equitatus præfecto, qui tunc apud Regem conjurationis suspectus erat, ob æmulationem dignitatis, adversus hunc opprimendi occasionem Craterus non aliam sibi aptiorem fore, quam ex hac Regis de Philotæ suspitione ratus, odio suo pietatis præferens speciem, Regem ad Philotæ mortem incitat, persuadetque Regi, nunquam eum, nisi interempto Philotæ, de salute sua securum esse posse. Ut autem suspecti sceleris reum convictumque apud Regem Philotam redderet, quantum à Cratero allaboratum est, ut exquisitissimis doloribus proluxa & ampla sceleris extorta confessione, scrupulus omnis Regi de innocentia Philotæ eximeretur. Ad pri-

num tormentorum conspectum ultro Philotas, quid cessatis, inquit, Regis inimicum interfectorem confitentem occidere? quid quaestione opus est? Cogitavi, volui. Non autem hæc confessio Crateros sufficere potuit, in tormentis Philotam confessata repetere voluit, ut tormentorum vi, quodcunque vellet, à Philota exprimeret; tantisque eum excruciauit doloribus, ut in eorum confessionem, quæ forte nunquam apud Philotam cogitata erant, eum cogeret. Qua ratione Craterus se sine cujusquam invidia, hoc suæ dignitatis sese liberatio æmulo.

XXIV. Petr. Borrius in *commentar. rer. Belgicar. tom. 1. lib. 1.* quem citat Job. Gravius, *Cluvenf. lib. 2. cap. 4. de tortur. pag. 304.* virorum plusquam 24. crudelissima supplicia describit, qui sola tormentorum horrenda immanitate oppressi, innocentes petierunt. Huc adferre etiam libet testimonium, Francisci Bruni, *Quæst. 6. part. 2. num. 13. in tractatu de Tortura, ita scribentis*: Ego enim vidi (inquit) & audiui, aliquos fuisse ex tali confessione injusta & inadvertentia vel sævitia officialium condemnatos, & morti traditos, qui non aliter perquisita veritate processerunt ad condemnationem & executionem, ex sola confessione non verificando aliter factum, & quod fuerint iniuste damnati, fuit detectum, & postea, quia fuerunt alii capti, qui talia delicta commiserant; ex quo fuit declaratum, illos iniuste fuisse damnatos.

XXV. Gravius *dicto loco scribit*: Si ad exempla ea ire velim, quæ in plurimorum sunt ore, quis futurus tandem esset eorum finis? Narravit mihi vir, doctrina & pietate egregius, jam septuagesimum ætatis annum egressus, se cum olim in Germania illustri familia à concionibus esset, ab aulicis tristi exemplo execrabilem vidisse torture abusum, in viro quodam innocente, & propter ficti sceleris confessionem, tormentis expressam, ad supplicium mortis condemnato. Cujus innocentia, post peractum supplicium ex pauculi temporis intervallo clarissime manifestata, non parum confudit temerarios istos Judices.

XXVI. *Idem ibidem*: Referre, memini, celeberrimum hac no-
stra ætate Theologum, aliquot sibi observata tristissimi hujus abusus exempla. Triste autem admodum erat, quod eo anno accidisse com-

memorabat, quo absolutis, quæ in gymnas. Dusseldorp. summa erant, studiis, Coloniam remeasset. Prope adest Dusseldorpio vicus, in eo vixerat, qui defuncta sororis ad se recepta filia educare eam statuerat. Ad hoc pietatis officium pronior, quod suscitandam sibi prolem ex conjugio præsentī desperaret. Puellula hæc, quod avunculo non satis morigera, iram ejus, & castigationem jam sæpius experta esset, fugam meditabatur, quam tandem hac occasione capessere voluit. Avunculus cum uxore sua ad mercatum annuum in vicum quendam, qui ad miliaria aliquot domicilio suo aberat, iturus, puellam hanc itineris sociam esse jubet. In ipso itinere avunculus, nescio, quo facto aut crimine neptis suæ offensus, verbera minuitur; & jam ad frondes pervolat, virgam decerpturus in ipsa sylva, quam tunc forte transibanti. Illa iram avunculi animadvertens, sibi que metuens, in pedes se conficit, effugitura paratam flagrorum poenam. De fuga hæc avunculus parum sollicitus cum uxore pergit, ne quod temporis dispendium ex persecutione faceret; tum, quod eam recta domum recursuram sibi persuaserat. Illa autem ex hac avunculi offensione anxiosa, & jam pertœsa atque impatiens severioris disciplinæ, non domum, non ad vicinos, aut quenquam eorum, qui avunculum nossent, reversa, procul abit, obstinate emanet. Reversus ex mercatu avunculus non reperta domi nepte, de ea inter vicinos inquit. Reversam illam aut sibi visam omnes negant. Narrat rem gestam avunculus; suspicari pessima quæque incipiebant vicini, cædis avunculum tacite arguere, tandem latrocinium illi exprobrare, palam dicendo, nulla alterius fraude, aut culpa puellam desiderari, quam avunculi, qui semper erga eam durior, in via nunc eam occiderit. Augebat suspensionem, quæ ex morte neptis quantulacunque hereditatis spes esset avunculo. Augescente paulatim suspitione ad carcerem cum uxore avunculus rapitur, ne puellam exhibeat, latrocinii reum haberi eum denunciatur. Negat latrocinium, negat puellam profugam exhiberi posse, rem gestam narrat; eadem dicente atque affirmante uxore. Non autem hoc modo satisfactum Judici: tormentis rei veritatem experiri placuit. Ad quæstiones itaque devenit, tanta virum immanitate excrucietur, ut negati toties sceleris reum facile se profiteretur. Uxor non ita facile tormentis victa, jam confesso marito in negatione persistit, persistit-

que diutius, ni eam preces atque obtestationes mariti ab ea deiecissent, obtestantis uxorem, ut confessa tantorum dolorum sibi finem faceret; frustra illam pertinaci negatione & tot dolorum patientia sibi spem vitæ aliquam facere. Ultrisque tandem fictam culpam confessis supplicium decernitur, membrorum per rotam confractio. Post triste hoc supplicium ex aliquot annorum intervallo, vicini quidam Coloniam profecti, in puellam hanc fortuito incidunt, quæ tunc in urbe ista, in foro, quod vetus dicitur, mercatori ancillabatur. Qua viva reperta, magna omnium in Judicem suborta est indignatio; graves cognatorum de facto hoc iniquissimo querelæ, quæ ad Cameram Imperialem delatæ turpitudinem hanc toti mundo pandebant.

XXVII. *Idem Grævius dict. loc. pergit.* Exemplum non minus triste à mercatore Amsterodamensi viro spectabili atque integerrimæ famæ accepi. Vir hic, cum Gedani habitaret, negotiorum suorum causa subinde in Poloniam excurrere solitus tristissimum innocentissimi hominis supplicium pene oculis suis vidisset. Erat tunc in parte quadam Poloniæ mendicus, qui claudus altero pede, subalari fulcimento innixus, prope vias, ubi frequentiora viatorum sunt itinera, confidere solebat, eleemosynam à prætereuntibus petiturus. Is delecto sibi ad destinatum animo scelus opportuno loco, si quis viatorum solitarius transiret, à quo pecuniarum spoliū speraret, in eum eadem parabat, hoc modo, ut petita eleemosyna propius eum ad se traheret, quem aversum jam erogata eleemosyna proxinus certissimo securis jactu confoderet. Nec contentus ille hoc sceleris genere, in horreum viri nobilis frumentis recenter convectis plenum, facem de nocte submitit, nobili huic iratus, quod tenuiore cum eleemosyna dimisisset. Nobilis hic ex incendio hoc gravissimo affectus damno, iræ suæ satisfacere non potuit, nisi in autorem, qua posset diligentia, inquireret, ampla illi promissa mercede, qui autorem indicaret: cum autem ab extraneis ad domesticos suos suspicionem suam nobilis iste revocaret, opilionem inter famulos suos maxime suspectum habuit, eumque incendiarii itaque reum egit. Extorta opilioni tanti sceleris per gravissimos cruciatus violenta confessione ad supplicium condemnat, virumque rogo imponit, spectante innocentissimi hominis tam crudelem mortem ipso incendii autore, mendico scilicet. Qui ad consueta latrocinia

reversus transeuntem interficere volens solito modo, in arte sua & jactu, quem in eum destinabat, errat, non primo ictu eum, prout intendebat, enecans. Viator retro conversus, deprehensus, quas latro pararat insidiis, in eum involat; alta voce ad concursum & auxilium conclamans, si qui in via essent viatores. A quibus constrictus tandem latro hic ad carcerem pertrahitur, in quo post latrociniorum confessionem, unicum hoc præ cæteris animam suam gravissime affligere sæpius dixit, quod incendii à se suscitati innocentissimus ille opilio, se spectante, tam crudeles flammarum poenas vivus luisset.

XXVIII. *Idem porro.* Tristissima etiam illa sunt, quæ Andreas Hondorff. ad expositionem præcepti octavi Decalogi in theatro suo historico adfert, quæ & hic subjiciam. Basilæ, cum crebris jurgiis & contentionibus maritus cum uxore digladiaretur, uxor injuriarum impatiens, à marito aufugit, & latens apud amicos suos, eorum opera virum sibi reconciliari petiit. Forte iisdem diebus mulier quædam Rheino suffocata ibidem in ripam ejicitur, eodem amictu vestita, quo fugitiva illa mulier, cumque facies saxis illisa & contusa minus cognosci posset, protinus conjecturis suis importuna plebs hanc esse fugitivam illam mulierem, & à marito suo occisam incerto rumore clamitat. Magistratus non satis providus, fugitivæ maritum parricidii reum agit, qui tormentis excruciatu facinus, quod non patraverat, patrasse se fassus est, & ut parricida crudeli supplicio affectus. Tertio deinde die uxor ejus fugitiva redit sese viro reconciliatura, quem ubi ut parricidam falso judicio infontem damnatum esse cognovit, plorabunda cum magno clamore & ejulatu in curiam erumpit, viri sui innocentiam testatur, Judices injustitiæ accusat, sed illi sero rigorem & judicii præcipationem damnantes, quam suis sententiis pependerant votis inanibus revocare non poterant.

XXIX. *Idem porro.* Erphordiæ in domo viduæ cujusdam duo se absconderant latrones, vitæ ejus, ut pecunia potirentur, insidiantes. Itaque, ut viduam è thalamo elicerent, capram, quam in stabulo conclusam invenerant, vellicarunt, ut clamore ejus mota vidua ancillam, quam habebat unicam, visum, quidnam capram infestaret, mitteret, quam ex insidiis comprehensam latrones protinus interficiunt. Deinde & vidua ipsa, cum frustra aliquandiu, & non sine admiratione ancillam

Iam expectasset, egreditur & in latronum manus incidens occiditur. Perpetrato homicidio, domoque direpta latrones, antequam lucesceret, inde se protipuerunt. Mane, cum nec ancilla prodiret, domoque clausa manente, catelli inclusi ululatus audiretur, tandem à vicinis fores effractæ sunt, homicidiaque patrata patuere, cæcoque protinus iudicio ædituum quendam, cui magna familiaritas cum vidua interceserat, & à qua magnis ille beneficiis cumularus fuerat, tanti facinoris reum esse, improvida plebs suspicatur. Magistratus vanis innixus conjecturis, ædituum comprehensum per tormenta immaniter examinat, quibus ille victus, quod nunquam ei in mentem venerat, flagitium se patrasse fateretur. Cives ingratum execrantur hominem, magistratusque sententia damnatum pessima uorte afficiunt. Latrones supplicii spectatores adstiterè; Qui paulo post propter alia quædam facinora in vincula coniecti, tormentisque examinati, inter alia flagitia, & hoc parricidium se patrasse, confessi sunt: ædituique innocentiam sua confessione manifestarunt.

XXX. In Metensi Lotharingæ mercator quidam, cum abesset peregre, noctu in domus ejus cellam carnifex clam se insinuavit, primoque ancillam, cum ablatura vinum ex jussu heræ suæ descendisset, interficit. Hinc iisdem insidiis heram, cum & illa mirata ancillæ moram descenderet, exceptam trucidat & securius deinde scrinia rimatur & spoliat. Mercator reversus, ubi atrocem suorum interitum domusque direptionem offendisset, animo perturbationis & mœroris pleno, rem ad Senatum defert. Cum varii de nefario homicidio sermones spargerentur, ipso quoque Carnifex, in curia turbæ se immiscens, hæc verba subinde aliis immurmurat: Cum manifestum sit, frequentibus conflictatos esse rixis mercatorem ejusque conjugem, facile inde cuivis apparere, neminem præter ipsum mercatorem homicidiorum, quæ in domo ejus perpetrata essent, autorem esse. Et sane facile verum ex eo extorserim, si mihi examinandus traderetur. Quibus aliisque similibus verbis tantum effectum est, ut mercator comprehensus, in vincula conjiceretur, immanibusque subjectus tormentis & crudelem in modum à carnifice distractus, se, quamvis insons, parricidii commissi autorem fateretur. Jam securus & otiosus in utramque aurem dormire videbatur carnifex, cum divina vigilante justitia scelus

scelus ejus proditur. Argenteum namque scyphum, aris egens carni-
fex, Judæo oppignorabat. Is, cum mercatoris, supplicio nuper affecti,
signum & inscriptum animadverteret scyphum Magistratui offert, &
mercatoris se in eo insignia agnoscere indicavit. Nec mora, & ipse
Carnifex in vincula conjicitur, quæstionibusque subiectus, undenam
cyathi istius heres factus esset, interrogatur, ubi rem omnem, ut gesta
erat, parricidiumque à se commissum confessus est. Hunc ad modum
detecta mercatoris innocentia, carnifex dignas sceleris pœnas lustravit.
Hoc exemplum introduxit Lutherus in tomis suis parte septima Ger-
manica Jenensi, de Anno 1539. fol. 361. & 362. contra Episcopum Mag-
deburgensem, hisce verbis: *Aber das zu Metz geschehen ist, möchte wol
Richter und Juristen blöde machen, da ein Hencker einem Kauffmann
abwesens, bey Nacht in das Haus gebrochen, Weib und alles ermordet,
in den Keller verschloffen, alles gestohlen und ausgespüllet hat; Als der
Kauffmann heim kommt, kläglich um sein Weib, Gefinde und Gütlein
thut, und niemand wuste, was man dencken solte, fehet der Schalek zu
und wil sich helle bönnen, schreyet über den Kauffmann, er solt wol selbst
gethan haben, zu letzt, daß ichs überlauffe, wirds ihm gestattet, den Kauf-
mann zu recken, dar Hencker weil er sich wolte rein machen, zog den ar-
men Mann desto gräulicher, bis er muste bekennen, und ward gerichtet
auffs aller jämmerlichste. O, da nun alle Welt schlief, wachet Gott der
rechte Richter, und wolte den Schalek bezahlen, er fähet an die Becher
des Kauffmanns unter die Juden zu verkaufen; Und, wie Gottes Wei-
se ist, daß er die Buben blind machet, wenn sie sollen gestrafft werden, mu-
ße der Schalek nicht sehen oder bedencken, des Kauffmanns Zeichen an
den Bechern; der Jude aber kenne sie, bringt sie dem Rath, dar auff, der
Hencker gegriffen wird, und flucht bekennet er alle seine Bosheit. Es
sind jämmerliche und schaußliche Fälle unter den Menschen Kindern, da
der Teuffel Lust zu hat; ja was solten die Richter hie thun, sie sind jäm-
merlich betrogen. Wie oft ist auch mehr geschehen, daß etwa Leute
sind hingericht auf ihr Bekändniß, da man hernach über etliche Jahr
erstlich bekommen hat, die Rechtschuldigen, und ist jenen gleichwol un-
recht geschehen?*

XXXI. Idem Grævius ibidem: Hisce adde; quod Noribergæ a-

colleg.

A a

li quan-

liquando hoc modo evenisse vulgo narratur. In convivio quodam post longam & strenuam computationem, convivarum aliquis jam fessas & satur, ut uberiores potum evitaret, poculum aureum, quod ab altero sibi propinatum erat, in scamno, quod parieti fixum arcula tum sum etiam præbebat, clam reponit. Conviva iste extraneus erat, qui relicto illic poculo Noriberga discessit. Cum jam vasa pretiosiora recolligeret materfamilias desiderato hoc poculo, quod isthic depositum erat, famulum domesticum negligentiae primum & incuriae, post fraudis eum furtive arguit, ac tandem eum scyphi hujus aliarumque rerum furto ablatarum apud Magistratum accusat. A Magistratu ad quaestiones damnatus est famulus, quibus victus, imputari sceleris culpam falso confessus, supplicium capitis luit immeritus. Omnibus de culpa ejus satis superque securis, usque dum ex aliquo temporis intervallo reversus iste conviva, intellecto tristi hoc supplicio innocentis, reperto isthic loci poculo, quo cum ebrius reposuerat, innocentiam miserabilis manifestavit.

XXXII. Præterire non possum & illa exempla, quæ Goletmannus lib. 3. de magis, cap. 10. recenset his verbis: In Archiepiscopatus Bononiensis Castello N. vidua adhuc juvenula, cohabitabat filio suo, in matrimonio jam viventi. Hæc, cum aliquoties cum filii sui servo domestico consuecisset, filiusque eam instant, sed frustra admoneret, ut ab ipso scelere desisteret; Rediit aliquando filius ex templo domum, cum cum famulus vidisset, ex cubiculo, ubi cum matre fuerat, refugit: In fuga Dominus eum persequitur & flagello pileum servi de capite illius deiecit: At servus elapsus 12. milliaribus à pago isto distantibus, alio Domino famulatur. Cum autem parentes servi filium quærerent, & Dominum propterea alloquerentur, hic rem gestam cum omnibus circumstantiis ordine narravit, addendo, pileum quidem ipsius adesse, ubi verò jam locorum filius vivat, se ignorare. Hoc responso pater non contentus, eum propter suspicionem amissi pilei apud Judicem homicidii accusat; Judex vero absque ulteriori inquisitione, statim Dominum innocentem torture subijcit, ubi præ nimio dolore & cruciatu fatetur, se servum interfecisse, & cadaver in Visurgin præterfluentem abjecisse. Tandem, eum ad locum supplicii deduceretur innocens, &

capit

sa A

à passio

passiore, ut veritatem libere profiteretur, admonitus fuisset; respondit, servum non interfeci. At quid juvat, veritatem dicere? interfeci eum, Erta sub Carnifice pie mortuus est. Tandem servus & parens deprehensi, poenas vicissim meritas dederunt.

XXXIII. *Grevius dist. loc.* In Livonia adolescens, annorum 17, in quodam cenopolio publico serviens, post fictam de cæde conservi sui tormentis extortam confessionem, rotæ impositus fuit, patescens postmodum illius innocentia.

XXXIV. In Galliis famula furti accusata ob surreptam heræ suæ pretiosorem suppellectilem, tormentis ad confessionem coacta, fictæ culpæ poenas innocentissima suspendio luit.

XXXV. *Joan. Grevius Clivens. capit. sext. de tort. pag. 129.* Adolescens ex nocturno symposio foras egressus, plusquam satis potus, urgente crapula, somnoq; in plateam procedit altumq; securus stertit, somno profundo immersus: interea scurræ aliquot & nocturni grassatores, quorum injuriis, & tumultibus, in hoc emporio, quo reliquarum urbium purgamenta confluunt, de nocte infestari non raro contingit, in quendam conbibonum ejus, plateas involant; eumque post lites aliquot, & aspera verba impacto in jugulum mucrone trucidant. Scurræ hi jam patrata cæde, in oculos infelicissimi hujus juvenis madentem sanguine cultrum, & vaginâ reconditum clam reponunt, fuga se subducentes, ad nocturnorum vigilum, quos tumultus eo vocabant, accessum. Qui cum advenissent occiso altero hunc dormitantem reperientes, cædisque eum præsentis vel conscium, vel autorem rati, ad carcerem publicum rapiunt, scrutatisque ejus pro more vestibus, repertoque in femoralibus mucrone sanguine maculato, commissæ cædis authorem eum arguunt. Et tandem frustra allegantem rei totius ignorantiam, negantemque strenue factum, juvenem hunc, ex vi indicii hujus, Judices ad equuleum condemnant, longa tormentorum vi fictam confessionem extorquentes. Quam quidem ille remissis tormentis revocat, ex doloris impatientia alieni sceleris culpam se confessum asserens: Sed iteratis tormentis, denuo in eandem confessionem impulsus, capitis supplicium luit; in ipso supplicii loco de innocentia sua, & sententiæ contra se latæ iniquitate, plurimum

num protestatus. Innocentia autem ejus, post mortem non defuit testimoniis, quae ipsos Judices impudentiae suae manifesto arguerent, et enim, qui eadem hanc commiserat, derivata jam dicto stragemare in innoxium homicidii suspitione; novi sceleris in alio Judicio extra ne- bem hanc, accusatus, suppliciumque convictus laturus, jam imminen- te morte, & stimulantē conscientia, ut forte beatrius moreretur, hoc ab- jectio per confessionem conscientiae suae onere, apud Judices libere, & ro- runde est professus, se solum, & unicum jam memoratē cadis autho- rem fuisse, alterius illius, quem Judices illi innoxium de medio sustule- rant, nullam aut culpam, aut conscientiam intervenisse.

XXXVI. *Idem Gravius dict. tract. & loco.* Huic exemplo confi- mille illud est quod aliquando in Hollandiae urbe quadam, non diu su- pra hominum memoriam contigisse ferunt, & quidem hoc modo: Hi quodam feriato, atque sereno ad sylvam, urbi tunc vicinam, animi gra- tia vir plebejus excurrerat, qui in taberna cerevisiaria, cum largius bi- bisset, in agro prope viam, sole & potu eum invitante, ad somnum de- clinat vere fatalem. Somno enim quasi immortalis, homicidii circa se per sacrificulum sive hominem aliquem de clero perpetrati turbas- se strepitum non animadvertens, occisi circa se hominis excitatus, post- modum ab accurrentibus reus arguitur ex cultro, quem quasi dormi- tantibus manibus elapsum latro iste sanguinem adidum, proxime illi ap- posuerat. Hoc indicio, Judicibus contra negantem factum allegan- temque, quibuscunque posset modis, innocentiam suam, atque igno- rantiam, ad quaestiones serviente cruciatibus tandem succumbens alie- ni sceleris immeritas poenas tristissima morte vir innocentissimus luere debuit. Securis eoque Judicibus quasi re bene gesta, dum propria ag- gonizantis sacrificuli hujus confessione errorem suum discerent, pate- facta plene, sed serius miseri hujus innocentia.

XXXVII. *Gravius de rottiur. cap. 6. pag. 131.* Fur sacrilegus tem- plo, in colliculo exstructo, quod inter frequentiores pagi ades non erat modicum, egressus, eadem a domino suo isthac pratercunte, longius aber- rantem data opera includit, hoc forte consilio, ut sacrilegii suspitionem in alium facilius derivaret. Successit institutum in olivaceo, a nullo visus,

visu, quæ potest celeritate se subducit, & prædam tuto loco reponit. Accurrunt tandem alii ad continuum canis in templo oclusi latratum, pessima quaque suspicantes. Non enim animo suo comprehendere poterant, quæ ratione canis, cum sacrorum causa templum ista die apertum non fuisset, ingressus esset. Perlustrare itaque illico templum placuit, & ea loca diligentius inspicere, in quibus præsertim templi suppellex deposita erat. Quam cum ex bona parte dominum canem cernerent, canem notare, ejusque recursum observare, fixati proditura illum facile hunc furem. Canis iste ob liberationem exultans, recta ad villam heri sui recurrit; viri non ita pauperis, & satis omnium judicio hactenus honesti, quem ex cane hoc sacrilegii accusant, res ablatas repetunt. Negare ille, arguere, & ridere illorum nugas, qui se inscium & insontem tanti sceleris accusent, perseverat. Sed canis iste suo proprio recursum infelici suo hero exitium attulit. Tantum ille negare, tantum contradicere non potuit, nec objecta refellere, ut quæstionibus innocentiam suam subduceret. Ad tormenta rapitur, tormentis vincitur, crimen fateretur, suspendio tollitur, omniumque opinione meritam mortem fuisse creditur, quousque innocentiam tam misere tormentis oppressam sacrilegus iste, qui canem illum studio incluserat, aperta confessione post aliquod temporis intervallum, in lucem prodidisset.

XXXVIII. Idem Grævius ibidem. In emporio inter Asiaticæ, non postremo, in splendidioribus nuptiis, cum argenteæ suppellectilia magnam vim, homines superbi, inter epulas proculissens, quidam, qui mensam ministrabat, furandi cupidine perstringitur. Capta itaque occasione pocula argentea duo abstulit, quibus ablati, ut suspicione se ipsum liberaret, ad viri dormientis latus, qui eodem die ministraverat, & ebrius valde in recessu aliquo cubabat, alterum deposuit. Miser hic ex pocula, quod penes dormientem repertum est, alterius etiam, quod desiderabatur, fur arguitur, repetiturque illud ab eo solum. Nulla hic eum excusatio, nulla negatio, à tormentis liberare potuit, coactusque per tormenta, ad mendacem confessionem misere periit. Emergente autem postmodum innocentia testimonio, ex furca sublatum publica auctoritate cadaver in meliorem sepultura honoratum fuit.

XXXIX. In Brabantia quodam oppido, quod nunc ab annis plus quam triginta duobus Ordinum Fœderatorum imperio paruit, negantem confessum reum innocentem tanta asperitate ad constantiam confessionis compulerunt Iudices, ut in supplicii locum perductus reus, de innocentia sua & violenta confessionis vanitate, ne vel hircere semel auderet, miser his parvulis, in uxorem commissis, accusatus, & vitæ tormentorum ad confessionem criminis coactus, instante nunc supplicio, pastorem, qui pro more solito extrema suggererat solatio, monuit, supplicii festinationem nonnihil sifteret, superesse enim sibi aliquid, quod omnino pacis factum oporteat: sed hoc ipsum se fidei Pastoris non posse committere, nisi jurato promittat, ante supplicium hac se non proditurum. Annuente in ejus petitionem pastore, sic inquit: Deum testor, ad cujus nunc tribunal contendam, me in confesso hoc scelere innocentissimum: innocentia mea et post supplicium, testem volo; innocentiam meam hic publice non profiteor, tormentorum asperitate territus, qua mihi neganti culpam paratissimas millies mori malim, quam ea vel semel denno experiri: tu cave, de innocentia mea quidquam nisi me morituo, dixeris.

XL. Huc adde, quod Godelmannus ex Meijerio recitat: In Holstia inter duos conjuges lites domestica in tantum excreverant, ut mater cum filio, filiaque decernerent, marito ac parenti parare infidias. Quod cum pater resciret, aufugit ad mare, domus sue proximum, ibidemque ad litus pilæ vestibusque depositis, in Saxoniam ad amicos suos profugit. Interea, cum maritus non rediret, vestesque in littore reperta essent, atque de litibus istius domesticis Magistratus constaret, in cogitationes hæc Magistratus incidit, quasi mater una cum liberis hunc occidisset. Ideoque ad carcerem trabuntur, & in tortura occidisse eum fatentur, atque in mare abjecisse, qui ob confessionem hanc, traduntur supplicio. Antequam vero supplicium perageretur, rem totam Pastori exponunt cum magna innocentia sua asseveratione, idrogantes Pastorem, ne eorum innocentiam nisi peracto supplicio proderet, vereri enim se, ne alioquin iterum tormentis excrucientur, malle se potius mori. Eo dum hoc modo miseri ad constantiam confessionis violenta compelluntur, libera illa, qua sub die ad banchum juris, ut loquuntur, priorem ratificat.

confessio, quid fidei merebitur? aut quo pacto posterior hac prioris expurgabit vitium. Quae duo posteriora exempla etiam adducit Gravius in saepe dicto tract. de tort. pag. 388. 389. lib. 3. pag. 6.

XLII. Theod. Reinking. in responso juris de sagis quast. 3. n. 656. ex Joh. Evvigs Medici quondam Bremensis tractatu, von Hexen, refert duas feminas innocentes, propter imputatum crimen veneficii, esse combustas, apponens ejus verba Germanica: Wie gefährlich es sey, der Hexen Zeugniß zu glauben, ob ich schon mit vielen Argumenten und Exempeln könnte darthun, wil ich dannoch umb der kürze willen ein einiges allhier erzehlen, welches vor wenig Jahren zu N. sich zugetragen, daselbst 2. Frauen von wegen der Hexerey, der sie von einem andern Stück Weibes beschuldigt, zu hafften gezogen. Als aber die beklagten nach formb der gebräuchlichen Rechten mit dem Feuer gestraffet, kompt auch die Klägerin bey dem Amtmann in Verdacht, wird eingezogen und peinlich verhört, da sie dann bekandt, daß sie selbst schuldig, und die zwei Verbrannten unschuldig gewesen. Quamquam ibi non sit mentio, duas istas feminas esse tortas, tamen omnino est verisimile.

Necesse itaque est, aut posteriorem feminam accusatricem, mediantes tortura confessam, aut duas priores fuisse innocentes.

XLII. In Episcopatu, nunc Principatu Halberstadiensi, Anno 1624. quidam militum Praefectus latrocinii alicujus, in sylva Hui nominata commissi, in qua mulierem ejusque filiam occidisse dicebatur, in suspicionem tractus, in carcerem conjectus, exquisitus torius, dolori cedens confessus, innocens supplicio affectus, & rota impositus est. Post aliquot annorum intervallum, nimirum anno 1633. alius propter alia quaedam delicta, in oppido ejusdem Principatus Hornburg captus est miles Capitaneus, & poena simili affectus, qui dictum facinus in Hui à se cum ceteris perpetratum, & alterum militum Praefectum fuisse innocentem, fassus est & affirmavit constanter, in eaque confessione persistit usque ad vita sua exitum, Insuper hujus faci-

facinorosi Capitanei soror, qua latrocinio mulieris ejusque filia afflicta, diſtam confeſſionem fratris ſui Capitanei tanquam teſtis, oculata confirmavit. Tragicum hoc exemplum à pluribus viris honeſtis, quibus ſcia erat cognitum, & qui illud tanquam incentivum, parvo temporis intervallo ſubſecuta ardentis ira divina, injuſticia & graviſſima vindicta ſummopere, & ex imo pectore deteſtabantur, ipſe audivi.

NICOLAUS Brandt

LUBECENSIS

DE

LEGITIMA
MALEFICOS ET
SAGAS INVESTIGANDI
ET CONVINCENDI
RATIONE.

LEGITIMA
MALEFICOS ET
SAGAS INVESTIGANDI
ET CONVINCENDI
RATIONE.

LUBECENSIS

DE

NICOLAUS BRAND

IN NOMINE S. S. TRINITATIS!

P R A E F A T I O.

Mnia in universum judicia oriuntur vel ex factis licitis, vel illicitis, docente id nos Imperatore in §. *ultim. f. de oblig. & sol. in l. 1. ff. de O. & A. Cap. 2. Inst. 9. pr. illa civilia, hæc vero criminalia appellantur; suntque delictorum vel publicorum, vel privatorum, *Wes. in par. ff. de priv. delict. n. 2.* Publica rerum sunt vel capitalia, vel non capitalia §. *publicorum. 2. f. de publ. jud. l. 2. ff. eod.* Inter illa numerandum etiam, & atro lapillo notandum venit, crimen illud nefandum, quod Magiæ Dæmoniacæ s. sortilegii nomine indigitari solet. Priscis quidem Gentilium temporibus (quando primum à Zoroastre Bactrianorum Rege artes magicæ inveniebantur, *Cluv. in epitom. hist. pag. 8.*) pro delicto Magia non est habita; sed potius inter artes licitas est numerari solita. Imo à Christianis quoque Imp. gliscente tamen adhuc ex parte paganismo, aliquod criminis hujus atrocis permissum fuisse exercitum, docemur, ex l. 4. C. de Malef. & Matbem. Ubi Imp. Constantinus puniri quidem vult eos, qui abutuntur hac arte, & contra salutem hominum vel agriculturam aliquid moliantur; non item si profint, veluti si ægrotantibus subveniant, grandines vel tempestates arceant, efficiantque ne segetes corrumpantur. Quæ tamen constitutio, magis magisque invalescente Christiana religione, tanquam paganismum adhuc sapiens, postea gravissime ab Imp. Leone in Nov. 65. est reprehensa, qua &*

nos puniri præcipit, tanquam utentes re pernicioſa. *Perez. in prælect. ad tit. Cod. de Malef. & Mathem. n. 4. Conf. Borcholt. in Comm. ad §. 5. verſ. ead. leg. 1. de pub. jud. ubi etiam allegat Lambert. Danæum, qui in dialogo de ſortiaris Cap. 6. tradit; quod Conſtantine non dum vere fide Chriſtiana fuerit imbutus, quando dictam hanc L. 4. ſcripſit. Non itaque ſtatuendum cenſeo, Imperatorem Juſtinianum ea mente legem illam in Codicem ſuum reſtulſiſſe, quaſi approbet aliquam Magiæ Speciem, nam & ipſe medicinam magicam rejicit, in l. 1. §. 3. ff. de variis & extraordinariis cognit. Magnificus Dn. Tabor J. C. Conſummatiffimus, inclytæ Acad. Gieſſ. Cancellarius & Prof. Primar. Patronus & Præceptor meus ſumme de venerandus, in partit. element. Jurisſp. Method. concl. p. 277. Senſu ergo potius Chriſtiano legem illam codici ſuo inſeruit; ut ſcilicet, quemadmodum Imp. Conſtantine diſtinguit inter magos, qui damnum hominibus inferunt; & inter eos, qui arte ſua non nocent, ſed quadantenus prodeſſe ſe ſimulant humano generi: ita & in diſtinguendis criminibus, horſum eſſe quadantenus reſpiciendum cenſuit, non quod his remitti plane, ſed potius minor quædam, quam illis, pœna inſigri debeat. Eandem quoque differentiam confirmat Imp. Carolus V. in conſtitutione ſua criminali articulo 109. Tameſi verò criminis hujus tam atrocis & frequentis etiam certa ab Impp. conſtituta ſit pœna, ita ut de eadem diſputare non fuerit neceſſe; quia tamen vel maxime in occulto perpetrari ſolet, ideo difficillima ejus eſt inveſtigatio, atque probatio. Et ſolet ex hac cauſa ſæpe in utramque partem peccari. Alii enim nimis in pœnas ſunt proclives atque præcipites, & in crimine tam gra-*

vi veluti per oscitantiam vagantes, solis denunciationibus & præsumptionibus nimium quantum tribuunt; iisque moti facile homines ad equuleum rapiunt, & sæpe ab innocentibus metu majorum dolorum quamcunque confessionem extorquent; nec debitam tantæ rei operam volunt impendere, ut per omnia argumentorum genera veritatem eliciant potius, quam ut extorqueant. Alii ex adverso animadvertentes Camarinam istam non sine magno fastidio moveri, multoque labore & sumptu, in eruenda veritate opus esse, malunt permittere, ut zizania ista Diabolica crescant, quam ut illi ingenium difficili hac inquisitione fatigent. Enimvero cum magno se crimine obstringat, qui humanæ Majestati injuriam fieri sentit, sed molestias delationum averſatus, audita, visa aut intellecta malit in sinum recondere, quam manifestare; *l. s. §. 6. C. Ad L. Jul. Maj.* non erunt omnino excusabiles Magistratus, qui cum quotidie audiant, Magiæ crimini miseram plebeculam à Diabolo innecti; segnius tamen negotium inquisitionis instituunt, & tractant: Ac plerumque per homines indoctos, & minus cautos: cum vel doctissimi, peritissimi, & acutissimi inquisitores in hoc negotio desiderentur, ubi Diabolus ipse cum toto suo pedissequo impugnandus est. Cum itaque in evolvenda materia criminali hanc investigationem minime expeditam deprehenderim, incessit me cupiditas, vires in gravi hoc argumento explorandi, & aliis ætate atque eruditione provectoribus uberiores deliberandi materiam suppeditandi. Faxit Deus Opt. Max. cujus honori labor iste imprimis sacratus est, ut aliqua inde in publicum utilitas redundet.

P A R S I.
DE
**MALEFICIS ET SAGIS
INVESTIGANDIS.**

Thesis I.

*Modi in hoc
crimine
procedendi
duo: accu-
satio & in-
quisitio.*

Duo sunt præcipue modi, quibus ut alia, ita quoque hoc magis crimen ad iudicis notitiam pervenire potest, accusatio scilicet & inquisitio, Clarus *lib. 5. sent. §. fin. qu. 3. n. 1. P. H. O. art. 11. Von annehmen eines angegebenen Uebelthäters, so der Kläger recht begehret, & art. 6. von annehmen der angegebenen Uebelthäter von der Oberkeit und Amptswegen.* Illic est modus procedendi ordinarius, hic vero extraordinarius, quandoque etiam summarius dici solitus. Dn. Carpz. *in pract. crim. part. 3. quest. 107. n. 1.* Cum enim iudicium criminale sine accusatore non procedebat. *l. rescripto 6. §. si quis 2. ff. de muner. & honor. l. quamvis. 19. C. Ad l. jul. de adul. c. si quis, 31. causa. 23. qu. 4. cap. 1. X. de accusat.* Ne tamen deficientibus accusatoribus delicta manerent impunita, quæ coacteri publice interest, constituti erant stationarii, seu Irenarchæ, quibus publice mandabatur, ut si quid gravius accidisset, id denunciarent Magistratibus *l. 7. C. de accusat.* qui postea ex officio, sicuti decet, nocentem conquirebant *l. 4. §. 2. ff. ad L. jul. peculatus.* Hodie tamen & modus procedendi per inquisitionem factus est veluti ordinarius, ceteræ frequentissimus, *arg. l. 2. §. 6. ff. ad L. jul. de adul. Colleg. Arg. de accusat. th. 19. Peinl. §. inquis. process. pag. 9.* ita, ut si semel coepa sit inquisitio, & superveniat accusator, hic illam non interrumpat. *Bayerische Malefiz. Process-Ordnung tit. 2. art. 3.*

2. Plures quidem modos procedendi in criminalibus Dd. recensent, puta *denunciationem, exceptionem, postulationem, & per notorium.* Perez. *in Pract. ad tit. Codic. de accus. num. 1.* Damhoud. *in*

praxi

praxi rerum crim. cap. 4. Albert. de Gandin. *in libell. super Malef. in proam.* Verum postulatio (quæ civilem potius accusationem, & modestam querimoniam continet, quam criminalem accusationem, Perez. *loco cit.*) & denunciatio cum inquisitione coincidunt, quia succedunt loco diffamationis seu famæ, & sic judici viam aperiunt ad inquirendum. Nobiliss. & Excell. Dn. Hahn, JC. Professor in Acad. Helmstad. celeberrimus, Præceptor meus omni observantia colendus, *in observat. ad par. Welenb. de accusat. num. 2.* Carpzov. *pract. crimin. part. 3. quest. 108. num. 54.* Et idem illud de notorio erit dicendum; Licet enim objici possit, quod, quando delictum est notorium, nulla ulterius inquisitione sit opus, sed iudex statim ad condemnandum, & executionem procedere possit; nihilominus tamē assumendæ sunt iudicii informationes, tam de delicto, quam de delinquente, eæque redigendæ sunt in scripturam, nam si postea negetur fuisse delictum notorium, hoc ipsum ex actis poterit in continenti probari, nec timere necesse habebit iudex periculum Syndicatus. Dn. Brunnem. *in tract. de inquisition. processu. cap. 4. n. 6.*

3. Inveniuntur & alii, qui nec dum modum per inquisitionem procedendi, legitimum esse volunt, quibus tamen reponere nobis satis erit textus juris divini, itemque juris civilis & canonici: *Deut. 13. vers. 12. & seqq. itemque cap. 17. v. 4. l. 13. ff. de officio Præsid. l. 1. C. de Custod. reor. l. 7. C. de accusation. c. si audieris. 32. C. 23. qu. 5. cap. evidentia. 9. cap. qualiter. 17. cap. cum oporteat. 19. c. inquisitionis. 21. cap. qualiter. 24. x. de accusat. & inquisit.* Approbavit etiam inquisitionem tanquam legitimum modum in criminalibus procedendi, Imp. Carolus V. in constit. sua criminali. *arr. 8. 214. & 219. confer. Peinl. Sächss. inquisit. und achts-proceß. ab init. pag. 8.* Ex quibus omnino non tantum licitam esse inquisitionem, sed & gravissime peccare eos magistratus, qui eam omittunt, patet.

4. Adducere quidem dissentientes solent textum *Johan. 8. vers. 11.* Ubi Christus muljeri adulteræ dixit: quis te accusat o mulier? qua respondente: Nemo, Domine. Dixit ille: Si nemo te accusat, nec ego te condemno. *vid. Gandin. in tit. quid sit accusatio. in pract.*

pract. Prosper. Farinac. *in pract. crim. lib. 1. tit. 1. qu. 1. num. 7.* Sed observandum, Salvatorem nostrum à condemnatione abstinuisse, non ideo, quod absque accusatore mulier condemnari jure haud potuerit, sed ut indicaret, hoc non esse sui officii. Calixt. *in Harm. lib. 5. c. 19. p. 247.* Subinauens: potestatem condemnandi reos personis Ecclesiasticis non competere, sed tantummodo Magistratui civili, cujus partes ipsemet, ut qui docendi causa in hunc mundum venisset, ad se pertrahere noluit, Conf. *Luc. 12. vers. 14.* ibi: *Heus tu, quis me vobis judicem aut partitorem prafecit.* Et præterea accusatores hic adfuisse, apparet ex verbis Christi dicentis: *Ubi sunt tui accusatores?* imo in omni processu inquisitorio accusatorem haudquaquam deficere, constat, cum fama criminis patrati, & publica vox sit loco accusatoris, Wesf. *in par. ff. de accusat. n. 3.*

5. Acerbe quoque, sed sine causa in inquisitionis contra Sagas processum invehitur *Johann Seiffert* in lib. suo, quem inscribit *Gewissens-Buch von Processen gegen die Hexen*, præsertim vero *in der 12. und 13. Streit-Rede.* Magistratum omittere debere inquisitionem contendit, si periculum sit, ne & innocentes in suspicionem hujus maleficii trahantur. Ita enim nunquam inquisitio contra Sagas instituenta esset, cum semper ejusmodi metus possit obstare, cum tamen sacra scriptura præcipiat Magistratui, ne Sagis vita frui permittat. *Exod. 22. v. 18.* Nequaquam itaque ejusmodi metus ab inquisitione judicem debet abstertere, sed ob periculum illud caute in tam gravi negotio erit procedendum. *Dr. M. Bernh. Waldschmid in der 14. Predigt von der Zauberey. pag. 334. & seqq.* Inter ordinatum itaque & legitimum inquirendi modum, qui caute & cum diligenti sit circumspectione; & inordinatum, cum maxima Magistratus negligentia conjunctum, distinguere ille debuisse; nam illegitimum procedendi modum nec nos defendere conabimur. Frustra vero ille pro sua sententia firmanda adducit textum *Genes. 18. vers. 24. & seqq. item Matth. 13. vers. 29. & sequentibus.* Ibi enim specialis concessio facta erat Abrahamo, quæ non trahenda erit in consequentiam perpetuam, quasi Deus ad id ex justitia & æquitate semper teneretur. Idem à misericordii voluntate totum pendeat: nec semper & ubique id ex-

expediret, aut conveniens esset, ut propter exiguum bonorum numerum magnæ impiorum multitudini parceretur. Vid. Andr. Rivet. in sup. 18. *Genesi* exerc. 94. circa fin. Quod vero attinet locum *Matth.* 17. ibi Christum non prohibere moraliter malos & maleficos interfici, neque Magistratui adimere jus gladii, ne puniat fontes, sed loqui ibidem Christum de doctrinaliter malis seu hæreticis, quos non vult interfici, ut frænet intempestivum zelum, quem deprehendebat in animis Apostolorum, nostrates Theologi doceant. vid. *Harm. Evang. Cbemnitio-Lyfero-Gerbardianaw. Tom. 1. c. 61. p. 664.*

6. Inquisitio autem quæ à Dn. Carpz. *pract. crim. part. 3. Inquisitio qu. 107. n. 5.* definitur, *legitima iudicis ex officio procedentis super quid? quod delicto informatio*, duplex est, vel generalis, vel specialis. *Bayer. Malefiz Process. Ordnung tit. 2. art. 1. Generalis* est quando iudex in genere quærit, quis sit delicti commissi author, vel socius; *Specialis*, quando inquit in personam certam, de cuius delicto certior factus est, vel per inquisitionem generalem, vel alio etiam modo, diffamatione puta, aliisque indiciis præcedentibus, Martin. *Delrio disquisit. magic. lib. 5. sect. 2. confer.* Conrad, Hartz. *in cr. de inquisit. reor. concl. 4. n. 1.*

7. Generalis itaque inquisitio absque ulla præcedente diffamatione vel indiciis potest institui, propter leves etiam conjecturas & famam plane incertam. Prosp. Farinac. *pract. crim. quest. 9. n. 18. l. congruit. 13. ff. de officio Præsid. cap. sicut olim. 25. X. de accusationibus.* Modo caveat iudex, ne eam ita instituat, ut contra certam aliquam personam directa videatur, atque ita in inquisitionem specialem degeneret. *Confer. Peinl. Sächs. inquis. process. Tit. 3. art. 2. §. nicht weniger; ibi: Jedoch ist gute Bescheidenheit hiebey zu gebrauchen, und mit Discretion zu verfahren, damit nicht ohn Ursach unbescholdene ehrliche Leute mit bösen Verdacht beschmitzet werden.* Alias enim processus non tantum dici poterit nullus, quia iudex præscriptam inquisitionis formam in cap. qualiter. 17. X. de accusationibus non observavit, Dn. Brunn. in tract. de process. inquis. cap. 7. n. 1. Sed etiam injuriarum, vel de Syndicatu poterit conveniri, quod timere necesse non habebit,

si in generalibus manet. *Clarus quæst. 6. n. 4.* Hoc namque casu ad nullius injuriam videtur spectare inquisitio.

8. Adeoque testes, quibus probabiliter de hoc delicto constare creditur, ita erunt interrogandi. 1. An sciant magicas has artes exerceri? 2. Unde illud sciant? 3. Quisnam eas exercent? 4. an nesciant, à quonam ille hanc artem didicerit? Sin vero negent se scire, quisnam ejusmodi artes magicas exercent, interrogandierunt annon sciant, aliquem de hac arte esse diffamatum? 4. an nesciant, unde fama hæc fuerit orta, & annon sciant quomodo ejusmodi diffamatus possit investigari? tandem quænam ipsis alias hæc de re sint nota? Ita enim nullius suggestionis poterit accusari, à qua abstinendum esse judici monet Jctus, in l. 1. §. 21. ff. de quæstion. quando ait: *Qui quæstionem habiturus est, non debet specialiter interrogare; an Lucius Titius homicidium fecerit, sed generaliter, quis illud fecerit? alterum enim magis suggerentis quam requirentis videtur.* Confer Martin. Delrionem in *disquisit. magic. lib. 2. sect. 2.*

9. Licet autem regulariter iudex in generali inquisitione reliquorum delictorum laborare debeat, ut certus fiat de corpore delicti, cum alias non investigato ipso delicti corpore, non possit ad specialem inquisitionem, nedum ad torturam pervenire. l. 1. §. item illud. 24. l. 5. §. 2. ff. de SC. Sylanian. l. 23. inde Neratius. §. fin. ff. Ad l. Aquil. Angel. Aret. in tract. de malefic. verb. quod forma publica. n. 108. chart. 92. Thom. Mezger. *consil. crim. 1. num. 3.* ibi: *Ist demnach zu wissen, und in fleißiger Obacht zu halten, Erstlichen, daß regulariter mit der Gefangenschaft gegen keiner Person wegen einer berüchtigten Mißthat zu procediren, es sey denn Sach, daß der Richter oder die Oberkeit eigentliche Wissenschaft haben, daß solche Mißthat de facto begangen sey worden.* Non tamen prædicta hæc conclusio in præsentī maleficii crimine, quod occultum est, & difficilis admodum probationis, procedit: hic itaque sufficiat saltem per indicia, & conjecturas de facto ipso constare. *Clarus lib. 5. sent. §. fin. qu. 4. n. 3. & quæst. 66. num. 1. Egid. Bossius in tit. de delict. num. 10. & 26. Prosp. Farinac. lib. 1. tit. 1. quæst. 2. num. 12. Mezger, de captura reorum. cap. 16. Conradus Hartz.*

Hartz in tract. de reor. inquis. conclus. 2. n. 2. Sufficiat itaque iudici, si instituta generali inquisitione certius fieri possit de fama, an constans sit, & quem autorem habeat.

10. Hoc modo si iudex sibi viam ad specialiora præparaverit, De speciali demum specialem inquisitionem contra certam aliquam personam, de qua in inquisitione generali certior jam est factus, potest instituere; hæc tamen necessario præmutenda non est, si modo adsint aliæ causæ sufficientes, & ut iudicem ad specialiter inquirendum instigare possint, idoneæ. Carpz. pract. crim. part. 3. qu. 108. num. ult. Imprimis autem, ut specialis inquisitio possit institui, Dd. communiter requirunt diffamationem præcedentem, ita ut sine ea præcedente specialiter inquire non posse, concludere videantur per cap. qualiter & quando. 24. X. de accusat. & reliquos textus & authores citatos à Farinac. lib. 1. tit. 1. qu. 9. in princ. Verum regula quidem illa Doctorum vera est tunc, quando alia indicia non adsunt; Sin vero alia indicia adsunt, utique & illa in locum diffamationis succedunt. Angel. Arer. in tract. de malefic. char. 71. n. 3. Farin. lococitat. num. 20. Carpz. d. loco num. 51. Hartz in tract. de reor. inquisit. conclus. 4. num. 2. pag. 49. Manzius ad const. Car. art. 44. n. 15.

11. Famam itaque quod attinet, ea unica & sola nullisque aliis indicibus suffulta nihil efficit. Damhoud. in prax. rer. crimin. do sufficiat cap. 9. n. 7. Conradus Hartz in tract. de reor. inquisit. conclus. 4. ad specialem num. 14. Quicquid etiam sentiat Bocet. in responso juris in causa inquisitionis tortura alicujus femina Veneficii rea. num. 13. Ubi vult, famam, quando est vehemens, sine ullis etiam aliis adminiculis sufficientem esse ad torturam, præsertim ideo, quod delictum hoc sit difficilis admodum probationis. Verum cum in aperto sit falsitas, quam falsa, fallax & mendax ut plurimum sit fama, juxta illud Poetæ:

Fama malum quo non aliud velocius ullum

Mobilitate viget, viresque acquirit eundo.

& cum dictum unius facile sequatur multitudo cap. cum injuventute X. de purgat. can. proindeque fragilis illa admodum sit, & perniciofa, caveat iudex, ne quamlibet statim vanam vocem populi

puli pro diffamatione habeat, vel cuilibet verbo sive rumori credat. *l. decurionum. 12. C. de pan.* Bene ergo expendat famæ publicæ qualitates, videlicet qua occasione illa sit orta, an ab integris & fide dignis originem traxerit, an vero ab ebriosis hominibus, aliave levi plebecula surrexerit; an ex inimicis, & adversariis malevolis, ejusmodi enim diffamatio nihil efficit. *P. H. O. art. 25. uti nec ea, quæ recens demum est exorta. Damhoud. in pr. rer. crim. c. 9. num. 6.*

12. Ut itaque digna sit diffamatio, vehemens etiam, inquisitione speciali requiritur (1) ratione personæ diffamatae, ut ea sit talis, quæ opinione hominum ad maleficium perpetrandum promota videtur, *deme man die Ubelthat zutrauet.* Talis autem præsumptio tum demum colligitur, si persona diffamata sit levis admodum infimæque sortis, quæque jam antea hujus, vel etiam similis cujusdam criminis rea est postulata; vel ejusmodi quædam, quæ suspectum aliquem de veneficii crimine reddere possunt, facere consuevit. *P. H. O. art. 25. ibi: oder ob dieselbige Person, dergleichen Missethat vormals geübt, unterstanden hab, oder beziehen worden sey.* De unoquoque enim bonum vel malum præsumimus consideratis ejus moribus. *l. 3. §. 12. ibi: inspecto vita ejus præcedenti adu. l. 5. §. 6. ff. de re militari.* Et ex gestis præteritæ vitæ præsentia metimur, cum semel malus semper præsumatur malus. *c. 8. d. R. 7. in 6. vid. Gail. 2. obs. 109. n. 5. Menoch lib. 5. præsumpt. 32. Everhard. in loco legali à tempore ad tempus. 90. pag. 900.* (2) ratione personarum diffamantium requiritur ut ejusmodi diffamatio & initium capiat, non ab inimicis, malevolis aut levibus hominibus; sed ab honestis personis & fide dignis. *d. art. 25. ibi: Doch soll solcher böser Leumuth nicht von Feinden, oder leichtfertigen Leuten, sondern von unparteylichen, redlichen Leuten kommen.* Cap. cum oporteat. 19. X. de accus. Magnif. Dn. Theod. Reincking in responso juris de process. contra Sag. nulliter inst. qu. 3. num. 561. & eam ob rationem famæ authores semper erunt nominandi, ut pateat quænam personæ sint, & an possint reprobari. *Damhoud. in praxi rer. crim. cap. 9. n. 10.*

13. His itaque requisitis si suffulta fuerit fama, ad inquisitionem

nem specialem erit sufficiens, *vid. part. 2. Peinlich Land-Gerichts Citatio ver-*
Ordnung in Osterreich. art. 60. sub rubr. Anzeigen zum Nach- *balis quan-*
forsehen. p. 67. ita tamen, ut nisi alia adhuc quædam adminicula si- *do sit neces-*
 ve indicia accedant, captura nondum statim tradatur diffamatus, *saria.*
 verum citatio verbalis præmittatur, quâ factâ, judicis erit diffama-
 tum examinare, & responsionem ejus diligenter annotare, hunc in
 finem, ut si fortassis reus non compareat, vel si comparuerit, in re-
 sponse sua variet & titubet, majori suspitione oneratus, captura
 tradi possit. *Dn. Carpz. part. 3. quest. crim. iii. num. 38. confer. d.*
ordinat. Austriacam. d. loc. modo allegato. sub rubr. Einziehungen
der verdachten Person.

14. Sin vero ejusmodi famæ enarratis requisitis suffultæ aliud *Quanam*
 adhuc quamvis leve aliquod accesserit indicium, tum ob metum, *indicia fa-*
 ne persona suspecta se subducatur, judex ad incarcerationem tuto *ma juncta*
 poterit pervenire. V. G. Si persona diffamata nullo studio, nulla- *ad captu-*
 que adhibita diligentia, brevi etiam tempore ad insignem perve- *ram suffici-*
 nerit eruditionem: Hac enim ratione in non levem etiam hujus *ant.*
 criminis suspitionem quis poterit pervenire, cum hæc & similia
 tantum maxima quadam industria & labore soleant comparari.

15. Huc refert, si quis sæpius & sponte sagis patrociniū præ- *De iis qui*
 stat, eosque defendit, & contendit, non esse credendum iis, quæ de *absque ullo*
 illis certo narrantur, & ea omnia vana esse & deliria, tales enim ut *studio &*
 plurimum postea deprehenduntur occultæ societatis rei, maxime *brevi tem-*
 quando verbis, factis, consilio vel pecunia Maleficos juvant, uti *pare insi-*
 post Delrion. *lib. 5. disquis. Mag. section. 4. §. secundum est. & §. 4. gniter docti*
quod de defensor. dictum. tradit Thomas Mezger. *de Tortura reo-*
rum. lb. 133. Concordat Henry. Boguet. *au discours execrable des De Patronis*
forciers prefate. ibi: Et certes je ne doute point, qu'il n'y en ayt, & Sagarum.
croy qu'il fasche à quelques autres d'admettre les forciers, pour ce
que peut estre, ils en son descendus: de facon. que pour excuser leurs
predecesseurs, ils voudroyent, que l'on creust fermement, qu'il n'y
a point de forciers au monde. Conf. Carpz. 4. Const. 2. desin. 1. n. 2.

16. Præterea quoque ad inquisitionem instituendam suffe- *De iis qui*
 cerit, si persona diffamata locum mutat, quando socios compre- *sæpiæ locum*
 hensos esse audit, plerumque enim quando sibi timent malefici, *mutant.*

huc atque illuc currunt, & mirabiliter in animo discruciantur. Berlich. 4. concl. 4. n. 26. & 30. Pœnam enim semper ante oculos versari putant, qui peccaverunt, & frequenter præoccupant, redarguente pessima conscientia. Manzius ad constit. Carol. 44. n. 39. Godelm. lib. 3. de magia. cap. 3. n. 24.

*De iis qui
utuntur li-
bris magicis.*

17. In non levem quoque hujus criminis suspicionem sequitur trahit, si libros magicos secum retineat, nec corrumpat arg. l. ca-
tera. 4. §. 1. ff. fam. hercis. Martin. Delrio duquis. mag. lib. 5. sect. 17.
Confer Besoldum in thesauro pract. v. Hexen in addition. quod ta-
men de libris, quibus ars magica revera continetur, erit intelligen-
dum, neque ad nudam historiarum Fausti lectionem hæc erunt
trahenda, vid. Magnificum Dn. Tabor. de stellionarum pag. 27. ibi:
In specie und zum Exempel ist ein schlechtes Indicium sortilegii, daß
er ein oder das andermahl etwas aus Fausti des Zauberers Historia
abgelesen: dann, wann das Lesen dieser Histori an sich selbst un-
ziemlich were; so mußten zuvorderst diejenigen straffbar seyn, die
solche Histori zusammen getragen, und publiciret haben. Da im Ge-
gentheil das Buch mehrmalen, & quidem cum gratia & privilegio
aufgeleget, und von vielen Authoribus citiret worden. Ubi etiam
allegat Bernh. Autumnum in collation. juris. Gall. & Roman. ad l.
nullus aruspex. 3. C. de Malefic. & Mathem. pag. 505.

*De iis qui
per supersti-
tiosa reme-
dia morbos
vel vulnera
curant.*

18. Inveniuntur sæpius etiam alii, qui per supersticiosa reme-
dia morbum aliquem vel vulnus curant, utendo interdum divinæ
Scripturæ vocibus, vel conceptis verbis & collo suspensis; inter-
dum etiam oblinando instrumentum quod læsit, reponendoque il-
lud ad certos dies in certum quendam angulum. Godelm. de Ma-
gia lib. 1. cap. 8. Sic etiam voci Abracadabra chartæ inscriptæ & de
collo suspensæ singularem quandam vim medendi inesse quidam
volunt, de qua voce extant versus sequentes.

Inscribes charta qua dicitur ABRACA-
DABRA,

Sapius & subter repetes, sed detrahe summa
Ut magia atque magis desint elementa figuris
Singula, qua semper rapies, & cetera figes,
Donec in augustum redigatur litera conum,
His lino nexis collum redimire memento.

Abacadabra
bracadabra
racadabra
acadabra
cadabra
adabra
dabra
abra
bra
ra
a

Verum ejusmodi homines hâc ratione etiam se non parum faci-
unt de Magiæ crimine suspectos. Quippe cum ejusmodi artes su-
perstitiosæ merito ab hominibus piis rejiciantur, quia illæ vires su-
as à Dæmonibus tantum acquirunt, & si quid per ejusmodi actio-
nes superstitiosas perficitur, id non earum rerum viribus fit, sed
diabolus ipse ex pacto vel tacito vel manifesto per illas curat, &
agit. Godelm. loco citato n. 48. Vide Ellingeri Hexenkoppel cap. 3.
in fin. Sperling. instit. physic. l. 2. cap. 4. quest. 1. & seqq. Dn. M.
Bernhard. Waldschmidt in der 13. Predigt von der Zauberey.
pag. 297

19. Ad capturam vero his ex causis non aliter potest deve-
niri, quam si inquisitus est homo levis admodum conditionis, infi-
mæque fortis; Sin vero fuerit homo nobilis, vel luculentioris ad-
modum conditionis, non nisi verbaliter poterit citari, nisi plura
ejusmodi indicia concurrant. Vid. Thomam Metzger. de capt. dicta indi-
ceorum concl. 22. & seqq. ubi plures circumstantias, quando incar-
cerari reus possit, colligit, quas concl. 24. tunc maxime attenden-
das esse monet, quando agitur de carceranda tali persona, quæ ali-
as probatæ vitæ & honestæ conditionis fuit. P. H. O. art. 218.
subtit. von Mißbräuchen und bösen unvernünftigen Gewohn-
heiten, so an etlichen Orten, und Enden gehalten werden. In
verbis: Item daß durch die Oberkeit etwa leichtlich, auch erbab-
re Personen, ohn vorgehend berücksigten bössen Leumuth und
andere

Quanam
præterea
requiran-
tur ut præ-
cipua profi-
cient ad
capturam;

andere gnugsame Anzeigung angegriffen, und in Gefängniß bracht werden, und in solchen Angriff etwa durch die Oberkeit geschwind und unbedächtig gehandelt, dadurch der angegriffne an seinen Ehren Nachtheil erleidet. Aliter erit enim procedendum contra nobilem, quam plebejum, ita ut plerumque nobilis tantum verbaliter possit citari, quando in plebejo locum habet incarceration. Thomas Mezger *consil. crimin.* 1. 11. 14. Jul. Clarus. *lib. 5. sent. 8. fin. pract. crim. qu. 28. n. 2. circa finem.* Prosp. Farin. *lib. 1. tit. 1. q. 27. n. 126.*

*Interdum
absque praecedente diffamatione inquisitio specialis potest institui.*

20. Et hæc quidem de diffamatione, quando scilicet illa ad capturam vel etiam ad citationem verbalem instituendam sit sufficiens. Succedunt tamen interdum in locum diffamationis alia adhuc indicia, quæ si fuerint fortiora, absque ulla diffamatione præcedente iudex ex iis ad specialem inquisitionem potest procedere, uti supra §. 10. jam indicavimus. Ita tamen, ut circumspecti iudicis arbitrio semper committatur, an statim ad capturam fuerit procedendum; an vero, præmittenda sit citatio quædam verbalis per rationem suppeditatam nobis ab Imp. Carol. V. in *constit. sua crim. art. 18.* ibi: *seynd nicht möglich alle zu beschreiben*, adeoque ejus erit officii, ut omnes circumstantias diligenter & exacte perpendat. Thom. Mezger. *Consil. crim. 1. n. 11.* ibi: *Als denn aber reguliret und dirigiret in diesem Fall, nach gemeiner Lehr der Rechts erfabrenen, ein Richter oder Oberkeit sein Arbitrium recht und wohl, wenn er auf hienach folgende Circumstantias und Umstände fleißige Achtung gibt, und darüber gebührende nöthwendige Information einholet*, cum semper fortiora requirantur indicia ad incarcerationandum nobilem quam plebejum, per ea quæ *th. pract.* sunt allegata. Et hoc vult JC. in l. 1. ff. de custod. & exhibit. reor. cujus hæc habentur verba; *De custodia reorum Proconsul æstimare solet, utrum in carcerem recipienda sit persona, an militi tradenda, vel si de jussoribus committenda vel etiam sibi.* Hoc autem vel pro criminis, quod obijcitur, qualitate, vel propter honorem, aut propter amplissimas facultates, vel pro innocentia persona, vel pro dignitate ejus, qui accusatur, facere solet.

21. Nequaquam autem quando adfunt indicia vel urgentiora, vel urgentissima, quæ alias ad torturam imo etiam ad condemnationem, ut infra videbimus, sufficiunt, relicta & posthabita citatione ad torturam nedum ad condemnationem erit procedendum, sed præmittenda semper erit citatio in formationesq; tam de delicto, quam delinquente erunt assumendæ, & que in scripturam sunt redigendæ, ut si postea negetur, delictum fuisse commissum, vel adfuisse indicia ad torturam sufficientia, hoc ipsum ex actis in continenti possit probari, nec iudex timere necesse habeat periculum Syndicatus. Dn. Brunnemann. *in tract. de inquis. Proc. c. 4. n. 6.* legitimus enim iudiciorum ordo semper est servandus *cap. 17. X. de accusat.* A quæstionibus enim non est incipiendum. *l. 1. princ. l. 20. ff. de quæst.* Nec reo defensiones sunt denegandæ. Gail. *de pace publ. lib. 2. cap. 8.* Hippolit. de Mariliis *in practica crimin. §. quoniam n. 76. & 77. Conf. Ang. Aret. in tr. d. Malefic. verb. qui iudex dictis inquisitis n. 1. chart. 223.* Et hæc praxis eo magis videtur sequenda, quia ipse DEUS Opt. Max. nobis ita præit. *Genes. 3. vers. 9. & seqq.* Quamvis enim ibi peccatum & lapsus primi Parentis Adami esset indubitatus, & notorius, non tamen statim DEUS sententiam condemnatoriam in eum ferebat, sed præmittibat citationem, ut & defensionem Adami Deus audiret, antequam eum damnet. *Vid. Exemplum simile Genes. 18. relatum in c. Deus omnipotens. 20. c. 2. q. 1. Godelmann. de Magia lib. 3. c. 1. n. 20. Confer. Weseemb. in parat. ff. de in jus vocando num. 13. Umm. de process. disp. §. 1. b. 5. num. 26. & 1. b. 9. num. 15.*

*A tortura
vel conde-
mnatione
nunquam
est facien-
dum initi-
um.*

*An iudex e-
narrata re-
quisita at-*

22. Tame si vero ejusmodi citatio, siue verbalis illa sit, siue realis, non parum famam viri honesti aggravat & lædat, non tam incurreret iudex in iudicium Syndicatus, vel injuriarum, si forsitan innocens fuerit reus inventus, cum sibi imputare debet reus suspectus, quod non cautius res suas egerit, & ab iis rebus & negotiis abstinerit, quæ facile pium etiam, & honestum alias de ejusmodi crimine suspectum reddere possunt. *P. H. O. art. 61. ubi: Denn man soll sich nach der Sag der Recht, nicht allein vor vollbringung der Uebelthat, sondern auch vor aller Gestalt des Übels, so böse Leu-*

*tendens ab
inquisito
possit inju-
riarum
conveniri?*

N.

mit oder Anzeig der Miſſethat machen, hüten, und wer das nicht thut, der wird deſhalben, gemeldter ſeiner beſchwerd ſelbſten Urſach ſeyn. Hinc olim Julius Cæſar interrogatus, cur Uxorem repudiaſſet, & in adulterio tamen cum Blodio ſe quicquam repeririſſe negaret, reſpondit; meos tam ſuſpicionem quam crimine iudico oportere carere. *Suetonius in Jul. Cæſar. cap. 74.* Quod ſi ergo cuivis bono viro curandum eſt, ut careat non ſolum crimine turpitudinis, verum etiam ſuſpicionem. *cap. cum ab omni 10. extr. de vita & bon. Cleric. cap. audivimus 41. X. de Simonia,* negligens hoc præceptum, damnum, quod culpa ſua ſentit, ſibi debet imputare. *c. damnum 86. de R. l. in 6. facit l. 203. ff. de R. l.* juris enim executio non habet injuriam *l. 13. §. 1. ff. de injuriis*: & quod lege permittere ſit, recte ſit, neque poenam meretur. *l. Gracchus 4. C. ad l. Jul. de adult.* Si modo indicia illa legitima fuerint, & vera, ob quæ ſpecialem hanc inquisitionem inſtituit, nec eo etiam trahat falſa illa, quæ nullam plane fidem faciunt. Ut autem falſa à veris eò rectius dignoſci poſſint, pauca quædam indicia ſubjiciemus, & an, & quando illa ad inquirendum ſufficiant, examinabimus.

*De iis qui
conjuratio-
nibus ſtu-
porem
membris in-
ducunt.*

23. Teſtatur Beſold. in *Theſauro prælit. F. v. 23. Feſtma- chen*; inveniri quosdam, qui carminibus & conjurationibus quibusdam non ſolum armorum ferreorum, ſed & ignitorum, ſive bombardarum vim inhibere poſſunt. De ejuſmodi itaque hominibus, qui hac ratione ſtuporem membris inducunt, & alias vocari ſolent *geſforne Geſellen, die ſich können ſäſt machen*, quid iudicandum ſit quæritur, an nimirum & illi hac arte ſeſe in ſuſpicionem criminis magiæ trahant, ita ut ſpecialiter in eos inquire poſſit? Equidem cum ejuſmodi homines abutantur nomine divino, & verbis S. Scripturæ, merito pro ſuſpectis à iudice debent haberi. Narrat enim Beſold. *d. l.* eos hunc in finem ſolere recitare Pſalm. 90 certumque ejus verſum trina vice iterare; aut etiam Evangelium D. Joannis uſurpare, uti etiam teſtatur Camerar. *oper. ſucceſſu. centur. 3. cap. 76.* Ex quali verbi divini abuſu pactum eorum cum dæmone, ſi non expreſſum certe implicitem & tacitum inſiſte ſatis ſuperque colligitur. Cum itaque & ſolum hunc verbi di-

bi divini abusum puniri Deus jubeat in suo Decalogo 8. nihil sane obstabit, cur non & Judex ulteriorem in eos inquisitionem possit instituere.

24. Narrant alii corporibus sagarum signa quædam, sive notas impressas reperiri, ita ut in uno oculo habeant speciem equi, in altero autem duas pupillas. Quibusdam etiam Veneficis inter labia quandam esse notam ferunt; aliquibus autem sub palpebris, aliis ad dextrum humerum; Fæminis autem plerumque ad femur, sub axilla, aut membris genitalibus. Vid. Crus. *de indic. part. 2. cap. 32. num. 40.* ubi refert exemplum septem juvenum, qui certo pacto se commiserunt Sathanæ, quorum aliquis sponte confessus est, socium, quem Sathan adducere destinarat, notasse primum pustulis atris, postea totum ejus corpus instar Æthiopis denigrasse. Et refert Berlich. *4. concl. 4. n. 154.* Notam illam ut plurimum habere signum sive vestigium leporis, & locum illum, ubi inusta est, prorsus sensus esse expertem, ut quamvis acus ad ossa usque indatur, tamen Saga vel venefica nullum omnino sentiat dolorem, nec sanguis inde profluat. Notam hanc Sagæ communiter vocare solent *ein Teuffels kratz*: Non enim satis habere diabolum, si disertis verbis homines Deo renunciaverint, sed notam eis insuper, & stigma in signum initi fœderis imprimere, tradit Ostermannus in *tract. de stigmatib. sect. 8. pag. 24.* ubi etiam secundum ejusmodi stigmata sæpius judicatum fuisse refert. Dicunt etiam, maleficos torvum & obliquum habere visum; oculos in terram defigere neminemque recte intueri: sic oculos esse, nec lachrymas emittere posse. Henry Boguet, *en l'instruction pour un juge en fait de Sorcelerie article. X. Le juge doit bien ad viser à la contenance que l'accusé tient en respondant, & mesme, s'il ne jette point de larmes, regard de contre terre &c. Pource que toutes ces choses servent d'indices & presomptions contre luy. Et au discours de sorciers chap. 40. ibi: Tous les Sorciers que j'ay examine en qualité de juge, n'ont jamais jeté larmes en ma presence &c.* Confer. citatus Magnif. Dn. Theod. Reincking. in *responsio juris de process. contra Sag. nulliter instituto q. 3. n. 468.* Et Aug. Lerchmeyer

*De indicibus
ex stigmatibus, corporibus sagarum impressis, aliisque deformationibus desumptis.*

apud Dedeken. volum. 2. sect. 1. sub tit. von Zauberey. p. 420. §. 7. *Es machet sie. ubi ita habet: Es machet sie der Teuffel gemeiniglich und zum offtermahl schwäber und schnöder an Seel und Leib, denoffte zuvor waren, entziehet ihnen die Vernunft, verrücket und verderbet ihnen die Sinne, kräncket sie an Gesundheit, lähmet sie, machet ihnen flüssige oder verkehrte Augen, ein scheußlich abscheulich Gesicht, ein verkrümmetes Maul, sinckenden Aethem, Todrenschlicht Anlitz.* An itaque ex ejusmodi signis sive deformationibus indicium ad specialem inquisitionem sufficiens desumi possit, quæritur? Sed cum hæc & similia etiam viris bonis ex symptomatibus naturalibus contingant, nullum inde petere licet indicium. Solent namque & homines verecundi non ita audacter quosvis intueri, sed ex humilitate oculos in terram defigere, quodque lachrymas effundere Sagæ non possint, id pro inani & frivolo admodum signo reputat Martin. Delrio lib. 5. sect. 4. *vers. si num torquentur.* Cum fieri possit, ut sit talis quorundam constitutio corporis. Idemque testatur, se novisse pueros, quos citius flagris discidisset; quam vel unam lachrymam excussisset. E contra eodem teste Picardorum Hæreticorum genus in Bohemia, quod *stentes* vocant, ubertim flet, quodcunque lubet, adeoque eos criminis hujus reos fieri nunquam posse asserendum esset. Vid. Binsfeld. in comment. ad Tit. Cod. de malefic. & Mathem. indic. 12. pag. 750. Quamdiu ergo de ratione ejusmodi signorum sive deformationum nondum constat, pro ejusmodi hominibus favorabilis militabit præsumptio. Capitul. in obscuris 30. & Capitul. in pænis 48. de reg. juris in 6.

De indiciis 25 Alii indicium hujus criminis ex nativitate solent desumere *ex nativitate* re, puta quod quis natus est ex parentibus sagis & veneficis, juxta illud, *Der Apffel fällt nicht weit vom Baum*, & ut Catullus. *pis.*

Nam magus ex matre & gnatogignatur oportet.

Cui consonat illud: *Das Bier sich mäckt gern nach dem Fass*, vide Besold. in Thes. Pract. lit. H. verb. Hexen v. 3. Verum id pro primo indicio habendum non est, uti rectè statuit Manzius ad constit. Carol. art. 44. n. 34. nec necessaria hæc est consequentia, si saga est mater, est etiam filia: Nam quemadmodum ex bonis parentibus oriun-

oriuntur nonnunquam filii mali : ita ex malis quandoque etiam boni nascuntur ; Sicuti ē spinis rosæ producuntur , exemplo nobis erit Hiskias Rex Sanctus, qui natus est ex pessimo Rege & Idololatra Achaze 2. Reg. 16. & 18. & quamvis in filiis paterni criminis Exempla metuantur. *Can. si quis 6. q. 1.* non tamen necessario hoc ita contingit ; mores enim multum juvantur gratia Dei , institutione ac regimine. Quando autem filia aliis indiciis est gravata, augetur præsumptio, si parens alter , vel aliquide cognatione & familia fuerint magi & malefici. Binsfeld. *in comment. ad Tit. Cod. de Malefic. & Mathem. sub rubric. de indiciis criminis Maleficis. indic. 16. pag. 754.* Plerumque enim magi & Veneficæ liberos suos in diabolica sua arte instituunt, & nullum est sacrificium, quod ab istis hominibus tantopere expetat diabolus, quam ut suos ipsorum liberos, simul ac hauserunt lucem, voveant diabolo ad cultum ipsius Godelm. *de magia lib. 3. cap. 10.* Et quam plurima exempla commemorat Henry Boguet. *en son discours execrable des forçiers. chap. 47.* Et idcirco Dn Horz. *d. conclus. 4. n. 17.* dicit, cautum Fisci Advocatum recte addere articulis suis inquisitionalibus : *Imgleichen wahr, daß Angeklagte von einer solchen Mutter geböhren, welcher das Gerücht der Zauberey von vielen Labren nachgefolget, auch vor eine Zauberin, von Männiglichen, absonderlich aber ihren Nachbahren gehalten seye &c.*

26. De eo autem qui Chrysopæiæ sive arti aurum conficiendi, similibusque occultis artibus nimium est addictus, quid erit dicendum ? An & hic in suspicionem hujus criminis erit trahendus ? Utique negari non potest, sepe numero plebem & vulgum de ejusmodi hominibus sinistram admodum fovere suspicionem, dum externa admirantes, rationem naturalem investigare non possunt. Facit, quod quidam eos circa illicita versari contendere videantur. Dn. M. Joh. Ellinger. in libro suo quem inscribit : *Hexen-Koppel*, ubi cap. 10. ait : *Die sechste Rott in der Hexen-Koppel seynd, welche mit unterschiedenen metallis, mineralibus und Steinen, mit argento vivo, sulphure &c. umgeben, und magische Werck verüben.* Verum tamen si hæ artes sint occultæ, non tamen statim exinde sequitur, quod sint illicitæ, cum & na-

turali ratione nitantur, quemadmodum locupletissimi hac de re testes sunt physicarum rerum Scriptores. Nimis itaque durum foret, statim ejusmodi viros, alias honestos, ejusmodi suspitione onerare, cum etiam constet, quosdam animi tantum causa ejusmodi investigationi indulgere, quosdam etiam sola spe illecti. Neque etiam obloquitur nobis dictus antea Dn. Ellingerus cum ille non tam usum harum rerum quam abusum improbet, ut ex verbis subiectis, *Magische Werk verüben*, pater. Utcunque enim Hermes eo nomine male audiat, quod magnam cum Dæmonibus habuerit familiaritatem, *Ampliff. & Excellentiiff. Dn. Conring Fautor & praeceptor meus atatem colendus, de Medicina Hermetica cap. 8. pag. 76. & seqq.* Tamen exinde hanc artem inter illicitas jure meritoque recenseri non probatur, cum ejusmodi artificiosa metallorum transmutatio, imo ipsa *γρυσονοκτα*, quippe quæ multis constare dicitur testimoniis, tanquam impossibilis rejici non possit. *Prelaudatus Dn. Conring. de medic. Hermet. cap. 23. pag. 331.* ubi etiam ad contraria dissentientium argumenta respondet. Facit, quod nullo jure ars hæc prohibita reperiatur in foro fori. Neque obstabit nobis *Can. Episcop. 26. q. 5.* Præterquam enim, quod, ut infra videbimus, hypobolymæum & suppositium illud capitulum dicamus, responderi etiam potest; ibi non prohiberi transmutationem, quæ fit mediis legitimis, sed quæ fit ope dæmonum. Sed fortius obstat. *c. spondent. in extravagant. commun. lib. 5. de crimin. falsi.* ad quod arridet nobis ultima Delrionis, *lib. 1. disq. Mag. cap. 5. q. 4. sect. 4.* responsio: scilicet canonem hunc procedere ex hypothesi (aurum omne alchymisticum esse falsum) & ideo damnari tantum, qui falsum cudant, idque ad lucrum: nempe ut utantur eo in contractibus & solutionibus. Adeoque ibi non damnantur, qui verum aurum producant, & arti vacant animi duntaxat causa, nolentes in commerciis aut solutionibus hac arte uti; quare non ars quæ rite instituitur & exercetur, sed artis abusus damnatur.

27. Si itaque quid in hac arte erit illiciti, id non est ex artis natura (quæ in se mala non est, imo quatenus ars est, & scientias imitatur, secundum se bona est, ut & cæteræ speculative cogniti-

(Ad c. spondent in extravag. commun. lib. 5. de crimin. falsi.)

cognitiones) proficiscitur; sed à vitio circumstantiarum, quæ ut plurimum in hac operatione inveniuntur, quas circumstantias de-
sumere licet 1. à fine, qui interdum est lucrum & avaritia, quo per-
tinet *capit. spondent.* paulo ante allegatum. 2. à modo si forsitan
quis ad hoc, ut eo melius finem suum possit consequi, remediis uta-
tur superstitiosis, qua ratione etiam concedendum videtur, non o-
mnes plane hac arte utentes suspicione carere. Si itaque arti huic
operam iravantes sint homines avari, stupidique ingenii, & levis
conditionis, præcedente tamen diffamatione, verbaliter poterunt
citari, & num ex responsionibus illorum fortiora colligi queant,
tentari, tunc enim maximus subest metus, ne ejusmodi Magia lici-
ra alias, in illicitam degeneret, quod facillime fieri posse adserit
Joh. Gryphiander. in *Eutanasia sive de facultate bene beateque
moriendi. differt. poster. n. 201.* hac ratione: quod à rectis studiis
præsertim physicis & mathematicis proclivis sit ad curiositatem
lapsus. Nimia enim cupiditas futura & occulta sciendi, quæ ipsos
primos quoque parentes decepit, præcipua causa est, propter quam
Magi sese diabolo obstringunt. Nec enim quisquam sua sorte con-
tentus est, sed certatim omnes in Dei arcana penetrare cupiunt, e-
jusque præscientiam summam consecuti sibi videntur; si quædam
futura, & aliis adhuc ignota ipsi præsciverint. Vid. Godelm. *lib. 1.
de Magia cap. 2. n. 11.*

28. Denunciationibus autem Sagarum quanta fides sit ha-
benda, discussione quam maxime erit dignum, quippe cum multi
reperiantur, qui tantum complicum Sagarum confessioni tribu-
unt, ut si adjunctam habeat aliquam præsumptionem eam indici-
um, ad torturam sufficiens facere statuant. Binsfeld. *de confessione
Maleficor. membr. 2. conclus. 5.* Cui consentit Henry Boguet. *en in-
struction pour un juge en fait de Sorcellerie artic. 3.* dicens: *Si est ce
que je seray tous jours d'avis que l'on arreste une personne sur l'ac-
tuation de ses complices quand bien il n'y en auroit qu'un. &c.*
Et in hanc quoque sententiam inclinat Conrad. Hartz. *in tract. de
reorum inquisit. conclus. 2. n. 18. & seqq.* ubi etiam n. 22. & seqq. ad
negantium rationes quas n. 6. & seqq. proposuerat, respondet, tan-
demque in fine concludendum arbitratur, in hoc veneficii crimi-

De indiciis
ex denunci-
ationibus
Sagarum
desumptis.

ne utpote excepto, nominationem sociorum ad inquirendum ulterius sufficere. Verum rectius sentire videntur, qui statuunt, solum hanc confessionem, qua criminis socios indicant, ne ad inquisitionem quidem, nedum ad torturam sufficere. Dn. Theod. Reinking. in respons. jur. de process. contra Sag. nulliter instit. quest. 3. n. 577. Conf. Peinlich Sächsisch Inquis: Process. Tit. 4. art. 2. §. 3. Nobiliss. & Excellentiss. Dn. Ludvvel. Exercit. ad inst. Iust. 18. tb. 5. lit. F. qui pro firmanda sua sententia allegat l. 16. §. ff. de quaest. l. fin. C. de accusat. addita ratione, ne honestarum Matronarum salus in dubium deducatur per eas, quæ de sua desperarunt; facit quod in genere foeminarum, tanquam natura plus nimio dicacium, narrationes non censeantur fide dignæ, juxta illud.

*Fallere, neri, flere, mentiri, nilque tacere
Hæc quinque vere statuit Deus in muliere.*

Et obstat contrariæ dissentientium opinioni expressa constitutio Carolina, ad quam veluti regulam omnia judicia sunt formanda, uti ex procemio Const. Car. §. art. 83. ejusdem Const. videre est, in art. autem 31. ejusmodi complicum confessionem ne quidem ad inquisitionem specialem sufficere, nisi ea certis quibusdam requisitis corroborata sit, constituitur. Requiritur ergo (1.) ut denunciatio facta sit absque omni suggestione *daß dem Sager die beklagte Person in der Marter mit Nahmen nicht fürgehalten, und also auf dieselbige Person sonderlich nicht gefraget oder gemartert worden seye, sondern daß er in einer Gemein gefraget, wer ihm zu seiner Mißthat geholfen, den besagten von ihm selbst bedacht, und benandt habe.* Et eadem habentur in l. 1. §. 21. ff. de quaest. (2.) requiritur omnium circumstantiarum diligens investigatio, *wie, wo, und wann ihm der besagte geholfen, und was Gesellschaft er mit ihm gehabt habe &c.* quia ejusmodi investigatio plurimum facit ad detegendam veritatem, cum circumstantiæ ejusmodi totam causam varient. arg. l. 26. §. 12. vers. Et Celsus. de condict. indeb. (3.) respiciendum, ne denunciatus denunciato sit inimicus. *ibi: Dann wo solche Feindschaft, Unwillen, Wiederwärtigkeit offentlich wehre,*

wehre, oder erkündiget würde, so were dem Sager, solcher Sagwi-
der den Besagten nicht zu glauben. Ubi tamen limitatio quædam
subiicitur, nisi denunciatus signa & indicia verisimilia afferat, qui-
bus demonstret, se non tam odio, quam veritatis studio denuncia-
re. Er zeigete denn derhalben sonst, glaubliche, redliche Ursach
und Wahrzeichen an, die man auch in Erkündigung erfünde, daß
sie ein redliche Anzeigung machen. (4.) requiritur denunciatum
ita comparatum esse, ut Veneficii suspicio in eum cadere possit,
§. Zum vierten; daß die besagte Person also argwöhnig seye, daß
man sich der besagten Missethat zu ihr versehen möge. Denique
(5.) requiritur, ut denunciatus in denunciatione sua constanter
perseveret. ibi: So soll der Besager auf die Besagung beständig
bleiben. Cum enim variatio inducat suspensionem alicujus falsi,
l. 27. ff. ad l. Cornel. de fals. ideo, si vacillet, aut plane deposita re-
tractet, nullum plane effectum pariet denunciatio; nisi suspicio
quædam subsit, ejusmodi revocationem factam, aut in favorem
denunciati, aut ex informatione Confessionarii ipsius denuncia-
tis. Hoc itaque in casu, reliquæ, quæ denunciata erant circum-
stantiæ, probe erunt expendendæ, an illæ sufficiens indicium fa-
ciant, nec ne, ibi: Alsdann muß man ansehen des Sagers ange-
zeigte und andere erkündigte Umstände, und daraus ermessen, ob
die Versagung ein redliche Anzeigung der Missethat gebe oder nicht.
Ubi subiicit Imp. Carolus, conducere ad meliorem informatio-
nem, si in famam & vitam denunciati diligenter inquiratur, ibi:
Und in solchen ist sonderlich ein Aufsehen zu haben, und zu erfah-
ren den guten oder bösen Stand, und Leumuth des Versagten, und
was Gemeinschaft er mit dem Versager gehabt hat.

29 Licet autem plerique statuunt denunciationem com-
plicum, si enarrata requisita concurrant, sufficere ad torturam,
tamen verior eorum videtur sententia, qui statuunt, eam ab ini-
tio tantum proficere ad instituendam inquisitionem, exigendam
responsionem, & confrontationem; Torturæ autem tum demum
locum esse, si ex inquisitione, responsionibus & confrontationi-
bus fortiora indicia emergant. Nec enim dicit Imp. denuncia-
tionem

tionem producere effectum torture; der Denunciat sey peinlich zu fragen, sed hoc tantum: *Es sey ein Argwönigkeit wider den Besagten.* Nec obstat nobis rubrica generalis articulo. 29. *præfixa.* Gemeine Anzeigung der jegliche allein zu peinlicher Frage genugsam ist. Siquidem argumentum à rubricis desumptum valde est lubricum atque debile: Quoties itaque nigrum à rubro dissentit, nigro potius standum, tanquam posteriori; Posteriora enim prioribus derogant, l. *passa novissima.* 12. C. de *passu.* Nicol. Everh. in loc. legal. à rubro 92. n. 12. pag. 922. Verum hæc de denunciationibus complicum Sagarum ex Magnifici Dni Cancellarii parte 4. commentationis de confrontatione, mox etiam lucem visura, delineasse sufficiat.

Non inquirendi sunt malefici per remedia superstitiosa.

30. Nos adhuc examinabimus, an ex incantatione, que fit per Cabalam aut aliam aliquam superstitionem, adversus aliquem firmum indicium sumi queat? Ad quam questionem negative respondendum censet Contr. Hartz in tract. de reor. inquisit. consil. num. 28. Cum enim ejusmodi aruspex aut incantator absque delusione animi aut idololatria, talem incantationem vel divinationem neutiquam suscipere, multo minus perficere valeat; Utique ex facto, animæ & intentioni pie contrario, nulla cathegorice fieri poterit. Non enim sunt facienda mala, ut inde eveniant bona, idcirco & Imp. Carolus V. talibus indiciis fidem non esse adhibendam laudabiliter in ordinatione sua criminali, artic. 21. constituit ibique in ejusmodi incantatores, ut & in iudices fidem quandam eis adhibendas animadvertendum esse, sancivit, his verbis: *Es soll auch auf der anzeigen, die aus der Zauberey oder anderer Künste wahrzusagen sich anmassen, niemands zu Gefängniß oder peinlicher Frage genommen, sondern dieselbe angemasse Wahrsager und Ankläger sollen darumb gestrafft werden. So auch der Richter darüber auf solche der Wahrsager angeben weiter verführe, soll er dem Gemarterten, Kosten, Schmerzen, Injurien und Schaden abzulegen schuldig seyn.*

Indicia probari debent.

31. Postquam vero indicia, vel ad inquisitionem, vel ad capturam sufficientia, hactenus examinavimus, quænam ulterius ad incarcerationem legitimam requirantur, dispiciemus. Nec enim

sufficit

sufficit allegasse indicia ad capturam sufficientia, sed necesse etiam
erit, ut ea probentur, juxta Const. Car. art. 6. vers. *auf ihn glaub-*
würdig gemacht. Cum enim allegatio non sufficiat in civilibus,
sed probatio requiratur; multo magis in criminalibus. Fiet au-
tem probatio duobus ad minimum testibus omni exceptione ma-
joribus. *P. H. O. art. 30. vers. Aber so einer redlicher Umstände*
Wahrzeichen oder Verdacht beweisen wil, das soll er zum allerwe-
nigsten mit zweyen guten, tüchtigen, unwerflichen Zeugen thun.
Si enim in rebus levioribus vox unius est vox nullius, & uni testi
singulari non creditur. *l. jurijurandi. 9. §. 1. C. de testib.* Quan-
to minus in re tam ardua? Et hoc adeo verum, ut quodvis suffi-
ciens indicium duobus idoneis testibus debeat probari, testesque
singulares non sufficient. *Bayerische Malefiz-Proceß-Ordnung.*
Tit. 3. art. 1. Farinac. de indic. & Tortura. lib. 1. Tit. 5. quest. 37.
num. 33. Adeoque testes singulares ad probationem faciendam
non conjunguntur. *c. nihilominus. 3. quest. 9.* Nisi tamen testes
ejusmodi singulares de actibus & factis ad eundem finem tenden-
tibus deponant; ut si dicat unus se vidisse aliquid ponentem sub
januæ limine, & equos postea mortuos, alius, quod vidit tangen-
tem puerum, & tunc mortuum &c. ejusmodi enim singularitas
adminiculatur potius, quam obsit. Post Gail. *lib. 2. obs. 66. n. 12.*
ibi: *tamen si ratione finis conveniant, integre probant.* & alios
Dd. à se allegatos, Thom. Metzger. *conclus. crimin. 1. num. 17.*
pag. 15.

32. Quod si demum indicia sufficienter fuerint probata, ju- *Circa incar-*
dex tuto poterit ad incarcerationem progredi, ita, ut si plures hu- *terationem*
jus criminis fuerint socii, illi, quoad fieri potest, segregentur, ne *quanam sine*
de confictis vel falsis confessionibus edendis conspirare, aut sup- *observanda.*
primendo crimine, vel etiam de vinculorum ruptura & carcerum
effractione deliberare possint. *P. H. O. art. 11. in fin.* Inprimis au-
tem præcipit Imp. Constantinus in *l. 3. C. de Custodia reorum*, ut
mulieres à maribus separentur, ne, dum pro delictis puniendis cu-
stodiæ tradimus, novis delictis occasionem demus. Jul. Clar. *§. fin.*
qu. 28. n. 3. Damhoud. c. 17. n. 19.

33. Cumque in materia carcerum multum deferatur nobilitati, tenendum, quod personæ in dignitate quadam constitutæ, in loco aliquo honestiori possint asservari, quam ea, quæ sunt vilioris conditionis, post Dd. à se citatos Dn. Carpz. in *pract. crim. part. 3. qu. 11. num. 42.* ita tamen ut & Carcer hominum viliorum ita sit comparatus, ut in eo vivere, aereque & lumine frui possint, cum carcer ad detinendos tantum homines, non autem ad puniendos debeat haberi. *P. H. O. art. 11. ibi: Daß die Gefängniß zu Behaltung und nicht zu schwerer gefährlicher Reinigung der Gefangenen sollen gemacht und zugericht seyn.* Modo tamen carcer ita fuerit munitus, ne perniciosi homines eum effringere, & ita evadere possint. *Bayerische Malefiz Proceß-Ordnung, Tit. 2. art. 8.*

*An malefici
cui frui pos-
sit beneficio
asylæ.*

34. Tandem quartum potest, an Saga vel maleficus, ad Ecclesiam vel asylum aliquod confugiens, inde extrahi possit? quod quidem negandum videbatur, propter *l. present. 6. § tot. tit. C. de his qui ad Ecclesiam confugiunt, vel ibi exclamant, § ne quis ab ea extrahatur. cap. inter alia 3. § cap. pen. X. de immunitate Ecclesiarum. cap. id constitutum. c. Sicut antiquitus 17. quest. 4. c. de raptoribus 36. quest. 1.* Verum cum multæ alias regulæ hujus proponantur limitationes, quas videre est apud Farinac. de *carceribus, § carcerat. qu. 28. confer. Angel. Aret. in tract. de maleficiis verb. quod fama publica procedente, num. 59. chart. 81. Manzius in summa process. crim. cap. 3. de capt. reor. num. 17.* Inter eas recte etiam refertur hoc crimen Veneficii, tum ob nimiam suam atrocitatem, tum etiam ob regularem regulæ hujus explicationem, quod scilicet ejusmodi asyla non aliter habeant locum, nisi casu quodam, & involuntarie delicta fuerint commissa. Daniel Otto de *jure publico cap. 8. pag. 146.* Nec enim nocentibus sed affectis injuria sacrorum locorum immunitas à lege datur. Perez. ad *tit. Cod. de his qui ad Eccles. num. 5. add. Bayerische Malefiz Proceß-Ordnung tit. 2. art. 10.*

*De examine
post captu-
ram institu-
endo.*

35. Post capturam autem legitime factam, superest tandem, ut maleficus super maleficio de quo suspectus antea est redditus, examinetur, ita, ut, si possibile sit, ex propria ejus oris confessione judici veritas facti innotescat. Examen autem ut statim post capturam

pturam instituat, Dd. suadent, ob rationem redditam à Bodino
alleg. à Crusio de iudiciis part. 2. cap. 32. n. 21. Quod saga recens
 capta à Sathana deseratur, adeoque obstupefacta, & pusillanimis
 inde effecta, citius veritatem dicat, quam si sola, diuque carceribus
 teneatur, Sathanam enim temporis intervallo se vicissim associare
 mulieri, eamque quid respondeat iudici instruere ajunt. Cum au-
 tem ita formare processum, ut mediantibus interrogatoriis, reus
 vel invitus veritatem fateatur, negotium admodum sit difficilli-
 mum, maximique ingenii; Multi sæpius graviter impingunt, non
 sine maximo innocentium reorum, suæque propriæ salutis pericu-
 lo, præsertim in crimine hoc occulto, cujus investigationis quam
 difficillima admodum est ratio. Adeoque opus erit quam maxi-
 me, ut, antequam ad examinis actum iudex progrediatur, divinum
 auxilium imploret. Deus enim sapienti dat sapientiam & sci-
 entiam scitis, & intelligentibus ipse revelat profunda & abscondita,
 novit, quod in tenebris est. *Dan. 2. vers. 21. & seq.* Post implora-
 tum vero divini numinis auxilium, animum suum ita instruat, ut si
 ille ab effectibus & ira vacuus, eumque in solam veritatem inten-
 dat, nec contra reum excandescat. Dn. Brunnem. *in tract. de in-*
quis. process. cap. 8. membr. 1. n. 30. Multos enim inquit Seneca
lib. 3. de ira cap. 29. absolvemus, si ceperimus ante judicare, quam
 irasci. Nec etiam nimis in examine sit timidus, sed ipsos reos si-
 ve pauperes sint, si ve divites, si ve nobiles, si ve ignobiles, si ve pri-
 vati, si ve in Magistratu constituti, æquis oculis respiciat, ac si nul-
 lum inter eos discrimen intercederet, monente ita Dn. Tranquillo
 Ambrosin. *in processu suo informativ. lib. 2. cap. 2. n. 14.* Quisquis
 enim metu alicujus potestatis veritatem occultat, iram Dei super
 se provocat; quia magis timet honorem, quam Creatorem, cui
 sancte promissit, se conscientiam, veritatem, bonum publicum,
 omnemque honestatem magis curaturum, quam ullum favorem
 Principis Vid. Augustin. *de Civitate Dei lib. 1. cap. 9. c. quisquis. 80.*
caus. 11. qu. 3. Modus tamen & forma interrogandi pro qualitate
 & circumstantia personarum erit varianda. Ita enim ait Ambro-
 sius *d. lib. 2. cap. 3. n. 8.* Si inquisitus erit persona gravis, diligenter
 & cum aliquo decore erit examinandus; si levis & simplex, sim-

plici interrogatione, & rationibus ab ipsa natura deductis erit utendum; si doctus, rationibus solidis, locis topicis, argumentis ex processu desumptis concertandum erit; si pertinax, suspectus, vel verbosus, diligentius tibi insistendum erit, pluribus ille verbis, pluribus interrogantibus defatigandus erit; Si timidus, minæ ipsum terrebunt, & ad veritatem fatendam compellent, &c.

Interrogatio debet esse articulata. Articuli inquisitionales quomodo sint formandi.

36. Examen autem ut recte formetur, requiritur ut interrogatio non summarie, sed propositis certis quibusdam articulis instituat, idque & Jure Civili & Canonico comprobatum esse asserit Dn. Benedict. Carpz. *in pract. crim. part. 3. qu. 113. num. 16. & seqq.* Et hos articulos non nisi per modum interrogationis proponi debere contendit Dn. Brunnem. *de inquisit. process. c. 8. memb. 1. num. 34.* ibique improbat morem quorundam Notariorum, qui articulos inquisitionales, ut positiones affirmativas solent proferre, hac formula: *Wahr, das an dieser That inquisit schuldig*, adeoque praxin Itatorum (de quibus Dd. ibidem citati testantur, quod articulos suos inquisitionales non nisi per modum interrogationis proponant) nobis commendat. Verum id tunc quidem requiri videtur, quando iudex ulteriorem adhuc informationem assumere allaborat; quando autem processus per accusationem Fiscalis jam factus veluti ordinarius, utique articulos positivos formari solere, observantia plerarumque curiarum testatur. Vide Conradum Hartz *in tract. de reor. inquisit. concl. 4. num. 31.* ubi formulam libelli inquisitionalis articulis positivis comprehensi, proponit, quem ulterioris declarationis gratia integrum huc apponere libet.

Formula libelli inquisitionalis in causa Beneficii.

P. P. Für euch den N. N. erscheint N. N. Peinlicher Ambts-Ankläger an einem, entgegen, und wider N. N. rechtschuldig Beklagten am andern Theil, und übergiebt, jedoch mit Vorbehalt aller und jeder Begnadigungen und Wohlthat der Rechten, damits ein jeder peinlicher Ankläger beneficiret, Insonderheit de se ad onus superflua probationis non adstringendo, sed magis præsumptionibus & conjecturis, utpote ad probationem occultorum sufficientibus fortiter insistendo, nachfolgende peinliche articulirte Klag sub affirmativa litis contestatione, sagt dieselbe ja und wahr, auch in fa-
Ho 6

Ho G jure gegründet seyn, mit Bitte P. B. ihres Theils auch zu gebührlicher *litis contestation*, und nach derselben so bald unverwandtes Fusses auf alle und jede Klag-*Articul*, eignes Mundes, *semoto ullo defensore*, helle klare und unverdunkelte Antwort, durch die Wort, Glaub wahr, oder nicht wahr, ohn allen verbottenen Anhang, bey Straff der Bekändniss, zu geben, anzubalten; fals denn P. B. die That zu läugnen, und allerdings nicht geständig were, so will peinlicher Amptis-Kläger, diese einfolgende articulirte Geschichte, alsdann anstatt gemeiner Anzeigung und *indiciozum proponirt*, darüber nothdürftigen Beweisstumb einzunehmen, und darauf zu Erzwingunge der Warheit, die P. B. zu schärffer peinlicher Klag zu verdammen gebeyhen, und desfalls zierlichs protestirt, und respective bedungen haben.

1. Setzt und sagt demnach anfänglich wahr, auch in Gottes heiligem Worte weniger nicht, als den allgemeinen beyde geist- und weltlichen beschriebenen Rechten des H. Römischen Reichs, und Kayser Carl des Fünfften, peinlicher Halsgerichts-Ordnungen bey Leib- und Lebens-Straff verbotten seyn, das niemand den Nahmen Gottes seines HErrn, missbrauchen, verlästern, verschmähen, Gott und die H. Dreyfaltigkeit vorsetzlich verläugnen: Dabingegen mit dem Teuffel, unserm allerärghsten Feind ein *Compact* und Bündnüss machen, und Krafft dessen Menschen und Viehe bezäubern und Schaden zufügen solte.

2. Und dann wahr, das P. Beklagtin ein solthan *Compact* gemacht zu haben, und Krafft dessen ohngewöhnliche Dinge zuschaffen, nachfolgende starcke Vermuthungen einführen.

3. Indeme war, das P. Beklagtin am 21. Julii verwichenen 1630. Jahr gegen N. N. dahin sich vernehmen lassen, Gestalt sie ihr wohl ein Kunst lernen wolte, das sie männiglichen unter den Füßen zu liegen nicht nöthig haben solte.

4. Gantz ohne aber wahr, das P. B. einiger aufrichten und redlichen Kunst, durch welche sie solche ihre Verheißung erfüllen könnte, erfahrend und wissend seye;

5. Derwegen erfolget und ist wahr, P. B. nachdem sie keiner aufrichtigen Kunst erfahren, habe die N. N. was ungewöhnliches und unordentliches gelehret, oder lehren wollen.

6. Weil aber wahr, und recht gründig: *Ex preparatoris proximis quem præsumentum esse, vel fecisse, vel facere voluisse, præsaturum.* Jacob. Menoch. *in tract. de præsumptionib. lib. 6. præs. 3.*

7. Zumahl da wahr, daß P. B. eine solche Person, solchen Ge-
ruchts, Stand und Herkommens ist, daß man sich solcher Dinge wohl sicherlich zu ihr versehen mag. *Vid. ordin. crim. Car. V. art. 37. vers. oder sonst eine leichtfertige Person.*

8. Indeme wahr, daß ihr Mutter, Mutter-Schwester, ja fast gantze Freundschaft von Mutter wegen, nicht weniger, als sie selbst, vor eine Zauberin von männiglichem, sonderlich aber ihren Nachbarn gehalten worden,

9. Und denn wahr recht gründig: *In his, quæ sunt difficilis probationis, solam famam sine aliis adminiculis indicium præbere ad torturam.* Jac. Menoch. *de præsumpt. qu. 89. n. 34. & 13. (vide tamen supra thesin. 11.)*

10. So ist und erfolget wahr, P. B. sie solchen Verdachts halber, fals sie den rechtmässig nicht von sich lehnem mag, mit scharffer peinlicher Frag zu belegen.

11. Zumahl und umb so viel mehr, weil vermuthlich wahr auch in eingemein Sprüchwort gerathen ist, daß das Bier gerne nach dem Fasse zu schmücken, der Apffel auch nicht weit vom Stamme zu fallen pflegt. Nam

Non procul à patria dilabitur arbore pomum.

12. Auch wahr, daß P. B. zum öfftern unter die Augen gerathet, und daß sie der Zauberey zugethan, verschiedlich exprobrirret worden.

13. Gantz ohne aber, daß sie dasselbe im geringsten widerprochen, und damit ihre Unschuld einiger massen zu versehen geben mögen.

14. (Und dann wahr und rechtens: *Non contradicentem exceptioni criminosa videri consentire, in tantum ut ista taciturnitas*

nitās induget conjecturam ad torturam. Menoch. de arb. jud. qu. lib. 2. cas. 21. & de presumpt. lib. 1. d. qu. 89. n. 129.

15. Dannenhero erfolget abermahl wahr, daß P. B. durch solche ihre taciturnität, des exprobrirten criminis grossen Verdacht auff sich geladen, und wo sie den rechtlich nicht abkehren mag, tortura zu expurgiren schuldig seye.

16. Bevorab da wahr, daß sich auch P. B. den 3. Julii noch wehrenden Labrs mit N. N. in Zänckerey begeben, und dieser Wort bedrohlich vernehmen lassen, es solte ihr N. N. noch einmahl zum Augen ausrinnen.

17. Wahr, daß N. N. obnächst hernach, darauff ein solch unnatürliches Leidwesen und unleidlichen Schmerzen in die Augen bekommen, daß sie sich vor Schmerzen kaum behalten können.

18. Und dann wahr, und rechtens: Minas in specie factas, quibus secutum est delictum, prout minæ sonabant, sufficiens indicium præbere ad torturam: M. Anton. Natta consil. 42. n. 3. Dn. Berlich. p. 4. conc. 4. n. 245. P. H. O. Carol. V. art. 44.

19. Auch wahr, daß P. B. mit verdächtigen Dingen nicht alleine, dann auch mit solchen Leuten umgangen, welche sie der Zauberkunst je mehr und mehr verdächtiger machen, indeme verschiedene Töpfen mit Kröten, auch Todtenköpfen bey ihr, sie auch bey N. N. und N. N. so zu N. N. ihrer Zauberey halber öffentlich verbrent, oft- und vielmahl gesehen worden, mit denenselben auch besondere Gemeinschaft gehabt.

20. Und denn wahr und rechtens: Si quis cum magis & veneficis certis & convictis conversetur, aut res de veneficio suspectas secum habeat, puta si penes illum ollæ bufonibus vel membris humanis, hostiis aut aliis rebus insolitis impletæ reperiantur, indicium præbere ad torturam. Berlich. d. loc. n. 146. & seq. & d. ord. cr. art. 44.

21. So ist auch wahr, und macht sich P. B. der angeklagten Zauberey auch dannenhero destomehr verdächtig, daß in tortura von ihrer dreyen Mitbeklagten, nemlich N. N. und N. jüngsthin ganz beständig ausgesaget, hernach auch außer derselbigen in offener peinlichen Gerichts-statt corroboriret worden, wie daß P. B. von

ihnen auff dem Plocksberg mit ihrem Bublin, so sie N. N. genant, bey alldar zu Nachts offentlich gehaltenen Zauber-Tantz zum öfftern getantzet zu haben, klar- und augenscheinlich gesehen worden.

22. Ferner wahr, daß sich P. B. gegen N. N. und N. N. berühmet, wie daß besagter ihr Bubl an dem hinter Theil des Hauptes unter den Haaren sie gezeichnet, Krafft welches, wann sie schon Folter-Marter leiden müßte, sie dennoch zu einigem Thränen-Fluß weniger jetziger Bekandniß nicht gebracht werden könnte.

23. Item wahr, und hat gleichfals P. B. selber sich berühmet, und eingestanden, daß sie, als ihrer Nachbarin Tochter N. mit N. N. Hochzeit gehalten, und zu dem Ende vorher in der Kirchen von dem Pfarrherrn zusammengehen worden, sie in solcher webranden Verknüpfung, und Einsegnungs-Reden, einen ledern Nestel heimlich zugezogen und dadurch ihren Vertrauten dermassen incantiret, und die Mannheit oder gebährende Krafft genommen, daß er innerhalb Jahrs-frist, bis sie solchen Nestel wieder aufgezo- gen, zu derofelben nicht wieder auffkommen oder erwachsen, und also dis- falls seiner Vertrauten jetzige erforderte eheliche Pflichte nicht leisten mögen.

24. Endlich wahr, daß P. B. gegen den Saalwächter, als derselbe jüngst hin ihr in gefänglichen Hafften zu essen bracht, sich ausdrücklich hören lassen, sie müßte verbrennet werden, und da sie solchs gewiß wüßte, solte dergleichen noch mehr Zauberinnen, so sie alsdann besagen wolte, wiederfabren. Certissimum autem indicium maleficii esse, cum quis se ante condemnat quam accusatur, ex Bodino tradit Referens apud Gylman. tom. 2. symph. part. 2. vol. 6. num. 63.

Diesem allem nach bittet peinlicher Ankläger, in Recht zu erkennen und auszusprechen, daß P. B. wider Gottes Gebot, gemeine geist- und weltliche Rechte und Reichsstatunge, gröblich mißhandelt, und solcher Mißhandlung grossen Verdacht auf sich geladen, dahero Einhalt P. H. O. vvo nicht an Leib und Leben ernstlich zu bestraffen, je zum wenigsten doch ad extorquendam veritatem mit peinlicher scharffer Frage zu helegen, und darzu durch Urtheil und

und Recht zu verdammen seyn, zu was Beßuff peinlicher Ankläger
das peinlich-streng-richterliche Ampt non solum petito, sed alio
quovis meliori modo, pro administratione justitiæ, einßendigen
hoben Fleißes vvil imploriret und ersucht haben.

37. Articuli attitem elati debent esse & aperti, ita, ut singuli Articuli in
singulas etiam res complectantur, non autem plures. Tranquill. quistiona-
Ambrosin. d. rr. lib. 2. cap. 5. num. 4. alijs enim facile fieri posset, ut les debent
simplex & innocens inquisitus, unicum interrogatorium confiten- esse clari.
do, totum articulum confessus videretur. V. G. si quæreres: Ob In-
quisitin mit Bertha nicht hätte Freundschaft gefogen, und etwas
von Hexerey von ihr gelernt; Hic, si simplex prius forte vellet af-
firmare, sed simpliciter affirmando responderet, videretur etiam
judici posterius affirmare. Hinc sejungenda esse interrogatoria
non semel responderunt Dnn. Scabini Lipsienses, teste Dn. Carpz.
practie. crim. part. 3. q. 113. n. 34. 35.

38. Caveat etiam judex, ne circumstantiam quandam sugge- In examine
rat ipsi reo, id enim expresse prohibet Imp. in Const. Crimin. art. a suggestio-
36. ibi: Solches vvirld damit verderbet, vwann den Gefangnen in an- ne abstinem-
nehmen oder fragen, dieselben Umstände der Missethat vorgesaget, dum.
Huc facit rubrica: Keinen Gefangnen die Umstände der Misse-
ibat vorzusagen item. l. 1. §. 12. ff. de questionibus. Confer. Ambrosin.
de process. informat. lib. 2. cap. 5. n. 26. & cap. 6. n. 26. Bruanem. c. 8. m.
r. n. 38. Si enim judex, ex suo capite, opinione, aut scientia circum-
stantias aliquas proponeret, reus fortassis iis statim annueret, ut
eo citius se expediret, & cruciatum vel terrorem evaderet. Conf.
Farinac. de reo confesso, & convict. quæst. 84. Et ideo in jure Bava-
rico constitutum est; ut interrogatoria ex prius facta exploratio-
ne sive inquisitione extrahantur, clare & intelligenter proponan-
tur, & reo nihil in specie quid dicere debet significetur, sed permit-
tatur sponte ad interrogatoria, prout ex investigatione prodie-
runt, & extracta sunt, respondere: item ut interrogatoria prius in
Senatu vel judicio, à judice, vel Actuario recitentur. Bayerische
Malefiz-Proceß-Ordnung. tit. 3. artic. 4.

An malefi-
cus de im-
possibilibus
possit inter-
rogari.

De trans-
vectione
Sagarum
ad noctur-
nos conven-
tus. Ad can.
Episcopi. 12.
caus. 26. q. 5.

39. Suadent etiam Dd. ne impossibilia & non verisimilia in-
terrogatoriis misceantur, cum illa ne confitenti noceant. l. 14. §. 1. ff.
de interrog. in jure faciend. adeoque Godelm. de Magia. lib. 3. cap.
7. n. 31. imprudentiæ arguit Advocatos illos, qui in hoc veneficii
crimine tales articulos concipere solent, Item, wahr, daß ange-
klagtin auff den Bolcksberg mit andern Unbolten gefahren, daselbst
getantzet. Item wahr, daß angeklagtin sich in Hund und Katzen
verendert, adeoque tales, ut impertinentes, à judice vult rejici, quia
omnis confessio continere debet verum & possibile, nec sequitur,
mulieres istæ sic confitentur, ergo sic est. Adducit ipse Godel-
mannus Fichardum. consil. 124. n. 2 ibi: Denn das übrige so sie beken-
nen, und so sie vielleicht großachten möchten, als mit den nächtlichen
Fabren zu den tantzten, und mit den gemeinsahmen mit den bösen
Geistern, achten wir für lauter phantasmata, Triegererey und Ge-
spenst, damit der Teuffel solche arme Leut einnimbt, und verblen-
det, da es doch im Grund lauter Traum-Werck ist. Tandemque
concludit judicem lamiis ejusmodi impossibilia confitentibus fi-
dem adhibere non debere. Et de stabilienda hac opinione adduci
solet Can. Episcopi 12. caus. 26. q. 5. Verum canonem istum opposi-
tum quod attinet, notandum; ipsos scriptores Pontificios plane
hypobolymæum, & supposititium eum esse, statuere. Et initio qui-
dem Gratiani canonum compilatoris Notator fatetur ingenue:
canonem istum in concilio Ancyrano, nec græco nec latino, nec
impresso nec manuscripto haberi. (2.) Petrus Crabbe, Machlini-
ensis, Monachus Franciscanus, licet 24. capita concilii Ancyrani
enarrarit eademque autoritate ipsius Gratiani confirmare ausus
sit: non tamen eo in verecundiæ prolapsus est, ut canonem istum
spurious suis collectaneis inferere sustinuerit. (3.) Bartholomæus
Caranza, licet in summa sua plus sibi audaciæ arrogarit, & post ca-
nonem 24. (qui Crabbeo ultimus est) hypobolymæum istum ca-
nonem subnexerit; contradictores tamen habet, ejusdem super-
stitionis homines, quos allegat & sequitur Augustinus Barbosa ad
dictum canonem 12. ipse in eo errans, quod initium canonis hujus
usque ad vers. illud etiam, concilio Ancyrano imputat, quod & i-
psum falsum est. Recte autem sentit, cum subjicit: omnia que
hinc

hinc sequuntur (2. vers. illud etiam) minoris esse authoritatis, non solum Augustino, aut Damaso (quibus ea notator Gratiani impu-
tat) verum & concilio Ancyrano, & quovis alio canonico autho-
re indignum esse. Dices: at nihilominus sententiæ quantumvis
ex variis centonibus concinnatæ Pontificia tamen authoritate
promulgatæ sunt. *Vid. pref. decret.* Resp. factum id per meras im-
posturas, uti ex ipsis Pontificiis probavit A. Augustin. Archiep. Tar-
raconensis in *dialog. de emend. Gratian.* Et papicolæ, quos nuga-
rum istarum nondum puduit, monent, non damhari in canone i-
sto eos, qui existimant, maleficos opera Dæmonis aliquando de-
ferri de loco ad locum: sed mulieres illas ipsas damnati, quæ se ita
cum Diana vagari credunt, ita Fr. Sylvius D. & Prof. Theol. in *notis
ad summam concil. Caranz. d. lxx.* Magnum ergo errorem errant
Jcti etiam orthodoxi, qui hoc capitulo decepti, non audent crede-
re, hæc nunquam fieri, quæ aliquando non fiunt, cum diabolus &
veris & falsis imaginationibus, possit homines decipere. *Vid. Gri-
land. de sortileg. quæst. 7. n. 27. 28. Joh. Casar. lib. 10. miracul. cap. 1.
Remig. lib. 1. demonolatr. cap. 14. Binsfeld. de confess. malefic. membr.
1. concl. 12. pag. 250. Dn. M. Bernh. Waldschmidt in der 4. Predigt
von der Zauberey pag. 73. ibi: so kan mans zwar in Abrede
nicht seyn, daß der Teuffel aus Gottes Verhängnüß sie durch
verrückung ihrer Sinne in tieffen Schaff könne bringen, und
sie also blenden und betören, daß sie im Träumen meinen,
sie fahren in der Luft, kommen da und da hin, thun dieses
und jenes, und so fort an, auf welcher Meynung sie auch blei-
ben, wann sie wieder erwachen, dergleichen auch oft erfab-
ren worden, da manches Hexenweib die Nacht über in der
Kammer und Bett dem Mann an der Seite gelegen, und doch
am Morgen wunderbahre Ding von ihrer Reise und Fabt-
erzeulet hat. Ja man hat bisweilen die Sach zuerkündigen
die Nacht über fleissige Achtung auf solche schlafende Weiber
gegeben, und gesehen, daß sie sich unterwehrendem Schlaff
bäfftig beweget und bemühet, geschallet, und getrieben, und*

endlich nicht anders, als wann sie einen fernen Weg geze-
gen, matt und müd da gelegen. Ob nun wohl dieses bey vie-
len geschicht, so kan darauß nicht geschlossen werden, daß es
darumb bey allen und jeden geschehe, und gar keine wahr-
hafftig und leiblich durch die Luft hindurch fabre. Ubi
in sequentibus etiam quam plurima transvectionum altarum ex-
empla adducit. Non itaque ejusmodi confessio semper erit rejici-
enda, nec semper, nec tamen nunquam ei fides habenda; non enim
semper ejusmodi confessiones quandam impossibilitatem conti-
nent, Boerius in *Resp. jur. in caus. torture alicujus famina Venetia*
rea. n. 6. p. 11. Grivell. *de res. 33. n. 9.* adeoque & hic maxima judicis cir-
cumspeditione opus est, ita, ut si contra se ipsas fateantur diffama-
ta, quod ejusmodi saltationibus nocturnis cum aliis sagis inter-
fuerint, utique iudex ejusmodi confessiones ad probandum deli-
ctum contra eas possit assumere, non obstante, quod facile fieri
possit, ejusmodi saltationes fuisse tantum figmenta & illusiones
Diaboli, quia eo ipso, quod tantam Diabolo fidem habent, & se ab
eo illud patiuntur, produnt, revera inter se & Diabolum pactum
aliquod intercessisse, adeoque & eas beneficii reas esse. confer
Franc. Sylvium paulo ante citatum in *pot. ad summam concil. Ca-*
rant. 2. loc. all. Quod si vero asserant, se alias etiam personas con-
spexisse in choreis & saltationibus istis, utique nudis istis lamia-
rum assertionibus fidendum non est, nisi & alia requisita enarrata
scilicet in Const. Carol. *art. 31. & supra sb. 29.* relata accedant. Ita
cum puer quidam civem quendam detulisset, *Dass er sich zu einem*
Wahrvolff mathehen konte: utique civis ille ob hanc pueri confes-
sionem est confrontatus; uti testatur Magnif. Dn. D. Tabor, de

Reus medi- confrontat. disp. 3. *tb. 12. ab initio.*
ante tortu-
ra ad case-
goricè re-
sponden-
dum cogi
potest.

40. Interrogatoriis autem hoc modo recte formatis, si judi-
co responsionem ad illa exigente reus illam detrectaverit, utique
comminatione, interdum etiam tormentis eum potest cogere,
quod nisi respondeat, habeatur pro confesso. *cap. fin. de confessis in*
6. Responsio autem illa fieri debet, per verba congruentia, clara &
præcisa, non autem per verba dubia, puta: *nescio, non recordor,* &
simi-

similia. Ambrosin. in *Process. informat. lib. 2. c. 7. n. 4. § 5*, Quod si autem responsio non fuerit categorica, utique & tormentis ad eam faciendum potest cogi; alias enim reus facili negotio poenam promeritam posset effugere. Et ita aliquoties respondisse Dnn. Scabinos Lipsienses testatur Dn. Carpz. in *prax. ver. crimin. part. 3. q. 113. n. 58*. Hæc autem tortura non tam ad eruendam veritatem, quam ad extorquendam responsionem decernitur. Quid in Italia circa reum nolentem respondere; vel non præcise & congruenter, observetur, in genere quidem docet Tranquill. Ambrosin. quæ tamen mutatis mutandis huic crimini facile possunt applicari. Proponit autem ille rem totam *d. lib. 2. c. 7. n. 17*. hunc in modum: Interrogatus & monitus ut recedat ab huiusmodi obstinatione, & respondeat evacuando interrogatorium sibi factum, non se referendo ad jam dicta, vel omittendo dicta verba: *Non recorder, potest esse* & similia, quia alias contra ipsum necesse fuerit, pro dicta responsione habenda, & ad opportuna juris & facti remedia devenire.

Respondit, *quel, che ho detto, è scritto, & à quello mi rimetto*; vel, *Non mi ricordo, potria essere &c.* Et se mi volete dar la corda, datemi prima le mie difese, & poi fate quel, che vi pare. Hoc est, *Id quod dixi scriptum est, & ad id me remitto vel non recorder. potest esse, &c.* Et si me vultis subicere tormentis, tum concedite mihi prius meas defensiones, & postea agite ex arbitrio vestro.

Et D. dicente, quod in huiusmodi casibus, copiarum non dantur, nec defensiones, ideo respondeat ad prædicta, absque aliis subterfugiis & cavillationibus.

Respondeat: *voi mi fate torto, hoc est, vos facitis mihi injuriam*, & aliud dicere noluit, quæ ego &c. Et licet fuisset pluries vel pluries per D. instatum pro dicta responsione habenda, semper idem responsam dedit, quæ ego pariter &c.

Tunc D. sedens &c. visa pertinacia ipsius C. nolentis respondere vel præcise & juxta interrogata respondere, pro dicta responsione, vel pro præcisa & congrua responsione habenda super prædictis, cum aliter ab eo haberi non possit, mandavit ipsum C. adduci ad locum torturæ, ibique spoliari, ligari, & funi applicari.

Qui

Qui sic ad locum torture adductus dum spoliaretur & ligaretur, fuit per D. benignis verbis admonitus, ut se disponat ad responsionem dandam interrogationi sibi factæ, vel ad præcise & congruenter respondendum, super his, de quibus interrogetur, alias in altum elevabitur. Respondit: *To ho detto, è quel, che ho detto, è detto.* hoc est, *Dixi, & id quod dixi dictum est.* Tunc D. cum videret ipsum C. adhuc in sua contumacia persistere, mandavit ipsum in altum elevari ad effectum prædictum. *Hactenus Ambrosinus.* Hoc tamen casu tum demum locum torture esse monet Dn Brunnemann, in tract. de process. inquis. cap. 8. m. n. 82. quando reus super delicto ipso interrogatur, vel etiam super circumstantiis substantialibus, concernentibus factum proprium ipsius inquisiti, & quod in recenti memoria versari præsumatur. Nam si interrogetur super aliis circumstantiis & qualitatibus del. cti, & reus constanter asserat, se hujus circumstantiæ non recordari, tum torturam ad responsionem categoricam faciendam adhibendam non esse, idem ille post Flaminium Chartar. & Follerium docet.

41. Verum ut nunc dicta eo dilucidius cuilibet pateant, integram formam reum in causa Veneficii & Magiæ examinandi ex Brunn, Tract. de inquisit. process. cap. 8. m. n. pag. 72. proponemus:

Forma examinandi reum in causa Magiæ.

Præmissis præmittendis scilicet invocatione nominis Divini, Anno, die &c. præmissis item generalibus interrogatoriis, nec non interrogatâ causâ carceris, queratur inquisita:

1. *Ob Inquisitin nicht Bertha gekennet? Resp. Ja, gar wohl.*
2. *Ob Inquisitin nicht mit ihr Freundschaft gepflogen? Resp. Nicht sonderlich, unter weilen seyn sie wohl zusammen kommen.*
3. *Ob Inquisitin nicht etwas von Rösely von ihr gelernt? Resp. Nein gar nichts.*
4. *Ob sie nicht gewußt, daß Bertha wegen Zauberey verdächtig gewesen? Resp. Ja, man habe sie verdächtig gehalten, ob sie aber daran schuldig, daß wisse sie nicht.*

5. *Ob*

5. Ob sie nicht an dem Orte gesaget, sie hätte von Bertha gelernt ein Stücklein, daß man noch eins so viel Butter, als sonst, machen könne? &c. Resp. Sie könne sich des nicht erinnern.

6. Ob sie nicht kenne Sejam? Resp. Ja, sie kenne sie wohl.

7. Ob sie mit derselben in Feindschaft nicht gelebet?

Resp. Sie hätte keine sonderliche Feindschaft zu ihr getragen.

8. Ob sie derselben nicht gedräuet? Resp. Sie wisse sich nicht zu erinnern.

9. Ob nicht Seja Bier erzliche mahl umge schlagen, und im Borstich saur worden? Resp. Sie hätte davon gehört.

10. Wer ihr denn solches berichtet? Resp. Von Titio.

NB. Hic Titius postea interrogandus; an dixerit, & qua occasione & annon inquisita initium fecerit sermonis hujus.

11. Ob sie nicht selber Schuld daran hätte. Resp. Nein, nie nicht.

12. Ob sie auch vermeinte, das solches von bösen Leuten herkäme? Resp. Sie hielt es davor.

13. Ob sie nicht bey der Seja an dem und dem Tage gewesen? Resp. Ja.

14. Ob sie nicht wegen ihres Bierbrauens sie gefragt? Resp. Ja.

15. Ob sie nicht sich angegeben, daß sie Mittel dawider wüßte? Resp. Es könne wohl seyn. Darauf der Richter sie vermahnet, sie sollte richtig antworten mit ja oder nein, darauf sie antwortet: Ja, sie erinnere sich dessen, daß sie solches gesaget.

16. Was sie für Mittel meinete? Resp. Sie wüßte eigentlich sich nicht zu besinnen, was sie damals gemeinet.

Hic urgenda est ut veritatem dicat, non esse probabilem ignorantiam ejus, quod nuper gestum est, &c.

17. Ob sie nicht die Procutam kenne? Resp. Ja; in alle Wege.

18. Ob sie in einige Feindschaft mit derselben gelebet? Resp. Nein, sie wüßte von keiner Feindschaft.

19. Ob sie nicht mit der Procula auf dem Felde von der Seja Brauen geredet? Resp. Ja, sie hätte davon geredet.

20. Wie sie darauf kommen wäre? Resp. Sie, die Inquisitin hätte selber angefangen.

21. Was sie vor Ursach zu solchen Reden gehabt? Resp. Sie hätte geböret, daß der Seja Bier erzliche mal umbgeschlagen.

22. Was denn vor Reden hierüber zwischen ihnen vorgefallen? Resp. Sie hätte Sejam beklaget.

23. Was denn Procula dazu gesagt? Resp. Sie hätte Sejam gleichfalls beklaget.

24. Warumb dann Procula sie, die Inquisitin, gestrafft? Resp. Darumb, daß sich Inquisitin über Seja Schaden gefreuet.

25. Ob denn nicht falsch, daß Inquisitin vorgeben, sie hätte Sejam beklaget? Hic initio palpitavit & nihil respondit. Sed postea dixit: Sie könne es so eben nicht in acht nehmen.

26. Ob nicht Inquisitin gesagt: Sie hätte es wohl vorher gesagt, daß es Seja so geben solte? Resp. Wenn es Procula eydlisch sagen könnte, müste sie es gestehen.

Hic urgenda est ut veritatem dicat, nam Procula jamdum in generali examine juramento hunc articulum confirmavit.

27. Ob Inquisitin ein scharff Gehör habe? Resp. Nein, so gar scharff höre sie nicht.

28. Ob Inquisitin den 21. Julii mit Procula geredet? Resp. Nein.

29. Wie denn Inquisitin wissen können die Wort, die Procula mit der Seja den vorigen Tag, als den 20. Julii für der Seja Thür geredet? Hic primo tacuit, postea dixit: Sie hätte es selber geböret.

30. Wie sie es denn hätte hören können, da sie doch über vier Häuser davon gestanden? Resp. Sie hätte laut geredet, &c.

*Exceptiones
rei anse-
tem conte-
statam non
sunt audien-
da.*

42. Quemadmodum autem in civili judicio exceptiones non sunt audiendæ, nisi lite demum contestata: ita etiam in criminali hoc judicio reus defensionem prætendens & propterea copiam indiciorum petens, non erit audiendus, antequam litem contesta- tus fuerit. Litis autem contestatio demum fit per responsio- nem.

nem. *l. un. C. de liti confessionem. l. 14. §. Patroni. 1. C. de indic.*
Cujac. 9. obs. 21. Wefenb. in parat. de judiciis. n. 7. Confer Clarum
§. fin. qu. 45. num. 8. Et quidem responsio illa confessio & in con- *Dilatio ad*
tinenti est exigenda, neque dilatio ad respondendum erit conce- *responden-*
denda, præsertim quando super facto proprio interrogatur. Angel. dum non de-
de Malefic. verb. comparuerunt dicti inquisiti & confitentur totum, bet concedi.
num. 6. chart. 213. Et hanc communem esse opinionem dicit
Augustinus ad Angelum d. l. in praxi quoque ita servari testatur
Clarus d. quæst. 45. num. 7. Neque etiam ut per Procuratorem Inquisitus
vel in scriptis respondeat, erit permittendum. l. pen. §. 1. ff. de ipsemet re-
publ. jud. l. 15. C. de accusat. Et ideo pro more in judiciis Saxo- *spondere te-*
nitis recepto reum vinculis ligatum è carcere ad Bancum duci, ab *netur.*
eoque responsionem ad articulos inquisitionales exigi solere testa-
tur Dn. Carpzov. in pr. rer. crimin. part. 3. qu. 113. num. 61. Hac
tamen in parte non excludendum videtur judicis arbitrium, ut ille
consideret, an causa, ob quam reus dilationem petat, fuerit iusta,
nec ne, Judex enim in examine procedere debet ad finem verita-
tis indagandæ, non autem ut reum involvat, & inducat ad confis-
tendum,

43. Nequaquam autem judex confessionem à reo eliciat *Reo in exa-*
sub promissione impunitatis, cum enim turpe admodum sit fidem *mine non est*
datam fallere, judex etiam impunitatem, & gratiam promissam *promitten-*
servare teneretur, Clar. qu. 55. num. 9. sicque reus pœnam pro- *da impuni-*
meritam sæpius effugeret. Idcirco etiam recte improbatur à Pau- *tas.*
lo Laymanno im rechtlichen Proceß gegen die Unholden und zaub-
erischen Personen, exemplum quod de Grillando narrat Janus
Buissardus de divin. & mag. prestig. cap. 9. Grillandus cum exa-
minasset Sagam quandam, quæ multa erat confessa post increpa-
tionem acerbam, impunitatem ei promisit hæc lege, si eam pœ-
niteret tanti sceleris, juratoque promitteret, se defuturam impo-
sterum officio diaboli, prætereaque specimen aliquod artis suæ
magicæ coram Magistratu & judicii assessoribus ederet. Illa, non
multum cunctando, jurato hæc omnia promisit; Exiverunt ita-
que simul urbe, ubi Saga venia impetrata, aliquantulum ab eis dis-
cessit,

cessit, in locum quendam, in quo sola commode omnia posset peragere, tandemque post varias ceremonias, & murmuraciones tantam tempestatem excitavit, ut præ timore & horrore iudex & Magistratus, quo se recipere deberent, nescirent, nec etiam illi sententiam semel latam, mutare ausi fuerunt. Saga autem eos alloquens, ne timerent aliquod periculum, se namque id satis averteram, petiit, ipsi locum ostenderent, ut ibi tempestas vires suas exueret. Cum autem à Grillando ipsi monstratus fuisset locus saxosus, incultus, & solitarius, ibidem cum ingenti fragore & fulgure, ingentes procellæ & grandines ortæ sunt, quæ tamen non nisi loco assignato fuerunt noxiæ.

*Inquisitus
sub commi-
natione non
potest exa-
minari.*

44. Caveat etiam iudex ne minis elicere veritatem studeat, ejusmodi enim confessioni, quæ metu quodam facta est, fidem non esse habendam ait J.C. in l. 1. §. 27. ff. de quæstion. & ita etiam statuunt Imp. in l. 1. in fin. C. quorum appellat. non recipiuntur. Cautelis tamen honestis, nec ad decipiendum directis, iudicem uti posse, docemur eleganti exemplo prudentissimi judicis Salomonis, quod allegatur in cap. afferte. 2. x. de præsumpt. Non raro quoque Veneficas reverendi ministerii admonitionibus ad veritatem compelli, testatur Magnus Dn. Tabor disp. 3. de confront. 1b. 15. pag. 80.

*An responsio
inquisiti de-
beat esse ju-
rata.*

45. An vero nuda & simplex responsio, an vero jurata à Veneficis sit exigenda, inter Dd. controversitur. Equidem in Italia semper prius juramentum veritatis dicendæ à reis exigi ex Ambrosini formulis licet colligere, quando lib. 2. c. 6. num. 1. scribit: *Sempronius q. N. de N. de Neapoli atatis sue annorum 20. circa, qui delato sibi juramento veritatis dicenda prout cælis &c. juravit.* Ab aliis è contra mos iste plane rejicitur. Equidem arbitrio judicis id committendum esse censeo, ut ille perspectam semper circumstantiarum gerat considerationem, num scilicet persona illa, cui juramentum debet deferri ad jurandum sit promissa, nec ne, an indicia adsint fortia, an vero tantum levia; ut hoc casu quidem juramento veritatis dicendæ locum relinquat, illo vero casu non item, ob manifestum perjurii, quod subesse præsumitur periculum. Magnus Dn. Tabor Disput. 3. de Confront.

front. 1b. 16. ubi ad contraria dissentientium argumenta respondet.

46. Quod si vero maleficus vel saga coeperit fateri, nequaquam iudex eum sic fatentem dimittat, antequam omnia sit fallus, Interruptione enim illa facile posset fieri, ut reus dum ipsi tempus ad deliberandum est concessum, à confessione incepta desistat, sicque iudex amittat, quod multis laboribus antea erat consequutus. *Examen non est à iudice interrumpendum.* Neque etiam respondentem reum interrogatoriis interrumpat, neque mendacii statim arguat, si forsitan aliquid respondeat, quod verum non esse, ex processu apparet, sed alius repetita interrogatione videat, num de mendacio eum convincere possit. Et tandem omnia diligenter à Notario annotentur.

47. Nulli autem confessioni nudæ tanta fides est habenda, *Quando ut poena propter eam decernatur, nisi prius ex ejusmodi Confessione certæ positiones & articuli fuerint formati, ac reus illis respondet, suamque confessionem ratificaverit, quod in Elect. Saxoni. Scabin. quotidie ita praticari testatur Dn. Carpzov. in benda.*

pract. crim. part. 3. qu. 113. num. 46. Ut nempe clarius ac manifestior fiat rei confessio, ac ne innocens forte ex responsione simplici & confusa ad poenam trahatur. Quamquam enim confessus habeatur pro judicato, *l. 1. de confessis.* vel saltem pro convicto. *P. H. O. art. 22. ibi: aus eigenem Bekennen oder Beweisung;* Non tamen in criminalibus ideo ad poenam properandum, sed religio iudicis etiam aliis adminiculis debet instrui *l. 1. §. 17. ff. de question.* Volenti enim mori fides non est habenda, nec auditur perire volens. *l. 1. §. si quis ultro. 27. ff. de question.* Magnific. Dn. Tabor. *de confrontat. disp. 3. tb. 9.* In singulas itaque circumstantias ab inquisito enumeratas, vel saltem principales, diligenter debet inquiri *P. H. O. art. 54. So abgemelte Fragstück auf Bekändniß, die aus, oder ohne Marter geschicht, gebraucht worden, so soll alsdann der Richter an die End schicken, und nach den Umständen, so der Gefragte der bekandten Mißthat halben erzehlet hat, so viel zu Gewisheit der Wahrheit dienlich, mit allen Fleiß fragen lassen, ob die Bekändniß der obberührten Umstände wahr sey oder nicht, dann so einer anzeigen die Maass und Form der Mißthat,*

feibat, und sich dieselben Umstände also erfunden, so ist daraus wohl zu merken, daß der gefragte die bekante Mißthat gethan hat, sonderlich so er solch Umständ sagt, die sich in der Geschichte haben begeben, die kein Unschuldiger wissen kan.

*Notabilis
casus de Sa-
ga à Dæmo-
nibus obses-
sa.*

48. Sin vero confiteatur quidem venefica quod magicas artes exercuerit sapius, sed dicat se fuisse obsessam à Dæmonibus, merito controvertitur, quid statuendum sit judici, an criminali Veneficæ an vero dæmonibus imputare debeat? Casum ejusmodi cum annexa decisione nobis proponit Grivell., *decis. 33.* Mulier quædam sortilegii suspecta, & ob id in carcerem detrusa, audita & interrogata à judice competenti super crimine, multa sponte fatetur, quibus criminis non tantum vehementer suspecta, sed & convicta esse videtur. Fatetur enim imprimis, se bis, ac pluries interfuisse nocturnis maleficorum conventiculis. Item fatetur fidem & religionem Christianam prius abnegasse eique & sacramentis omnibus renunciasse, simulque sacrilegam professionem per expressum pactum fidelitatis cum dæmonibus emisisse. Fatetur denique se homagium Diabolo, inter maleficos consuetum, præstitisse, horrenda, quæ dæmonibus litant, sacrificia peregisse, grandines excitasse, multaque alia ejusmodi. Interrogata vero an in istis conventiculis epulata fuisset, an choreas duxisset & saltationes, denique an carnalibus spurcitiis cum incubis Dæmonibus sese polluisset? obmutescit omnino. Rursus interrogata & sciscirata, cur ita obmutescat? Signis demonstrat, se non posse loqui, gutturque ostendit prodigiosum in modum intumescens. Quamobrem intermissis interrogatoriis per aliquot horas, cum ad pristinam sanitatem reversa esse videretur, & interrogaretur, unde illud esset, quod non potuisset loqui? respondit, se à dæmoniis esse obsessam, qui eam usu vocis ita privaverant, ne veritatem confiteretur. Interrogata vero, quomodo id contigisset, ut à Dæmoniis obsideretur? Respondit, ex maleficio cujusdam sortilegi (quem nominabat) id sibi accidisse; qui quidem dato pomo & ab ea perinde comesto, duos Dæmones in eam immiserat (quod & sortilegus ille, jam tum in alio carcere

cere reclusus, iisdem pene verbis fassus est.) Item interrogata, quo tempore id factum esset? narrat sigillatim, sed ita tamen, ut ex ejus dictis non facile colligeretur; an pomum illud jam ipsa comedisset, antequam pactum illud prænarratum fecisset cum Dæmonē, & antequam conventiculis illis nocturnis unquam interfuisset. Interrogata iterum an in illis nocturnis conventiculis Dæmoni incubo sese subjecisset, & prostituisset, rursus obmutescit, sed capite annuit, ac si fateri voluisset. Interrogata autem, quoties? duobus digitis sinistrae manus paululum erectis, demonstrat, bis id factum fuisse; Tandem cum ex his aliisque circumstantiis, multis signis satis evidentibus revera constaret, eam esse Dæmoniacam, & ab immundis spiritibus obsessam; procurat judex, ut omnibus modis ab Ecclesia catholica approbatis, Dæmonia illa ejicerentur, quod tandem divina id concedente gratia, piis quorundam sacerdotum precibus, jeuniis & exorcismis obtinetur. Cumque omnino liberata esset, & judici ipsamet significasset, se post adhibitos exorcismos à Dæmonibus dimissam esse (quos dicebat ab ea discessisse in forma duorum nigricantium limacum, qui postquam per cubiculum visi essent aliquantulum circumire, subito disparuerant) iterum & sæpius interrogata, omnia supra dicta sponte & ingenue fatetur, confessionesque præcedentes ratificat. Illud tamen addit (ad sui exonerationem) se postquam obsessa fuisset, ad nocturna illa conventicula sortilegorum, nescio quomodo, per aerem transvectam fuisse, eaque omnia quæ ibi cum cæteris Maleficis egisset, præter voluntatem accidisse, opera Dæmonis obsidentis. Dubius itaque judex quid in eam statueret, tandem quæstionibus eam supponi jubet, eo, ut creditur, animo, ut ab ea veritatem erueret, super hoc facto dubio; *an scilicet jam cum cum Dæmonē pactum illud solenne inisset, cum pomum illud maleficum comedisset, quo mediante à Dæmonio fuerat arrepta.* Ex quo decreto interjecta deinde appellatione dubitatum fuit in senatu Dolano, quid decernendum foret? & excussa tandem principaliter illa est quæstio, *an, postea, quod jam tunc esset obsessa, imputanda sint hac tam horrenda, & desecranda crimina Dæmonibus obsidentibus; an vero huic mulieri ob-*
sessæ,

seffa, ita ut eorum nomine de ea supplicium sumendum sit? Qui tandem concludit, mulieris hoc crimen esse proprium, eique soli tribuendum & imputandum, ob rationes à Grivello d. decis. 33. n. 14. & seqq. adductas, adeoque & ipsi poena mortis fuit imposita, absque tamen bonorum confiscatione.

**De malefico
muto.**

49. Cæterum sic quidem se res habet circa Maleficum, qui loqui potest, cum autem res non minimæ sint difficultatis, ut confessio veritatis eliciatur è muto, quid hoc casu dicendum sit, disputatione erit dignum. Hoc itaque casu mutus vel scit artem scribendi, & cogendus erit, ut in scriptis respondeat. Quemadmodum enim vivæ vocis confessio obligat, ita etiam ex propria scriptura quis adstringitur, cui contravenire non potest *arg. l. distretis. 10. C. qui testam. facere possunt. Confer post Mascard. Tranq. Ambrosin. & alios Dd. Rutgers. Ruland. de Commissar. lib. 2. cap. 16. de exam. Test. n. 3.* Sin vero Maleficus neque legere neque scribere potest, hoc casu vel reus metuens fortassis, extortum iri confessionem suam, linguam sibi amputavit, quale exemplum memorat in causa patricidii Oldenkop. *observ. crim. 42. tit. 4.* & tunc pro confesso erit habendus. Vel etiam natura mutus est, vel alio casu ipsi lingua fuit abscissa, & tunc per signa poterit interrogari & respondere. Quod si vero iudex talia signa non intelligat, adhibendi erunt duo interpretes, qui frequenter cum tali muto sunt conversati: & de quibus est verisimile, quod perfecte mutum intelligant, tuncque Notarius, Actuarius & Scriba illius nutus, actus, & signa scribant & annotent diligenter. Martin. Vran. *in lecturis de resibus ad rubr. pag. 83. n. 20.*

50. Formam hac de re in Italia observatam, quæ ad præsens veneficii crimen, mutatis mutandis, facile poterit applicari, ita describit Tranquillus Ambrosin. *lib. 6. c. 3. n. 15.* Constitutus personaliter coram &c. quidam juvenis, &c. & cum linguam amputatam haberet, vel mutus aut surdus esset, ita, quod loqui aut audire non possit, nisi per nutus, & signa, quæ ego Notarius non intelligebam &c. D. mandavit, vocari N. & N. consanguineos dicti constituti, qui asseruerunt, se intelligere dictos nutus & signa, quæ fiebant per dictum constitutum, & nutibus & signis cum

cum eo loqui solere &c. quos sic ad faciem dicti constituti deductos & adhibitos, idem D. deputavit interpretes, mandando eis quæ ipse D. interrogaret dicto constituto, nutibus & signis solitis exponerent, & quæ ipse constitutus suis signis & nutibus responderet sibi, & mihi Notario vulgari sermone referrent, & delato illis juramento de fideliter omnia interpretando, item & ipsi constituto de veritate dicenda, prout tactis &c. jurarunt &c. Interrogatus per D. latine; Deinde vulgariter & per dictos N. & N. interpretes quibusdam signis & nutibus de ipsius exercitio.

Respondit faciendo manibus actum suendi, prout dictum actum præfati N. & N. interpretati sic fuerunt: *il mio mestiere è di fare ore.*

Deinde curabis, ut dicti interpretes se subscribant, hoc vel simili modo, videlicet; *Ita, ut supra per Notarium scriptum est interpretatus fui ego. N. &c.* vel vulgariter: *Io N. ho interpretato il presente esame nel modo che sia scritto di sopra.* In qua formula ille subjicit simul rationem, quemadmodum judex circa rem, cujus linguam non caller, se gerere debeat. Tandem subjicit hujusmodi recognitionem muti & surdi nescientis scribere, quæ fit per hujusmodi nutus & signa, non esse sufficientem nec tutam ad effectum exequendi sententiam dicti loco num. 15. Adeoque nec eum torqueri posse concludit Farinac. lib. I. Tit. 5. qu. 41. num. 89. & seqq. quod frustra quæratu seu expectetur illud cujus eventus nihil operatur. Nisi tamen ejusmodi recognitio aliis probationibus sufficientibus suffulciatur, tunc enim ex sua confessione signis declarata maleficus, quamvis sit mutus & surdus, potest condemnari. Antoni Gomez. var. resolut. 2. 3. cap. 1. rubr. d. delictis. num. 69. in fin.

31. Quod si vero per simplex examen confessio elici non poterit, maleficus tamen crimen fateri nolens absolvendus statim *teri nolens* non est, sed videndum est judici annon probationibus, si quas probationi-legitimas habet, ipsum convincere possit, tum enim facile, quid *bus est con-* porro statuere debeat, patebit; Si enim non suppetierint probationes legitimæ, nec etiam maleficus crimen fateatur, statim sequitur ipsius rei absolutio. l. 2. ff. de probat. l. actor. 23. C. eod.

H h h

adhi-

adhibita tamen distinctione infra enarranda. Probatione autem legitime facta sequitur condemnatio. *P. H. O. artic. 62. confer. Joh. Emer. à Rosbach. in processu crimin. Tit. 4. cap. 3. n. 9.* Cum itaque hæcenus de inquirendis maleficis & sagis egerimus, transitum nunc cum Deo faciamus ad alteram hujus dissertationis partem, in eaque de convincendis iisdem tractemus.

PARS II.
DE
MALEFICIS ET SAGIS
CONVINCENDIS.

Thesis I.

Probatio est duplex.

Probatio est duplex. **O**mnis probatio vel est plena, vel semiplena: quam divi-
sionem, licet eam alii improbent, communiter tamen
receptam esse, asserit Ummius *Disp. ad process. Judic.
direct. 15. tb. 1. n. 5.* Et facit huc textus expressus in Consti-
t. *Car. V. Art. 23.* Ea autem, qua convinci debet Reus de maleficio
commisso, ut ejus ratione damnari possit, plena debet esse, & luce
meridiana clarior. *l. ult. Cod. de probat. l. absentem. ff. de pau-
Gail. lib. 2. observ. 13. num. 5.* Um n. d. *disput. 15. tb. 4. num. 21.*
Semiplena autem probatio imperfecte tantum concludit, nec Ju-
dici tantam fidem facit, ut soli ei stare debeat. *Gail. 2. observ. 94.*
& ne quidem vincitur Reus per imperfectas probationes, licet
aliquid earum conjungantur. *Gail. lib. 2. de pace publ. cap. 7. n. 13.*
Nihilominus tamen suspitione magis Reum onerant ejusmodi
probationes imperfecte, ita, ut ex iis indicium ad torturam suffi-
ciens recte desumatur, ut infra suo loco dicemus. Restat ergo ad-
huc examinanda probatio plena, quæ iterum rectè dividitur, in
Probatio ordinariam & subsidiariam. Subsidiariam dico eam, quæ fit me-
plena est. diante tortura, hæc autem locum non habet, nisi quando proba-
tiones

tionem ordinariæ deficiunt. Cum enim tortura sit res fragilis, & periculosa, quæque fallat veritatem, *l. 1. §. 23. ff. de quæst. recte* monentur Judices à Grivello *decif. 33. n. 1.* ne faciles & proni sint ad quæstionandas maleficas, ne hac via impunes evadant: Cum eodem teste experientia doceat, permultos ita insensibiles in illis doloribus effici, ut membratim potius discrepantur, quam aliquid veritatis fateri valeant, ubi citat Sprenger. *in mall. malef. part. 3. q. 13.* & Bodin. *in Damon. lib. 4. cap. 2.* ad hanc itaque quoties ordinariæ probationes haberi possunt, non est deveniendum.

2. Regulariter autem criminis hujus probatio plena fieri solet per instrumenta & testes. Quamvis enim alias delicta instrumentis non probentur *l. 3. §. 3. de Testibus Cujac. in comm. Dig. ad tit. de fide instrument. & Dd. citati ab Ummio disp. 15. de process. th. 4. n. 20.* Aliud tamen dicendum erit circa delicta, quæ per scripturam admittuntur. Ummius loco citato. Farin. *de reo confesso & convict. quæst. 84.* Testis autem est experientia, maleficos & sagas plerumque mediante scriptura cum diabolo solere pacisci. Quæ quidem probatio ita perfecta est, ut si scriptura illa solam abnegationem nominis divini contineat, & invocationem Sathanæ, propterea ille, contra quem producit tale instrumentum, capite possit plecti, licet Diabolus nondum comparuerit. Constat enim ex S. Scriptura, Deum abjurantes blasphemos dici *1. Petr. 4. v. 14.* Jam vero blasphemus lege divina morte plectuntur. *Lev. 24.* Jul. Clar. *5. sent. §. blasphemia n. 3.* Matth. Berlich. *part. 4. concl. 1. n. 41. & seqq. & part. 4. concl. 5. n. 38.* Et sane cum ille, qui crimen læsæ majestatis humanæ committit, extremo afficiatur supplicio, *l. quisquis C. ad l. Jul. Maj.* multo magis ille, qui ita nomen divinum abnegavit, capite videtur plectendus, cum committat crimen læsæ majestatis divinæ, quando declinat à partibus sui Domini & Regis ad hostem regni, & cum eo contra proprium & summum suum Principem, quod est de natura criminis læsæ majestatis, pactum inir. Et ita aliquando fuisse responsum ex subjecto exemplo patebit: Quod ex voluminibus consiliorum Clariss. cujusdam J. Cti nondum impressis mihi communicatum fuit, arque ita habet:

Implorata ope SS. Triadis.

*Responsum
Criminale
in puncto
Apostasie,
blasphemia,
idololatr. &
pacti cum
Diabolo ini-
ti: adrequi-
sitionem Il-
lustr. Regim.
Reg. B.*

D Er hochbärgerliche Fall, so mir endsgenandtem Doctori zu consultiren anvertrauet worden, verhält sich nach eingelangtem so wohl schrift- als mündlichem Bericht, folgender massen.

Facti Species.

G. M. ietziger Zeit inhaftirter Musquetirer unter H. Maj. Compagnie zu B. von E. gebürtig, seines Alters 230. oder 31. Jahren, ist von seinen Eltern (so Bauers-Leute gewesen) in der Jugend zwar in die Schule geschicket, auch bey 4. Jahren (alles seinem eignen Angeben nach) darein gangen, aber nichts gelernet, dann teutsch schreiben und lesen: Nachmaln zu L. das Becker-Handwerk gelernet, darauf ein halbes Jahr nacher W. und bis in das L. gewandert. Zu L. aber vor numehr 11. Jahren unter P. sich unterhalten lassen, von welchem das M. Regiment, nechst vergangene Faßten aber von G. nacher B. kommen.

Dieser hat nun (abermahl seinem selbst eigenen Vorgeben nach) bey N. in einem ledigen Dorff und Hause, worinnen viel Bücher gelegen, ein geschriebenes Büchlein gefunden, darinnen allerhand Künste und Seegen gestanden, insonderheit, wie man sich (1) unsichtbar, (2) fest machen und (3) glücklich spielen könne, dieses Buch hat er erwann vier Wochen gehabt, hernacher verlohren, und wil nicht wissen, wo solches hinkommen.

Unter andern soll in diesem berührtem Büchlein auch diejenige Form d. r. Verbündniß gestanden seyn, deren sich vorberührter Musquetirer, nunmehr Gottesvergessener Weise selbst gebräuchet, welche (nach allertiefster Reverentz und Verehrung des allerheiligsten Nahmen Gottes) der Gerechtigkeit zum Fundament, mit höchster Detestation anhero repetiret werden muß, und in ihren vermaledeyeten Formalibus also lautet:

Ich G. M. unterschreib mich dir Luciferus (ita ille) als meinem Herrn und meinem Gott, dich anzurufen in aller meiner Noht, und allein dir und deinen Gesandten zu dienen: Ich versuche alle andere Götter (ita ille) den Sohn Gottes und seine Marter (omnia ut ille) und die Dreyfaltigkeit, und die 12. Apostel, und alle Heili-

gen

gen und Jungfrauen, und alle diejenigen, die nicht mit mir glauben, und alles was wider dich ist, solches zu meiden, ietzunder befehl ich mich dir, und solches mit meinem eigenem Blut unterschrieben, (omnia ut ille) Anno 1647.

Subscriptio erat sanguine notata.

G. M. bekenne solches wahr zu seyn, wie hier oben stehet.

Ad marginem hæc erant schedulæ adscriptæ:

Aber ich bitte, du wollest mir bald einen Gesandten schicken, und mir etwas erfahrners zu lernen (quod non satis capio.)

Inscriptio schedulæ talis erat:

Und diese Handschrift dir zu liefern, wann du sie wilt haben von mir. 1647.

Diese Verschreibung hat obenlautender massen der Maleficus an einem Sonntag (forte den 23. Maji) als er eben zuvor in der Kirchen gewesen umb 9. Uhren vor Mittag in seiner Kammer geschrieben, auch selbst die Nasen schweißend gemacht, und mit seinem eigenem Blut unterschrieben; Des Willens und Vorhabens, diese Handschrift auf einen Samstag in der Nacht auf einen Creutzweg zu tragen, in Meinung, daß ihm der Teuffel erscheinen würde, von dem er dann wolte begehret haben zu lernen, sich (1) unsichtbar, (2) fest zu machen und (3) glücklich zu spielen.

Die Ursach, die ihn lezlichen dahinbracht, giebt er vor, diese seyn: Vor ohngefehr 3. Wochen, (vor der Verhör) als er zum Schiff gewesen, und sich eine Kanten mit Wein zapffen lassen, aber unter der Zech zur Stuben hinausgangen, haben ihm etliche Frantzosen, so darinnen gefessen, seine Kanten geleeret, worüber er gescholtten, weiln er aber besorget, er möchte neben Verlust seines Geldes auch Ströffe bekommen, sey er in die Gedancken gerathen, sich fest, und den Frantzosen alsdann eins anzumachen, habe dar auf die obstehende Handschrift geschrieben, und mit dem Teuffel sich verbinden wollen. Welches aber derogestalt verhütet worden und auskommen, weiln er gegen seine Spiessgesellen sich etlicher nachdencklicher Reden vernemen lassen, welche dann hinter diese grausame Schrift gerathen, und dieselbe zu Obrigkeitlichen Händen geliefert.

Quaestio. Gebet demnach die Frage ingenero dahin: Was mit diesem Maleficanen anzufangen?

*Resolutio e-
jusdem pra-
parat. per
rationes du-
bitandi.*

Auf diese beschwerliche General-Frage, nach Anrufung der heiligen Dreyeinigkeit, sicherlichen zu antworten, wird der richt: 3te Weg seyn, demnach alle Vorstehende des Thäters eigene Narrata ihm das Leben abkünden, loco rationum dubitandi zu consideriren, was zu dessen Glimpff und Entschuldigung einiger massen möchte vorbracht werden:

Etenim defensionem Reo ne in atrocissimis quidem sceleribus denegandam esse Criminalistæ comm. censent, sic ut ad condemnandum deveniri non possit, nisi prius eidem concessus fuerit terminus ad dicendum & opponendum quicquid velit, etiam adversus suammet confessionem & probationes quascunque: late Farin. qu. 391. num. 32. & 41.

Und zwar (1.) anfänglichen, so viel die Gotteslästerung, Verfluchung und Devotion anlanget, möchte von den Welt-Kindern gesagt werden, der Gefangene habe solches aus einer bösen Gewohnheit gethan, weiln unter gutem Theil der Soldaten nichts üblicher, als das sie (sonderlich, wann sie irritiret werden) auch die schrecklichsten Flüche und Gotteslästerungen ausgiessen,

Consuetudo autem excusat à poena ordinaria exemplo Novell. 154. Colleg. jurid. Argent. de legibus. lb. 38. in fin. Mascard. concl. 103. n. 10. Locam. quest. Instit. 14. Tiraqu. de pæn. temperand. cap. 42. Farin. qu. 95. Möller. L. 3. semest. t. 2. n. 1. Hartm. Pistor. 1. quest. 49. n. 25.

Item, das er solches (2.) nicht öffentlich in beysein anderer Leute, welche dardurch geärgert worden, und dem Gefangenen überzeugen könnten, sondern allein in einer Privat-Schrift gethan, darüber er vielleicht ietzo Reue trägt.

Sic ut potius disciplina Ecclesiastica opus videatur, per quam ad sanam mentem & in gremium Ecclesiæ reducatur. Privatim enim lapsis & errantibus subvenitur remedio poenitentiae. l. 3.

C. de

C. de apostat. l. 4. §. 6. C. de barei. v. Exempla laudata à Dr. Waldschmieden concion. 15 von der Zauberey. pag. 373.

Wann dann (3.) auch sonst die ordentliche Straffe der Gotteslästerer fast aller Orten in Franckreich, Italien, Spanien und Teutschen-Landes in eine extraordinari verwandelt worden, möchte dem Ansehen nach, dieser arme Sünder umb so vielmehr zu begnadigen seyn. Nam nec in Gallia, nec in Italia, nec in Hispania, nec aliis in provinciis blasphemiam capite, sed arbitraria tantum poena puniri tradunt Clarus in §. blasphemia. n. 3. Menoch. lib. 2. de arb. jud. Quasi. cap. 375. n. 35. & 36.

Weil er (4.) in dem Bapstthumb erzogen, aus dem Baueren-Strand erbobren, lange Zeit im Kriegs-Wesen herum terminiret, und derogestalt zu wahrer Erkändniß und Furcht Gottes nie gelanget.

Sic ut rusticitas, inscitia & ignorantia poenæ mitigationem deposcere seu admittere videatur: per l. Si quis. 7. §. 4. ibi. quod si per imperitiam vel rusticitatem fecerit, non tenetur. de Jurid. gloss. in l. plagii. C. ad l. Fab. de plag. Jason. & Dd. in l. 1. de LL. & nominatim de delicto blasphemix ignoscendum esse ignorantia statuit Althus. lib. 1. dialog. cap. 101. n. 31. in fin. per text. 1. ad Timoth. 1. v. 13. & 14.

So viel aber andern Theils und zum (5.) das vorhabende Pactum mit dem Teuffel anlanget, sey solches noch nicht vollzogen, angesehen der Brieff noch in des Thäters Gewalt, und Händen gefunden worden, wie er dann selbst sub finem depositionum sagt, er könne sich weder unsichtbar, noch fest, oder etwas anders mit des Teuffels-Hülffe machen, denn er habe es erst lernen und mit dem Teuffel handlen wollen, item in precedentibus, er habe weder zuvor noch hernacher mit dem Teuffel geredet, oder selbigen gesehen, oder mit ihm zu thun gehabt, dannenhero zuschliessen scheint, daß der Conatus nur pro facto könne abgestraffet werden.

Generalis enim est consuetudo mundi, ut non puniatur conatus, inquit Rebuff. ad pan. Constit. gl. 5. numer. 28. & seqq.

seqq. Clar. 5. sent. §. ult. quæst. 92. num. 1. Farinac. tract. crim. quæst. 124. num. 28. Weseleb. in parat. ad l. Jul. de adult. num. 5. & L. Pompej. de parricid. n. 7. in fin. itemque cons. 114. num. 33.

Und wann das gemeldte Pactum (6.) gleich auch vollzogen wäre, jedoch weil damit noch niemand geschadet, so könnte der Gefangene, vermöge Käyser Car. V. P. H. O. art. 109. vers. Wo aber &c. nicht mit der Lebens-Straff, sondern nur sonst gestraffet werden, Melander de Sagis. qu. 7. pag. 89. & seqq. Godelman. lib. 3. de Lamiis. c. II. num. 32.

Deciso cum
rationibus
decidendi.

Aber dieses elenden Einwendens ungeachtet, halte ich darvor, es sey der Inhaftirte, als ein hochpeinlicher Uebelthäter anzunehmen, und zu tractiren, weiln aus dem eingelangtem Bericht, so viel leider erscheint, daß er unterschiedene halbsbrüchige Uebelthaten allbereit vollbracht, und etlicher andern halber fast verdächtig sey,

Dann er hat selbstn vor seiner hochansehnlichen Obrigkeit judicialiter zugestanden und bekandt.

In delictis autem facti transeuntis, seu quæ animo & ore committuntur, ut hæresis & ejus subjectæ species, sola confessio (quæ nullis contrariis conjecturis elidatur) sufficit ad condemnationem. Bossius in pract. crim. tit. I. n. 20. Farinac. qu. 2. n. 12. Foller. in pract. crim. verb. capiat information. num. 78. vers. fallit tamen.

Wird auch aus der gotteslästerlichen Handschrift mehr dann zu viel überwiesen.

Sic ut de corpore delicti ex idiochiro malefici abunde constat, l. 2. C. quor. appellat. non recip. l. 15. C. de fide Instrumentor. l. ult. Cod. de probat. ubi post veteres, Pacianus illorum opinionem damnat, qui arbitrantur delicta instrumentis non probari. Late hat dere A. Matth. ad lib. 48. digest. tit. 15. cap. 5. per tot.

Daß er vors eine und zum ersten eine abscheuliche Apostasie und Verleugnung Gottes.

Licet autem apostatas nonnulli tantum jacturam bonorum & ca.

& capitis denunciationem subire statuant. Wefenb. *in parat. de apostat. n. 4.* Longe tamen aliud dicendum, si ad errorem pertinacia, aliaque scelera accedant; tum enim æque gladio feriendi sunt. Gothm. *ad d. rit. de apostat. n. 3.* Damhoud. *in praxi veram criminal. cap. 61. n. 41. quem laudat & sequitur* Carpzov. *part. 1. cr. quest. 44. n. 50.*

Und zum andern darneben eine grausame Lästung immediate wieder Gottes Sohn und die heilige Dreyfaltigkeit, in verbis: Ich verfluche den Sohn Gottes und die heilige Dreyfaltigkeit, &c.

Pœna autem blasphemix immediate in Deum commissæ ultimum est supplicium & pœna gladii, ut post alios iterum Carpz. (*cujus tanquam Nobilissimi Authoris, & qui haut dubie in Dominorum consulentium manibus versatur, allegatione brevitatis causalibentius utar*) *part. 1. crim. quest. 45. n. 20. 25. 32. Novell. 77. ubi* M. Stephan. Consonant Sacræ literæ, Levit. 24. & locis infra citandis, & verbum *verfluchen* durius aliquid videtur sonare quam simplex *fluchen*. q. d. diris imprecationibus Deum Opt. Max. devovere. Certe non simplex abnegatio Dei vel foederis cum Deo in baptismate initi hac formula continetur, sed abnegatio & renunciatio cum maledicta & horrenda imprecatione conjuncta.

Wie nicht vveniger (3.) alle Heiligen und Glaubigen vermaledeyet, und denenselben abgesaget.

Qui autem testimoniis certis & propria confessione deprehenduntur Dei & humani generis hostes, à fide Christiana sceleratissimi apostatæ, & abjuratores potentix Dei, adoratores Dæmonum, asseclæ Diaboli turpissimi, qui in Sathanæ castra prorsus transferunt, facti transfugæ, non dubitandum, quocunque nomine appellentur, quin subjaceant pœnæ capitali, tanquam læsæ Majestatis divinæ rei. Andr. Rivetus *in Comment. in Exod. cap. 22. v. 18. pag. 62. B.*

Darauff aber (4.) im Gegentheil sich dem Teuffel befohlen, und mit seinen eigenen Blut verſchrieben.

Pactionis autem expresse cum Diabolo initix pœna est ignis. qua afficiuntur, qui scientes se ad Dæmones convertunt, cum ipsis

foedus ineunt, ipsorum opem & consilium implorant, sequi-
plos vicissim iisdem obstringunt, & mancipant. Carpz. *part. 4.*
Jurisp. forens. const. 2. defin. 1. etiamsi reapse nemini nocuerint.
Carpz. *d. Const. defin. 2. & part. 1. qu. crim. 49. n. 25. & seqq.*

*Denselben auch (5.) vor seinem Gott und einigen Her-
ren auffgeworffen.*

Sic ut cum apostasia & blasphemia & idololatria detestabi-
lis fuerit commissa, quæ scelera juncta facinus adaugent, ut ite-
rum exacte docendo persequitur, Carpz. *d. const. 2. defin. 2.*

*Und zwar (6.) solches alles, aus Vorsatz, mit gutem
Bedacht, freywillig, nüchtern und schriftlichen.*

Quæ circumstantiæ omnes delictum augent, & poenæ seve-
ritatem exigunt. A. Matth. *de sacrilegio. cap. 6. pag. 642. n. 6.*

*Dergestalt, daß eine Christliche Obrigkeit meines
wenigen erachtens, damit ich niemandes vorgeschrieben
haben wil, mit gutem Gewissen die Lebens-Straff nicht
würde umgeben oder unterlassen können.*

Sic enim inter alios Rivetus in loco supra allegato porro
scribit: Non longe à Dei contemtu & honoris ipsius ac cultus
abire eos, qui ipsius acerrimos & conjuratos hostes deprehen-
sos impunitos dimittant, ac superstites vivere sinant, in unum
& alterum ita misericordes, ut universam Remp. lædant: Imo,
inquit, in Deum ipsum injuri sunt, qui primæ tabulæ foedos
violatores innocentes judicant, qui Deos habent alienos, quia
Sathanam colunt. Consentiant ex orthodoxis Theologi Sy-
nodici apud Dedeken. *vol. 2. conf. Theol. sub tit. von Zauberey.*
pag. 449. Dn. D. Balduin. lib. 3. de casib. conscient. cap. 5. cas. 13.
Contordat. l. 4. C. de Apostat.

*Resolutio
rationum
dubitandi.*

*Und wird sich eine Christliche Obrigkeit darentge-
gen wenig moviren lassen, was etwan vor Ubelthäter zu
Leichterung der Straffen möchte anbracht werden.*

*Sintemahl der erste Einwurff in dem Verstande, wie
er vorbracht wird, gar falsch und irrig ist,*

Ut

Ut ostendit Dn. D. Finckelsh. *intr. de Consuetud. hb. 3. lit. d.*
cum talis consuetudo potius corruptela dicenda sit. *arg. c. 7. X.*
de consuet. l. 67. §. 2. de furt.

*Zumahl vanner von solchen Unthaten verstanden wird, die
wieder die klaren Göttlichen und von Natur eingepflanzten
Rechte streiten,*

Si enim agitur de peccato contra jus naturale vel divinum,
non juvat aut subleuat consuetudinis prætextus, etiam si tali
consuetudine omnes homines de mundo uterentur. *Rachus*
Curt. tr. de consuet. n. 359. fol. 128. in nono volum. tract. tractat.
Examin. Illustr. Brunsvicens. quæst. 8. pag 233. & seqq. Unde in
specie & in terminis blasphemie etiam ii, qui contrarium theo-
rema propugnant, blasphemiam pœna mortis puniendam esse
dicunt, consuetudine peccatorum non attenta. *Cynus in l. 2.*
C. de jurejur. n. 4. Bachov. 1. disput. Teutl. 1. th. 9. lit. B.

*In uelchem schweyeren Verbrechen (2.) die bloße Reue in fo-
ro externo die zeitliche Straffe nicht kan auffheben, zumahl da die
Apostasi und Gotteslästerung in Schrifften verfaßt und außgebro-
chen, und eher vor den Richter kommen, als der Thäter seine Reue
confeßiret.*

Neque enim apostasia ista in nudo opinionis errore substi-
tit: qui cum reliquis stultis cogitationibus evanuerit, sed ad fa-
cta alia, diras præcationes, execrationes, atque devotiones pro-
cessit etiam scriptura desuper confecta: sic ut poenitentia; non
magis, quam in cæteris delictis facti permanentis locum hic in-
veniat. *per tradita Wesenb. in parat. Cod. de Apostatis n. 4.* Et
in terminis nostris pacti cum Dæmone initi pœna non venit
mitiganda, si maleficus, postquam jam à judice convictus fue-
rit, poenitentiam demum egerit; Sed ignis supplicium ipsi ni-
hilominus est injungendum, ut ex sententia Bodini & cætero-
rum à se allegatorum censet *Carpz. part. 1. crim. quæst. 49. n. 73.*
& seqq. & in juriur. forensi part. 4. constit. 2. defin. 10.

Dann ob es wohl (3.) welches zu bedauern, an etlichen Orten dahin kommen, das man die Gotteslästerung nicht mit gehörigem Ernst abstraffet, wie denn auch die Klage heutiges Tages gar gemein ist, das man auff die Hexen und Zauberer entweder gar nicht oder doch nur frigide und obenbin inquire. So haben doch Christgläubige Obrigkeiten im Röm. Reich teutscher Nation über Gottes Gebott und den Reichsfatzungen mehrentheils fest gehalten, und die darinn aufgesetzte Lebens-Straff solchen ruchlosen Leuten aufgelegt, per text. Levit. 24. vers. 13. 14. & seqq. massen auß den Reichs-Abschieden de Anno 1500 1512. 30. 48. und anderer mehr, wie nicht vveniger auß der P.H. O. Caroli V. art. 106. klärlich zu sehen, Carpzov. part. 4. Jurispr. forensconst. 1. defin. 1.

Darumb dann auch (4.) der Missethäter keine Ignoranz, Einfalt, und Unwissenheit dieses Orts einzuvenden haben wird: Weil ja kein Mensch sich mit der Unwissenheit gegen seinem Schöpffer entschuldigen soll, da auch das unvernünftige Vieh seinen Herren ehret, und er Thäter selbst an giebet, wie er zu denn principiis Christianismi von Jugend auff aufgezogen sey? Dannenhero die in mehrerm Alter boshaftiger weise erhärtete ignorantia mehr schuldvvürdig als vortrüglich ist.

Juris enim divini & naturalis ignorantia indistincte obest, l. 2. C. de in jus vocand. l. si adulterium 38. §. nonnunquam. ad l. Jul. de adult. etiam militibus & rusticis, d. l. 2. l. 1. de obseq. Parentibus & Patron. prestand. Jas. in l. Si quis, 7. n. 32. de jurisdiction. Nec obest loc. Paul. 1. ad Timoth. 1. v. 13. & seqq. velenim dicendum cum Beza in notis ad illum locum, Paulum ibi non loqui de ignorantia Juris, quæ non excusat, sed facti, vel, quia id aliis displicet. (vid. Tarnov. in exercit. biblicis pag. nos. 1b. 47.) dicendum cum Patribus græcis & latinis ignorantiam illam Paulinam crassam quidem satis fuisse & supinam: sed non malitiosam & affectatam, qualis est hujus facinorosi, vid. Magalianum in Opere Hierarchico. cap. 1. sect. 6. annot. 3. ad dict. vers. 13.

So kan auch (5.) in facto diese Uebelthat vor keinen blossen conatum, oder actum imperfectum angezogen vverden, dann ober vvohl, so viel man noch vvissen mag, keinem Menschen vvürcklich gescha.

geschadet , das pactum auch vom Teuffel noch nicht angenommen worden, sondern nur eine oblatio ac votum impium vorgangen. So hat er doch (1.) würcklichen Gott verfluchet , und (2.) schriftlichen dem Teuffel sich ergeben, auch (3.) ihn seinen Herren und Gott genennet.

Quando autem Reus confitetur se Deum abnegasse, cumque Diabolo pactum iniisse, non esse religiose hærendum in regulis procedendi, vel extra ordinem oportere fieri iudicium, diversa à cæteris criminibus ratione censet Bodin. *lib. 4. Demonolog. cap. 3.* Cum illi hæreticorum sint pessimi, qui foedus aut pacti-
nem cum Diabolo ineunt. Paul. Grilland. *in tr. de sortileg. quæst. 10. n. 10. & seqq.* hæretici autem tales etiam ex solâ voluntate condemnari possunt Clar. *in §. ult. q. 4. vers. scias tamen.* Cothmann. *ad d. tit. C. de Apostat. ibi: responderi debet, non quosvis hæreticos capite puniri, sed eos solos, qui manifeste in Deum blasphemii sunt.*

Zugeschweigen , daß er die Passauer-Kunst vor etli-
chen Fabren schon gebrauchet,

Quæ omnia facta & delicta perfecta sunt; & poenam capita-
lem merentur. *A. Matthæi ad lib. 48. Pandect. tit. 5. cap. 5. n. 4.*
Besold. *Thesaur. pract. verb. fest machen*; Et Magiæ species est
etiam talia amuleta adhibere. *Matthæi. d. c. 5. num. ult. per text.*
Exod. 10. v. 6. Deut. 18. v. 10.

So hat es ihm auch an gutem Willen nicht gefehlet
andern Leuten Schaden zuzufügen, sondern hat vornehm-
lichen dieses durch seine Unsichtbarkeit zu erlangen ge-
dacht, damit er andern schaden könne.

Jam autem & ipsi ii, qui alias conatum in delictis ab ordina-
ria poena eximunt, in magico & venefico crimine sufficere co-
natum & animum sentiunt, licet nemini nocitum fuerit; *apud*
Farinac. quæst. 122. n. 15. & 25. Berlich. *4. Concl. 6. n. 46. itemque*
concl. 10. n. ult. Reiger. *in thesaur. voce affectus. n. 2.*

Endlich, daß man (6.) auß der Kayserl. P. H. O. verbis : Soll sonst gestraffet werden, erzwingen will, daß so gleich einer würekliche Zauberey getrieben, aber niemand damit geschadet, mit dem Tode, nicht zu straffen, wird von andern billig verworffen. late Th. Metzger. consil. crim. 1. pag. 40. & seqq.

Weiln die opposition (1.) nicht auff das genus poenæ capitalis vel non capitalis, sondern auff den modum & instrumentum gebet: Mit oder ohne Feuer (2.) Daß es geschehen soll nach Gelegenheit der Umstände, (3.) nach eingeholten Rath, &c. nun hat es mit diesem crimine oberlautete Gelegenheit, daß die außdrückliche Apostasia, abnegatio und blasphemia darin begriffen, darumb läßt sich vel ex ipsa adversariorum confessione hier nicht dispensiren, post Binsfeld. in l. 6. C. de Malef. M. Steph. ad Consil. Carol. art. 109.

Und wer weiß, was noch erwan mehr herauskommen dürfte, wenn man den Gefellen mit der scharffen Frage angreifen sollte, wie ich dann mit meinen wenigen Gedancken dahin gieng, man sollte den Gefangenen mit Vorstellung des Nachrichters und seiner Instrumenten territiren, und in Verweigerung und Verhaltung der Arbeit, mit Bedrohung scharffer Folterung inquiriren und befragen, ob er in nudis terminis pacti mit dem Sasan gestanden, oder ob er weiter passiret seye. Zu welchen Ende man sich folgender Fragen unvorgreiflich bedienen könnte, welche also angestellet, das der Inquirendus entweder mit der Arbeit heraus, oder sich selber in seinen Aussagen fangen und schlagen muß.

Inquirenda.

1. Anzuzeigen, wobin das Buch, so er in einem Dorff bey Mayntz gefunden und daraus er diesen Teuffels-Brieff gelernet haben wil, binkommen?

2. Ober es dann nicht zu sich genommen?

3. Wem er es wiederumb zugestellet?

4. Ob er es verlohren, vvelcher Orten solches geschehen?

5. Ob er niemabln versucht sich unsichtbar zu machen?

6. Ober keinen Segen daraus gelerner? Oder jemabln geübet?

7. Ob

7. Ob dasjenige was er geschrieben , von Wort zu Worten darinn also gestanden.

NB. Würde er solches nun bejahen, wäßen in der protocollirten Verhör beschreiben, wäre er ferner zu fragen.

8. Wie er diesen Inhalt der Schrift so viel lange Jahr im Gedächtniß behalten können.

9. Ob ihm nicht jemaln der böse Geist erschienen , und diese Verschreibung selbst dictirer, und angegeben?

10. Wer ihm dann gesaget, oder verheissen , daß der böse Geist ihm einen Gesandten schicken würde?

11. Wer ihm zugesaget etwas erfabrnes zu lehren? Sic enim Reus ipse locutus est, eoque involucro verborum desiderium suum designavit.

12. Warumb er erst vom Teuffel wolt lernen , sich fest zu machen da er doch solches zuvor gekönt, und von einem Mayntzischen Soldaten gelernt?

13. Warumb er ebenmesig lernen wollen sich unsichtbar zu machen, da er doch das Mittel mit der schwarzen Katzen aus dem Büchlein zuvor gelernt?

14. Er müsse solches Mittel mit der schwarzen Katzen ja zuvor probiret, und nicht just befunden haben, weiler ein anders gesucht und haben wollen?

(Würde er sagen wie in voriger deposition , er habe keine schwarze Katze haben können, würde er ferner zu fragen seyn.)

15. Ob er mit Wahrheit sagen möge, daß er in 6. Jahren keine schwarze Katze gesehen?

(Wird er solches leugnen, ist die Unwarheit offenbar, wird er bekennen er habe eine gesehen, ist er ferner zu fragen.)

16. Warumb er nicht solche zu erlangen getrachtet, da er doch so groffe Begierde getragen, sich unsichtbar machen, zu lernen?

17. Ob er keinem Menschen noch Vieh mit seinen Künsten geschadet?

18. Wie, wann man ihm Leute, die ihn deswegen in Verdacht hätten, vor Augen stellen könte?

(Ubi ex vultu & gestu atque oris habitudine colligenda erit animi titubatio, vel constantia.)

*Formula
sententia.*

Nach dem er nun auff diese Inquisition Articulo, wie oben vermeldet, mit Vorstellung des Scharffrichters, (der dann seine Instrumenta auslegen und sich allerdings zum Angriff bereit machen wird) beschehen soll, sich vernehmen lassen wird, hat man sich in exasperation der Straff auch zu halten. So man aber klärlich abnehmen könnte, daß er außer vorbebeschener deposition und Bekändniß, vermüthlichen nicht weiter würde gangen seyn, gleichwohl aber bey solcher Confession und Aussag bestünde, daß er den eingeschickten Zettel, der ihm nochmahl vor zulegen, nüchtern und bey gutem Verstande geschrieben, und vor sich gestellet, des gewissen Vorsatzes, dem Teuffel sich damit zu ergeben. Als wäre ihm dann ob angedeutete Sententz zu publiciren, daß er nemlich wegen seines begangenen Abfalls von Gott seinem Schöpffer, Erlöser und Seligmacher, auch angehefteter grausamen Gotteslästerung, Verfluchung und anderer schwebren Verbrechen, mit dem Schwert vom Leben zum Tod gerichtet, sein Cörper aber andern zum Abscheu mit Feuer zu Pulver verbrennet werden solle. Zweifel darbey nicht, es werde die löbliche Königl. Regierung die gnädige Verordnung thun, damit durch Assistenz eines Christgläubigen Ministerii die arme Seele zuvor aus Gottes Wort unterrichtet, zu Erkenntniß seiner hochschweren Sünden gebracht, und also nach Verleibung göttlicher Barmhertzigkeit dem höllischen Mordwolff aus dem Rachen gerissen werde. Welches alles, die Verbrennung des Cörpers wol unterlassen werden kan.

Ita enim fieri debere Christiani Theologi diligenter suadent, atque consulunt v. Synodicos apud Dedeken, p. 451. Balduin. d. l. pag. 757. & in Ecclesiis orthodoxis receptum ex nostratibus restatur Carpz. part. 4. const. 2. defin. 1. f.

Und daß diese über obgesetzten schweren Fall meine vorbesserliche Meynung sey, so ich gleichwohl jeaweders mehrverständigem judicio submittire, thue ich mit meiner Hand Unterschrift und beygedrücktem Pirschaft erkunden.

Hæc sententia à præclaro quodam Theologo approbata B-
executioni mandata fuit: Et miser peccator peccatum serio agno-
vit, desuper pœnitentiam egit, libenterque mortis supplicium su-
stinuit.

3. Interdum tamen & æquitati congruum esse Dd. statuunt,
ut, si iudex ejusmodi hominem ad veram pœnitentiam reduci pos-
se judicaverit, extraordinariam quandam pœnam decernat. *Conf.*
notas D. Anonymi ad Contr. Harizii tractatum, de reor. inquis. con-
clus. 1. n. 10. quod tamen eo casu demum admittendum puto, quan-
do ad ejusmodi abnegationem, ex mera quadam simplicitate ho-
minem adductum esse judici constat. *vid. Perez, ad tit. Cod. de Ma-*
lef. & Mathem. n. 8.

4. Huc referri poterunt literæ, quibus Saga se invicem ad
celebrandas nocturnas saltationes, vel alia etiam conventicula in-
vitare solent. Juvabit ergo, si sequetur Iudex monitum Dn. Brunn.
in tractat. de inquis. process. cap. 8. membr. 2. num. 7. Ut statim ca-
pto Reo consignentur ædes inquisiti, posteaque pervestigentur,
annon talia instrumenta in iis possint inveniri. *Confer. Peinlich.*
Land-Gerichts-Ordnung in Oestereich unter der Ems, part. 2. art.
60. ibi: erstlich, daßer, &c. Eveniet enim, ut, si quædam forsân in
iis reperiantur, illa vel ad condemnationem possint sufficere, si
nempe literæ ita fuerint scriptæ, ut ex iis certò de maleficio sive pa-
cto cum Diabolo constare possit, vel etiam aliud aliquod urgentius
indicium contra inquisitum præbere, si enim reperiantur libri Ma-
gicis characteribus scripti, vel alia instrumenta magica, utique ex
iis indicium aliquod sumi potest per *text. Constit. criminal. Car. V.*
ibi: Oder mit solchen verdächtigen Dingen. &c. art. 44. Ejusmodi
autem Instrumenta sive literæ offerendæ erunt Reo, demumque
ille erit interrogandus, an literas has recognoscat pro suis, nec ne,
quod si scriptas esse sua manu negaverit, jubendus erit verba non-
nulla à iudice dictanda scribere, ut ex formatione literarum de-
mum possit convinci. *Confer. Tranquillum Ambrosinum in pro-*
cessu informat. lib. 2. cap. 10, per tot.

*De probati-
one per te-
stes.*

5. Sequitur nunc altera ordinariæ, perfectæ, & ad condemnationem sufficientis probationis species, quæ fit per Testes deponentes de ipsius delicti certitudine, sive, quod viderint ipsam Veneficam diffamatam artes Magicas exercere, quorum duo requiruntur ad condemnandum maleficum. *P.H.O. art. 67.* Neque enim ad Testimonium unius aliquis condemnari debet. *Deut. 17. v. 6. Numer. 35. v. 30. cap. veniens. 10. X. de Testib.* ut autem ejusmodi testes plenam fidem Judici faciant, requiritur, ut ambo super uno aliquo actu deponant conjunctim, si enim separata ac diversa singuli deposuerint, ita, ut eorum dicta nequeant conjungi, integrè non probant, & habentur singuli pro teste unico, *Godelm. lib. 3. de Mag. & Venefic. cap. 8. n. 11.* Secus autem erit dicendum, si Testium singularium dicta possunt conjungi, illique omnes in sortilegii crimine consentiunt. *Fulvius Pacian. lib. 1. de probat. c. 14. n. 12. Godelm. dict. loc.*

*Circa testes
requiri ut,
ut sint omni
exceptione
majores.*

6. Duo autem Testes sufficiunt ad condemnandum maleficum, quamvis ille crimen confessus non sit *P.H.O. artic. 67. So ein Missethat mit zweyen Zeugen bewiesen wird, darauff soll geurtheilet werden.* Tot enim Testes plenam fidem faciunt, propter sacrum Canonem dicentem: in ore duorum vel trium testimonium stat omne verum. *n. Deut. cap. 19. v. 15. cap. in omni. 4. X. de Testib.* Ut autem duo Testes integrè probent, requiritur præterea, ut sint omni exceptione majores, quales sunt illi, quibus nulla exceptio objici, nec ex ulla legitima causa rejici possunt. *C. C. art. 66.* cujus hæc sunt verba: *Genug same Zeugen seynd die, die unverleumbdet, und sonst mit keiner rechtmessigen Ursach zu verwerffen seynd.* Rejici autem solent à testimonio impuberes. *l. 3. §. 1. 19. in fin. ff. de testib.* Furiosi & mente capti, nisi dilucida habeant intervalla. *l. 20. §. 4. ff. Qui testament. facer. possunt* ignoti. *P.H.O. art. 63.* redempti & corrupti. *P.H.O. art. 64. infames art. 66. Cognati. l. 9. ff. de testib.*

*In defectu
testium ha-
bilium ad-
mittuntur.*

7. Licet autem ejusmodi homines testimonium perhibere prohibeantur, hic tamen non aliter à testimonio ferendo erunt accendi, quam si habiles testes non possunt reperiri, in defectum enim horum, & quando veritas aliter haberi nequit, inhabiles quoque admit-

admittuntur, tum ob summam sceleris hujus atrocitatem, tum ob *inhabiles*
 difficilem ejus probationem, ob quas causas inter excepta crimina *ita tamen*
 numeratur. Boer. in *respons. juris in causa tortura alicujus famina ut tantum*
veneficii rea. qu. 1. n. 9. Joh. Seiffert. in *Gewissens-Buch von Proce-* *ad tortu-*
sen gegen die Hexen, in der 4. Streit-Rede. In ejusmodi autem cri- *ram suffici-*
 minibus exceptis, testes etiam inhabiles in defectum aliorum Te- *ant.*
 stium habiliū admittuntur, *arg. l. consensu. 8. §. Servietiani. 6. C.*
de repud. & jud. de mor. subl. Farinac. lib. 2. tit. 6. quæst. 62. n. 50. Si-
 gism. Witt. *conf. crim. 1. n. 17.* Carpz. in *pract. crim. part. 3. quæst.*
114. ubi n. 37. ait: Veritatem aliter haberi non posse, non dici ex eo,
 quod in facto, de cujus probatione agitur, alii testes intervenire
 non potuerint. Hoc autem in præsentī crimine quam sapius i-
 ta se habere experientia satis testatur.

8. De Teste autem, qui propter infamiam ad dicendum te-
 stimonium dicitur inhabilis, tenendum omnino, quod ille neque
 in veneficii crimine admittatur in testimonium, nisi vitium illud
 per torturam fuerit purgatum. *l. si ob carmen. 21. §. si ea rei conditio. 2.*
ff. de testib. Jul. Clar. recept. sent. lib. 5. §. fin. quæst. 25. Egid. Boss. *tit.*
de tortur. test. n. 3. Cæterum horum testium testimonia non suffi-
 ciunt ad condemnationem, sed tantum ad torturam, cum enim
 contra eos sit aliqua exceptio, non sunt tantæ fidei, ut quis possit ex
 eorum dictis condemnari. Godehm. *lib. 3. de Mag. c. 8. n. 17.*

9. Ad formam autem examinandi, ut legitima illa dici me- *Testes sunt*
 reatur, requiritur omnino, ut testes citentur, hunc in finem, ut præ- *citandi.*
 meditati veniant ad testimonium ferendum, & jejuni. Testes au-
 tem si nolint comparere ad deponendum, Judicis officio ad id pos- *Possunt et-*
 sunt cogi. *rot. tit. X. de testib. cogend. ibique Pallenfis in paratit. tam testes*
 Officium namque testis est publicum; Neque etiam ulla exceptio *cogi ad te-*
 personarum hic erit attendenda. *l. ob carmen. 21. §. 1. ff. de testib. stimonium*
can. ult. §. si res exigat. Causa 4. quæst. 2. Ambrosin. *de modo for-* *ferendum.*
mandi. process. inform. lib. 1. cap. 3. Et licet juraverint, se non rela-
 turos, quod viderunt sive audiverunt, nihilominus tamen cogi
 possunt. *cap. in simavir. 18. X. de testib. cap. ult. de testib. cogend. ad*

*Testes de-
panere de-
bent jura-
mentum pe-
nitentie di-
cenda.*

hunc tamen effectum tantum hi assumuntur, ut ad torturam, non vero ad condemnationem sufficiant. *ib. prac. in fin.*

10. Testibus autem recte citatis vocandus quoque erit in-
quisitus, ut in praesentia ejus Testes adstringantur ad juramentum
veritatis dicenda, cum hic de majori praedicio agatur, quam in
causis civilibus, in quibus utique Testes parte non citata recepti
nihil probant. *cap. 2. X. de testib. Farinac. lib. 3. operum crimin. qu. 72.
n. 27.* Postquam autem comparuerunt Testes in praesentia ipsius
Rei, debent prestare juramentum de veritate dicenda, cum Testis
injuratus, ne quidem in Civilibus aliquid prober, nedum in Cri-
minalibus. *Gail. 1. observ. 101. n. 1.* ubi de substantia ipsius testimonii
juramentum esse dicit. *per l. jurisjur. 9. C. de Testib.* Cum & sine
juramento testium ne quidem ad torturam possit perveniri, id
quod etiam de Teste religioso erit observandum. *Gail. loc. cit.* & ita
nec pacto quidem, nec etiam statuto juramentum in criminalibus
potest remitti. *Brunnem. de inquis. process. cap. 8. membr. 2. n. 43.* im-
mo dicta Testium injurata ne persequens quidem juramentum
confirmantur, cum illud in causa tam ardua & difficili admodum
sit periculosum. *Gail. d. observ. 101. n. 9.* Ea tamen, quae prius sine ju-
ramento deposuit, postea praemisso juramento recte repetuntur, &
examinantur. *Hartm. Pistor. lib. 1. quae. 43. n. 10. & seqq.* etiam si
attestata jam sint publicata.

*Ante exa-
men testium
copia arti-
culorum reo
est commu-
nicanda.*

11. Post depositionem demum jurisjurandi de veritate di-
cenda circa examen Testium, eadem observare iudex debet, quae in
examinando Reo requiri in parte priorie hujus discursus monui-
mus. Hic tamen illud adhuc observandum, quod copia articulo-
rum Reo sit communicanda, ut & ille interrogatoria sua exhibere
possit, ut super eis testes simul interrogentur, ne defensio ipsius Rei
periclitetur, nam & ille ad probationem suae defensionis est ad-
mittendus. *P. H. O. art. 74.* in maleficiis enim inauditus nemo debet
condemnari. *l. 2. ff. ad L. Cornel. de Sicar.* Inauditus autem est, cujus
defensiones prius audire non sunt. *Cujac. 6. obs. 17.*

*Quanam
circa ipsum*

12. Interrogatoriis autem testibus proponendis specialibus,
ut generalia, de nomine, etate & conditione &c. praemittantur
è re

ẽ re erit. Quoties autem Testis affirmative aliquid responderet, *examen* teneat addit causam scientiæ an audiverit, an viderit, causam illam *stium ob-* Judex ex officio debet inquirere. Tranquillus Ambros. *in process. servanda inform. lib. 1. c. 2. n. 15.* Debet enim Testis semper deponere de sua *sint.* propria & vera scientia, itemque scientiæ suæ exactam rationem reddere. *R.H.O. art. 65.* Die Zeugen sollen sagen von ihrem selbst eige-
genem wahren Wissen, mit Anzeigung ihres Wissens gründlicher Ursach. So sie aber von frembden hören sagen würden, daß soll nicht genugsam geachtet werden. *Facit l. sola 4. C. de testib. cap. 33. X. de testib. C. ult. §. sola causa 4. q. 2. Th. Metzger. Conf. crimin. 15. n. 84. Farinac. lib. 3. oper. crimin. quest. 69. cap. 1.* Quod si vero testis de auditu alieno, sive se audivisse dicat, ulterius erit interrogandus, à quibusnam ille audiverit, & si eos nominaverit, vocandi illi sunt & examinandi, vel etiam in actis consignanda erit ratio, ob quam examinari non poterunt, puta, quod vel mortui sunt, vel absentes. Etenim tales testes de auditu, quando possunt haberi illi, à quibus audivisse dicunt, nec præsumptionem quidem faciunt, si non habeantur auctores Menoch. *Conf. 98. num. 56.* Et profecto jure meritoque circa dicta testium est diligentissima indagatio facienda *l. 2. §. 3. princ. ff. de testib.* Ex eis enim sæpius sententiæ condemnatoriæ, vitam quandoque & bona adimenes pronunciantur. Cautus itaque esse debueris, inquit Ambrosius *d. cap. 2.* ne in strictissimo Dei judicio condemneris, si negligenter te gesseris in officio tuo.

13. Si quoque Judex recte vult fungi suo officio, ipse Inter-
esse debet examini, nec facile eam receptionem alteri committere. *examine*
auch, apud eloquentissimum post *l. 18. C. de fide instrumentorum. l. 3. §. testium in-*
idem Divus 3. ibi: nam ipsos interrogare soleo. *ff. de testib.* Sic enim *terfit.*
judex eo melius explorare poterit, an etiam testis in depositione sua variet; & id judicis officio incumbere docet Carolus V. *in const. crim. art. 72. ibi:* So soll der Richter, &c. eigendlich auffmercken, ob der Zeuge in seiner Sag würde wankelmüßig oder unbeständig erfunden. Solche Umstände und wie er den Zeugen in eussertlichen Giberden vermercket, zu dem Handel auffschreiben. Si tamen

causæ & rationes legitimæ fuerint in promptu, etiam alii ejusmodi examen Testium poterit committi, ut puta, si iudex dexteritate ejusmodi & exercitio careat, quo tamen in casu Commissarii extra iudicium illud non sunt constituendi, nisi ubi ejusmodi viris idoneis iudicium destitutum reperitur *art. 70. in fin. & art. 72. d. confit. Car.* Aliam adhuc causam committendi alteri examen testium d. notant, ad d. *auth. apud eloquentissimum. C. de fide iur. firmum.* v.g. Si testes examinandi reperiantur absentes & extra territorium iudicis examinantis constituti. Licet enim hoc casu personaliter venire deberent, seque coram iudice sistere, qui de crimine cognoscit. *d. auth.* de consuetudine tamen servari testatur Clarus *quest. 26. n. 3.* ut literas mittat iudex subsidiales seu remissorias ad ipsum iudicem, cujus jurisdictionem agnoscit testis, ut a iudice illo testis examinetur, & rotulum examinis iudici causæ principalis transmittatur. Quod si vero testis persona fuerit egregia & illustis, ut illa poterit privilegio sibi concessio. *in l. ad personas egregias. ff. de iurejurando. Farinac. lib. 3. prax. crim. q. 77. n. 101.*

**Deponere
debent tes-
tes reo ab-
sente.**

**Deposito
testis sit cla-
ra.**

14. Tandem circa depositiones testium attendere iudicis erit, eas non tantum reo absente esse faciendas (quod criminale hoc iudicium non tantum cum cæteris criminalibus iudiciis, verum etiam cum civilibus habet commune, Brunn. *de process. inquisit. cap. 8. membr. 2. n. 64.*) sed etiam claras eas esse debere, perspicuas & categoricas, obscura namque incerta & dubia depositio nihil probat. Carpz. *in pract. crimin. part. 3. quest. 114. n. 57. & seqq.* quod si vero iudici testes videntur suspecti, puta, quod odio inquisiti multa sine fundamento garriant, vel etiam in gratiam ejus multa dicant ad eum exculpandum, annitendum ante omnia erit iudici, ut eos in mendacio capiat & deprehendat, quod fiet facillime, si modo iudex omnes circumstantias investigare non detrectet. Clarus *quest. 23. n. 1.*

**Testis vacil-
lans cor-
queri pot-
est.**

15. Si itaque iudex testem reperit vacillantem, hicque quod antea affirmavit nunc neget, vel dicat se interfuisse quidem actui illi, sed non vidisse, ita, ut indiciis sit gravatus & præsumptiones legitime

legitima contra eum militent, quod mentiatur, poterit ipsi iudex minari torturam, vel territionem realem adhibere, quandoque etiam cum tormentis subijcere. *l. 15. pr. ff. de quest.* quod tamen iis demum casibus admittendum, quando veritas aliter haberi nequit, prætereaque testis urgentibus indiciis est gravatus, & in aperto mendacio deprehensus. *l. unius. 18. §. 3. ff. de quest.* Magnif. Dn. D. Tabor. *disp. de confront. 2. lb. 16. ab init.* Si tamen testis in dignitate fuerit constitutus, eum ne hoc quidem casu posse torqueri, sed de falso tantum puniri, docet Farinac. *lib. 2. prax. crim. quest. 79. n. 15. & 54.* Testis autem vacillans si fiducialis fuerit subjectus, levius quam inquisitus principalis est torquendus. Tranquill. Ambrosi. *de modo formandi processu informat. lib. 1. cap. 4. n. 17.*

16. Quod si vero testes sibi fuerint contrarii, tentare debet iudex, annon remedio confrontationis dicta illorum conciliare possit. Godelm. *lib. 3. de magia, & venef. cap. 9. n. 24.* Et ab eo citatus Jodocus Damhoud. *in prax. ver. crim. cap. 47. n. 3.*

17. Sin vero contingeret, Judicem esse imperitum ejus idiomatis, quod testi est familiare, præter Notarium & Scabinos, duos ad minimum interpretes secum ad examen assumat: quod si vero muti & surdi fuerint testes, eadem, quæ supra parte priori fuerunt adducta, hic quoque observanda erunt. Quo casu monendus adhuc erit iudex, ut hac in parte sit scrupulosus, nec unius interpretatione contentus, sed cuncta rimetur & tenter, ut certus & evidens horum signorum sit intellectus.

18. Tandem etiam curet, ut omnia testium dicta, prout prolata fuerunt, literis consignentur, neque imitetur quosdam iudices & Notarios parum timentes Deum, qui dum recipiunt, & in scriptis redigunt dicta testium deponentium, ad informationem curiæ scribunt tantummodo ea, quæ faciunt pro fisco. Et si testis aliquid dicat, quod excuset delinquentem, omittunt illud scribere. Male enim illi faciunt, quia debent veritatem investigare, tam pro fisco, quam contra fiscum, neque aliquid omittere. Clarus *quest. 33. num. 1.* Et diabolice illi agere, ac crimen falsi committere, sanguinem humanum sicire & turpia lucra anhelare dicun-

*Quo casu
confronta-
ri debeant
testes inter
se.*

*De testibus
peregrinam
tantam
linguam
callentibus.*

*De testibus
mutis &
surdis.*

*Depositio-
nes testium
diligenter
sunt anno-
tanda.*

dicuntur Ambrosino *lib. 1. cap. 3. n. 9. & seqq.* Ideoque etiam specialiter hac de re in constitutionibus criminalibus Caroli V. *an. 1532. & seqq.* est cautum. Ne autem tale quid obijci possit ipsi Notario vel Judici, consulat ille sibi, si attestata curet à testibus ipsis subscripti, quod in nonnullis, præsertim Italiae locis, observari testatur Brunnem. *d. tr. cap. 8. membr. 2. n. 36.*

*Quomodo
per dicta te-
stium reus
debeat con-
vinci.*

19. Testibus tandem rectè riteque examinatis videndum erit, num horum depositionibus maleficus possit convinci, quod ut fiat, ea per actuarium ipsi erunt prælegendæ, modo tamen Reus de Testibus prius fuerit examinatus, an noti sint ipsi, an vero ignoti; an amici, an inimici; num eos habeat pro veridicis, & fide dignis. Ambrosin. *lib. 2. cap. 8.* quibus præliminaribus præmissis propius ad rem veniat Judex, & quærat. *Ob Inquisition nicht die Wahrheit sagen wolle? Ob sie nicht vor einen Jahr auff Walpurgis Abend für N. Thor gestanden, unter seinem Vieh, über dasselbe Creutzweiss Sand geworffen, und selbiges Vieh mit ihrer Zauberey und Teuffels-Kunst dermassen vergiftet, daß es mehrertheils davon abgangen? Sie solle nur bekennen, die Zeugen wären schon abgehört.* Quod si tunc pergat in negando jubeat Judex, ut Actualis judicii clara voce prælegat inquisito depositionem Testium. Peracta autem lectione quærat, quid Reus opponere possit contra attestata; Quod si fortè tunc dicat, se mirari, quomodo hoc Sempronius dicere potuerit, ulterius erit urgendus, ut fateatur, cum de Sempronio antea dixerit, se habere istum pro amico & fide digno, esse ergo hunc testem omni exceptione majorem. Postea & alterius Testis deposita ipsi prælegantur.

*Quo casu
confrontan-
dus sit reus
cum testi-
bus.*

20. Quod si ne sic quidem veritas exprimi possit à Reo, suadent Dd. plerique, ut testes cum inquisito confrontentur & committantur, testesque in præsentia Rei repetant & confirment prius à se dicta. Ut autem ejusmodi confrontatio possit institui, firmiora sive propinqua indicia desiderantur, habetur enim illa pro actu præjudiciali, adeoque & arbitrium judicis hic quàm maxime erit necessarium, cujus summam prudentiam circa confrontationem interponendam requirit Damhoud, *in praxi rerum crimi-*

criminal. cap. 47. Licet autem regulariter quædam persone tum ob diversitatem dignitatis & conditionis, tum etiam ob rationem consanguinitatis confrontari non possint, Magnificus Dominus Tabor *Disp. de Confront. lb. 32. & seqq.* Ambrosin. *d. l. 2. c. 9. n. 16. & seqq.* non tam quod tenuiores facile sub confrontatione possint confundi, vel potentiores à protervis & maledicis, quorum guttur animumque spiritus regit malignus, ad animam usque commaculati, grassante tenuiorum invidia, quam quod confrontatio alias res sit fragilis & periculosa, speciemque suggestionis sapiat, Crusius *de indic. part. 1. cap. 10. n. 2. Conf. Dn. Carpz. part. 3. qu. 114. n. 77.* Eam tamen personarum exceptionem in presenti crimine propter difficile illud probandi rationem Dd. non admittunt, Zoes. *d. tit. de Testib. cogendis. n. 6.* Modo tamen iudex fortiora indicia ad confrontandum hominem nobilem, quam plebejum requirat. *vid. sup. part. 1. lb. 19. & 20.*

21. Formam seu rationem recte instituendi confrontationem quod attinet, satis illa est deducta à Magnifico Dn. Tabore in *tractatu suo de Confrontatione*, ea solummodo hic observetur cautela Criminalistarum, quod maturanda sit confrontatio Complicum. Ita enim Henry Boguet *en instruction pour un juge en fait de sorcelerie article 12. Si le Prisonnier est accusé par un sien complice, il les faut tout aussitôt confronter. Car il n'y a rien qui rende un socier plus esperdu, que de voir devant ses yeux celui, qu'il a eu pour compagnon au sabbat.* Eiusmodi autem confrontatio recte riteque instituta multum momenti afferet investigandæ ocys veritati. Nam ex sermone, & ex eo, qua quis constantia aut trepidatione quid diceret, quædam ad illuminandam veritatem in lucem emergunt, ut ait JC. *in l. 10. §. 5. ff. de quest.* Cujac. *in Commentar. Cod. de Accusar. & inscript. pag. mibi 1431.*

22. Quod si vero confessio, nec per hoc quidem remedium *Rei defensio* fuerit elicitæ, ipsius malefici defensio erit audienda, an is scil. innocentiam suam possit probare. Innocentiam autem Testibus non idoneis etiam probari posse cum Dd. à se citatis vult Contr. Hartz *de reor. inquisit. concl. 6. n. 12.* itemque præsumptionibus & conjectu-

jectutis. Vid. Mascard. *de probat. concl. 906. n. 16. vol. 2.* Menoch, *lib. 5. pres. 48. n. 8. & seqq.* Ejusmodi autem conjecturam innocentia colligere licet ex eo, si accusatus sua sponte se iudici sistit, cum nemo ita fatuus & insanus præsumatur, qui, si est nocens & verus Reus delicti, velit se privare libertate & constituere se in carcerem, quæ species est servitutis.

*An Malefici
& Sage se
juramento
possint pur-
gare.*

23. An vero & juramento Veneficii seu Magiæ reæ se purgare possint, quæstio utique est altioris indaginis & juratoriam purgationem in omnibus criminibus imprimis etiam in præsentì locum habere arbitratur Godelman. *de Magia. lib. 3. cap. 4. n. 8.* Ubi etiam ad pleniorè formulæ juramenti purgationis declarationem sequentem sententiam subjicit. *In Sachen angemesseter Purgation zwischen dem Richter und Gericht zu A. contra B. ist zu Recht erkandt, möge und wolle gemeldte B. ein Eyd zu Gott und auf das Heil. Evangelium schweren, dass sie niemals mit Zauberey umgangen, auch dieselbe nicht zum Schaden und Untergang der Menschen oder Viehgebrauches, das soll geböret werden, und alsdann sie thue das, oder nicht, ferner ergehen, was Recht ist: Tan- demque addit, quod juramento præstito absolutio sequi debeat, & pro juramento tantisper præsumendum sit, donec postea ordinaria actione instituta, de mendacio & perjurio vincatur. Vereor autem, ut possit iudex, salva conscientia, Sagis & Veneficiis juramentum purgationis deferre, præsupposito, quod indicia sagis firma contra diffamata personam sint exorta. Jul. Clar. *lib. 5. sent. 5. fin. quest. 63. num. 4.* Suspectis namque de perjurio juramentum non est deferendum, *can. ille qui hominem. 22. qu. 5.* ubi dicitur: *cum qui hominem provocat ad jurandum, & scit eum falsum esse juraturum, vincere homicidam: quia homicida corpus occisurus est, ille animam, imo duas animas, & ejus, quem jurare provocavit & suam.* Cum itaque Sage semper de perjurio sint suspectæ, & conscientia ipsarum imputatione veneficii ita sit inficiata, ut vix, imo ne vix quidem scintillula aliqua integritatis super sit, utique non sine maximo periculo suæ quoque salutis iudex eis ejusmodi juramentum deferet.*

24. An vero Malefico vel Sagæ defensionis, si quas habet *An Malefi-*
 gratia Advocatus possit adjungi, multi dubitant, propter L. 13. §. 1. *ci & Sagæ*
ff. de publ. jud. ex qua lege Dd. generalem quandam regulam stru- *defensor*
 unt; scilicet, in criminalibus causis, neque ad accusandum neque *concedendus*
 ad defendendum Procuratorem dari posse, sed causam agi oportere per ipsum accusatorem, ipsumque Reum. Verum ut affirmativæ sententiæ incumbam, moveor constitutionis Crim. Caroli V. art. 88. ubi diserte sancitum: *Dass Klägern und Antwortern, soll jedem Theil, auf sein Begehren ein Fürsprach aus dem Gericht erlaubt werden, Confer. Dn. Theod. Reinking. in respons. juris de process. contra Sagam nulliter instis. qu. 3. n. 370. Peinl. S. inquisition und Actis-Process. tit. 8. art. 1.* Neque obstat allegata paulo ante L. pen. de publ. jud. Utenim nunc varias, quas Regula hæc patitur limitationes taceam, quas videre licet apud Gail. lib. 1. de pace publ. cap. 10. Cujac. in Papin. lib. 15. Respons. ad d. L. 13. distinguendum videtur, an disputetur super crimine ipso, ita ut in *(Adl. 13. §. 1. de publ. jud.)*
 examine respondendum sit Reo accusationi vel inquisitioni, vel aliis interrogationibus à iudice factis, & tunc Procurator intervenire non potest, sed ipse reus personaliter respondere debet per se ipsum. d. l. 13. Nam ex vultu & gestibus multa iudex potest colligere, quæ ad inculpationem vel exculpationem rei facere possunt. Facit, quod cum Procurator fiat dominus litis, frustra in eum ferretur sententia. Si vero quæritur de reliquis actibus, an scilicet consulere possit Advocatum, non obstat, quo minus ipsi advocatus sit dandus, cum cesset hic prohibitio Legis. Tandem & L. opposita loquitur de Reo præsentem, non vero prohibet, quo minus absentis causæ & excusationes ab alio possint proponi. l. 33. §. 2. ff. de procur. Manz. ad constit. Car. art. 38. n. 12. Et in summa processus crim. cap. 7. n. 5. Et hæc adeo vera sunt, ut semper defensiones Rei sint audiendæ, non obstante conclusione, cum in criminalibus, quo ad Reum nunquam concludatur, per text. in L. unus 18. §. cogniturum p. ibi: quocunque tempore ff. de qu. Hartz. de Reor. inquis. concl. 11. num. 4. Dn. Theod. Reinking. in d. respons. qu. 3. n. 388.

25. Audita tandem Rei defensione, quærendum est. An crimen sufficienter sit probatum, ut condemnari Reus possit? An vero Reus innocentiam suam ita deduxerit, ut sit absolvendus? an vero tantis indiciis adhuc sit gravatus, ut torturæ possit subijci? De his autem peritiores vel etiam Magistratus superiores sunt consulendi, id, quod non tantum volunt ipsæ Caroli V. constitutiones, art. 7. 91. 147. 151. 160. 161. 219. sed etiam sacræ literæ. *Deut. 17. v. 8.* Quoties itaque delictum hoc plene probatum non est, urgentiora tamen indicia adesse peritiores judicaverint, Reus maleficium confiteri nolens, torturæ erit subijciendus. Torturam enim in subsidium demum ultimum, deficientibus aliis probationibus recte ad eliciendam confessionem adhiberi, Dd. communiter statuunt, eamque justum & Reip. utile remedium nominat Nobilissimus & Excellentissimus Dominus Hahn in *observ. ad parat. Wesenbec. ff. de quest. n. 2. verb. more majorum*, eamque & Aristoreli in Rethoricis probatam esse ibidem testatur.

26. Non itaque damnandam eam esse, sed recte à tot seculis in imperio R. G. eam frequentari asserimus, nec movebunt nos ea, quæ ab aliis in contrarium asseruntur: quod scilicet nihil sit iniquius, cruciari aliquem, de cujus crimine non liquet, nihil absurdius, certam alicui pro incerto scelere irrogare pœnam, & quod sit hoc remedium juri naturali parum conveniens, omnesque JCi fateantur, quæstionem esse rem fragilem admodum & periculosam, fallentem veritatem. *l. 1. §. 23. ff. de quæstion.* argumenta enim ea firmo non stant talo, neque enim hic pœna certa pro scelere incerto irrogatur, cum tantum ad veritatem investigandam adhibeatur, & licet concedatur, quod sit res fragilis, id tamen non facit ad eam simpliciter abolendam, sed tantum, ut raro & ubi veritas aliter haberi nequit, eam adhibeamus, hinc moveri debemus. Neque etiam nos aliter, nisi quando crimen semiplene jam est probatum, & indicia sufficientia & urgentia adsunt, ita ut argumentis pene fuerit convictus reus, & fere moraliter certum sit, aliquem esse maleficum, nihilque aliud deesse videatur, quam ipsius Rei confessio, adhiberi posse cum JC. in *l. 1. §. 1. ff. de quæst.* & Im-

& Imperatoribus. in l. 8. c. eod. asserimus. Confer. Ernest. Cothman. vol. 3. respons. 30. n. 214. & seqq. adeoque nullius esse momenti, patet, ea, quæ affert Johan. Seiffert, in *seinem Gewissens-Buch von Processen gegen die Hexen. cap. 20. & seqq.* ille enim usum rei, ab abusu, quos confundit, distinguere debebat. Recte itaque August. lib. 19. de *Civitate Dei. cap. 6.* dicit: Necessitate societatis humanæ judicem tormentis utentem excusari, modo illa temperate & legitime adhibeantur.

27. Oportet autem in re tanti momenti judicem esse circumspectum, ne contra edictum D. Augusti in omni persona, & quibuslibet indiciis existentibus, temere ad tormenta prosiliat. L. *Edict. D. Augusti. 8. pr. ff. de quasi.* Indicia autem vel sunt talia, ut unumquodque eorum quidem ad torturam decernendam non sufficiat, sed tum demum, si plura ejus generis concurrunt, qualia incerta & verosimilia alias dicuntur, de quibus jam superius in *part. 1.* aliquid est actum. Vel etiam indicia sunt certa & propinqua, quorum unumquodque per se solum ad torturam decernendam est sufficiens, & illa iterum, vel sunt communia cæteris etiam delictis, de quibus agit Dominus Carpzov. *part. 3. quasi. crimin. 121.* Vel etiam huic maleficio sunt propria, quæ exponit nobis Imp. Carol. V. in *constitutione sua criminali. art. 44.* Quo-
rum primum est, si quis se scientiam artis Magicæ habere fateatur, ad torturam
seque ad docendum alios eas infelices artes offerat. Si quis enim *sufficientibus*
alios artem Magicæ docere voluerit, & ad id operam suam eis ob-
rulerit, hoc ipso sane fatetur, se scientiam hujus artis habere, quod
enim quis nescit, id alios docere nequit. Magnificus Dominus
Tabor de *stellionatu. pag. 27.* Bocer. de *quasi. & tortur. cap. 3. num. 96.* Carpzov. *part. 3. quasi. 122. num. 62.* Huc referendum
etiam quidam volunt, si quis gloriatur se didicisse hanc artem,
culpa enim similis est, prohibita discere & docere. L. *pen. C. de Malef. & Maibem.* cujus utriusque ratio ex eo dependet, quod
& alias confessio extrajudicialis concurrentibus cæteris requisitis
faciat indicium ad torturam. P. H. O. art. 32. ibi: *So einer & c. gnungsam überwiesen wird, das er von ihm selbst rühmt, oder an-*

der Weise ungenöthiger Ding gesagt hätte &c. Und ist peinlich darauf zu fragen. Jul. Clar. *recept. sentent. lib. 5. §. fin. quæß. 25. n. 31.* Berlich. 4. *concl. 4. n. 144.*

2. 28. Secundum iudicium ad torturam sufficiens dicit Imperat. in d. art. 44. Si quis perniciem fuerit minatus alteri, quod velit ipsum incantare vel fascinare, & malum id, quod minatus aliquis est alteri, subsequatur, ibi: *Oder jemand zu bezaubern bedräuet, und dem Bedräueten dergleichen geschieht.* Huc facit etiam allegatus paulo ante art. 32. ibi: *Oder solche Mißthat vor der Geschichte zu thungedräuet hat:* Et hoc præsertim in Sagis erit recipiendum: constat enim, quam foeminæ natura sunt vindictæ cupidæ. Quo enim imbecillior est mulierum natura, eo animus earum ad nocendum est paratior, juxta illud:

Non audet Sygius Pluto tentare quod audet

Effrenis Monachus, plenaque fraudis anus.

Et licet minæ factum ipsum non probent, probant tamen inimicitias capitales. Besold, in thes. præst. v. *Hexen. n. 2.* Animus enim & voluntas cujusque non solum ex rebus & factis, sed etiam ex verbis colligitur, neque est credendum, quod quis verbo exprimat id, quod prius mente non cogitavit. Farinac. lib. 1. tit. 5. qu. 50. num. 1. Gandin. in libell. super malefic. tit. de præsumpt. & iudiciis dubitat. n. 23. Id tamen malum, quod minatus est aliquis, intra breve aliquod tempus subsequi oportet, si iudicium hoc debet esse sufficiens, idque confirmat Imp. Car. V. in d. art. 32. ibi: *Und die That auch in kurzer Zeit daraufferfolget were.* Post intervallum enim longum præsumendum est, quod animum ulciscendi deposuerit, quo facit, quod & alius damnum dare potuerit. Manzius ad Constit. Car. art. 32. num. 9. Subjungitur autem statim in dict. art. 32. alterum hujus iudicii requisitum, ut scilicet persona talis sit contra quam, se ejusmodi quædam perpetrare, militat præsumtio, in verbis: *Und wer eine solche Person, daß man sich derselben That zu ihr versehen mag,* v. gr. si sit malæ famæ, consuetæ minas suas, executioni dare. Manz. loc. cit. Valde prudentem autem & cautum Judicem his in casibus esse debere, monet Paris de Puteo de syndicato, in verb. *tortura. vers. & an si*, propter fallaciam

fallaciam quæ sæpe ingens hoc in casu poterit subesse, quod ex sequenti historia, quam ibidem refert, elucescit: Mulier quædam iracunda & prava, existens in fenestra, videns quendam, quem odio habebat, dixit alta voce: *Io te farò legambe non sarà longo tempo*, hoc audiens quidam inimicus illius, contra quem fuerant factæ minæ, cogitavit illum graviter percutere, sub spe, quod illa mulier fuisset, infamata, & sic accessit, & illum inimicum graviter percussit, propter quod fama insurrexit contra illam mulierem, quæ fuit capta & torta propter minas, & confessa fuit, quod ipsa fecerit pereuti, & fuit punita. Deinde ad tempus fuit repertum, quod ipsa fuerit innocens, & ille inimicus hoc fecerit, certe fuit facta injuria Mulieri, quia ipsa minata fuerat & deinde torta, confessa fuit, & sic ratione confessionis suæ fuit punita, sed injuste.

29. Tertium indicium in d. art. 44. refertur illud, si suspectus cum Magis & veneficis frequenter fuerit conversatus, singularemque amicitiam & familiaritatem cum ariolis & incantatoribus contrahat, ibi: *Auch sonderliche Gemeinschaft mit Zauberern oder Zauberin hat*. Similis enim simili plerumque adhærescit, & qualis quisque est, tali socio delectatur, juxta tritum illud: *similia gaudet simili*: &

Noscitur ex sociis qui non cognoscitur ex se. Vid. Crus. in *Inst. de indicis part. 2. cap. 32. n. 3.*

30. Quartum indicium dicitur, si penes suspectum, vel in conclavi ejus res de veneficio suspectæ inveniantur, veluti venena mala, olla impleta bufonibus, hostiis, membris humanis, imaginibus terreis, quæ acubus sunt transfixæ, aliaque instrumenta ad incantationem comparata; aut si proponatur effossum limen domus, stabuli, inibique defossum veneni quicquam, quo homines interfici solent, fuisse inventum, ibi: *Oder mit solchen verdächtigen Dingen, Geberden, Worten und Wesen umgeben, die Zauberey auf sich tragen*. Quas enim quis res tractat, ejus artificii & professionis esse censetur, cumque præterea hoc crimen valde & quidem sua natura sit occultum, præsumptio hic recte sumitur

sumitur ex præparatoriis. Manzius *ad hunc artic. n. 10. Conf. Menoch. de præsumt. lib. 6. præf. 3.* Et hoc referenda erunt sequentia. v. gr. Si mulier in aqua stans, aquam à tergo in aerem projecit; aut saga visa fuerit potionem infundere animali, quod postea mortuum reperitur; si suspectam curationem afflicto pollicetur. *Wann sie fürgeben, daß sie die zührenden Elben abreiben können; oder wann sie wieder helfen denen, welchen sie etwas übel zugefüget haben.* Besold. in *Thesaur. præf. lit. H. v. Hexen.*

31. Indiciis autem hisce nunc enarratis, ut accedat fama, requirit Imp. in *d. art. 44. ibi: Und dieselbe Person, dessen sonst auch berüchtigt*, cujus tamen loco aliud etiam adminiculans accedere posse statuendum videtur. Kistmacher. in *disp. de indic. ad tortur. sufficientib. 1b. 18.* Imo exempli gratia hæc tantum ab Imp. Carol. V. hic sunt relata, possunt enim alia adhuc indicia dari, quæ absque omni diffamatione torturæ locum faciunt. Teste enim Manzio *ad Const. Carol. art. 44. n. 15.* experientia quotidie docet, multos homines, qui pro honestissimis reputantur, & quorum conversatio in exterioribus omni reprehensione caret, nefandissimo hoc scelere fuisse inquinatos. Quapropter si obtulerint se indicia in oculos hominum incurrentia, & crimini propinquiora, carcer & tortura potest decerni. Plura autem indicia reperire licet ap. Manzium *loco citato, Berlich. 4. concl. 4. à n. 141. usque ad num. 162.* Besold. in *Thesaur. præf. verb. Hexen. Crusium de indic. part. 2. cap. 32.*

De probatione per aquam frigidam.

32. Examinare nobis hac vice liceat quæstionem illam, an exploratio & purgatio per aquam frigidam, vulgo *Wasser-Prob*, dicta, inter probationes legitimas sit numeranda, ita, ut hujus indicio vel innocentia purgari possit, vel etiam ad torturam decernendam valeat? Etenim in nonnullis locis præsertim in Westphalia solent jussu Magistratus, per lictores ex mulierculæ, quæ de Magia suspectæ sunt, manibus, pedibusque constrictæ in aquam abjici, ut fontes sint, an insontes, indicium aliquod inde petatur. Colligantur hoc plerumque modo: Pollex manus dextræ, magno sinistri pedis digito, & pollex manus sinistræ, digito magno

magno pedis dextri transverse funibus adstringitur; ita mulier constricta in flumen aut stagnum supina imponitur, ut faciem, ventremque habeat coelum versus spectantem & dorso suo aquæ superficiem incubet, quæ si non submergatur, sed anseris & anatis more supernater, pro saga habetur, & ex hoc indicio tormentis de suo maleficio interrogatur. Si vero sub aquam in fundum feratur, insons judicari & dimitti solet. Bocer. *in tract. de qu. cap. 3. n. 101.* Verum enim vero communis Dd. Schola hanc lotionem fallacem, magisque casui, quam rationi eam adscribendam esse recte & constanter adseverat. Re ipsa enim est compertum sæpius innocentissimas aquas injectas supernatas, nocentes vero submersas fuisse. Exemplum refert Godelm. *de Magis & venef. lib. 3. cap. 5. n. ult.* Ille enim, cum anno 1588. ex Borussia in Livoniam fuit profectus, invitatus fuit à Nobili quodam in arcem suam. Hic autem cum veneficam sequenti die, propter enormia delicta, quæ sua Magica & diabolica arte commiserat, ad ignem condemnasset, quæ sitis fuit à Godelmanno, num illam quoque prius in aquam more solito coniecisset, ad experiendum, utrum rea esset, quod cum negaret Nobilis, monuit Dominus Godelmannus, ut id tentaret; Sed postquam venefica in aquam gelidam colligatis artibus fuit projecta, statim submersa fuit. Et testatur Dominus Godelmannus Nobilem istum postea ad se scripsisse, illum cum sex veneficis captivis idem tentasse, & omnes fuisse submersas, eumque in fine litterarum hæc verba adjecisse. *Jam demum Tibi credo, signum hoc falsum, Diabolicum & furiosum esse & Magistratum incautum decipere posse.* Consentit Magnificus Dominus Justus Sinöld. cognomento Schütz b. m. Antecessor olim & Cancellarius almæ hujus Academiæ Gravissimus *in exercitationibus suis ad Institutiones Justinianæ. Disp. 25. tb. 19. lit. B.* Nobilissimus & Excellentissimus Dn. Ludwel. *Disp. Inst. ult. tb. 5. lit. f.* Treutl. *vol. 2. Disp. 4. tb. 7. lit. D.* Imo & Jus Canonicum indicium hoc, quod fit per immersionem in aquam frigidam expresse improbare videtur, dum vetat aquæ frigida indicio innocentiam purgare. *Can. Mennam. 2. qu. 5. cap. ex tuarum. 8. de purgat. Canon.* Accedit & hoc, quod ut de reo quæstio haberi possit, indicia criminis in suo genere perfecta

requirantur; Idem enim juris esse debet, de parte, quoad partem, quod est de toto, quoad totum. *l. quæ de tota* 76. ff. de R. V. Sen ad condemnandum debet esse certe & luce meridiana clarior probatio *l. fin. C. de probat.* Ergo etiam indicia ad torturam in genere suo debent esse certa & luce meridiana clariora. Prosper. Fatim. *in pract. crimin. lib. 1. tit. 5. qu. 37. n. 5.* Jam vero illa fœminarum in aquam innatatio indicium Magiæ in suo genere perfectum non est; quandoquidem illius innatationis aut est causa quædam physica; aut metaphysica, sive præternaturalis. Si est physica & naturalis, puta æquitas & latitudo dorsi, & frequentior, uberior, & vehementior illa respiratio, vel quæ alia causa physica, non potest dici verisimile & probabilè Magiæ indicium, maxime cum Magiæ causæ naturalis expers & soli diabolo accepta ferenda sit: Si vero est causa metaphysica & præternaturalis, vel in Deo, vel in diabolo ponenda est. In Deo eam ponere non possumus, sacra enim scriptura signa à Deo postulare vetat. *Deut. 6. v. 16. Matth. 4. v. 7. & c. 16. v. 7.* In diabolo si ponimus hujus rei causam, verisimile indicium dici nequit, quippe cum Deo permitrente etiam religiosissimum quemque & pientissimum hominem diabolus in aquis vehere possit, etiam si pronus in flumen vel stagnum sit demissus, ut hac ratione ei periculum creet, sicuti testatur historia Evangelica Matth. 4. ubi Spiritus malignus Christum ipsum Dei filium tentare, eumque ex deserto in sanctam urbem abducere, & in pinis templi constituere, atque inde in præaltum montem abripere ausus fuit. Latius de hac quæstione agit Hartz *de reor. inquisit. concl. 6. n. 23. & seqq.* Dominus Theod. Reinking. *in resp. jur. de process. contra Sagam nulliter inst. qu. 3. n. 499. & seqq.*

**Indiciorum
copia ante
torturam
reo commu-
nicanda.**

33. Indiciis interea legitimis existentibus, Reo illorum copia, ante torturam est communicanda, ut, si possit, ea elidat, suamque innocentiam tum per se, tum per alios deducat. *l. 19. ff. de pœn. cap. qualiter. 24. vers. docet igitur. X. de accus. l. 3. §. 7. ff. de re militar. Farinac. qu. 38. n. 3. Ambrosio. in process. inform. lib. 4. cap. 1. n. 1. confer Contr. Hartz de repr. inquisit. concl. 4. n. 28.* Etiam si Reus eorum communicationem non petierit. *d. l. 9. ibi: debet. ff. de pœn. l. 33. §. 2. ff. de procur. l. 12. C. eod.* Nec etiam quis potest re-

nun-

nunciare propriæ defensionij, *Gl. ad L. 46. verb. cum liceat. ff. de pact.* addit rationem J.C. in *L. 13. ad L. Aquil.* quoniam nemo videtur Dominus membrorum suorum. Zanger, *de tortur. cap. 3. n. 17.* Nec obstat *l. 18. §. 9. ibi postulante Reo. ff. de quest.* Quia argumentum à contrario sensu tum demum locum habet, si aliud in legibus non est expressum Everhard, *in topic. leg. loco à contrario sensu. 82. n. 4. & seqq.* aliud autem in hoc casu esse expressum apparet ex Nemefi Carolina *art. 47. ibi: So soll ihm alsdann vorgehalten werden, ob er anzeigen könnte, dass er der aufgelegten Missethat unschuldig sey. d. l. 19. ff. de pæn.* Maxime cum in *d. l. 18.* verbis illis *postulante Reo* significetur causa impulsiva, quæ facit, ut argumentum à contrario sensu legis plane cesset. Nec etiam refert, an Reus Juris scientiam habeat, nam quod dicitur in *l. 9. ff. de juris & facti ignorantia*, Juris ignorantiam cuique nocere, explicandum erit ex *l. 7. §. 8. ff. eod.* Scilicet juris ignorantiam suam petentibus non nocere in damnis rei admittendæ Vid. Cujac. in *Papiniano. lib. 19. quest. ad d. l. 7. p. 116. & l. 1. definit. ad d. l. 8. pag. 628. item ques. obs. 39. Nobiliss. Dn. Struv. Exercit. 28. lib. 54.* Hic vero agitur de damno rei admittendæ videlicet probationis innocentiz admittendæ. Et ignorantia Juris nocet quidem in delictis in commitendo, non tamen in omittendo *l. 2. C. Si adversus delictum.* Nec obstat etiam, quod iudex officium suum non impertiat, nisi possuletur. *l. 4. §. 8. ff. de damno infecto*, cum regula fallat (1.) in iis, quæ in iudicium sunt deducta, & ad jus publicum pertinent. *l. 25. §. 8. vers. iudici enim ff. de edilic. edict.* (2.) in causa personarum miserabilium, qualis persona etiam est ejusmodi Reus carceri inclusus. *l. 49. §. 3. C. de Episc. & Cler.* Neque ejusmodi indiciorum communicationi obstat interdum oblevata seu prætensa criminis notorietas, tam enim delictum manifestum & notorium non est, quin habere possit exculpationes, vel occultas circumstantias exculpantes. Besold, in *Thef. pract. lit. R. n. 61. verbo: Revisio vers. ex quo etiam fundam. p. 244. conf. Hartz d. tr. de reor. inquisit. concl. 5.*

34. Quod si ergo indicia illa negentur, probanda illa sunt *Indicia sunt* Judici, & quidem per testes duos ad minimum omni exceptione *probanda.* majores. *P. H. O. art. 23. Eine jede gnugsame Anzeige, darauf*

auf man fragen mag, soll mit zweyen guten Zeugen bewiesen werden, & art. 30. ibi: Aber, so einer redlicher Umstände, Wahrzeichen, Anzeigung, oder Verdacht beweisen will, das soll er zum allerwenigsten mit zweyen guten, tauglichen, unverwerfflichen Zeugen thun. Sin autem unus testis omni exceptione major de ipso crimine à se viso testatur, ejusmodi testimonium semiplenam facit probationem, adeoque & sufficiens facit indicium ad torturam. Ita enim expresse loquitur Imperator Carol. V. art. 23. Aber, so die Hauptsache einer Missethat mit einem guten Zeugen bewiesen würde, dieselbe als eine halbe Beweisung, machet eine gnugsame Anzeigung. & art. 30. Eine halbe Beweisung, als, so einer in der Hauptsache die Missethat gründlich, mit einem einzigen, guten, tugendlichen Zeugen beweiset, das ist und heisset eine halbe Beweisung, und solche halbe Beweisung machet auch eine redliche Anzeigung, Argwohn, oder Verdacht der Missethat; Confer Dominum Hahn ad Wesenb. in parat. D. de quæst. n. 7. Nec obstat quicquam huic sententiæ l. 20. ff. de quæstionib. ubi quæstio de ancilla habitæ unius testimonio dicitur illicite habitæ. Ibi enim agitur de teste, qui non erat idoneus & omni exceptione major, erat enim productus de domo actoris, filius scilicet liberti ejus. Adducunt alii pro destruenda hac sententia l. 9. §. 1. C. de Testib. sed frustra; quoniam in l. hac opposita agitur de sententia, quam ibidem negat Imp. ferri posse ex unius testimonio. Errita accipiendam quocessse l. 1. §. 4. ff. de quæst. docet Zæsius in Comment. ad d. l. num. 13.

**Quanam
persona tor-
queri pos-
sint vel non.**

35. Cognitis demum indiciis ad torturam sufficientibus, videndum nunc quoque de personis, quanam scilicet torturæ subijci nequeant: Ita enim intelligemus, quanam subijci possint, ex natura contrariorum. arg. pr. J. de his, qui sui vel alien. juris sunt. & pr. I. de tutelæ. Cumque sic versetur in materia prohibitoria, omnes illæ personæ torqueri possunt, quæ non specialiter excipiuntur. Eximi autem regulariter solent quidam (1.) ob defectum intellectus pleni, quales sunt impuberes. l. de minore. 10. pr. l. 15. §. 1. de quæstion. l. 1. §. 33. ff. de SC. Sylaniæ. Hi tamen terreri possunt, vel aliquo levi tormentorum genere ad veritatem dicen-

dam

dam adigi, veluti ferulæ cæsiōe, & appositione forcipum ad constringendos pollices, *mit Anlegung der Daumstöcke. d. l. 1. §. 33. de SC. Sytan. confer argum. art. 164. P. H. O. von jungen Dieben.* Ejusmodi territionem cum instrumentis ad constringendos pollices aptis, *mit den Daumstöcken*, decreverunt Domini Scabini Lipsienses versus Bóblen ad requisitionem Wolfgang Seiffrieds, mense Decembr. Anno 1652. teste Domino Capzov. *part. 3. quest. crim. n8. num. 15.*

36. Ob eandem quoque rationem furiosi torqueri prohibentur. *arg. l. 3. §. 1. ff. de SC. Sytan.* Furiosi enim nulla est voluntas, menteque plane caret. *l. 14. pr. ff. de off. præs. nec intelligit, quid agit, l. 40. ff. de R. I.* Neque refert, an Magiam didicerit ante vel post furorem, frustra enim tormentis subjiceretur, cum finem quæstionis percipere non possit, adeoque mortui, absentis, vel dormientis loco habeatur. *l. 14. ff. locati. l. 24. §. 1. Ratam rem haberi. l. 2. §. 3. ff. de jure codicill.* Indagatio tamen & Judicium periti alicujus Medici erit necessarium, ne malefici furorem fingentes, torturam & pœnam effugiant.

37. Muti etiam & surdi natura, de quibus confessio nullo modo potest exprimi, merito à tormentis eximuntur. Quod si vero casu ejusmodi morbus acciderit, & vel literas sciat & intellectum aliquem habeat, ita ut nutu aut signis animi sui sensa demonstrare possit, tormentis eum subjici posse censeo, confer, quæ superius *in parte priori thes. 49. & 50.* hac de re sunt dicta: idque multo magis extendendum ad eum, qui vel surdus tantum, vel mutus tantum prætereaque literas sciat, sive natura talis sit, sive casu quodam morbus iste ei obvenerit. Mutus enim literarum gnarus voce interrogari & scriptis respondere potest. *arg. l. 10. C. de Testam.* Surdus vero scriptis interrogari & voce respondere potest.

38. Prohibentur & alii tormentis subjici ob virium imbecillitatem, quales sunt senes decrepiti & ætate defecti. *l. 3. §. 7. de SC. Sytan.* quoniam autem pro ejusmodi haberi debeant, arbitrio judicis est committendum. Hos tamen non plane liberos esse à tortura, sed ad exemplum impuberum & hos terreri posse,

rationi videtur congruum, idemque confirmat responsis quibusdam Dn. Scabinorum Lipsiensium Dn. Carpzov. *d. qu. 118. n. 43. & seqq.* Huc referantur & illi, qui gravi valitudine sunt affecti, ita, ut sine periculo vitæ torturam pati nequeant. *P. H. O. art. 59.* quibus tamen casibus Judex semper, quid statuendum sit, pro sua prudentia arbitrabitur.

39. Ob similem quoque rationem torqueri prohibetur mulier prægnans; quamdiu prægnans est *l. 3. ff. de pæn.* Et ut parvus servetur illæsus & salvus. *l. 18. ff. de statu hominum,* non debet enim calamitas matris nocere ei, qui in ventre est. *prin. l. de Ingen.* Neque etiam puerpera intra quadraginta dies post partum mediante tortura interrogari debet. Rosbach. *in process. crim. tit. 5. cap. 13. n. 6.* Ne scilicet propter debilitatem mors sequatur, & partus recens editus ob nutrimenti & lactis materni corruptionem pereat, sicque innocens cladem patiatur propter nocentem, quod est contra *l. ult. C. de his, qui latrones vel alia criminibus reos occultaverint.* Et ita pronunciatum esse in Scabinat. Lipsiensi testatur Dominus Carpzov. *part. 3. quest. crim. 18. n. 59. ibi: Es wird aber die Scharffe Frage, weil die Gefangene schwangers Leibes ist, bis so lang sie ihrer weiblichen Bürden entlediget, und des Kindes genesen, auch die Sechs. Wochen umb seyn, billich eingestellt, und hernach dermassen verrichtet, dass, uffm Fall sie ihr Kind selbst nehet, demselben an der Nahrung kein Abbruch geschehe: V. R. W.* Tamen si autem & alias quidam ob dignitatem & alia privilegia torqueri prohibeantur, *l. milites. 8. l. Devo Marco. II. C. de quest.* hoc tamen delictum ob summam atrocitatem in personis exemptis immunitatem à tortura non adimit. *l. 7. Cod. de Malef. & Mathem.* Reatus enim hic omnem honorem & prærogativam excludit *l. 1. Cod. ubi Senatores & Clariss. Perez. in præf. ad tit. Cod. de questionib. n. 34. Contr. Hartz. in tr. de reorum inquisit. concl. g. n. 22.*

40. De his omnibus judex recte informatus sententiaque interlocutoria desuper lata Farinac. *qu. 38. num. 7.* adi, sam torturæ executionem accedere, eaque, ut recto justoque ordine peragatur, curare

curare debet, ita ut præmittat monitiones quasdam, iisque ad ve- *Tortura*
ritatem dicendam compellere Reum allaborst: Extat hac de re *pramitten-*
Constitutio Caroli V. art. 46. *Wann man den Gefangenen pein- da monitio-*
lich fragen wil, von Ampts wegen oder auf Ansuchung des Klägers, nes.
soll derselb zuvor in Gegenwärtigkeit des Richters, zweyer des Ge-
richts, und Gericht-Schreibers fleißiglich zu Rede gehalten werden
mit Worten, wie nach Gelegenheit der Person und Sachen zu wei-
terer Erfahrung der Übelthat oder Argwöhnigkeit allerbest dienen
möge, auch mit Bedröhung der Marter besprachet werden, ober
der beschuldigten Missethat bekändlich seye oder nicht, und was
ihm solcher Missethat halben bewust sey, und was er alsdann be-
kandt oder verneinet, soll aufgeschrieben werden. Si igitur fate-
tur delictum, cessabit tortura, si vero fateri non vult, ea est adhi-
benda.

41. Distingui autem communiter solet tortura in territio-
nem, & torturam ipsam. Territio vel est nuda & verbalis; vel rea-
lis. Verbalis est, quando Reo præsentatur Carnifex cum tortu- *Territio*
ræ instrumentis, ita tamen, ut Carnifex Reum apprehendere *verbalis.*
non debeat, *wann ihm der Scharffrichter vorgestellet wird, mit*
den peinlichen Instrumenten, doch also, daß er ihn nicht angreif-
fen darff. Realis territio est, quando Reus spoliatur, ligatur, & *Territio re-*
funi applicatur. Tortura ipsius tres iterum constitui possunt *alis.*
gradus. Primus erit, quando inquisiti manus retro funibus ar- *Tortura*
dissime constringuntur, aut instrumentis per intervalla excavatis *gradus 1.*
crura ipsorum comprimuntur. Alter gradus, est, quando Rei sca- *2.*
la subjiciuntur, & violenta quadam expansione omnium mem-
brorum articuli quasi dilacerantur, *wann Inquisit auf die Leiter*
gezogen, gespannt oder gefoltert wird. Tertius gradus torturæ *3.*
est, quando severiora adhibentur remedia, ignis scilicet, & similia.
Solent enim, interdum candentibus candelis cutem in certis cor-
poris partibus adustulare, aut aquam cum calce viva permixtam
per nares immittere, Zanger. de quest. cap. 4. num. 9. Sunt au- *Tormento-*
tem genera tormentorum varia, tormentum scilicet funis, vigi- *rum genera*
liæ, taxillorum, fibularum, ferularum, &c. de quo ultimo tor- *sunt varia.*
mentorum genere, & quando illud adhiberi debeat, agit Tran-
quill.

quill. Ambrosin. *in process. informat. lib. 4. cap. 13.* Tormentum autem vigiliæ omnium tutissimum iudicat Dn. Brunnem. *in tract. de inquisit. process. cap. 8. memb. 5. n. 28.* Si scilicet in solis vigiliis consistat, nec alia tormenta (v. gr. Caprâ) addantur. Et hoc tormentorum genere Italos uti quoad mulieres honestiores, Moniales & similes, ibidem testatur. Vid. Damhoud. *in praxi rerum crimin. cap. 37.* Ubi etiam num. 23. de tormento ferularum suadet, ut quoties patientes omnia tormenta fortiter devicerint, fas esse, eosdem reos (si nova dignaque alia evenerint indicia) ad iterationem torturæ revocare, eosque asperis vegetisque virgis acriter cedere; & ejusmodi flagellationem plerumque ad confessionem plus effecisse, quam alia atrocia genera tormentorum, refert. Verum hac in parte stylus iudicii cuiusvis erit attendendus, & arbitrio iudicis modus quoque torturæ est adhibendus, & pro qualitate personarum & quantitate suspicionis intendi ea vel remitti potest. *P. H. O. art. 58. l. 7. ff. de quest. l. 10. §. 3. eod.* Martin. *Delrio disquisit. mag. lib. 5. sect. 9.*

*Quo ordine
complices
torqueri de-
beant.*

42. Quod si complices erunt torquendi, suadent criminali-
stæ, ut initium torturæ fiat ab eo, qui maxime est suspectus. *arg. l. 1.
§. 2. ff. de quest. & à quo facilius extorqueri potest veritas. l. 18. pr.
ff. eod.* Quod si itaque inquisiti disparis sint sexus, à foemina erit
inchoandum, si pater & filius; ab iplo filio. *Jul. Clar. receptar.
sentent. lib. 5. §. fin. q. 64. n. 9.*

*Quomodo
mediante
tortura Re-
us debeat
interrogari.*

43. Articuli de quibus mediante tortura Reus potest interro-
gari, exempli gratia sequentes proponuntur in ordinatione Au-
striaca *part. 7. art. 6. §. 4. sub tit. Fragstück.*

1. *Ob sie kein Verbündniß mit dem bösen Feind habe?*
2. *Welcher Gestalt?*
3. *Wann dieselbe geschehen?*
4. *Auf wie viel Zeit?*
5. *Ob schrift- oder mündlich geschehen?*
6. *An welchem Ort?*
7. *Durch was Gelegenheit?*
8. *Ob jemand dabey gewesen?*
9. *Wie die Verbündniß sey, oder was sie hiervon vor ein Wahr-*

Wahrzeichen habe?

10. Was sie hierzu verursacht?

11. Ob sie Zauberey getrieben?

12. Welcher gestalt und auff was Weise?

13. Mit was Worten und Wercken solches alles geschehen?

14. Wie oft?

15. An was Orten?

16. Wann und zu welcher Zeit?

17. Gegen wem?

18. Wem sie hierdurch geschadet, und wie sehr?

19. Ob sie der verzauberten Personen wieder helffen könne?

20. Von wem sie die Zauberey gelernet? Und wie sie darzu kommen, ob sie es nicht wieder andere gelehret? Wem? Welcher gestalt?

44. Inveniuntur autem quidam Malefici & Saga, quæ contumacissime perferre solent tormenta eaque ridere, imo inter ipsa tormenta suaviter interdum dormire, quasi in lecto. Causas proponit ex Delrione lib. 5. *disquis. mag. sect. 9.* Dn. Brunnemann. c. 8. *membr. 5. n. 47.* hunc in modum: Multiplex est causa silentii. Vel enim tacent; quia dolorem non sentiunt, vel quia loqui non possunt, etiam si sentiant; vel quia loqui non possunt, nec etiam sentiunt, ut quando profundo somno opprimuntur (somnum hunc conciliat Dæmon causis mere naturalibus ut medicamentis soporiferis & similibus.) Vel sane, quia licet sentiant & loqui possint, robusti tamen & fortes omnia tolerant, & obstinato animo cruciatum contemnunt. Ut non sentiant, solet Dæmon efficere per quædam naturalem vim obstupefaciendi sensus habentia, quibus fit, ut vel dolorem non sentiant, vel lenior ac tolerabilior dolor videatur. Aliquando pondera appensa ipse levat, & corpus ipsum subleuat, funes quoque quibus ligati & extensi sunt, laxat. Aliquando vero ea, quæ corpori infligi videntur, ipse alio avertit, aut vim eorum tollit, aut medium densum, quod adstantibus est inconspicuum, interponit & post pauca: Silentium etiam solet Diabolus inducere occupatione corporea Malefici, præclusis illi in-

Quid agendum si saga sunt impassibiles in tormentis?

Nam

terius

terius faucibus & ore, eâ moderatione ut non præfocetur, loqui tamen non queat (exemplum ex Grivello supra *part. 1. lib. 48.* memoravimus) Denique solet illis membranulas & alia instrumenta Magica variis notata characteribus suppeditare, quibus in locis corporis secretissimis abditis, ex pacto sensum adimit doloris. *Hecille.* Amuletis quoque silentiariis, & lapide memphito contrito, & aquâ vinove commixto potato, aut placentâ ex farina & lacte matris aut filiæ cocta, ita eorum corpus obdurare tradunt Albert. M. & Hyppol. de Marfil. citati à Joh. Casp. Hendrich. in *disp. de quæst. lib. 59.* ut nullum ex tortura dolorem percipiant, ex adverso eam contemnant, & in tormentis durissimis dormireprehendantur. Exemplum refert P. Gregorius Tholosanus in Synagmate juris universi *part. 3. de action. lib. 34. cap. 11. n. 5.* Narrat enim ibidem de Mumulo Præfecto Regis Chilperici Mago & incantatore; quod, cum suspectus, quod occidisset filium Regis, sæpius tortus & distentus eam ob rem fuisset, dixerit, se nihil mali inde sensisse. Tradunt etiam quidam, maleficos & sagas, ne dolores sentiant, hos versus pronunciare solere:

*Imparibus meritis tria pendent corpora ramis,
Dismas & Gestas in medio est divina potestas,
Dismas damnatur, Gestas ad astra levatur.*

*De remediis
superstitionis
contra
sagarum
obstinatio-
nem.*

Item ex Psal. *Eruclavit cor meum verbum bonum, veritatem nunquam dicam Regi.* Item: *Iesus autem transiens per medium illorum.* Paulus Grilland. in *tract. de quæst. q. 4. n. 14.* ubi superstitiose scribit, inter reliqua remedia ad eruendam veritatem pronuncianda esse verba Prophetæ: *Dominus labia mea aperiat & os meum annuntiabit veritatem.* Item, *Eruclavit cor meum verbum bonum, dicam ego cuncta opera mea Regi, confundatur nequitia peccatoris, perdes omnes, qui loquuntur mendacium.* Verum has superstitiones, utpote impias, prudens iudex non observabit, mōnente ita Godelm. *lib. 3. de Mag. cap. 10. n. 40.* Quis enim illa verba pronunciabit; iudex? quid hoc ad Reum? Reus? Primum quid si nolit? deinde certe invitus pronunciabit, nec impetrabit, Martin.

Delrio

Delrio *aliquis. Mag. lib. 5. section. 9. in fin.* Superstitiosa quoque recte dicitur propinatio aquæ benedictæ, cum guttula ceræ benedictæ. Superstitiosum quoque remedium est illud de interrogandis reis infra missarum solemniam. Dn. Brunnem. *de process. inquis. cap. 8. membr. 5. n. 48.*

45. Solent etiam Carnifices ad extundendam à veneficis veritatem, potum ipsis ingerere hoc modo confectum, ut ex protocolis & depositionibus judicialibus percipimus. (1.) assumunt *ein trunck Bier* (2.) *ein vuenig gerieben Brod*, (3.) *ein Hecht-Creutz kleingestossen* (4.) *eine Hechtsgalle*, und (5.) *ein vuenig schwarzartzen Kümmel*, dieses alles wird zusammen gemischt, ein vuenig vvarm gemacht, und also den Hexen eingegeben. *Vom Hexen-Trunck.*

Q. An pius iudex talem potionem admittere debeat? Equidem si finem respicias, videri possit Carnifices rem licitam agere. Cæterum si media examines non sunt ea comparata ad exterebrandam veritatem per se: Sed si quam *iniquitatem* habent, eam ex superstitione utentium nanciscuntur. Tutius ergo ab his iudex abstinere, Non enim sunt facienda mala, ut eveniant bona *Rom. 3. vers. 8.*

46. De remediis itaque licitis, ut iis veritatem eliciamus, si mus solliciti: Quodcumque ergo apparuit ita impassibiles esse veneficas, ut nihil proficiant tormenta, per divini verbi ministros *De remediis licitis ad- confes-* sedulo admoveantur, ut foederi diabolico renuncient. Observan- *nem à ma-* dum quoque præterea diligenter erit, an etiam tortus ea secum *lestis elici-* habeat, quæ doloris sensum adimere possunt, quod ne timere ne- *endam ido-* cesse habeat iudex, persona torquenda omnibus vestimentis, si ma- *neis.* sculus fuerit, à virilis sexus ministris, si foemina, ab aliis muliercu- lis exuenda, & novis vel alienis vestimentis induenda, & ita ad torturam erit ducenda. Ubi demum capilli capitis, & barba, & o- *De abrasio-* mnes crines per totum corpus, etiam in partibus secretioribus, si *ne crinium,* foemina fuerint à foeminis, si viri à viris abradi, vel flammâ ardente comburi debere, Criminalistæ suadent, non ideo, quod per eam abrasionem robur corporis & animi fortitudinem perire credere debeamus, exemplo Samsonis, (in quo totum id divina virtute

contingebat) hoc enim esset magicum & superstitiosum. Martin. Delrio. *disquis. Mag. lib. 5. sect. 9.* Sed ut tuti simus, ne maleficium lateat foraminibus corporis insertum, vel crinibus inspersum Valde quidem huic abrasioni crinium sese opponit Joh. Seiffert, in *seinem Gewissens-Buch von Processen gegen die Hexen p. 104.* Et post eum Dn. M. Bernhard. Waldschmid. in der 14. *Predigt von der Zauberey. pag. 341.* ubi adducit verba Anton. Prætorii, in gründlichen Bericht von der Zauberey cap. 111. fol. 123. quæ ita habent: O deß armen Teuffels, der sich mit so kleiner Lichts-Flamm und Rauch verjagen läßet, daß doch ein Kind außblasen könnte, vielleicht thut aber das Licht nicht, sondern ein stärkerer Teuffel, den die Hencker bey sich haben. Und wie? Wann er in dem Bauch säße, dahin Schären, Licht, Flamm und Dampff nicht kömmt? O deß abergläubigen schändlichen Wercks? Und wie soll ichs nennen? Göttlich ist es nicht, Engelisch ist es nicht, Christlich ist es nicht, Jüdisch, Türkisch, Heydnisch ist es nicht, Viebisch ist es nicht, dann nur daß die Hencker in alle Löcher riechen, wie die Hunde, und andere nachgucken, wie die Affen, so ist gewiß Teuffelisch, ja Teuffelisch und nicht Menschlich ist, es ist überauß grosse und schändliche Zauberey. Sed frustra præallegati Autores se nobis videntur opponere: Quod enim dicant rem mali exempli, prætereaquæ impudicum admodum esse mulieres carnificibus prostitui; hoc remedium tantum in torquendis foeminis & quidem junioribus adhiberi, falsa hæc sunt, quippe cum non tantum hæc abrasio crinium, foeminis, sed etiam maribus fieri debeat, & quidem si foeminæ fuerint, à foeminis; Si vero mares fuerint, à maribus, ut ita hæc obstare nobis non possint; Superstitiosam autem crinium detonsionem vel combustionem nec nos approbare, jam tum præoccupavimus. Quod autem prætendant illi, nihil unquam aliquid apud Sagas fuisse inventum, nec etiam confessionem hac ratione fuisse unquam elicitam, satis refutatur exemplis, quæ hinc inde à criminalistis afferuntur, qui schedulas mirificis notatas literis, membranulas diversis characteribus insignitas interdum in secretissimis corporis partibus absconditas fuisse testantur; Memorabile exemplum de quadam

dam venefica Brugenſi , quæ vi ejusmodi pergamenz etiam im-
 paſſibilis fuit , poſtea vero,pergamena in obſcena corporis parte
 reperta , plane paſſibilis facta eſt , recenſet Damhoud. *in praxi rea-
 rum. Crim. cap. 37. num. 21.* Narrat enim, Maleficam ob conſtan-
 tem negationem eorum , quæ ipſi impoſita erant , maleficiorum,
 torturæ fuiſſe traditam,ubi acriter contorta nonnulla delicta con-
 feſſa fuit,eaque leviuſcula. Inſignia vero maleficia fortiter ne-
 gavit,ab hac itaque tortura levata,& utcunque purgata, ruriſum in
 carcerem recepta eſt. Poſtea novis indiciis gravata, iterum tor-
 turæ fuit addicta,in qua (ut prius) paucula quædam,eaque minu-
 tiora tantum eſt confeſſa. Ob cruciatum tamen clamare cœpit :
 abripite me ex hoc torturæ ſcamno , aut permerdabo vos , quot-
 quot a deſtis , omnes , nam diutius naturæ pondus continere non
 poſſum. Fierunt autem juxta torturæ locum latrinæ , ad quas
 adeundas quibusdam Senatorum eam relaxari placuit. Alii, qui-
 bus mens fuit ſagacior , nullo modo relaxandam eam eſſe ſtatue-
 runt,nè fortassis hinc gravius quoddam incommodum oriri poſ-
 ſet,verum vicit hic affirmantium major numerus , quorum judicio
 e ſcamno fuit relaxata,& ad latrinas deducta. Ubi poſtquam æ-
 quo diutius hæſiſſet,nempe ad ſemihoram & amplius , neque bis,
 tervè vocata rediret,tandem redire coacta,ſcamno impoſita , no-
 væque torturæ deſtinata , ligata & ex jūſſu prætoris , Conſulis &
 Senatorum torta fuit. Illa non lamentationes aut clamores edi-
 dit,ſed horum loco ſubridere cœpit, & quamvis ligata , digitorum
 tamen comploſionibus judicibus ipſis inſultavit,dicens: Vos Præ-
 tor,Conſul,cæterique Domini,& tu quoque nefarie tortor , agite ,
 facite poſthac,quod vobis libitum fuerit,nihil nunc in mei tortu-
 ra profeceritis,nihil in me valebit veſtra crudelitas. His auditis,
 Senior Senatorum pars exiſtimavit , illam Dæmonis ope factam
 impaſſibilem : Ex eo namque tempore fateri nihil voluit ex iis,
 quæ ſecunda informatione producta fuerant , ſed ſcamno patien-
 ter innixa aut riſit,aſſue dormivit. Hinc factum , ut ſecundo e ſca-
 mno relaxata iterum in carcerem recepta fuerit. Poſtea alii
 quoque teſtes auditi ſunt,& nova indicia habita, ob quæ jam ter-

tio torturæ adjudicata fuit. Verum priusquam scamno imponeretur, totius corporis pilos & crines abradi curaverunt, postea scamno imposita, acerrime torta fuit, nihil tamen fateri voluit. Tandem quibusdam adstantibus succurrit, eam non esse tonsam in pudendis, sub axillis, aliisque obscœnis corporis partibus, ubi per tonstrices illi quoque crines abrasi fuerunt, & inter radendum re-
 perta fuit pergamina obscœnis corporis partibus inserta, cui inscripta fuerunt aliquot peregrina vocabula dæmonum, crucibus aliquot inter se distincta. Hæc pergamina Senatoribus exhibita occasionem præbuit, ut rursum scamno torquenda traderetur, ubi facta plane passibilis, omnia nude fassa est, quæcunque tribus prioribus informationibus fuerant proposita. Rogata autem cur prius fateri noluisse? dixit: Nisi à me omnes crines, atque etiam hanc schedulam abstulissetis, nunquam à me aliquid perquirere potuissetis, ut quæ per illam ob maligni spiritus operam facta eram impassibilis: Et sane Dn. Waldschmid, quem nobis paulo ante opposuimus, paulo post p. 363. ipse fatetur. Diabolum sæpius in Sagarum crinibus sese abscondere, quando ait: *kan er sie auß der gefänglichen Haft und der Obrigkeit Hand und Gewalt nicht laß machen, so weicher er doch nicht von ihnen, süzet ihnen in der Tortur und Marter entweder in den Haaren, oder in den Obren, wie ein Floh, non ergo crinium abscissio ita in precedentibus erat damnanda.* Confer Leymannum *vom rechtlichen proceß gegen die Unholden und Zauberiße Personen, Tit. 3.* Ne etiam quæ unctio forte adsit, totum corpus prius aqua calida ablueri conducibile erit. Mart. Delrio. *disquisit. Mag. lib. 5. sect. 9.* & monet Jol. Clar. *recept. sentent. lib. 5. §. fin. quæst. 64. num. 30.* ut priusquam Reo tortura decreta inferatur, iudex animadvertat, ne Reus aliquid eo die comederit, aut biberit scilicet per decem horas, antequam torqueatur, & ita consuetudine servari cum Marsil *in l. 1. in princ. n. 29. ff. de quæst. ibidem restatur.* Confer. Ambrosin. *de modo formati processum informativum & ab illo citatos. lib. 4. cap. 7.*

Circum-
stantia 9-

47. Quod si vero Maleficus vel Saga fuerit confessa crimen
 Magiæ juxta art. 48. & 52. Nemesis Carolinæ de omnibus circum-
 stantiis

stantis diligenter debet examinari, hunc in modum: *Womit? Wann mnes in- und wie die Zauberey geschehen? Mit was Worten oder Wercken? Siganda.* Item, *von wem sie solche Zauberey gelernet, und wie sie daran kommen? Ob sie auch solche Zauberey gegen mehr Personen gebraucht? Und gegen wem? Was Schadens auch damit geschehen seye?* Et si confiteatur, se aliquid defodisse, interrogari debet, *wo sie solches vergraben, oder verwahrt?* Exque res omnes debent investigari cum ejusmodi investigatio multum faciat ad detegendam veritatem. Idque in judicio criminali Hassio-Darmstadtino laudabili etiam more receptum esse testatur Notator ad tractatum Hartzii *de reorum inquisitione concl. 10. n. 13.* Sed tamen de iis omnibus remissa aliquantulum tortura debet interrogari, cum iis demum fines sit habenda, quæ confitetur Reus remissa demum tortura, & cum quaestionibus exemptus est. *P.H.O. art. 58. ibi: Und soll die Sage deß Gefragten nicht angenommen werden, oder angeschrieben, so er in der Marter bekennt, sondern soll sein Sage thun, so er von der Marter gelassen ist.*

48. An vero Maleficus crimen Magiæ confessus, etiam de aliis delictis possit mediante tortura interrogari, inter Dd. contro- *cus tortus* vertitur. Et negativam tenendam esse recte asserit post Farinac. *de aliis et- quæst. 37. n. 169.* Brunn. *cap. 8. memb. 5. n. 43.* Sitamen aliud delictum ab hoc crimine quod jam est confessus maleficus, dependet, *possit inter-* & connexitatem quandam cum eo habet, & præterea etiam Reus rogari? malæ sit famæ, & diffamatus, quod alia etiam crimina commiserit, de eo quoque incidenter in tortura interrogari potest, per rationem desumptam ex *cap. semel mal. d. R. l. in 6. id.* quod responso quodam Dnn. Scabinorum Lipsiensium confirmat Dn. Carpz *part. 3. qn. cr. 124. n. 59.* Moderatori tamen tortura hoc in casu utendum esse suadet Dn. Brunnemann. paulo ante citatus: ubi tandem addit, quod fassus delictum remissa tortura etiam interrogari possit, an aliqua alia adhuc delicta perpetraverit, sed tamen sine nova tortura.

49. Quæritur etiam, an maleficus super sociis & complici- *An posse*
bus

tio torturæ adjudicata fuit. Verum priusquam scamno imponeretur, totius corporis pilos & crines abradi curaverunt, postea scamno imposita, acerrime torta fuit, nihil tamen fateri voluit. Tandem quibusdam adstantibus succurrit, eam non esse tonsam in pudendis, sub axillis, aliisque obscœnis corporis partibus, ubi per tonstrices illi quoque crines abradi fuerunt, & inter radendum re-
perta fuit pergamina obscœnis corporis partibus inserta, cui in-
scripta fuerunt aliquot peregrina vocabula dæmonum, crucibus aliquot inter se distincta. Hæc pergamina Senatoribus exhibita
occasionem præbuit, ut rursus scamno torquenda traderetur, ubi
facta plane passibilis, omnia nude facta est, quæcunque tribus prio-
ribus informationibus fuerant proposita. Rogata autem cur pri-
us fateri noluisse? dixit: Nisi à me omnes crines, atque etiam
hanc schedulam abstolissetis, nunquam à me aliquid perquirere
potuissetis, ut quæ per illam ob maligni spiritus operam facta e-
ram impassibilis: Et sane Dn. Waldschmid, quem nobis paulo an-
te opposuimus, paulo post p. 363. ipse fatetur. Diabolum sapius
in Sagarum crinibus sese abscondere, quando ait: *kan er sie auß
der gefänglichen Hafft und der Obrigkeit Hand und Gewalt nicht
loß machen, so weicht er doch nicht von ihnen, sitzet ihnen in den
Tortur und Marter entweder in den Haaren, oder in den Obren,
wie ein Floh, non ergo crinium abscissio ita in præcedentibus erat
damnanda. Confer Leymannum vom rechtlichen proceß gegen
die Unholden und Zauberiſche Personen, Tit. 3. Ne etiam quæ un-
ctio forte adfit, totum corpus prius aqua calida abluere conduci-
bile erit. Mart. Delrio. disquisit. Mag. lib. 5. sect. 9. & monet Jol.
Clar. recept. sentent. lib. 5. §. fin. quæst. 64. num. 30. ut priusquam Reo
tortura decreta inferatur, iudex animadvertat, ne Reus aliquid eo
die comederit, aut biberit scilicet per decem horas, antequam tor-
queatur, & ita consuetudine servari cum Marfil in l. 1. in princ. n. 29.
ff. de quæst. ibidem testatur. Confer. Ambrosin. de modo forman-
di processum informativum & ab illo citatos. lib. 4. cap. 7.*

Circum-
stantia 0-

47. Quod si vero Maleficus vel Saga fuerit confessa crimen
Magiz juxta art. 48. & 52. Nemesis Carolinæ de omnibus circum-
stantiis

stantiis diligenter debet examinari, hunc in modum: *Womit? Wann mnes inve-*
und wie die Zauberey geschehen? Mit was Worten oder Wercken? Siganda.
 Item, von wem sie solche Zauberey gelernet, und wie sie daran kom-
 men? Ob sie auch solche Zauberey gegen mehr Personen gebraucher?
 Und gegen wem? Was Schadens auch damit geschehen seye? Et si
 confiteatur, se aliquid defodisse, interrogari debet, *wo sie solches*
vergraben, oder verwahret? Eæque res omnes debent investigari
 cum ejusmodi investigatio multum faciat ad detegendam veri-
 tatem. Idque in judicio criminali Hassio-Darmstadino laudabili
 etiam more receptum esse testatur Notator ad tractatum Hartzii
de reorum inquisitione concl. 10. n. 13. Sed tamen de iis omnibus re-
 missa aliquantulum tortura debet interrogari, cum iis demum fi-
 des sit habenda, quæ confitetur Reus remissa demum tortura, &
 cum quæstionibus exemptus est. *P.H.O. art. 58. ibi: Und soll die*
Sage deß Gefragten nicht angenommen werden, oder angeschrieben,
so er in der Marter bekennt, sondern soll sein Sage thun, so er von
der Marter gelassen ist.

48. An vero Maleficus crimen Magiæ confessus, etiam de a- *An malefi-*
 liis delictis possit mediante tortura interrogari, inter Dd. contro- *cus tortus*
 vertitur. Et negativam tenendam esse recte asserit post Farinac. *de aliis ex-*
quæst. 37. n. 169. Brunn. *cap. 8. memb. 5. n. 43.* Si tamen aliud deli- *iam delictis*
 ctum ab hoc crimine quod jam est confessus maleficus, dependet, *possit inter-*
 & connexitatem quandam cum eo haber, & præterea etiam Reus *rogari?*
 malæ sit famæ, & diffamatus, quod alia etiam crimina commiserit,
 de eo quoque incidenter in tortura interrogari potest, per ratio-
 nem desumptam ex *cap. semel mal. d. R. l. in 6. id.* quod responso quo-
 dam Dnn. Scabinorum Lipsiensium confirmat Dn. Carpz *part. 3.*
quæ. 124. n. 59. Moderatori tamen tortura hoc in casu utendum
 esse suadet Dn. Brunne mann. paulo ante citatus: ubi tandem addit,
 quod fassus delictum remissa tortura etiam interrogari possit, an
 aliqua alia adhuc delicta perpetraverit, sed tamen sine nova tor-
 tura.

49. Quæritur etiam, an maleficus super sociis & complici- *An possit*
 bus

*interrogari
de sociis?*

bus mediante tortura possit interrogari? ubi responsionis loco notandum, quod quidem Impp. Honorius & Theodosius expresse sanciant in *l. ult. Cod. de accusat.* Ne quis de proprio crimine confitentem super conscientia aliena scrutetur, ibidemque provocent ad veteris Juris autoritatem, quæ de se confessos ne interrogari quidem de aliorum conscientia sinit, & ita etiam D. Pius rescripsit, teste Modestino in *l. 16. §. 1. ff. de quest. rationem addit Cujac. in Reut. Codic. ad tit. de accusat. pag. 1428.* Ne alienam salutem in dubium deducat, qui de sua desperavit. Verum regulam illam multas limitationes pati, ex Dd. addiscere licet. Distinguit Cujacius dicto loco inter Reum confessum & convictum. Quod convictus recte interrogatur in socios vel alios, non autem confessus, quia, cum confessus habeatur pro damnato, facile ut desperatus ad aliorum delationem confugere possit. *l. 18. §. 2. ff. de Jure fisci.* ibidemque rejicit Glossæ distinctionem inter crimina excepta & communia, quam tamen approbat Perez. in *prælect. ad tit. C. de Accusat. n. ult.* Nos retinendam esse distinctionem censemus inter regulam & exceptionem, quam approbat Magnif. Dn. Tabor. *part. 4. de confront. Bocer. de quest. & tortur. c. 3. pag. 203.* Regulam ergo prædictam & in præsentī crimine Magiæ exceptionem pati, est statuendum, ea ratione, quod raro illud absque sociis & complicibus soleat patrari. Laymann. *Vom rechtlichen Process gegen die Unholden und zauberische Personen.* Tit. 4. §. 4. Modo tamen Judex caveat à suggestionē, sed in generali quæstione subsistat, an aliquos habuerit socios. *P. H. O. art. 31.* Ambrosin. in *process. informat. lib. 4. cap. 2. n. 8.*

*Confessio
rei post tor-
turam de-
bet ratifi-
cari.*

50. Tandem, neque ullæ rei confessioni fides est adhibenda, nisi ea per maleficum ipsum extra tormenta ratificetur, in eaque post biduum aut aliquot dies perseveret. Wesenbec. in *parat. ff. de quest. num. ult. P. H. O. art. 56. vers. ult.* cujus verba hæc sunt: *Der Gefangene soll auch zum wenigsten über den andern oder mehr Tage nach der Marter und seiner Bekändniß, nach Gutdüncken des Richters in die Büttelstuben, oder ander Gemach, für den Bann-Richter und zuveyen deß Gerichts geführt,*

führet, und ihm sein Bekändniß durch den Gerichtschreiber fürgelesen, und alsdenn anderwärts darauff gefraget, ob sein Bekändniß wahr seye; Und was er darzu sage, auch aufgeschriben werde. Quæ confessionis ratificatio etiam post territionem tantum est necessaria, cum & hæc confessio non pro purè spontanea haberi possit, sed potius metu tormentorum, ob aspectum instrumentorum tortoris, expressa videatur.

51. Si vero Maleficus confessionem semel à se factam revocaverit, illa negatio facit, ut possit iterum torqueri. P.H.O. art. 57. So der Gefangene die vorbekante Mißthat leugnet, und doch der Argwohn, als vorstehet, vor Augen wäre, so soll man ihn wieder ins Gefängniß führen, und weiter mit peinlicher Frage gegen ihn handeln. Rationem juris hanc assignat Contr. Hartz. de Reor. inquisit. concl. 1. n. 9. Quod si confessus in tortura legitimis indiciis præcedentibus, posteaque ad banchum juris ad ratificandum adductus, negans, non posset repeti in tormentis, sequeretur, quod rarò vel nunquam punirentur Rei, & ut plurimum furca & minister justitiæ tempus suum perderent. Quia quilibet Reus, cujus proprium est fugere & quæ commisit negare, confidentia immunitatis negaret illud, quod confessus esset, dicendo, si dolorem & tormenta, quæ pati debeat passum fuisse, cogitando ulterius, confessa si jam negavero, à mortis periculo tutus ero: ideoque multi, qui se iterum torqueri posse scirent, primam suam confessionem ratificarent, quod non facerent, si ulterius torturæ subjici non posse scirent. *Hactenus ille.* Quod tamen hoc demum casu admittendum, si aperte confessus sit, non item si minus aperte & ingenue confessus sit: puta: si statim post confessionem, & ipsis tormentis quasi adhuc durantibus, dixerit, extortam eam esse vi tormentorum. Deficit namque hic variatio, quæ sola repetendæ quæstioni locum facit, vid. Hippol. de Marfil. in pract. crim. §. quoniam n. 5. Hæc namque revocatio dicenda potius est emendatio, quam variatio. Adeoque repetitionem hic locum non habere, sed tortum potius absolvi debere, concludit Dn. Carpzov. in pract. crimin. part. 3. qu. 126. n. 62. Quatenus autem absolutio locum habeat, mox subjicimus,

De repeti-
tione tortu-
ra post con-
fessionis re-
vocatio-
nem.

mus. Secundo notandum, quod repetitio torturæ tum demum locum habeat, nisi tortus errorem suæ confessionis allegaverit, eumque probaverit. *P.H.O. art. 57. ibi: Es wäre dann, daß der Gefangene solche Ursachen seines Leugnens fürwendet, &c.* Sin vero revocationis suæ nullam aliam causam allegaret, quam quod metu tormentorum sit confessus, non tamen statim iterum torturæ debet subijci, sed percurrenda potius sunt acta, atque videndum, qualibus indiciis Reus sit gravatus, an illa admodum urgentia sint, an fallibilia &c. & ita tradit Brunnemann. *de process. inquisit. cap. 8. membr. 5. n. 63.* Sin vero confessionem in secunda tortura factam iterum revocet, tandem etiam ad tertiam torturam perveniri posse, si modo indicia admodum urgentia adfuerint, Dd. statuunt. *Farinac. quest. 38. n. 99. Ambrosin. de process. informat. lib. 4. cap. 5. n. 14. & seqq.* Tertia autem vice tortus, si post torturam crimen denique neget Reus, poterit absolvi. *Farinac. quest. 38. n. 109. Gomez. variar. resol. Tom. 2. cap. 13. n. 27. Godelm. lib. 3. de Magis & venef. cap. 10. n. 50. Ernest. Cothm. vol. 3. respons. 29. n. 214. 225. 226. & resp. 30. num. 260.* Quod tamen de absolutione ab instantia, non vero à crimine ipso exaudiendum esse videtur, cum tortura non aliter decernatur, nisi adfuerint indicia admodum urgentia. Et hæc absolutio tum demum locum habet, si non adfuerint indicia urgentissima, ex quibus in hoc crimine etiam ad condemnationem potest procedi; licet enim ex indiciis regulariter nemo condemnatur, *P. H. O. art. 22.* fallit tamen regula in delictis occultis. *Dn. Carpzov. in pract. Crimin. part. 3. question. 116. num. 56.* Ita tamen, ut ad pœnam mitiorem hoc casu condemnatur, quam si legitime Reus convictus aut confessus fuisset. *Dn. Carpzov. loc. cit. num. 57.*

52. Quod si tandem Maleficus confessionem suam ratificet, & in eâ perseveret, per sententiam poterit condemnari *P. H. O. art. 60.* Est enim confessio in tormentis facta, quasi metu extorrei non sit sufficiens ad condemnationem *l. 1. §. 17. ff. de quest.* purgatur tamen ejusmodi confessio à metu illo, si postea libere extra locum torturæ ratificetur. *Bartol. in l. 5. Si quis ultro ff. de quest.*

Quid

Quid vero eo casu sit agendum, si Reus in ipsa executione confessionem revocet, decidit Dn. Carpov. *pract. crim. part. 3. quest. 126. num. 63. & seqq.* Quod scilicet, quando hoc casu iudex, animadvertit dolum ipsius malefici, nihilominus ad condemnationem possit procedere.

13. Et hæc ita erunt servanda, ubi Maleficus crimen est confessus, si vero nihil fateatur Reus in prima tortura, poterit quidem primus hic torturæ actus intendi, per constitutionem Carolinam art. 58. Repetitioni tamen torturæ non aliter locum esse statuerunt Criminalistæ, quam si indicia nova interveniant. Farinac. *quæst. 38. n. 88. per l. 18. §. 1. ff. de quest.* Habetur etiam hac de re constitutio in Cod. Henric. *lib. 7. tit. 8.* quæ ita sonat: *Defendons à tous juges, qu'ils n'ayent à repeter & reiterer de nouveau la question & torture aux prisonniers sans nouveaux indices.* Si tamen leviter saltem fuerit tortus maleficus, tortura potest repeti etiam sine aliis indiciis, ut sufficienter torqueatur. *l. 10. ff. de quest.* Et hoc casu Iudices, quando Reum deponunt à prima tortura, solent scribi facere, quod illum deponi jubeant animo repetendi, teste Claro. *lib. 5. §. fin. quest. 64. n. 46.* Quænam autem dicantur nova indicia, explicat Dn. Carpov. *part. 3. quest. crim. 125. n. 42.* quod scilicet superare debeant indicia, quæ in prima quæstione erant sufficientia. *arg. l. 18. §. 1. ibi: evidentioribus ff. de quest.* Tandem post reliquos Practicos in repetitione torturæ hanc cautelam adhibendam esse suadet Hartz. *de reor. inquis. concl. 11. n. 21.* Ut, si circa sufficienter tortum nova indicia non fuerint reperta, iudex eum sæpius diversisque temporibus de delicto & ejus circumstantiis interroget, suasque responsiones protocollo judiciali mandandas curet. Et si hoc modo ipsum Reum in dictis suis varium & vacillantem invenerit, talis variatio dat novum indicium, quo superveniente, tortura potest reiterari. Quod si per tormenta plane Reus se vinci non patiatur, sed constanter in negatione perseveret, quid dicendum sit, Dd. non conveniunt. Quidam eum absolvendum esse simpliciter statuunt per rationem *Legis 5. pr. ff. de pen.* ubi dicit Ulpian. Sæpius esse impunitum relinqui facinus nocentis, quam innocentem.

Quid agendum si reus nihil fateatur in tortura?

*Fundamen-
tum hujus
distinction.
est in l. 73. §.
2 ff. de jud.)*

rem damnari. *Lult. ff. de calumniar. P. H. O. art. 61. cap. ult. de purga-
cat. canon.* Fuērunt & alii, qui tortos nec confessos nihilominus
damnarunt. Et refert ex Val. Max. *lib. 8. cap. 4. Gothofr. ad l. 10. ff.
de quæst. lit. D.* quod interdum sexies & octies torti, neque confes-
si, nihilominus fuerint damnati. Et praxin Gallicam aliarumque
gentium idem observare testatur Peretz. *in prælect. ad tit. Cod. de
quæstion. n. 30.* Alii tortos, nec tamen confessos, absolvendos qui-
dem esse statuunt, non autem simpliciter definitive sive à crimine
ipso, sed tantum ab instantia sive à iudicii observatione. Jacob.
Menoch. *lib. 1. de præsumt. quæst. 93. in fine.* Joh. Zanger. *in tr. de
quæst. & tortur. cap. 5. n. 2.* Quorum sententia tanquam verior erit
recipienda. Quia cum res adhuc sit dubia, an nocens sit, & reus
delicti, non potest ferri sententia certa & definitiva. Nec mover,
quod desinat res jam esse dubia, ex quo indicia purgavit, quia de
indiciis quibus gravatus & torturæ subjectus fuit, solum se purga-
vit, non etiam, quod innocentiam suam planè demonstraverit,
proindeque non potest tanquam innocens absolute absolvi, sed
manet publica vindicta, si convictus aliunde fuerit, novis adinven-
tis indicis, vel probationibus indubitatis, & ita ex Joan. à Sande
*lib. 5. decis. tit. 10. def. 14. tradit Peretz. in prælect. ad tit. Cod. de quæ-
stion. n. 19.* Modo tamen, quod hic præsupponendum erat, indicia
urgentia satis, & ad torturam sufficientia præcesserint. Diligenter
etiam hic attendendum, qua ratione Maleficus ipsam torturam
sustinuerit, & annon in ipsa etiam tortura se magis suspectum
reddiderit, pro variatione enim harum circumstantiarum inter-
dum pure ab instantia est absolvendus; interdum cum conditio-
ne, vel præstita cautione, iudicio fisci, interdum etiam, si scilicet e-
videntissima & urgentissima adfuerint indicia, ex illis ad conde-
mnationem potest procedi. Bollius *de convict. n. 26. & seqq.* Gand.
in tit. de præsumt. & indic. indub. ebart. 302. & præsertim id procé-
dere in præsentī crimine probat Manz. *ad Constit. Carol. art. 22. n.
7. & seqq.* Confer. Contr. Hartz. *in tr. de Reor. inquis. concl. 2. n. 2. &
rem concl. 4. n. 27.* Hoc tamen casu mitius puniatur Maleficus, quam
si legitime & plenè aut confessus, aut convictus fuisset. Clar. *qu. 64.
n. 3. in fin.* ibi vel saltem non posset in pœnam ordinariam conde-
mnari.

mnari. Et ita Dnn. Scabinos Lipsienſes in crimine fortilegii ſœ-
minæ cuidam tertia vice torturam perpeſſæ ex novis indiciis ad-
judicaſſe pœnam relegationis perpetuæ, teſtis eſt Dn. Carpozov. in
præſt. crim. part. 3. queſt. 125. n. 77.

54. Quacunque vero ratione Reus reperiatur abſolutus, non *Reus abſo-*
aliter niſi præſtitâ urphedâ ſive cautione juratoriâ *eine geſchworne* *lutus ur-*
Urphedâ, vinculis dimitti ſolet, & quidem ita, ut judiciales aliasque *phedam*
expenſas refundere teneatur. Neque etiam Reus legitime tortus *præſtare de-*
poſtea vinculis dimiſſus, ulla actione judicem poterit convenire, *bet*
licet innocens fuerit inventus. *P.H.O. art. 61.* ubi ſimul hujus de-
ciſionis additur ratio, quod ſcilicet ſibi imputare debeat Reus,
quod ſiniſtræ huic ſuſpicioni factio ſuo anſam præbuerit. *vid. part.*
1. hujus diſp. 1b. 22.

55. Coronidis loco annectere liceat quaſtionem, num tortæ *Antortus*
ejusmodi perſonæ vinculis iterum dimiſſæ infamia laborent? Cu- *pinculis i-*
jus negativam cum aliis Dd. defendemus, ſuffulti textu *Legis. 22 ff. terum di-*
de his qui notantur infamia. l. 1. § 14. Cod. eod. Weſenb. in parat. ff. *miſſus infa-*
de his, qui notantur infamia. n. 5. Nobiliſſ. Dn. Struv. *Exercitat. 7. miâ labo-*
1b. 21. Marquard. Freherus *de infam. lib. 3. cap. 5. n. 15.* Speckh. *Cent. 1. ret?*
quaſt. 15. § ſeqq. Et hæc de arduo & difficili hoc Juris articulo
pro inſtituti & ingenii noſtri ratione dicta ſufficiant,
pro quibus Omnipotenti Deo ſit laus,
honor & Gloria!

Handw. von Dassel
HAR DEVVICI a DASSEL

JCTI

1597
**RESPONSUM
JURIS, IN CAUSA
POENALI MALEFICA-
RUM WINSIEN-
SIUM.**

*Münster
an
Limburg*
**PRO DEFENSIONE IN-
NOXLIARUM, ET CONDEMNATIONE NO-
CENTIUM; NE QUISQUAM ANTE JUDICIUM
INJUSTE INNOCENTERQUE CON-
DEMNETUR;**

**AD REQUISITIONEM QUORUNDAM DO-
MINORUM & AMICORUM, JURIS JUSTI-
TIAEQUE AMANTIUM, CON-
SCRIPTUM.**

MAH 8 000

HARDEWICIA DASSSEL,

J. U. CONSULT.

RESPONSUM JURIS IN CAUSA POENALI MALEFI- CARUM WINSIENSIIUM.

Um Jcto, seu sacerdoti Justitia, non man-
datum modo à Deo sit, quemvis nos requi-
rentem, de Jure justitiæque informare,
(Custodi legem atque judicium, in-
quit Deus per Prophetam, & erit vita a-
nimæ tuæ.) verum etiam permissum sit
in causis criminalibus, quibus nimirum de vita & salute
hominis agitur, veritatem lucē meridiana clariorem, soli-
dis & ex fundamento Juris petitis argumentis & rationi-
bus palam facere, ne ante judicium quisquam innocentem
condemnetur; proptereaque ab amicis, justitiæ amanti-
bus, nuper id sim deprecatus: Opera pretium me facturum
putavi, si, quod, favente Dei mei gratia, ex fontibus utri-
usque Juris, Legum & Canonum Regulis, & Jctorum re-
scriptis, in hac criminali mulierum maleficarum Winsien-
sium causa nuper mihi proposita, in gratiam eorum, quibus
honestè nihil denegare possum, collegi, brevi hoc Responsò
comprehenderem: Ut, quid de hac ardua Capitali causa
verè

verè sentiam, amici ac boni viri intelligant, ac candidè & sincere judicent.

Illam autem, cum ob temporis, quod perexiguum mihi ad hoc concessum fuit, angustiam, prolixè pro & contra resolvere nequeam; Triâ tantum capita, quæ magis necessaria & potiora videntur esse, nunc tractabo.

Primum, utrum videlicet mulieres veneficii ceu reæ delatæ & captæ, quando aliter veritas elici non potest, torqueri potuerunt nec ne?

Secundò, si tortæ fuerunt, nec quicquam de hoc crimine confessæ; an absolvendæ, an verò condemnandæ, vel quid aliud faciendum sit?

Tertiò, utrum purgatio vel probatio Sagarum per aquam frigidam jure licita sit, & conveniens indicium culpæ vel innocentiae, quidque de ea sentiendum?

CHRISTO DUCE & AUSPICE CHRISTO.

Quamvis Judex in hujusmodi maleficarum causis, quibus de
vita & salute hominis agitur, non debeat esse facilis ad
torquendas maleficas delatas, non ideo tantum, quod **I**
tortura datur demum in subsidium, quando aliter veritas
inveniri nequit *l. edictum. §. Divus Pius, ff. de quest. l. quoties & l. 2*
fin. C. rod. in quibus locis plene notant Dd. Verum etiam quia in ma- **2**
leficis torquendis summa prudentia & vix comparandus labor re- **3**
quiritur, adeo ut, nisi divina coactio per sanctum Angelum concur-
rens, maleficium diaboli depellat, tam insensibiles in doloribus tor-
mentorum efficiantur, ut membratim potius decerpantur, quam ve-
ritatem criminis fateri queant, ut loquitur Jacobus Sprenger. *in Mal-*
leo suo Malefic. Idcirco Judex ad tales mulieres quaestionibus expo-
nendas festinare non debet; sed varias vias pro investiganda veritate
tentare: nec tamen tormenta penitus omittere, prout hæc omnia **4**
latius tractant compilatores Mallei *Malef. in 3. part. qu. 13. & q. 22.*
ad quorum dicta me remitto. Verum quia veneficæ, de quibus in
casu, jam modo tortæ fuerunt, nec quicquam de hoc crimine con-
fessæ, recte nunc quaeritur, an sint absolvendæ, an vero condemnan-
dæ, vel quid aliud faciendum?

Prima consideratione dicendum videtur, quod omnino sint
absolvendæ, quia nihil contra eas apprime urgetur. *Fama* enim, quæ
contra eas extitit, & adhuc extat, parum valet, quandoquidem pro-
pter diffamationem illam judici aperiiebatur solum via ad inquiren-
dum, ut *C. qualiter & quando, & C. inquisitionis*, cum utrobique
notatis per Dd. *ext. de excusation. Dec. cons. 175. col. 2. num. 2.* An-
gel. *in tract. de malefic. in verb. hac est quadam inquisitio. num. 50.*
Et secundum eos non sufficit, diffamationem semel fuisse exaudi-
tam, sed opus est, quod sæpius præcesserit, & tanta sit, ut generet
scandalum, & sine periculo tolerari non possit. Ipsa autem fama
absque aliis admimiculis non est sufficiens ad torturam, prout com- **5**

munitur Dd. tenere dicit Hippol. de Marf. in *conf. 3. n. 5. & in l. de minore n. 30. ff. de quest.* ubi copiose pro hoc allegat. Idem facit in suo *singulari 97.* Idem testatur Jul. Clar. *lib. 5. receptar. sentent. §. fin. c. 21. in princ.* ubi alias quoque dat remissiones, subiens se hanc communem opinionem semper esse secutum, tanquam veriore & tutiorem. & semper quoque à justis iudicibus observari, licet referat aliquos ibidem tenentes contrarium, & plures alios Anton. Gomel. *lib. 3. Resolut. cap. 13. numer. 10.* Sic igitur propter illam diffamationem solam dictæ veneficæ torqueri non poterant: sed infamiam comitante scandalo, ut late nobis proponitur in casu, nec non vehementi suspitione indici ei debet purgatio. *C. omnib. 2. quest. 5. c. inter sollicitudines. & c. accedens ext. de purgat. Canon.* ita volunt dicti compilat. Mallei *Malefic. in 3. part. qu. 21. Roman. conf. 351. per tot. & Felin. in d. c. qualiter & quando in princ. col. 5. vers. ult. ext. de accusation.* plura allegans, quæ tamen de jure Canonico tantum loquuntur. Sed de jure civili est *text. in l. præfenti, §. sicut, C. de his quæ ad Eccles. confuger. ubi gloss. ponit concordantia jura Jacob. de Beluifo, in præf. crimin. Rubr. de probation. negat. n. 13. & seq. Angel. in d. tract. malefic. in verbo falcario. num. 50. Socin. in l. ait prator. in princ. col. 2. ff. de jurejur.* Ex quibus apparet, quod illa diffamatio non valde urgebat adversus dictas veneficas, nedum ad condemnandum aliquo modo, sed ne ad torquendum quidem.

Cæterum accedentibus aliis quibusdam indiciis & adminiculis, jure tormentis subjectæ fuerunt. Inter quæ hoc præ cæteris vehementius esse putatur; quod dictas veneficas, aliæ maleficæ quondam earum sociæ, seorsim in diversis illius terræ locis captæ, confessæ, & ultimo supplicio affectæ, tanquam socias multorum maleficiorum & diabolici foederis deposuerunt, & tales esse asseveraverunt concorditer, illa facinora & omnes circumstantias aperientes, adeo ut vix credibile videatur, præfatas maleficas esse infontes.

In qua re advertendum est, ut etiam testimonia illarum maleficarum non magnopere æstimanda sint, siquidem, ut ex casu colligere licet, asserunt facta, in quibus ipsæmet deceptæ & illu-
runt

runt per Diabolum, die Verleugnung Gottes, Anebnung und Bule-
rey des bösen Geistes, mit einander fahren, zusammen kommen, ze-
chen, tanzen, Schaden thun, und dergleichen. Etenim hæc non ve-
re fiunt, ut corporaliter de loco in locum transferantur, festa & lu-
dos celebrent, sed sceleratæ mulieres dæmonum illusionibus sedu-
ctæ, hæc fieri credunt, ut proluxe ostendit *text. elegans in C. Episcopi*
ad med. 26. qu. 5. hisse verbis.

Quapropter sacerdotes per Ecclesias sibi commissas populo
Dei omni instantia prædicare debent, ut noverint hæc omnia falsa
esse, & non à divino, sed à maligno spiritu talia phantasmata menti-
bus fidelium irrogari arbitrentur. Siquidem ipse Satanas, qui trans-
figurat se in Angelum lucis, cum mentem cujuscunque mulieris cæ-
perit, & hanc per infidelitatem sibi subjogaverit, illico transformat
se in diversarum species personarum atque similitudines, & mentem,
quam captivatam tenet, in somniis deludens, modo lata, modo tri-
stia, modo cognitæ, modo incognitæ personas ostendens, per quæ-
que devia deducit, & cum solus spiritus hoc patitur, infideles hoc
non in animo, sed in corpore evenire opinantur. Phantastice igitur
solummodo tales transformationes accidunt, quod multis insuper
argumentis demonstrat Joan. Francisc. Poncinnibius in *tract. de La-*
miis n. 45. cum seq. Et nostro seculo doctissimi viri, Martinus de Ar-
les in *tract. de superstition. cap. 6.* Hieron. Cardan. *lib. 18. vers. un-*
guentum Lamiarum, de subtilitat. & rursus lib. 15. cap. 80. de va-
rietas. per. ubi eleganter rationes reddit incrementorum tam ab-
surdorum deliramentorum, & Joan. Baptist. à Porta Neapolit. *lib. 2.*
Magia natural. cap. 26. & denique Joan. Weigerus *lib. 2. de prestig.*
Dæmonum. cap. 31.

Idem sentiendum & dicendum de illusionibus dæmoniæ con-
cubitus, quæ etiam honestis & probis sæpenumero matronis acci-
dunt, ut testatur Martin. de Arles in *d. tract. de superst. cap. 7.* Car-
dan. etiam *d. c. 80.* & omnium diligentissime copiosissimeque de-
monstrat Weiger. *d. lib. 2. cap. 33. & seq. capit.* cum multis inibi
per eum allegatis: & rationibus & authoritatibus: inter alias etiam
Cassan. dicentis: Nullo modo igitur credendum est spirituales figu-
ras cum foeminis naturaliter coire posse, &c. Quæ cum ita se ha-

beant, non video, quo jure, nisi summo, quod summa etiam injuria
 8 dicitur, prefata veneficæ ad poenam mortis, adeoque ignis. (qua
 gravissima habetur) ob solas hujusmodi illusiones, cum in cæteris
 fuerint innoxie, condemnari possint. Certe in re dubia benigniorem
 9 sequi interpretationem non minus justius est quam tutius, ut dicit
 J. C. Marcell. in l. Ea que §. 1. ff. de R. J. L. quoties & l. in ambiguis,
 ff. eod. tit. Quod & ipsum per plura argumenta comprobatur Johan.
 Fracisc. Poncinnib. in d. tract. de Lamiis n. 45. 46. 47. & 48. us-
 que ad 62. qui tandem ex hoc num. 62. expressam & absolutam facit
 conclusionem: Quod in hoc crimine de conventibus maleficarum &
 gestis in illo ludo conscii, socii & participes criminis non admittan-
 tur ad testimonium: Imo contra delatas socias non modo non faci-
 ant fidem, sed nec indicium ad inquirendum secundum Poncinnib. cum
 dicta talium personarum procedant à visione dæmonum, qui per
 deceptos homines alios quoque decipere gestiunt, & à diabolo men-
 daciæ patre, qui multos docendi modos habet, prout de his sunt tex-
 10 tus in C. qui sine salvatore 26. quæst. 5. Et alioquin traditur genera-
 lis doctrina, quod confessio seu assertio sociarum criminis faciat so-
 lum aliqualem præsumptionem contra sociam, & per se sola sine
 aliis indiciis etiam in criminibus hujusmodi exceptis, in quibus de
 se confessus, de aliis interrogari potest, non sufficiat ad torquendum
 delatum socium. Hæc in terminis nostris Gandin. in tract. ma-
 lefic. in tit. de quæst. num. 17. Guido de Sular. in tract. de indic. &
 tortur. col. 8. num. 91. Marfil. in consil. 78. num. 14. & in singul. suo
 200. ubi plures allegat. Alex. consil. 128. num. 6. in 4. volum. Corn.
 in cons. 58. in fin. in 5. volum. Parib. consil. 151. n. 9. & 10. in 3. volum.
 & ratio Dd. est, quia reus tanti criminis de se confessus turpis perso-
 na est, ideo contra alium sine tormentis non auditur. C. illi qui 6.
 qu. 5. Alex. cons. 9. n. 5. & 6. in vol. Hipp. de Marfil. in cons. 22. n. 21.
 Rol. à Valle in cons. 16. n. 17. in 1. vol. qui alios quoque pro ista ra-
 tione allegant. Nec ad rem pertinet, si quis dicat, huic rationi in
 casu nostro satis factum esse, ubi plures sociæ criminis veneficas de-
 tulerunt sub tormentis, prout satis ex calu colligitur, wie auch, als
 sie vor Recht gestellt, und ihnen die Ubrichten und Bekändnißsen
 ihres Vorhabens vorgelesen, bezeugen, quia responderetur, ne hoc
 quidem

quidem sufficere, sed quod iuramentum debeat etiam præcedere in singulari, tradit Hippol. de Marfil. in *pract. crim. §. diligenter, n. 162. & seq.* Nam, inquit, si capti sunt duo vel plures rei criminis socii, & unus vel plures confiteantur crimen sponte vel in tortura, & confiteantur etiam, quod alius fuerit illorum socius in illomet delicto quod tale est, ut in eo socius possit interrogari de consociis, quod tamen dictum socii non faciat indicium ad torturam, vel alium contra socium, ex quo ille non iuravit, quamvis hoc ipsum dixerit in tortura. Nedum enim in criminalibus, sed nec in civilibus causis, cum de tortura inferenda, vel de alio præjudicio irreparabili agitur, testes, sine iuramento admittuntur, ut habetur in l. iurisjurandi C. de testib. & in c. suis ext. cod. ut latius Marfil. d. loco, qui dicit ibidem num. 66. se per hanc doctrinam liberasse quendam à morte. Quem in hoc expresse sequitur Hieronym. Gigas in *tract. de crim. lese majest. quest. 24. num. 3.* Anton. Gomel. lib. 3. *resolut. cap. 12. num. 18. vers. advertendum* & Jul. Clar. lib. 5. *sentent. C. 21. num. 11. vers. quæro nunquid ad hoc*, qui affirmat se ita semper vidisse servari. Nec prodest in casu nostro, quod non una sola vel duæ maleficæ sociæ contra has, veneficas ita deposuerunt, sed multæ, nempe octo vel plures. Quia licet adsit multitudo testium, non tamen eis creditur nisi juratis, nec defectus iuramenti suppletur ex multitudine testium, ut singulariter tradit Dominic. de S. Geminian. in C. multis in 2. notab. per illum text. 44. *distinct. & Jas. in repetit. l. admonendi num. 234. ff. de iurejur. vide tractat. nostr. de iurejur. in cap. de iuramento testium.* Cum igitur dictæ veneficæ propter solam asseverationem sociarum non videntur questionibus subijci potuisse, quanto minus ex illorum dictis condemnari possent. Etenim in hac materia maleficarum, quoad condemnationem personæ, testes debent esse idonei & legitime recepti, & numero quoque sufficientes, ut notabiliter tradunt compilator. Mallei *malefic. in 4. part. quest. 7.* qui in specie quoque addunt: quod tales testes debeant esse jurati, sicut etiam passim in illo opere hoc repetunt, quamvis nihil pro hoc præcipue allegent. Sed facile probari de jure potest ex supra dictis: Et quia Papa ipse non potest dispensare, quod testis præferendo testimonium in iudicio non debeat jurare cum hoc sit

- de iure divino. *Genes. cap. 51.* Ita notabiliter Angel. de Ancor. in lib.
 15 de potest. *Eccles. qu. 55. art. ultimo.* Felin. in c. cum constitutus 16. car.
 de rescript. Hippol. de Marfil. in sing. 214. in fin. unde iudices cau-
 ti habita informatione per aliquot testes, eam in scriptis redigunt,
 postea citari faciunt reum delatum realiter si possunt, ne aufugiat,
 ad respondendum inquisitioni. Et si reus factum neget, iterato te-
 stes debent examinari secund. Salic. in l. fin. in fin. C. de quast. Alex.
 cons. 180. n. 7. in 2. vol. Thom. Grammat. in cons. 15. n. 3. Jul. Clar.
 lib. 5. sent. 8. fin. quast. 45. col. 8. vers. ceterum, ubi hoc amplius no-
 tabiliter addit, quod ista repetitio testium debeat fieri cum illis
 II omnibus qualitibus, quæ requirerentur, si illi testes nunquam
 fuissent examinati. Ideo non solum de novo debent jurare, sed et-
 iam tales sunt, quorum dictis non adhibetur fides, nisi cum tor-
 ra, ut, quia sunt locii vel participes criminis, non sufficeret, quod
 prius essent examinati sub tormentis, sed opus est, ut post juramen-
 tum præstitum de novo subiciantur tormentis, & perseverent in il-
 lo dicto suo, alias non faciunt fidem. Ex quo omne id quod fuit
 agitatum ante litis contestationem, non habeatur in consideratione,
 16 quoad præiudicium ipsius rei, ut latius per Jul. Clar. d. loco. Atque
 testes recepti parte non citata ad videndum illos jurare, penitus ni-
 hil valent, nec ad probationem, nec ad habendum indicium, prout
 tortura, etiam si centum essent, ut per plura ostendunt Hippolit. de
 Marfil. in l. fin. ff. de quastion. Thom. Grammat. in voto suo num. 7.
 & 8. & Matth. de Afflic. in constit. regni lib. 1. quast. 27. si damna
 clandestina num. 34. Roland. à Valle in cons. 12. n. 35. & seq. in 3. vol.
 17 Et quamvis forte dici posset, quod in causis maleficarum hic ordo
 iudiciarius detruncatur, ita quod delata mulier sive reus, non videat
 testes jurare, neque etiam nomina eorum illi publicantur, tum in
 favorem fidei, tum propter periculum testificantium, quod ipsis in-
 18 de immineret, ut volunt compilat. Mallei malefic. tamen sub eo-
 dem cap. aperius dicitur, quod testes omnino debeant esse iurati,
 scilicet coram Iudice, Notario, & aliis honestis personis assistenti-
 19 in princ. bus, ut repetit: in eod. Malleo malefic. in 3. part. quast. 7. mihi col. 3.
 quod in casu nostro factum esse non constat nobis. Ex
 quibus nunc satis planum esse videtur, quod dictæ maleficæ propter
 suspi-

suspiciones, diffamationes & depositiones sociarum criminis prædicto modo factas condemnari non possint. Sine legitimis enim fideque dignis non solum suspicionibus, verum etiam indiciiis & probabili diffamatione publica, nec ad capturam quidem, iudex procedere debet secundum Angel. Aret. *in tract. malef. in ver. fama publica*. Imo secundum Marian. Socin. *in tract. de citat. in 2. artic. princ. in 24. quest.* etiam plene de delicto constare debet ante capturam ut refert, & sequitur Egid. Boss. *in tract. crim. in tit. de captiv. solum. 1. & 2.* Hinc est quod nobilissimus Eques Jodocus Damhoud. *in enchirid. rerum crimin. in tit. de citat. reasive captura n. 7.* cum sequent. graviter invenitur in officarios iustitiæ, qui proprio arbitrio quemvis delatum temere, quovis tempore, aliquando sine urgente causa, & ex vento (ut vocat) capiunt. Scribit enim hujusmodi capto non mediocrem fieri injuriam, imo ignominiam irretractabilem, teste Bald. *in l. 1. C. de restit. in integr.* nec non Jas. multa allegante *in l. 4. §. si quis condemnatus sit, n. 22. & sequent. ff. de re judic.* eaque de causa punitioni eos subiacere haud mediocri, &c. Atque etiam confessio per torturam illatam, legitimis indiciiis non præcedentibus, licet postea ratificata statim ex intervallo, durante captura rei in potestate ejusdem judicis, nulla est, nec consentienti præjudicat Matthesil. *sing. 55.* Hippol. de Marf. *in l. pen. ff. de quest.* Thomas Gram. *cons. 37.* Fatemur autem, ut supra quoque, quod dictæ maleficæ omnino erant torquendæ.

Nam propter diffamationem multa alia existebant indicia: In primis, quod conversationem & amicitiam habebant cum aliis maleficis, quod considerat *l. 4. C. de Malef. & Mathem. & Mall. Malef. in 3. part. qu. 19. col. 2.* Deinde quia tot aliæ Maleficæ, tanquam socias eas inculpabant, & pluralitas sociarum inculpantium maxime in istis criminibus exceptis facit sufficiens indicium ad torturam per text. *in c. in fidei,* cum ibi notatis *de heret. in 6. col. 6. n. 22. ex. de accusat.* Hipp. de Marf. *in cons. 74. n. 13.* Boer. *dec. 319. n. 5. & 7.* Craver. *cons. 178. n. 3.* Rol. à Valle *in cons. 16. n. 4. vol. 1.* volentes, quod duo tantum sufficiant etiam in casibus non exceptis, quod post alios etiam tenet Jul. Clar. *lib. 5. sent. cap. 21. vers. sed pene,*

Tertio etiam accessit variatio, quia prius negaverunt & pernegaverunt i pñs hoc crimen ab aliquo famoso objectum fuisse, & tamen postea falsæ sunt quod aliquoties hoc i pñs objectum fuerit, quæ variatio & fama magnum præbuit adminiculũ, ut per compilat. Mall. *Malef. in 3. part. qu. 14.*

- 23 Et si enim ad famam probandam, quod sit fide digna, & ut probet (saltem semiplene) vel ut faciat sufficiens indicium, multa requirantur, præsertim vero quod sit orta à personis fide dignis & idoneis, non autem à malignis, invidis, obrectatoribus & inimicis suspectis, *C. cum oporteat ext. de accus. & quod illa fama, si emanarit ex causis omnino probabilibus, ut per Angel. in dict. verb. fama publica. & ibi August. & ibi Lancelot. Corr. in Breviar. Prætorio lib. 1. cap. 9. De Prætorio §. 2. n. 54.* Ubi circa finem concludendo dicit, quod vulgi opinio non dicitur fama, sed ea sola quæ traxit originem ex pluribus causis, quæ inducunt populum ad sic dicendum vel credendum, alias non est fama, sed vana vox populi.

Et Gabriel Saraina, *in addition. ad 55. singular. Mathesil. dicit, Baldum in consil. 275. incipient. ad evidentiam col. 1. velle, quod si fama, per quam quis torquetur, sit adeo nuda, quod nulla habeat argumenta pro se, nisi confessionem torti, etsi perseveraverit ille in ea, tamen non valeat.* Sed fortasse idem Saraina voluit allegare Bald. *consil. 76. incip. ad evidentiam & cons. seq. vol. 3.* Idem tradit Hipp. de Marfil. *in l. pen. ff. de question.*

- Tamen ex hoc casu undique apparet famam contra has valde fuisse vehementem, & talis fama vehemens sola sufficiens est indicium ad torturam, ut cumulate probat Hippol. de Marsiliis *in pract. criminali, §. diligenter n. 19. & seq.* In quo latius non insistimus, quia in arbitrio iudicis est, quæ indicia sint sufficientia ad torturam. *l. de minore, §. plurimum l. fin. ff. de quest. & utrobique Dd. Guido de Susar. in tract. de indicio & tortura in 1. part. qu. 3. in princip. Paul. Griland. in tract. de question. & tortura cap. 3. ad fin. cum similib.* Nunc vero postquam sæpe dictæ veneficæ tortæ fuerunt, nec tamen quicquam confessæ, nihil aliud restare videtur, quam quod absolvantur & dimittantur. Nam etsi diffamato prius indicatur purgatio, ut supra dictum: tamen usus quotidianus fere hanc de-
- clara

clarationem adjecit, quando indicia contra reum (ut in casu nostro) quæ per ejus confessionem non sunt elisa, quod tunc non expurgantur juramento sed tortura. Et ita praticari dicit Marc. Anton. Blanc. *in pract. crim. §. de datu defensionibus n. 72.* Quare cum dictæ veneficæ jam torturæ fuerint, huic purgationi satisfactum esse videtur, & omnia quæ contra eas existebant indicia sublata, ut per Alber. de Rolate *in Rub. C. de quæst. n. 9.* Nicol. Boer. *in decis. 167. n. 12.*

Quinimo si illud crimen sufficienter probatum fuisset contra veneficas, ipsæ tamen tormentis subjectæ fuerunt, ut haberetur ipsarum confessio. Unde cum in tortura nihil confessæ sint, sed factum negaverint, prior probatio jam esset elisa & sublata, adeo quod amplius condemnari non possint, sicut prius poterant. Ita notabiliter tradit Alberic. de Rolate *in l. editum per glos. ibid. ff. de quæstion. & ibid. Hippol. de Marfil. n. 3. & in singul. 262.* Cæpoll. *in cons. 32.* incipit *quidam rusticus* col. penult. referens se ita vidisse de facto servari Veronæ, & respondit quibusdam tenentibus contrarium, & eundem sequitur Thomas Ferrar. *in cautel. 5. n. 4.* Et consequenter dictæ veneficæ non debent definitivè absolvi, per *text. in c. fin. ext. de purgat. Canon.* ubi dicitur, quod purgatis indiciis reus debeat absolvi & d-26 mitti. Deinde pro hoc facit *text. in l. fin. ff. de calumniator.* ubi Ba'd. & alii. Nam ibi pater, si reus tortus non confiteatur, resultet probatio delicti quod absolvatur. Atque ita in practica se observasse scribit Bart. *in fin. n. 1. ff. de quæstion.* Idem tenet Ang. *in tract. Malefic. in verb. fama publ. & pulchre Anton. Gomel. lib. 3. resolut. cap. 13. ante num. 29.*

Postremo licet in præsentī casu propter vehementiam indiciorum, judex non putaret eas esse absolvendas, præsertim quia prolixè relata opinio non usque quaque recepta est: communem tamen opinionem docentium & praticantium in hoc sequetur, quæ habet, Si reus tortus nihil sit confessus, sed negavit delictum, quod ei judex 27 debeat concedere abolitionem accusationis, si per illam viam procedatur, hoc est, circumducere processum, si vè absolvere reum ab illa instantia, non autem definitivè à delicto, sed ita rem indiscussam relinquere. Sic etiam quando proceditur per viam inquisitionis, absolvit eum quidem, sed stantibus prout stant definitivè, ita tradit

Alber. de Rosat. in l. Divus Marcus col. 1. ff. de offic. praesul. Anton. de Butr. in c. 1. ext. de offic. ordinari. Salicet. in l. si qui adulteris, col. fin. vol. 6. per illum text. cum gloss. ibid. C. ad l. Jul. de adulter. & in l. ea quidem col. penult. num. 137. C. de accusation. & in l. si quis in fine. C. ad l. Jul. Majest. & ibidem Angel. Paris de Puteo in tract. Syndicatus super verb. tortura, §. viro. de repetit. torti in fin. fol. 295. Paul. Gril. land. in tract. de relax. carceris rubr. de absolut. Innoc. quest. 2. num. 4. Boer. in decis. 163. n. 12. Hippol. de Marfil. in l. repeti. n. 24. ff. de quasi, ubi dicit ita praticari in tota Italia, & quod periti Judices hoc casu recipiant fidejussores à Reo de representando ad mandatum Curiae, & deinde Reus relaxatur de carceribus. Idem tradit in sua practica crimin. §. quoniam 49. Covarr. lib. 1. resolut. c. 1. sub num. 8. & Jul. Clar. lib. 5. sentent. §. fin. c. 62. col. 2. & alii citati per eos. Effectus est maximus secundum eosdem, quia non obstanti tali sententia, si superveniant indicia, poterit contra eundem iterum procedi, vel per viam accusationis, & si reperiantur legitimæ probationes, definitivè condemnabitur ad poenam ordinariam, ex quo Reipub. interest, ne delicta maneant impunita *l. ita vulneratus, ff. ad l. Aquil. cum similib.* Sicuti etiam si reperirentur probationes innocentiae, ipse absolveretur definitivè, *l. absentem, ff. de poen.* Utrumque enim evidenti ratione suadet, ut expressum ex De. juris. Ex quibus omnibus constare videtur, quod iudex in hac causa jam agere debeat.

Veruntamen praedictis minimè obstantibus omnino aliter statuendum est. Nam habemus, quod ex pluribus indiciis simul junctis
 29 resultet sufficiens & plena probatio, ut per gloss. in l. 2. §. fin. ff. de accusat. tutor. C. illo vos ext. de pignor. Roman. in consil. 7. n. 3. Barbar. consil. 43. colum. 2. n. 2. in princ. vel cum similibus, ut per eumquamvis Hippolit. de Marfil. in practica in §. diligenter num. 13. expresse dicat hoc solum procedere in civilibus non autem in criminalibus. per l. fin. C. de probation. Et plura alia, de quibus ibi per eum. De cuius veritate aliter hic non disputamus, cum in casu nostro ex alio non obstat: sumus enim hic in crimine occulto maleficarum, quia occulte se foveant, & ministrant diabolo, ad ludos nocte conveniunt, & maleficia quoque ut plurimum, secretè procurant, ut notum est.

Pro-

Proinde alia succedit ratio, quia in factis secretis & occultis non requiritur tam plena probatio, sicut in aliis, sed hic admittuntur conjecturae, verisimilitudines, indicia quae in tali casu vim plenae probationis obtinent, ita notat Bart. in *l. si quis ex argentarius*, §. an vero, n. 3. ff. de edend. per l. non omnes. §. à barbaris, ff. de remilit. C. licet ex quodam, & c. veniens. 2. ext. de testib. Speculat. in tit. de furt. ad fin. Bald. in *Autb. quas actiones col. fin.* C. de sacrosanct. Eccles. Petin. in *Rubr. de probat. col. 2.* Jas. in *l. cum ea num. 5. C. de transact.* Frideric. de Sen. conf. 119. num. 1. Alex. conf. 146. num. 1. & 3. in 6. vol. Curt. sen. conf. 76. 4. Francisc. Brun. in *tract. de indic. & tortur. in 1. part. quest. 4.* Bancampeg. in *tract. Syndic. col. 33. num. 153. cum simili b. alleg. per eos.* Atque si indicia indubitata atque adeo vehementia sint, ut factum vix negari possit, iudex potest aliquem capitaliter condemnare, praesertim in delictis secretis, ut notabiliter in *d. §. à barbaris & in l. milites §. oportet. C. de question.* Specul. in tit. de probat. §. videntum vers. 14. & ibi Joh. Andr. in *addit.* Bart. l. 2. ff. de furt. Hippol. de Marsil. in *pract. crimin. §. principium num. 16.* Et fit indubitatum ex qualitate & multitudine indiciorum, ut tradit Paris de Puteo in *tract. syndicat. in verb. torturam. 6. 7. & 9. num. 229.* & Angel. loco supra citato, per text. in *l. excipiuntur, ubi Bald. ff. ad S. C. Syllavian.* & Francisc. Brun. in *tract. de indic. in 1. part. quest. 4. num. 5.* Haec autem in casu nostro plane adesse videntur. Adest enim fama antiqua & constans & vehemens, quod captae mulieres maleficae sint, quae sola sufficiebat ad eas torquendas, ut diffuse probat Hippolit. de Marsil. in *pract. §. diligenter num. 19. 20. seq.* Nota est etiam eorum conversatio & amicitia, quam habuerunt cum aliis maleficis, propter quod non solum indicium oritur, sed etiam eo nomine puniri possunt, ut patet in *l. 3. C. de Malefic.* Accedente praesertim diffamatione, quod voluerunt compilat. *mallei malefic. in 3. quest. 8. ad fin.*

Tertiò valde urgent depositiones aliarum maleficarum separatim factarum, quae valere quoque debent ad probationem delicti, per text. in *d. c. in fidei de heretic. in 6.* suffragante praesertim verisimilitudine, quae corroborat earum depositionem, ut ibidem habe-

tur in text. & in C. nostra. cum ibi notat. ext. de testib. c. cum causam, ext. de probat. Lob. §. fin. ff. de testib. Non enim verisimile est, quod reliquæ maleficæ diversis temporibus & locis captae & examinatae, de tantis facinoribus cum omnibus circumstantiis, tam concorditer dictas veneficas deferre potuissent, nisi ipsa met interfuissent, & res ita gestæ fuissent, prout in casu latius specificatur. Confirmatur etiam per remotionem ejus, quod supra ab initio dicebamus, confessionem seu assertionem unius socii criminis, contra alium socium non facere indicium ad torturam sine aliis indiciis, etiam in istiusmodi criminibus exceptis, per ibi allegata, quia primum hoc ita intelligi debet, quod in his indicium seu præsumptio non debeat esse tanta, quanta in aliis criminibus requiritur, sed sufficit qualisqualis suspicio. Alioquin nihil esset speciale in istis criminibus exceptis, ita tradit Ludov. Bologni. in addit. in tract. Guidon. de Susar. de indic. & tortur. n. 54. Idem Paris de Put. in tract. Syndicat. An fletur dicto torti. n. 5. fol. 229. Alciat. in c. perniciosam, n. 48 & seq. ext. de offic. ordin. & Od. in l. si quis alicui, per illum text. C. ad l. Jul. majest. quæ suspicio in casu nostro adest maxima, ut ex supra dictis patet. Deinde generaliter teneri potest in nostro casu, quod dictum

32 unius tantum sociæ absque alio adminiculo sufficiebat ad torquendum veneficas dictas. Certum est enim, quod in crimine hæresis maleficarum & similium captus debet ac potest interrogari de sociis criminis d. c. in fidei, de hæretic. in 6. & l. fin. C. de malefic. & mathem. & utrobique notat; Sed in casibus, in quibus socius potest interrogari de consociis criminis, inculpatio unius facit indicium ad torturam contra alium inculpatum, ut tradit Cyn. in l. fin. C. de accus. Anton. de Butr. in cap. 1. & ibid. Abb. col. penult. vers. secundum membrum & Joan. de Imol. col. 2. n. 2. extr. de confess. Jacob. de Beluis. in pract. crimin. Rubr. de question. n. 53. Paris de Put. in tract. Syndicat. §. an fletur dicto torti. n. 25. Hippol. de Marsil. in l. 1. §. Divus Anton. n. 5. ff. de question. & in pract. crimin. sepe d. §. diligenter, n. 59. Si ergo unius sociæ tortæ dictum contra delatas veneficas fecisset sufficiens indicium ad torquendum, profectò testimonium sociorum sub tormentis deponentium vel metu tormentorum quod idem est, ut per

33 Hippolit. de Marsil. l. penult. n. 21. & 22. ff. de quest. & in §. crimin. §. expe-

expedit a n. g. multò plus efficere debet, & proximè ad veram & plenam probationem accedere, ex quo verisimilia deponunt. Imò illorum testimonium in hoc casu, quo multa alia verisimiliter facinora possunt esse nota, magis efficax est quàm aliarum personarum, ut intelligitur *ex d. c. in fidei*, cum ibi notat *gloss. fin. in c. 1. de testib. in 6.* & expresse ita dicunt compilatores Mall *malefic. in 3. part. quest. 4.* Proinde in tali casu valere potest ad plenam probationem, non attento, quòd mulieres sint, ut notabiliter tradit Abb. *in c. 3. ad fin. extr. de testib.* atque alias videmus, quod in criminibus non exceptis, tres vel quatuor familiares contra reum plenam faciant probaionem ita Jacob. de Barbat. *in l. 3. C. de testib. gloss. in l. 3. §. ejusdem ff. eod. tit. Bart. in l. 2. ff. de furt.* Paris de Put. *in tract. Syndicat.* An stetur dicto torti, *n. 46. pag. 282.* Et secundum hæc non tam indubitatum, fama & cæteris concurrentibus, indicium constitueretur, quàm vera & plena delicti purgatio. Solum hic videntur duo repugnare supra in contrarium adducta quæ refellere hoc loco commodius poterimus. Primum est, quod tales maleficæ sociæ criminis non videantur testificari posse contra delatas socias, cum ipsæ fuerint per Dæmonem in actibus illuſarum, prout supra ex tract. Poncinnib. retuli, qui ad hoc moveretur potissimum, *per text. in C. Episcopi 26. q. num. 5.* Sed ille textus nihil facit secundum Dd. communiter, qui loquitur in diversa secta quarundam mulierum quæ illusionibus diaboli seductæ, credebant Dianam & Herodiadem veras dominas esse, & se certis temporibus illarum illusionibus ad servitium evocari, & cum innumera multitudine mulierum super bestiis equitare, &c. quæ tamen phantastice fiebant ibidem, verum hoc nihil ad sectam maleficarum, de qua nos loquimur, quæ iniverunt cum diabolo, & eo magistro omni creaturæ Dei nocere student, prout hanc diversitatem atque ipsam contextum, in *d. c. Episcopi* latè declarat Grilland. *in tract. de fortileg.* Porro Poncinnib. deceptus fuit falsissimo præsupposito illo, quod maleficæ seu lamia per dæmonem non corporaliter deferantur de loco ad locum, Et ideo, quicquid illæ mulieres putant fieri cum sociis, meras esse illusiones, & ex conclusione infert, testimonium illuſarum non valere. Istam verò præsuppositam conclusionem Poncinnib. quam & alii quidam tenuerunt, tanquam hæreticam da-

34

probatio

- nnant compilat. *Mall. malef. in 1. part. 2. part. Princ. cap. 3. per tot.* ubi per quinque columnas bonis rationibus & exemplis ostendunt, diabolum tales sibi addictas mulieres corporaliter de loco in locum conferre, quamvis, si velit, etiam phantasticè illas illudere possit. Eandem sententiam latius per alia viva exempla comprobat Gril. *in d. tract. de sortileg. in 7. quest. per tot.* ubi hunc articulum pulchrè examinat & resolvit; Atque ut cæteras illorum rationes omittamus, hoc ipsum patet ex novissimo illo Evangelio, *Matth. 4. cap.* ubi diabolus Christum in montem valde excelsum deduxit, & iterum assumptum statuit super pinnaculum templi. Præterea opinio Poncintinbii utrunq; falsa in casu nostro nihil obstar, quia ibi loquitur solum de testimonio Lamiarum, & de his quæ gesta sunt in ludis illis nocturnis, quasi in illis deceptæ fuerint visionib. Sed nos loquimur de confederatione & turpi commixtione habita cum diabolo, nec non de ipsis maleficis, quæ in facto compertæ fuerunt, & de aliis, in quibus illæ illusiones non cadunt, & consequenter super talibus scelerum sociæ bene possunt testificari. Quia hæc appellantur indicia facti, quæ sunt præ oculis, quamvis non adsit evidentia facti, ut distinguunt & declarant compilat. *mall. malef. in 3. part. quest. 7. & 13.* Alterum est pariter supra pro prima parte allegatum, quod istæ sociæ contra dictas veneficas non fuerint legitimè ut testes receptæ neque etiam juratæ, & ob id de illarum testimonio non curandum, sed certè hoc quoq; non videtur obstar, quia cum illæ sociæ maleficæ jam erant captæ & carceratæ atq; de se confessæ aliter contra alios, qui legitimè in testes recipi non poterant. Porro tales omnino debuerunt interrogari de sociis, ut supra diximus, Quod lex frustra non voluit: ideo nec juramentum earum requirebatur, cum deponerent in tormentis, vel eorum metu. Ad illud verò quod dicebat
- 36 Hipp. de Mar. *in d. §. dilig.* & alii post eum relati, quod inculpatio socii criminis etiam sub tormentis facta non sufficiat ad torquendum socium inculpatum, nisi deposuerit sub juramento & multo minus non valebit ad probationem delicti, multipliciter respondemus,
- I. Primò quod ipsemet Marsil. cujus illa doctrina fuit originaliter *in d. §. diligenter*, n. 62. & ante n. 67. expresse fateatur totum mundum in hoc errare, & plures etiam doctissimos decipi, & ita aperte fatetur ubique servari contrarium,
- II. Se-

II. Secundo dicimus, quod Boer. *in d. deris. 319. post n. 4.* & Jul. Clar. *lib. 5. sentent. §. fin. c. 21. col. 11.* non simpliciter sequantur dictum Marfilii, sed addunt sufficere, quomocunque socius tortus juret in praesentia alterius socii nominati, inculpationem esse veram, sive hoc fiat ante torturam in praesentia judicis & assistentium, sive etiam post torturam in praesentia inculpati. Et ita apertè loquuntur de confrontatione (ut appellant) quod ipsum latius declarat Jul. Clar. *in d. §. fin. c. 45. col. 9.* ubi dicit; quod ista confrontatio non sit necessaria, licet communiter adhiberi soleat. Et voluit compilat. Mall. *malefic. in 3. part. col. 2.* hanc confrontationem praticari, quando non existunt alia indicia contra maleficas delatas, ut ibi latius per eos, sed quicquid sit, etiam dicta declaratio Boerii & Julii Clari, non satis in jure fundata est. Etenim si illud juramentum exigunt à socio inculpato alio, tunc post depositionem fieri non posset, prout ipsi dicunt, cum de ordine judiciorum sit ut primo testis juret, postea deponat, atque si hic ordo invertatur dictum testis non valet, notat Cyn. & alii, & *l. jurisjurandi C. de testib.* Hipp. de Marfil. *in l. penult. ante n. 32. ff. de quaest.* Si verò juramentum hoc exigunt à socio torto, non ut à teste hoc faciunt sine lege, & ita non audiuntur, *l. illam C. de collation. §. consideremus Auth. de triente & semiss.* Præterea generaliter dicimus aliud esse, si quis deponat tanquam testis, & aliud, si quis deponat tanquam reus: atque inter ista magna est differentia, ut Alberic. de Rosar. *in l. fin. num. 9. C. de accusat.* Abb. *in c. 1. col. 3. ext. de confession.* Nam si deponit ut reus, tunc requisita in teste non requiruntur, & sic nec juramentum, quod à teste exigitur, sed bene talis reus sub tormentis interrogari debet de sociis, ut lex in eo requirit, cui facile fuisset adigere, ut etiam jusjurandum ab eo petatur, si hoc voluisset. Unde cum lex hoc non expresserit, nec voluisse credendum, *l. si servum, §. non dixit prator. ff. de acquir. heredis.*

III. Tertio respondemus, quod illorum doctrina loquatur solum in casu, quando unus solus socius alium inculpat, secus si duo vel plures. Tunc enim illa pluralitas absque juramento præbet sufficiens indicium ad torturam, ut 5. plene pro hoc allegavimus. Nam in his casibus exceptis, in quibus socii admittuntur, duo vel plures socii jurati

jurati plenam facerent probationem, ut expresse firmat Anton. Gomel. *lib. 3. resolut. d. c. 12 sub n. 8.* plures ad hoc allegans.

- IV. Quartò respondemus prædictam doctrinam etiam, quoad probationem habendam, non satis procedere, quia socius criminis de se confessus infamis est, & ob id contra alium testificari non
- 40 potest cum juramento, ut habetur in §. *si vero ignoti* Auth. *de testib.* Notat Bald. in *l. Presbyteri in princ. C. de Episcop. & Cleric.* ideo lex voluit dicto socii contra socium criminis non aliter stari, nisi cum tormentis, ut in d. §. *si vero ignoti* Hippol. de Marfil. *conf. 22. n. 22. cum similib. §. citat*: & hæc tortura infertur ad eruendam veritatem, *l. unus §. testis. ff. de quest.* Si ergo lex torturam induxit, tanquam fortius remedium pro eruenda veritate, ut patet ex prædictis locis, profecto non est necesse intervenire in eo casu juramentum, in quo
- 41 lex non ponit fidem. Quia juramentum est solummodo quædam tortura spiritualis, ut tradit Abb. in *c. per tuas. n. 11. ext. de probat.* quæ cum in animo consistat, iudex ea mediante non potest ex turpi persona certum deprehendere, sed per quæstiones & torturam corporalem iudex & facilius & certius potest veritatem investigare, ut experientia rerum magistra docet.

- V. Quintò ad hoc in terminis ponderamus, text. in *l. fin. C. de malefic. & mathematic.* ibi, quod publicum reum, ne facinoris socios publicaret severitati legum & debitæ subtraxerit quæstioni. Quibus verbis apertè demonstratur, quod in casu stetur dicto torti contra socium inculpatum, unde etiam Bald. ibi notat, quod liceat subtrahere quæstioni nec facere, quod veritas non possit apparere. Ex quibus nunc satis constare potest, quod tortura sociarum saltem in his criminibus exceptis subrogata sit loco juramenti. Præcipuè vero in casu nostro hæresis maleficarum, à veneficis sociis ante torturam vel sub tortura jusjurandum exigere, ineptum fore. Nam cum illæ abnegaverint Deum, qui est veritas, addicendo & commiscendo se dæmoni, quem Deum deponentes contra socias sumerent pro teste, ut per
- 42 cujus Evangelia jurarent? scilicet ita, ut earum juramento aliqua fides adhiberetur, quia per abnegationem Christi plus quam perjuræ factæ sunt & excommunicatæ quoad ad Deum, juxta *gloss. in C. 1. 24. quest. 1.* Cardin. Zabarell, in *Clement. 2. in princ. quest. de usur.* Felin.

lin. in tractat. de conatu col. 2. in princ. atque semel perjurus ad
 juramentum amplius non admittitur, C. parvuli, 22. quæst. 5. Bald.
 in Auth. ei qui juret, C. de bon. authorit. judic. possidend. Dec. in C.
 quæstionibus, col. fin. ext. de appellat. & tamen videmus, quod hoc
 crimine perjurii testes proferendo testimonio admittantur C. accu-
 satus, §. licet de heretic. in 6. Compiler. Mall. malefic. in 3. part.
 quæst. Quapropter cum & socii sint, juramentum non attenditur,
 quod vere amplius præstare non possunt, sed tormenta, quorum
 cruciatu præsumuntur dicere veritatem, ut d. l. fin. C. de malefic. &
 mathematic. & in summa, quanta fides in hoc crimine sit sociis &
 participibus adhibenda quomodocunque examinatis, arbitrio judi-
 cis relinquitur, ut aperte probat text. in c. in fidei, de heretic. in 6.
 ubi Dd. & Abb. in c. 1. colum. 2. ext. de confess. Sic igitur per de-
 positiones tot sociarum tortarum non immerito videri potest, satis
 probatum esse, quod dictæ veneficæ in eadem societate fuerint &
 sint maleficæ, quarum depositioni multum roboris accedit, quod
 absque ulla revocatione suæ delationis Christiane mortem obierunt.
 Per hoc enim fides augetur, ut tradit Graver. in conf. 6. n. 61. ubi et-
 iam alia quædam in argumentum allegat. Præsertim cum per sacer-
 dotem ad hoc specialiter & sollicitè adhortatæ fuerint, ut in casu la-
 tius narratur. Quo fit, ut iudex tanto majorem fidem eis adhibere
 debeat, & sic hæc eorum perseverantia in mortis articulo juramen-
 ti loco. Videmus enim eos, qui ad supplicium ducuntur, utcun-
 que prius fuerint, cujuscunque generis malefactores tunc tempo-
 ris venire ad poenitentiam & contritionem. Nec quisquam præ-
 sumitur immemor salutis æternæ C. sancimus, 1. qu. 7. glos. in c. li-
 teras in verb. tam grave ext. de præsumpt. l. fin. C. ad l. Jul. repetunt.
 Proinde, ductus ad ultimum supplicium & constitutus in extremis,
 cum certo sciat animam suam brevi discessuram à corpore, non præ-
 sumitur mentiri, ita tradit Frider. de Sen. in conf. 8. num. 7. Bald. in
 conf. 25. casu super quo, col. 2. ante med. in 1. vol. Paris de Puteo in tr.
 Syndicat. prope fin. §. sequitur modo in princ. Hippol. de Marsil. in
 pract. crim. §. diligenter n. 119. & conf. 5. n. 15. Denique ultra præ-
 dicta omnia adest adhuc aliud vehemens adminiculum, quia dictæ
 veneficæ nec ante, nec post, nec in ipsis tormentis potuerunt lacry-
 mari,

mari, nec quicquam etiam confessæ sunt. Ex quo taciturnitatis maleficio eas laborare percipimus. Non enim hoc provenire potest ex duritia mentis, cum mulieres sint pro sua conditione molles. Nec etiam ex quadam tollerantia tormentorum, cum antea nunquam quæstionibus fuerint expositæ. Ergo restat quod ex maleficio penes se retento, quod variis modis procurari potest & gestari, non tantum in vestimentis insutum, vel alicui parti corporis appensum, sed in pilis etiam & subter cute, vel solis verbis submisso prolatis sensibilitas constringi, ita ut omnes cruciatus quæstionum elidantur penitus, ut per rationes & exempla declarant compilator. *Mall. malef. in 3. part. qu. 15. col. penult. & finali.* Paris de Put. *in tract. Syndicat. in verb. tortura* & latius Paul. Griland. *in tract. de quæst. in 4. qu. n. 13. & seq.* ad quorum dicta brevitatis causa me remitto. Porro iidem compilat. d. qu. 15. col. 2. expresse dicunt instruendo judicem in hæc verba. Si investigare affectat judex, an maleficio taciturnitatis sit involuta, advertat; an lacrymari coram eo stando queat, aut tormentis exponendo. Hoc ipsum enim pro certissimo signo ex fide dignorum antiqua relatione & propria experientia docente adeo repertum est, quod etiam, si ad lachrymandum conjurationibus hortetur & compelleretur, si malefica existit, lacrymas emittere non potest. Dabit quidem flebiles voces, & sputo genas, & oculos liniri, ac si fleret, attentabit, super quo circumstantibus judicibus caute advertendum erit: hæc illi; idem monet Paul. Griland. *in tract. de sortileg. qu. 9. n. 3.* ubi dicit etiam, mirabile esse quod talis malefica mulier possit flere sine lachrymis, quod certe in hoc casu accidisse dicitur. Quare prædictis omnibus in unum collectis, quod dictæ veneficæ tantopore & tamdiu fuerunt diffamatae, & amicitiam habuerunt cum plurimis maleficis, & quod tot sociæ contra eas attestatae sunt, quod & ipsæ sint in hæresi maleficarum, & quæ convicia hujus criminis in eis objectæ protulerunt, ac deinde variaverunt, tandemque tormentis subjectæ, nec tamen aliquid confessæ sunt, non dubitamus, quin satis probatum sit, esse nocentes, & probari posse per ea, quæ supra late deduximus. Pro qua in specie ponderandum est, quod in quacunque causa hæresis admittuntur probationes leviores seu minores, non solum ad inquirendum,

rendum, sed etiam ad plenam probationem criminis, *per text. in c. in fidei, de heretic. in 6.* quem ita intelligunt communiter Dd. *gloss. in fin. c. 1. de test. in 6.* & ibidem quoque Dd. compilat. Mall. *malef. in 3. part. quest. 3.* Hippolit. de Marfil. *in consil. 109. n. 12.* Egid. Boss. *in tit. de heretic. n. 5.* Jul. Clar. *lib. 5. sentent. §. heresis col. antepenult. vers. hodie etiam,* atque adeo sufficiunt, ut tales mulieres maleficæ ex illis condemnentur ad mortem, ut expresse dicit idem Jul. Clar. *lib. 5. sentent. §. fin. quest. 20. vers. penult.* Et magis in specie, quod tales mulieres quæ in tormentis nihil sunt confessæ, & tamen deprehensum in eis maleficium taciturnitatis, ex quo lacrymari non potuerunt, & quæ sunt diffamatae nec non familiaritatem habuerunt cum aliis maleficis, & ab illarum pluribus delatae fuerunt per iudicem secularem, igni possunt adjudicari, aperte tenent compilat. Mall. *malefic. in 3. part. qu. 15. col. 2. & 3. & qu. 33. col. penult.* in quibus locis proprie loquuntur in terminis nostris, & illorum sententia probatur ex iis, quæ per discursum ex jure deduximus, facit quod notabiliter dicit Matth. de Afflict *in consil. Regn. lib. 1. Rub. 21. constit. in quest. n. 7.* Quod principes terræ non debeant grândia⁴⁷ delicta dimittere, etiamsi legitimæ probationes deficiant, sed conari cum omni diligentia, ut delinquentes inveniantur, & inventi puniantur, *per l. congruit. cum ibi notat. per gloss. & Dd. ff. de offic. Præsid. & Specul. in tit. de offic. judic. §. 1. n. 1.* neque huic conclusioni obstat, quod supra allegavimus, siue sufficientes, siue insufficientes probationes seu indicia contra dictas maleficas extiterint, quod jam, ex quo illæ in tormentis nihil confessæ sunt, omnia sint purgata, & quod ita fidejussoribus saltem sint relevandæ. Quia primum hæc doctrina non procedit, quando probatio facta est per testes: potest enim iudex reum damnare ad mortem, contra quem probatum est delictum per testes, quamvis ipse deinde positus ad tormenta noluerit hoc confiteri *per text. cum gloss. in l. si quis per hoc genus C. de Episc. & Cleric. & ibi notat. Paul. Castrenl. post princ. text. & gloss. in l. 2. in fin. C.* Quorum appellatio non recipitur, qui textus in terminis maleficarum loquitur, & idem ibi tenent Bald. & Alberic. idem Bald. *in c. ad nostram, n. 4. ext. de probation. Alex. in Apostil. ad Bart. in l. unius, §. 1. in fin. ff. de question. per text.*

in *l. qui sententiam. C. de pœn.* per quem ibi tenet Hippol. de Mar-
 48 fil. in *sing. 108.* & ratio evidens est, quia iudex non potest derogare
 probationi factæ per torturam, ne per indirectum detur occasio li-
 berandi accusatum vel inquisitum, contra capit. *cum quid una via*
de R. 7. in 6. Deinde illa doctrina non procedit, quando non ad-
 sunt quidem probationes veræ & plenæ, sed tamen indicia indubita-
 ta vel certe vehementia, ita quod per torturam in totum purgari ne-
 queant, quod ipsum fateatur Cœpoll. in *d. conf. 32. colum. fin.* superius
 in contrariam partem citatus, idque latius deducit, quod in casu
 nostro expeditum est, in quo contra dictas maleficas tam multa &
 vehementer urgeant. Neque possunt in casu nostro probationes vel
 indicia aliquo modo purgata dici per torturam, cum ex eo, quod
 tortæ lachrymare non valentes, maleficium taciturnitatis prodide-
 rint, atque fidem iudiciorum auxerint, ut superius deduximus per
 49 Reg. *Vulg.* quod inducta ad augmentum non operentur diminutio-
 nem. Tertio eadem doctrina non procedit in criminibus enormi-
 bus & exceptis, quæ continent immanitatem, quale est crimen
 maleficarum, prout inter cætera commemoratur, in *l. 2. C. quorum*
appell. non recipit. Ita in termin. voluit Bald. in *l. 1. in fin. C. de juram.*
calumn. & pro hoc (licet Bald. non dicat.) benefacit *text. in l. etsi*
excepta, C. de malefic. & mathematic. quam ita ibi ponderat Alberic.
 de Rosate quod etiam convictus testibus, vel alias sufficienti proba-
 tione possit tormentis subdi, nec tamen propterea dimittitur, sed
 eculeo intruditur bestiarum unguis lacerandus vel devorandus,
 quam poenam Joh. Berber. in *viatorio juris tit. de sortileg. col. fin.*
 mitiorem appellat, quam alioqui pro hoc crimine statutam ordina-
 riam, quod etiam dicto loco sentire videtur, quamvis Griland. in
 tract. de sortileg. qu. 11. princ. n. 13. videatur velle esse gravio-
 rem, cujus mentem hic scrutari nihil attinet, utcumque sit, ita Berberius
 & Griland. declarant poenam in *d. l. etsi excepta* expressam, licet ver-
 ba illius textus alium sensum videantur præ se ferre. Non enim di-
 cunt, in eculeo ponatur, sed ita, sit eculeo deditus (quod alioquin
 species tormenti est) unguisque sulcantibus latera perferat poenas
 proprio dignas facinore. Quod ipsi intelligunt, id est, bestiarum
 unguis discerpatur & devoretur. Quorum intellectus satis toleran-
 dus

dus videtur, cum text. expresse dicat, hoc in poenam irrogari. Et eo
 magis, quia textus ibi adversative locutus est ad priorem dictionem,
 si vero & in priori parte *d. l. etsi excepta*, jam dixerat de cruciatu &
 tormentis: unde in secunda parte adversativa non potest iterum de
 tormentis intelligi. Tamen ut ipsa in proprio sensu accipiantur ver-
 ba sit eculeo deditus, bene potest intelligi, ut prius eo genere, tor-
 queatur pro habenda confessione, etsi nihil in illis tormentis confi-
 teatur, hanc perferat poenam, de qua ibidem. Et sane ista videtur
 mens Alberici, licet non aperte declaret: Reliquorum vero nullus
 hoc tangit, tamen valde necessarium erat. Nos vero puritati sermo-
 nis inhaerentes, *text. d. l. etsi excepta*. aliter quam Berber & Gril. in-
 telligimus, nimirum, quod eo casu nolenti confiteri crimen suum
 tam ingens tortura & cruciatus inferatur pro poena, hoc est, quod ibi
 dicitur, si convictus repugnaverit, sit eculeo deditus, ungulisque sul-
 cantibus latera perferat poenas. Sulcantur enim & lacerantur talibus
 latera ungulis ferreis, ut sic confiteantur, vel poenam dilacerationis
 sustineant, propter suam pertinaciam, facit optime pro intellectu
 illius textus in *c. 1. prope fin. 23. q. 5.* ibi. Quando tantorum scele-
 rum confessionem non extento eculeo, non sulcantibus ungulis la-
 tera, non urentibus flammis, sed virgarum verberibus eruiisti. Archi-
 diac. *n. 2.* melius ad praedictam declarationem facit *l. i. C. de numer.*
& actur. & c. lib. 12. in fin. ibi dicens, Conditioni eos subdi tormen-
 torum, & eculeis atque dilacerationibus subiacere, ubi Bart. Joh. de
 Plat. Jac. Rebuff. & alii praesertim Ludov. de Penna *col. ad med.* qui
 ex illo textu expresse notant, quod tortura interdum sit pro poena, ut
 ibi licet regulariter adhibeatur tantum pro eruenda veritate, & in
 sceleribus etiam magnis alioqui non extento eculeo, non sulcantibus
 ungulis dari debeat, ut ibi latius per eum. Cujus verba omnia Tacito
 authore refert, & sequitur Paris de Put. *in tract. Syndic. in verb. tor-*
tura, col. 2. n. 1. Sed ubi lex hoc statuit observandum est, ut *l. obser-*
vandum. ff. de offic. praesid. & l. prospexit. ff. qui & a quib. manu miss.
 sic etiam est in *d. l. etsi excepta*, quae tamen hoc amplius vult quod
 maleficus illam poenam debeat perferre, donec repugnaverit perne-
 gando. Alias autem, ubi crimen commissum est, constat & adest
 confessio rei, in tales maleficas statuta reperitur poena concrema-
 tionis,

tionis, l. 3. *C. de malefic. & mathematic.* tradit Abb. & alii in *c. ad abolendam ext. de heretic.* Porro ex præallegato loco satis apparet, dictas maleficas fidejussoribus nequaquam relaxandas esse, cum omnino condemnari & aliqua poena affici debeant, licet etiam indicia contra dictas veneficas adeo non essent indubitata, ex quo versamur in enormi crimine maleficarum, ipsæ non essent cautionibus vel fidejussorib. tradendæ, propter periculum vindictæ secururum, & alia, de quib. compil. Mall. *malef. in part. 3. qu. 8. & qu. 16. in princ. vol. 2.* & latius per Jul. Clar. in 5. lib. *sen. §. fin. q. 40. col. 3. cum aliquot seq.* Veruntamen quia nos processum contra dictas veneficas, & contra socias earum jamdudum incarceratas, & qualiter illæ fuerint examinatae cum omnibus circumstantiis, non vidimus, quem ad certiozem constituendam sententiam vidisse debebamus, sed ex amicorum relatione cognovimus, juxta *c. fin. de her. in 6.* non satis nobis consultum videtur, quod dictæ veneficæ absque alio indicio nunc ad poenam concremationis condemnentur. Posset quidem hoc fieri, ut paulo ante ostendimus, sed non propterea fieri debet, ut l. *non quic-*
52 *quid ff. de judic.* Est enim in arbitrio judicis, quantam fidem adhibere velit talibus indicis & attestationibus sociarum criminis per sepe *d. c. in fidei de heretic. in 6.* Hoc vero ex iis, quæ superius in casu deduximus, bene fatemur, quod contra dictas maleficas indicia indubitata extent, quod & ipsæ maleficæ sint, ex quibus licet condemnari possint capitaliter, secundum ea quæ 5. allegavimus: tamen tutius esse dicunt Dd. ne quis ex suis indicis indubitatis capitaliter & ordinaria poena condemnatur, nisi eruatur quoque ipsius confessio per torturam, ita tradit Bald. in l. *milites col. 2. in fin. C. de quest. & Franc. Brun. in tr. de indic. part. 1. qu. 4. n. 13.* allegantes pro hoc in terminis nostris *d. l. etsi excepta ad fin. Cod. de malefic. & Mathematic.* quam ibi ita quoque intelligit Alber. de Rosat. notans ex eo quod convictus tali crimine, non puniatur ordinaria poena delicti, nisi etiam fuerit confessus, quod & Berber. voluit in *viator. jur. d. tit. de sortileg. col. fin.* & hoc vult etiam poenalis *Const. Caroli V. tit. de indubit. maleficiis art. 16.*

53 Nec tamen tortus evadit condemnationem, si crimen confiteri nolit, ut patet in *d. l. etsi excepta*, cujus verba paulo ante ad hoc ponderavimus, sed condemnatur nihilominus ex indicis indubitatis,

tis, mitiori autem poena ut copiose tradit Gandin. in tract. Malefic. Rubr. de presumption. & indic. indubit. num. 2. & 12. Ang. in tract. malefic. in verbo, quod fama publica, num. 18. in fin. Hippolit. de Marfil. in pract. §. quoniam num. 31. & seq. Castrensi. in conf. 299. n. 4. in 2. part. C&poll. in conf. 6. num. 9. & 10. Alex. conf. 188. n. 11. in 7. vol. quia per tortur. in tali præsertim crimine talia indicia violenta non purgantur, ut supra latius probavimus. Sic etiam observari dicit Jul. Clar. d. §. fin. question. 64. col. 22. vers. apud nos, quandoque etiam post gravem torturam & perseverantiam rei in negatione, ubi indicia sunt valde urgentia, solet iudex reos condemnare, non quidem ad poenam ordinariam, sed extraordinariam, puta, triremem aliquando ad tempus, aliquando in perpetuum, præsertim quando est reus valde famosus, quod refert etiam Egid. Boss. in tit. de inquisit. n. 30. quam poenam in proposito nostro inferri tradit etiam Damhoud. in pract. crim. c. 51. de legat. ad ergastula seu vincula nautica, ibi latius explicat. Sed quia ista poena non con-54 venit in mulieres, neque apud nos valde est in usu nec in talibus violentè suspectas maleficas satis tuta. Illa vero altera in d. l. Et si excepta, C. eod. expressa quoque non valde sit usitata, videlicet quod veneficæ perpetuis carceribus mancipari debent, ut tradunt compilat. Mall. malefic. in 3. part. quest. 6. prope fin. & quest. 8. prope fin. & quest. 14. Dimitti enim cum discrimine humanæ societatis non debent. Nec refert quod de jure Civili poenam perpetui car-55 eeris non debeat quis sustinere, ut l. incredibile, C. de poen. quia si56 ita quis damnetur, tenet tamen sententia, ut ibi notat Joh. Faber. & alii atque de jure Canon. poena perpetui carceris imponi potest, C. contra idolorum 26. quest. c. penul. §. fin. ext. de heretic. c. quamvis de poen. in 6. cum similib. Quæ licet capitalis sit & æquiparetur po-57 næ mortis, ut tradit Innoc. in c. qualiter & quando ext. de accusation. Bart. l. 2. ext. de poen. Benignior tamen est in hæreticos maleficos, quam poena concremationis. Et eam quoque posse de jure civili, si modo insolitum non sit loco, aperte sentit Bald. & Angel. in d. l. incredibile, quod hodie minus difficultatis habet, cum poena carceris usu recepta sit, ut notum est. Præsertim in casu maleficarum suspectarum, quæ crimen fateri nolunt, nec tamen veris probationibus convictæ sunt, argument. text. in d. l. et si excepta, ubi eculeo dedita

dedita deinde ungulis dilaceratur, quod equidem majorem denotat poenam; Et ita in praesentia concludimus tanquam in mitiorem & securiorem partem. Sic etiam incarcerationa non poterit evadere & nocere, quia divina justitia tunc non permittit dæmoni naturalem potentiam exercere in carceratis, ne forte judices & officiales curiosi videntes manifesta signa liberationis invitentur ad sequendam sceleratam illorum professionem, ut habetur per Dd. in c. nec mirum 26. qu. 5. & tradit latius Griland. in tract. de sortileg. qu. 9. in fin.

58 Non volumus tamen statim ad condemnationem properari; sed omnibus modis adhuc per varia media tentari, an possit haberi eorum confessio, etiam per repetitam torturam. Quamvis enim magna sit inter Dd. disputatio, an & quando tortura in eodem homine repeti possit, atque communiter velint a nobis indiciis reum quaestionibus iterum subijci non posse, ut plenissime hoc post alios tradit Hippol. de Marsil. in l. repetit. ff. de quaest. Paris de Put. in tract. de Syndicat. §. de repetit. fol. 271. & seq. Anton. Gomez. lib. 3. resolut. cap. 13. num. 26. Jul. Clar. lib. 5. sentent. §. fin. quaest. 64. col. antepen. & penult. qui infinitos pene Dd. in hac materia citant. Tamen in hoc omnes conveniunt, quando reus est quidem tortus, sed non sufficienter, quod in torturam possit repeti, ut videre est

61 apud Marsil. & alios præallegatos, imo si consuetudinem Judicium quorundam inspiciamus indifferenter illi repetunt torturam absque

62 novis indiciis, ut ex Dyn. Gandin. & aliis refert Marsil. in d. l. repetit. ante n. 6. idem testatur Jacob. de Beluis. in pract. crimin. tit. de quaest. n. 92. pro quibus bene facit textus in §. illud vers. oportet, Auth. ut judices sine quoquo suffragio, ibi ipsi torquebant & non primitus requiescant, donec reddant furta, &c. sed esto sane, quod ista jura non ita generaliter sunt intelligenda, sed ita, si nova superveniunt indicia, ut Dd. communiter volunt; Tamen eadem opinio rursus non procedit, quando prima indicia contra reum valde sunt urgentia, tunc enim non attenda prima tortura, in qua ipse nihil confessus est Reus iterum torqueri potest, per text. in l. unius §. 1. ff. de quaest. qui dicit Reus evidentioribus argumentis oppressus, repeti in quaestionem potest, quem sic intelligit ibi Bart. n. 2. dicens ita praticari. Idem dicit Salic. in l. 2. col. fin. C. de custodia reor.

Socin.

*Socin. in cons. 54. n. 14. in 3. vol. Anton. Gomet. lib. 3. resolut. cap. 13. sub num 26. ubi dicit se ita semper tenuisse legendo & consulendo. Idem sequitur Jul. Clar. d. 5. fin. qu. 61. col. fin. Damhoud. in pract. crim. cap. 38. de repetit. quast. n. 3. Modo utramvis opinionem capiat iudex, non poterit errare in casu nostro, torturam repetendo, quia nec sufficienter tortæ videntur dictæ veneficæ, & prima indicia, sunt valde vehementia, ut superius demonstravimus: & deinde in ipsa tortura aliud novum ortum est indicium, scilicet quod dictæ mulieres veneficæ in ipso cruciatu non potuerunt lachrymare, ut pariter ostendimus. Hoc enim prius sciri non potuit, & tunc propter hæc tortæ non fuerunt, sed propter aliud, & id eo satis novum est indicium, & consequenter tortura repeti poterit, atque si confiteantur crimen, pœna ordinaria concremationis afficiantur. Veniantamen, quia valde timendum est, ne etiam altera vice propter taciturnitatis maleficium aliquid confessuræ sint, non incommodum esset, prius adhibere alias quasdam cautelas, de quibus per *Compil. Mall. malefic. in 3. part. qu. 13. 15. & 16.* qui dicunt, quod iudex debebat ad eas mittere honestas personas, quæ eas erudiant, atque ad veritatem dicendam disponant, & ut tormentorum cruciatus fugiant; & quod morti non tradentur, si modo resipiscant, sed aliter & leviori pœna punientur, commemorantes eis squalorem carceris. Solent enim & frequenti meditatione rei calamitate carceris, & replicata informatione bonorum, quæ confortantur, citius ad confitendum induci, quam per torturam, quod re ipsa expertos se esse restantur *Compil. Mall. malefic. Idem juribus & exemplis demonstrat Paris de Put. in tract. Syndicat. §. & advertendum est. fol. 264. apud quem videri potest.**

At sine his quidem suasionibus possunt induci, ut veritatem fateantur, nihilominus blande tractentur, & antequam ad eas torquendas procedatur, ab aliis mulieribus honestis exuantur vestibus omnibus, atque aliis induantur, si forte aliquod maleficium insutum gererent vestimentis, nihilque eis relinquatur, quod eorum fuerit appensum vel ligatum in corpore, nec in capite aut crinibus. Imo si ita videbitur, pili & crines ex omni parte corporis abradantur & laventur. Comperisse enim se dicunt, quod interdum in pilis teneant

maleficum pro taciturnitate, & quandoque in locis secretissimis non nominandis, id ipsum docet Paris de Put. *in tract. Syndicat. §. tortura 3. in fin. fol. 269.* & hoc profuisse adscribunt: Deinde ligentur ad chordas, & dum instrumenta ad torquendum disponuntur, iudex per se vel alios bonos viros inducat quæstionandas ad fatendum veritatem libere. Et si fateri noluerint, mandet ministris, ut instrumenta applicentur, qui statim in hoc obtemperant, non læti, sed quasi turbati. Tandem ad intercessionem illorum bonorum virorum iterum solvantur, & ab ipsis ad partem trahantur, & informantur de novo ad dicendam veritatem, faciendo eis spem, quod morte non afficiantur. Tunc autem, si ad confitendum induci non possunt, subiciantur quæstionibus, & interrogentur semper prius de levioribus, quæ facilius confitebuntur quam graviora, scilicet quærat de iis, quæ dicuntur factitasse, vel si quæ unguenta vel pyxides, item libri in domibus eorum fuissent reperti, ad quem usum illos habuerint, & de similibus, & nisi prius confessæ sint, quibus hominibus vel animalibus nocuerint, aut quæ maleficia procuraverint, non interrogentur, quot annis fidem abnegaverint, & quamdiu incubum dæmonem habuerint, quia hoc nunquam ante alia fatentur: & interim Notarius in processu scribat, de quibus interrogatæ fuerint, & quid responderint. Si quoque ita nihil confiteri velint, adferantur ad eam vel ducantur ad graviora tormentorum genera, indicando eis, quod oporteat hæc sustinere, nisi fateantur veritatem. Debet enim de istis maleficis & similibus acerrima fieri indagatio, ut l. 3. *C. de Episc. audiens. §. l. 2. C. quorum appellat. non recipit.* Et si neque per istum terrorem mutent pertinaciam, assignetur eis terminus pro secunda vel tertia die ad continuandum tormenta, ut per *inquisit. in dicta l. 4. qu. ad fin.* unde etiam in terminis tradit Paris de Put. *in tract. Syndicat. §. de repetitione, ante n. 6.* Quod ad omnem dubitationem tollendam soleant carnifices iustitiæ protestari & iudex intellegi, quod pro nunc intendat super sedere in tortura cœpta, nec perfecte data, repetiturus eam tali die, & quoties opus fuerit ad indagandam veritatem. Quam cautelam desumptam fuisse putat ex notationibus in *l. 1. unius. §. 1. de quæst.* Nam alioqui tortura regulariter repeti non debet, nisi supervenientibus novis indiciis, de quibus supra diximus.

Intra illud autem tempus iudex diligentem ejus custodiam consti-
 tuat, ne solæ relinquantur, quia à Dæmone frequentabuntur & sol-
 licitabuntur, ut sibimet mortem consciscant, adveniente autem die
 termini, iudex prius bene adhortatas ad confitendum examinet, cum
 omnibus circumstantiis, si ex responsione eorum viderit hoc facien-
 dum esse. Ac si confiteantur, bene est, si vero repugnent pernegan-
 do vel nolendo explicite confiteri, quæstionibus eas exponat, & dum
 à terra elevantur, faciat iudex recitari dicta sociarum sive testium
 submissis nominibus, & dicat eis, ecce per testes convictæ estis.

Ad extremum vero, si hæc omnia non proficiunt, non tamen
 dimittantur, sed si potest fieri, ducantur seorsim ad aliquod castrum
 remotum, & cum plures dies ibi fuerint custodia traditæ, fingat Ca-
 stellanus, se ad longinquas partes peregrinaturum, & interim subor-
 nentur mulieres aliquæ, quæ illas visitent, de variis colloquantur,
 promittentes eis, quod velint eas dimittere, libere abire, dummodo
 informet eas de certis quibusdam experimentis. Nam per hunc
 modum sæpissime fuerunt factæ & convictæ, ut dicunt *inquisitor. d.*
c. 76. in fin. ubi referunt exemplum de malefica, quæ nullis tormen-
 tis & quæstionibus induci poterat ad confitendum crimina, & tan-
 dem modo supra scripto, cum crederet Castellanum abesse, qui ta-
 men præsens latebat, tres familiares intrantes promittebant ei rela-
 xationem, si informaret illas de modo excitandi grandines, quod ca-
 pta, quamvis primo dolose secum agi putaret, ipsis instantibus & vi-
 dentibus, fecit in nominato loco excitando grandines, & per hoc ha-
 bita evidentia facti, & deinde quoque confessione, digno supplicio
 fuit affecta. Aut si omnia hæc nihil ad habendam confessionem pro-
 ficerent, possit iudex eis indicare, quod jam sint non obstante perti-
 naci repugnatione eorum ad mortem condemnata, & si circumstan-
 tiæ patiantur, fecte eas jubeat duci ad supplicium, non tamen morti
 vere tradat, an si forte sic ad pœnitentiam prius adhortatæ aliquid
 confiterentur, & hoc posse fieri probatur exemplo Salomonis, qui
 etiam fingebat se velle, quod nolebat in *c. afferre ext. de præsumpti.*
 & ibi norat. *n. 2. ff. de quæst. tradit Paris de Put. in tract. Syndicat. &*
in d. §. & advertendum est, in princ. fol. 263. & §. sequitur modo,
pag. 300. ubi infert notabilem quæstionem.

Quod si iudex prædictis omnibus diligenter adhibitis animadvertat quæstionatas nolle detegere flagitia sua, interroget eas, an pro innocentia sua velint subire iudicium candentis ferri vel aquæ frigidæ? cui forte respondebunt, quod sic velint: omnes enim maleficæ hoc affectant, scientes se per dæmonem ab omni læsione præservari, & ex eo ipso, quod vere maleficæ sint, agnoscuntur. Sed iudex simpliciter replicabit, quod non possit se absque temeritate tanto periculo submittere, neque etiam talem purgationem tanquam opus quoque magicum ac diabolo auctore excogitatum commentum concedat, cum omni iure sit prohibita, *c. fin. ubi plene notant ext. de purgat. vulg.* de quo etiam Compilat. Mall. *malef. in 3. part. q. 17. in fin.* ubi notabile referunt exemplum. Sed aliquis hic forte dicat, Esto, purgatio aquæ frigidæ tanquam perversa & superstitiosa iure est prohibita, interim tamen negari non potest apud Saxones in nostris partibus nihilominus esse in frequenti usu. Responsum huic paucis velim, fateri nos utique iudicium aquæ frigidæ passim in frequenti esse usu, sed non nisi imperitæ vulgi multitudinis, & minorum gentium (ut ille ait) hominum usu, qui alioqui omnia, quæ vel cogitant & faciunt, integris & candidis viris debent esse probata, non attento eo quod dici solet: Ea, quæ communiter à vulgo fiunt, non esse in exemplum trahenda.

Etsi autem in hoc nostro infelici seculo veteres superstitiones, inter quas non in finimum locum purgatio aquæ frigidæ obtinet, conopitæ & olim damnatæ renovantur, & quasi repullulascere videntur. Tamen iudex vel magistratus potestate & autoritate fungens hac in re providus & circumspectus esse debet, ne peccet contra secundum Decalogi præceptum. Quia purgatio aquæ frigidæ dicitur vulgaris: quod nulla canonum aut legum auctoritate fundata sit, sed à vulgo inventa, & Diabolo fabricante introducta, ex *c. Mennam & c. consuluiſti*, & est perversa & superstitiosa: quia intentat probare innocentiam vel culpam hominis per experimentum non secundum naturam, neque secundum sacram scripturam, sed per modum superstitiosum, juxta *cap. fin. X. de purgat. vulg. § 2. qu. 5. d. c. Mennam & c. consuluiſti*. Panorm. & Pet. de Anchor. in *d. c. fin. Mart. Navarr. in manuali confess. c. 11. n. 39.*

Ad hæc, qui tali vulgari probatione utuntur, tentant Deum : dum quærunt ab eo miraculum sine causa. Ferrum candens cum naturalis sit actionis, ita lædit innocentem, sicut peccantem, & in aqua frigida ita mali submerguntur, sicut boni.

Ad miracula autem, quæ suo arbitrio Deus reservavit, ut Anchoranus ait, non ferro candente vel aqua frigida, sed iustis orationibus commovetur Deus.

Hinc in ejusmodi probatione duplex committitur peccatum : tentationis nimirum Dei, & superstitionis : quia pactum implicitum intercedit cum Dæmone. Ad quod facit auctoritas D. Thomæ Gram. 2. qu. art. 8. dum ait : Dicendum, quod judicium ferri candentis vel aquæ frigidæ, ordinatur quidem ad alicujus peccati occulti inquisitionem, per aliquid quod ab homine fit, & in hoc convenit cum sortibus : In quantum tamen expectatur aliquis miraculosus effectus à Deo, excedit communem sortium rationem. Unde hujusmodi judicium illicitum redditur, tum quia ordinatur ad judicanda occulta, quæ divino judicio reservantur, tum quia hujusmodi judicium non est divina auctoritate sancitum. Unde 2. qu. 5. cap. consulisti, in decreto Stephani Papæ dicitur : Ferri candentis vel aquæ ferventis examinatione, confessionem extorqueri à quolibet, sacri non censent canones, & quod sanctorum Patrum documento sancitum non est, superstitiosa adinventione non est præsumendum. Hæc D. Thom. ex canone.

Secundo, non solum peccant cogentes subire probationem aquæ frigidæ, sed etiam omnes, qui credunt inesse effectum ad probandum innocentiam vel culpam, nisi eos ignorantia probabilis excuset. Quia est opus superstitiosum, à diabolo introductum, ex pacto cum eo implicate habito procedens : Ergo peccat contra 2. Decalogi præcept. qui fidem adhibet tali rei. Nam similes sunt qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Ex qua causa quia admoventur talis erroris, & non deponunt nec acquiescunt veritati, tam diu sunt in peccato, quam diu non desistunt à tali superstitione. Quia post admonitionem non est amplius locus probali ignorantia. Quare recte Bodinus & alii contra Scribonium, damnant probationem aquæ frigidæ, tanquam opus diabolicum.

- Tertio si quis, vel quæ ponatur ad probationem aquæ frigidæ, & virtute talis indicii præsumpti confessio extorqueatur in tormentis, confessio nullius roboris & momenti, & consequenter reus vel
- 83 rea non potest ex ea condemnari. Probatur confessio, quam nullum indicium legitimum præcedit, etiamsi in tormentis facta sit, & reus in ea perseveret, est nulla ipso iurè nec potest confessus ex ea condemnari, *per text. gloss. Br. & alios in l. pen. ff. de quest. Alex. in l. qui aliena §. Celsus. n. 12. ff. de acquirend. heredit. Jas. ibi n. 38. Angel. in tractat. malefic. in verb. fama publica vers. quinto quare Hippol. de Marf. d. l. pen. & in pract. crim. §. secunda quest. n. 2. Emanuel Suarez. in Thesaur. Recept. sentent. verb. confess. Francisc. Bruno de indiciis & tortur. 2. part. qu. 5. Francisc. Viv. lib. 2. com. opin. 70. Jul. Clar. lib. 5. §. fin. question. 55. & hæc est communior opinio.*
- 84 Sed hæc talis confessio elicitur virtute nullius legitimi indicii, cum talis probatio iuri & rationi repugnet, ut constat ex dictis. Si ergo indicium nullum est: confessionem inde sequentem esse nullam necessum est. Si confessio nulla est, ergo & sententia nulla, quæ inde virtutem sumit. Ex prædictis constat abusum illum probandi apud antiquos fuisse reprobatum, tanquam superstitiosum, nunc vero nostris temporibus denuo maligno procurante revocatum.
- 85 Causam vero, quare non submergantur sagæ, si ita sit, ut refertur, non referimus ad levitatem, cum nulla dæmoni insit (gravitas enim & levitas sunt qualitates corporum, ex elementis compositorum) sed in potentiam dæmonum. Qui enim potest celerrime per aerem corpora ad remotissima loca deferre, sua virtute valet etiam sustentare, ne submergantur. Nam si vir mediocris potentia puerum potest tenere, ne profundum petat, quanto magis, dæmon hominem deferre valebit? Hoc autem facit non ut nocentiam sagæ declaret, cui omnem suam in protegendo operam addixit ad salvandam innocentiam in conspectu hominum, (mallet enim talem, si in culpa sit, innocentem, quam culpabilem ostendere, atque sic potius
- 86 permittet in profundum descendere, quod tam naturale est corpori gravi, quam natâre contra naturam.) sed ut in tali opere, dum fortasse unam perdit animam, quæ ad Deum per poenitentiam revertitur,

tur, plures per infidelitatem & superstitionem sibi subiciat. Etenim & cooperantes & fidem adhibentes, in laqueum diaboli cadunt. Sortitur autem hoc opus sicut & alia superstitiones, de quibus antea actum est; effectum ex pacto implicito cum Dæmone. Dum enim 88 homines scire volunt occulta per modum, nec à natura, nec jure divino & humano permixtum, aut ordinatum, diabolus tanquam mille artifex occurrit, & manus adjutrices porrigit. Atque eam ob causam Canones & Doctores vulgarem probationem, tanquam rem superstitiosam & diabolo suggerente inventam, reprobant, dum tales effectus neque secundum Canones, vel Ecclesiæ consuetudinem, aut rei naturam cum causis conjungantur, quam Regulam, ut supra significatum est, Augustinus *lib. 2. cap. 20. de doctrina Christiana*, indicat pro dignoscendis superstitionibus. Qua regula etiam reji- 89 citur ficta illa antipathia. Nam aquæ talem tribuere effectum, indiget alia confirmatione aut ratione aut auctoritate probandum est. Quis enim aquam in Baptismo diceret talem tantamque vim habere, nisi expresso Christi testimonio probatum existeret? Neque aquæ soli virtus salubriter abluendi tribuitur, sed accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum, ut dicit D. Augustinus *tractatu suo in Johannem*.

Præterea ut ex d. c. *Mennam*. & aliis colligitur, hac probatione antiqui abusi sunt etiam in probandis aliis sceleribus: quomodo ergo nunc solum obtinet in sagarum crimine? Accedit hic quod Bodinus *lib. 4. Demonomania cap. 4* refert, dum inquit: Sapiens vero judex ad consequendam veritatem omnes præsumptiones comportaturus est: modo ne id faciat, quod multi judices in Germania solent. Hi enim aut magos alios conquirunt, ut per eos ad saltum eribri resciscant, an reus fortes exerceat: aut ambos pedes sagæ & manus colligantes eam imponunt aquæ leniter, eamque si saga fuerit, in fundo mergi non posse putant.

Hac enim via diabolus judicia, quæ sancta oportet servari commutat in scholam magiæ. Sed hanc disputationem Philologis & Physicis, cum nostræ non sit professionis, reliquens his supersedeo.

Quare

90

Quare nunc conclusio totius Responsi est, quod iudex omnem adhibeat diligentiam pro eruenda confessione dictarum Sagarum, & si eam consequatur, facta ejusdem ratificatione consueta poena ignis seu concremationis eas damnet. Si vero confessionem criminum ab eis extorqueri nequeat, eas tamen minime dimittat, sed nihilominus perpetuo carceri tradat, cujus squalore fortassis pertesa tandem crimen fatebuntur, aut supervenient novæ probationes, quibus evidenter convincantur, & tunc quid facere debeat, Iudex satis habet.

Et hæc amici optimi jam pro temporis angustia ad propositum casum respondere volui, cumque ex animo veritatis & justitiæ amante simulationisque omnis expertæ profecta sint, ut animo consimili accipiantur, postulo : Salvo tamen per omnia cujusvis doctoris & peritioris de jure saniore judicio. Dat. Luneburg. Ultimo Junii die. Anno 1597.

H. A. D. JC.

INDEX

Rerum & verborum, in hoc tractatu contentorum, quorum prior numerus paginam, alter vel plures minores marginales ubique denotant.

A.

- A**bsolutus semel Reus an Accusati officium circa impetrati-
denuo possit accusari. onem & usum salvi conductus.
109. n. 6. 173. 6. & seqq.
- A**bsolutio & calumnie con- Accusati reconvenientis cura, 98.
demnatio an in eadem instan- 5. 99.
tia fieri possit, 97. 1. 98. 2. 3. Accusationes an ex iustis causis ho-
die rarefiant. 65. 2.
- A**ccusatoribus, strigarum & vene- Accusatio an sit nulla, omiſſa for-
ficorum bona applicandi mos- ma. 65. 4.
- A**ccusatorum, Venetiis prudenter Accusatio criminaliter & civiliter
abrogatus. 11. n. 1. eodem processu in quibus deli-
ctis institui possint. 98. 5.
- A**ccusatorio super violatâ pace pu- Acta in causis criminibus quàm fide-
blicâ, quæ observanda remissi- ter & accuratè debeant conscribi,
vè. 59. n. 7. f. 26. n. 5. 28. n. 13. 29. n. 18. 68. seq. 271.
fin. seqq. 211. 2. seq. 236. 9. 254.
- A**ccusatori quænam observanda, 10. n. 14. 110. n. 255.
- A**uxiliatorum in specie, 95. 2. 86. Actorum communicatio in crimi-
nalibus quomodo fiat. 193. pr. 324. 12.

- Actorum transmissio in Crim. an** necessaria. 26. 5. 17. 5.
qualiter legitime instituenda, 30. 1. seqq.
ea durante quales partium tech- 31. 2. 34. 4. 5.
na. 31. 2. 34. 4. 5.
Actuariorum in Criminali requisi- 211. n. 1.
ta. 211. n. 1.
Administratores fidelitas an extra periculum sit, 102. vers. quod
omnino. 101. 101. 101. 101.
Administratores controversiarum cu Magnatibus, super rationibus
ubi discutienda. 102. vers. hic
etiam. 102. vers. hic
Adulari Principi, quid sit, 9. n. 6.
Adulterii accusans uxorem, an do- 58.
tem lueretur. 58.
Advocatus in Criminali an & quan- 38. 6. 11. 12. 13.
do admittatur, 37. n. 2. & seqq. usque ad fin. obl.
X. & pag. 12. 16.
an Reis non perentibus & spon- 21. n. 25, n. 27. p. 22. n. 28. & 29.
te confessis. 15. vers. imo etiam
21. n. 25, n. 27. p. 22. n. 28. & 29.
p. 19. & 20.
quibus sumptibus. 16. n. 7. 20.
fin. 21.
Advocatus sub lege brevitatis ad- 22. 25.
missus, quando non contraven- 22. 25.
iat. 22. 25.
Advocatus quomodo debeat cave- 40. n. 2. 39.
re Conscientia. 40. n. 2. 39.
& honori. 41. n. 6.
pro obtinenda causa, quae facere 41. 8. 9. 10. 42. 11. 12. 13.
debeat. 41. 8. 9. 10. 42. 11. 12. 13.
an odia debeat metuere. 45. n.
2. 46. 5.
& judicia vulgi. 46. n. 6. 7.
non satis peritus in causi crim. 46. n. 8.
delatione quid facere debeat. 46. n. 8.
Advocatus an & quare sui consti- 46. n. 5.
tutionem ex officio curare de- 46. n. 5.
beat. 46. n. 5.
Advocati officium circa rotulatio- 31. n. 35.
nem actorum Criminalium. 239. in f.
circa cautelas. 81. n. 5. 6.
examen testium super notorio. 148. 4.
injustam torturam. 288.
inspectionem cadaverum. 4. 7.
Advocato incarcerati quam ob- 135. 1. 2.
servanda, 135. 1. 2.
Rei furii. 84. n. 3.
Reorum Auxilii in delictis pra- 85. 2. & 86.
stiti. 85. 2. & 86.
Rei Falsi. 88. 2.
Inquisiti Minoris. 105. 5.
Advocati Fisci officium quam di- 14. n. 1.
gnum. 14. n. 1.
eius abusus. 14. n. 2.
hic quomodo puniendus, 14. n. 2. 3.
Equitas quam sequenda. 19. n. 16.
Ami- 19. n. 16.

- Amicitia Judicis & Causidicorum
quam suspecta & periculosa,
25. n. 2.
- Animus occidendi unde probetur,
63. n. 7.
- Animi consternatio an cursum na-
turæ sistat. 218. 4. 220. 8.
- Apoplexia simulata unde cogno-
scatur. 156. n. 3. 4.
- Appellatio an possit tolli. 301. n. 12. seq.
- an à Tertio extraneo, sine manda-
to in criminalibus admissibilis.
16. pr.
- in criminalibus an ad Cameram
Imper. permissi. 132. n. 4. 296.
297.
- an ad inferiora judicia permissa
non obstante ordinatione Ca-
meræ, 298. n. 6. &
p. seq.
- an exstinguat cautionem pro cri-
minis reo factam, 131. n. 2.
- an à denegatione copiarum litera-
rum, cum actis ad sapientes
transmissarum sit licita, 31. n. 5.
- an à sententia contra Reum ho-
mucidii lata, si unus tantum
Medicus ad vulnere inspecti-
onem adhibitus, 63. n. 9.
- an à sententia in causa criminali
in civilem conversà lata, 133.
n. 6.
- Appel. process. in Camera an de-
cernendi quando causam esse
criminales, appellans negat,
Judex à quo affirmat. 305. n. 25.
- Appellatio in Crim. ubi est licita,
an à Judice justè impediatur.
244. per tot.
- Appellationis vim an habeat, Rei
Crim. profectio ad superiorem,
207. n. 4.
- Appellatione à sententia ultimi
supplicii definitivà interposità
an salu. conductum habens pos-
sit retineri. 177. n. 21.
- Appellatio à sententia, quæ Reus
salvum conductum habens tor-
queri jubetur, an illius captu-
ram impediatur, ibid.
- Appellatio ad superiorem an sit li-
cita, quando exceptione loci
non tuti, nondum impetrato
salvo conductu opposita Judex
ulterius procedit. 174. n. 8.
- Arbitrium Judicis in Judiciorum &
Torturæ materia quale esse de-
beat, 183. n. 10.
- Argumentum an valeat à consue-
tudinis diuturnitate, ad ejus ju-
stitiam. 17. n. 11.
- an à rubro, 300. 10.
- an à ratione legis. 300. 11.
- an à verisimilitudine, p. 15. p. 16.
- an ab absurdo 302. n. 22.
- Ariolorum indicationes ad inqui-
rendum an sufficiant, 84. n. 2.
- Tet 2
- Artis

- Artis periti an possint torqueri. Autochiria mendacium, quàm pruden-
 ter detectum 114. n. 9.
 Articulatio qualitatis testium, esse Auxiliatores delicti. accusaturo vel
 omni exceptione majores, inquisituro observanda, 85. n.
 quando necessaria. 267. 2. 271.
 vers. quapropter. 3. & seq.
 Assassinus quis. 70. 1. 8. & 9.
 Assassinium, ejus qualitate non pro-
 batà quomodo puniatur. 71. n. 5.
 Assassinii Inquisitio vers. inquisitio. 85. n. 1. 2. 3.
 Assessoribus iniquæ sententiæ cul-
 pant evitaturis quid faciendum
 sit, 24. n. 1.
 Assertio sociarum criminis an con-
 tra sociam faciat præsumtio-
 nem. 300. 10.
 Aulicorum interventu an innocen-
 tia periclitetur, 101. n. 2. 102. 67. 14.
 Aulicis ministris munimen adver-
 sus delatorum calumnias quæ-
 rentibus quid faciendum, 101. n. 3.
 Avaritiæ argumentum quod sit, e-
 mendicatio alieni. 8. n. 6.
 Autoritas unde umbratilis, 44. n.
 15. 17.
 Autoritas Curatoris minoris, in
 Crimin. an sit necessaria, 104.
 n. 1. 3. 5.
 quando & qualiter præstari de-
 beat, 105. fin.
 Autoritas Mynsing. Gail. in 33.
 secta consuetudine totius Rom.
 Imp. de non admissibili Appel-
 latione in Criminalibus an vin-
 cat rationes contrarias, 301.
 n. 22. 23.
- B.**
 Banni irrogatio quando & quate-
 nus Clerico non præjudicet,
 100. n. 3.
 Beneficium L. Diffamari quid sit,
 89. n. 1.
 in quibus causis locum habeat,
 106. n. 1.
 citatio exinde an inducat litis pen-
 dentiam. 106. n. 1.
 Blasphemiarum poenas evitandi caute-
 læ. 346. n. 1. 2. 3.
 Bona vacantia an & ex quo tempo-
 recedant Fisco, 8. l.
 eorum concessio à principe facta
 quando non valeat. 8. n. 1. 2.
 invalide emendicatorum causa
 quæ technæ struantur, p. 9. 10.
- C.**
 Cachexia simulata signa. 152. n. 5.
 Calumniatores unde tam frequen-
 tes, 14. n. 4. 86. n. 1.
 an eadem instantiâ, quâ reus ab-
 solvitur condemnari possint,
 106. pr. n. 2. 3. 4.
 cur

- cur à principe abigendi, 326. n. 6. stantiarum ut adhibendi, 136. 1. 2.
- Calumniæ poenæ quibus prætex- 3. 4. & 7. 8. 123. n. 2. 144. n. 10.
- tibus à ministris Fiscī evitentur, 14. n. 3. Carcerari an possit, saluum condu-
- Canes Dominorum interfectionis cum habens, 177. n. 21.
- indices, 115. n. 10. 116. n. 12. reus in defectum pecuniæ, cor-
- Canis Capparus memorabilis in- pore puniendus, 322. n. 1.
- dex sacrilegii, 117. n. 13. Carceratorum ratio & cura qualis
- Captura quando sit reiterabilis, sit habenda, 143. 4. 144. 7. 8
147. n. 6. 9. 10. 12. 13. 128. n. 9.
- quatenus sit prohibita, p. 121. 129. 14. 152. 5.
- vers. quando quis, 140. 3. 4. 5. Carcerati ut morbos mentiri so-
- qualiter injungenda, 121. 3. 142. n. leant, 150. 1. 154. n. 8.
3. 4. mors quatenus gravet custodes
- per quos fieri possit, 142. 4. 5. 138. 1.
- an speciale mandatum requirat, unde accidisse hodiè credatur.
142. 1. 139. pr.
- Capturam injustam intercedens Carceratus injustè an impunè fran-
- occisio ut puniatur, 121. n. 3. gat carcerem 148. 5. & seq.
- Captivorum mors quas excitei Carcerationis injustæ nomine ad-
- præsumptiones, 294. n. 11. versus Judicem comperens actio
- Captivos adeundi facultas an qui- an fidejussoris datione remitta-
- bus & quatenus esse debeat, tur, 123. 1. & seq. 9.
137. n. 8. 316. n. 2. seqq.
- Carcer quanta sit poena. 121. 124. Carceratorum relaxatio quando &
6. 145. 1. 2. 3. qualiter concedatur, 12. 4.
129. 12. 139. in f. 148. 1. 2.
- Carceri quatenus æquipolleat cu- Carcerationes evitandi cautelæ.
- stodia, 123. 2. 128. 11. 240. 1. 3. 322. 2.
- Carcerum qualitates, 139. 145. Carnificum torturæ opus tractan-
- n. 14. tipum fraudes, 212. 213. 214.
- Carceres subterranei damnantur. Causidico malitioso poena laquei-
145. n. 15. inflicta, 113. 4.
- eorum inspectio commissæ, ut Cautelæ cautelarum pro Advocato,
- expediri debeat, 169. n. 2. 40. 2.
- Carceres pro qualitate circum- Ttr 3 Cau-

- Cautelis suspectis quando utendū, 40.n.4. Clausulæ toties quoties intellectus in fidejuss. Reor. 150.6.
- Cautelis pravis sine animæ perniciæ vix datur uti. 93.3. Clementiæ proprium quodnam, 307.n.1.
- Cautela pro Præatore exequente & Superiore mandante torturam injustam, improbat. 278.4. Clementia proprium judicis crimin. 183.n.11.341.n.1.
- Cautioni, an & quibus in delictis locus sit. 126.1.139.in f.128.10. Clerici actores ob fractam pacem, ne pœnam Canonicam incurrant, quid facere debeant, 100.1.2.3.
- Cautio fidejussoria an actionem injuriarum injusti carceris nomine competentem tollat, 123.1.seq.124.8. Cognitio de torturâ & super reatu quam periculosa. 25.1.34.17.189.pr.
- quamdiu duret, 131.n.2.147.2. Cognitio causæ ubi requiratur, 8.1.4.174.10.
- Christianorum est facinora quàm diligentissimè ante pœnam examinare. 22.25. Cognitio super exceptione spoli an præcedere debeat cognitionem de crimine. 103.n.2.
- Christianus fuisse quando præsumatur, occiso cadavere reposito, 71.6. super ætate dubia an præmittenda Inquisitioni. 105.n.4.
- Circumstantiæ occultæ in delictis, notorietatem ambiguum reddunt, 23.n.33. Commendator fidejussoris pro Reo Crimin. quando teneatur, 131.n.2.
- Circumstantiarum loci & temporis assignatio, in quibus criminibus non sit necessaria, 92.3. Commissarius, inspectionem carceris quomodo expediat, 169.n.2.
- ejus non probatio quid operetur ib. f. Commissariis Torturæ, quàm variè imponi possit in actu torturæ 212.213.214.7.8.
- Citatio Reorum Crim. ad examen testium an semper sit necessaria, 197.n.24.25. Comparitio spontanea quænam sit hujus quid operetur, 129.n.13.325.1.
- Citatio partium ad formationem status controversiæ ex actis transmittendis an necessaria, 31.6. Complicum dicta, quid prosint, 97.pr. Con-

- Conceptionis temp9 fallax, 199. n. 5
 Concessio finis, mediorum concessionem includit, 18. n. 12.
 Concubinatus an J. Civ. permissus 75. n. 7.
 ejus qualitates quot & quænam ib. 3.
 an in reformatis Ecclesiis toleretur. 75. n. 8.
 Condemnatio cum exactâ causæ cognitione fieri debet, 25. 1.
 pro qualitate probationum gubernanda, 181. n. 3.
 ad mortem, in dignitate constitutis an valeat, 315. n. 7.
 Confessio, quàm sæpè falsa extorqueatur, 29. n. 16.
 occisoris, super vulneris lethali-
 tate an attendenda, 62. n. 3.
 qualis ab ordinariâ pœnâ excuset, 110. n. 9.
 qualis non sit spontanea, 145. n. 12. 189. n. 29.
 à quibus qualiter extorta sit nulla, 190. 191. 194. n. 12 13. & 14. 195. n. 16. 211. 6. 234. 4. 211. 3. 222. 8. 215. 216. 197. n. 21. seqq.
 & quando ratificatio non profit, 195. 15. 250. n. 1.
 valida quid operetur, 196. n. 29. 20.
 matris adulteræ jurantis, filium non esse mariti, an fidem mereatur. 199. 5.
 utrum sponte, an metu sit facta, cui & unde sit cognoscibile. 235. 8. 9.
 spontanea an præsumatur, 235. 6.
 in torturâ facta an custodibus, aliisque innotescere debeat, 214. 7.
 in Criminalibus an dividenda. 238. f. 239. 6.
 extorta an & quando fidem mereatur, 241.
 in dubio an metu extorta præsumatur, 249. 5. seq.
 inique torto ne noceat, cautela, 248. 4.
 an judici profit ad excusandum culpam, 249. 6.
 torti per novos modos vel alias injustè; quod sit nulla pro cautela, 275. 12. seq.
 Confessio per torturam extorta, legitimis indiciis non præcedentibus nulla est. 487. n. 27.
 per tormentum insomniæ extorta an valeat, 276. n. 13.
 vivæ vocis, quando haberi non potest, unde petenda, 281. n. 3.
 à delicti complicibus quomodo eliciatur, 286.
 difficulter alioquin elicibilis, an & quatenus per testes cum Notario absconditos elici licitè possit. 284.
 an & qualis profit ad impetrandam gratiam, 329. 12.
 an ex supplicatione pro impetran-

- petranda gratia inducatur, 331.
 1.2. Confessionem à maleficis eruen-
 extorta de delictis, de quibus non Confessio an & quando defensio
 sunt indicia, an sit valida. 231. concedenda 80. in f. 38.
 1.2. n. 13.14.
 an & quando torturam non im- Confiscationum illegitimarum ma-
 pedit, 252.1.4. la 8 5.9.6. evitandarum
 Homicidii qualificati, an, quan- cautela. 325.3.526.6.
 do & quatenus profit ad absol- Confrontatio testis & rei, quare
 vendum, 266. pr. & coram non facile facienda. 200.1.
 quo Iudice periculosa sit. 237. in ea metus subornationis ut
 pr.3. tollatur. 201.2.
 deficiente probatione qualitatis Conscientia quid. 40.3.
 an torturæ & cui poenæ locum ei ut consulendum sit ab Ad-
 relinquat, 237.4. vocato. ibid: 1.2.4.5.
 homicidii ex veneno, an an- Consilia sapientum quare in Cri-
 nulletur propinatione & qua- minalibus requirenda, 28.n.
 litate veneni mortiferam non pro- 12.13.
 bata. 198.2. Consiliarii Placentini removen-
 Furti cum allegatione Domini di à Principe, 9.7.
 non probati, an ab ordinaria maleficiorum quando tenean-
 poenâ liberet 240. 1.2. tur in syndicatu. 25.1.2.
 Minori an noceat, ubi de deli- Consiliatorum aliquo, fac totum,
 cto aliter non probatum. 287. pr. gerente, quænam sit veritatis
 & subditorum conditio, 12.3.
 & aliàs, quò minus restituatur, 333.5.
 quid si facta sine curatore. 105.3. Consuetudinis irrationabilis an-
 & in tormentis, 105.5. tiquitatem prætendentes dupli-
 Confessionis revocatio quando cem turpitudinem allegans 17.10.
 profit. 241.2. & an error tunc Consuetudinis imposturæ, 70.n.
 probandus. ib:3. 10.17.n.11.
 revocationem declinandi cau- requisita, 18.pr.
 tela. 250.2. rei malæ an unquam præ-

- scribat J. Div. & nat. ibid.
 assertum quam periculosum, 4. n. 9. 7. n. 14.
 305. n. 25.
 assertum de non admittendis
 in caus. capit. appellationibus,
 in omnibus, camerali, inferioribus
 judiciis an probari possit,
 298. 6. & p. seqq.
 usque 305.
 Consuetudo, ut in caus. Crim. non
 transmissis actis, per assessores
 vel syndicos proprios pronun-
 cietur, an valeat. 9. 7.
 ut actuarii non rite exceptæ De-
 positionis scripturæ credatur, an
 valeat, 69. 8. 9. 10.
 procedendi contra minorem, non
 dato Curatore, an valeat.
 104. n. 1.
 torquendi per sortilegia an subli-
 stat, 209. 1. 2.
 an tollere possit appellationem,
 301. 12. seq.
 Contumacia an constituat delin-
 quentem principalem ad effe-
 ctum inquisitionis contra auxi-
 liatores 85. n. 2.
 Convictus an defensionem alle-
 gans audiendus, 8. n. 18.
 239. n. 6. 252.
 an possit torqueri, f. 481. 4.
 Criminalium causarum cognitio
 qualis requiratur, 22. 23. 28.
 n. 12. 13. 19. n. 17.
 Judices quales esse debeant,
 4. n. 9. 7. n. 14.
 an propter negligentiam vel
 imper. teneantur, 4. n. 10.
 ubi ad torturam debeant esse
 promptiores, quam alibi, 224.
 2. 3. 4.
 Criminales Causæ quam arduæ
 sint, 18. 15. 20. 19. 352. 6. quando
 expediendæ, 324. 9. 10. 11. 12.
 an admittant Advocatum, 21.
 n. 27. 23. n. 30. 39. n. 2. qualem,
 15. 5.
 & cujus sumptibus, 16. n. 7.
 an admittant copiam actorum,
 192. n. 8.
 Crimina excepta quænam sint.
 224. 1.
 occulta & occultata, sagacite.
 investigandi via exemplis mon-
 stratur, 111. seqq.
 notoria quæ sint, 23. n. 32. 3337.
 n. 1. 3. 76. n. 4. 77. 8.
 Crimin. atrocitas an tribuat Ju-
 rium transgressum, 226. n. 10.
 & seqq. levium inquisitio an per-
 missa, 53. n. 3. & seqq.
 occultorum reabsolventes, quam
 arripere possint cautelam,
 49. n. 10.
 Criminum atrociorum confessio-
 nes an admittant ullas excepti-
 ones, 38. n. 13. 14.
 Criminum remissiones in literis
 l u u gratiæ

- gratiz quomodo exprimenda, 60. 1.
 Criminalitatis remissio quid contineat, ibid.
 Custodes carceratorum quando multiplicandi, 144. 10.
 eorum periclitatio, 138. 1.
 hac ratione mortis carcerati quomodo evitanda, 139. 2.
D.
 Debitoris nomen ex persona memorie Creditoris mutantis lapsa consilio uxoris restituta, 117. n. 15.
 Defensio nemini deneganda, 39. 15.
 an confesso & convicto, 80. 18. 2. 9. 6. an contrariis exceptionibus utenti, 239. 6.
 an iusta causa non apparente, 80. 18. an in atrocioribus, 38. 12. 39. 15. 16. an ex officio, 15. 5. 188. n. 27.
 an tollatur denegando Advocatum, 15. 5. 18. 12. necessaria an a principe auferri possit, 9. 6.
 in homicidio an presumatur, 227. 3.
 quam favorabilis sit, 22. n. 29.
 Defensor in Crimin. Vid. Jud. Crimin.
 Delictum universitat. vid. un. vers.
 Delicta in bello commissa amnestia remittuntur, 60. 1.
 ex ratificatione an sint commisionis, 59. 7.
 an tribuant immunitatem, 75. 9.
 notoria ocyus punienda, 76. 1.
 atrocia an sine iudiciis inquisibilia, 67. 12.
 Delinquentium cautelae quaedam illicitae, 94. 4. 158. 1.
 extractio ab Ecclesiis quam prohibita, 146. 12.
 consuetudine tamen in quibus invaluerit, ibid. 3. 4.
 qualiter instituenda, 147. 1.
 Denunciationes Criminum an praemii hodie invitanda, 86. 1.
 in casu necessitatis invitatio unde praemium debeatur, 103. pr. 4.
 quales non recipienda, 89. 4. 1.
 Denunciationis acceptionem scrutinium circumstantiarum precedere debet, 87. 3. 103. 1.
 Denunciationis nomen quando celandum, 103. 2.
 Denunciator an iuramento adstringendus, 88. 6.
 ejus qualis pravaricatio explicanda & punienda, 88. 6.
 an & quando possit esse testis, 72. 1. 2. 6.
 Deposito Medicor. & Chirurg. super inspectis occisorum vulneribus qualis esse debeat, 61. 2. 325. 4. 5.
 ali-

- aliorum testium an & quatenus
hoc casu admittatur, 63.6.
- Depositiō Med. de lethalitate vene-
ni qualis admittatur, 200. pr.
- Depositionem Medici &c. quānam
precedere debeant, 63.7.8.
- Depositiō unius Medici quando
sufficiat, 114.9.
- an debeat esse jurata, 241.2.
- Deposita abnegata, prudenter in-
vestigata, 114.8.
- Dictio, rursus, in materiā fideiuss.
Crim. quando verificetur, 141.5.
- Dilationes Reor. Crim. favorabiles,
12. n.29.
- Dispositiones ut intelligendæ, 302.
n.22.
- Doctori de consuetudine attestanti
an credendum, 303. n.23. 304.
- Dd. opiniones inconsultè sequen-
tes quibus sint similes, 304. n.24.
- Dolor an sit fictus, unde cognosca-
tur, 166. l. & seqq.
- Dolorum vehementium signa, 167.
5. concomitantia, 6.
- Capitis, pectoris, ventriculi, ven-
tris, renum symptomata, 167.3.
- Dolus contra auxiliares in deli-
ctis deducendus & probandus
86.5.6.
- Donatio mortis causā an fieri pos-
sit uxori à timente bonorum
confiscationem, 325.3. seq.
- E**
- Ecclesiæ casualiter & leviter delin-
quentibus an præstent iustum
refugium, 146.3.4.
- earum immunitas an violetur ex-
tractione delinquentis invito
Episcopo vel Prelato, 147.6.
- Ecstasis simulata, quare difficilis
cognitu, 157.8.
- Epilepsia simulata unde cognosca-
tur, 156. pr.6.
- Error communis Judicium, arbitrio,
circa indicia & torturam in cri-
minibus occultis, vel exceptis
ab utentium detegitur & taxa-
tur, 224.23.25. seqq.
- Error Equitati naturali repugnans
Advocatum in criminibus ex-
ceptis non esse admittendum,
solidè ostenditur, 37.3. per tot.
- Obs. X.**
- Error Dd. in non admissa spoliū
exceptione pro Accusat. vel in-
quis. Autori observatus, 103.2.
verf. id quod.
- Examinator. vid. Actuarius.
- Exceptionum contra occulti dela-
toris personam fortè compe-
tentium ab inquisitore ratio ha-
benda, 103.3.
- Exceptio contra socium criminis,
quā cautè formanda, 265. f.
- Litis pendentia, per citationem

- ex L. Diffamari, an & quando
non fundetur, 106.2.4.
- Spolii an accusatori vel inquisi-
tori opponi possit, 103.1.2.3.
- Executio quam præpostera, 8.4.
- in Criminalibus, quibus præce-
dentibus non sit deferenda, 313.1.
- ex quibus causis differatur, 315.7.
- an & quando differenda propter
condemnati excellentiam in ali-
qua re, ibid. 311.1.2. & seqq.
- an ratione conversionis differen-
da, ibid. 338.3. & seqq.
- innocentis, contra vulgi furorem
quomodo cohibenda, 333.5.
- damnato, quamdiu ante denun-
cianda, 338.1.
- Executionis dilationem impe-
trandi cautela, 313.2. 318.12.
- 340.1.2.
- sumtus an ex damnati bonis iuste
petantur, non ai. 1.2. 318.3.
- Executione, morte condemnati
circumventa, quid Iudici faci-
endum, 317.9.
- F.**
- Faciei color quomodo adulterari
& hoc deprehendi possit, 155.157.9.
- Factum Advocato penitus consta-
re debet, 41.9.
- Facta quam desiderent matu-
rum consilium, 28.n.15.59.n.16.
- Falsi Crim. accusatio an requirat
assignationem loci & temporis, 92.3.
- Falsi propter occultationem accu-
satorio observanda, 88.2.
- pena quando non habeat locum, 88.2.89.pr.
- seus, an gaudeat beneficio gratiæ
per obvium Cardinalem imper-
tibilis, 310.2.
- an captus sub fideiussoribus rela-
xandus, 128.10.
- Falsi in Crim. rasura ut cognosca-
tur, 263. p.101.
- Falsitatis convincendi testem de
delicto nocturno deponentem
cautelæ, 252.2.3.
- Fama, quando sit Inquisitionis in-
dicium, 65.6.
- Fama mala unde & quando oria-
tur, 261. pr. 262.12.
- eius natura, 89.1.
- Sola an sufficiat ad torturam, 237.5.
- an in homicidio ambigui reatus, 237.9.
- Fama bona, quantus thesaurus, 233.8.
- in duello seorsim facto cui pro-
bit, ibid.
- an ex simulatione morum exter-
norum nascatur, 232.7.
- an prosit ad mitigationem pec-

- pena, 332. 3.
- Fama bonæ probatio an & quatenus proſit ad evitandam torturam, 231. 2. per tor.
- Fama indicium factura ad torturam qualis eſſe debeat, 252. 2. ſeqq.
- Fides notoris, etiam criminolis data ſervanda, 260. 9.
- Fides administratorum ſæpe non attenditur, 102. verſ. nam quo.
- Fidejufforem dâns Captivus, ex qua caſu cenſetur dare, 124. 5. 7.
- Fidejuffor in quibus delictis non recipiatur, 126. 12.
- an indiſtinctè, ibid. 1. 4.
- injuſte capti, an teneatur de carcere effracto, 148. n. 5. 6.
- Rei ſiſtendi an liberetur eo capto poſtea & elapſo, 141. 1. 2. 3.
- an eo ſemel præſentato, 14. 4.
- Rei fugientis, quid curare debeat, 147. n. 2. 3.
- Relaxati, an poſt ejus fugam teneatur, 149. 2. 3. 4. 5. 150. pr.
- qualis ſine inſtantia & condemnatione executionem patiatur, 130. 2. 3. 4.
- an recipi poſſit liberandus proximè carceratus, 127. 8.
- an propter aliam, quàm pro qua datus eſt, cauſam teneatur, 134. 1.
- an & quando cum Reo citandus, 130. 1. 134. 2.
- obligatus Reum præſentare ad omnem requiſitionem, etiam ſi appellatum eſſet, an beneficio, l. ſancimus. C. de fidejufforib. renunciſſe cenſeatur, 132. pr.
- Fidejufforis in Criminali approbator, an & quando teneatur, 131. 2.
- Fidejufforis donatione in civilib. an debitum agnoſcatur, 148. 4.
- in criminalibus an actio injuriarum ratione injuſti carceris remittatur, 123. 1.
- Filius an & quando contra matris confeſſionem ex contracto matrimonio natus præſumatur, 199. 5.
- Filii Miniſtris utrum ſalarium conſtituendum, an quota mulctarum aſſignanda, 17. 6.
- Filcus quæ bona & quando acquirat, 8. 1323. 2.
- an pro deſenſione pauperum expendere debeat, 21. n. 22.
- an & quatenus favorabilis, 324. 8.
- quales Miniſtros habere debeat, 14. 4. 13. 7.
- quandoque peccatorum populi comelſor, 13. 7.
- Fiscalis calumniator eâdem ſententiâ, quareus abſolvitur, condemnandus, 70. 1. ſeqq.

- Fisci patronorum calumniantium possessorem illorum præbeant
 prætextus, ad effugiendam po- indicium, 96.1.
 nam, 14.3.
 Fisci Advocat. V. Advoc. 112.2.117.14.119.18.
 Fornicatio Clerici, qualis inquisiti- Furti domestici convictio philoso-
 oni Secularis Jud. non subit, phica, 118.17. p. tot.
 74.2.3.
 Fuga injustè detenti, an impunè fi- detentoribus aliena ea esse præ-
 at, 148.5.
 quænam iusta, 206.1.2.4.147.3.4. tendentibus recuperandi consi-
 ex carcere, 207.4. lium, 112.3. p. tot.
 an & quænam indicium faciat ad Furti rupto laqueo, an liberetur, 320.12.
 torturam, 206.1.207.4. pro Furti Inquisitio cautela. 240.1.
 208. pr. 6. **G**
 quænam habeat vim appellatio-
 nis, 207.4.
 an excusetur sub prætextu, ne ab Gratiam poenarum impetrandi
 offensi consanguineis reus læ- cautela pro Reis. 310.1.311.1.4.5.
 deretur, 207.3. 6.7.318.3.319.6.320.12.329.
 Fuga inductum indicium, quomo- Gratia delicti, ob quod impetrans
 do purgetur, 208.6. vers. captus, an extendatur ad alia,
 unde in specie, & in fin. 171.4.5.
 Fuga qualis reo aut fidejussori no- an sit facienda reis ante reconci-
 ceat, 148.2.3.4.207.4. liatam partem offensam, 208.4.
 Furti in Crim. quomodo Inquisitio quomodo sit petenda à Princi-
 formanda. 84.1.3. pe. 330.1.2.4.6.
 manifesti reus, qualitate non pro- ne confessio criminis eliciatur,
 batà an absolvendus, 109. 331.2.3.
 4.5.
 excusandi cautela, 343.1.2.4. an & à quibus post sententiam
 & causa, remissive, 344.345. fieri possit, 342.5.
 Furto auferre an sua aliquando & in quibus delictis, idid. vers.
 liceat, 240.1. sed caveant.
 Furti in loco reperta, an contra nulliter concessa an reo sit servan-
 da, 4.
 Gra-

- Gratiz plenæ impetrandæ cautela. persona effluxus, 54.2.4.56.pr.&
339.1. p.55.
- Gratiz qualitas, quibus ex verbis Homicidii, per venenum facti;
concedentis Principis colliga- accusator quid probare debeat,
tur. 339.1.2. 198.1.
- Gratia sub-& obreptitia quæ dica- Homicidii simpliciter Accusatus,
tur. 330.3. delicto simpliciter negato,
ejus impetratoris pænæ, 339.3. convinci metuens, an ad pro-
bandum confessionis qualita-
tem admittatur, 110.7. & quo
periculo, n.8.
- H.**
- Hippolitus de Marfiliis super pro-
fessa arte rumpendi incantatio-
nes Adversus tormenta adhibi-
tas taxatur, 222.6.7.
- Homicidæ sine homicidio inqui-
rendi, 61.0.7.pr.
an propter vulnerati exculpationem à tortura liberentur, 250.
O.27.n.1.& an à morte, ib. n.2.
per canes intersectorum indica-
ti, 115.10.116.12.
per somnium comitis viatoris.
120.19.
- Homicidium in casu capturæ an
sit impunitum, 121.2.3
- Homicidii poena ordinaria an &
quando locum habeat inspectio
ne cadaveris omiſſa, 288.7.8.
& adversus delictum consistentem
cum qualitate, 110.8.
- Homicidii indicium an & quibus
concurrentibus præbeat, san-
guinis per cadaveris os, nares,
aliundeve, præsentè suspecta
- Hydrops captivi simulatus quan-
do videatur esse. 157.5.
- I.**
- Isterus captivi quando sit simula-
tus. ibid.
- Imperii meri actum exercendi ratio
sola an Magistratum ad inqui-
rendum vel condemnandum
movere debeat, 334.335.
- Imper. merum an admittatur lon-
giss. temporis præscriptione,
336. in fiverſ. sed novisse,
- Imper. merum possessoriorum actu-
um occasione deficiente, an
erectis novis furcis conserve-
tur. ibid. vers. quod si occasio.
- Impunitas Criminum unde, 135.1.
- Impunitas sponte confessuro pro-
missa an sit servanda, 235.6.
- ejus

- ejus promissione an confessio
 eruenda, 234.2
 Incantationes adversus tormenta quo
 modo Judex cavere possit, 121.3.
 earum cautela quænam Christia-
 num Judicem deceant, 222.7.
 Incantationis poena, 223.9.
 Incantatores consulens examina-
 tor puniendus, 223.9.
 Incendiarius culposus an crimina-
 liter & civiliter simul possit ac-
 cufari, 99. pr.
 Inculpatio unius socii facit indici-
 um ad torturam contra alium
 inculpatum, 492. n. 32.
 Indicia, praxis criminalis funda-
 mentum, 2.52.180.2.190.3.
 qualia requirantur, 184.13.
 quæ non concludant, 204.2.
 208.6
 ex inimicitia, minis, quomodo
 considerata, 205. pr. 4.
 ex incantatione an ad inquisitio-
 nem faciant, 83.2
 contra personas in dignitate con-
 stitutas qualia requirantur, 226.9.
 in criminibus exceptis qualia re-
 quirantur, 228.15.17.18.
 indiciis tolluntur, 251.2. verſ. ratio
 est,
 repertu difficilia, in criminibus,
 Instrumentorum adminiculo
 parrari solitis, quomodo inve-
 stiganda, 26.2. f.
- sæpè mirificè ab ipsis delinquen-
 tibus suppeditantur, 1.5.11.
 ad Torturam qualia faciant, 197.
 24.150.1.251.1.264.4.5. seqq.
 ad Torturam ex transactionibus
 quomodo evitentur, 210.
 1.4.
 in accusatorio libello omiſſa
 quando locum inveniat, 108.
 pr.
 ex palpitatione cordis, 113.5.
 Furti commestibulum, 117.14.
 ruinæ violentæ in casu Homici-
 dii, 114.9.
 in casu homicidii noctu commis-
 ſi, 113.6.120.9.
 ex supernatatione in aqua frigida
 an ulla infallibilia, 216.1.3.
 quam clara esse debeant, 185.14.
 quomodo & quibus communi-
 cari debeant, 37.5.78.9.191.5.
 192.7-8.
 elidendi causæ non propalandæ,
 192.7.
 refellendi causâ dilationes con-
 cedendæ, 193. pr.
 ex emolumento occisi quomodo
 elidendum, 205. pr.
 ubi adversus plures consanguine-
 os existunt, veritate per tor-
 menta non extortâ, quomodo
 procedendum, 202.2. ubi pla-
 nè deficiunt, prudenti Judici
 quid faciendum, pluribus ex-
 emplis

- emplis ostenditur, 103. pr. m. cor fugam arripiant, 07.5. vers.
 seqq. 172. n. plurimi.
 quantam prudentiam requirant, Innocentium condemnatorum ex-
 17. 14. empla. 243. 4. seqq.
 an ex indiciis quis capitaliter pu- Inquisitio regulariter prohibita.
 niri possit, 491. n. 30. 31. 53. 4.
 ex fuga an alicujus fidei, 245. 5. ex officio procedit, 56. 1. an in levi-
 Injuriarum actio an & quomodo e- bus, 53. 3. 4. 5.
 vitetur, 346. ob. 27. vers. veluti. ut debeat esse qualificata. 52. 1. 92.
 2. 347. 3. 22. n. 29. 213. 6.
 Innocentia Reor. Crim. quibus ex indebitè facta ad quid obliget
 causis periclitetur, 28. 14. 45. 3. 53. 5.
 4. 217. 3. 4. 5. 6. per tot. 223. pr. hodie est remedium ordinarium,
 327. 1. 2. 3. 328. pr. vers. jam di- 57. 6. 104. 4.
 ctus. 336. 6. 7. seq. 351. vers. hæc ut cum accusatione pariter pro-
 enim. cedat. 57. 7. 8.
 detecta an amplius contra absen- quando sit inepta, 65. 4. 5. & nulla.
 tem procedendum, 48. 4. 90. 2. seq.
 ejus defensio officio Magistratus nulla ob defectum indiciorum an
 incumbit, ib. 5. 45. 2. 48. 3. convalidetur, 66. 7. 8. 10. 109.
 quomodo superioris, 351. 10. quare acceleranda, 73. 1. 2.
 ejus scrutatio Christiano Judici in quibus delictis licita sine juris
 incumbit, 184. pr. 191. f. ordine, 76. 2.
 per exempla recommendatur, nulla, an impediatur condemnati-
 113. 6. 114. 7. onem indistinctè, 91. 6.
 ejus præsumptio unde, 206. 6. 229. generalis quando locum habeat.
 1. seqq. 90. 3.
 negando probatur. 92. 1. ut evitari possit, cautelæ hodie vix
 Innocenti capturam & carcerem e- proficua, 56. 2. 3. 4. 5. 6.
 vitaturo facienda, 140. 1. quando propter accusationem
 terror mortis durior morte, 203. non cesset, 56. 3.
 4. 5. & contra universitatem quando pro-
 ipsam mortem infert, 203. 5. cedat. 57. 8.
 Innocentes cur trepident coram an & ex quali fama possit institui,
 Judice, 185. 15. 65. 6.
 X x x sine

- sine iudiciis instituta an invalidari
 queat, 67.11. seqq.
 an & quando obtineat, nullis aliis
 testibus exstantibus, quam de-
 nunciantibus. 72.2.3.
 Inquisitionis ineptæ exceptio an
 post rem judicatam obstat,
 66. fin.
 Inquisitione super atrocioribus du-
 rante an Advocatus reo permit-
 ti & indicia communicari debe-
 ant. 37.4.5.
 In Inquisitione super Homicidio
 an sanguinis stillatio tutum præ-
 beat indicium adversus suspectos
 54. 1.2.3.4.
 Requisita quædam, 61. obf. 7.
 contra auxiliares observanda.
 85. 3.86.4.5.
 Inquisitio contra minorem, vel
 ætatis dubiæ ut procedat. 147.
 3.105. 4.
 Assassini quæ requirant. 70.3.4.7.
 beneficii, quibus iudiciis practi-
 cabilis, 96. 2.
 adversus furem ut formanda,
 84.1.3.
 super exorto incendio qualis præ-
 cõtata, 74. pr.
 super concubinato Clerici, 74.1.
 Inquisito quæ attendenda & ad
 quem finem, 91. pr. 5.7.11
 Infamia in captivo quando suspecta,
 153. pr.
 simulatur multipliciter, 158. 3.
 simulata difficillima deprehen-
 su, ib.1.
 quomodo cognoscenda, ib.5.
 160. 161.6.7.8.9.10.
 11.12.14.
 medicamentis inducta, ut curetur,
 163.13.
 ita inductæ signum, ibid.
 Insolita mala quid inducant, 218.4.
 Inspectionis cadaverum requisita
 formalia, 288.4.
 Instantiam & processum contra fi-
 dejussores in Criminali, vitandi
 cautela, 130.2.
 Instrumenta, quorum adminiculo
 delicta perpetrantur, an indicio
 esse possint, 96.1.2.3.
 Instrumenta Notarii inserto verbo
 sponte, an purgetur metus
 212.6.
 Intellectus termini, Notorium,
 perversus, quam iniquam cor-
 ruptelam peperit, 23.30.
 Iudex causæ criminalis conscientie
 & honori consulere debet in li-
 gitimâ admissione Advocati,
 40.17.
 ejus requisita & qualitates, 4.9.
 26. 5. 7. 13. seqq. 22. n. 29.
 15. n. 13. 126. pr. 53. 4. 7. n.
 15.25. pr. 25. 1. 2. 259. 102. vers.
 quippe 95. 4. 143. 2. 181. 4.
 40.17.

INDEX.

531

ex consilio sapientum malè judi-	inferior quid facere debeat, su-
cans an excusetur, 27. 8.	periore iniqua mandante, 314.
an teneatur sapientes consulere,	4. seqq.
27. 11.	propter actum meri imperii exer-
defensiones reorum procurare de-	cendi an ad condemnationem,
bet, 38. 13.	prorueri debeat, 335. 336.
quatenus habeat, pro se præsum-	an & ex quibus causis poenam,
ptionem, 222. pr. vers. nam pro	possuminuere, 341. 2.
dubitans an crimen sit notorium,	in præxi nondum exercitatus Aca-
quomodo procedere debeat,	demicis studiis inniti num debe-
79. 13. 15.	at, 265.
sine juris ordine procedens quis	asserens, famam præcessisse in-
fit, 19. pr.	quisitionem, an & quatenus fi-
quomodo conscientiam & quàm	dem mereatur, 65. 6. 90. 3.
æquitatem sequi debeat,	contra minorem procedens, quæ
19. 15. 16.	debeat observare. 104.
Advocatos denegans qualis sit,	105. 1. 3. 4. 6. super injusta captura
19. n. 18.	conveniri nolens quid curare
attestans justiciam processus,	debeat, 123. 1. 2. seqq.
quantam fidem mereatur, 191.	Judicis causar. Criminal. officium
4. 31. 4.	circa capturam, 122. 3.
superiorem non recognoscens,	circa informationem super no-
quousque progredi debeat, 202. 3.	torio, 79. 13. 15 81. 5. seqq.
an propter criminis atrocitatem	circa denunciationes, 87. p. r.
jura transgredi possit,	93. 1. p. r. 94.
225. pr. 5. 6.	circa inquisitionem ineptam,
quomodo confessionem eruere	66, 10.
non debeat, 234. 2. 235. 7. 189. f.	circa inquisitionem super furto,
quomodo indagandæ veritatis	84. 1. 2.
causa simulare & dissimulare	circa deprehensionem morbo-
possit, 276. 5.	rum à captivis simulatorum vel
quomodo signa delicti indagare	dissimulatorum, 151. pr. 3. 4.
soleat. 242. 3.	5. p. r.
culpæ carentiam ut probare debe-	158. 3.
at, 246. 5.	circa cognitionem furoris
X x x	simu-

- simulati, 159. usque 164. 14.
 circa cognitionem ulcerum effi-
 storum an verorum, 265. 1. 2.
 doloris simulati, 166. 167. p. tot.
 circa rationem Carceratorum,
 136. 1. 2. 139. 3. 143. 4.
 circa receptionem fidejussorum
 in relaxatione captivorum, 130.
 pr. 131. 1. 2. 2. 132. in med.
 circa interpretationem salvi con-
 ductus, 175. 11.
 circa oppositionem exceptionis
 nondum impetrati salvi conduct.
 174. 8.
 circa processum ad torturam,
 197. 23. 25. 1. 2.
 circa actum torturæ, & examen
 in ea, 246. 5. p. 1. 293. 7. 294. 11.
 274. 5. 245. 210. 2. 5. 214. 6. 215. 9. 187.
 circa torturam super nominandis
 complicibus vel novis crimini-
 nibus, 253. 5. seqq.
 circa repetitionem Torturæ, 282.
 3. 283. 7. Judex an teneatur injuriarum utens
 circa probationem famæ ad ef-
 fectum indicii ad Torturam,
 259. seq. Judex in exceptis & occultis delictis
 circa cadaveris & vulnere in-
 spectionem, 288. 4.
 in casu homicidii mandati, 344. 3.
 in casu furti, domino de ablati-
 one, se non invito factâ prote-
 stante, & se debitorem furis
 asserente, 343. 3. 344.
 in defectu indiciorum, 173. 3.
 circa variationem & trepidatio-
 nem rei vel testis, 254. 255.
 in casu rumoris popularis super
 condemnat. vel relaxatione reo-
 rum, 341. 1.
 circa ferendam sententiam, 185.
 14. 230. 1. 2.
 in casu pœnæ corporalis succeden-
 tis pecuniariæ, 334. 4.
 circa conversionem reorum, 334.
 3. 4. 5. 6.
 circa impetrationem gratiæ inva-
 lidæ, 349. 1. 2.
 circa gratiæ restrictionem, 171.
 4.
 in casu petiti examinis testium,
 super innocentia absentis, 140.
 1. 2.
 in executionis actu, 349. 350. 1.
 2. 3.
 in casu nunciatæ condemnati ex-
 cellentiæ in aliqua re, 311. 1.
 exploratione per aquam frigi-
 dam, 216. 4.
 Judex in exceptis & occultis delictis
 ad torturam promptior esse de-
 bet ac in aliis, axioma vulgare,
 quo sensu capiendum, 224. 225. 4. 5. 6.
 Judici suspecto an & committenda
 ulterior cognitio, nullitate
 reper-

- reperta, 307. n. 31.
 Judicis suspecti recusandi beneficiū
 an à Principe tolli possit, 307. pr.
 Judici quando non credatur inju-
 rato, 150. 6.
 Judicum zelus in indagandis crimi-
 nibus, 295. 12.
 Judicum Secularium in delictis Cle-
 ricorum officium, 74. 1. seqq.
 142. 1.
 Judicum Superiorum cura pro in-
 nocentia, contra inferiorum
 Judicum vel Commissariorum
 Criminal. imperitiam vel ini-
 quitatem, qualis requiratur, 350. 4. seqq.
 Judicii divini reservata. 229. 19.
 Judiciorum Criminalium corru-
 ptelæ, 9. n. 7. 8. 20. n. 21. 17. pr. 9.
 seqq.
 & conditio miserabilis, 34.
 Judiciis Criminalibus præesse qua-
 re nobiles, & digniores dede-
 cori sibi ducant, 2. n. 5. 6.
 In Judiciis Criminalibus an & qua-
 tenus admittatur procurator vel
 defensor, 47. 1. 48. 5. 7. 8. 9. p. t.
 ratione sui interesse quinam in-
 tervenire possint, 48. 6. 7.
 Judicii Criminalis contra minorem
 requisita, 104. 1. 3. 5. p. t.
 Judicium diffamationis quale sit,
 106. 2.
 an præventio in eo locum habeat,
 ibid. vers. unde &.
- an & quando declinari possit à
 diffamatore. 106. 3. 4.
 Judicialis obligatio fidejussorum
 Crim. quem habeat effectum
 139. 4.
 Jura an, quo sensu, & quibus Magi-
 stratibus liceat transgredi, 227.
 11. 12.
 Juramentum Medicorum & Chy-
 rurgorum an in quovis actu vi-
 sitationis exigatur. 62. 4.
 quale sit, ib. 5.
 veritatis, an sit restringibile.
 138. pr.
 purgatorium fugientis quid ope-
 retur, 208. fin.
 Juramenti defectus an suppleatur
 ex multitudine testium. 30. 1. n. 12.
 Juramentum est tortura spiritualis.
 496. n. 41.
 Juris consultorum Responsa. Vid.
 Responsa.
 Justitiæ cursus an relaxatione reo-
 rum sistatur, 135. 1.
 Justitia misericordiâ temperanda,
 308. inf.
- L.
- Lachrymarum retentio an indicium
 ad Torturam super beneficio
 præbeat, 217. 1. 3. 4.
 Latrocinii crimen, ut dicatur no-
 torium, quæ requirantur. 37. 3.
 L. Diffamari. V. beneficium. L. diffamari.
- X x x 3
- Lex

- Lex nova generaliter loquens qua-
liter sit intelligenda, 299. 9.
- Libellus Accusatorius quomodo
formandus, 108. 1. 3.
- Libellus cum omnibus qualitatibus
propositis probari debet, 108. 3. 20.
- M.**
- Magistratus officium, 20. n. 21. 14. n.
4. 5.
- Magistratus vilipendunt hodie
sanguinem humanum, 14. 2.
- quibusnam deferendi vel non,
10. 9. 12. 2.
- venales an Reipublicæ utiles.
9. 7. seqq.
- Magistratus qualis poenam remit-
tere ad resciscendos socios cri-
minis possit, 170. 1.
- qualiter Clementiam cum severi-
tate temperare debeat, 307. 1.
- Magistratus quomodo obligetur,
103. 2.
- Majestatis læsæ Crimen calumniis
aptum, 295. in f.
- quinam illi magis obnoxii ibid.
- Malitiæ Autor Diabolus, 13. 7.
- malum malo curare num liceat, 83. 2.
- Mandati executio ubi attendatur.
magis quam verba. 72. 9.
- Mandans an teneatur ratione ex-
cessus, 348. 4.
- & de delicto ante mandatum com-
missio. ibid. 5.
- Mandatum speciale an ad capturam
requiratur, 142. 1. 2.
- an & quatenus in delictis excuset,
315. 4. seqq.
- Medicus ex quibus indiciis causam
morbi rimetur. 151. f.
- Medici depositio V. Depositio
Medic.
- Medicum diverbium ad statum Po-
liticum applicatum, 230.
- Melancholiæ simulatio unde co-
gnoscat, 159. 160.
5. 6. 7. 8. 9.
- Mendicorum validorum fraudes.
150. 1.
- Merum Imperium penes quos olim
resederit, 1. 1.
- quibus quo jure hodie competat
1. 2. 3. 7.
- quam visuerit, 2. 4.
- Minoris curatorem non habentis
accusatio vel inquisitio an valeat.
104. 1. 3.
- Minor sine curatore confessus an
sibi præjudicet. 16. n. 3.
- an contra confessionem criminis
restituatur, 15. 5.
- Morbi difficulter simulabiles, 156.
1. 2.
- à captivis simulari soliti. 150. 1.
- & quomodo. ibid. & 154. 8.
- Mores hodierni in connivendo
cum delinquentibus damnantur,
46. 8.
- Motus

INDEX.

115

- Motu proprio clausula, in Principis**
concessione bonorum vacan-
tium, quando nihil operetur. 8.1.
in Principis mandato, quando fa-
ciat, ut inquisitio sine indicii
valeat, 67.13.
Mulctarum quota in Ministris Fi-
scalibus deferenda, 13.6. seq.
compendia bona Principi exosa,
13. 7.
excussionibus vel surrogationibus
illegitimis scandalum publicum
præbetur, 13. 7.
Mulieris astutia. 200.6.
Multitudo suppliciorum Principi
æque turpis, ac funerum medico,
20. n. 20.
Muti testimonium quâ forma fiat,
remissi. 281. 3.
Mutuatarii nomen & persona obli-
gationi tradita, quomodo resti-
tuta, 117. n. 14. 15.
- N.**
- Negans simpliciter delictum quo**
jure gaudeat, 92. 1.
Negationes liquidæ probationis ib.
vers. & omnes.
in Negatione persistentes compli-
ces, quamvis torti, condemnati
& ad locum supplicii ducti qua-
liter puniendi, 203. in med. vers. si
tamen.
- Nocenti favere an melius, ac inno-**
centi præjudicare, 22. 29.
Nominatio socii Criminis an &
quando faciat indicium ad tor-
turam. 264.
Notorium quid sit, 77. 5. 6. 8. 23.
n. 32.
ejus cognitio quam difficilis, 23.
n. 33. 76. 3. 81. 1.
an sit excusabile, 23. n. 33. 77. 7.
Notorii effectus quando emergat,
77. 8.
Notorium asserenti Judici an cre-
datur. 79. 14. & quando Prin-
cipi ib.
Notorii informationes quomodo
assumendæ, 79. 13. 15. 16. 81. 5.
seq.
qualitas per duos testes ut proba-
bilis, 81. n. 2. 4.
Notoriis Criminosis an fides ser-
vanda, 176. 18.
Notorietas quorum criminum non
admittat Advocatum, 38. 13. 23.
n. 30.
Notorietatis punctus ante omnia
discutiendus, 80. 17.
Numeratio & promissio in cr. as-
sassinii an differant, 71. 8.
Nullitas processus an committra-
tur denegata Reis morâ, 22. n. 29.
Nullitates ex ruditate Judic. Crimi-
nal. promanantes an remoren-
tur processum. 22. n. 29. 28.
Nullitate reperta an causa remit-
tenda

- tenda ad Judicem notoriè suspectum, 305. 25. 26. 27.
- Nullitatis querela an & quando contra torturæ decretum vel processum locum habeat, 244. fin.
- in Criminal. an & qualiter in Camera recipienda, 305. 27. seqq.
- O.
- Officialium Principis iniquitas, 23. 3. 144. f.
- quomodo præcavenda, 12. 5.
- Opinio, qua omne delictum, de cuius corpore & reo constat, pro notorio etiam ex Doctorum mente habetur, quomodo irrepsit, 23. n. 30. 31.
- P.
- Pacis publicæ violator, quomodo accusari possit, 98. 9.
- Pacis fractæ accusaturis Clericis observanda, 100. 1. 2. 3.
- Pactum gratuitum an operetur criminis confessionem ad torturæ indicium, 201. 3.
- Pactis privatorum an vindictæ publicæ derogetur, 100. pr.
- Parricidiorum in uxore commissorum falsæ confessiones in torturâ, 29. 16.
- Parricidii suspectorum filiorum innocentia unde indicari, 113. n. 6.
- Paupertas an & quousque in furto excuset remiss. 344. 345.
- Pœna mortis an reo filio vel patri, a patre vel filio Judici oblato remittenda sit, 309. 1. 2. seqq.
- Pœna an & quando remitti vel minui possit, 311. 4.
- Pœnæ mitigationem procurandi cautela & causa, 315. 1. seqq. 338.
- Pœnæ mitigationis causa an & quando in sententia exprimenda, 342. 4.
- Pœna an remittenda meretricem ducenti reo, 319. n. 7. seqq.
- Pœna corporalis quando in pecuniariæ locum surrogari possit, 334. 2.
- Pœna condemnatos veneno interficientium consanguineorum, 317. 5.
- Pœna capitis quid comprehendat, 310. 16.
- Pœnæ ordinariæ in casu homicidii evitandæ cautela, 345. 346. O. 25. O. 26.
- Specialis pro mandante, 348. 2.
- Præcipitatio quid, & ubi cavenda, 22. n. 29. 28. n. 15. 39. 16.
- Prælati an voluptuariè absumpta restituere teneatur, 345. vers.
- imo ipse.
- Premiis quando invitandus sit popu-

INDEX.

37

- populus ad autorem delicti indicandum, 103. pr.
- Praemia talia unde debeantur. ib. 4.
- Præsumi pro Judice, quatenus sit intelligendum, 122. pr.
- Præsumptio pro Judice militans an corruat, non observato juris ordine, 18. n. 14.
- Præsumptionis pericula ex morte carcerati quomodo custos evitare possit, 139. 2.
- Præventio quando locum habeat, quoad judicium diffamationis, 106. 2.
- Princeps quando sit Tyrannus officialium culpa, 5. 13.
- Officialium iniquitatem quomodo præcavere debeat, 12. 5.
- an Magistratus venales debeat habere, 9. n. 7. 8.
- Princeps omni diligentia inquirere debet, ut delinquentes inveniat, 515. n. 45.
- in constituendis iudicibus criminalium causarum quid attendere debeat, 4. n. 9. & 10. 5. n. 13.
- quare calumniis Fiscalium convivere non debeat, 14. 4.
- damna belli tempore illata an remittere possit, 60. 2.
- qualem circa mulctarum fructus se gerat, 13. 7.
- quomodo ad illicitas bonorum delinquentium promissiones inducatur, 8. 5. Yyy.
- an defensiones necessarias ex plenitudine potestatis auferre possit, 9. 6.
- quos nam sapientes esse putet, 9. 6.
- raro subditorum gravamina resciscit, 12. 5.
- quomodo caveat, ne consiliariorum quispiam fac totum sit, 12. 4. 5. an contra forum conscientiae possit dispensare, 61. 5.
- Principes à Deo & naturâ dotati præ aliis, 8. 4.
- an veniam delictorum, parte adversa non reconciliata, facere debeant, 308. 4.
- quando & quorum delictorum gratiam facere possint, 318. 4. seq.
- Principum gratiam facientium mens clare exprimenda in literis, 60. 1.
- remissio generalis an ad immensissimam extendatur, 60. 3.
- mandatorum & motus proprii prætextus & abusus, 68. in pr. vers. eadem quoque.
- Privati quando licite resistant occupaturis bona delinquentium donata, 8. 1.
- Privilegia militiae quoad exemptionem à tortura quando non profint, 226. 8.
- Probatio Delictorum qualiter & cur

- cur à delinquentibus impedi-
atur, 94. 4.
- Probatio necessariae defensionis
quando evitari possit vel non
108. n. 109. 5.
- Probatio plena delicti qualem pro-
cessum non convalider, 90. 2.
- Probatio homicidii ex veneno ut
facienda vel non, 199. 3.
- veneficii per aquam frigidam,
diabolica est, 215. 1.
- per duellum etiam in Crim. lzf.
majest. impia est, 118. f.
- famæ quam multa requirat, 259
260. 261. 262.
- qualitatis Testium, esse omni ex-
ceptione majores, quando re-
quiratur, 267. 2. 271. in med. vrf.
quapropter.
- An tres vel quatuor familiares
contra reū plene probent 493. 34.
- An Judex possit derogare proba-
tioni factæ per torturam. 500. 48.
- Probationi semiplenæ quando sub-
trahatur fides, 272. in med. vrf.
denique.
- Probationis necessariae defensionis
defectus an inducat torturam,
237. 4.
- Probationis plenitudini diffidens
accusator qualiter ad tortu-
ram simul libellare debeat,
107. 1. 2. 3.
- Processus in criminal. an coarctan-
dus, 22. n. 29.
- nullus est, probatione absentia
causarum non admissa, 58. 10.
- item si judex opposita exceptio-
ne loci non tuti, &c eodem in
loco in causa principali pro-
cesserit, 174. 8.
- ordinarius etiam in Crim. exce-
ptis observandus, 228. 13. seqq;
& notorietate Criminis dubia
79. 11.
- legitime formandus, 52. 1.
- Processus Crim. formale requisitum
quodnam, 65. 4.
- nullitas an operetur impti-
tem, 191. 4.
- vel absolutionem ab observatio-
ne judicis, 66. 10.
- adversus homicidam formale,
quoddam, 62. 3.
- L. Diffamari usus in quibus cau-
sis sit, 106. 1.
- processu eodē quomodo & contra
quos agi possit, 97. 98. 1. 2.
3. 4.
- Procurator in Criminal Vid. Judi-
cium Criminal.
- Promissio pecuniæ ubi sit pro nu-
meratione, 71. 8.
- Protestatio super agendo civiliter
quando & quare sit necessaria
Clericis, 100. 2.
- Protestatio pro relaxato sub cautio-
ne, qualis, quid operetur, 125.
10. 12.
- Prote-

INDEX.

539

- Protestatio accusatoris de non de-
fistendo Iudicio poenali quan-
do & quare necessaria, 133. 6.
Protestatio Fidejussori reum sisten-
di an ad liberandū prosit, 141. 4.
Protestatio Iudicis super complici-
bus & mandantibus torturam
adornantis, an & quando pro
vel contra operetur, 253. 5. seq.
Palsuum immutatio pro stabiliēdo
morbo simulato, quomodo
deprehendenda, 154. 8. 9.

Q.

- Qualitate Criminis libellatā, non
probata, an & quando reus sit
absolvendus vel non, 108. 3.
109. 4. 5.
Qualitas in teste, omni exceptione
majorem esse, an præsumat
267. 3.

R.

- Rationis paritas quid operetur, 187.
20.
esse quid operetur, 300. 11.
Rationum redditio propter mise-
ricordiam, an severitate
melior, 184. pr. inter Magna-
tem & administratorem con-
troversiarum redditio ubi fa-
cienda 102. pr.
Ratificatione an delictum commit-
tatur, 59. 7. Yyy 2

- Reatus occultissimī deprehenden-
di via per exempla ostenditur
112. p. t. Obs. 38.
Reconveniri ubi accusator calu-
mnians poscit, 98. 5.
Referens ex natura veluti declara-
tur, 299. 8.
Rei quatenus sint favorabiles, 15. 5.
21. 24. 38. 9.
Rei Criminum. Vid. Criminum Rei.
Reorum defensio quibus maximē
sit curā, 19. 17.
Rei torti nec quicquam confessi,
absolvendi, non tamen defi-
nitive. 488 n. 25. & seqq. 489.
contra Reum non definitive abso-
lutum iterum procedi potest.
491. n. 30. 31.
Relatio ex actis in colleg. Jcto-
rum, an uni committenda, 30.
pr.
Relatio Medicorum vid. Depositis
Medicor.
Remissio Criminum in bello patra-
torum quomodo fieri soleat,
60. 1. 2.
generalis ad quā extendatur, 60. 3.
impetrata an in foro Conscien-
tiæ absolvat, 61. 5.
Renunciatio Defensionis in Crimi-
nalibus an valeat, 15. fin.
L. Sancimus. C. de fidejuss. quo-
modo & ad quem effectum fi-
at, 132. pr. vers. sic quoque.
Refi-

- Resistere quando** liceat occupaturis bona delinquentium donata, 8. 2.
- Responsa Ictorum in causis Criminalibus necessaria**, 27. 11. seqq.
- quomodo intelligenda, 36. 7.
- nimis leviter hodie cudi, nec semper errorum esse expertia, querela, 36. 8. 351. 352.
- & sæpe magis amore consulentium, quam Iustitiæ, 36. 7.
- quali providentia & dextertate in crimina fieri deceat, 28. 13. seqq.
- Super tortura**, ut fieri soleant, 187. 23.
- Responsurorum officium** circa literas extra acta scriptas, 31. 4.
- & recommendatitias, 31. 5.
- Responsorum exploratio** quibus technis tentetur & quare, 33. 2. 34. 3. 4.
- quomodo, evitari possit, 34. 3. 4.
- favorabilitas in malis causis aucupari solita, 34. 5. 6.
- Restitutio in Integrum ex causa absentiae in Criminali**, quando habeat locum, 49. 10.
- Revelatio conspirationis de frangendo carcere an impunitatem mereatur**, 329. 4.
- Rotulatio Actorum in Criminali**, Judicis fidem requirit, 30. 1. 2. & quales Advocati cautelas, 31. 3. 5.
- Rotuus Examinis in Criminali**, quomodo conficiendus, 27. 1. f. 272. pr.
- S.**
- Sacerdotes quam illicite Reos instruant**, 137. 8. p. tot.
- Sacrilegii index canis**, 117. 13.
- Salarium ministrorum Principis** unde depromendum, 10. 9.
- Salvus conductus** qualis sit cautio, 173. 5.
- à quo impetretur, ib. n. 6. 7.
- quomodo concedendus, 174. 10.
- ex qua causa, 173. 7. & quibus concedendus, 172. 1. 178. 24. & pro quibus delictis, 178. 13.
- quam securitatem quibus præstet, 172. 2. 4.
- generalis ad quid restringatur, 175. 11.
- datus à non habente potestatem quatenus servandus, 173. 7. vers. & Judices,
- eius securitati quando non sit fidendum, 174. 9.
- Salvo conductu** nondum impetrato,

INDEX.

148

- trato . quid citato sit consul-
tum, 173. 7.
- Salv. conductus an & à magistratu
locorum transeundorum im-
petrandus, 179. 25.
- ad totam causam , vel renova-
tio impetranda, 175. 15.
- sub quibus clausulis concedi
soleat, 176. pr. vers. unde.
77. 20. 21. fin.
- quando sub clausula , delictum
pro notorio æstimatum non
iri, & defensiones auditum
iri, desiderandus. 176. 16.
- condicione sub qua , non im-
pleta, an valeat, 178. 22.
- temporalis de momento in mo-
mentum currit. 175. 12. 13.
- bona fide ut sit interpretan-
dus. 175. 11. vers. cum secur.
- contrafacienti reo an licite vio-
letur, 176. pr.
- an violetur à provocato per de-
fensionem. 176. in med. vers.
- quamvis, 176. 10.
- ut violetur , reia assecurato
tenduntur, 176. in med. vers.
crediderim.
- sub clausula *bis etwas peinli-
cherswerant*, datus an admit-
tat appellationem ab inter-
locutoria Torturæ, 177. 21.
- Salvum conductum habens, cita-
tus quando non teneatur, Yyy 3
- comperere. 179. 26. 27.
- Sanguinis humani vilipendium
hodiernum, 14. 2.
- Sanguinis ex cadavere fluxus præ-
sente homicidii suspecto quid
esse putetur, 54. 2.
- an faciat indicium ad torru-
ram, 54. 2. 3. seq.
- Istius fluxus causa naturalis,
55. p. 1.
- effluxus iste an sit præterna-
turalis, an Judex scire possit
54. 4. vers. verum.
- Scriptura sacra continet archey-
pum boni & æqui, 168. fin.
- Sententia in Criminal. ex consilio
sapientum ferenda est in Ger-
mania, 27. 11.
- in Elect. Sax. alias nulla est,
ibid.
- Sententia condemnatoria ad mor-
tem quomodo concipiatur,
320. 15. 16.
- Sententiæ condemnatoriæ diffe-
rendæ cautela, 340. 123.
- iniquitas an & quando Judici
Acta transmittendi vel Fa-
cultati consultæ adscribenda,
351. vers. multi hac &c.
- qualem habeat, 330. 4.
- conceptæ tenorem præscire
ubi honestè fieri potest, 28-
- fert

- fert. 731. iniquæ nomine quis teneatur, 24. 1. O. 5.
 Declaratoriz necessitas in acquisitione bonorum vacantium, 8. 1.
 item ad naturam Crim. notorii, 23. 30. 33. 80. 17.
 ista quid proprie sit. 76. 4.
 quid istam præcedat. 23. n. 30. 33. 80. 17.
 Istius loco quid usurpetur, 80. 17. vers. ego tamen.
 Sententias prolatas in Criminal. statim sequitur executio, 28. 14.
 Sententiarum trium conformitas quando non operetur executionem, 352. vers. si itaque superiores.
 Simulatio quando utilis, 202. 1.
 an superiorem recognoscendi affectanda. ibid. 3.
 Severitas Judicium Crimin. perstringitur, 288. 24. 25. 26.
 Simulatio morborum quibus mediis procurari soleat, 154. 5.
 in captivis ut cognoscatur, 152. pr. vers. consideranda, 151. n. 3. 4. 5. 6. 7. seqq.
 ulceram 166. 167.
 & doloris ut cognoscatur, 168. 6. p. t.
 in servo iterum domino subire detrectante quomodo à Galeno detecta, 152. pr.
- Simulatio condemnationis ad mortem quando adhibenda, 201. 203.
 Societas delinquentium quo modo detegi & capi possit, 172. 5.
 Somnium index homicidii, 120. 19.
 Somnus suspecti in casu homicidii quando & quatenus præbere possit indicium pro innocetia, 113. 6.
 Sortilegium V. Incantatio.
 Spoliatus ante inquisitionem & convictionem reus Criminis an sit ante omnia restituendus, 22. n. 29.
 Sponte comparere an dicatur, citatus veniens & permittens se capi, 129. 13. vers. eandem,
 Sponte verbo, in instrumento posito, an metus vitium purge-
 tur, 212. 6.
 Spontanea comparitio an profit ad absolutionem, 129. 13.
 an mereatur relaxationem sub fidejussoribus 119. 12.
 absentis de fuga suspectian profit ad actum judicalem & innocentiam purgandam, 129. 13. vers. eandem.
 confessio an profit ad poenæ mitigationem, 316. 5.
 Spon-

T.

Spontanei natura ex morali disciplina petenda, 235. 8. seq. vers. nec ibi.

Statutum an valeat, ut inquisitio ob indiciorum defectum nulla per subsequentem confessionem convalidetur. 66. 8.

Stupor carnis humanæ in tormentis, unde vel naturaliter, vel fraude carnificis esse queat, 213. 3. 4. 5.

Stupri violenti delationis falsitas, subornata tentatione ejusdem detecta, 174. 7.

Subreptitia gratia Principis quæ dicitur, 330. 3.

Subditorum misera conditio sub quali Regimine. 12. 3.

Suggestiones in examine Torturæ fieri solent, & quomodo, sed vitandæ & quæ, 210. 5. remissive.

Syncope simulata unde cognoscatur, 157. 8. 10.

Syndico universitatis inquisitæ vel accusatæ quæ observanda, 58. 59. 1. 2. 3. 7.

in Syndicatu quibus casibus teneatur Judex, 24. 1. obs. 5. 40. 17. 66. 9. 81. 5. 87. 2. 98. 3. 197. 23. 236. 2. 245. 4. 248. 3. 310. 5. 252. 1. 251. 1, 273. 1.

Temporis diuturnitas an & qualiter ad mitigationem poenæ prosit, 378. 3.

Terminus pro excusanda calumnia quo casu statui debeat, 98. 2. 3.

Testimonia de vulnere Lethali rate, vid: Deposito Medie. & vulnere.

Testificatio de delicto ipso immediate ut fiat, 97. 1.

Medicorum in Crimin. officii qualis noceat Reo, 289. 10.

Testimonium unius periti quandoque valet, 63. 9.

an receptum post inquisitionem nullam, hujus convalidationem operetur, 65. 7.

de delicto nocturno unde falsitatis arguendum, 251. 1. 2. 3.

Ad testimonii validitatem quando requiratur articulatio & probatio qualitatis Testimonium, 267. 2. 271.

Testium difficultas & defectus in Criminali unde, 65. 3.

examinatio quo casu ex officio facta esse & de hoc ex actis constare debeat, 48. 5.

Depositiones quomodo annotandæ, 217. fin. seqq.

an per relationem, 217. fin. subor-

- subornatio ut evitetur complici-
 bus absentibus, 282. pr.
 deponentium variatio quare in-
 terdum & à quibus capetur, 94.
 23. utque evitetur, 95. 5. 7. 8.
 super notorio interrogatio & ex-
 aminatio qualis esse debeat, 81. 5.
 seq.
 depositio super notorio quæ suf-
 ficiat, 82. 9.
 super notorio productorum sub-
 ornatio unde præsumatur, 77. 8.
 dicentium contenta in articulo
 esse vera, aut, veritatem esse sicut
 alter deposuit, an sit ulla proba-
 tio, 69. 5. 7.
 dictum antè, quando per ul-
 teriorem responsionem, se ne-
 scire, non vitietur, 82. in fin.
 variatio ut puniatur, 94. 1.
 depositio per verba forte, puto, ni-
 fallor, videtur; vel circa &c. an in
 materia indiciorum Tortura
 probet, 185. 14.
 depositionis error qualis, quan-
 do & quomodo possit ac debeat
 corrigi, 95. 6.
 indebite tortorum depositio an
 faciat indicium, 176. pr. v. propter.
 accusatorum receptio an sit lici-
 ta, 90. pr. vers. subdens.
 receptio ex officio Jud. quando
 fiat, 102. fin.
 interrogatio, num possibile sit
 rem aliter habere, quando obti-
 neat, 119. f. seq.
- assertum, rem aliter se habere
 posse, an dicti conclusionem ad-
 mittat, 120. 19.
 pro innocentia depositurorum
 inficiorum Criminis, productio
 fraudulenta, 93. pr. t. 94. pr.
 repetitio quando & qualiter fieri
 debeat, 197. 24.
 Testis unicus ad operandum indi-
 cium ad Torturam quas debeat
 habere qualitates, 266. 1. seq. 267.
 & quale debeat esse delictum,
 270. vers. hoc tamen.
 Testes in criminalibus sine iura-
 mento non admittuntur, 101. 10. 11.
 Testimonium criminis sociorum
 magis efficax est, quam aliorum,
 493. n. 33. in fin.
 Testis in tormentis deponens an re-
 quiratur iuratus, 492. n. 32. in fin.
 Aliud si quis deponat tanquam testis
 aliud si tanquam reus, 495. n. 38.
 Testes quando iterato debeant ex-
 aminari, 486. n. 15.
 Thesauri reconditi conscius vicino
 ob fidem non servatam lepidè
 delusus, 118. 16.
 Tiberius, Torturio, 182. 9.
 Tortura quid sit, 164. 121. l. 181. 7. 9.
 280. 2. 270. pr. unde orta, 180. an
 licita, 181. 6. 186. 17.
 contra quem usurpanda, 258. 1.
 226. 8.
 an contra indebite captum, 121. 1.

In quibus delictis locum inveniat.

186. 17. 18. 19.

Fama an sufficiat ad torturam, 481. 5.

nisi alia adminicula audeant, 482.

n. 6. 488. 24. 25.

Negativa & subsequens negatio
sufficiens indicium ad torquen-
dum, 488. n. 22.

an contra furtum confitentem,
sed allegatum rei dominium nō
probantem, 246. 2. 3. an in furto

domestico & minimo, 186. 18. 19.

an ubi poena ordinaria corporis
afflictiva in mitiorem de jure
mutanda, 186. 19. in f.

sine legitimis indiciiis improbata
227. 11.

& facta, in iudice punienda, eti-
am si crimen detectū fuerit, 193. 11

an & quo sensu in exceptis Deli-
ctis promptius expedienda, 224.

2. 3.

facta sine indiciiis quomodo pro-
betur, 191. 4.

facta sine indiciiis nulla est &
cuncta sequentia, 193. 10. 194. 13.

inde furti confessione non ob-
stante, quidam liberatus, 196. 18.

ne ita nulliter fiat, quomodo e-
vitetur, 196. 19.

an upquam locum habeat, si ve-
ritas aliter possit manifestari, 225.

4. 5.

præviā interlocutoriā quali in-
venienda, 197. 23. 24. 25. 2.

ut fieri possit, indiciorum suf-

ficientia arbitrio Iudicis æqui

commissa adesse debet, 181. 5. 183. 11

indiciū an & quando testis u-
nicus nō operetur, 267. 2. 268. 269

indicia an & quando ex transa-
ctione resultent, 201. 12. 3.

an res in loco delicti reperta in-
diciū faciat, 205. 5.

an convenientia vestigiorum, ib.

an fuga ex carcere, 207. 4. vel a-
lias, 206. 1. 2.

an testes non citato reo assumpti,

197. 24.

ex indiciiis iuste infligenda, an &
quatenus probatione bonæ vi-

tæ & famæ evitetur, 231. 3. 4. 5. 6.

an probatione alium posse cri-
minis insimulati esse reum, 104.

1. seq.

an comparitione spontanea, 106. 6

ad quem finem fiat, 236. 2. 237. 4.

vers. quia confessiones. Ubi &
quibus presentibus fieri debeat,

290. 1. 2. 4. 293. in med. 295. 12.

per quales carnifices non sit ex-
pediēda, 214. 6

Torturæ abusus, 243. 4. 188. pr. 182. 9

& pr. sed hæc quidem facilis ad-
missu, difficilis excusatu, 226. 10.

ut in iudice puniendus, 187. 24.

243. 3. 188. 25. lenitas sequenda, 83.

11. interpretatione facta, contra
accusatorem, 184. 12.

Spectaculum quā formidabile
182. 9. 291. 5. sævitia in secreto

aucta, 290. 2. 3

222 evi-

- evitande cautela pro eo, apud quem res furtiva reperitur, 150. 1. f.
- Actu instante, quamdiu Reo cibus & potus denegandus, 45. n. seq. 214. 8.
- an Rens cum advocato ad Largam ponendus, 106. 6.
- an carnifices cum reus soli esse & quatenus permittendi, 214. 6.
- gradibus accensentur minæ & terror, 235. 8.
- modus unde & qualiter arbitrandus, 185. 15. 187. 21. 22. 195. 17.
- continuatio, quo sensu crudelitatem inducat, 194. 13.
- nullius & immoderate effectus, 193. 10. 13. 195. 17.
- repetitio an & quando sine novis indiciis concessa, 282. 2. 187. 22.
- quando propter variationem nullimodam illicita, 16. 6.
- actui an Judex semper astare debeat, 246. 5.
- in puncto quando sit opus prudentia, 7. 14. 25. 5. 180. 2. 273.
- pr. ibi an defensiones ex officio supplendæ, 189. pr. 28.
- examen caute & per quos instituendum, 310. 3. 4. 5. 6.
- & quomodo sine interrogat. speciali & suggestionem, ibid. an de aliis delictis, quam quorum exstant indicia, licitum, 257. 1. 2. 3.
- an per carnificum ad hoc vel illo modo confitendum instructi- ones vel suppositionem charitula sortilegæ adjuvandum, 212. 1. 273. 3. 4. 5. 214. 7. 109. 12.
- ur cedat reus, an cibus habitari possit, 215. pr. vers. ne dicam vi an per incantationes frangibilis, 227. 2. 4.
- ne ita enervetur, quomodo judex cavere possit, 243.
- contemptus in quibusdam, unde, 221. 1.
- subjectus furti infimulatus confessione non obstante cur liberatus, 278. 10.
- In Torturâ, falsæ confessiones particidiorum in uxore, extortæ, 29. 16.
- super homicidio, in negatione qualificata perseverans, an absolvendus, 238. pr.
- negans confessus vel convictus, an purget indicia, 252. 2.
- de aliis delictis, quàm quorum exstant indicia, instituta, negato principali delicto, an Judex præsumatur de eo interrogasse, 257. 2.
- ad impediendam appellationem in casu legitimæ probationis exstantis facta, in negando persistens, an purget probationes & absolvendus sit, 154. 14.
- Torturæ nullitates pueriliter à judice excusatæ, 188. 26.

Tor-

INDEX.

147

- Tortura commissa homicidia in-
nocentum ut celari soleant, non debent. 507. n. 67.
294. 8. 9. 10.
- Transactio de vulnere, & omni
exinde sequibili, an & quate-
nus sit licita, 97. 1. 2.
- cum offensa an præbeat indici-
um ad inquirendum, 201. 1.
- an & quando ad torquendum
super crimine, de quo non licet
transigere, qualis non faciat
indiciam ad torturam, 201. 2. 3.
- Transmissio Actorum, à quibus Ju-
dicibus sit facienda, 26. 5.
plur. actor. transmiss.
- Trepidatio rei vel testis quare fallax
indiciam, 255. 9. seqq.
- Tutus locus an sit, unde non licet
secure recedere, 173. 3.
- an propter pestem, bellum, vel
potentes inimicos, 179. 27.
- Veneficæ semel tortæ solæ relinqui
non debent. 507. n. 67.
- Judici quomodo procedendum in
examine veneficarum, 507. n. 69.
& seqq.
- Probatio per ferrum candens &
aquam frigidam improbat
509. n. 78. & seqq.
- Verba assertiva in principiis manda-
to, quatenus adjuvent validi-
tatem Inquisitionis sine In-
diciis, 67. 14.
- Verbi, pertinere, significatio, 83. 2.
subtrahere, in casu furci, usus,
84. 3.
- Verborum alter alteri, alii aliis,
in materia Inquisitionis con-
tra delict. auxiliares, usus,
88. 4.
- Verisimilia sequenda, 301. 16. seqq.
- Verisimilitudo unde colligatur,
15. 5.
- Veritatis misera conditio sub quali
regimine sit, 12. 3.
- fidem quomodo occupare pos-
sit fama mala, 89. 1.
- investiganda consilium in furto
animalium,
- Vestitus quam præsumptionem fa-
ciat, & an honorem conci-
liet, 44. 16.
- Victoria clientibus quare non pro-
mittenda ab Advocatis, 41. 9.
- Vindictæ publicæ an derogetur
per
- V.
Veneficæ ob illusiones diabolicas
pœna ignis affici nequeat 300. n. 8.
- Veneficæ contra sociam an faciat
fidem 300. n. 9.
- Veneficæ in confessione criminis
pertinaces, carceribus perpetuis
mancipandæ 503. n. 54.
- De crimine Veneficii acerrima fieri
debet indagatio. 506. n. 65.

per transactionem vulnerari, 100. pr.
 Mitz integritas in alterius prejudi-
 cium an sola faciat fidem, 109. 1. vers. quod ampliatur.
 Ulcera Medicamentis procurabi-
 lia, 165. 1.
 Universitas delinquens an per Syn-
 dicum compere possit, 2. 7. remissive. 5.
 quando censeatur deliquisse, ut
 inquisitio contra ipsam proce-
 dat, 58. 59. 2. 3. 4. 5.
 ratificando quando dicatur de-
 linquere, 59. 7.
 Universitatis delictum in omitten-
 do an requirat convocatio-
 nem, 59. 7.
 Urine quomodo possint adul-
 terari, 154. 10.
 Adulteratio, capivo de simula-
 tione morbi, suspecto, quo-
 modo praevidenda, 154. 10.
 Usus Advocatorum Reus Crimi-
 num non denegandus propter
 abusum, 21. 27.
 Vulnerum occisorum inspectio &
 lethalitas per quos facienda
 sit & attestanda, 61. 62. 2. 3.
 lethalitatem inquisito extor-
 quendi Practica Medico lanen-
 sis damnatur ibid. 3. vers. unde
 de vulnere Circumstantiis,
 preliminaris examinatio cur
 & quatenus utilis, 63. 7. 8.
 Vulnerati transactionem secuta
 mors, an & quatenus tribu-
 at heredibus accusationem
 homicidii, 99. 1. 2.

F I N I S.

